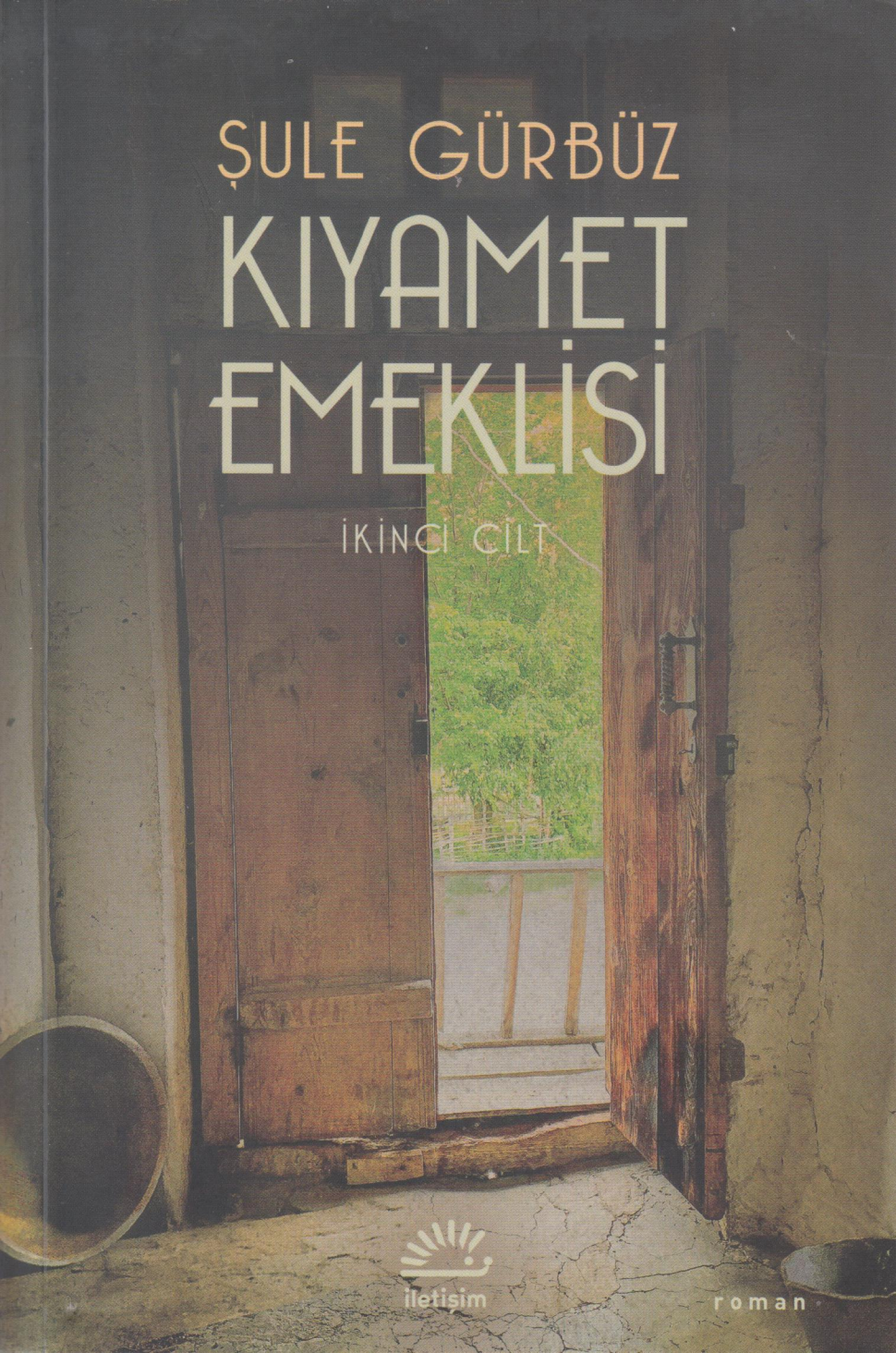

ŞULE GÜRBÜZ
KIYAMET EMEKLİSİ
İKİNCİ CİLT
iletişim
roman

ŞULE GÜRBÜZ

Kıyamet Emeklisi

İKİNCİ CİLT

ŞULE GÜRBÜZ'ün ilk romanı *Kambur* (1992), *Zamanın Farkında* (2011), *Coşkuyla Ölmek* (2012) ve *Öyle miymiş?* (2016) İletişim Yayınları; *Ne Yaştadır, Ne Başta Akıl Yoktur* (1993) adlı oyunu ve *Ağrıyınca Kar Yağıyor* (1993) adlı şiir kitabı ise Mitos Boyut Yayınları tarafından yayımlandı. Şule Gürbüz halen mekanik saat ustası olarak çalışmaktadır.

İletişim Yayınları 3168 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 559
ISBN-13: 978-975-05-3314-3
© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2022, İstanbul

EDİTÖR Kerem Ünüvar, Emre Bayın
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Şule Gürbüz, Erzurum Ayçukuru Köyü
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas
BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ŞULE GÜRBÜZ

Kıyamet Emeklisi

İKİNCİ CİLT

iletişim

Aziz ve dayı önde, Nuhu arkada, akşamüstü Tevhidelerin Manisa'daki evlerinin kapısını çaldılar. Önden girenlerin arkasından Nuhu üçüncü nesilden sahabe havası ve uzun paltosunun da yardımıyla sanki kapıdan giremiyormuş gibi durarak bir müddet oyalandı. Girmesini bekleyip buyur edenler bu edaya hemen fazladan bir hürmet ile mukabele edip Nuhu da üç vav ile selam alınca paltonun iki yanı nasılsa birden kanatlanıp sahibini içeri sokuverdi. Nuhu, gökte iken görkemli, upuzun kanatları olan bir kuşmuş da şimdi bu çalı çırpı ve kurumuş çamurdan yapılmış yuvaya sığmış gibi kendine şaşmış duruyordu. Kapının hemen girişinde üstlerini başlarını çıkarıp vererek, onlara dolapta yer bulunmasını seyrederek, ayakkabılarını eğilip çıkarırken birbirlerine dolanarak, uygun diye uzatılan terlikleri, "Oldu, oldu, zararı yok," diye deneyerek, bir yandan ellerindekileri münasip birine uzatırken kaybolmasına da tedirgin gözlerle mani olmaya çalışarak epey bir debelenmeden sonra nihayet, "Buyrun," denilen ışıkları açılmış salona girdiler. Eğilip debelenmekten herkesin beliyle bir zoru varmış gibi hemen oturmaya gönülsüz, ayakta dikilip oyalandığı halde ev sahibi olarak Tevhide'nin babası acilen kişiye uygun yer bulmaya, "Buyrun, oturun, siz şuraya, oraya olmaz lütfen buraya," di-

yerek yerleştirmeye çalışıyordu. Dayıyı akrabadır diyerek yanına oturturken Nuhu'yu damadın büyüğü saydığı için karşısına aldı. Aziz'i de onun yanına oturttu. Tevhide'nin annesi çok heyecanlı ve Aziz'i tekrar görmekten pek memnun görünüyordu. Tevhide henüz ortada yoktu.

Tevhide'nin babası üçlü küçük bir kanepede hanımı ile yan yana oturuyor, ama hanımını yeni görmüş gibi yabancılıyor, sanki el âlemin içinde bu karı kocalığın faş olmasından utanmış gibi rahatsız duruyordu. "Ben babasıyım, bu kadını da şimdi gördüm, artık kimse kim bilemiyorum, ayıp olmasın diye kalk git diyemiyorum, ama yanımda oturuyor diye de sakın yanlış anlamayın," der gibi kanepenin ucuna doğru çekilip duruyor, başkalarının yanında bu akrabalık, eş durumunu acı bir şaka gibi duyuyordu. Tevhide'nin annesi gülümseyerek kocasına uzanıp, "Babamız titizdir, eee babalık kolay değil, evlat vermek kolay değil ama Aziz oğlum gibisine bence çok kolay," deyip söz hurcunu yırtar gibi açtı. Ne zamandır bekleyip sabrının su kestiği belliydi. Baba daha da yabancılaşarak, "Babamız," denileni sanki kendi babasını salonda arar gibi aramaya başlamıştı.

Baba herkese tek tek, "Nasılsınız?" diye sorup cevapları aldıktan sonra ayrı yolculuk etmişler gibi her birine tek tek yolculuğun nasıl geçtiğini sorup, büyük badire atlatmışlar gibi de, "İyi aman çok şükür, kazasız belasız," deyip Nuhu ve Aziz'e kaldıkları oteli, uyuyup uyuyamadıklarını, çarşıda yiyecek bir şey bulup bulamadıklarını sordu. Onların da cevabı verilince Nuhu artık sahne sırası gelmiş gibi bu beceriksiz takdimciyi yerine yollamak isteyerek, "Efendim bizimki bir günlük, beylik de olsa, perişanlık da olsa. Asıl siz nasılsınız burada, Manisalı olmak nasıl bir şey, yarar mı, yaramaz mı?" diye Tevhide'nin babasına sorarken ayak ayak üstüne de attı. Baba şaşalayarak, "İşte iyi, biz de buralıyız," deyip sustu. Cevabından emin değildi ama sorudan da emin değildi. Acaba bir şey desin diye mi sorulmuştu, laf ola beri gele diye mi? Çünkü genelde cümleler boşlukları doldurmak için kurulurdu, bir şey demek ya da anlatmak için değil. Boşluk, düşmanlık ya da tanışık olma-

maktı, hiçbir diyeceği yokken ve durup dururken hiç değilse, "Bizim it sizin oraya balta getirdi mi?" diye sormak bile dostluk ve alışverişti.

Nuhu babadan cevap ummadan hafifçe geriye çekilerek, "Buralar," dedi, "Buralar ovalık, düzlüktür, adamı geniştir, gamsızdır," diye söze başladı. "Buraların adamı işini bilir, dünya ile geçimlidir, toprağı sever, çünkü verimkârdır. Verimi sever, toprağı sever gibi yapar," diye devam etti. Baba ve Aziz hafif tedirgin dinliyorlardı. "Ek babam ek, biç babam biç, ha babam topla, incir, pamuk, üzüm, zeytin, zeytinyağı ohh hep de para edecek şeyler," diye devam ediyordu ki dayı araya girerek, "Aman Nuhu Bey, sanki bedava şeylerden bahsediyorsunuz gibi olmasın, buraların insanı çalışkandır, toprak yatana bir şey vermez, bu sıcakta çalışmak kolay mı, taş çatlatır yazın buraların sıcağı taş, ha Allah'ın lütfu, güzel, gümrah toprak, sıcak iklim ama çok da çalışma ister, o pamuk neyle kalkar, o zeytin nasıl toplanır, o üzüm, o incir nasıl sulanır, ahali kıymet bilir," diye girişince Tevhide'nin babası da bahsedilenler başkaları imiş gibi, "Biz de çalışırız," diye ekledi.

Nuhu dayıyı dinler gibi mi yaptı, dinlediyse bile sözleri kendine değdirmeden kaydırdı mı belli olmayarak yine kaldığı yerden, "Buraların adamı bizim Anadolu'nun adamı gibi küt değildir, hemen kılık değiştirir, hemen esner, becerikli dediğim o." Eliyle akar gibi yaparak, "Yatağını paranın akışına göre çeviriverir, iklimi bile kendine göre çeviriverir, her şarttan faydalanır, yazın yanar yanmak iyi der, şık der, çillenir sevimli der, yemek bilmez böylesi hafif der, kar bilmez soğuk bilmez, eh sert hava mülayim gibi değil, tabi der, der oğlu der," derken Tevhide'nin anası bir Nuhu'ya bir Aziz'e bakıp biraz da Aziz'in konuşmasını bekliyor, hatta başıyla hadi konuş da görsünler diyor gibiydi.

Tevhide'nin babası belden yukarısı bir öne bir arkaya sallanarak ama ritimsiz, bir ara bulup girmek istiyor, arada, "Hıı," diyor, avurtlarını şişiriyor, Nuhu Ege'nin talihine veryansın ediyordu. Tevhide'nin annesi laf uzayıp söz Aziz'e düşmeyince kırılır gibi olmuş, dünyada her beklentinin beklenildiği gi-

bi kucaklanmadığını, o biriktirdikçe öbür taraftan seyreldiğini kim bilir kaçıncı defa seyrediyor ama ilk görmüş gibi de bakıyor, yutkunuyordu. Nuhu, "Bizim Erzurum dediğime bakmayın, ben İstanbul'un yerlisini bin kere cebimden çıkarırım. Neden, çünkü o bunun eksiğini bilmez, bunun süsünü bilmez, bilse de doğru yerde gerçek süssüze birden çıkarıp gösteremez. Neden? Çünkü ben de neticede Erzurum'dan geldim, 'Aslen?' dendiği an, o feci soru geldiği an, 'Peki sen aslen?' diyen edepsiz affedersiniz göründüğü an iş solar, biter. Sonra açıkla babam açıkla, İstanbulluyum hem de aslen diyenin bilmediği, bilmeyi aklından geçirmediği onlarca şeyi açıkla, olsun, yine de olmaz artık, soldu, dirilmez," deyip sustu.

Tevhide'nin anası saniyelik araya kapı aralığına ayağını koyar gibi uzanarak, "Aziz oğlum nasılsın, Allah adamlığı nasıl gidiyor?" diye tebessümle sordu. Aziz kendini bir kıvamda ve geldiği kapta tutmaya, dökülmemeye çok gayret göstererek, "Aman estağfurullah, latife ediyorsunuz elbet," deyip kendini yine de, "Allah'ın adamı mı olur hem, mafya mı bu?" derken buldu. Hemen susup köpüğün hiç değilse tencerede kalmasına dikkatle kabardığı yerden kendine üfleyip durdurdu. Birden durup söylenenin akılda kalmasına mâni olmak için, "Efendim valideynim, kendisi Allah'a hasret olduğundan herkeste ona tesadüf ediyor, etmek istiyor," dedi. Ellerini müstakbel kayınvalidesine uzatıp, "O sizsiniz siz, Allah'ın kuzusu," deyip ellerini okşayınca Tevhide'nin anası kocasına dönüp, "Bak, dediğim gibi değil mi, işte evliyaullah, ağzından başka şey çıkmaz, hep hayır, hep hasenat," deyip o da gözlerini Aziz'e bir süs gibi taktı, geçip de karşısına baktı.

Bir gıcırtıya başlarını çevirince kapının ağzında Tevhide'yi gördüler. Tevhide topuz yapılmış saçı, topuklu terlikleri, sarı işlemeli, beli sıkıca sarılmış kalın kemerli kırmızı elbisesiyle salona göktaşı gibi düştü. Terliklerin topuğu fazla gürültü etmese de sürekli bir gıcırtısı vardı. Yürümez sade ayakta dururken bile ayak parmaklarının hareketi ile gıcırdıyor, herkesin dikkatini çekiyordu. Yüzündeki makyajla öyle değişmişti ki her bakanın kimliği hakkında tahminde bulunacağı birisi gibi duruyor-

du. Aziz başını varla yok arası kaldırıp süzmeden Tevhide'ye baktığında kulağındaki gıcırtıyla beraber nereye gideceğini bilemediği bir yaylı arabaya binmiş gibi duydu kendini. Hemen başını indirip yolu düşündü. Nuhu bakışını indirmeden Tevhide'yi inceliyor, gelmeden Aziz'e sorduğunda, "Öyle sıradan ama makul bir kız, bir alacası yok ama kötü de değil," cümlesini enden boydan yerleştirmeye çalışıyor, dönüp duruyordu. Tevhide kimden başlayacağına karar vermeye çalışarak sehpaya da çarpmama gayreti ile önden dayısının elini öpmeye gitti. Dayı da Tevhide'yi yadırgar gibi geri çekilip, "Sağ ol kızım, sağ ol," deyince Nuhu'ya yönelen Tevhide'ye iyice yakından bakan Nuhu kızın boya ve elbise belasına bir de terlik gıcırtısına böyle göründüğünü yoksa denildiği gibi sıradan ama taze bir kız olduğunu anlayarak rahatlamış gibi, "Gel kızım gel bakayım," diye elini uzattı. Tevhide Nuhu'nun da elini öptükten sonra Aziz'e belli belirsiz selam verip kahvelerini sorup çıktı.

Tevhide büyük bir tepside kahveleri getirip tek tek sunduktan sonra Nuhu gene Tevhide'nin babasına dönerek, "Efendim, eksik olmayın, aileniz de, kızımız da, kahvemiz de güzel, muradımız belli, oğlumuz," diyerek Aziz'e eliyle uzanıp, "Pek güç erişilecek bir delikanlı. İnanın, bir bilebilseniz gökte arar sınız, ama ne çare yere düşmüş, yer süflisi olmuş. Bir şu dünya gözlüğünü çıkarabilseniz, biliyorum vakitsiz bir şeyleri istemek doğru değildir ama yahu insan da çatlıyor yani vallahi çatlıyor. Gitmeye ramak kalmış ama gözlük yapışık dünya gözlüğü göz olmuş, gözlüğün camı nur sayılır olmuş ve kişi memnun, karanlığı methedip duruyor, gölgeleri övüp duruyor. Ne desem nafile, ben nafile diye hecelerken her hecede boynuma bir ip geçiyor. Şimdi düşünüyorum mesela bu kızcağız Allah bağışlasın da bu oğlandan ne anlayacak diye vallahi istemekten vazgeçesim geliyor, ama bunu istemesen benzeri, bunun da benzeri, işte dünya birbirine benzemez sanılanların benzerini ip gibi dizip birini boynuna geçirecek. Evlilik halkası parmakta değil, boyundadır," diye başlamışken Tevhide'nin babası tereddüt ile, "Sizin çoluk çocuk yok mu?" diye sorunca Nuhu kısaca ve emniyetle, "Elhamdülillah," derken yüzlerine bakıp hızlıca, "Ya-

ni yok tabi ki ona elhamdülillah dedim," diye ilave etti. "Efendim," diye istekle sözün altını kısıp ocakta uzun tutmaya davranarak, "Bekârlık sultanlık derler. Doğrudur, amma bekâr olmak için de sultan olmak gereklidir. Sen sultan mısın, yoo, rezilin erzelin tekisin o zaman evleneceksin. Bekârlık müptezelliği artırır, yani müptezelin müptezelliğini ama öyle olmayanın da şanını, şerefini, ilmini, derecesini artırır. Orta adam mı, koy hemen nikâha şerefsizi, çekilsin aradan, mıymıntı kadın mı, ver kocaya da gelsinler hakkından, kendini bir şey zanneden uyuz herif mi nikâhla da görsün kendi etrafını dönemeyen çapını, nikâhta keramet vardır diye boşuna dememişler, işte sana keramet, işte gerçeğin âyan oluşu, insanın, yalnız duramayan insan serpintisinin kendini yanındakinde görüşünden ve bundan kaçamayışından âlâ keramet olur mu? Hiç kimseye bir şey karısı ya da kocası kadar kendiyle ilgili bir ayna tutamaz, bunlar hep keramet. Evet, bekârlık da zor ama sultana safa aynı zamanda. Zorluğu da safa, bolluğu bereketi de. Külli safa. Mücerred ol, hem de pak-i mücerred ol da safayı gör. Allah yarattığını bilmez mi, hâşâ ve kellâ. Evlenin diye bu yüzden diyor, bekâr durabilecek, kendine süflileşmeden baş gelecek, yalnızlıkla sırlara mazhar olacak, derinleşebilecek, ihtimalini deşecek, günlük rezilliğe boyun eğmeyecek, karının ard eteğinde ömrünü paçalı donun lastiği gibi geçirmeyecek kaç kulu var bilmez mi, biliyor, o yüzden evlenin diyor, ya ne diyecek?" Durdu bir yutkunup, "'Evlenin tamamlanın,' diyor, çünkü insanın yarım olduğunu biliyor, ne demişler, 'iki sakim bir müstakim', yani 'iki yarım bir tam eder,' demişler, gerçi o da etmiyor ya neyse. Yani dert tamın derdi değil, evlilik yarım adam işi vesselam."

Kahveleri ellerinden kırıklıkla yerlerine bırakırlarken Nuhu birden coşku ile, "Ne demişler, 'O tasa bu tasa, kocan ölmüş o da mı tasa, kes bir kaz da yiyelim,' demişler, işte böyle, verin kızı da gidelim," dedi.

Tevhide'nin annesi bunca laftan, anlamaya döndüğü şeyin tersine çevrilişinden memnun, "Bekâr olmaz, bekâr olmaz, yazık Aziz oğluma, Tevhide onun her işini görür, görsün tabi, baksana evliyaullah," deyip kocasına döndü. Babası dayının

Aziz ile ilk tanıştığı güne benzer bir duyguya düşmüş, tereddüt ve değersizlik içinde küçülmüş, içine kaçmış gibi duruyordu. Kenarda elinde tepsi, sandalyede başı hafifçe önünde oturan Tevhide'ye acır gibi baktı. Aziz adamın yüzünü ve duygusunu zihni aynı güne giderek birden yakaladı ve içinde bir telaş duydu. Nuhu'ya baktığında onun daha da yukarıya çıkma arzusunu, bir şey görüp duymamışa bildiği bütün şarkıları ard arda söylemek isteyen halini tanıdı. Acelesini belli etmeden Tevhide'nin babasına dönerek, "Efendim, ben maatteessüf bir kaza sonucu anasız babasız kaldım ve kimsesiz geldiğim İstanbul'da böyle renkli bir şahsa dayandım. Lakin ondaki renk ve cümbüş bende yoktur, ben sıradan, aklı, dili yavan birisiyim," diye söze girişince Tevhide'nin babası da belli belirsiz sakinleşerek ona baktı. Aziz yavanlığı iyice üstüne sürmek ister gibi yüzünü dondurarak adama alık alık bakınca Tevhide'nin babası Aziz'i tam şimdi tanımış gibi olup, "Aman oğlum ne olacaksın ya allame mi, çok şükür sağlığın var, imanın var, işin de var, ihtiyar da değilsin," dedi. Tevhide'nin annesi iştahla, "Ah o, ah o, bir yalnız kalsak da görsen," diyerek Nuhu'ya bakıp hemen gözünü indirdi. "Aziz oğlum tertemiz genç, tertemiz," derken Aziz'in sanki yüzü sabunlanıyor, gözleri köpükten yanıyormuş gibi oldu. Nuhu düşünüyor, hazırlık yapıyor ama kendini tam hazır hissetmiyor gibiydi. Tereddüt ile ortalıkta dolaşan sözü gene kendi önüne çekerek, "Bakın," dedi, "eskiler ben gibilere ne demişler," deyip okumaya başladı,

Doğdu dünya evine hiç girmedi,
Halini hiç müneccim bilmedi.
Daima din-ü diyanetle işi
Kendi erdir, yoktur avratla işi

Nuhu kendi bekârken ve bekârlığını bir taç gibi başında taşırken şimdi birden bir evliliğe önayak olmaya içerlemiş gibiydi. Bu duygu daha önce de hatta gelirken otobüste de yakasını bir iki tutmuştu ama Karabağ gazeli okur gibi her düşünceyi, mısrayı kendine döndürdüğünden coşkuyu almış, derdin düğümüne dokunmamıştı. Hem kendi kendine iken neticede şe-

refli ve ismetli bir bekârdı, hâlbuki şurada şu adamlar, şu vüsatsızlar onun bekârlığını tartıya koyuyor da sebep arıyor, edeben sebep soramıyorlardı. Arkasından kim bilir neler yakıştıracaklardı, istediğini alamadığından geçimsizliğe, fukaralığa, akıl zayiliğine, hatta bilmem nelere... O kadar iyi olsa biri alırdı diyeceklerdi ve o sırada dönüş yolunda olan Nuhu arkasını dönüp, "İyiyi şimdiye kadar kim seçmiş de almış, kim? İyiden başka şu dünyada her şeyin bir sahibi var, kim iyiye talip, sen iyiliğinden mi kocaya, karıya vardın ha?" diye bağıramayacaktı. Yüzü asılarak oturuyordu ki şu eve, şu kızlarını biri alsın da gitsin diye bekleyen saadet yuvasına bir şey asıp da gitme arzusu duydu. "Buralar," dedi, "bu havalinin yani eski adı İonya'dır, sizin büyük şehirlere göçüp şuralıyım buralıyım demeyi forsuna yediremeyenleriniz, 'Biz İonyalıyız,' derler. Nerelisin, diyene şimdi buna da nasıl anlatılır ama neyse ne, yine de diyelim, İonyalıyız, derler. Şimdi Tevhide kızımız da Allah'ın izni keremiyle İstanbul'a gelecek, bir de gelecek ki, buranın altınları orda pul, bakacak ki öyle değil, böyle, bakacak ki bir yalana paha biçilemiyor, bir de şişinmeye. Ne Manisa'nın kebabı para ediyor, ne en güzel mahallesi, ne kimlerden olduğun, al sana göç, al sana sıfırdan başlama, al sana sıfırı arayıp da bulamamak. Neyse işte bu hal içinde Tevhide ben ne bulayım da bir şişme bota, şişme simide yapışayım da batmayayım derken aklına bu anlattığım İonya gelecek, kendiliğinden gelmez de işte gelsin diye söylüyorum İonya gelecek, hem de yalan mı, hâşâ, işte kurtuldun, İonyalı Tevhide," deyip, fazla da uzatmayayım der gibi durdu ve en olağan hal ile, "Aziz iyi bir çocuktur, lâhmüke lâhmi, iyi damat, iyi eş, iyi baba olacağına şek şüphe yoktur. Sizler de temiz ve iyi bir ailesiniz, şeref duyduk, kusurlarımızı bağışlayın, lütfen görmezden gelin, çünkü ihtiyacımız çoktur. Ben Aziz'in büyüğüm dediği bir abisiyim, Allah daim etsin, baki kılsın, inşallah güzel kızımız ile bizim aklımızdan geçen sizce de muvafıktır, kızımızı Aziz'e babası, büyüğü namına istiyorum, lütfen olur deyin," diye bir uzun söyledi.

Tevhide'nin babası biraz tereddüt ile duruyor, karısı yüzüne peki desin diye sabırsızca bakıyorken, dayı da olası bir şeye set

çekmek için, "Eksik olmayın, siz de siz de," deyip araya saman sıkıştırır gibi yapıp boşluğu tıkadı. Baba yerinden kıpırdayarak, "Sağ olun da az düşünelim, bir de kendimiz görüşelim, sizleri gördük, tanıdık iyi oldu," dedi.

Aziz de Nuhu da dayı da biraz gergin ve huzursuz durmaya başladılar, ne cevap vereceklerini düşünüyor, bu hali kabul ile çıkmak mı, ısrar mı gerekli diye tartıyorlardı. Nuhu birden ayağa kalkarak, "Peki o halde, sizden müspet haberi yarın alalım, olmadı öbür gün. Elbet çiçek gibi kızımızı alın götürün diyecek haliniz yok, doğrusu budur, biz kapınızda da yatarız, Kıtmir'i oluruz bu kapının, neden biliyor musunuz, 'âmin' Kıtmir demektir çünkü. Fatiha'nın Kıtmir'i âmin'dir. Yani âmin Fatiha'ya hizmet eder, gözcülük eder, ama bunu şimdi kime anlatacaksınız, olsun, olsun," deyip hararetle Tevhide'nin babasına sarılarak olası menfilikleri ezmeye, annesinin ellerinden tutarak ellerin bereketini beklemeye başladığını ihsas etmeye çalıştı. Tevhide'nin yanından geçerken de kızın başını okşayıp, "Ah güzel kızım, yüreğini ferah tut ve işin olacağına varacağını hatta çoktan vardığını, senin bu olan bitene arkadan geldiğini bil yeter, hayırlısı olsun, olacak da, Aziz senin kaderin, kısmetin," derken annesi, "İnşallah, inşallah, uzatmayalım, hayırlı iş uzamaz, şerre gider maazallah," deyip pek memnun olmayan bir yüz ile hepsine veda etti.

Dayıyı orda bırakıp otele bir tuhaf hal ile döndüler. Vedayı etmiş giderlerken Nuhu bir müddettir içinde duyduğu kırgınlığı artık öfke olarak hissetmeye başlamış ve kendi kendini harlayıp, kimseye göstermeden kanayıp duruyor, kanayanı da, silmek istemediğini, başından taşarak kalbi durarak ama o sevdiği hayatta olma duygusu ile sımsıkı sarıyordu. Aziz'in bir koluna giriyor bir çıkıyor bir duruyor bir öne atılır gibi oluyordu. En tepeden başlamaya karar ile söylemeye girişti. "Bak, biliyor musun hiç işittin mi, Fahr-i Kâinat Efendimiz bile karıları Hz. Ömer'in kızı Hafsa ve Hz. Ebubekir'in kızı Aişe arasındaki kıskançlık ve kavgalardan o kadar yılmış ki evden çıkıp iki ay mescitlerde yatmış, mescitte yerde uyumaktan hasırın izi mübarek yüzünde iz etmiş. Düşünebiliyor musun, ben daha ne di-

yeyim?" diye söylerken kolları da başı da iki yana sallanıp duruyor, yüzünde hasır izleri kalmış bir peygamberi düşlemekten belli ki ıstırap duyuyordu.

Nuhu kendisine bir şey denmesine karşı sanki bir saçak yapmış da altına girmiş gibi başını içeri çekmiş duruyor, Aziz bu evlilik denen şeye hâlâ yaklaşamadığından akşam Nuhu'nun nikâh hakkında söylediklerini düşünüp belki hayırlı bir mâni çıkar diye gizliden umuyordu. Boyna geçecek denen halka, görülecek kerametin vahameti, ömrün uzunluğu önüne yayılıyor, kıvrıla kıvrıla dert oluyordu. Buna sebep Nuhu'ya hiçbir şey demediyse de otelde odalarında artık yatarlarken, "Sağ olasın Nuhu, eksik olma, beni koruyup kolladın, benden yana oldun, hayırlısı olsun," deyip sustu. Kendisine, anlattıkları, yersiz zamansızlığı vs. ile ilgili sitem edileceğini uman bunu da aslında hak gören Nuhu, Aziz'in öbür köşeye söylediği sözlerle hemen dirilip bir memnuniyet şakıması ile, "Aman Azizim ne diyorsun sen, ya kimden yana olacağım, ben hakikatten yanayım, evlilik için seni kenara kor muyum, evlenmesen ne sanki değil mi, her büyük bekârdır, ya cismen ya ruhen. Yanına, koltuğunun altına bir yastığı yorgancı da diker," deyip karanlıkta lafı uzatmak, Aziz'in yüzüne de bakmak için iştahla doğruldu. Aziz söz koyulmasın diye, "Öyle tabi, öyle, teslimim, her şeye teslimim, hadi hayırlı geceler," deyip sözün altını kapattı.

Ertesi gün günün ve vaktin farkında olmayıp öylece sersemleyip durmuşlarken dayı otele yanlarına gelip, "Hadi dönelim," deyince Aziz bir hüzünden ziyade muvaffakiyetsizlik ezilmesine uğradı ve Nuhu'ya tam hedeflemese de bir öfke duydu. Nuhu, "Ne demek bu, bir söz müspet menfi almadan mı gideceğiz, olur mu, buralara geldik, telefon mu edecekler, ahize mi aracılık edecek, olmaz, olmaz," deyip yine kendini makul bir yere taşımaya çalışıyordu. Dayı Nuhu'ya bakıp şişkince olduğu halde bir şey diyemedi, sadece, "Canım işte istişare edecekler, ne var bunda, bana haber verirler, ben de size, şimdi daha eğleşmeden dönelim bari siz de otel köşelerinde, böyle," deyip kararının kati olduğunu belli eden adımlarla çabuk toplanmalarını işaret edercesine odayı, valizleri göz-

den geçirdi. "Ben gidip biletleri alayım, öğlene bulursak iyi," deyip odadan ayrıldı.

Öğlen ikide otobüsteydiler. Gelirkenki havaları sönmüş, neşesiz ve durumdan ziyade kendilerine kırıklık duyarak sıkışıp duruyorlardı. Nuhu içini dökmekle kendisinin mağlubiyet ve beceriksizlik takdimini yapacağını biliyor, cesaret etsin mi, sonunu mu beklesin karar veremiyor ama kendini iç konuşmasında ikna ettiği gibi başkasına da bir tesiri olacak mı, bunu başarabilirse az da olsa şifa bulacak mı merakından kıvranıp duruyordu. En sonunda üç saatlik sessizlik ve yavan birkaç cümlenin sonunda dayanamayıp yanında oturan dayıya, "İşte efendim işte, bildik şeyi yapmazsan bildik şey başına gelmiyor. İlla on bin yıllık tiyatroyu oynayacaksın ve bunu milyon kere gören duyan bunun kendi hikâyesi, kendi başına gelen olduğuna inanacak. Ben ne yapayım peki? Hiç mi ummayayım, ummadan Hızır bulunur mu? Ben bunlara Hızır'ı anlatsam ne olur peki, hani hikâyedeki gibi, Hızır bir dükkâna girmiş de dükkânın sahibine sen hiç Hızır'ı gördün mü, görsen tanır mısın, deyince adam da yok görmedim, nasıl tanınır, demiş. Hızır da ayağından yeşil ışıklar çıkararak işte Hızır'ın ayağından böyle yeşil ışıklar çıkar deyip adama bakmış, sonra eliyle havaya yazı yazar gibi hareketler yaparken yeşil ışıklar çıkarmış ve işte Hızır elini kaldırınca böyle yeşil ışıklar çıkarır, deyince dükkân sahibi, "Tamam anladım, görürsem tanırım artık," demiş. "İşte, ışığı pek çoğumuzun yoksa da hiç Hızır'lık da mı yok, hiç peygamber izi, hiç Allah işareti, hiç bir başkalık, hiç mi, gerçekten hiç mi bir şey yok, hiç mi bir şey bu insanoğlunun dikkatini çekmez, hiç mi bir şeyi çekip kenara ayırmaz, ağlamaya başlasam buna doyamayacağım," dedi. Dayı elini hafifçe Nuhu'nun koluna değdirip çekince Nuhu devamla, "İnsanlar hâlâ ve hâlâ dünyanın son gününde bile ilk günündeki şeyi isteyecekler, ona da inanacaklar, ben diyeceğim ki, 'Efendim hanım kızımızı pek beğendik, böylesi bu devirde bulunmaz', onlar da 'Biz nasıl bulduk peki?' demeyi akıl etmeden ya da yadırgamadan devamını bekleyecekler, en sıradan şeyler en olağanüstü gibi sunulacak ve en sıradan adam ezberini şaşmadan söyleyip işleri yo-

luna koyacak," diye başladı. Bir ön koltukta oturan Aziz bunları dinliyor, her dinlediğine olduğu gibi buna da bütün kalbiyle inanıyor, bütün kalbiyle inkâr ediyordu. Kalbinin bir arkası bir önü mü vardı, benliği gibi kalbi de çeşit çeşit ve renklerde miydi, ışığa göre duyguya göre rengi mi değişiyordu, biliyor gibi oluyor, yine bilemiyordu. Ama kalbim deyip de arkasında duracağı bir şeyin pek olmadığını, arkasında gece durduğunun sabaha başka renge boyanmış ve yükseltilmiş bir duvar gibi önüne dikileceğini biliyordu. Nuhu söylediklerini Aziz de duysun diye ses tonunu değiştiriyor, vurguları cilalıyor, sözcükleri fırçalıyor, bir ayakkabı boyacısı gibi çalışıp duruyordu. Aziz cilayı da kokuyu da arkası dönük alıyor, Nuhu bu kendini belli edebildiği sezgisini ip gibi eline doluyordu.

Sallana sarsıla gece geçti ve sabaha karşı İstanbul'a indiklerinde Nuhu izansızların, kıymet bilmezlerin, laftan anlamazların arasında talihsiz bir vakti gayretle geçirmiş, yine de müşteki olmayan, elinden geleni yapmış bir müsterih ruh olarak üçünün en huzurlu ve rahatıydı.

Bir haftanın bitimine yakın dayı Aziz'i iş yerinden arayarak Tevhide'nin babasının telefon ile görüşmek istediğini, akşam aramasını beklediğini haber verdi. Bir haftayı başka hayaller ile geçirmiş, evlenmezse neler yapabileceğini düşünerek kendini meşgul etmiş Aziz bu teklifle birden sersemleyerek, "Peki," dedi. Peki'nin anlamını da karşılığını da elbet çok sonra düşünecekti. Verilen numarayı akşam sekiz civarı aradı. İki çalmanın ardından telefonu Tevhide'nin babası açtı ve hâl hatırdan sonra Aziz ile bir alıp veremediği olmadığını ama bu Nuhu'dan fevkalade rahatsız olduğunu, onun fikirlerinin Aziz'e de, evlenecek olurlarsa evliliklerine de zarar verebileceğini düşünüp Nuhu ile ahbaplığı kesmesi durumunda evliliğe peki diyeceğini söyleyince Aziz de hiç beklemeden, "Peki," dedi. Müstakbel kayınpeder bu hızlı cevaptan, pazarlıksız anlaşmadan memnun ve hissettiklerine Aziz'in de hemzeban olduğu sonucuna yaslanarak, "Çok memnun oldum, aferin," derken, cılız bir veda ve görüşmelerin dayı üzerinden devamına karar ile telefonu kapadılar.

Aziz pek de bir şey düşünmeden dayının evine sonraki akşam gitmeye meyilliydi ki iş yerinden dayı tarafından gündüzden arandı. Dayı, "Doğru diyor, ne desin, tutarsız, hayali bir adam şu senin Nuhu. Benim de hiç gözüm tutmadı, nerede ne diyeceğini bilmeyenlerden, o yaşında ilgi çekmeye çalışıyor, utanması yok, millet ne dertte, kız köşede, yok şuymuş buymuş, sendeki o bir tuhaflık da ondan sarî olabilir, görüşmezsen, evlilik derdi de eklenirse geçer," diyerek Tevhide'nin babasının arkasını bağladı. Aziz ona da, "Peki," dedi. Bu pekiler ile ne hızlı ve sorunsuz yol alınıyordu. Bunların acısı benden çıkacak ama demesem de başka şey ya da aynısı başka yoldan nasıl olsa çıkacak, bari yorulmayayım, diyordu.

Ertesi akşam Nuhu'ya uğrayıp sıcağı sıcağına tavına getirmek istedi. Beraber yedikleri iki lokma yemekten sonra aralarındaki yirmi yaş farka rağmen kendisine illa adıyla hitap edilmesini isteyen, hele abi sözünden tiksinen Nuhu'ya, "Nuhu dün kızın babası ile de dayısı ile de telefonda görüştüm. Beni anlaşılan uyuzun teki görüp bunun hakkından nasıl olsa geliriz, amma yanında gelen büyüğü bizi pek sarsaladı, elsiz ayaksız bıraktı, ona baş gelemeyiz, bu seme oğlan böyle hezarfen bir adamı nerden bulmuş da üstelik işine koşmuş, demişler. Senden çekinmişler, bu iş olur ama o bey bizi kötü hissettiriyor, yan yana duramayız, sözünü anlamıyoruz, demişler," diye bir giriş yaptı. Nuhu hafifçe şaşırarak, "Böyle diyecek, bu kadarı anlayacak kimselere de benzemiyorlardı ama bak görüyor musun gene de bir izanları varmış, eee," deyince Aziz, "Böyle, ne diyeyim, çekinmişler işte, bilmedikleri bir hal sergiledin tabi, ürktüler," dedi. Nuhu arkasına yaslanamıyor hatta iyice öne eğiliyordu. "Sen ne dedin, sen?" diye sorunca, "Ne diyeyim, o öyledir, bilen herkes biliyor sanır, anlayan herkes anlıyor sanır, bildiği ile konuşuyor ama bildiğini bilen yok diye söyledim," deyip Nuhu'ya bakarak, "Sen ne diyeceksin asıl ben onun merakındayım, böyle bir durumda ne yapmam gerekir, adamlar ürker tabi, o doğal, biz ne yapalım?" deyince Nuhu arkasına doğru azcık meylederek durdu. "Bunlar hep böyle, bir ömür böyle geçti, ben ne şahane konuştum derken ar-

kamdan neler dendiğini duymakla geçti. İnsana yaranılmaz Aziz, insana yalan söylemek farz, kandırmak sünnettir. Doğru, harama yakın, mekruhun dibinde oturur. Anca onu dinler çünkü bir ona inanır. Boş ver sen de, istiyorsan al kızı, ben ortada görünmem daha nikâhta falan, sonra zaten taa bilmem neredeler, boş ver," dedi.

Aziz Nuhu'nun sözlerinden rahatsız değildi ama etrafı rahatsız ettiğini görüyordu. Ancak Nuhu'ya da aklı sebebiyle itelenmiş, sözü ile hüküm giymiş biri olarak bakamıyordu. Herkesin kendi hakkında bir hayali ve bu hayalin gerçek olduğuna inanma ve inandırma gayreti vardı. Nuhu'nun da bazen bu hayalini elinden alsalar pek çıplak kalacağını hissediyor hatta bunu bilakis Nuhu hissettiriyordu. En çok da bu halin sebeplerinden yanıp yakınırken. Bütün bu yanıp yakılmalar birer hakikat direği gibi çevreye çakılıyor, Nuhu da ne diker ne asarsa sonra onlara asıyordu. Yumuşaklıkla Nuhu'ya dönüp, "Senin kenarda durman ağırıma gider," diye başlamışken sen diye ayrılan Nuhu ayrılan sen'ine baktı, kenarda diye sözü edilen kıyıya dünyanın tüm normalleri tarafından ite ite bir bordür gibi çekilmiş bu bordo çizgiye, bu çizginin desensiz, karışıklıktan uzak haline baktı ve bu yeri içinden çok beğendi. Aziz, "Zaten evlenmeye senin teşvikin, ısrarınla yelteniyorum, yoksa ben de senin gibi tek durabilirim, bunu hissediyorum, hatta istiyorum," derken Nuhu, "Yooo sen evlen, ne olur ne olmaz, bence evlen. Zaten çok yalnız ve başsız kalmışsın, bunu tüm hayatına yayamayabilirsin, bir yavanlığın olacak elbet ama nasıl olsa ilim ve sanat adamı değilsin, evlenmek seni sakat ve yarım bırakmaz, hatta kızı sakatlama ihtimalin daha fazla, sen evlen, evlen," diye bildik ısrarına asıldı.

Aziz gönülsüzce, "Öyle deme, en iyi duruşlarım hep tek başımaykendi. Tamam dehşeti dehşet ama orada açanı da başka yerde deremem, bunu biliyorum, bizzat yaşadım. Nasıl iyi dost yanına yalnızken geliyor gizlice konuşuluyorsa başka bir tesir de yalnızken geliyor. Bir duvar var, o aşılıyor ve duvardan yanına atlayan oluyor. Bunu kaç kez yaşadım ve o tada ucunda ölüm olsa delirme olsa paha biçemem. Sonra insanın yalnız-

ken duyduğu mahzunluk çok bereketli. O vakit kulağıma dolanın zerresini kimse fısıldayamaz, bunu da yaşadım, halen söyleyebildiklerim, anlayabildiklerim o halde iken duyduklarımdır, bunu nasıl kenara bırakayım, nasıl bu kadarı yeter diyeyim. Katlanabilirim gibi geliyor, hatta bu suretle kendimi de ikiye, üçe, beşe katlayabilirim gibi geliyor. Yoksa sen daha iyi bilirsin ama adamı katlayıp kenara koyuyorlar, sen de buruşuğunla, çözülemeden, açılamadan, dökülemeden kalıyorsun, kalacaksın çaresiz. Bundan da korkuyorum çünkü ağzıma değen bir tat var, gördüğüm bir ihtimal var, zihnimde bir hayal var, ona yaklaşmaya hayatım demek istiyorum. Anladığını zaten biliyorum ama beni neden bundan uzak tutmak istiyorsun, bunu anlayamıyorum," diye sıralar gibi oldu.

Nuhu içini çeke çeke durduktan sonra, "Bak Azizim, sen yine Allah'ın dediğini yap. O bizim bilmediğimizi de bilmeye yanaşmadıklarımızı da bilir," deyip durdu. Aziz sıkıntıyla içini çekip yüzünü düşürünce Nuhu, "Ben bile biliyorum ki maalesef insanlar arasındaki fark az. O aza da pek ciddi bir şey sığmıyor. Sen dediğini yap, bak bunu ben yapmadım, pişman mıyım bilmem çünkü hâlâ dürüst değilim kendime. Bir de tabi şu var, dediğini yapsaydım da aklım burada kalırdı, ben de senin gibi ihtimali bırakıp karıyı seçtim zanneder sabah akşam yüzüme tükürürdüm. Şimdi hiç değilse iyiyi seçtim, ona inandım ama olmadı, diyorum, yani yine de daha iyi haldeyim," deyince Aziz, "Öyle deme Nuhu, nolur öyle deme. O ihtimal olmazsa başka bir şey olmayacak ki. Olursa o olacak, ya da hiçbir şey. Uyanmak için o lazım, yoksa sersemleştiren bir uykuya ömür dendiğini ve sonradan uyanamayacağımı hissediyorum. İhtimalime sarılmak zorundayım, üstelik bu öyle bir şey ki elimde gözümde az da olsa silik de olsa izleri var. Az çok bir yol ve insan gördüm, görmemişle bir değilim," diyorsa da Nuhu bilinenin, sadeliğin daha yarayacağını, emniyetli olacağını söyleyip katiyen sıranın dışında durmasına razı olmuyordu. "Sen sırada dur, ama sıradakiler gibi olma gene de hem izleme deyip duruyorsun, onları izle işte," diyor, evlenen Aziz'i, çoluk çocuğa karışmış Aziz'i methediyordu.

Aziz on beş gün sonra dayı ile yine Manisa otobüsüne binmiş nişan için gider buldu kendini. Zihni sanki tüm vücudunu kaplamış ama bir hayal örtüsü ile örtülmüş gibi muğlâk, titretici, umut verici ama az üstünden çekildiğinde de acı vericiydi. Acıyı hissetmemesinin yolu örtüye sarılı durmasıydı. Ne yapıp edip dünyayı kendine değdirmemesi gerekiyordu. Erzurum'dan geldikten beri iki sene geçmiş, her tanımadığı ve bilmediği gibi İstanbul da sade bir temaşanın önünde durma hali vermişti. Şehri de şehrin içindeki kendini de seyrediyordu. Bazen bir ahbabın evinde, bazen yeni başladığı iş yerinde seyirdeydi. Erzurum'dan geldiğinde Nuhu'da bir hafta kadar kaldıktan sonra Nuhu onu birkaç sene evvel emekli olduğu Üsküdar Vakıflar'ında işe sokmuş ve kendi evine çok yakın giriş kat küçük bir daire bulmasına yardım etmişti. Aziz de İcadiye'de çok geçmeden Müneccimbaşı Sokağı'nda oturur olmuştu. Başka hiçbir yerini bilmediği İstanbul'un bu köşesi ona çok güzel gelmişti. Harap haldeki, berduşların dolaştığı koruya giriyorlar, Kuruçeşme'den Fıstıkağacı'na, oradan Üsküdar sahiline iniyorlar, sahilden Paşalimanı'nı geçip Nakkaştepe Mezarlığı'nın yanındaki yokuşlardan çapraz kese kese tekrar evlerinin olduğu yere varıyorlar, bir dünya, bir sürü resim, tabiat, deniz ve hayalin içinden evlerine vardıklarında kendilerini dünyaya aç ve ihtiyaç sahibi duymuyorlardı. Aziz bu yürüyüşlere, yürürken yapılan uzun konuşmalara, girilen çıkılan sokaklara, evlere, evlere girip çıkanlara bakmaya doyamıyor, işe girdikten sonra da iş çıkışı Üsküdar meydanında buluştuğu Nuhu ile gece on bire on ikiye kadar yürüyüp duruyorlardı. Beykoz'a kadar gidip döndükleri bile oluyordu. Evler, harap evler, güzel evler, bitişik, sıradan, üstünkörü yapılmış apartmanlar, sahildeki yalılar, içerlek eski köşkler ve onların şimdiye nazire yapan kıvrımları ve bu çeşitlilik fakiri, iyiyi, kötüyü, çok sanatlı ve çok acizi, perişanı ve vakarlıyı bir arada görmek Aziz'e şifa gibi damlıyor, her şeyin hep bir arada olduğu ve birbirine tahammül ettiği intibaını veriyor, iyinin ve güzelin suskun ve düşkün hali içine hem dert hem bir olağanlık olarak akıyordu. Burada da şikâyet yoktu, en güzelin yanından bakmadan

geçmek, en sanatlıya merhamet etmemek, bin uğraşla yapılmışı en kötüye çok kolay değişmek vardı. Ve bitişin rahat soluğunu duyuyordu sonra. O soluğu en şiddetli sesi ile duyuyordu. Aynı sokakta mesela dört beş farklı ev vardı, yana yaslanmış kara ahşaptan, yeri olmayıp otuz, kırk metrekarenin üstüne üç dört kat çıkmış yan yana üç sefertası ev, hemen yanında yeni yapılmış ama genç olmasına rağmen çirkin ve hiç umut vermeyen bir oğlan gibi gizli bir kendini bilmeyle gayrı memnun etrafı süzen üzeri mavi, beyaz mozaik gibi bir şeyle kaplı tuhaf apartman, bazısı denizi gören bazısı sanki bilerek yüz çevirmiş gibi duran binalar, harap büyük bir bahçenin içinde sallana sarsıla büyümüş gümrah çatısı, balkonları, saçakları, kapısı, pencereleri ile bir güzele ve bir anlayışın eskisine işaret eden yine kara tahtadan ama esmer güzeli ahşap bina, tek katlı betondan uyduruk ama güzel bahçeli evleri... artık tanımaya bilmeye başlıyordu.

Bütün iç dünyası ve oradan dış dünyaya bakışı galiba on beş yaşından sonra sadece Baba'dan duydukları ve o duyuş ile gözüne değenler, o tavır ile içine aksedenler ve o olmanın, başka değil, o olmanın başka her şeye üstün, galip değil, manalı bir bakış çekilmesi ile oluşmuştu. Neye baksa ve ne üstüne söz söylese sadece o oktavdan olan doğru ve yerinde geliyor, bir tek o her şeyi kıskıvrak yakalıyordu. Bunların biriktiği ve içinde yükselen yapının, aldığı şeklin yavaştan sadece Baba'nın üstündeki tesiri değil, kendi şekli olmaya başladığını da görür gibi oluyor ama görüntüler, imajlar, resimler, fikirler öyle hızlı yığılıyordu ki şekli hükmü ile sezebilmesine imkân olmuyordu. Üstünde tek kelime ile bir aksediş kalmıştı ve zihninde oluşmuş bir orman. Baba şimdi onu görse belki bu tüm hattı ile görülür bir şey olmadığından bazen dediği gibi, "Ulan Aziz, kendi ardını görme zevkini sen bana tattırmayacaksın, anladım," der, ama bu zevki yarıdan çok aldığını yüzü belli ederdi. Baba'nın yüzü hep yarım kalmıştı zaten ama son öfkesi tam. Aziz her gün ve her saat kendini ona seyrettirme arzusu ve onun yarımını tama çekebilme arzusu ile süresiz bir iç çekme içindeydi. İç çekmeden oluşmuş bir nefes alışı, iç çekmeden gelen bir

başının hep geride duruşu vardı. Ne acıydı ki kendini de asıl arzu ve emelini de ıskalamak ya da ıskalıyor gibi yaşamak zorundaydı. Bazen Baba İncil'den bahsederken günah tefsirinin hedefi ıskalamak olduğunu söylerdi. Ve şeytanın da itham eden sürekli itham eden benlik olduğunu. İnsanın işte vicdanı ile karıştırdığı itham edip duran ben'i ile hedefi ıskalayıp günaha giren ama hedefi ıskalamayayım derken de hedefin dünyaya yapışık duran yerini esas alıp hüsran içi hüsrandan başını kaldıramadığını anlatırdı. Şimdi Aziz kendini itham edenin şeytan olduğunu, öz benliğin itham değil, işaret ettiği sükûnu ile hareket ediyordu. Hedefi ıskalaması hedefi karıştırmaktan değil, hedefinin önünde dünyanın tüm heybeti ile oturuyor olmasındandı ve bu oturanlara, "Kalkın," dediği her an görülmemiş bir yaygara kopuyordu. Onları kaldırmaya çalıştığı her an Aziz dünya için sanki en önemli kimse oluyordu. Başka vakit umursanmayan Aziz o vakit sahib'ül-vakt oluyor, et ete, ses sese karışıyor, kaldırdığının sadece kendi evinden odasından, dünyasından olmadığını, hatta hiçbir şeyin kendi evi, odası ve bizzat dünyası olmadığını o vakit anlayıp sahib'ül-vakte selam verip çıkıyordu. Çıktığında vakitten de çıktığını ve zamansız bir boşlukta beyhudelik dediği yerde durduğunu burada vaktin çabuk geçtiğini ama geçenin vakit değil, sanki içinin geçmesi olduğunu müthiş bir ağrı ile seziyordu. Vaktin yanında uzun durma ehliyeti de imkânı da yoktu ama, "Olmaz," dediğinin, "Kalkın," dediğinin şikâyetinin nereye ulaştığını, selamını da kimin aldığını görmek onu artık sanki bu ıskalamanın uzağında tutuyordu. Derdi, tek derdi elindekileri hedefinin önünde tutmamak, hedefini de elindekilerden gizleyerek onların isteyerek belki de istemeyerek kendine mani ve asıl tutmak istediğini ıskalamasına sebep olmalarından kaçınmaktı. Gözünde Baba'nın iki serçe parmağındaki iri yüzükleri canladı, "Bak Azizcan, yüzük de her ziynet de en işe yaramayan yerlere, en kıymetsiz parmaklara takılır ki sen de bilesin dünyanın süsü neresindedir," dediği ile önünde an hareket etti. Aziz anı gördü ikinci defa tanıklık etti. Yüzük parmağında evlilik halkası, serçe parmaklarında çocukları, sağ el yüzük parmağında işi gücü vs. ama baş,

işaret ve orta parmağında marifet olacaktı. Üçer parmağını ayırıp ne kuvvette olduklarını ve öbürlerinden ne kadar ayrılabilir olduklarını anlamak ister gibi baktı. Bakış da ona dönüp baktı. Anı unutmayacaklarını, resmiyete kavuşturmak ister gibi çok kısa bir an daha bakıştılar.

Zihni uyanık olduğu her an doluydu. Her şeye içinden bir akan, her şeyin de bir resmi vardı. Bu çokluk onu memnun ediyor, yalnızlığı hemen hiç duymuyordu. Öylesine bir yokuşu tırmanır ve sağa sola bakınırken, aşağıya iner bir parktan geçerken, bir ağacın altında biraz soluklanıp dinlenirken, başını kaldırıp daha uzağa, karşı kıyılara bakarken hiçbirinde yalnız değildi. Kelimeler, cümleler, tasvir ve hikâyeler, bunların içinde kendisi, üst üste eklenen rulo halini alan görüntüler hep bunların kalabalığı ile çevriliydi. Sadece bazı çok tehlike ya da içine dehşet olarak düşen mutsuzluk anlarında bütün kalabalığın içinden çekildiğini ve park resmi, yokuş resmi, sokak resmi gibi bir şeyin içinde bir başına durduğunu anlıyordu. O vakit anladığı ve gördüğü teklikte de bir özdeşleşme olmadığından dehşeti de tehlikeyi de sanki dışında duyuyordu. Öyle zamanlar kendi ile içli dışlı olduğu, kendini bir arkadaş çevresi gibi sardığı zamanlardan farklı olarak tüm zamandan, zeminden hatta uzaydan ayrı ama ağrı ve acıdan da ayrı, mutsuzluk ve kederden de ayrı bir boşlukta sanki semada kendince salınan bir cisim gibi duyuyor ama bu hali pek uzun sürmüyordu. Tekrar yerine gelirken arkasından iplik iplik uzanan kopmayan bir zaman ve gördüklerinin uzayıp sünen, geldikleri yere uymayan haline şaşıyordu. Tek bir karenin içinde zamanlar parçacıklar halindeydi ve taşınmaya kalktıklarında geldikleri yere uymuyorlardı.

Tevhide ile Manisa'da aile arasında nişanlandıktan sonra sanki evlenmenin ve kalabalıklaşıp, kendine ait bir şeylerinin olacağı duygusu ile bilmediği bir başka duyguya yatay olarak zorlanmadan geçti. Kendini evli barklı bir aile babası, karısının beğenisi, çocuklarının sevgisi ile sarılmış duymak hoşuna gitti. Düşündükleri ile duygulanıyor gözleri bile doluyordu. Borç harç eşya almaya başladı. Senetlerle aldığı eşyaları evin bir oda-

sında biriktiriyor, geceleri bakıp duruyordu. Bir set üstü ocağı, iri bir tüpü, bir tane ikinci el merdaneli çamaşır makinesi, bir çaydanlığı, üç tane de tenceresi vardı. Bunların karşısına geçip geçip bakıyor, daha önce valizindekilerden başka eşyası olmadığından tüpü ve üçlü ocağı bir uzay mekiğini seyreder gibi seyrediyordu. Nuhu da sanki bunu fark etmiş gibi onunla her zaman konuştuğundan daha farklı, fikri değişmiş gibi konuşup evlilikle ilgili serinlememesi için konuların üstünü battaniye ile örtüyor, Aziz'in de o battaniyenin altına girmiş yeni mayalanmış bir yoğurt gibi sallanıp sarsılmadan tutmasını sağlamaya çalışıyordu. Her ikisi de hissediyorlardı ki bu paketlenmiş ve üzerine faydaları yazılmış gıdayı ancak bir hap gibi yutulabilir, yoksa ellenerek, koklanarak, didilerek tekrar tercihe şayan bulmak imkânsızdır. Bunu bir hap gibi yutup hapı yutmak lazımdır. Nuhu fevkalade özen gösteriyor, ince eski bir örtüyü elleri üstünde tutar gibi tutuyordu. Aziz ise anasını babasını düşündüğünde anasının babasına gösterdiği bağlılık ve göç etme halini bir heyecan gibi duyuyor, ona göç etmiş bir benliği taşımada güçlük çekmeyeceğini, karşı tarafın da kuvveti ve dirayeti ile muhkemleşeceğini hissediyordu. Hatta belki gayesiz, salma gezen Tevhide de onun gibi marifet ehli olmak isteyecek, dünyanın değil, marifetin kokusuna vurulacaktı. O zaman ondan bir müddet ve birkaç yangın önde olan Aziz onu da istediği ve gönül çektiği yere taşımaya yardımcı olacak, bu zor ve çok meşakkatli dünya seyahati bir arkadaşın, bu gerçek ve tek yoldaşın refakatinde öbür cihanda da inkılâp edecek bir refikliğe dönüşecekti. Yoksa zaten anlaşılan eş diye bir şey yoktu da çoluk çocuk sahibi olup umudu onlara terk etmenin, onlardan ummanın bir zerre tesellisi vardı. Kendini göremeyen ve gideceği yere veremeyen insan, evlatlarının menzil sahibi olacağını düşünerek ve çocukları daha büyümeden göçerse umudu ile göçmek imkânı kıyısında kabrine girerdi. Çocuklarının büyüdüğünü, onları da kendinin büyüttüğünü gören babanın vay haline, diye içinden geçiriyordu.

Nuhu kendini seyrede seyrede, dinleye dinleye bu yaşına varmıştı. Hayranlığı kendine, beklemesi kendine, beklediği

kendi idi. Kendini dünyanın kalanından öyle ayırmıştı ki artık nereden çıktığını kestiremiyor, buna yeltenmiyordu bile. Elli yaşını geçkin ve ömür güneşi artık zevale bakarken karşısına çıkan Aziz başlangıçta ona kendini yeni baştan anlatacağı, tarihini yeniden şimdiki aklıyla, şimdiki cümleleri ile kuracağı, kendini tekrar dinleyeceği, eksiklerini sebep ipi ile tamam edeceği, kendini anlattıkça kendini hoş göreceği, böylelikle belki de gösterebileceği, aklında kötü kalmış bir eskisinin şimdi yeniden resmedilip uygun lisana oturtulunca şıklaşacağı, hele eskiyi bilmeyene bunun çok daha kolaylıkla şırınga edilebileceği hep yanında yürüyecek bir refik olarak pek cazip gelmişti. Aziz genç yaşında hırpalanmış herkes gibi daha yaşlıların en sevdiği kıvamdaydı. Hem anlıyor ve hak veriyor hem şimdiden vazgeçebiliyor hem vakti ve kendi zamanını övmüyor hem tedavilik yaraları ile her dem bir ihtiyaç içinde umarak duruyordu. Nuhu bu hali zevkine pek uygun buldu ve akşamına, "Zevkin ne ise söyle hicab eyleme benden" şarkısını yakıcı bir suzinakla söylemeye durduğunu kendinde gördü, kendinde dinledi. Çoğu bulan ve rast gelen gibi bulduğunun da bulunmak istediğini, hem de kendisi ile aynı sebepten olmasa da kendi işine yarayacağı şekle girecek şekilde bulunduğunu zannediyordu. Öyle ya karşılaşma ne demekti nihayet değilse, bulmak rüyasına ermek değilse neydi? İşte iki ruh-i musaffa buluşmuştu. Ama bu birkaç aylık sohbet, yürüyüş, işe koyma, ev bark bulma neticesinde hâsıl olmaya başlayan dostlukta Nuhu'nun karşısında duran şey Aziz'in de kendi hakkında bir hülyasının olmasıydı, hem de müthiş, hiç hayal edilemeyecek kuvvette. Aziz'in kendisinden ve hayatından çok daha kuvvetli en önde ve tek duran bir hayali, bir tasavvuru vardı. Bu da onun Nuhu'ya bende olmasına mani idi. Üstelik Aziz Nuhu'nun şimdiye dek gördüğü, işittiği ve gençlikte yakıcı olmayan bir iştah ile bir an bakıp unuttuğu bir seraba dalmış değildi. Aziz'in serabı onu susuzluktan öldürecek bir serap gibi duruyordu. Nuhu'nun epey canı sıkılmıştı. "Kendi müstearım gibi olacak birine ihtiyacım varken ve o bu müstearı asıl adı haline getirecekken kendi hayâlâtına vurgun, kendi serabının bile hayranı olan

birine çattım bu yaştan sonra." Hâlbuki Aziz diye düşünüyordu, bana şu yaşımdan sonra öbür tarafa tatlı yakazalı br kucakta taşınmanın, kendinden memnun olmanın, yünlere sarılmanın lezzetini verecekti. Bir yandan da bu düşüncesi bu işlerin değişebileceği, Aziz'in Erzurum'da içine dolan ve yakan o Baba sevdası ve marifet serabının söneceği, zaman içinde kendisine yönelebileceği ümidini de taşıyordu. Sözüm var gözüm var, işaret edebilen elim var, tesirliyim ama alan yok, diyor, bunların yüzde biri bile olmadan tesir edenlere hiddetleniyordu. Sonra tesir olunanlar gözünün önünden geçince hiddet tebessüme ve hoşgörüye yer açıyor, onu oturtuyor, kendi ayakta ve atakta bekliyordu. Bir yandan bir çağa taşıdığı kendi benliği ve vücudu için artık büyük hamallıkları, büyük feragatleri, bunlar olur işler değil, diyerek yapılmaza ayırmış ama Aziz'in, bu yanı başındaki gencin bunlara böyle şiddetle yönelmesinden rahatsız olmuştu. Giden gelinsin kalan durulsun isterdi, isteyecekti. O da Aziz dursun durduğu yerde diye Musa'nın tanrı sözünü ses ve harf olmaksızın duyuşu gibi içinde duymuştu. Kendini müşahede ehli sayıyor, üç yüz çıplak âleme ilave altmış giyinik âlemden olduğunu düşünürken ve düşüncesinde Allah'a sığınırken fiili ile şeytana sığındığını, bu sığınmada asıl maksadın olan bitenden henüz her şey olup bitmeden şeytanı haberdar etmek ve onun yardımını talep etmek olduğunu da görüyordu. Bu görmeye rağmen, ne yapalım insan işte katman katman, nefs cilveleri bunlar, kendinde seyir de bir âlem seyridir diyor ve seyri çok kısaca selama duruyordu. Öyle ya kendini seyredebilen cihanı, gelmişi geçmişi anın içinde seyreder ve her şeyden haberdar olurdu, hem de yapanın da işleyenin de düşünenin de kendisi olduğundan haberdar olurdu. Bütün âlem kendi ve kendinde, iyi ve kötü bu sıfatlarına şaşarken hâlâ yerlerinde, âlem hele âlem gene yerli yerinde olurdu. Ne olsa âlemi yerinden kıpırdatamaz, her yaptığı eylediği dediği ile yapılması beklenenin hamalı olduğunu görürdü. O bambaşkaya gelirken elinde kirli yükle, bekleyenin, "Hah hamal da geldi," diye sevindiği yere gelirdi. Bulduğu eline tutuşturulan, öldürdüğü zaten kanlı bir ceset, yediği çoktan hazmolmuş olandı. En

eli kirli öyle şaşkın, en yüksekten atlayan daldan düşen armut, en yırtıcının paraladığı her yeri sağlam aynı yerde bir şey yapmamış olarak buluşurdu.

Aziz'in evlenmesine de bu yüzden taraftardı. Eskilerin, "Belayı savuşturmak için belayı başka yerlerde oyalamak," diye tabir ettikleri yere gelmiş ve beğenmişti. Evli olmasa, bekâr bir Aziz tehlikeli olacaktı, öyle böyle bir seraba dalacaktı. Hâlbuki modern aile kişileri bir vasatta, bir sofrada, bir çatıda fazla sivriltip gayrıya mecal ettirmeyen afetsiz bir şükür müessesesi idi. Yanındakini dinleyen kendini artık duyamaz, dediğini yapamaz, ortak karar alınan yer çoğunluğun çoğunlukta olduğu her yer gibi batardı. Ortak karar şiş yapıp şişi de kebabı da yakmayıp kalabalığa ikram etmek ve herkesin aç kalıp aldığı koku ile yetinmesi, her şeyin sade kokusunu bilip habire tattan bahsetmesiydi. Ortak karar ortanın en ortasının yani en kaba ve çiğ yerin memnuniyeti için kenarların yanmasıydı. Nuhu, Aziz'in huzursuz yapısı ile bir ailede kendini de hayâlâtını da ister istemez şimdiki diriliğinde tutamayacağını, en güçsüz kadının bile gide gele taşları yontan bir hafif dalga gibi bulunduğu yerin şeklini değiştireceğini, dalgası kuvvetli olmayanın bunu hiç belli etmeden yapacağını hatta sesinin tatlı bir sada sayılıp bir müddet sonra hoşa gideceğini düşünüyordu. Aziz evlenirse ortada yani orta halde kalırdı, o halde orada durmalı ve kalmalıydı. Öyle ya kalanın tek derdi gidenlerdi, faraza da olsa yalan ve hikâye de olsa. Durmanın üstüne bir kova külü boşaltan oydu. Hele bir de o gidiş öbür tarafa ise.

Aziz bazen yalnız başına yürür zihni de ayrı bir varlık gibi gâh önünden gâh arkasından geri kalarak, kaybolarak, sıçrayarak gelirken sanki ayrı keşiflerde bulunuyor, başka duygulara saplanıyor, evlenmeye de çoluk çocuğa da nasıl böyle yaklaştığını, kim tarafından kandırıldığını düşünüyor, gerçek hayatın yanında ona verilecek babalık hele kocalık lakaplarını çok ağır ve katlanılmaz buluyordu. Hayatı müstear bir hayat olarak zahiri ismi ile şimdi yürüyendi de ömür gerçek hayatında anılacağı ismini bulmaktı. Hâsılı daha ismi bile belli değildi çünkü ne olacağı kendine belli değildi. Sonu gören gözü açık de-

ğildi. Ama Baba'nın dediği gibi Âdem'in varoluşu kıyamet alâmetiydi.

Dört ayı geçkin nişanlılık süresince gitti geldi, ne gittiği yeri ne dönüşünü ve sebepleri pek de bilebildi. Nuhu ile uzun yürümeler, sohbetler devam ediyordu. Birkaç eşya daha aldı. Nuhu eşyayı hiç önemsemiyor, Tevhide'ye ve hayatlarına verecekleri şekil ve kıvama dair Aziz'e uzun söylevler veriyordu. Öyle ki evlenmeye birkaç hafta kala Aziz karısına da hayatlarına da eline geçecek bir hamur gözü ile bakmaya başlamış ve kendini bu şekli vermeye muktedir duyar olmuştu. Az çok bir emniyet ile nihayet evlendi. Üsküdar Evlendirme Dairesi'nde bir karanfil çelenginin önünde poz verirken, tebrikleri kabul ederken, hepi topu yirmi davetlinin ellerindeki badem şekerlerine bakarken, biraz sonra çıkaracağı lacivert elbisesine bakarken seyrettiği asla ve kat'a kendisi değildi. İçinden milyon kere yemin etti, bu ben değilim, kim acaba, diye. Kimse kimdi, ama o değildi. Bu yabancılığı tehdit olarak ya da tehlike olarak sezerken bir gülümseyen el uzanıyor, onu sıkarken tehdit biraz uzaklaşıyor, dağılıyordu. Sonra tekrar, tekrar. Kalabalık az olduğundan sanki gelen bir daha geliyor, el sıkan sıraya girip bir daha sıkıyor, Aziz bir halkada yoğun hissetmesi gereken bir halkada dönüyordu. Hep aynı yüzlerdi gördüğü. Bir kadın bir erkek, hep aynıları kıyafet değiştirip, "Hayırlı olsun, bir yastıkta," diyorlardı. Üzerine şiddetli bir tedirginlik kısa bir sağanak halinde yağıyor, kaçıp kurtulabileceği aklına geliyor, kapıya çıkışa doğru bakıyor ama kapının dışını pek hayal edemiyordu. Öylece yan yana ayakta dururlarken içine şiddetli bir ağlama hissi geldi, kendini tutamıyordu, hafiften hıçkırmaya başlamışken derin soluklar alıp yutkunuyor, nemli gözlerini belli etmeden silip duruyordu. Birkaç adım öne çıktığını fark ediyor, az uzakta birileri ile konuşur gördüğü Nuhu arada ona baksa da yanına yanaşmıyor, arada hafif bir baş selamı verir gibi yapıyordu. Sanki bir yekinse kurtulabileceği bir yere bağlıydı da o basit hareketi, o boyun hareketini yapamıyor, yapamadığını da görüyor, yine yapamıyordu. Basit, hafifçe toprağa çakılmış bir kazığa bağlıydı da sadece meleyip duruyordu.

Akşamüstü Tevhide'nin akrabaları ve dayısının birkaç arkadaşı ile bir akşam yemeği yediler. Nuhu önceden konuşulduğu şekli ile ahbaplığın tümden kesilmese bile pek seyreltildiği bir tuhaf adam olarak nikâha nezaketen yarım ağız çağrılmış diye biliniyordu, bu sebeple yemekte yoktu. İki saatlik yemek, yemekten, bir gerekten ziyade bir arada olmanın asıl güzelliği ve öneminin söylenip durduğu, ama bu gizli güzelliğin kendini belli etmediği, pek de bir şey konuşulmadan geçen bu yemek tak diye bitti. Tevhide'nin yüzü hep durgun ve ifadesizdi. Aziz evlenmeden önce vereceği şekli ve yoğurarak aldıracağı hayat kıvamını şimdi bu insan hamuruna nasıl yedireceğini hiç bilemiyor, hatta olmuş bir hamura sonradan bir şey katılabileceği düşüncesini bile şimdi daha bu akşamki yemekte yadırgıyordu. Oysa Nuhu ile konuşurlarken, yapılacaklar, söylenecekler, sokulacak yol belli idi ama buna muhatabının yaklaşımı ve kabulü ortada değildi. Fikirler, olması gerekenler ve kendileri vardı. Şimdi ise Tevhide vardı ve sanki değil içine, yanına bile bir şey konulabilecek gibi durmuyordu.

Gece on bire doğru birlikte eve girdiklerinde Tevhide sertçe banyoya girdi ve uzun müddet oyalandı. Pencereden dışarıyı seyreden Aziz, Tevhide'yi tekrar gördüğünde onun yüzündeki memnuniyetsizliği tam neye yoracağını bilemediğinden her şeye birden yordu ve kendi üzerine giydi. Bedeni ve zihni sanki güç namına bir şey kalmasın diye hışır hışır süpürülüyor gibiydi. Tevhide'ye bakarak sessizce, "Ne o, memnun değil misin, neyi beğenmedin?" diye tedirgin sordu. Tevhide yüzüne çok kısa bakarak ve aynı ifade ile, "Neyi beğenmeyeyim, her şey tam istediğim, sen de tam hayal ettiğimsin," deyip sustu.

Aziz her beğenilmeyen insan gibi hem beğenilmemesine hak verip hem neresinden yakalanıp da beğenilmediğinin merakına ve derdine yuvarlanır gibi baş aşağı düştü. Beğenilmemek normaldi ama beğenmeyen buna hak verebileceği kimse değildi. Burada öfke toprağa müthiş bereketli, bire on veren bir tohum gibi düştü. Daha düşerken bir yandan yaprakları, filizi çıkıyor, o arada boy da atıyordu. İçindeki öfke ve kırıklıktan oluşan ter hemen bu yeni fideleri can suyu verir gibi suladı. Sulanan övül-

müş gibi sallanıyor, başını uzatıyor, teri üstünden kendi teri gibi akıtıyordu. Aziz küçümseme ile, "Doğrudur, haklısın elbet, İonyalı olunca böyle olur," derken Tevhide, "Evet İonyalıyım, söylemesi bile zevkli, senin gibi dağdan yuvarlanıp dereden akıp gelmedim," derken sözüne inandığını ve Nuhu'nun İonya kinayesini ciddiye aldığını belli ederek arkasını sanki bir İon sütununa da yasladı. Aziz bu eski manzaraya, bu âsâra, bu binlerce yıllık hasara bakarken bu hasarı yeni görüyor oluşuna çok bilinen bir yeri çok geç ziyaret eden bir seyyah gibi yandı. Gördüğü duyduğu yeni tanıklık ettiği, bu gecikmişliğini ondan tahsil ederek koluna giriyor ve daha evvelkileri, önce gezenleri, önden çekenleri, bilenleri, savanları, feryatları... anlatıp sayıyordu. Aziz içine kaçar gibi göçtü. Daha bir ay hatta on gün evvelinde Nuhu ile nasıl şekil vereceğini konuştukları hamur işte karşısında, milattan evvel pişmiş hali ile duruyordu. Aziz bu antik testiye, bu Tevrat'ta, İncil'de, menkıbe ve kitaplarda anlatılan herkesin tanıdığı canlıya, önünden binlerce adı ile geçen, hatta geçmeyip duran varlığa baktı. Bakarken kendini de tanıdı. İçine çöken müthiş bir acı ile oturduğu koltuktan kalkıp evden çıktı.

Bu çıkışla çok şey yapacağını sanmıştı ama daha sokağa ayak bastığında, sokağın aleladeliğini ve kendine fazla gelen hiçbir şeyi taşımayacağını anlayınca aniden durakladı. Sokak lambaları tek tük, arabalar tek tük, gece bu alelade bir gecedir, örtüsü üzerine öylesine atılmıştır, kâinat bu geceyi anıp hatıra getirmeyecek, "Yâd et ki," diye başlayan gazelleri yalan sayacaktı. İçine sadece bu gecenin değil, tüm ömrün aleladeliği çöktü. Ne sanır ne der ne umar umsun işte o övülen gece, işte gökten inenleri karşılayacak yerler, yerde bir şemsiye şeklindeki çikolatanın jelatini ve plastik yeşilden sapı, tıkırdayıp duran boş yoğurt kabı, ışıkları sönmüş ruhsuz evler, süpürge parçaları, dikkatle ona bakan tedirgin siyah tüysüz kedi. Müneccimbaşı ile Makastar Sokağı'ndan aşağı inen yokuşun karşısından görülen sahilin varla yok arası bazen umut vaat eden duruşuna karşılık işte dünya terazisi ve birden inmiş gerçeklik, sabaha o da kaybolacak, sabahın bile kaybolduğu gerçeklik.

Yaşadığı, nefes aldığı şu anı altından geçtiği ışıklara bakıp kendine şaşar ve deli olduğunu keşfeder gibi duydu. Her şeyi yanlış anladığı duygusuna doğru şiddetle itilmiş de yanlışa da doğruya da başını kaldırıp bakacak halde olmadığını gördü. Yine de içindeki bir makul yan onu adım adım zaten uzak olmayan Nuhu'nun kapısını çalmaya götürüyordu. Gecenin ikisiydi. Elindeki kendi resmine bakıyor, içinden beyanlarını okuyor, kendi sözlerini tekrar ediyor, inandıklarını gözden geçiriyor ve hiç duraksamadan kendine müebbet cezası veriyordu. Tahliye edilse memnun olmayacaktı, yatsa perişan olacaktı, asılsa gerçekten de sanki havada kalacaktı. Yer yoktu.

Yataktan kalkan Nuhu kırpışan ve yanan gözleri ile odanın tepe ışığının tam altında duruyor, yeni doğmuş civciv gibi lamba ışığında ısınıp büyüyor gibiydi. Çok geçmeden sesi de çıktı. "Azizim, dur acele etme, o da genç sen de. Hele bir canınız çıksın..." diye başlamışken çıkacak canın, geçecek zamanın hali birden ona da ürperti vermiş gibi sustu. Boşluğu ağır buluyor ve itelemek ister gibi sağa sola hareket ediyordu. "Gel bir çay içelim, etraflıca konuşalım," derken konuşacağı şeyler, kuracağı cümleler birden atacağı imzaların önünde dosyalar halinde birikmeye başladığı bir genel müdür gibi kendine itibar ve inançla doldurdu. Binlerce cümlesi vardı sarf edecek, konuştukça yenileri de türeyecek, hiç bitmeyecek, kendini de mest edecekti. İşte bilenle bilmeyenin, ele karışanla kendine bile karışmayanın hali diye bu anın görüntüsünü farklı pozlarda fotoğrafını çekip de zihnine almak için odanın içinde dönmeye, sağa sola kapıya ışığa doğru gidip gelmeye başladı. Nihayet mutfağa girip çaydanlığın altını yaktığında kendini terfi etmiş, kendi hakkında bilmediği tanımadığı yerlerden methediş haberleri gelmiş gibi hissediyor, geceyi memnun ve tok içine çekip duruyordu.

Tekrar Aziz ile yüz yüze geldiğinde kendini bir türlü onun yerine koyamıyor, çünkü yerini bırakamıyordu. Bu yeri çok beğenmiş, yeni de kazanmıştı. Şimdi az öteye gitse kim bilir on saniyede kim gelir otururdu. Kalkmazsa hatta azcık olsun kıpırdamazsa sadece kendi olarak konuşup karşısındakini daha

da hırpalayacağı belliydi. Nerden belliydi, ömrü olarak geçenin arkasındaki parlak salyangoz izinden belliydi. Bu onun iziydi. Kalkıp Aziz'in yerine geçmesi o açıyı kendi yeri kabul etmesi gerekliydi ama hayır şu koltuk şu an Süleyman'ın tahtından safalıydı. Yerine daha da yerleşti. Aziz karşısında koyulaşmış bir yüz ile bekleme ve kuruma arasında upuzun duruyordu.

Aziz çaydanlığın fokurdama sesine de tepki vermeyen Nuhu'ya bakıp mutfağa çayı demlemeye geçti. Mutfaktan bardak, kaşık sesleri geliyor, Nuhu sesleri dinlerken içeride olduğunu hayal ettiği buharı Klimanjaro'nun tepesinde, bulutlara karışmış kendi gölgesinde içeceği bir çay olarak hayal ediyor, göğsü dağ tepesinin oksijen fazlasından sık sık tıkanarak gözünün önüne yerleşmiş, kendinin de içine girip hareket etmeye başladığı bu resimden alamıyordu. Nuhu şimdi elinde eğri büğrü bir toprak testiden buharları çıkan çayı ağır usul yudumlayan bir dağ başı keşişiydi. Haklı ve mağrur. Doğruları onu dağın en tepesine oturtmuş eline de çayını vermişti. Yalnızdı ama insan hayranlığı, safderun çevrelemesi şu an gözünde zaten sıfırdı. İnsan hayranlığı, insan hayranlığı, en küçük şeye çöken bu gülünç iç baygınlığı, şimdi bu oksijen dolu yeri bozardı bile, onu aşağılara pazar yerlerine çekerdi yine.

Aziz içeri girip de Nuhu'yu sabit nazarlarla kendi resmine sevgiyle bakar görünce onun ne seyrettiğini bilmeden, "Nuhu ben bu kızı geri vermek istiyorum, dokunmadan verirsem sorun da olmaz diye düşündüm şimdi yürürken, bana yardım et. Hamur falan değil bu, yoğrulacak şekil alacak bir şeyi yok. Toprakaltı bu. İnan ki öyle. Hamurunu İonyalılar yoğurmuş, pişirmiş. Sen biliyorsun zaten. Üstünden ne geçse, hangi devir gelse, bu bir insan klasiği, bir toprak testi, bu ha müzede ha sokakta değişmez bir şey. Benim buna şekil vereceğim zannı dünyayı güldürür inan bana. Şu an tüm geçmiş gelecek bana gülüyordur. Dünyanın karnına ağrılar giriyordur. Bunu ancak ilk yoğuran değiştirebilir ya da kırıp un ufak edip atabilir, o kadar," derken Nuhu bakışını kendinden güçlükle çekerek dünya süflisine bulaşmış gibi elini silkeleyerek ne diyeceğini de bilemeden hep yaptığı dediği gibi yere pat diye inmiş gi-

bi bir tavırla ve her şey böyle başlar böyle biter ya da böyle devam eder, ya da bununla dolgu yapar, yer kaplar, kimse de bir şey diyemez dercesine söze yine, "Yunus eydür gelin kadrin bilelim, fırsat elde iken tevhit edelim," deyip hayata paraşütle iner gibi inmeyi, ayağının yere değmesini bekledi. İnince sanki tülden ayakları, ipekten kanatları halının sert dokusuna değmiş de yanmış gibi ayaklarını hafifçe kaldırıp, "Dünya bu, tabi güler, aslında kendi de bir balon hatta baş balon, hatta dünyanın şekli de o yüzden yuvarlak sana söyleyeyim. Eskiden buna bu dünyaya yani ağzına geleni söyleyenler vardı, o zaman dünya da bu kadar şımarık değildi, yuvarlak bile değildi, tepsiydi, düzdü hiç değilse ovaldi. Sonraki batasıca nesiller buna bayıla bayıla bu balonu şişirdiler o da yuvarlak oldu tabi. Dünyanın yuvarlaklığı o sözde başı vurulacakmış da son anda kıvırmış da bilmem neymiş de denen o deyyusa da hiç inanma, dünyanın yuvarlaklığı insanların onu tarifsizce alkışlamaya, olmadık yerlerinden beğenmeye başladıkları ve bu denî dünyayı kendi kendine olmuş zannettikleri zamana denk gelir. Allah yaratmış diye kesinleşse gene beğenmezler. Kendi olmuş de de bayılsınlar. Onun bunun Foucault'nun çocukları. Böyle beğene beğene, eski Yunan zımbırtılarını rönesansta hortlatıp onları da bozup hayranlık adı altında yine de tapacak şey ararken ararken kendilerini buldular. Hani şehvete kapılan bir şey bulamayıp dert içinde başı öne düştüğünde kendininkini görür de oh varmış yine de bir şey işte, der ya bunlar da öyle bakarken bakarken kendilerininkini gördü de oh dediler. Tabiat dendi buna tabi, ben denmedi, o kadar okumuş adamlar bunu demez. Yani tabiata da zevk alabildikleri, keşfedip tepelerine çıkabildikleri, keçiye en erken saatte sütünü içebildikleri, kadına onlara safa verdiği müddetçe taparlar, hayranlık ve sözde hürmet gösterirler, vaktine kadar. Aslında dünyaya bile değil, dünyadaki kendilerine, bu kendinin çevrelediği her türlü duygu, düşünce ve zevke taparlar. Aydınlanma denilen şey şişinmedir ve şişinme ile başlamıştır. Yoksa değil mi gerçek bir aydınlanma olsa şişinmez bilakis fosalırlar. Yalan şişirir doğru fosaltır. Yine kendine döndü de benden gayrısı yokmuş dedi, diyebildi ya işte buna

da aydınlanma dedi. İnsan işte kendini üste çıkaracak her şeye inanır, morali buna bağlı çünkü. Aslında keşif yoktur, izan, intiba, bakış değişimi vardır. Bak ben hâlâ düz görüyorum mesela çünkü bu zihniyeti düz ve onları dümdüz edeceğim günü görüyorum. Bana sen görsen ne görmesen ne diyene karşı elimden bir şey gelmiyor ama değme sen onun da gelmiyor. Karşılıklı elsiz ayaksız şimdilik duruyoruz. Yani ben hiçbir şey yapmasam da dünyayı da şişirmedim, az da ben üflemedim. Dünya yuvarlağı kibir dairesidir. Yuvarlak bir şeyin üstünde de anca böyle kaya kaykıla yaşanıyor tabi, bak bu da coğrafi bir bela," deyip birden Aziz'i fark etti ve hızla ona dönüp;

"Sana gelince, kızı geri verince ne becerin, ne sanatın, ne hünerin olur bunda? Hiç. Olmadı al, olur mu hiç? Ne sanıyordun olacak mı, uygun bir şey mi? Buna yaşarken imkân var mı? İnsan niye evlenir, Allah'ın izni keremi ile belâma helâl yoldan kavuşayım, sağda solda aramayayım, vakit kaybetmeyeyim diye. İşte o, yani hanımın seni böylece insandan geçirip ihtida ettirecek, sen de onun azgınlıklarını törpüleyeceksin, bile isteye değil tabi, çeke çeke birbirinizi haddeden geçireceksiniz, iyice birbirinizin hakkından gelemezseniz zaten boşanırsınız, eş olamazsınız. Eş demek hem, hemen eşit derecede birbirinin hakkından gelmiş kadına ve erkeğe seneler içinde verilen bir sıfat ve hüner çelengidir. Allah'ın her kuluna muhterem şeytan efendiyi musallat edip onu sersem ve yorgun hale getirecek hali yok ya, karısı, kocası dururken hem de. Bırak da şeytan da nefes alsın ya da daha değerli kullarla uğraşsın, yani Azizim insan birbirine yeter dedikleri bu, fazlaya gayrıya gerek yok. Sen kimsin ki bir de şeytanı talep ediyorsun, karın kocan nene yetmiyor? Rabbim eşit miktarda da yaratmış ki, 'Hani benim belâm nerede peki?' diyene, yani dünya lisanı ile, 'Âşık olmak, sevmek, yurt yuva kurmak, çoğalmak istiyorum, insan başka neye yarar ki,' diyene anında çeyizi ile beraber göndersin diye. Yani bu işler öyle pes etme meselesi falan değil, öyle ucuz şeyler değil bunlar, gerçekten değil. Sabırlı ol. Belanı yen, rabbine kavuş," diye söylemeye başlayınca Aziz sabırsızlıkla, "Yoo Nuhu, ne dediğini az çok anlıyorum ama olmaz. Ben burada görece-

ğim terbiyeyi başka türlü de bulurum, olmaz. Hiç makbul değil. Rezil olarak gelecek ihtida da kulağımı tırmalıyor. Bana hakaret etti, kırılmadım ama kızdım, 'Tam da aradığımsın, bunlar da istediklerim,' diye beni de evi de tahkir etti, buna rıza göstermek istemiyorum," diye söylerken kendini beğenir, Tevhide'yi de haksız bulur hali yoktu. Bir alt perdeye inerek, "Öyle görüyorsa kendini de her şeyi de bir şey diyemem yine de, kendini beğendirmeye çalışmak çok acıklı bir şey," derken de kendi avamına iltica etmiş ve kırgınlığını itiraf etmiş buldu kendini. Sustu.

Sabaha varmadan neticesiz tekdüze, zaman zaman azcık parlayan çoğunlukla da bir sırada giden ve Nuhu'nun anlatmak istediği her şeyi daldan dala anlatıp hiç doyamadığı bir konuşma ile ikisi de yorulunca Aziz tekrar evinin yolunu tuttu. Yürürken sokaklarda üstünde bir ipi bırakmış adamın serbest adımları ve dik omuriliğine baston gibi dayanmış silueti vardı. Kendini bir kaldırımdan aşağı bırakıyor bir tekrar çıkıyor, hayatın bir oyununu ciddiye almış da ona karşılık veren bir çocuk gibi duymadan da edemiyordu bir yandan. Evin daha kapısına varmıştı ki birden kendini karısını ilk günden yalnız bırakmış dayanıksız, nemli, tozlu ve idare edilerek konuşulan hastalıklı adamlardan biri gibi duydu. Gücü ve özüne duyduğu emniyeti yitirerek kendinden şüpheye düştü. Düştüğü şüphe hemen yerden doğrularak eline bir değnek alıp Aziz'i dürtmeye başladı. İçini bir utanç kaplamıştı. Yavaşça içeri girdiğinde artık bütün kabahati üzerine almış Tevhide'yi kendine nerelerden gelip teslim olmuş bir emanet gibi hem de nazlı bir kız gibi görmeye hazırlanmıştı. Tevhide yatak odasında uyuyor, sesi soluğu da sakin görünüyordu. Aziz evde, odada, döşekte şimdi birinin olmasından, bir karısı bulunmasından fevkalade memnun yatağa uçar gibi giriş o giriş girdi.

Tevhide sabahın ilerleyen saatinde sırtı dönük yattığı yerden ne yapacağını, nasıl davranması gerektiğini düşünüp duruyor, kendini bir nazlanır taze gelin, bir talihsiz yere düşmüş kahır çeken genç kadın, bir emsalinden uzağa düşmüş nazenin, bir haline adapte olmaya çalışan genç kadın... olarak hayal edi-

yor, hepsini ayrı ayrı kuruyor, hepsinin hikâyesinin üstünden ağır ağır geçiyor, ne var ki hiçbirinden tam olarak baştan sona razı ya da memnun olamıyordu. Birinin başı fena değildi, öbürünün az parlayan yeri vardı, berikinin sonu, ama tam diye bir şey yoktu. Acaba hangisiydi? Bir an düşündü, acaba ben şimdi neyim, bu düşündüklerimden hangisine yakınım diye tartarken o düşündükleri de uçtu gitti, hiçbir şeydi. Dehşete kapıldı. Yarın bir şey bile yok gibiydi. Çeyrek ekmeği hayat diye yiyecek, doyduğu kadarıyla kalkacaktı, çatlayacak gibi oluyordu.

Galiba mesele Aziz idi. Eğer o haline göre şekil alabileceği bir şey olsa Tevhide de böyle havada kalmazdı. Öyle ya neye göre bir biçimi olacaktı başka? Aziz hayalindeki, hikâyelerdeki adamların tepkisinde, halinde, sözünde değildi. Ne idüğü belirsiz bir sözü, bir tuhaf aklı vardı. Tevhide hâlbuki genç kızlığında birkaç delikanlının başını döndürmüştü Manisa'da. Onlar bu Aziz'e hiç benzemiyorlardı. Bu, yani şu arkasında uzanan adam Tevhide'dekileri göremeyen, onlara kamaşamayan bir adamdı, bu çok asap bozucuydu. Onunla, bizzat Tevhide ile idare edilecekti bunu seziyordu. Oysa Tevhide idare değil, hayran olunacak biri olarak kendini düşünüyor, en azından hayran olunacak bazı haller sergileyebildiğini zannediyordu. Annesi ah annesi Aziz'e daha ilk görüşte bu kadar bayılmasaydı şimdi şu düşüncelerin dünyada varlığından habersiz, şimdi habersiz olduklarının da belki kucağında olacaktı. Ama annesi ne derse desin kılını kıpırdatmamış hatta bir keresinde, "Ah benim salak kızım nikâhta sevda karı koca arasında mı olur sanıyorsun, gerçek aşk gelin kaynana ya da damat kaynana arasında olursa olur, evlilik diye denirse buna denir, bir şey yürürse anca bu tekerlekle yürür. Ben damadıma bayıldım, sen bayılsan ne, bayılmasan ne, anlayış kimde, göz, izan kimde ise sevda ondadır, konuşup asabımı bozma," demiş ve evlilik çatısını bu yolla çatmıştı.

Tevhide'nin Aziz'in oluştuğu şeylerin hiçbirine uzak yakın teması olmadığı gibi onun da Tevhide'yi sanki bomboş bir kova sanması Tevhide'yi çok kızdırıyordu. Hâlbuki Tevhide'nin yaşayan pek çok kimse gibi bir bakışı, bir şeyleri değerli, bir

şeylere ulaşmayı hedef gören bir muhayyilesi vardı. Bunları tanımayan, bunlara onun ölçeğinde eğilmeyen kimseler olduğunu bazen fark ediyor ve buna hayret ediyordu. Hayret ederken ederken birden bunların en üst derecesindeki Aziz çıkmıştı karşısına, hem de koca diye. Ne idüğü belirsiz şeyleri anlatıp duruyor, ne hikmetse annesi de bunlara bayılıyor, babası da ses etmiyor, şöyle aklı başında bir söz bir soru duyunca da, "Siz ne yiyip içeceksiniz, nerede oturacaksınız, pirinç pilavı mı seversin bulgur pilavı mı?" gibi bir söze, böyle sıradan bir soruya bile fezadan inmiş gibi türlü tuhaf cevaplar veriyor, soranı tahkir ediyor, yemeyen içmeyen yaşamayan herhangi bir şeye gönlü düşmeyen bir başka tür canlı gibi davranıyordu. Annesi hemen bunlara gene mest olup kalsa da Tevhide'nin kanı soğuyor, bir manasızlığın içinde sıkışıp kalmış duyuyordu kendini. Üstelik merak da ediyordu hem de çok, gerçekten nasıl yaşayacaktı, ne yiyip içecek, kimlerle görüşüp karışacaktı. Kocası vasıtasıyla içinde eriyeceği hayat nasıl bir şey olacaktı? Hiç, evlenirken bile bilmiyor ve buna da çok canı sıkılıyordu. Bazı çok varsıl kimselerin böyle şeylere, "Canım düşünülecek şey mi işte nasıl olursa olur..." yollu şeyler söylediklerini az çok duymuşluğu vardı. Aziz'in de bazı sözleri sanki her şeyi olan kimsenin herhangi bir şeyi hafife alıp bahsi kapatması gibi gelmişti bazı kereler. Ancak o kapatış ile bu çok farklıydı aslında. Aziz sadece konuyu kapatıyordu anlaşılan, yani konunun değersiz, söze gelmez içeriği öyle kendiliğinden önlerine dökülmüyordu. Değersiz bulunan konu kapanıyor, değersiz içeriği göz ardı ediliyor, ona yönelen istekli bakış hor görülüyor, başka bir büyük hor görü sahibinin sözü, nüktesi ile daha yükseğe asılıyor, onu hâlâ değerli ve tercihe şayan bulan da sıçrayıp yukarı asılmış bu değersizlik levhasını indiremiyor, hatta altında, onun hükmünde oturmak zorunda kalıyordu. Tevhide beğenilerinin, imrendiği şeylerin, isteklerinin birer birer böyle raftan indirilip tabuta konulduklarını görmeye başlamış, bunların saklanıp gözden kaybedilmeleri ile sanki kendisi de kaybolur gibi olmuştu. Kendine sahip çıkmak istiyordu, kendisi bazen bir yatak örtüsü bazen de kenarı dantelli havluydu, bazen bir çala beğendiği bir

şarkıcı ve onun saçı bazen de eski bir tanıdıktı. Bunların hepsi de Tevhide idi ama gel gör ki bunlara yönelen bir bakışı ya da sözü hemen dertop ediliyor, bu yolla Tevhide de kaldırılmış oluyordu. Buna öfkeleniyordu. Aziz evden getirdiği kap kacağına bile şöyle bir dönüp bakmamış, anası ile ne belalara uğrayarak aldıkları takımları bir eksiğin fedakârca tamlanması değil de gülünç bir şeye asılıp koparma sonra da yarasını gösterip acındırma olarak bakmış, eğlenir gibi olmuştu.

Aziz yataktan doğrulurken şaşkınlık ve tedirginlik içindeydi. Gece nasıl olmuş da bir anın içinde anahtarı kilide sokup bir kısa koridor boyu yürüme ile kendini başka bir duyguya daha fenası hale sapmış da saplanmış bulmuştu? Birkaç saniyelik hal nasıl böyle üstüne heyelan gibi çökmüştü? İşte şimdi bunu arasa tarasa bulamayacağı yerde ama tam da olay yerindeydi. Sanki onu yatağa kurulmuş gibi götüren anahtar yataktaymış gibi yorganı aralayıp da içeri baktı. Bir anahtar değilse de bir manivela görür gibi oldu, hemen geri kapattı. Yataktan dışarı çıkamıyor, arkası dönük Tevhide'ye bir şey diyemiyor, onun uyandığını fark eden Tevhide de büsbütün taşlaşmış kendi sertliğine dayanmış, yerde uzanan bir sütun gibi yatıyordu. Beş on dakika bekledikten sonra Tevhide'nin uyur gibi yapmasını fırsat bilerek hızlıca yataktan sıçrayarak kalktı, doğruca banyoya koştu. Banyoda suyun altında yine çocukluğunda, yeni yetmeliğinde, gençliğinde olduğu gibi kaçarak, uçarak, saklanarak yaşayacağı bir deliğe girmiş olduğunu idrak ediyordu. İdrak başından aşağı su gibi dökülüyordu, fazlası vücudundan bacaklarından topuklarına akıyordu. Şu an Üsküdar Müneccimbaşı Sokağı'ndaki bu evde dünyadaki herkese yetecek kadar idrak Aziz tarafından ziyan ediliyordu. İçi yanarak suyu soğutup duruyor, su sanki bedenine değmeyle geri ısınıyordu. Çocukluğunda evindeki kıpırtısız ve sessiz hayat, merdivenlerden inişindeki sade kendi duyabildiği ses kulağına değip kaçıyor, Baba'nın yanına bordo koltuğa ve bir benliği ürkütmeden, onun hor görüsünden yaralanmadan bir madene kavuşacak olmanın heyecanı ile kendi kendini bir orkestranın başkemancısı gibi gergin akortta tuttuğu Cahit Peksa-

yar gerginliği ve teyakkuzu ile yarı oturur yarı kaçar durduğu geceler aklına geliyor, sular sanki yüzünü gözeler halinde deliyordu. Ömür, şu artık yirmi yedi yaşına geldiği 1987 senesinde de bir genişleme, bir sağa sola rahat dönme yüzü hâlâ göstermiyordu. Ayçukuru köyü ve o perişan ev ve dere, odadaki ocak belki tüm süfliliğine rağmen kendine yerleştiği ve bindiyse de kendi ıstırabına bindiği tek dilim olarak hayatından önüne kesiliyordu. İçi o vakit hiç böyle bir geç sevdaya düşeceğini hayal bile edemediği Ayçukuru sevdası ile kurur gibi yanıyordu. Öyle yanıyordu ki yananlar ne kazınıyor ne o kara toz tekrar bir yere konuyor, yapışıp kalıyor, bütün bilgiyi kendi sefaletinden aldığı akan suyun kulağına şarıl şarıl söylediği bir şarkı gibi ezberine iniyordu.

Şimdi kendi eliyle yine başına bir nöbetçi dikerek kendini hapse atmıştı. Nuhu'nun, "İnsanlar bir evim olsun diye evlenir, her şeylerini verir ve sonra da o evde bir odaları bile olmadan ömrü, hem de geçsin gitsin diye geçirirler," deyişini hatırladı. İçi öfkeyle kabardı. Bunları bile bile onu evlendirmişti. Onu diskalifiye edip adeta kendi önünü açmıştı. Oysa Aziz de işte şu köşecikte, hatta daha küçük bir evde sobasını yakıp, bir çaydanlık, iki odun ve iki takım elbise ile yaşayabilir, kendi başını canlı tutabilirdi. İçindeki o marifet kokusu hasretini velev ki kendi başını yakarak dindirebilirdi. Delirse kendi başına delirirdi. Zaten baş yanmazsa ne demekti ki? Kellesini ne yapacaktı başka, elinde kendi kesik başını tutmayan, onu sallayarak gelmeyen, ben de bunun hakkından geldim biraz da tabi o benim ama işte geldik, diyemeyen benlik ne demekti, kime kavuşmaktı?

Biraz daha oyalanıp banyodan çıktı. Havluya sarınırken gördüğü bedeninden bir mahzunluk ve utanç duydu, alışkanlığı zaten buydu. Kendinden hiç utanmayanlar olduğunu biliyordu, bu arzusu değildi. Çünkü onlar bunu kazanarak almış değillerdi, bir konuşkanlık, girginlik, yırtıklık gibi bir şeydi, derin değildi yani. Ama bazı kendini kabul etmiş baldırı ile sulh etmiş ve bu sade ikisinin arasında kalmış sakin kimseler de olduğunu anlıyordu. Aziz şimdi saklı gizlisi ile kovuğundan çık-

mış tekrar kovuğuna hızlıca kaçıp saklanacak bir hayvan gibi duyuyordu kendini.

Hızla çıkıp şimşek gibi giyindi. Tekrar kılığına düşünce sanki suçundan da sıyrılır gibi oldu, az rahatladı. Tevhide hâlâ sırtı dönük yatıyordu. Aziz bir meyille ona doğru yürüyüp yatağın başına oturdu. Tevhide açık gözleri ile boşa bakıyordu. Aziz biraz bekleyip, "Tevhide," dedi, "Bu bakış, bu, şu anki bakışın yani, bana bakan Allah lillah aşkına bu bakışta bir şey bulsun, ben bulamadığımdan böyle duruyorum, bakışıdır. Tahminler yürütün, ben de makul bir tanesini, en cakalısını duyunca onun üstüne binip kıyıya çıkayım, beklemesidir. Benden bunları bekleme, böyle manasız da bakma rica ederim. Ben çünkü senden bunu ummam, beklemem. Sen de kendinden bekleme. Hadi kalk da evini tanı, balkona çıkalım, sonra biraz yürürüz, Atlamataşı Pazarı'na gideriz, balık alırız istersen," dedi.

Tevhide yüzü açılıp koyularak, kızarıp tekrar pembeleşerek kıpırdamadan yatıyor, bakışından artık o da bir şey ummuyor ama değiştirmiyordu da. Şimdi Aziz'in dediğini yapsa artık bir suyolu gibi sanki yatağı o yöne akacaktı. Bu da bu genç yaşında rıza gösteremeyeceği kadar büyük bir tevazu ve kabulleniş olacaktı. Bunu saniyeler içinde görür gibi oldu ama öfke ve benlik başkaldırarak bu sade sofrayı dağıttı. Yarı doğrularak, "Beni bir yalnız bırak, düğünden hemen sonra bile bıraktığına göre sana zor gelmez. Bir ara canın isteyip keyfin gelince uğrarsın," deyip yorganı sertçe tekrar üstüne çekti. Aziz hemen doğrulup odadan çıktı. Gene de ceketini alıp dışarı çıkmak ve saatler sonra bu düğüm olmuş eve gelmek istemiyordu. Ev kapan gibiydi, her eşya her duvar bir yerini ısıracak gibi açılıp kapanıyordu. Rastgele salona geçip rastgele bir koltuğa oturunca tüm rahatsızlığına rağmen yine de evden ayrılmamaya karar verdi. Kendini Baba'dan duyduğu dışsal kaale almama telkinleri ile dışarıdan tesir almaz hale getirmeye, gün tarafından, günün insanı tarafından ele geçirilmemeye çalışıyordu. "Olanlar başka, başıma gelenler başka, ben başkayım," deyip duruyor, tekrarı dua gibi zincirleme sıralıyordu. "Bunlar gerçekten varsa ve gerçekten oluyorsa da sadece birer resim, birer hikâye, ben bu hikâye-

ye dahil değilim. Hikâyeler uyumak ve inanmak içindir, inanmayacağım ve uyumayacağım. Hikâyedeki cadıya inanmayacağım," diyor ve dışarıda kalmaya çalışıyordu.

Mutfağa gidip çay koydu, dolaptan yağ çıkarıp tavada ısıttığı ekmeklerin üzerlerine sürüp yedi. İri bir bardağa doldurduğu çay ile balkona geçti. Balkonda kendini biraz sonra bitecek zoraki bir misafirlikte gibi oyalamaya, gözden kaybetmeye çalışıyordu. Dikkatini etrafa vermeye, çatılara uçmaya, kuşun sesinden, sokak satıcısının sesinden içeri girip kendini kaybetmeye çalışıyordu. Sese girdiği anda satıcının seslendiği soğandı çünkü ya da karşı çatıdaki kumru. Varlık değiştirivermek ayağını yerden kaydırıyor, soğan olduğunda sarıldığı kat kat örtüler ve başındaki seyrek püsküle mest oluyordu. Hele kumru olduğunda ya da saksağan, kanadını açıp kendine bakmaya gene doyamıyordu. Çay içerken çaydan içeri girmeyi başardı. Memnuniyetten göğsü titriyordu. İçtiği çayın içindeydi. Sıcaklığı kendi vücut ısısı gibiydi, az mı çok mu, kaynar mı bilemiyordu, başında birkaç köpük, belini yasladığı da bu ince bir çay kaşığıydı. Çay hali ile kaşığa yaslanıyordu. Kaşık belirsiz bir yere yaslanıyor, Aziz'i emniyetle tutuyordu. Ekmeği ısırırken çıkmış olan ses de içine kaçtı. Birden yükselen kıtırtılı bir ses, dökülen çakıl taşları, yuvarlanan birkaç kaya ile akan kumun altında kaldı. Sırtında hâlâ dayandığı kaşık, ayaklarında kum taneleri, başının üstünde ne ve nereye kadar olduğunu merak etmediği bir yükselti, kendinden çıkan sıcak bir yükselti ile bir müddet kaldı.

Bir ses ile başını kaldırdı. Tevhide başında bir havlu ile bir sağa bir sola yürüyor, balkona o hali ile gelemiyor gibi bir his taşırıyordu. Aziz yerinden kalkıp elindeki tabağı ve bardağı düzgün tutmaya çalışarak odaya girdiğinde Tevhide kızgın bir ifadeyle, "Oh keyfin tam, çaylar kahvaltılar, tek kişilik bir hayat," diye kalınlaşmış bir sesle söylerken Aziz, "Çay daha var hem de çok, dur sana da getireyim, ekmek kızartmıştım, sana da kızartayım mı?" deyince Tevhide, "Bu nasıl bir usturup, sofraya adam gibi beraber oturmak yok mu, bir düzen tertip yok mu, Allahım çıldıracağım," diye sesini kısarak ama öfkesi artarak söyleyip arkasını dönüp çıktı.

Beş günlük evlilik iznini bitiren Aziz işe yokuş aşağı koşarak kavuşur gibi erişti. Masasına oturup, eski çay bardağını önüne çektiğinde, oda arkadaşlarının, daktiloların, telefonların sevimsiz seslerini tekrar duyduğunda uzun bir hastalıktan çıkmış ve eski sıkıntılarına bakıp da artık babacan bir seyir tuttıran bir adam gibi durdu. Duyduğu gerekli gereksiz her şeye incelikle ve detayla cevap yetiştirmeye, imdat etmeye kalktı, düşen her kâğıdı, biten her kalemi, yazmakta tutukluk eden mürekkepli kalemleri özenle tımar etti. Ta ki Necati Amca denilen üç aşağı beş yukarı dairenin en yaşlısı, "Bakın görüyor musunuz, evlilik ne bereketli şey, ne kutsi şey, şu dünkü burnu havada oğlanı efendi bir adam etmiş, hayırlı kadın diye buna denir, evlilik işte böyle faideli, böyle adamın dik burnunu indiren bir şeydir," deyince etraftan da koro halinde inceli kalınlı kısalı uzunlu bir dem tutulmuş, gibi oldu. Ortak kanaat gülbank gibi çekildi. Aziz yüzü kızararak oturuyor, bazı omzuna vuranlara ne yapacağını hiç bilemiyordu. "Bir de hayırlısı ile çocuk oldu muydu artık sen veliyi evde ara tekkede değil, evde değil elbette ama evlilikte. Hiçbir şeyh böyle terbiye veremez adama yani verir de alan olur mu bilmem, bunu ise alıp almamak sana kalmamış, işte çocuk kucağında, karı karşında almayıp ne yapacaksın," diye devam etti Necati Amca.

Aziz kendi içine kaçmış, hızla açılıp kapanan bir peygamber çiçeği gibi sanki bizzat kalbi ile soluk alıyordu. Uyarı, kendiliğinden akan suyu durdurmuştu. Gelip oturduğunda duyduğu sokaktan evine girmiş kedi memnuniyeti ve baş eğişini iteleyen odada daim meskûn, çay, ayakkabı, pencere diplerine konan gazete ve cam macunu karışımı koku gene burnunu sağından solundan yoklamaya başlamıştı. Zaten kimsenin soğuk ve rüzgâr geliyor diye oturmadığı cam kenarında oturuyordu. Soğuğa alışkın Aziz'e kaçamak dışarıyı seyretme saadeti de veren ve nispeten havadar bu yer Aziz için odanın saadet köşesiydi. Söylenenleri düşündü, düşünmesine gerek kalmadan herkesin her şeyi nasıl bildiğini aniden o da bildi. Dünyanın kanaatini o da bildi. Bu kanaatten ayrı durabilirdim, herkesin bildiğini bilmez, bu suretle o açık bilmeme yerime kendi bileceklerimi da-

ha rahat sakin ve selim koyabilirdim, yapamadım. Şimdi herkesin bildiği bir yerdeyim ve bu şu ana kadar adeta hem de milyonlar tarafından gizlenmişti. İnsanoğlu bir dedikoduyu otuz saniye içinde tutamayan insanoğlu birleşerek aylarca bunu kendi görecek olandan görmesi istenenden saklayabiliyordu, çünkü murat onu da aralarına katmaktı. Başı uyuşur gibi oldu. Gözünden yaş değil, kendi itibarı düşerek akıyordu. Akan yerde de bir şey birikmiyordu. Kendine bakmaya daha tahammül edemeden akşamı zor etti. Ancak eve doğru dert içinde yürürken gene ne oldu ve koluna ne girdiyse evine gidiyor olma hali bir yumuşaklık verdi. Bir evim ve o evde beni bekleyen hem bana eş ve bana tabi, kaldırıp götüreceğim, taşıma emaneti bana verilmiş bir varlık var, sorumluluğum var. O da şaşkın ve çaresiz, o da ihtiyacını keşfetmek için çır çır çırpınıyor. İhtiyacına onu ben vasıl edebilir, hiç değilse yola kılavuzlayabilirim, bu sebeple eş olduk, diye düşünüp koşar adım eve içinde en gizli ve sessiz benliğin, "Yine riyaya binek mi oldun, ne oldun," deyişini de duyarak varla yok arası tökezleyerek seğirtti.

Evine dışarıdan bakıp da gördüğü ışık içini birden tutuşmuş bir kandil gibi sardı. Sanki üstüne kandil kandil nur yağdı. Karşı kaldırımda durup bir müddet içeriyi seyretmeye, içine yağanları toprak gibi çekmeye çalıştı. Tülün ardını da zihninden gördükleri ile tamam etti. İşte bir ilk intiba içine yeni ve aslen eski bir duyguyu güçlü bir belagatle ağır ağır vahiy lezzetinde indiriyor, insan kendine inen hakikati sonsuz bir lezzetle bağrına basıyordu, unutulmayacak şekilde, hakkolarak, nakşolarak. Aldığını içine derinlere çeke çeke bir şiir gibi ezberledi ve büsbütün kendinin yaptı. Balın artık arının oluşu gibi çiçekten ayırdı, kokuyu şifayı kendine hamletti. İstek bu duyguda sonsuza dek kalmaktı sanki ve o seyirde yapacağını ve bulacağını bulmuş gibi durmaktı ama bulunan da durulan da alışveriş bittiği an artık seyrelmeye, göz ve duyguda tesir etmemeye, hatırda ve hatırada bir tesir, bilgi ve dize olarak başka bir yaşayışa geçmek üzere devroluyordu. Yavaşça bu Aristo'nun taşı gibi, Mısri'nin kürsüsü gibi, İsa'nın kayığı gibi gördüğü yeri tedbir ve temkinle hırpalamamaya çalışarak terk etti. Arkası-

na bakmaya korkuyordu. Karşı kaldırıma geçip evin kapısında durdu ve anahtarını çıkarmadan zile basarak beklemeye başladı. Bir dakikayı geçmeden Tevhide donuk da olsa asık ve öfkeli olmayan hatta munis bir yüzle kapıyı açınca Aziz başı dönerek yuvarlanır gibi içeri girdi. Tevhide, evine alışmaya dönmüş bir dışarı canlısı gibi göründü Aziz'in gözüne ve bu halin muhafazası, kendi kendine yerleşip ona belki yüzyıllar evvel hazırlanmış bir kovuğu, oyuğu kendim yaptım sanması karşısında her inanışın ve aldanışın karşısında olduğu hissi ile suspus durdu. Olur ki başka biri başka bir şey fısıldar, bir yerden bir şey düşer de o ağır ağır yerleşme ve emniyet hali gider diye havadaki sesleri, dışarıyı, içeriyi ayrı ayrı birbiri içinden dinledi. Tevhide yeni girdiği evde aslında hiç de makbul olmayan ilk yerlerini edinirken de ses etmedi, yiyebileceği değil de alıştığını önüne çekerken de.

Aziz akşamı olağan karanlığında ve kendi kararında kabul edip yemekten sonra salonun karanlık bir köşesine çekildi. Her şey kendiliğinden olsun istiyordu. Gece de, uyku da, ışık da, çocuk da her şey böyle kendini bırakmışken olsun, mevsiminde açsın, patlasın, yağsın ve bitsin istiyordu. Acaba gerçekten de zaten öyle mi, müdahale mi geciktiriyor ya da tıkıyor diye aklına gelip duruyordu. Şimdi işte kendi üstüne toprağını çekmiş bir tohum gibi durmak, olacağı bilmeden bilmek, öleceği bilmeden bilmekten içine bir sızıntı akıyordu. Biraz sonra yanına doğru gelen Tevhide karşısına oturup gözleri yarı kapalı Aziz'e, "Böyle olmaz, daha geniş bir ev lazım, bahçe çit çubuk lazım, bugün çıkıp şöyle sağlı sollu biraz etrafı gezdim, güzel denecek evler var, onlardan birine geçelim, Manisa'da bizim ev öyleydi," diye aniden başladı. "Zaten buna daha sonra sığamayız," diye de bir ilaveyi ekleştirdi. Aziz yarı kapalı gözlerini açmaya çalışarak ama önce başına düşen kayayı kaldırmaya gayretle hafiften kaykık halinden doğruldu. Gecenin siyahının içinde açıklı koyulu pürüzlü başka yüzlerce tonda siyah görmeye başladı. Tevhide, "Yarın erken gel de seninle biraz bakınalım," deyince bakınmayı hafta sonuna bırakalım bari bile diyemedi, "Peki," dedi. Peki'yi alıp önemsizce yanına koyan Tev-

hide bazı gördüğü şeyleri anlatmaya ve onları kendince hikâyeleştirmeye çalışarak bir şeyi bir şeye benzetip duruyor, benzetilen de benzeyen de aniden ameliyat edilmiş gibi kalıveriyordu. Hayat anlatılınca aniden akmayı bırakıp kurur gibi duruyordu. Hayatın akmaya devam ettiği anlatış, onunla tevhit edilebildiği andı sadece. Yoksa o birlik, konuşan cansız ve ölü bir resmin karşısında konuşana dönüyordu. Ama o pek enderde rastgelinen anlatanın eşliğinde suların da aynı hali ile akmaya devamı, kuzunun otlamaya, arının vızıldamaya, insanın düşmeye, olanın olmaya devamı bir yandan anlatmanın bir yandan oluşun devamı ve buna tanıklık eşsiz bir şeydi. O kadar kendinde ve içindekindendi ki hata yaparken yapmaya ve o hatayı anlatmaya devam edecek kadar günahın kendisi, gülümserken gülümsemeyi anlatan ama gülümsemenin devam ettiği kendisi, yağmurun burnuna değdiğini söylerken damlanın hâlâ bahsedildiği yerdeki kendisi oluyor, anlatılanın bizatihi söze düşüşü, sözden kalkışı, işe ve oluşa düşüşü sıraya giriyordu.

Tevhide anlatmaya başladığında anlatış, yaşayan ve hareket halinde bir şey bırakmıyor, bahsedilen kedi donmuş gibi kuyruğu bir yanda başı bir yanda kalıyor, insan yapıp ettiği söylenirken birden sandukasının başında hakkında konuşulan ve bilindik dualaların edildiği bir mevta oluyor, resim onun değil, kuudda duranların resmine dönüyordu. Bahsedilen sokak çok eski bir resimdeki afetten az önceki durgun ve birden eskimiş hali ile duruyor, sözü edilen ev yarı ahşap yarı beton bahçesi ahenksizce ama kilometrelerce uzayan, sokakları da içine alan ama içinden sokak geçen, bir de çocuk parkı olan bir ev şeklini alıyor, bu canavar artık halinin ilhamı ve dehşeti ile sade sokağı değil, tüm semti de yutacak gibi oluyordu. Aziz tüm bu resmedilene müdahale için, kediye can, bahçeye çit olmak için, kaydırağı evin giriş kapısından kaldırmak için çırpınıp dururken Tevhide, "Gördüm ki, evin hemen yanında da kuruyemişçi, yufka da mı satıyordu ne. Bahçede de şöyle küçük kulplu su şişeleri vardı, herhalde su sakası da orada oturuyor. Birden önümden bir kertenkele geçmesin mi, sonra bir okul zili duydum yüreğim ağzıma geldi. Belki binlerce çocuk her ye-

ri kapladı, kimi evin içindeki sokaktan geçti kimi ağaçlara aniden tırmandı, su şişeleri kırıldı, derken akşam oluyordu. Ben de kabak kalyesi yapayım diye hemen eve geldim ama evi ara ara meğer bizim ev de o bahsettiğim evin yol tarafındaki bahçesinin kenarındaymış, yani biz sanki elin evine girmişiz, dört döndüm, elim ayağım kurudu. Dereotunu da o ara unutmuşum, neyse ki önemli değil, değil mi, sence de öyle değil mi?" diye yenilerini boşaltıp duruyordu.

Ertesi gün Aziz işten ailevi bir şey diyerek aldığı saatlik izinle öğleden sonra iki gibi evin önündeydi. Hazırlanmış giyinmiş süslenmiş Tevhide de az sonra kapıda belirdi. Aziz sükûnetle bildiği gezdiği Nuhu'dan duyduğu kadarı ile etrafı anlatıp tanıtmaya, hangi yolun nereye inip nereye çıktığını tarif etmeye çalışıyordu. Tevhide gördüğü büyük ve bahçeli her eve, "Bu kimin evi acaba bize kaça satar?" diye sorup duruyor, cevap veremeyen ya da, "Niye satsınlar durup dururken, bak işte zaten oturuyorlar," dese de bir boş ya da az harap ev görünce bu sefer, "Bak bu boş, yarın öğren kaçaymış," diyor ve bunu soracağı diğer evleri de tekrarlayarak sıraya diziyordu. Evlere baka baka sokak sokak gezip çarşıya vardılar. Bir yerde yemek yiyip tekrar dışarı çıktıklarında Aziz kendini şimdi bu tok ama tedirgin hali ile ölçüp biçiyor, zihni sürekli yol aramakla meşgul dönüp duruyordu. Bir başka zihne hitap etmek ve onu olmasını uygun bulduğun yere nakletmek müthiş zor görünüyordu gözüne. Anlar gibi oluyordu ki bu imkânsızdır, sadece yol arayan bir zihni kendine çevirmek vardır ya da yolunu kaybetmiş bir benliğe yeni bir ev bulmak, yapmak ve onu oraya yeni bir eğreti benlik ile oturtmak vardır. Anlar gibi oluyordu ki hiçbir doktor gerçek bir deliye bir şey yapamaz. O da ancak bir şaşırmışı kendi şaşkınlığına, bir sapkını kendi sapkınlığına yöneltir. Kendininkini tercihe şayan, hatta yekta gösterebilir ve zavallı şaşkın buraya kümese girer gibi girebilir. İçini dünyanın tüm sağaltıcılarına, şifacılarına, doktorlarına, gurularına, efendilerine, hocalarına karşı bir nefret kapladı. Peygamberleri bile düşündüğünde aynı öfke hiç aşağı inmedi. Kardeşini kuyuya atıp asıl olmayı kendine yedirebilen ve buna inanan Yakubî'ye

tekrar şaştı. Bu adam da neticede Yakup'un oğlu ben değilim, diye geçirirken aklından insanlığı bir sel döküntüsü gibi önünden akıttı. Tükürecek gibi olurken birkaç nazenini de o akıntıda ezilmiş görüp vazgeçti. Çarşıyı pazarı elindeki ile dağıtıp duran, boş zamanlarında da marangozluk yaptığı söylenen İsa'yı da anarken birden Baba'nın, "Marangozmuş, daha bir çekmecesini bile görmedim," diye söyleyişi içine tekrar düştü. Yüzüne şaşkın bakan Tevhide'yi o daha büyük bir şaşkınlıkla inceledi ve inanmak ister, tanıtmak ister gibi gönlüne dönüp, "Bu benim hanım," deyip sustu.

Birkaç gün sonra Nuhu ile pek de şikâyetlenmeden Tevhide'nin evi küçük bulup illa bir müstakil ev istediğini, ne yapacağını da bilemediğini kendince rastgele bir lakırdı imiş gibi açmasıyla Nuhu'nun yüzünün aldığı ifade Aziz'e kendisinin bir tercüme-i hali gibi geldi, çat diye kırıldı. Hafiften bir rahatsızlığın üstüne doktora görünmüş de dert sahibi olduğunu başkasının ilminde, röntgeninde görmüş gibi oldu. Kendinden gizlenen ve ona halini bu rütbe açık etmeyen derdi bir yandan çok zarif buldu. Zarafetin hep çaresizlikte açtırdığı çiçeğe bir daha hayran, incecik sapına üzülerek baktı. Bak dedi, kendi kendine, azıcık namizaçtım, şimdi hastaneliğim, belki ameliyat edilmem, aylarca yatmam, sonra da muhtemelen bir daha tam iyi olamamam bir çizgi gibi önümde duruyor. Ve herkes iyi olamamayı çare aramış olmaya değil de hastalığın kudretine yoruyor. Çare aranmazsa hastalık da dert de yoktur belki de, diye içinden geçirdi. Bir yandan renkten renge giren Nuhu'yu pek belli etmeden izliyor, işitecekleri ile değil, işitmemesi için gösterilen gayrete ağrısı azıyordu. Birden, bari kaçıp kurtulayım derken Nuhu kolunu sıkı sıkıya tutarak, "Aman aman başa gelene bak," diye başladı. Yaratılmışların pek çoğu gibi o da dert görünce şifa buluyordu. Şifayı başkasının derdinde arıyor, kendinden memnuniyeti de sanki hediye olarak giderken veriyorlardı. Aziz'in koluna girerek yavaşça, "Korkma," dedi, "anlamazdan gel, hatta anlama gerçekten, bunları anlamak sana bir şey katmaz, inan ona da katmaz, anlama," diye tekrar etti. İlmin başı bildiğini söylememek, anladığını göstermemektir.

Yoksa her dert senin olur. Üstelik dertli ya da illetli sen anladıkça illetin, sapkınlığın aslı sende sanır," diye devam etti. "Bu hocalardan herkes, "Ne yavan adamlar, herkesin bildiğini, bin yıllık teraneleri söyleyip duruyorlar," diye şikâyet ediyor ya, yok aslanım yok, asıl aslan onlar. Çünkü başka türlü aslan değil, yem olursun. Adamı bunlar yer bitirirler. Zaten illet de hastalık da yorduğu kadar yorulur da bakma sen ilk iştahına. Sen en sıradan sözü söyle, seni dinleyen sıkıntıdan patlasın, hiç kılını kıpırdatma, o onun için kendini paralayanı değil, seni büyük adam görecektir bidayette. Sapık ise onu da sapık edecek sonra da karşısına geçip tüh sapığa bak, diyecek. Sen bunları gelirken de giderlerken de bir şeyi tutma," diye bir uzun nağme tutturmuş ucunu bırakamıyordu. Ama başı da, seçkin ve daha orijinal bir nağme arayan bir sazende gibi sağa sola gidip duruyor, sözünü süsleyecek, açık bir yerlerini örtecek, bir çiçek, yeryüzü örtüsü ya da şifalı ot arar gibi sürekli bakınıp duruyordu. Çok güzel bir yuva bulmuş da bir türlü giremeyen, sığamayan kuş gibi havada kanat çırpıp etrafından ayrılamadan dönüp duruyordu. Aziz söz daha da koyulmasın diye, "Peki, anlamam," deyip mumlamak üzereydi ki Nuhu hazin bir yüz ile kaçanın arkasından baktı. Aziz bu mahzun ifadeyi yakalayınca ipi tam kırmak için kaçması gereken vakti bulduğunu anlayıp, "Gitmem gerekiyor, geç kaldım, bana müsaade," deyip kırmamak için de döne döne selamlar vererek yarı koşar yarı yuvarlanır gibi kayboldu.

Ertesi gün daha öğlen olmadan Nuhu, Aziz'in çalıştığı Vakıflar Dairesi'ne geldi. Uzun yıllar onun da çalıştığı iş yeri olduğundan hemen herkesle konuşa selamlaşa odasına girince şaşıran Aziz yine de hemen ayağa kalkıp karşıladı. Nuhu, içinin, dilinin dolu olduğu besbelli hali ile birkaç dakikayı zor idare ederek yanına hemen Aziz'i de alıp kendisinden sonraki müdürlerinin yanına geçti. Renksiz, tatsız, şöyle tek bir revişli tüyü bile olmayan müdüre bakarken Aziz bu tip adamların ne ile memnun ne ile neşeli ne ile tercih hakkı kullanan neye ne için elini uzatan olduklarını düşünür, tek bir farklı boyda tüy göremediği gibi bunu da göremezdi. Ama aynı adam bir kendi gi-

binin kolunda, sokakta hiçbir akarı, ahengi olmayan bir konunun ortasında değirmen gibi döner ve enerji üretirdi. Dişlerinin en uç kısmı ve arka dişlerinin pek çoğunun çekilmesi ile çökmüş avurdu aniden gülmesi ile iyice çukura kaçar, kendisi de o çukurda, gizlediklerinin arasında altın sayar gibi meşgul otururdu. İnsanların haline her zamanki gibi hiç dikkat etmeden kendini masaya, odaya doğrudan koyan Nuhu müdür Ali Bey'in de velev ki adam kırk sekiz sene önce ölmüş de odada sadece çerçevelenmiş fotoğrafı kalmış olsun o fotoğrafın da karşısına canlı gibi geçer bir ikona, bir tasvire yanıp yakılır gibi söyler söyler dururdu.

Müdürü senelerdir hasretini çektiği bir dostuymuş gibi hararetle kucakladı. Birden beklemediği şekilde fazla ısınan müdür gevşeyiverdi. Nuhu adamın elini tutup tutup bırakıyor ve kırk senelik çalışma hayatının yirmi senesini beraber geçirdiği bu adamı Aziz'e yüzüne o vakit söyleyemediklerini sakatlanmış çocuğunun bir vakit ne de güzel koşup oynadığını seneler sonra anlatan bir anne gibi gizli keşiflerle sayıp duruyor, "Ah Ali Bey ah, bu adam var ya bu adam odasında hanımının hazırladığı yoğurdu, mısır ekmeğini, elmayı yiye yiye çoluğuna çocuğuna mal hazırladı, nefsine hâkim, bu hâkimiyeti bile artık unutmuş bir adamdır bu, anlıyor musun acaba?" diyor, "Yürüdüğünü unutur gibi unutmuştur, çünkü hiç topallamaz irade onda, bilmez o yüzden kendi ile didinmeyi, sadedir bu yüzden. Bizim gibi her gün kendi ile bir cenge girip daha müsabaka belli olmadan saat üçte galibiyetini cümle âleme ilan edip horozlanan sonra gece evinde rezil olanlardan değildir," diyor, Ali Bey kendini tanıyamasa da karışık bir masalı dinler gibi mütebessim dinliyordu. "İnsan," diyordu Nuhu, "Birbirinin işte böyle şahidi olacak, kendini muhatapsız ve izlenmemiş sanan mahzun ruha birden bir görgü tanığı çıkmış gibi onu kurtaracak bir şüheda ağacak. Yalnızım sanan yalnız olmadığını, ona hakkını vermede, gerçeği söylemede cimri ve nekes davrananın dili nihayet çözüldüğünde olaylar da işte çözülüverecek," diyor, Ali Bey arada tutulan elleri ile sipariş ettiği çayı da arada ağzına götürmeye çalışarak dinliyor, dinliyor, gözlerini kırpıştırıyor, Nu-

hu söyledikçe heyecanlanıyordu. Bir keresinde Aziz'e, "Şu söyleyiverdiklerimin yüzde birini görsem, binde birine de inansam daha bir şey istemem, neyse ki Allah bu sanatı benden esirgememiş, hayatı kendi istediğim yüksekliğe çıkarıp sonra da bulunduğum yerden ona söz söyleme sanatını," deyip tuhaf bir mahzunlukla çocuk gibi oturmuştu.

Nuhu birden Aziz'e dönerek kederli bir yüzle baktı. Tekrar başını müdüre çevirerek, "Bu çocuğun," dedi, "Başını yaktım, ben yaktım", durdu. Ali Bey'in de Aziz'in de çehrelerine önem vermeden şöyle bir bakıp, "Kendim mücerred olduğum için bekârlık nedir bilirim, iyisi kötüsü ile. İyi, insana zaten yaklaşmaz ama mesele insanın da kötüyü kendine yaklaştırmamasında, ama öyle olmaz. Bu kadarcık bir hüneri bile yoktur insanın. O yüzden ben evlensin de dünya derdinin bildik şekli ile kendini o kabın içinde bir muska gibi sarsın istedim. Bildik derdi bulamayan dert aramaya çıkar çünkü eh bu kadarı öğrendim. Biliyorsunuz hemşerimdir, gariptir, anasız babasız ama insan evladıdır Allah için. Bilirsiniz ki uzlet ehli buluşur, uzlet ehli bilişir." Durup beklemenin, sözünün inebildiği derinliğin sesini duymak için kulak kabarttı. Neticesini almak ister gibi etrafa bakınıp devam etti. "Ben evlendirdim, hatta kızı da ben istedim, olmasam vermeyeceklerdi, ah keşke vermeyelerdi. İnsan işte, alıyorum zannederken aslen hep verir. Üteyim derken ütülür. Düşüreyim derken düşer, ilâ ahir hep böyledir. Hâsılı biz de düştük. Hem de İonya sütununun üstüne düştük. Taş gibi bir şeye düştük. Şekil vereceğiz ne olsa hamurcu, fırıncıyız derken, ağdarırız döndeririz derken daha haftanın içinde merdaneyi de fırını da oklavayı da elin elinde gördük, baktık ki un bizim üzerimize serpiliyor," diye devam ederken müdür Ali Bey'in artık lafın sonunu da manasını da kaçırdığını ve göz bebeklerinin uzaklaşmaya başladığını görünce hemen durdu. "Laf uzadı maksat gizli kaldı" beytini içinden geçirerek Ali Bey'i tekrar çekecek şekilde müdürlüğünden, insan idaresinden, devlette çalışmanın güçlüklerinden bahsetmeye başladı. Ali Bey bu bildik sofraya oturmakla beraber aslında Nuhu'nun bahsettiği insan idaresi güçlüğü nedir, devlette çalışmak ne-

dir... düşünür gibi oluyor ama gene anlayamıyordu. Kim neyi idare ediyordu ki, işte gelip masalarına oturuyor, önlerine gelen işi önem sırasına göre sıraya diziyorlar, çok sıkışırlarsa yapıyorlar, soran yoksa da bir kenara kaldırıyorlardı. İnsan idare edilecek bir şey miydi, nasıl edilirdi, aklı almıyor, yine de dinliyordu. Nuhu'yu birlikte çalıştığı zamanlarda da bazen dinler ama ne dediğini de neden dediğini de anlamaz ancak bazı kimseler ondan, "Pek kıymetli bir zat," diye bahsettikleri için bir de bazı dergi ve gazetelerde muhtelif yazıları yayımlandığı için o da hürmet eder görünürdü. Acaba insan idaresi dedikleri yoksa bu muydu? Kim bilir, belki.

Nuhu, Ali Bey'in bir kıvamı, alacağı bir terbiye olmadığını elbet biliyordu ama her âdem gibi o da işine gelmeyeni sıklıkla unutuyordu. Hemen hatırladı. Şimdi bu adamı sirkeye limona yatırsan, sekiz saat fırına atsan, kekikle, yağ ile on beş saat dolapta bekletsen nafile, almaz oğlu almaz, hiçbir şeyi içine, üstüne, yanına almaz. Bakalım Allah ne yapacak bunlarla, kıyamet boşuna gecikmiyor, diye içinden geçirirken ahrette ilim irfan sahiplerinin, hükemanın, bu aptal kullara, bu geçirimsiz uçak camlarına olanı biteni anlatışları ve Ali Bey ve bitmez soyunu kâinatın kaçıncı katına ve kimin karşısına çıkarlarsa çıksınlar anlatanı boşa konuşan, adam bile saymayan hatta bir şey anlatıldığını bile fark etmeyen bakışlarla sağa sola bakınır ve kendince incelerlerken gördü. Şimdi olacak olan gözünün önündeydi, işte şimdi ahretteydi ve Ali Bey orada da kimin mertebesinden bahsedilse memleketinin bir köyünün adı geçtiğindeki teyakkuzu bir türlü göstermiyor, birisi Jüpiter gezegeninin şapkasını çıkarıp kendi başına takıyor olsa ağzını hafifçe eğerek bu şakayı gereksiz bulmuş gibi bakıyordu. Ervah binlerce yıldır bekledikleri yerden seylabeler halinde çıkar ve yürürken Ali Bey ve soyu onlara bir geyik sürüsüne bakar gibi bakıyor, hatta dikkatlerini bacak ve kalçaların diriliğine veriyor gibiydiler. Nuhu düşündükleri ve gözünün önüne gelenler ile parlayan asabiyetini şimdi birden odaya saçma ihtimali ile kendinden çekinerek gözlerini bir müddet hırsla yumdu. Öyle bir yummuştu ki yüzü bumburuşuk ve kederden sap-

sarıydı. Yavaş yavaş semadan, ahretten, binlerce yıl sonrasından yere indi. Neyse ne bana ne, bunları yaratıp dünyaya, ahrete bela edenin bir bildiği de vardır elbet, deyip konuyu da, hayali de, kendini de sıkıca sırlarken son olarak, "Değme yansınlar," deyip tekrar Ali Bey'e döndü. "Yaa efendiciğim, insan yuva yapayım derken işte yuvasını yapıyorlar. Elbet her şeye bir yuva lazım, işte onun yuvasını yapıyor. Şimdi siz diyorsunuzdur ki dil nerede, bakla nerede, sadet nerede? Ah bilsem nerede, yanlarından inanın ayrılmam. Ben de konuşurken arayanlardanım, bazen bu yolla bulanlardanım. Çok konuşmam bundandır, çok gezmek gibidir, beni de yorar yanımdakini de ama bulursam da anca böyle bulurum," deyip biraz su içti, verilen kolonyayı bileklerinden taşırıp sonunu da saçlarında gezdirdi. "Ohh," deyip, "Aziz'imi evlendirdik bir ay olmadı. Yancağızımdaki sokakta mütevazı bir giriş kat tuttuk hepi topu iki baş zaten, eşya başlarından aşmıyor, bir iki ufak tefek, ne yapsın garibim, onları da kuş gibi ağzında taşıdı da kurdu. Hem bana da yakın olur birbirimize can oluruz dedim. Malum şeytan yalnızları sever ama nasılsa ben bunu da anlamadım, aslında derler ki şeytanın sancağı çarşıdadır, hep de kalabalıkta özellikle çarşıda dolaşır. Neyse, daha iki haftalık evli hanım sağda solda nazar etmiş, safa nazar değil elbet bunlar, şerr'ün-nazar, müstakil evleri beğenmiş, iyi mi? Sanki bahçesinde teravih namazları kılınacak kırk beş kişi ile geniş sofalarında ayvazlar, halayıklar gezinecek, telaş ile sanki tablakâr harem dolabından selamlığa sini sini börekler salacak sıcağından yane yane, sanki dört çocuk, iki damat üç gelin, bir bekâr hala, bir nene, bir haminne, bir yalnız eski hoca hafız, bir başka şehirden gelme yatılı misafir şeyh efendi, iki tane kimsenin kim olduğunu bilmediği bu saatten sonra da ayıp olur diye yahu siz kimdiniz, ne diye gelip kalış o kalış kaldıydınız diyemediği iki acuzecik, bahçede bahçevan, mutfakta kör ama Allah'a güç gitmesin diye kimsenin kör olduğunu yüzüne söylemediği, bu sebeple patatesleri şaplağam gibi kesmesine bir şey demediği emektar aşçı... ilâ ahir sefine-i Nuh misali kalabalık cümbüşlü bir eski zaman evi. Yaa sanki ev bu, hayat bu, daha da fenası sen bu. Yaa hanıme-

fendi, taze gelin bizden müstakil ev ister. Ben de gece istihareye imdat için yattım, bir yol çare derken, medet derken sizin çehre-i azizinizi görmeyeyim mi? İşte medet dedim. Ali Bey bize imdat edecek, medet ya Ali, medet Ali Bey medet, bize vakıfların uhdesinden, çıkınından, kör bohçasından hayrolsun diye bırakılmış bir hayrı doğru yere tevdi edecek elinize şu an bakmaklığım var, aha da bakıyorum. Bize ufak da olsa tefek de olsa bir müstakil ev, uygun kira ile şöyle eskiden şeyh efendiler hani şeker lokum falan oturanlara uzaktan atarlardı ya, hah işte öyle bir şeker bekliyoruz. Yoksa bu ağzın tadı gelmeyecek," diye sanki makamla, terennümle, tecvitle okur gibi söyledi. Kendinden lafından hem akidelenmiş hem az da olsa yatışmış gibiydi. Öyle ki makamı kendi kulağı ile duymuş da kendi sesini ve sözünü uzaktan bir kaval sesi gibi tatlı bulmuş idi. Zevkle sanki ağzında bir lezzetli nadir ot, "Eskiden anlatırlardı ki koyun bile tecvit ile melermiş," deyip artık sustu. Ali Bey hafiften öne eğilerek bir boğazını temizleyip, "Yani ne istiyorsunuz, tam anlamadım," dedi. Nuhu hiç telaş etmeden, "Olsun yarı anlayın, ona da razıyım, bir yarıyı serdik attık, hadi şimdi öbür yarısından bahsedelim," deyip baktı ki Ali Bey de baktığı yer kararıyor hemen geri çekilip odanın çıplak tepe ışığını oraya yönlendirir gibi yapıp, "Canım efendim, bize, yani Aziz bendeniz ile bendeniz kıtmiriniz şöyle ufak olsun göz doldurmasın, nazara gelmesin, gösterişli olmasın, bu buna nasıl nail olmuş diye sordurtmasın, fazla olup alanın benzini soldurup huzurunu kaçırıp azdırmasın, tevazudan başı eğik olsun ki terbiye de etsin, solgun olsun ki bidayeti hatırlatsın, kuru kemik kendini evvel ezel Amasya elması idim zannetmesin, düşmanların hasedini değil, merhametini celp etsin, dostların muhabbetini artırsın, içinde Allah'ın adı anılsın, çepeçevre bir kabuk gibi sarsın, bir fincan zarfı gibi kavrasın, bu suretle insan kırılıp dökülmesin, küçüldükçe bütünlüğü toprağın altına kaysın, yeni bir vücut eksin kendinden, kendini toprağa bırakıp ve dıştan gerçek cüssesi bu yolla saklansın, ne ufacık adam zannedilenin cesameti kendinden bile gizlensin ki görüp kendi de bir hayâlâta kapılıp kendine dönüp de bir havai şarkı okumasın. İşte böyle

bir ev istiyoruz, Allah size, siz bize, bu da bir devr-i daimdir. Ya kâim, ya dâim," deyip beklemeye geçti.

Ali Bey bir şey anlamadıysa da bir ev arandığını hayal meyal sezer gibi olup aranan istenen şey tam da önündeymiş gibi önündeki bazı kâğıtları şöyle bir karıştırmaya, ciddi bir yüzle incelemeye başladı. Ama düşündüğü, zaman kazanmaya, karar vermeye çalıştığı belliydi. Biraz sonra eğilişini kâfi bulup başını kaldırdı. Kendisine, karşısında dudaklarına bakışlarını sabitlemiş bir âşık gibi muhtaç yüzlere hafif bir serinlikle bakıp vuslatı gene erteleyerek durdu. "Yani," dedi, "Bu işler artık zor," diyerek yavan, zevksiz bir taksim başlangıcı yaptı. Kimsenin kılının kıpırdamadığını görünce, "Biliyorsunuz, çok takip var artık," diye Nuhu'ya dönüp söyledi. Nuhu hiç bekletmeden, "Yoo, bilmiyorum, ne takibi, bunlar sonraki kuşakların derdi olacak, 1987 yılı takip yılı değildir, daha onlara var, biz daha o devirde şöyleydi böyleydi denecek çağdayız," diye bir müneccim sükûnetinde söyledi. "Biz şimdilik birbirimizi takip ediyoruz, hiç tanımadıklarımızı takip etmek ve onların takibine girmek daha sonraları olacakmış, öyle derler, o yüzden o gün bugün değil," diye ilaveyi etti, geri çekildi. Ali Bey sıkılarak duruyor biraz da sanki sinirleniyor gibiydi. Nuhu bu siniri görünce birden alın damarı şişerek Ali Bey'e döndü, "Ali Beyciğim, vallahi ne tuhaf değil mi, size de öyle geliyor mu bilmem, muhakkak geliyordur, hatta belki tümden sizde kaimdir. İnsan nedense ama gerçekten nedense sanki gerçek ihtiyaç sahibine zırnık koklatmamak üzere yaratılmış. Hem de sadece ihtiyaç sahibine. Hâşâ minel-huzur şerefsize, pezevenge, kevaşeye de yağdırmak üzere yaratılmış demeyeyim de hadi yaradılışını kaydırmış diyeyim. Hani yeni bir yaratılış falan diyorlar ya işte onu bunda bulmuş. Değil mi, bakın sanki şimdi oturduk da konuşmuyor menkıbe kitabı okuyoruz, yaşamıyor da bir bilinenin üstünden biz de geçiyoruz. Çıkar ve korku yoksa çöp yok. Ağlayana da meme yok, ağlamayıp müstağni durana da yok. Memesiz yaşayacaksın, meme diye bir şey yok," deyip birden zınk diye durdu. Aziz sıkılmış gibi ama sonunu da merak ederek duruyordu. Ali Bey ise son söylenenler ile konunun kendisinden uzaklaştı-

ğını ve insanoğluna ya da mesela içeridekilere kaymış olduğunu düşünüyor, hafiften tebessüm edeyim mi yoksa azdırır mıyım şimdi, sabit mi durayım, der gibi içinden geçiriyordu. Nuhu alnındaki damara âdeti veçhile eliyle basa basa bir insicam vermeye çalışıp aynı yerin devamına durdu." İnsan," dedi gene, "Elinde dünyanın hazinesi olsa ama tam manası ile her şeyi olsa ve birisine bir şey vermek zorunda olsa, üstelik verdiği asla ve kat'a kendinin olmasa işte derdin en derinini o vakit çeker, nasıl olup da vereceğim derdi ile bir anda kocar, çöker. Rahman suresi ayağa kalkar da yürür. İnsan denen rezil tartar, ölçer, geri çekilir, iki adım öne geçer ve zorlana zorlana etinden et koparak en makul, en zarif, en hayırlı adama elindekinin en kötüsünü, en perişanını, verirken yüz kızartacak olanı uzatırken son anda bile bir şey çıkar da bunu da vermekten acaba kurtarabilir miyim diye bildiği en uzun duaları okur, namaz surelerini o ara okumaz, onlar namazda, adı üstünde oku geç, kısa olsun makbul olsun. Bu sırada ayet'el-kürsi okur ya da salat-ı tuncina okur, o okurken iş uzar da belki bozulur diye yavaş yavaş okur. Yoksa innnaateyna derken daha bakarsın binmiş gitmiş, maazallah, olmaz." Biraz öksürür gibi oldu ama hemen vazgeçerek devam etti. "İşte bu bahsettiğim adamdan yaklaşık dünya nüfusu ne kadarsa onun dörtte üçünden fazla vardır. On doğum olsa sekizi bundandır, bazen yediye düşer de o vakitler dünya bir rahatlar, saflar iyilik galebe çaldı zannederler. Sonra hemen gene sekiz, dokuz olacakmış gibi olur bazı da ama o da tam olmaz, olmaz ki ezilen tam ezilip de bitmesin, çekmeye devam etsin, maazallah ezilenin soyu bitmesin diye olmaz." Nuhu birden icat ettiği sözünden yorgun ve dermansız düştü. Sözü onu da güçten düşürdü çünkü sözüne sonsuz inanmıştı. Kalbi müthiş incinerek ağrımaya başladı. Bütün bu menfilik elinde kolunda hal bırakmadı. Dünyanın tüm küskünleri gibi burnunun direğinde bir dağ havası, serin ve yakıcı tüttü. Dağın başında kadife bir gökyüzü, nakışlı yıldızlar, sabırlı gece, titreyen yapraklar, orman kokusu, reçineler, dağ kekikleri, gece solgunu karahindibalar, kuş otları, kaz ayakları... burnunda tüttü. Şehri ve her şeyi bu nâbekârlara bırakıp aslın-

da hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı bilgisi ile çekilip gitmesi gerektiğini milyonuncu kez gördü, milyonuncu kez beğendi, milyonuncu kez yapmayı aklından ciddiyetle geçiremeyip kenarında durdu. Ufalmış, kendi gözünden de düşmüştü.

Ali Bey sürgülü devlet grisi çelik bir dolaba yaklaşıp üst üste duran dosyaları karıştırmaya başladı. Aziz, acaba benim için bir şey mi arıyor, yoksa gördüğünüz gibi işim başımdan aşkın sizi de az dinlemedim yine de mi demek istiyor diye düşünüp yan gözle Nuhu'ya baktığında onu küskün ve her büyük performansından sonra olduğu gibi yükselen hormonları ile kendine daha da aşkla bağlanmış ama yalnızlığı artmış gördü. Artmış yalnızlığı kibrin kamçısını eline almış sırtına vurup duruyordu herhalde ki kaşı gözü sabit duramıyor, aynı konuda derinleşerek ilerliyor, kazmaya devam ediyor gibiydi. Artan yalnızlık hemen pek çok tekillikte olduğu gibi bütün haklılık payını sırtına vurmuş, milyarlara karşı fikrini, kendini, hakkı, hatta Allah'ı savunuyor olduğu hissini ona veriyor ama bir türlü doyuramıyordu. Bu müstakil, mağrur, hakkı hem keşfedip hem söylemekten, bu uğurda ruhen aşınıp durmaktan kalbi binek taşına dönmüş adam, üstüne nice basılıp başka yere ulaşılmalara köprü ve yol olduğunu düşündükçe iyice şahlanıp sonra da tıkanıp duruyordu.

Ali Bey elinde pembe kartondan eski bir dosya ile yine masasına döndüğünde Aziz de Nuhu da her sıkıntıyı geride bırakmış insan olgunluğu ile bir anda o yana döndüler. Ali Bey başını kaldırmadan mı kaldırmaz taklidi yaparak mı keşfedilemeden alttan söyledi. "Bakın sizin şimdiki eve yakın bir müstakil var. Biraz eski tabi ama iki, hatta iki buçuk katlı, ahşap da değil, derdi tasası az, yandı yıkıldı derdi de yok," diye başlayınca ikisi birden mütebessim dünya cenderesinden cennete girmiş gibi gevrek, ayağı taze yeşilliğe basmış da otları eğmemiş bir melek naifliğinde, dünyada iken, "İstemem, bana hakkın yüzü lazım," dediklerini unutmuş, şimdi de, "Canım kul halimle hakkın yüzünü ne yapacağım, bize vaat edilenler neyimize yetmiyor," der, demeye de doyamaz haldeydiler. Nuhu içinden, "İnsanoğlu denen şerefsiz hem bilmiyor hem bilip tatma-

dığını oturduğu yerden küçümser gibi, 'Yok cenneti istemem, bilmem ne,' diyor, bunu diyen de kuşbaşılı pideye hayır diyemeyen âdemoğlu eşşek, eşşoğlueşşek," diye geçiriyordu. "Yok, yok sen ver, vallahi hepsini isterim," deyip kendi kulağına da bunu bir iyi duyurdu.

Ali Bey tekrar, "Nuhu Bey kardeşim, bak ada no: 23, pafta: 11, kapı numarası: 30. Siz buraya yarın bir gidip bakın Aziz ile. Hatta size anahtarını da vereyim içine de girin, aklınız keserse burayı şöyle dillendirmeden Aziz'e ya da hanımının üstüne 49 yıllığına kiralayalım, olsun bitsin," deyip eski ahşap sürgülü hurufat çekmecesine gitti. Uzun uzun bakıp üzerlerini okuyup bakıp nihayet üç uzun bir kısa anahtarın kirli bir kırnapa sarılı olduğu bez torbayı uzattı. "Bakın, olursa gelecek ayın zaten on gün kaldı hemen başından itibaren kirayı başlatalım, arada da şöyle az çok tamirat boya falan yapılır. Zaten içinde öyle bir ayniyat kaydı olacak bir şeyi yoktur, en fazla bir ayna falan, siz bakın da öyle konuşalım," diye tamama çekti.

Ertesi günü darda bekleyip akşam saat beşte Nuhu ile Aziz buluştular. Yeldir yepil zaten bildikleri ama acaba o mu bu mu diye tereddüt ettikleri binanın 30 numara olanının önüne vardılar. İkisi de bu değil de bahçeli olması sebebiyle öbürü olmasını ummuştu, bu çıktı. Düz taştan, eski ve gösterişsiz, az bir taban oturumlu, adı müstakil ama bir yanı tümden yan apartmana bitişik, öbür yanına alçak bir dükkân yapışmış küçük yapıya baktılar. Arka sokaktan da önden de bir iyi bakıp, önündeki paslı zincirle epey bir cebelleşip içeri girdiler. Elektriği bağlı olmadığından karanlık içeriyi az çok sezerek alt katın iki küçük odasını tam da anlamadan gezdiler. Üst kata da çıkıp baktılarsa da karanlıktan, sağda solda yığılı ne idüğü belirsiz şeylerden kafaları daha karışarak dolanıp durdular. Üst katın sağdaki odasının en dibinde tavan arası gibi bir yere çıktığını zannettikleri dibine beton dökülmüş bir portatif görünümlü ahşap merdiven vardı. Aziz Nuhu'nun, "Çıkma, çıkma şimdi dur, akşamın şerri..." demelerine aldırış etmeden tırmanıp tepesindeki kapak gibi sürgülü kapıyı eliyle yana itince tavan arası yerine çatıda buldu kendini. Ama bu çatı bildiği kiremitli çatılar-

dan değil, üstü açık geniş bir balkon gibiydi. İçine serin hava ile beraber müthiş bir genişlik aynı anda geldi. Kalbi ve ruhu bir araya seyrek olduğu üzere gelip, aynı şeye seyrek olduğu şekilde mest oldular. Terasın en ucuna kadar gittiğinde uzaktan denizi, karşıki mezarlıkları, evleri, köprüyü... görünce ağlamaya benzer duygu gene hıçkırık şeklinde ciğerlerini tıkadı. Öbür uca gittiğinde alacakaranlıkta evlerin yanan ışıklarını, tek tük otomobillerin farlarını, sokak lambalarını, ağaçları seyrederken bakışı uzamaya başladı. Daha uzağa bakmaya başlayınca karartıların arasında birden sanki Ayçukuru Köyü'nü gördü. Sessiz dereyi azcık suyu ile gene akar, toprağa bırakıp sanki Aziz'in onun içinde yıkandığı yere bir su cüssesinde ve şeklinde ama adımları, ayakları, telaşı ve kendine has sesiyle gelir gördü. Ağlamaya, ama sessizliğine olağanüstü rikkat göstererek ağlamaya başladı. Özenle, ince ince, yuvarlacık, ahenkli damlalar çıkararak, her biri ahşap tornasından çıkmış bir boynuz tesbihin taneleri gibi ağlamaya başladı. O kadar güzel, sessiz ve temiz ağlamaya çalışıyordu ki gözyaşının yeter büyüklüğe eriştiğini hisseder etmez gözlerini kısıp onu keserek düşürüveriyordu.

Nuhu'nun sesi artınca kendini özenle gene kendi mahfazasına koyup kapattı ve, "Geliyorum," deyip son bir kez daha çepeçevre teras turu yapıp aşağıya indi. Karanlığı, yüzünü, ifadesini, ıslaklığı gizleyen bu nikap örtüsünü minnetle yüzüne sürer gibi eliyle karanlıkta bir dolaştırıp başının üstünde, yüzünde gezdirdi. İnce, belli belirsiz ruh gibi bir şey hissetti.

Nuhu, "Ne var yukarda yahu çıktın inmiyorsun, ne vardı, yoksa inemedin mi?" diye hararetle sorunca Aziz bir giz ve kendine mahsus hakkında konuşmanın ve tanımlamanın güçlüğünü dilinin kemiğinde duyarak ve dilindeki kemiği çok nadiren hissettiği gibi hissederek o kaygan ve kıvrak eski dilini andı. Kendisinde şu an ondan yoktu. Dili sanki ortasında kalın bir kemik olan hantal bir et parçasıydı, ağzında sadece bir ağırlıktı. Cevap veremeyince içine yürüyen telaşı yeni yeni peyda olan bir el hareketiyle geçiştirmeye çalıştı. Sokağa tekrar indiklerinde kendini ağzında narkozdan sonraki hantal ve peltek dili ile yeniden buluşmuş duyarak, "Nuhu ev pek iştah açıcı de-

ğil ama bir terası var ki bende ruh genişlemesine payan oldu. Evi boş ver, ev Tevhide'nin olsun, bana damı yeter," deyip Nuhu'nun merakına da bir parça yetişti. Nuhu merakla, "Yahu tamam da senin hanım şimdi buna ne der sence, köşklerde gözü kaldıysa," deyip içinden söylemeyi murat ettiklerini zorla yutarak, "Sen bir önden yarın göster, istemem derse başına gene iş alma, bak 49 yıllık kirası ona göre," diye hızlıca ekledi. Aziz şaşılacak bir süratle, "Yok Nuhu ben bunlardan geçmek istiyorum. Şimdi bu kadın muhakkak beğenmeyecek bu evi, beni de beğenmedi zaten, yarın göreceği yani kendisinin olma ihtimali olan hiçbir şeyi beğenmeyecek, bu kadarı anladım. Hayat ya beğendirmeye çalışıp azcık bir memnuniyet görse sevinecek bir süfliliğe düşürecek beni ya da bundan vazgeçilecek ki ben bundan vazgeçtim. Kırılıp incinmek korkusu, küçük düşme bilmem ne sebeplerinden değil. Bunlar beni yolumdan alıkoyar, böyle bir ömür istemiyorum. Mutlu olmayacağımı anladım, ama rezil de olmak istemiyorum. Evi hemen kontrat yapıp kiralayacağım, sonra da boyasını vs. ufak tefek yaptırıp Tevhide'yi ondan sonra götüreceğim, beğenmeyecek. Olsun, şaşırmayacağım. Sana fena bir şey söyleyeyim, beni beğenmediğinde ne bekliyorsam şaşırmıştım, kırıldım da üstelik. Ama artık kırılmayacağım ya da kırılırken bir yandan da şaşırmayacağım, işte çıkabileceğim bir dam var artık, oraya kaçacağım, seyredeceğim. Bulabileceğim daha iyi bir yer yok, bunu da sayende buldum tabi ki, ne desem sana az, minnettarım," deyince Nuhu gevşeyerek Aziz'e yarı sarılır gibi oldu ve, "İyi, doğru diyorsun öyle yap. Yoksa ömrün beğendirmeye çalışarak geçer, bak artık geçmeyecek yani ömrün sana kalacak aferin," deyip omzunu da sarsaladı.

Bir haftanın içinde kontratı yapan Aziz tanıdık boyacı, tanıdık sıvacı, tanıdık marangoz vasıtası ile tanımadıklardan çok daha pahalı, tanımadıklardan çok daha hünersiz, tanımadıklardan çok daha miskin muhtelif sanat erbabı ile işe girişti. Nuhu bunu çok doğal bulmuş olacak ki, "Ne yapacaksın Azizim, insan tanıdıkları olmasa aç kalır, insan ana babasından başlayarak etrafını soyarak yaşar, tanıdık eş dost muhit bunun için la-

zım. Sen ele kendini beğendiremezsin ama tanıdık kontenjanından girersin. El ile pazarlık yapılır, tanıdık, "Gerekeni yapacağım siz hiç merak etmeyin," deyip kendine gereken neyse elhak hiç sektirmeden yapar," diye evin yanında yöresinde, içinde, ustaların yanında söyleyip duruyordu. Gayet uyduruk işlere dünya kadar borçlandı. Elinden iş gelen olarak bütün bunlara içerliyor, bir yandan da akşamları ve hafta sonları işin çoğunu kendisi yapıyor, ustalar ya alt katta ya küçücük avlu gibi yerde nerede ne zaman kirlendiği, boya içinde kaldığı belirsiz Aziz'in artık sahne kostümü sandığı kıyafetleri ile birbirlerine kaynaşmış sigara içiyor, çay demliyor, sohbet ediyor, bakkaldan nevale alıp duruyor, parasını da Aziz'den istiyorlardı.

Tevhide işten eve gelip yemeğini alelacele yiyen tamirat için de hızlıca çıkan Aziz'e nereye gittiğini sorup duruyor, Aziz de hep bir arkadaşının evine tamirat için yardıma gittiğini, az bir şey kaldığını söylüyordu. Eve döndüğünde Tevhide ya uyumuş ya bazı televizyona bakar ya da küskün oturur oluyordu. Kendini büyük ve değerli bir işin içinde gören Aziz bütün gayreti ile kendini bu küslüğün dışında tutmaya, değdirmemeye çalışıyor ve hayretle fark ediyordu ki bu hal Tevhide üzerinde aşındırıcı bir etki yapıyordu. Onu yorduğunu görebiliyordu. Gençliğin bu döneminde başkasına tattırılan acı, gösterilen zulüm, verilen yorgunluk, öbürünün elinden düşürülen neş'e, yüzün aldığı solgun ve düşkün ifade nasıl oluyorsa bunun müsebbibinde bir düşünceye, yaralanmaya sebep olmuyordu. Bir galibiyet adımı, zaruri bir ayakta kalma gayreti gibi kendinde kabul görüyordu. Aziz de Tevhide'yi, bu, şekil veremeyeceğini düşündüğü İon sütununu yalnız bırakıp gözünün, yüzünün isteklerine kayıtsız kalarak yalnızlaştırdıkça kendinde bir beceri sezer gibi oluyor, bundan da bir şişmiş pazu güveni alıyordu. Bazı geceler çoktan yatmış Tevhide'nin yanına uzanınca onun kendine bir emanet olduğunu düşünse de dengeler değişecek olursa Tevhide'nin onun hakkında bu kadar da düşünmeyeceğinden emin oluyordu. Evlendikleri akşam sık sık aklına geliyor ve insana karışmanın Allah'a katışmaktan daha güç olduğunu düşünüyordu. Orada bir büyük kabul, merhamet ve an-

layış vardı aslında ve ona yetişme gayreti insana süfli de gelmiyor, yetişme olmasa da elini uzatabildiğinde boşa yorulmuş olmuyordu. Her adım cevap alamasa da bir mesafeydi, anlıyordu. Yol büsbütün manalı ve incelticiydi. İncelmek ucunda kopma da olsa hareketti, sönen bir gezegen, kayan bir yıldız, tutulmuş bir güneş, patlamış bir yanardağ, taşmış bir nehir ona kötü gelmiyordu. Doğa, doğa olayı olmadan sadece bir doğa resmiydi zaten. Onu doğa yapan hareketti, afetti, yeni bir oluşun yolu afetten geçiyordu resme bakmaktan değil. Ama mesela bir eşe, mesela Tevhide'ye doğru yola çıksa bu yol seziyordu ki kendi afeti olacak ve helak olacak, yol da bulup alamayacak, boşa oyalanacaktı. Oysa doğa afeti yeni bir oluşa geçmek demekti ve onun muhakkak bir afet ile geçmesi gerekiyordu.

Bazı akşam kuruyemişçiden patlatsın diye aldığı mısırı, kavurur dediği buğday kavurgasını, şekerli leblebiyi, incecik jelatininde inşallah tazedir diye yoklayarak bazen de fazla bastırıp kırarak aldığı kokoyu Tevhide'ye uzattığında onun gözünde çocuksu bir sevinç parlıyor, Aziz kendisinin de hâlâ böyle olup olmadığını merak ediyordu. Bazen de hafta sonu Fıstıkağacı'nın köşesindeki pastaneden marmelatlı ponçik, Alman pastası, muzlu rulo ya da paskalya çöreği alıyor, onları kahvaltıdan sonra özenle sofraya getiren Tevhide'ye kendisi pek de sevmiyor, aldırmıyor, fark etmiyor gibi yapıp bırakıyordu. Ağır ağır yiyen ve kalanları özenle sarıp saklayan Tevhide ponçiğin üstündeki pudra şekerini, katlarını, içine konmuş marmeladın girdiği yeri, muzlu rulonun iki ucundan görünen meyvelerini, paskalyanın sakız kokusunu uzun uzun inceliyor, kokluyor ve aklı ermemiş gibi daha kurcalarsa bozacağı korkusuyla hızlıca geri sarıyordu. Bir bu pastane işlerini bir de düdüklü tenceresini inceler, karşısında dururken kıyamda durur gibi bir hal alıyor, bakışları ve dikkati sabit, hayatın en canlı ve diri şeylerinden birine dönüşüyordu.

İki ayın sonuna doğru ev şöyle böyle bitti. Eksiklerine rağmen Nuhu'dan borç alıp zorlukla ödediği bu ikinci kiradan hemen kurtulmak için dört hamal ve birkaç el arabası ile cumartesi sabahı yeni eve yani bir sokak ileriye taşındılar. Taşınacak-

larını ve ele gelir şeyleri hurçlara, çuvallara doldurmasını perşembe akşamı söylediği Tevhide bir gün boyu kılığı kıyafeti, çarşafı nevresimi, örtüleri, dantellerini, ayakkabı ve tencere tavaları bulduğu her şeye yerleştirmiş, sadece büyük eşyaları bırakmıştı. Akşam evi epeyce toplanmış gören Aziz'in memnuniyeti bunca işi uğruna hızlıca yaptığı evi beğenmeyecek olan Tevhide'nin ifadesiydi. Gece yorgun yatarlarken, "Tevhide, bak ev tam gönlüne göre değil ama gönlünü eve çevir, o zaman her şey istediğin gibi olmuş olacak. Bu inşallah demek gibi bir şey, isteneni ya da olanı sen istemiş gibi olursan her isteğin de olmuş olur. Bu ev benim isteğimdi, çok şükür oldu de olsun, zaten de oldu, tamam mı?" dedi. Tevhide biraz durup, "Tamam, zaten müstakil ev değil mi, azcık bahçesi de var dedin," diye söylerken neyi atladığını düşünüyor, "Başka ne lazım ki, tamam işte," diyordu.

Cumartesi öğlene kadar taşındılar. Tevhide evi pek anlayamamış gibi bakıyor, bir mahzun bir daha sakin ifadeyi yüzüne sürüp sürüp çekiyordu. Aziz bunu yine de bir tehdit olarak görüp kendini kendinden dışarı çekti, bir şey, üzüntü, hayal kırıklığı, burukluk, dahası küçümseme geldiğinde onu yerinde bulamayacaktı. Deprem olsa o evinde olmayacaktı, beden yaralansa ruh şimdi dağlardaki evindeydi. Geldiğinde, derisini çoktan bırakmış bir yılanın kabuğuna bakacak ve bir katili elinden kaybetmiş gibi üzüntünün kendisi üzüntü duyacaktı. Ama belli bir zaman sonra Aziz geri döndüğünde gene buraya girecekti, başka yeri yoktu, en azından şimdilik. Bedeninden sıyrılır gibi çıktı.

Akşama kadar eşine deşine çalıştılar. Nuhu biraz yiyecek ile saat ikiye doğru yanlarına geldi. Fazla kabartmadan evi övdü, Tevhide'yi ısındırmaya çalıştı ise de Tevhide bugün hiçbir tava gelmez haldeydi. Nuhu en neşeli sözlerini, benzetmelerini yapsa, söze taklalar attırsa Tevhide ne taklaya takdir ne itibar ne beğeni duyuyordu. Kısa sürede Nuhu açtığı kanatları, seyre sunduğu tüyü tüsü seyredilmemiş bir tavus kuşu gibi söndü. Mavi tüyleri, erguvani kanat içi, yeşilin en parlağının bizzat elbisesi oluşu onun bile gözünde değildi artık. Renkler su-

ya düşmüş bir yağ lekesi gibi kirli, öylece bir yük olmuş duruyor hatta birbirlerine karışıyorlardı. Nuhu birden saymanın, sıralamanın, övmenin gücünü ve bunun her şeyi, gerçekte bizatihi övenin kendini nasıl canlı tuttuğunu bu karşılıklı durmanın ilahi bir karşılaşma olduğunu sezer gibi oldu. Kendini değersiz bulunan kelimeleri, icatları, teşvikleri ile kenarda tutmaya ne kadar alışsa bir o kadar da alışamıyordu. Aziz'in yanına koştu. Onunla terasa çıktı, her şeyi ona anlattı, benzetti, söyledi, güldü. Ama yine de gündüz felç geçirmişe dönmüş sağ kolu tam iyileşememişti ki kalkarken, hareket ederken bir o kadar ağır ve çeviklikten uzak kolunu giderken öbür avucunun içine koydu.

Aziz kancası başka bir benlikle rabıtalı hürriyet ipinden dolayı ne kendini mutlu hissetmenin ne mutsuzluğuna gömülüp kalmanın tadını alıp zehrini içebiliyor, kendi hayatına etrafından dolanıp bakıp duruyordu. Tevhide'nin onun bulunduğu yere gelmesini istiyordu ama o kendi eski zihin bahçesini ve kendi ekinini istiyor, başkasına da rağbeti kendinde hiç bulmuyordu. Bu kısa, manasız mesafe acaba kaç yıllıktı, sadece görülüp yaşananlara ve hatıraya mı aitti, zihnin tarlasıydı da ne ekilmişse o mu çıkıyordu, bir zihni alıp başka bir iklim ve rakımda yetişir hale getirmek mümkün değil miydi, kendisi ordan oraya sökülüp cılız köküyle gitmiş ne bağlanmış ne ölmüş ama ayrıldıktan sonra hem bağlandığını hem de öldüğünü hissetmiş, hatta bunu gerçekten görmüştü de. Gerçekten zihinden zihne bir yol varsa da bu yol acaba önceden açılmış da gidilemeyen, bilinmez bir yol muydu? Sadece gerçekten arayıp isteyene agâh bir babayani kol muydu, eğiyor büküyor ve kendi güçsüzlüğünü muhkemleştiriyordu.

Eve yerleşmek tuhaf bir zaman alıyor derken yerleşemeyip öyle eğretiden durduklarını fark ettiler. Alt katı ve üst katı olması onları da ikiye ayırır gibi olmuş, yalnızlığa da kat çıkılmış gibi bir hissi içine asmıştı. Üstelik pek büyük olmamasına, az olmasına rağmen bunu yapması pek remizli duruyordu. Alt katın bir odası oturma odası biri de yemek odası olmuş, dar, karanlık, penceresiz dikdörtgen şekilde ardiye olabilecek bir oda-

sı varken küçük mutfağa masa bile sığmamıştı. Yatak odası üst katta onun yanındaki oda da neredeyse boştu. Üst katın sağa doğru genişleyen yampiriden bir çıkıntısı da vardı ki Aziz bu eğri, odaya benzemez dolaba benzemez yeri kendine yakın bulmuş, hemen bir sandalye koyarak orayı adeta kendisi için tutmuştu. İlk fırsatta bir koltuk alıp koyacak ve bu eğreti yerde oturup eğreti benliği, benlikleri ile sohbete duracaktı. Banyo da bu katta boş odaya bitişikti. Pek şekil şemail alamamışlar, aşağı yukarı inip çıkmaktan da şaşkındılar. Aziz baştan büyülendiği terasa az çıkıyor, çıktığında da ona ilk görünen resmi pek bulamıyor, sanki başkasından duyduğu abartılı bir zevki arıyor gibi kendi kendinin mukallidi oluyordu. Tevhide alt kattaki mutfaktan açılan avluya bir mana ve beğeni yüklemeye çalışsa da oraya koyduğu bir saksı çiçeği yerlerdeki taş ve nerden geldiği belirsiz rutubet kokusu ile girdiği hapsi adımlıyor, kokuyu içine derine almadan burnunun acundan alıp alıp bırakıyor ve durgunlaşarak bu çocukluğunun ilk gençliğinin her bilgisinden uzak hayata kendinin olup olmadığından emin olamadan kısa kısa bakıp duruyordu. Yine de bu küçük avluya biraz toprak getirip dökmenin, taşları kırıp bir şeyler ekmenin derdinde ve hayalindeydi. Ama birkaç aylık evlilik bile üç ay önce olsa aklından geçeni gerçekleşmeyecek bir şey bile olsa istemekten, istemenin kendisinden geri çevirmeyecek olan Tevhide'yi bazı şeyleri kendine saklar yapmıştı. Bir ayın içinde bir yol görmüş ve bu yolun maalesef geldiği yol olmadığını sezmişti. Onu gören hemen, "Maşallah bak evlilik yaramış havailiğin gitmiş, demek ki kocan iyi," diyor, Tevhide bu giden havailiği elinden, omzundan uçan bir kuş gibi havaya, uzağa bakarak arıyor, özlüyordu. Birkaç günlüğüne gelen ana babasını misafir etmek ve onlara evini hayatını göstermek zorunda kaldığında kimsenin bu dar ve şekilsiz odaları yadırgamadığını, annesinin, onu tencerenin önünde yabancılamadığını, babasının onun bir adamla bir evde oluşunu görmezden gelir gibi davrandığını hayretle görüyordu. Bir mevcuda kendi başını koymuş bu suretle tanınır ayırt edilir olmuştu sanki. Eli, kolu, ayakları bile mühim değildi, onlar olur ki başkalarının bile olabilirdi yeter ki yüz onun

olsun. "Şu tencerenin önünde durup helvayı karıştıran bizim Tevhide mi? Evet. Tamam o zaman. Bir yerin bir yüzü oldu, bir kaşığı tutan el, çarşafı seren, battaniyeyi silkeleyen kollar oldu. O zaman oldu."

Aziz işinde tab'ı gereği mi, şartları gereği mi bilemediği sorunsuz ve kabul gören olduğunu tecrübe ettiği, her anda gözlerden gizlediği ve az çok makbul olduğunu bildiği eski bir halini çıkarıp kullanıyordu. Hafiften alttan alan, makul ve dikkat çekmeyen insan elbisesini, bu koyu gri elbiseyi giyiyordu. İçinde, öteden beri dikkat çekecek şeyleri olduğu vehmi hep vardı. Bu yüzden bu gri kimlik, beşeriyet, her ne ise o elbise ve onun sözleri, adımları, oturup kalkması elverişli bir kovuk gibi geliyordu. Daireden birinin birden durup dururken, "Bak Aziz gizli din taşıdığın yeter, içine sıkıştırdığın dünyanın yarıdan fazlasının dışarıya sıkılmış macun gibi taştığını görmüyor musun, kendi kendine zamklanıp yapışmıyor musun?" diyeceğinden ödü kopuyordu. Bir yandan da bir söze, bir dileğe, temenniye olağanlıkla mukabele eder gereken sözleri söylerken muhataplarının bunlara nasıl inandıklarını anlayamıyor onu dolandırıcılıkla suçlayacaklarından tedirgin oluyordu. Hımbıllık ve bir hımbıldan beklenmeyecek şeyler siperinin önüne yükselttiği topraklar gibiydi. Birilerinden kendisi hakkında olağan şeyler duymak istiyordu. Bazı genç çalışma arkadaşları hakkında zaman zaman, "Bizim bilmem kim, yok yahu o kim bu iş kim, yok yapmaz öyle, nerde yapacak..." gibi anlaşılmış, beklenenler beklenmeyenler sabitleşmiş, ne kadar suda pişeceği belli bir bardak pirince dönmüş kimseler gibi olmak ve o rahatın içinde emniyet duymak istiyordu ama tuhaftır kendisi hakkında da daha hiç böyle bir şeye tesadüfü vaki değildi. Bir türlü bir bilinen, tanınan, bizim denen olamıyordu.

Bazı akşamlar ve hafta sonları bir iki saat olsun muhakkak Nuhu ile yine yürüyüşlere çıkıyor, hava çok sert ise ya da Aziz'in aklına birden estiyse Nuhu'nun evinde de oturuyorlardı. Nuhu, "Şimdi hanımı rahatsız etmeyeyim," diye hemen pek seyrek Aziz'in evine şöyle bir yalandan uğrasa da aslında rahat edemediği ve bu rahatı çok aradığı belliydi. Tevhide de bu

konuşması ile sıkıntısının ağdalandığı adamdan hoşlanmıyor, yanlarında hemen hiç durmadan kaçıp gidiyordu. Ama kendinden kaçılan Nuhu kaçılan yanını gösteren bu kadını, "Daha genç," diyerek yaşından sorumlu tutmuş gösterse de bunun yaş işi olmadığını kaçanın arkasından görür gibi oluyor, hemen başını çeviriyordu. Gençliğinde bazı lezzetsizlerden ya da izansız bulduğu kimselerden kendisi de etraf da kaçardı da bu kaçmanın anlaşılması, kaçılanın hali hiç akıllarına gelmezdi. Hatta bazen kendinden kaçılanın bundan hemen dersler çıkaracak ve daha az kaçılacak insana dönüşecek olmasını bir haftanın içinde bekledikleri aklına geliyordu. Şimdi önünde yaralı yatan ömrüne baktığında bu "değişim" sözünü ancak kenarda bekleyen kefeninin örtüsünde yazılı görüyordu.

Aziz hemen tüm hayatında olduğu gibi içine girdiği, mecbur kaldığı her şeyi kendisine çok değdirmeden ve onu değiştirmesine de müsaade etmeden belli bir mesafede tutmayı günlük sanat bellemişti. Sanki evi, karısı, işi, elini değdirmemesi gereken yakıcı bir kordu da o her şeye uzun maşası ile yaklaşıyor, onunla tutuyor, itiyordu. Aklı, gönlü bazen daha belli bazen belirsiz şekil ve tahayyüllerle doluydu ve zihni hep onların ne olduklarını kendi kendine açıklamak, benzetmek, tanımlamakla meşguldü. Sabah evden çıkıyor ve evden çıkışını bir hüner gibi yaşıyordu. Sokak kapısını yavaşça açıp ayakkabılarını bile dışarıda giymesi ve dışarının kokusunu, isini, dumanını, güneşini... içine çeker çekmez gözlerinin dolması ve önce sessiz adımlarla direkt karşıya geçip sonra azgın bir firari gibi birden hızlanması her günün başlangıcıydı. Ve karşıya geçtiğinde kalp çarpıntısı ile her an yakalanacak ve bir kement boynuna geçecekmiş gibi karşı kaldırımdaki evine kaçamak bakması ve hızlıca başını eğmesi yine bir kedinin ağaca tırmanma tab'ı, karganın başını kaldırıp bağırması, atın ayaklarını yere vuruşu kadar sabit, daim ve emindi. Korkularından adeta emindi, sadece günü belli değildi, yoksa emindi. Günün başka gün olduğunu anlar anlamaz korkuyu cebine atıyor ve attığının teri ile alnını siliyordu. İşe kadar yürürken bazı yolu uzatıyor, parkın içinden, caminin avlusundan, iki üç sokağı ileri geri yürüyüp yolu uzatı-

yor bu esnada da benliklerinden o sabahki arkadaşı kim ise ki çoğunlukla bu Kemal oluyor onunla konuşuyor, onu dinliyordu. Bazen onun asıl canlı, kendinin lüzumsuzca bedenlenmiş başka bir varlık olduğu da aklına gelip gidiyordu. Kendisi yani zavallı Aziz çalışmak, evlenmek, idare etmek, bir yandan da anlamak ve becermek zorunda olan ve ruhu ile sevgilisi ile gizlice buluşmaya mecbur bir maşuk gibi çaresiz, dertli ve darlıkta olandı. Bir âlem değiştirmesi gerekiyordu gerçek konuşulacaklara ulaşmak için, bu tatavadan kurtulmak için. İçinde hep bir kenar vardı. Kenarda durduğu, kenardan yürüdüğü, kenardan gördüğü, kenardan uğultu işittiği. Kenara gelip gelip bakmak bu benzetmelere, şekillere gölgelere sebepti zaten. Kendini kenarda da tenhada görüyordu üstelik. İnsanların büyük çoğunluğu kenarda değil, ortadaydılar, mücadele orta mücadelesi, ortanın göbeği, ortanın göbeğindekine temas, ortanın göbeğindekinin göbeği, hatta onun göbek deliğiydi. Burun güzel diye bu göbek deliğinden gelen rutubet kokusunu alıyor, şehvet diye buna uyanıyor, hareket diye etrafındaki tavafı sayıyordu. Aziz'in dolaştığı kenar bile boştu. Bu bazen başını döndürüyordu. Burası bile boşken kim bilir ilerisi nasıl diye daha düşünürken gözlerine bir buğu perdesi iniyordu. Kenarda gezdiğini zaman zaman gelip gittiğini gördüğü kimselerin ise çoğunlukla budalalar olduğunu da fark ediyordu. Göbek deliği becerisinden yoksun, bir oraya vasıl olsa aslında o rutubet kokusundan rahatsız olamayacak kimseler bazen pat diye kenara düşüyorlardı. Hani aklın fazlalığından, duyuşun keskinliğinden deliren, iffet çokluğundan, ismet ziyadesinden deliren, beyni yanan, gönlü ve kalbi tutuşan nasıl azsa ya da belki örneği üçü beşi geçmezse kenarda duranlar da böyleydi. Kötünün iyisi değil, kötünün beceriksiziydi bunlar. Ve kenarda oluş, seçilmiş bir duruş olsun diye icatlar edenler de bunlardı.

Kenar çünkü basit, gündelik anlamıyla bile açıklamaya ihtiyaç duyuran bir yerdi. Kimse evliye niye evlisin demiyordu ama kendiyle duran bunun sebebini soran herkese hem de soranın aklı, tahayyülü, anlayışı ölçüsünce kabul edilir açıklamasını yapmaya mecburdu. Sanki polis kimliğini sormuş gibi, "Sa-

na ne kimsem kimim," deyip geçemeden o kimliği niye sorduğu belirsize göstermeye mecburdu. Yıpranmamanın yolu her hususta kendini aciz göstermekten geçiyordu ki az rahat etsin. Aziz bazı mücerred adam ya da kadınların, "Kısmetim kapalıymış, ne yapsam olmadı, böyle kaldım görüyor musun," dediğini ya da, "Ah istediğime varamadım, ben de küsüp çekildim artık da çok geç," deyip gene etrafın elini kendinden çektirdiğini az çok duymuş görmüştü. Hem bu suretle ahali kendini bahtlı ve becerikli hissediyor, talihsiz gördüğünün de az merhamet edip yakasından düşüyordu. Yoksa en basit dünya işi için bile, "Ben böyle istedim," demek kolay değildi, sonrası kolay değildi. Ahret işi için de bu böyleydi. Allah'ı sevmenin yolu yöntemi vardı, kendine göre sevemezdin. Erzurum'da Baba'nın sık sık anlattığı o ihtiyar kadın gibi Allah'a, "Ah benim koca pabuçlum, ah ihtiyarım, ah aptalını kul olacak sananım, seni de az kandırmıyorlar ah," diyen, "Senin işin de çok zor, ne acı muhatapsız olmak, ne acı bir yalnızlığın var, yerler gökler senin olsa ne, hep karanlık şimdi oralar, zulmet içinde tek tanrı olsan ne," deyip ağlayan kadının anlattığı gibi böyle sevemezdin işte. Sırf usulleri sevmediği için Allah'ı da sevemeyen, bir türlü bir araya gelemeyen dahası Allah'ı da bu usullerden biri zanneden insanlarla doluydu hâlbuki dünya.

Aziz, günden güne, kendisinin zaruret olarak gördüğü dünyayı, varlığı ve tanrıyı daha yakından görmek tanımak, işlerin iç yüzüne agâh olmak, sıradan çıkmak, idare etmemek arzusu içine girmiş de hızla tırmanır gibi yükseliyordu. Bazen tırmanışı ayaklarından başlayarak gövdesinin içinden, kaburgalarının arasından beyine çıkarken görür gibi oluyor, her adımı duyuyordu. Bütün bakışı içeriyeydi. Ne arasa çünkü biliyordu ki oradaydı ama şu kadarcık zannettiği içerisi kâinat kadar büyüktü. Bildiğini bile bulamıyordu çoğu zaman, orada olduğunu bildiği bile ya yer değiştirmiş ya sessiz bir yere ya da düpedüz sessizliğe geçmiş, sezilmez olmuş oluyordu. Aziz günün kendiyle kaldığı hemen her saati bu içerisi dediği kalbini adım adım geziyordu. İcadiye'den Baba Nakkaş'a yürürken aslında oralardı gezdiği, Kuşbakışı Sokak'tan bakarken baktığı da gene

içerisiydi, evin damından görmeye çalıştığı da. Tüm yürüyüşler onun içindi, bu yüzden bu kadar çok yürüyordu zaten. Bulsa ve bilse oturacaktı. Oturamıyordu.

Böyle bir şeye aklımda denir mi bilemeden öz babasının uzun sükûtları ve yanarken dahi ses etmeyişi, anasının da her vakit olduğu gibi ona tabi oluşu hemen her gün aklında, bir alevin resminde, gözündeydi. Ama bu aklında oluş düşünceden ya da bir hatıra canlanmasından ziyade bir oluş şekli olarak, susmanın da bir yaşama ve ölme şekli olarak gözünün önünde harf harf dumanı tüterek varlık bulmasıyla aklındaydı. Bir kokusu bile vardı bunun. Burnundan içeri kirli, sisli hava gibi bir şey giriyor ve gözünün önüne yaşamanın başka bir yolu halı gibi seriliyordu. Bu ölüm, bu göç şimdi yaşayanlara ve ölmeyi bekleyenlere baktığında ona tuhaf bir derinlik ve acı ile tesir ediyordu. Beğeniyor, imreniyordu. Hayatında yaşarken uzaktan kırgın baktığı babasını, sevdiği ama yaklaşamadığı anasını ölürlerken beğeniyordu. Onları hiç debelenmemiş hayal ediyordu, dumanı içlerine ses çıkarmadan derinden çekmiş hayal ediyordu, emindi bundan. Korku, çığlık, evin dışında, derin iç çekiş evin içindeydi. Aziz her şeyin ve ateşin ortasındaki bu serinliğe günde birkaç kere takılıp düşüyordu. Düştüğü yerden de Hilmi Baba'yı hiç gözden kaybetmeden eskiden olduğu gibi yarı hayranlık, yarı korku, yarı onun içine düşüp de yanacakmış gibi, yarı tedirgin ve benzeme arzusu ile dinliyordu. İri elleri hep gözünün önündeydi, uzun kolları, tıraşlı başını tersinden kaşıyışı, Azizcan deyişi, loş oda, Metaxa'nın amberî ışığı, bazen kehribara dönen kadeh, başıyla beraber elinde bir hale gibi dönen kadeh, sözler, sözler, kayar gibi, ip gibi etrafını dönen sözler, söz halkaları, cümlenin içine giriş ve tam ortasında oturuş, cümlenin esir alışı, cümlenin içerde, kendisinin eski hali ile dışarıda kalışı, sözün hükmüne girmek, dışarıda hışırtısı duyulan köknar ağacı, yaprakların cama doğru içeriyi görmek ister gibi eğilip bakışları ve hep Aziz ile göz göze gelişleri, dalın tekrar yükselmesi, içeriyi saran ateş kehribarî renk, dumanlarla gelenler, dumanlarla gidenler, gecenin ertesi güne ilmek atması, artık oradan devam etmesi, örgü şeklinde yaşamak, kendine çizi-

len desenleri bilmek ama renklerini ve şeklini görememek, ama artık bir düz satıh olmadığını bilmek, çünkü artık hiçbir şeyin üzerinden kaymaması, sonra bir çala renklerinden bazılarından haberdar olmak ve kendinden seyre durmak... bunlarla, yürüyor, tırmanıyor, bakıyordu.

Ömür denilen şeyi çoktan yaşayıp bitirdiği duygusu da sık sık yakasını tutuyor, her şeyin üstüne şimdi elinde ve başında yaşaması için duranlara baktıkça kalbinde müthiş bir ezilme duyuyordu. Manayı kaybetmiş, kendini kaybetmiş, yakınında olması gerekenleri kaybetmiş, kendine kalmıştı. "Manaya en yakın ulaşan o manaya en yüksek bedeli ödeyendir," sözü büsbütün içini titretiyordu. Çünkü o manaya çok yakın geldiğini değil ama çok yakın hissettiğini duyuyordu. Yaklaşırsa ödeyeceği bedele kendinin her şeyini bile karşılık göremiyordu. Hep aklının orta yerinde kalan keşke Baba'nın yanında hiç değilse birkaç sene daha kalabilmiş olsaydım, düşüncesiydi. Dinlemişti çok ama pek de bir şey soramamıştı, izlemişti ama daha yakından görmesi gerekenler daha çoktu. Yaşarken içine inenlerden anlıyordu ki görmekten ve duymaktan da önemlisi onların kendisinde aldığı manadır ve bu zaman içinde olur, mayalanır. O daha maya tutmadan sarsalanıp yerinden çıkarılmıştı ve aklı tutamadığı mayasındaydı. Maya tutamadığı gibi bunun gerekip gerekmediğini bile bilemediği zamanlar, hep böyle devam edecek sandığı hayatı pat diye çok vakitsiz hem harap edici bir hal ile bitmişti. Kendini boğan Nazif Bey'i bazen tüm bunlara sebep olarak görüp şiddetle kabarıp nefretle anıyor, nefreti kabarmış göz göz olmuşken içinde derin bir merhamet uyanıp onu, o hayatını çok kırıcı bir rol olarak gören ve rolüne içtenlikle üzülen adamı ve onun o her şeyi ciddiye alışındaki inancı dünyaya inanmak adına en ağır aldanmalardan biri sayıp üzülmeye geçiyordu. Nazif, ölünmeyecek şekilde ölen, bu yalanı ciddiye alarak sahici olan adam, şimdi birine bahsedecek olsa bir hayal kadar gerçek dışıydı. Sahiciler sahiden ölüyordu ama yalan olup da sahiden bahsedenlerin ezber cümlelerinde o da işini bilmeyenlerden biriydi sadece. İşini bilenler, konuşmayı bilenler, vakitli ölmeyi bilenler,

pantolonun nasıl ütüleneceğini bilenler, neyi nerden alacağını bilenler bir yandan da şiir okuyup şarkı söyleyenler, meczubu halini giymeyecek kadar kollayıp fazlasında yalnız bırakanlar, Allah'ı bir sözle kızdırmaktan korkanlar, alıngan tanrılarına orta halli sözler söyleyip idare edenler, bir yandan sahici olduklarını, zıl, gölge, tekrar şebekesi olduklarını seksen senede bir kez akıllarına getirmeyenlerin yanında Nazif elbet sahici değildi. O zaman yalandan mı ölmüştü?

Bu bitme birden bir halden başka hale geçme de Aziz'i çok düşündürüyordu. Bir şey neden biterdi, neydi onu yeter bulan ve yol veren? Aniden akla gelmez bu duruşlar, katıdan sıvıya buhara geçişler neyin kararıydı, katılık kaskatı, sıvı oluş daha akışkan değilken hem de, neyin nesiydi başka bir şekle mecburiyet? Alacağı, göreceği, doyana, bıkana, tamam diyene kadar değildi besbelli ama göstermek miydi bazen de sadece, sonrasındaki yola yeter miydi peki, bilemiyordu.

Şimdi kendini ne olarak görürse yanılmayacağı en azından fahiş derecede yanılmayacağı büyük tedirginliklerindendi. Gördükleri, içine doğduğu ev, ana baba, dünya, sonra Baba, hatta Kemaleddin Efendi, Ayçukuru, tecrübeleri, hayalleri...her şey elindekilerdi. Ne yaparsa bunlarla yapacak, ne yarınsa ardını görecek, ne eksikse arkasını tamam etmeye çalışacaktı. Hatta bütün bilgiyi bizzat kendi sefaletinden alacaktı. Belki bu yüzden bilgi de çeşitli ve kişiye mahsustu. Birinin bilgisi ona dikili kaftandı başkası giyemiyordu. Şimdi gördüklerinin içine girmeye mecbur olduklarının ve şu yirmi yedi yaşının belki iki üç katını işte bu ona ilk ekilen ve dikilen temel katı kullanarak kuracak ve yükseltecekti. Dünya ona her yerinden bir sır fısıldıyordu ama seslere, harflere aşinalık için keskinleşmesi gerekiyordu. Bazen Baba'nın yanındayken birkaç ay süren başka hallere büründüğünde her şeyin tadı kokusu gördüğü şekli bile değişir katmanlanır ve bir derinlik kazanırdı. Bunu delice özlüyordu. Hem de başkaya geçebileceğini, bir gün bunlara aldırmaz olabileceğini hiç tahayyül edemeden. Bunlara ucundan kenarından yaslanamadığı, hiçbir sözü, hali cebinden çıkaramadığı hallere, yerlere, insanlara karıştıktan sonra tekrar

kendine kavuştuğunda o kadar kaba ve lüzumsuz kabahatlerini fark ediyordu ki tekrar bir araya sulh ve doğallık ile gelmesi hem zaman alıyor hem tatsız kendi kötü bir resmi gibi karşısına çıkıp duruyordu.

Nuhu ile uzun sohbetleri onun iç dünyasının da adapte olmuş insanı yadırgaması sebebiyle hem zengin hem istediği yerdendi. Yer, yeryüzü değildi. Sıkıntılı, muzdarip, bildikleri ile yarı yatışmış, bilmedikleri ile hırçın Nuhu, Aziz'e yine bir divandı. Onun kendi dertleri ve hali ile mücadelesi, yenilip yere serilip durmaları Aziz için düşmüş kanarken başka bir yaralı ile göz göze gelmek gibi, harpte yanı başında can veren başka bir canı görüp ölümü beğenmek gibi, yan yana sıralı, üst üste duran kabirler gibi adeta ferahlıktı. Üstlerinde kuruyan toprak da bir şeye sebepti, birden açan çiçek de. Onlar serili iken yürüyenler, kendileri diriymişler gibi yatanlara okunan Fatiha'ları dinlemek de bir neş'e ve zevkti. Aralarında mezarlar konuşur gibiydiler, "Ölülere okumayın," derler ama bak asıl ölüler okuyor işte, diye.

Nuhu başka dertleri kendi anlatacaklarına bir örtü olsun, tıkanmışsa bir küşad olsun diye dinleyip daha doğrusu bir yere kadar dinleyip direksiyonu hep kendine çevirirdi. Başka derdi kendinin dipte kalmış, unuttuğu, uzun zamandır dillendirmeyi ihmal ettiği bir derdini hatırlatıncaya kadar dinler, hatırlar hatırlamaz da çocukça bir coşkuyla, "Tamam, tamam bak asıl ne anlatacağım," deyip memnuniyetle evine girer gibi kendine girer Aziz'i de dışarıda bırakırdı. Evi zaten her şeyiydi. Kendisi de evindeyken bir heybetlenir, kendi koltuğu, divanı, ayağını bastığı Sivas kapalı cezaevi halısı, elinde tuttuğu bardakları, pencereyi açarkenki rahatlığı ile dışarıdakinden çok farklıydı. Dışarısı Nuhu için camdan bakarken küçücük gördüğü, sinek gibi gördüğü, önemsiz toz gibi gördüğü şeylerin sanki evin camları ve kendi kalp gözü hipermetrop cam takılıymış gibi çıktığında her şeyin kocaman olduğunu fark edip istisnasız her seferinde ürktüğü bir yerdi. Eve girer girmez sanki gene camın tesirinde kalıp az evvel ufalandığı dışarının tahribatını hamurunu bir iyi yoğurup düzelten bir kadın gibi hızlıca yoğurup yusyuvarlak,

pürüzsüz yapıyor, son olarak da hep olduğu üzere şöyle bir iki üstünü tıpışlıyor, hafifçe unlayıp mayalanmaya sıcak bir yere bırakıyordu. Sonraki kabarmalar işte hep Nuhu'nun kabarmaları, göz göz olmalarıydı.

Aziz onun başka insanlardan epeyce çekindiğini, bu çekinmelerinde de en başı çekenlerin kadınlar olduğunu aşikâre görüyordu. Bir de kendini kendi beğendiği, sunmak istediği hali kabule hazır olmayanlara karşı duyduğu çekinme hemen görünüyordu. Bir ön kabul ile gittiği yerde ya da tanıdığı insanda böyle değildi. Oralarda açmasını zor tuttuğu bir çiçeği ya da bir kuşu serbest bırakıp onu kendi de ilk görüyormuş gibi bir seyri vardı ki insan kendini ancak bu kadar seyredebilir ve bu seyre bu dinlemeye bu kadar doyamazdı. Ama hiç tanımadığı ve de ne olduklarından şüphelendiği, ki insanların yüzde doksan dokuzu bu kategorideydi, işte onların yanına varacaksa içi içini yer, yanlarında suspus durur, şehre inmiş bir çoban gibi kepeneğinin altına saklanmaya çalışır, havada uçarken görüp yuva yapabilirim sandığı yabani bir çalılığın bir kadının fazla kabartılmış saçı olduğunu anlayarak çırpınan saksağana dönerdi. Onu orada görüp varlığına şahit olanlardan hiçbirisi Nuhu'nun sonradan evceğizine, emniyetli yurduna vardıktan sonra haklarında diyeceklerini, tasvir, taklit ve tanımlarını, soy sop silsileleri hakkında diyeceklerini bile hayal edemezdi. Ama bu vardı. Nuhu zaten dilinde yaşardı, hakikati dilinde büyütür, dışarı salar, sonra da onları seyrederdi. Ve bu çoğalanlar, her gün yeniden eve, dilin yuvasına, dimağa gelenler, artar, kabarır, şişer ve enikonu yer kaplar olurlardı ki ondan sonra Nuhu bu kendi ürettiği kalbindeki kırıklıktan tohum alan ve dilinden döllenen varlıklara artık canlı capcanlı şeyler ve pür hakikat gözüyle bakardı. Öyle ki bunları kendi yaptığını anasının da babasının da kendisi olduğunu unutur onları başkalarının zanneder belki bu yolla da yalnızlığını seyreltirdi. Geçmişten, ölmüşten, çok az miktarda da şimdiden kim varsa ona, düşündüğüne, kabulüne yakın işte o, onun dostuydu. Durup durup o tenhalığın içinde kimden bahsettiği bile belli olmadan bir anonim söze yaslanıp, "Ya çok şükür bizim gibiler de var Azizim, bak yine de yal-

nız değiliz," der, o gizli kalabalık her vakitki gibi susar, Nuhu yine de yumuşardı.

Nuhu'nun insanları cevher sahibi varlıklar sandığı çocukluk ve ilk gençlik yılları kırgınlıkla sona erince onları cevher arayan ya da cevher görünce sevinen varlıklar sandığı ikinci, belki daha büyük yanılgı zamanı başlamıştı. Kendinde cevherler ve toplanmış değerli taşlar olduğunu düşündüğü kısmen haklı da olabileceği şeylere başkalarının göz ucu ile dahi bakmaması onu aç ve tek bir şey satamamış, akşamın çoktan çöktüğü bir pazardaki satıcı gibi öfke, kırgınlık ve açlıkla örülü, kursağının bütün vücudunu kapladığı ve hevesinin de dışarıdan bu kursağa baktığı bir resim gibi bırakmıştı. Eve dönüş, kendine dönüş gibi geliyordu ona ama elbette o ev aslen oteldi, ev değil, kendinin değildi, ona da o benliğe de kira ödüyordu ama o kadar uzun müddettir bu haldeydi ki artık orayı evi sanıyordu.

Bol bol okurdu Nuhu, hem de dikkatle, notlar alarak, defterler doldurarak, kayıtlar tutarak. Üstelik bu notlarını da ders gibi sık sık önüne çekip gözden geçirir, unuttuklarını hatırlar, tazelerdi. Okuması da çok çeşitliydi. Umulmadık şeyleri bildiği, hakkında uzun konuşabildiği, renkli ve cümbüşlü tanımlamalar yapabildiği de gerçekti. Hem yaklaşık kırk senedir böyle şeylerle meşguldü. Erzurum'dan geldiğinde daha lise talebesiydi ve bir üniversite okumaya çok imrenmiş ve çok didinmişti. Birkaç sene hem çalışıp hem ders çalışmanın neticesinde İstanbul Üniversitesi'nin Hititoloji bölümüne girebilmişti. O vakitler bu bölümlerde okumaya gönüllü pek az kimse olduğundan girenler de mecburen girip bir süre sonra bırakan ve zorluğunu da karşılayabilecek gibi olmadıklarından Nuhu üç kişi ile bu bölümü yedi senede bitirmişti. Hitit çivi yazısını öğrenememişti ama fikri vardı, hem de dört ömür yetecek kadar. Bölümünde okurken de diğer heves ettiği her bölümden ya kredi ile ya sade dinleyici olarak dersler almış, felsefeden arkeolojiye, tarihten sosyolojiye oradan antropolojiye girmiş çıkmış, dinlemiş, imtihanlara girmiş, okulu da kendini de yorup nihayet yedi senenin sonunda kapının dışına çıkmıştı. Üniversitedeki hocalar Nuhu gibi Anadolu'dan gelmiş hevesli talebelerden aslen

ürküyorlardı. Pek çoğu bunca heves ve aşındırmanın pek netice vermeyeceğini ama bu hevese azıcık karşı dururlarsa da çok ağır bir kırgınlık ve öfkeye sebep olacaklarını, tüm hayat boyu suçlanacaklarını yaşamış, biliyorlardı. Onlara göre şehirli orta halli bir talebeye göre bazısı çok gayretli olsa da vardıkları nokta çoğu zaman sadece bir tuhaflık oluyordu, sosyal branşlarda. Köylü doktor olabilirdi, mühendis de, eczacı da ama bu branşlarda olmuyordu. Bir türlü öğrendiklerini ne yapacaklarını bilemiyor, doğru rafa koyamıyor, geçmişi beğenmiyor, sade bir seyirle yetinemiyor, bilgiyi üst üste koymak değil, alıp başka yere koymak, hatta kaçırmak istiyorlar hemen hayatı, ibadeti, imanı, dini, ele gelir gelmez başka her şeyi bunlarla açıklamaya, değiştirmeye kalkıyorlardı. Memleketin hemen her insanı gibi aşırı derece aceleciydiler. Bir bilinenin katmanlanmasına da tortup çökmesine de, eski bildiklerinin uçuşup azalması, seyrelmesi ya da başka bir şeyin üstüne döne döne, havaya kana kana, uça uça gelip konmasına da tahammülleri yoktu. Kendiliğinden, bir zaman sonra onların olmadığını görmenin, arayıp da bulamamanın, kötü bir huyun kötü bir hastalığın iyileşip kaybolduğunu fark etmek gibi, ağrıyan dişin, burkulan ayağın burkulmasının gittiğini, ağrılı başın ağrısının öğlene doğru uçtuğunu fark etmek gibi ince, sızılı bir mutluluk yaşamanın kenarından bile geçemiyorlardı. Her şey kazma kürekle, süpürgeyle kovalanmak itelenmek zorundaydı. Yeni gelenle yapılan tefrişat da elbet pek alelacele, pek rüküştü. Her şey hep acele ile damlamadan akan hortumun sağı solu batırarak fışkırtması gibi kaba ve hızlıydı. Hızdan sonra ise sadece müthiş bir durgunluk vardı. Yani bir oluşa koyuluş ve oluşun getirdikleri ile yeni bir çevre ve ruh düzeni yoktu. Bütün dinî sistemlerin bile aslında ruhî sistemler olduğunu bilmiyor, akla getirmiyorlardı. Bunun içlerine ağır ağır ineceği sakin ve selim bir akıl, bir yeryüzü sofrası anlaşılan yoktu. Ruh rüküştü, zihin rüküştü, kalp en rüküştü. Sanki küçücük ömürleri ve zihinlerinin az buçuk işlekçe olacağı on on beş seneleri onlara bir değişim yaratmaları için boyunlarına bukağı diye asılmış onlar da tarladaki tapandaki gibi bunu kafasını kaldırmadan sürmek ve

mevsimine en geç üç aya da mahsulünü kaldırmak zorundaydılar. İnsanın aceleden yaratıldığı kitapta yazsa da acele yaşadığı, acele öğrenip acele hüküm verip acele âlim olduğu yazılı olmadığından o kadarı da demek illetin sahibine kendi kitabı yani bizzat kendisi, öz kitabı olarak bırakılmıştı. Üniversitedeki bazı hocalar hiçbir keşfin olmadığı ama eski kıymetli keşiflerin üzerine yılmadan bıkmadan sıkılmadan hiç üstüne koydukları şeyin sahibine bakmadan âdeta kıymetli bir mobilyanın üzerine pat diye oturur gibi üç günde üç ayda üç senede hükmünü koyan, sadece bu hükmü koymak için yaşayan okula gelen talebelerden fevkalade yılgın ve tahammülsüz, dinlememeyi ve hor görmeyi kendilerinden memnuniyet duyarak olmasa da elbise olarak giyinmiş, baston olarak tutmuşlardı. Kant'ı, Comte'u, Decartes'ı, Lewis'ı, Durkheim'ı.....talebeden korumaktan bostan bekçisine dönmüşler, hiddet ve asabiyet, azaları olmuştu. Bazıları bu yeni azalar sebebiyle başka bir canlıya döndüğünü de hissediyor, daha inceleri kendilerine bakıp rahatsızlık duydukları öğrencilerin rahatsızlık duyulacak hocalarına döndüklerini görüyor, buna da kırılıp öfkeleniyorlardı. İlim yuvası diye bir şey anlaşılan yoktu, sadece nifak yuvası olmadığı gibi. İnsanın yuvası yoktu. İnsan için oradan oraya uçmak gitmek vardı.

Nuhu talebeliğinde kendi içinde her sabah açan ayrı heyecanı ve taze bulduğu hem kendine ait sandığı düşüncesini koşarak gidip bir hocasını yakalayarak anlatıyor, bununla yaşını almış hocayı öbür dünyanın daha makbul bir yer olduğu düşüncesine bir adım daha yaklaştırıyordu. Her coşkun talebe, "Ben," diye söze başlıyordu, "ben, bilmiyorum ama mesela yani her insan ailesine göre şekil alıyor, bence böyle olmamalı, ben böyle düşünüyorum. Bilmiyorum siz nasıl düşünüyorsunuz? Bana tuhaf gözle bakıyorlar, değişik geliyorum herhalde, ilk kez görüyorlar da ondandır, ne yapayım ben de böyleyim," diye güne başlıyor, o günü gün örtü ise yakıyor, tül ise yırtıyor, odun ise kıymıklandırarak kesiyor, kuş ise tüyünü yoluyor, rahmet ise rahmetin üzerindeki süsü alıyor, gagasındaki bereketi düşürüyor, nimet ise üzerine çamur serpiyor, bir na-

zenin ise gelmeye hazır başka istikamete kılavuzluyordu. Bunlara sebep belki de günün getirdiği yeni bir şey olmuyor, sade gün gidiyordu.

Edebiyat Fakültesi'nin ikinci kat karanlık koridorunda ayaklar, kösele sesleri, birden yükselen bir ses, patlayan bir gülüşme, sağdaki uzun pencerelerden görünen avlu, ağaçlar, kütüphanede *Belleten*'ler, kitapların sırtlarında alt kısma yapıştırılmış yarısı sıyrılmış krem rengi etiketler, duvardaki ahşap çerçeveli bordo çuha panolara iğnelenmiş yazılar, duyurular, notlar... devam edenlerde hareket, inkılap etmiş olanlarda sonsuz sükûnet, bir ormancı gibi hareket eden gençler, deviren kıran kesen ve hep hayır işlediğini, o olmazsa olmayacağını zanneden bayat tazeler, tazeler, taneler, taneler, genç taneler.

Nuhu ne okusa ertesi gün dünya değişiyordu okuduğu ile. Beğendiğini beğenmez oluyordu, tamam dediğine dün, yavan diyordu ertesi gün. Arkasını çok kolay dönüyordu. Önünün de arkasının da olmadığını daha bilmiyordu. Bir Menderes'e kızıyordu bir Halife Abdülmecid Efendi'ye, bir eski eşyaya bayılıp onun fağfur sesiyle hayal içinde uykuya varıyordu, iki güne nefret ediyordu nostalgiadan, bir gazel dinleyip denize bakmak ayağını yerden kaydırırken sonraki ay boyu eski şiirin düşmanı olup çok başka şiirler okuyordu. Kındi'yi çok büyük bulurken ve İbni Sina'yı Cordoba, Granada, Sevilla toz toprak, sıcak, Cebelitarık sanki onun bizzat eliyle boğazını sıktığı bir şey iken ve handiyse yine eliyle kapatacakken Cadiz ile arasını, Handel bozuyordu birden. Bir opera eseri kulağını ezerken, bir Yunan heykelinin kıvrım kıvrım sakalına bakıp artık kendini hiç beğenmiyordu, Kındi de zaten bir şey söylemiyordu. Kitapların adları, iddiaları güzeldi sadece, yemekler, kadınlar gibi. Her şey dünyayı aşacağım ve aşinalaştıracağım derken bir aşinalaşmak üzere olanın üstünü örtüyor, onu saklıyordu. Seçilmiş, ayırt edilmiş, açılır gibi olan birden milyonlarca boncuğun arasına dönmemecesine karışıyordu yeniden. Binlerce renk, şekil, birbirine karışıyor, aramak hatıraya dönüyordu yeniden.

Üniversitede altıncı senenin sonunda Nuhu'ya bir hal geldi. O bunu, "Bana bir hal oldu," diye anlattı hep. Okulu daha bi-

tirememiş, dersten derse koşmuş, hem yorulmuş hem yormuş Nuhu birden zınk diye durmuştu. Yıl 1966, Nuhu 26 yaşında idi. Erzurum'dan geldiği 16 yaşından beri on senede yirmi senelik, bir tünelde maden işçisi gibi didinmişti. Şimdi tünelin ucuna doğru şekiller sezilir olmaya dönmüştü. Nuhu etrafın, tercih edilenlerin, tercihe şayan olanların şekillerini, istikametlerini görür gibi oluyordu. O genç yaşında tercihi de kalıcı bir şey sanıyordu. Bir şeye kapağı atan rögarı da açmamacasına üstüne kapatacak zannediyordu. Yine acele ediyordu ama aslında her şey ve herkes acele ediyordu. Aceleyi görüyordu. Bir pazar yeri bir mahşer yeriydi yaşamaya çalıştığı yer. Kızların erkeklere, erkeklerin kızlara acelesi vardı. Karnı yumurta doluymuş gibi emniyetli bir yer ve tercih edilebilecek birini kapıp kenara çekilmek için müthiş bir telaş ve acele vardı. Kapılara girmek için acele vardı, eşya için acele, evden çıkmak ve eve tekrar girmek için acele. Nuhu bu acelenin içinde hızla göz kararı el mizanı verilen tercihleri görüyor, pazarın iyilerini görüyor, aceleyi tam da anlayamıyorum derken bitenleri, tükenenleri, kenara çekilenleri görünce anlar gibi oluyordu. Zihni ilk yıllardaki kendine hayranlığından ayılır gibi oluyor ama buna dayanamayıp başka cihetinden bakıp gene bayılıyordu. Tercih edilmemek kendine bayılmasını kayıtsız şart ediyordu.

Müthiş çekingendi. Kızlara otobüste vapurda bile yaklaşamıyor, arkasını dönüp en dibe güvertenin en ucuna çekiliyordu. Arkası dönükken yol boyu acaba arkamdan bakıp şu nadide tavrımı beğenip inerken benimle inecek peşime düşecek olan olacak mı diye düşünüyordu. Çünkü o arkası dönük bir kız görse tüm çekingenliğine rağmen sanki bir cesaret heybetine düşecek gibiydi. Kızların hep yüzü dönüktü, kızlar ay çiçeği gibi hatta yüzlerini milim milim bakanlara çeviriyor, güneşe çevirmiş gibi yapıyor, güneşin güzelleştirici ışığından da istifade ediyorlardı. Bu yol hayali arkası dönükken kurulu bir hayal olarak kaldı, zamanla da bayatladı. Ama onu hiç bırakmadı. Bazen tekrar zihnine düştüğünde artık bu hayali sevmediği bir kokuyu yine de koklar, istemediği bir sözü yine de eder, ayağını sürüdüğü bir yere gene de gider gibi duyuyor, hayalin sön-

mesini bekliyordu. O da yavaş yavaş zehirli bir gaz, çürük bir koku bırakarak kayganlaşıp eriyerek sönüyordu.

Nuhu, okurken okurken okuduğu ile iştigal edemeyen çoğu kimse gibi sinirli olmuştu. Sinirini âlim asabiyeti sanması çok sürmedi. Âlim asabiyeti değildi, büsbütün ahmak asabiyeti de değildi, hani kendi anlamadığı için etrafın anlamadığını sanan az aklın dibini tutturduğu asabiyet, ondan da değildi. Yaşıyorum, yaşadığımı da fark ediyorum, etraftan da hoşnut değilim, param da az, itibarım zaten yok asabiyet bundan, canıma kıysam hesap sorulmaması gerekir, bu kadar ortada bir şeyin hesabı mı olur, ayıp vallahi, bunun için taa ahirete mi gidilir, yazık vallahi, diyordu. Bunları deyip duruyor, talihi hor görme mesleğini edinmek istiyordu ama asıl mesele şuydu ki edindikleri, bildikleri, bir yere götürsün diye üstüne bindikleri bir türlü emin olamadığı şeylerdi. Öyle ki onca saati dünyanın, sokaklarında yürüyüp durduğu, gelip geçene, geçmeyip oturana, susup kalana, söyleyene baktığı resimlerinde şehrin, İstanbul'un, müthiş bir kayganlık ile kırıklığı aynı anda duyuyordu. 1967 senesinde üniversitede işte bazı hocalar vardı şık ziyaretçileri olan, okulun arkasındaki otoparkta otomobili olan ve kadınlar yanlarında, ağır uslu ama nereye demir attığını bilen, muhtemelen ondan uslu duran, bunlara bakıyordu, lokantalarda oturanlara, Nuruosmaniye ve Beyazıt'a, Kapalıçarşı'ya gidip duruyordu durmadan. Bedesteni geziyor, akikleri, kehribarları, ağızlıkları, marpuçları, mineli kutuları, fağfur kâseleri dışarıdan izliyordu. Dükkânlara girenleri de görüyordu, alışveriş yapanları da. Zinciri görüyordu, bir bağ, bir iz seziyordu, vardı böyle bir şey. Bir adam görüyordu mesela, adamın kendisi gümüş bir tesbih kamçısıydı zaten ve girip dükkâna aradığını buluyordu, aranan da kendini ona gösteriyordu. Başka birini görüyordu mesela, yaşlı adam zaten gözünün önündeki yazıyı arıyor, aşinasını, konuştuğunu arıyor ve hemen buluyordu, artık o talik beyt de her gün muhatabına kendini okutacağı yere adeta çerçeveden kayarak ayağı ile inip gidiyordu. Nuhu kendi izine rastlayamıyordu, biliyordu da olmadığını. Alsa da bunlardan kırıp sarıp, aldığını koparır gibi alacağını biliyor, görüyordu. Yabancı-

lık içine bir hal olarak çöktü. İçilen sigaralar ve pardösüler, edilen hitaplar ve sözlerin çarpıp düşmeden muhatabını buluşu bir oyun gibi oynanıyordu gözünde. Çağla bademleri, bardak erikler, ağızda dağılan Ankara armutları, buzsuz duramayan kirazlar, değişik etiketlerde şişeler, alt kısmı koyu ametist rengi yukarı doğru açılan kristal bardaklar, gümüş kaşıklar, her şeyin aslını belli eden mühürler, numaralar, rakamlar... Nuhu bunlara baktıkça, cebinde *Afrodisias'ın Hazineleri* kitabı ve bir nümizmatik kataloğu ile bir çay bahçesine oturduğunda kendisi okulda nasıl tahammül edilen bir talebe ise ilmin de kendisine tahammül ettiğini, nezaketle az az, anlayacağı kadar ama küçük düşürecek kadar da az söylediğini, gerçek bir açılmanın, kucaklaşmanın ve sahi bir vuslatın olamayacağını görüyordu. Kitabın gözünde bunu görüyordu, bu göz bazen bunu belli etmekten çekinip dikiş arasına girse ve kitabın sonuna kadar Nuhu az bir heyecan yaşasa da sona varmadan yanlış anladığını, medeniyeti, arkadaşlığı yine aşk sandığını anlıyordu. Her vahşi ve taşralı gibi yumuşaklık ve kovalanmamak, "Tabi buyrun," denmek ilk başta aşktı onun için. Hemen girişiyordu kan ter içinde hülyadan rüyaya, derhal ama derhal en rasyonel şeye dönüşüyordu gördüğü ile. Hayalperest sandığı kendini bir banker tavrında görüyor ama çok geçmeden tutulduğunun ona bîgâne, kendi tavrının soldurucu, tuttuğunun kendi kökünde asılı durduğunu görüp bir daha yenik, bir daha kırık, bir daha güzelin asla onun olmayacağı hükmü ferman gibi boynunda, boynu fermana yenik, ferman boynu eğecek kadar ağır, ferman altı imzasız ama dünyanın en inandırıcı ve hükmü kesin fermanı olarak sallanıyordu. Hele bir gün yine bedestende bir dükkânın vitrinine bakarken yan tarafa asılı şahane bir istifle yazılmış koyu kahverengi zeminde altın rengi bir hat gördü. Küçük cesameti nefis ölçülerde yazı anlamadığı halde mest ediciydi. Çekinerek girmiş ve ne yazdığını sormuştu. Dükkân sahibi pek aldırış eder görünmeden, "Hz. Pir'in güzel bir sözü 2. ciltten, 'Bir güzel peşine bir çirkini takarsa onunla alay ediyor demektir,' yazıyor," demişti. Nuhu rüyası çıkan, falcıya çarpılan gibi çarpılmış teşekkür bile edemeden çıkarken adam arkasından, "Bak bu da

devamı," diye aynı levhanın biraz büyüğünü arka tarafta işaret ederek, "Bunda da 'Aslı olmayan aslı olmayanı çeker, bakîler de bakîlerden sarhoş olmada,' yazıyor," diye ilave etmişti.

Anlamıştı ki buzlu bademler ve vişne likörü ile dolu o bohem kadehler, Çanakkale seramiklerinin yeşili ve tığ teberler, yalılar, dağ evleri, lambri kaplı, geyik boynuzlu evler, Küçük Bebek'ten aşağı inen sokak, çok güzel ve mahcup kız çocukları hepsi sahiplidir. Güzel, ulu orta başıboş gezmez, başı beş yüz sene evvel çatılmıştır, babası ölse kızına kalır oradan toruna, kimseye kalmasa paraya kalır, belki kumar masasına belki mezata kalır ama yine de sana kalmaz. "Sana kalmadı," diyen doğru demiştir, kalmaz, kalmadı da, kalmayacak da.

Nuhu oralardan Beyoğlu'na yürüyor, pasajları arşınlıyor, şarküterileri görüyor, Tünel'in oradaki Viyana Lokantası'nın önünden bir merak haftada hiç değilse bir geçiyor, şapkacılara, kumaşçılara, ufak meyhanelere, meyhanelerin adlarına bakıyor, adım atamadan göz yorgunu, göz açı ve göz toku olarak o zaman yanında kaldığı akrabanın Samatya'daki evine, o evin bodrum katındaki odasına giriyordu. Zihni resim, burnu koku doluydu. Ev sanki bunların bir film gibi sahi olmadığına inanmış ve ikna olmuştu. Zihni ezilip büzülüyordu okuduğu şiirler ve onları yazan adamların hülyaları ile. Hülya hayatın kaçta kaçıydı, hayat hülyaya ne değer biçmiş, ne vermişti? Lambri kaplı odalar, çalışma masaları bir keresinde evine bir şey bırakmak için gittiği üniversite hocasının, şaşırtmıştı çok Nuhu'yu. Hocası ne doğal buluyordu kendinin orada yaşamasını. Şimdinin şiirleri ve öyküleri hep bu hal ile ikna olmuş ve o manzarada kendini bulmuş olanlara mı hitaben söyleniyordu, anlamadığı çok oluyordu. Viyana Lokantası'ndan, Krepen Pasajı'ndan, Degüstasyon'dan gelen sesler, girenler çıkanlar, "Üç kere a var o dizede, alttakinde hâlbuki dört, iç ses yok," diyeni duyuyordu bazen ve bir a ile bile henüz tanışmadığı duygusu içini kemire kemire Samatya'ya, alt kata varıyordu. Gece trenin sesi ve sallantısı, Samatya bostanından gelen son marullar birilerinin sepetlerinde sanki üzerlerindeki su damlalarını silkeleyerek, yumuşak bir hışırtıyla geçiyorlardı.

Uzun müddet, "İç ses, a bozuk ve eksik," diyen adamı ve onun sararmış bıyıklarını düşündü Nuhu. Kendini yetişmiş, büyümüş ve böyle bademlerin, kirazların, masadaki kadınların yanında söz söyleyecek, onları birden güldürecek ve, "Öyle değil, hayır bak Nuh doğru söylüyor," dedirtecek kıvamda görmeye çalışırken daha bademin buzu eriyor, bademler suyun içinde yüzüyordu. Kirazların içine bakılıyordu kurtlu mu, geçen yağmur yağdı kurtlanmış olmasın diye ve evet yarılan kirazdan çıkan bir kurt yıkanmış kirazların küçük kâsesinde yüzer ile yatar arası kıpırdamaya korkar, işte duruyordu. Çok canlı görünmeyeyim diye kâsenin susuz yerine tırmanmaya cesaret edemiyor, tufana yakalanmış gibi canhıraş yüzemiyor, unutulup vazgeçilmeyi bekler gibi umutsuz, öylece duruyordu. Nuhu bazı sofralarda, lokantaların camında kaba saba adamlar da görüyordu. Bunlar nasılsa incelerin arasına sızmış, kalkan balığının düğmelerini vakumlayarak emiyor, tabağa hâlâ inceleyerek bırakıyor, çirkin kılıkları, menfi nursuz, pirsiz manasız ve şeytana benzer bed çehreleri ile yer buluyorlardı, hiç anlamıyordu. Kimdi bu abuslar, merak ediyordu. Şimdiden sonra çok uğraşsam, yalana alışsam hem söylemeye hem dinlemeye alışsam, pek de bir şeye benzemeyen ama bağı boyunduruğu olmayan bir kadına ona bağırmaya onun da beni herkesin yanında irdelemesine alışsam ve gönülsüz, rakının verdiği kayganlıktaki beraberliğe alışsam, almaya satmaya, her şeyi elimden çıkarmaya alışsam, hiçbir şeye rahatım hariç alışmamaya alışsam şu masalardaki kaba adamlardan biraz daha iyicesi olup bir sandalye de ben bulabilirim diye içinden geçiriyordu. Daha geçirirken masa gözünde bir ayağını kaybediyordu. Nuhu bu hali içinde çok gezdirdi, benim en iyim ne olur diye çok düşündü. Gençti, insanların bir şey ettiği vehmi içini kurt gibi kemiriyordu. Hiçbir şeyi hakkıyla bilmemek herkesin her şeyi bildiği zannını ona yağdırır gibi veriyordu. En çok da onu anlayacak, tanıyacak ve küçük göreceklerinden korkuyordu. Çünkü anlaşılırsa küçük görüleceğinden emindi. Başkalarındaki bu emniyet acaba nerenindi?

Tedirgindi. Aileden klasik bir itikadı vardı, inançlıydı ama inancına yaslanmış da yaşamıyordu. Yaşarken tökezledikçe Al-

lah'ı hatırlıyor bu sebeple de hep kızıyordu. Allah Nuhu için o yaşlarında ona zırnık koklatmayan zengin bir akrabaydı. Arada görünüp halini, ihtiyacını belli etse de hep eli boş dönüyordu. "Her şey Allah'tan," sözünü kendini bildi bileli işitse de Allah nerdeydi Nuhu nerde, o her şeyin danesi nerde? Kim bilir nerde, koca kâinatta belli ki işler yoğun, itibarlılar önde, Nuhu gibilere eğer dedikleri gibi dünya ahretin zaten bir gölgesi ise, yansıması ise işte yer, sıra vs. yoktu. Buna sebep Nuhu bunları pek de düşünüp ne fazla dertleniyor ne eşine eşine Allah katındaki haklarını zorla da olsa almaya çalışıyordu. Allah da işte yaratmışsa da ki tamam amenna öyleydi ama sonradan Nuhu'yu pek de beğenmemiş pek de bir şeye tutmamış olacaktı ki yüzüne baktığı yoktu. Ne rahmet yağan gecelerden, ne sağılmış da her damlası bir talihliye damlamak üzere gibi duran cami kandillerinden, ne her duanın kabul olduğu kadir gecelerinden Nuhu'ya bir şey düşmemişti. Nuhu da hafiften bıkmış gibiydi, istemeye de utanıyordu artık, verecek olsa verirdi, diye aklından geçiriyordu. O yıllar yani tam o halin içinde olduğu 1967 senesi mesela, zaten memleketimizde Allah'ın pek de önde olduğu yıllar değildi. İstanbul'da, Nuhu'nun gezdiği, okula gittiği yıllarda en azından. Cakalı, Türkiye'ye gelen Almanların yetiştirdiği bir üniversite hocası ya da Topağacı'ndan daire alan yeni palazlanmış bir artist, Kennedy'nin karısı ile Grace Kelly, hatta Metin Oktay ile Hamiyet Yüceses eğer bir anket yapılsa kim daha önemli ve öndedir diye Fahr-i Kâinat efendimizi zaten ama Rabbelâlemin'i bile muhtemelen geçerlerdi.

Bodrum'a gidilmeye başlanmıştı, duyuyordu. Kayıklarda konserveler açılıyor, kör bıçakların kenarı değişik deniz kabuklularının kenarını açmada kullanılıyor, erzaklar diziliyor, kement, düğüm atma talimleri yapılıyor, gün karası ciltler makbuliyetten geriliyor, oralardan gelen doğal süngerler Kapalıçarşı civarında satılıyor, Yunanî bir hayat, toprak kaplar, anforalar, ağlar, denizde beş bin yıl öncenin kalyonları, harmaniler, ayaklara batmış dikenler, şaraplar, sunaklar, tapınaklar... cennet tasvirinden çok daha önde, ihtilaçlar içinde anlatılıp duruluyordu. Memlekete 19. yüzyıl yeni gelmiş gibiydi. İhtirasla-

rı, hezeyanları, eklektik yapısı, sembolizmi, mai hülyası, şehveti, kırılganlığı, intihara meyli ve trenleri ile en sonda tünelleri ile Prusya mavisi otomobilleri, yıkanmış keçe gibi yünden Avusturya ceketleri, devetüyü paltoları ile binmiş de gelmişti. Hem bir hayal hem bir dozer yan yanaydı. Nuhu bu sözü edilen yerleri görmek istiyor, bir yandan da korkuyordu. İstanbul'da Ayaspaşa'dan, Maçka Parkı'ndan inerkenki yokuştan, Bebek ve Emirgân'dan, Büyükdere'den korkuyordu. Ortaköy'den Balta Limanı'na kadar fena değilken Kireçburnu'nda tekrar korkmaya başlıyordu. Karşı kıyılar kapalı kutuydu, oralardan da korkuyordu ama Avrupa yakası kadar değil.

Bir gün cebinde yine bu güneye inenlerin hatıralarından bir kitap ile Laleli'den Çemberlitaş'a doğru yürüyordu ki önünde yürüyen, nerden çıktıklarını fark edemediği dört kişilik orta yaşlı bir adam grubu dikkatini çekti. Bu dört adam da ceketli, gömlekli, seslerinden görmüş geçirmişe benzer, gayet neşeli ama hafiften de hırpaniydiler. Rindane bir halleri vardı. Nuhu önü sıra ikide bir durarak yürüyen, durdukları vakit uzun uzun konuşan ve tekrardan yürümeyi çok ağırdan alan bu adamlara dikkatini gayri ihtiyari artırdı. Sultanahmet'e yaklaştıklarında adamlar belli belirsiz hızlanıp belli bir istikamete yönelir gibi oldular ve çok geçmeden Firuzağa Camii'ne girdiler. Önünden hep geçtiği ve adına dahi dikkat etmediği bu ufak ama sanatlı caminin önünde kısa süre oyalanan Nuhu kendini caminin avlusunda buldu. Başını kaldırıp bakıyordu ki birden ikindi ezanı okundu. İçeri çoktan girmiş adamların arkasından abdesti boş verip ayakkabılarını silkeler gibi çıkarıp içeri girdi. Tenha görünen camide hızla ama aşina tenhalıkta bir cemaat birikiyordu. Arkalarda öylece durup kalabalığa uyan Nuhu namazı ahali ile kılar gibi yaptı. Abdestsiz olduğu için bildiği namaz surelerinden okumayı da uygun bulmuyordu. Namaz bitip de kenardan tespihleri alanlara bakıp o da acele ile zeytinden yapılma bir tesbihi çekmesi ile tespih çek çek bitmez uzunlukta gelmek bilmedi. Bu halle fazla uğraşmayı yakışıksız bulan Nuhu bunun beş yüzlük zikir tespihi olduğunu anladı. Eline alırken tesbihin uzunluğu yine de böyle dikkatini çekmemişti ama şimdi önün-

de yığın gibi duran tanelere bakarken bile gözleri kısılıyordu. Arkalarına düşüp geldiği adamlar sağ yan tarafında kalmışlardı ki adamlardan biri göz ucu ile beş yüzlük tespihi önüne almış birer birer çeker gibi yapan Nuhu'ya baktı. Nuhu sıkıntıyla bu koca tesbihin böyle çekilmeyeceğini anlar gibi oldu. Ne yapacağını şaşırıp biraz da utanıp o utançla gözlerini yumdu ve tespihin tanelerini ağır ağır parmaklarından geçirmeye başladı. Hava güzeldi. Dışarıdan bir dikey ışık gelip gözleri kapalı Nuhu'nun gene de gözüne girmeyi başarıyor ve bu oyundan pek neşelenmiş gibi biraz sonra kapalı gözlerinin içine eflatun, koyu mor, turuncu, parlak zümrüt yeşili ışıklar keskin bir bıçak gibi giriyor, gözlerini adeta acıtıyorlardı. Nuhu bu kapalı halden ve içeride gitgide seyrelen gürültü, adım, hışırtı seslerinden sesler değil de kendi uzaklaşmış gibi duyuyordu kendini. Kendini uzak, başka bir yere, gittikçe serinleyen bir yere gitmiş gibi duyuyordu. Arada aniden upuzun bir mor ışık gözünün altından girip üstünden çıkıyor, sonra belli belirsiz bir esinti ensesini yokluyor, birisinin parmağı çorabının altında boydan boya geziyor gibi oluyor, Nuhu bir zikirde bulunmadan tek tek taneleri çekmeye devam ediyordu. Önce bari sayayım derken rakamlardan iğrendiğini fark etti, tükürür gibi yüz elli üçü dudağının kenarından aşağıya hafifçe sarkıtıp attı. Yumuşak, hafif taneler ile baş başa kaldı. Yavaşça gözlerimi açsam mı derken birilerinin gölgesini hisseder gibi oldu, kapalı kaldı. Alçak bir ses yanındakine, "Gel, biz de şöyle arkasına duralım, genç abid seyri gibi yoktur, bayılırım, bıyığı yeni terlemiş, zayıf, karnı içine çökmüş şebekenin arasına pencere nişine oturmuş bir öne bir arkaya cezbelenen hafızlara bakmaya doyamam," deyince öbürü de, "Bak bu da maşallah ağzını bile oynatmıyor, esmasını gizliyor, aferin demek terbiye görmüş, ne güzel değil mi melekler her cinsi benzerinin yanına sürüp götürürmüş zaten, bunu da bizim önümüze seyir seferi diye getirdiler, akşam safamız oldu," diye kısılan, arada kaybolan bir sesle ve heyecanla söyledi.

Nuhu kapalı gözüne rağmen kendinden, dahası kendini seyir safasından bahsedildiğini elbet anladı. Ve ömür boyu ona yerleşmeye gelen bir mimiği eliyle havadan kapıp iki yanağının orta-

sına sakladı. Tespihi tutan sol elini kendinden bahsedilince gayri ihtiyari yüzüne götürmüş ve hiç o yaşına kadar bilmediği bir avurt çöküklüğünü yanağına süs diye yerleştirmişti. Birkaç saniye sonra yampiri olmasın diye öbür yanağına da aynısından koyunca Nuhu birden kendini ilk defa güzel ve başkasının beğeneceği bir süs ile müzeyyen buldu. Yanaklarının ortasını ağzı ile içeri alıyor böylece gamze ile bilip de az gülen çok anlayan ama her anladığını avurduna saklayan adam mücevherini 14 Mayıs 1967 günü ikindi sonrası böyle edindi. İşte, durduğu yerde bir şeyi olmuştu, memnuniyetten ikide bir aynı mimiği yapıyordu ki adamlardan birinin, "Bak, verdikçe alıyor, serdikçe saçılıyor, yüzüne bak maşallah işte ibadet böyle bir nur neşesi ile yapılacak ki ışıyacak," derken öbürü de, "Ya, göz kapalı ama kalp gözü açık işte, kimse gözüm görüyor demesin, âmâ boşa üzülmesin," dedi.

Nuhu birkaç dakikanın içinde süsünü idareli ve zarif kullanmayı, onu özlendiği ve beklendiği anlar çıkarmayı öğrendi. Bu da o günün ikinci hediyesiydi. Beş yüzlük zikir tespihinin binlik olmayışına hayıflanmaya başladı. Kendini o seyredilen genç abid resmine benzetmeye çalışıyor, duydukları ile de hemen ilave edip belli etmeden eksikleri varmış da daha sırası gelmemiş gibi yaparak kazancını eksiltmemeye çalışıyordu. "Göz kapalı olacak," diyordu ilk konuşan adam, "Göz açılınca her şey ve her yer açılır, görmeyi de kabul görmeyi de reddedeceksin ki gözün açılsın, yoksa..." diye kısık kesik söylüyor, onun kaldığı yerden öbürü söz daha düşmeden hemen usta bir kurra hafızı gibi tutup, "Kaybetmeyi göze alan yok ki kazanç olsun, sema her gün indirdiği hediyeleri geri yukarı çıkarıyor verecek adam bulamadan," diye kaldırıyordu. Nuhu açmayı aklından dahi geçirmediği gözleriyle tespihi kim bilir kaçıncı kez dönüyordu ki bir müddet gerçekten daldığını ve adamların artık gittiğini fark etmedi. Bir kısacık vakit daha devam ettiyse de gözüne gelen ışık, arkadan işittiği sesler kesilince artık mecal de edemez olduğunu hissedip tespihi elinden bırakıp gözlerini açtı. Uzun süre kapalı kalmış gözler gönülsüz, ağrılı ve şaşkın tekrar kavuştuğu aşinalığı bir şey etmez bulmuş gibi geri kapanmaya müheyya inip duruyordu.

Oturduğu yerden halının solgun lacivert, pembe, sarı desenlerini izlerken, günün ışığı kandilini kısmış gibi eksilmiş, hava, ışık, gün içeri girdiğinden çok başka sanki dört beş sene sonraki bir başka mevsimi andırır olmuştu. Uyuşan ayaklarını hareket ettirirken kendini hissetmeyi ihmal ettiğini şaşarak fark etti. Ağrısı acısı azalmış, üstüne üşüşen evhamları, son senelerde hep duyduğu kendisi ve başkaları arasındaki açılar, kavisler, akslar, ölçüler, mizanlar, teraziler, kapanlar bir anda hurdalıkta duruyorlar intibaı ile görünüp kaybolmuşlardı.

Nuhu birden değişmedi, yavaş yavaş da değişmedi, belki hiç değişmedi. Muhtemelen pek çok kimse gibi o da bir kılıf arıyordu kendine ve bunun güzel bir yılan derisi olduğunu düşünüyordu ama bir salyangoz kabuğu buldu ona girdi. Salyangoz mu değil mi bilemeden, sığdı mı sığmadı mı bilemeden hem de. Ama kabuğunu ömür boyu savundu, hem salyangozluğu övdü. Böyle mi olur hep, onu da bilemedi.

O akşam ve epey akşam geçti. Belli belirsiz bazen şiddetli bir hareket kalbine aktı. Kendini çok suçladı, çok incelemeye çalıştı, etrafa çok baktı. Ve haziran sonu cebinde az buçuk bir para, tedirgin ve işkilli bir kalp, bir valiz ile kendini de yanına zorla alıp Bodrum'a gitti. Bodrum'a gitmek o vakitte gideyim de bakayım demekle olacak bir şey değildi. Adama hemen duyarlarsa burun kıvırır kaş kaldırırlardı, "Neye peki?" diye ve cevap lazımdı, cevabın istenmeyeceği elyak adam olmak lazımdı. Nuhu bir şeylere kendisinin de layık olduğunu gördüğü, bir hak verilecek, teslim edilecek olsa vereceği kimseler olduğunu görüyordu. Ama bir de onların, yanlarında yörelerinde nasıl tuttuklarını anlamadığı aynı lokantalarda, meyhanelerde gördüğü tipte bayağı ve ucuz adamlar da vardı. En çok araya başkalarının katışmasını istemeyenler de onlardı zaten. Nuhu'yu mesela istemezlerdi, sanki vahşi hayvanlar gibi ondaki başka kokuyu alıp onu boynuzla, pençeyle sürmek isterlerdi. Nuhu bunu elbet görüyor ve tarifsizce çekingenliği katlanıyor, kekemelikten yeni bir lisan ve ses icat ediyordu adeta. Pahalılar ucuzlara ses etmiyor ya da edemiyorlardı, bunu ve nedeni anlayamıyordu henüz. Pahalının neden ve ne karşılığı pahalı olduğunu bilemiyordu henüz.

Bir pansiyona yerleşti. Bir şeyler yapması gerekiyordu sanki ama yapılacak ondan gizlenmişti. Gündüzleri erkenden kalkıyor, kaldığı pansiyon odasının önündeki küçük masada kahvaltı ediyor ve etraftaki irili ufaklı uzaklı yakınlı antik kentlere, koylara gidebilmek için güneşin alnında minibüs hatta otostop kovalıyor, seyrek de olsa gördüğü hippi kılıklı turistlere bakıyor, o koca kule gibi çantaları o narin ve güzel kızların nasıl taşıdığına, yanlarındaki adamların bu işe dönüp de bir kez olsun bakmamalarına hayret edip duruyordu. Çarşıda, İstanbul'a getirenlerde gördüğü hediyelik eşyalar vardı. Bazılarına elini uzatsa da hediyelik diye yapılmış bir şeyi, yabancıya sunulan, satılan bir şeyi kalbine tercihe şayan gösteremiyordu. Tek tük esnaf lokantalarına, ufak bir iki birahane ile meyhane arası yere her gün her gece gitti. Üstünde yalnızlığın dayanıksızlığı, yabancılığın hastalığa meyil sardıran sarartısı ve alınganlığı vardı. Eleştirebilme gücüne yaslanarak devrilmiyordu ama gün günden neden olduğunu bilmediği bir güçsüzlüğe düşüyor, içini bir boşluk, hayatını nasıl geçireceğine ait müthiş bir keder, insanlara nasıl karışacağı ve bu karışmış benliğini sonra tekrar nasıl tanıyacağına dair ağır bir kaybolma duygusu ile başı dönerek bir iki üç birayı içiyor üçüncüde mide bulantısı kalp bulantısını bastırıyor ve yatağa dönüp yatak fırıl fırıl dönerken acı içinde çığlık atamadan iki üç saat uyuyor, sabaha karşı dört gibi uyanıp bardak bardak su içip altıya yediye doğru ancak geri uyuyabiliyordu. Masalar, kâğıttan örtüler, plastik tuzluklar, akmayan, çoğu zaman boş karabiberlikler, plastik sürahiler, kızarmış patatesler, sigara börekleri, ağır bir yağ kokusunun eşlik ettiği paçanga börekleri, kızarmış balıklar, dörtte bir limonlar, birilerinin ikram diye çıkarıp etrafa da uzattığı konserve tuzlu balıklar, çıplak koyu pembe derileri ile ançüezler, tuzla kaplı sardalyeler, ekmek dilimleri, başka başka bardaklar ve bunların hepsinin karşısında, arkasında, önünde, yanı başında duranlar.

Nuhu okuduğu kitaplardaki toprak testileri, minik anforaları, Kapalıçarşı'da gördüğü zarif su gibi mavi çiçeklerle tezyin edilmiş Viyana tabakları, yeşil bodur içe dönük Alman Bacus kadehleri, amberî kristalleri beğeneceklerini, arayıp özleyecek-

lerini düşündüğü bu kimseleri sert plastik ya da melaminden üzeri çiziklerle dolu tabakların karşısında görmekten, onları tahammül eder, idare eder, iyiyi bildiğini gizler değil, düpedüz memnun mesut ve yerini bulmuş görmekten sarsılmış ve sersemlemişti. Kimindi peki o sigara tablaları, o minik şnaps kadehleri, ağızlıklar, enfiye kutuları, söndürülmüş sigaraları içinde saklayan mineli kutular... onca bakıp da tutan eli hayal ettiği bu eşya elli senelik, altmış var, vardır bir yüz senesi denilen bu eşyayı şu sigara böreğini eğri çatalında salçaya batırarak yiyen, yanına yanaşılsa korkutan adam hiç mi görmemişti? Onu görüp de şimdi eğildiği gibi önüne nasıl eğilmişti. Hani iyi ve güzel terbiye ederdi, hani iyiyi görünce kötü zail olurdu, hani iyiye tek temas kötüden artık uzak ederdi, hani hani hani? Bu bakıldığında dünya yaratılırken mühendislik, mimarlık ve gelecekteki sanat tarihini oluşturduğunu düşünen, "şuraya şundan biraz, az daha koy tamam," diyen adamlara bu apoletleri takan kimdi, apoleti olsa bile yanlış adama takıldığını görebilecek olanlar nerdeydi, Nuhu hürmeti kime edecek, kimden esirgeyecek, kendi apoletini kendi mi takacaktı?

Ona yukardan bakanlara, ona bakmayanlara, onu bakılmaya değer görmeyenlere, onu zaten hiç görmeyenlere karşı bir bakış kazandığını fark etti birkaç gün içinde ve o onlara ölesiye bakmaya başladı. Baktıkça zaman zaman eksiklikten kalbi sızlasa da çoğu kez kuvvet almaya da başladı. Bakışı tutunduğu direği olmuştu, gözlerine tutunarak yaşıyordu. Bodrum'un böbreğini ağrıtan güzellikteki koyları o sulara girdiğini gördükleri ile ağrısını dindiriyor, kanayan yere sargı bezi oluyordu, kulak misafiri olduğu sohbetler de öyle. Denk olmayan bir şeyler görmüştü. Yani onun hep düşündüğü öyle için böyle olunmalı fikri fikirden yanlış bir intibaya, vehme, zanna geriledi ve Nuhu ilk kez eklem yerlerinde bir gevşeme duydu, hava boşlukları tıkırdadı, çıtırdadı. Büyük zannettiği adamlar bazı büyük şeylere sahip olabilen küçük adamlar, bazıları büyüğe de sahip olmayıp iyi poz veren adamlar, bazısı iyi anlatan bazısı iyi dinleyen adamlar, bazısı bilgili ama çocuk kalmış, bazısı kimi bazısı neyi taklit edeceğini iyi bilen adamlar, her taklidi herkesin

yanında yapmayacak kadar taklidi tanıyabilecekleri de tanıyabilen adamlar vardı. İçine de belinin arkasına da rahata benzer bir yastık yerleşiyordu. Tahmin ediyordu ki iyiyi gerçekten bilir, tanır aşina olursa öyle ya da böyle rahat edecekti. Tahmin ediyor hatta emin olmanın kıyılarında dolaşıyordu ki bir insan herhangi bir konuyu gerçekten iyi biliyorsa dünyada o konu hakkında gerçek hemen hiçbir şey söylenilmediğine hayretle şahit olacak ve ama kendine şahit bulamayacaktır. Bütün laflar, pazarlar, cemaatler, bilmeyen, az bilen, çok şaşıran, alık, safderun, sona varamayan, kendine varamayan, varılacağı bilemeyen bu dünya nüfusu kadar canlı için sabah akşam kurulan bir pazardır. Bir şeyi bilen de başka hususta pazar salağı olmak için hazırlanmış işte şimdi dışarı çıkmaktadır, başka bir benzerinin kılavuzluğunu da ihmal etmeden elbet. Yemek yapmayı iyi bilen bir kadına bile aslında dışarıda lokma yoktur. Bilen aç, kalanı tok ve şişkindir. Zanaatı bilen bunca yalana şaşar, sanatkâr bunca sanat alıcısı, okuyucusu heveslisine ar ederek bakar, Allah'ı bilen onun hakkındaki iftiralara yerle gök arasında kalarak kendi suyunu sıkar. Hayatta olmanın tek güç yanı bilen olmaktır. Tüm bilenlere imdat gelsin.

Nuhu bitmeye yüz tutan parasına rağmen Fethiye'ye ve birkaç yere daha gitti. Hem yaralanıyor, hem bakıyor, zihni süzgeç gibi gördüğünü batırıp çıkarıp sallıyordu. Karyalıların denilen çevreyi kıyamet kopsa da süngerler, boncuklar, çift kaşarlı tostlar, fıçı biralar, gazozlar, batik elbiseler, sandaletler... kaybolduktan sonra bir gezebilsem, hani her şeye gerçekten tek tek bakabilsem, bir ayak bileği, bir şişme simit görmesem, sade toprak, kaya, ağaçlar, kırılmış dallar, dikenler, kurumuş yosunlar, tahta parçaları, paslı çiviler, yazılar, harabeler, yıkık evler, çökmüş lokantalar, devrilmiş buzdolapları, damlayan sular, sahipsiz hayvanlar arasında gezebilsem keşke, okuyabilsem arkalarından yazdıklarını, Thales'i, Aspasia'yı, Mavzolos'u, Dorion'u şimdi okuyabildiğim gibi. İnsan sussa da hakikat konuşsa ya da zarif bir masal.

O çağın Nuhu'su sonraki Nuhu'nun resmini yapıyor, büstünü dikiyor, oturuşunu bile ayarlıyordu. Kendine bir kendilik

hazırlıyordu hem kendi için hem dışarısı için. Bunun için alması gerekenleri alıyordu artık, borca bunun için giriyor, her eziyeti bunun için çekiyordu.

İstanbul'a döndüğünde uzun bir müddet kalp, kas ve karın ağrılarını aynı anda çekti. Gördüklerini unutması, başını çevirmesi, başını doğru yer neresi ise oraya çevirmesi gerekiyordu, ama anlaşılan o ki doğru yer diye bir yer yoktu. İnsan kendisi kıble olmadan kıbleye dönemiyordu. İbre kendisi olmalıydı, o olunca da kıble kalkıyordu zaten. Yoksa her budala doğru insan, doğru iş, doğru eş, doğru yer arıyordu, buna da arayış diyordu. Doğru olmadan doğru, bulunmuyordu.

Nuhu evden bile çıkamadığı, bitirme sınavlarına gidemediği, durduğu yerde sızlandığı bu üç ayı geçkin zamanda, insanın aptal ama duygularının açık olduğu bu zamanda bazı tahsil etmediği ama kendine yaklaşan düşünceleri alıyor, kimseden duymadığı ama hakikat olduğuna inandığı bir fikre yaklaşıyor, dahası okuyana değil, çekene gelen ruh bilgilerine sızlandığı yerden yanaşıyordu. Her genç gibi kendini yirmi yedi yaşında yaşlanmış görüyordu. Kendini dünyada bir şey olmayı bir yer işgal etmeyi, birisinin bir şey saydığı hayal adamlardan olmayı reddetmiş, olabilecekken olmamış, anasının rahminde babasından kaçarken yakalanmış, sonra da bu rahimden bilerek düşmüş, doğmamış, kundağa girmemiş, memeye yapışmamış, maşallahı takmamış, iyi okudu dedirtmemiş, adam olacak dedirtmemiş, dudak büktürmüş, damat olmamış, baba olmamış, dede olmamış... olarak hayal ediyordu. Olmamayı hayal ediyordu, olmayı reddetmeyi hayal ediyordu. En yüksek hayali buydu. Yüksekti, çünkü olmuş hali bile küçümsenecekti. En olgun haline çürük denecekti. Onu düşmemiş değil, kimse uzanıp almamış sayacaklardı. Hâlbuki insan da meyve gibi düşerdi, yere, birilerinin kucağına, aşağıya serdikleri örtüye, "Gel bak yumuşacık, pek safalı, atla, tutuyoruz," derler, gene düşerdi işte. Nuhu düşmeyecek, bütün gücünü sapına verecekti. En uzaktaki meyve olmayı ya da ağaca çıkmış bir serserinin çektiği, uzandığı halde koparamadığı bir meyve olmayı hayal ediyordu. Bilirdi ki çünkü kimse hiçbir şeyle fazla da uğraşmaz, ağaçtaki ve

dünyadaki vakit değerlidir. Bir iki çeker, burar, baktı olmuyor hafif bir sap zedesiyle onu öylece bırakır, başkasına yönelir. İşte çekilse de koparılamayacak, sallantıyı çok büyük bir şey saymayacak, onu bahane etmeyecekti. Kendiliğinden kuruyacak, en fazla birkaç yerinden ısıran ispinozlar, baştankaralar, bülbüller olacaktı ki, olsun. Olmamaya dayanmayı hayal ediyordu. Buna dayanmanın çok zor olacağını düşünüyordu. Ne vardı ki olunacaksa onu olmamaya ahdetmiş, bunu iş ve kariyer edinmiş, şeref bilmiş, buna yaslanmış hayal ediyordu. "Ne olunacaksa o olmayacağım, zaten olamazdın sözüne rağmen hem de. Ne isteniyorsa ona uzanmayacağım zaten koparamazdın bakışına rağmen hem de. Küçümseyeceğim, küçümsendiğimi bile bile. Çünkü zaman değişecek, çirkin yüz güzelleşecek, gençken tercih edilmeyen toy, hoyrat ve aç yüze bir vakit gelip, "Aslında manalıymış," denilecek. Ben o yüzümü bekleyeceğim. Bekleyeceğim, beklerken elbet eriyeceğim, aslım değil, kurum kalacak, kayısı gibi erik gibi. Ama bu daha faydalı hem hoşafı da yapılır diyecekler, sert çekirdeğimle karşılık vereceğim," diyor, kendine hitaben konuşuyordu. Bu konuşma şekli ve kendine hitap, kendini hayal, o günlerden sonraya bir alışkanlık kaldı. Hitap eden benim, muhatabım da ben, dediği cümle dendiği gecede kalmadı, hayatına nasıl eskimediğine kaybolmadığına şaşırılan üstelik ihtimam görmeden kalmış bir eşya gibi kaldı. Bunun yüksek bir ruhun söylediği yüksek bir kalemin de yazdığı levhası Nuhu'nun salonunda zaten Reyhanî yazı ve istif ile, "İstisnas'ı bin nas alamet'ül-iflas / insanla temas iflas alametidir," diye yazılıydı. Bulabildiği en güzel çerçeveye hapsedilmiş olmasına rağmen bu büyük hikmet gerçekte serbest, hükmünü, serpe serpe iflası, hüsranı, insanoğluna sabahtan akşama dağıtmada mahir, kanatlı ve başındaki serpuşu bile dağılmadan dünyadaki her şeyi dağıtıp reyhanî yazıdan göz görmeden uzaklaşıp göz görmeden geri yerleşmedeydi. Ama o inanç o kadar da narindi ki, o kadar eğretiden tutturulmuştu ki bir dikkatle bakan gözün düşürdüğü yaka iğnesi, bir kürekle üstünden azıcık eşeleyenin kökünü ortaya çıkarıp sakatladığı bir bitki kökü gibiydi. Bazen Nuhu talebeliğinde her gün gezdiği Kapalıçarşı Bedeste-

ni'ni anıyor ve orada gördüğü yüz senelik bir iğnenin, broşun, üstündeki murassa taşların, bir celadon kâsenin, divanhane çivilerinin muhkemliğine kendinden ve ederinden düşmeyişine seneler sonra seyir çekildikten sonra, o çok sevdiği, her şey geçip bittikten sonra kendini seyredecek ve bu seyirden bir hakikat süzecek, o sözden hakikatin kendine has başka hiçbir şeye benzemeyen tınısını ayırt edecek hali tekrar dinliyor, tekrar seyrediyor, bu yolla da ne nedir öğreniyordu. Bazen hiç anlamadan okuduğu bazı dizelerin ve metinlerin, "Anlamasan okuyamazsın ama ne anladığını ve anladığının ne vakit neye yarayacağını bilemezsin," denildiği gibi ne öğrendiğini bilemeden öğreniyor o öğrenilen de vaktini ser'inde bekliyordu. Gençliğinde anlamayı ve öğrenmeyi anlatabilmek zannederdi, hâlbuki anlattıklarının kendine ait olduğu ve anlaşıldığı düşünülen ile sadece bir temas veya ilhamı olduğunu sonra görmüş ve gerçek anlamanın anlatmaya gelemeyecek kadar içsel ve sözsüz kalbî bir atış olduğuna ikna olmuştu.

Okulu sürünerek, perişan olarak tek derse düşürüp biraz da kollanarak mı, gitsin artık denerek mi tam bilemeden nihayet bitirdi. Elinde tonla not kaldı. Hepsini bakmadan bunlara sonra bakarım diyerek daha haftasına en uzak yere bir bavulun içine kaldırdı. Tekrar yürümeye başladı. Yürürken, etrafa bakarken, gördüklerinden yaralanmamak için kendini yüreklendirmesi gerekiyordu. Yüreklenmeye, cesarete, hor görüye, bir şeylerin de yanında durmaya ihtiyacı vardı. Bir sanatı olsa onu kılıç kuşanırdı, bunu kendine yapardı her şeyden önce. Şiirleri okurken bunu anlayabiliyordu. Saldıran, meydan okuyan, yüreklendiren şiirlerin sahipleri her şeyden evvel ihtiyaç sahipleriydi. Diğerleri başkalarından gelecek olana ihtiyaç duyuyorlardı, ona yazıyorlardı, onlar da başka şey için ihtiyaç sahibiydiler, ama can telaşı değildi onlarınki. Haram şiiri bu sayıyordu, yani canı için, ihtiyacı için değil de bir tesir bir akis elde edeyim onunla da yüzüm, önüm artık her nerem aydınlanıyorsa aydınlansın diyen şiir haram şiirdi. Öbürü bizzat cidaldi. O da pek yoktu zaten.

Beğendiği ve ince bulduğu bazı şiirlere bakıyordu karşılığını görmek için ve o karşılığı göremiyordu, onlara inansa, onları arasa mahvolacaktı, yarı mahvı zaten bu yüzdendi. Düşünceleri ile öyle böyle geçirecek, her büyük denen büyüğü kim büyütmüş, bu kimin büyüğü bilemeden kendini her büyüğün varisi sayarak küçülmemenin bir yolunu bulacaktı. Elbet kaybolacaktı ama herkesin kaybolduğu yerde galiba yolumu kaybettim demenin, herkesin boğulduğu yerde nefes alamıyorum demenin bir manası yoktu, havası da. Hava alamamak havalı bir şeydi hem. Onu beğenen olmayacaktı muhtemelen. Çünkü gösterecek çakısı, tarağı, şapkası yoktu. Vücut doğuştan havalı değildi, tıkızdı. Yüzü en sevmediği değirmi çehre, çene kayıp, elmacık kemiğini elma sanıp yemişler, Adem elması bile boğazında kalmamış gibi ortalıkta görünmemede, Adem'in günahı boynumda değil, demesi o zaman yerli yerindeydi.

Kendine bakıp bakıp üzülmekle ağlamak, şaşmakla ihtiyaç büyüklüğünün aşması arasında kalıp bu bakışı kısacık tutuyordu. Kendini, eğitimini, sahip olduğunu düşündüğü her şeyi yan yana koyup bir eder tayinine çalışıyordu ve ilerde artacağı değerleneceği zannına sahip olduğu ruh ilerlemesi hariç pek bir şeye sahip olmadığını görüyordu. Ruhu tarlasıydı, şimdilik çorak, ziyaret edilmez yerde, ürün vermez halde ama işte olan oydu ve ne edecekse o edecekti. Aklına Firuzağa Camii'nde karşılaştığı adamlar geliyordu sık sık. Kendini anlık da olsa onlarla özdeşleştiriyordu. Herhalde onların da bu pazarda pek bir rayiçleri olmadığını düşünmekten. Çünkü herkesin gözü Tagor'da, Neruda'da, Lorca'da, Cuma günleri sefere başlayan THY İstanbul-Cenevre hattında, Bayramoğlu'nda idi. Ama Nuhu günü para etmeyen ve o gün geçerli şeyi olmayan herkes gibi bunların geçip gideceğini düşünüyor, buna tüm kalbiyle inanıyor ve güne tümden teslim olmaktan bu suretle kurtulmaya çalışıyordu. Her şeyin gideceğini, hele böyle gününe senesine ekli, o senenin mamullerinin eriyeceğini zaten biliyordu ama bu erime bile sen de o devir içindeyken çok zor geçen bir erimeydi. Aslında sonraki kuşaklara bırakılacak bir erimeydi. Üç, beş, on sene içinde bir şarkıcı, bir muharrir Allah'ın izniyle hafiften

kaybolurken hemen yanında aynı tohumdan biten benzeri hatta çok uzaklardan bir üveysinin çıkıp geldiği oluyordu. Bunlar erirken insan kendisi de eriyordu. Hani hikâyedeki sevmediği iş arkadaşının emekliliğini beklerken kendisi mevta olan adam gibi. On yıl diyordu Nuhu, böyle böyle geçecek sonra bu nesli beğenmeyen kendilerine ise bayılan daha beter bir güruh gelecek, on sene belki dökün tüsü ile daha fazla da onlara tahammül edeceğiz, sonra benim yaş elliye gelmiş olacak. Dünyaya yeni gelenler, her şeyi yeni görenler, bize bu yirmi otuz yıllık zilletleri yaşatanlar, yeni zillete hazırlananlar, kâinatın bilmem kaçıncı katından suya dalmayı bekleyen arsız korkusuz yarı çıplak ergen oğlanlar gibi dünyaya dalmayı, altından girip üstünden çıkmayı bekleyen yeni, taze, hatta daha olmamış ruh embriyolarının sağanağında, bu canavarları sevinçle kundaklara sarıp memesiyle besleyen anaların yanında benim bu "geçecek" bekleyişim aslen çok acıklıdır.

Nuhu birkaç zaman sonra gene Firuzağa Camii'ne gitti, yine ikindi vakti. Aşina yüz aradı, kendine aşinalığa hasretti çünkü. O her yere, pek çok şeye, pek çok kimseye aşinaydı ama başka bir yüzde gözde kendisine aşinalığı bir türlü göremiyordu. Avluda oyalandı, gelene gidene, ışığa baktı. Derken kendisine bakıldığını hissedip başını çevirmesiyle yürürken görüp peşine takıldığı ve buraya kadar geldiği adamların ikisini gene yan yana gördü. Ona bakıyorlardı. Kısacık sevimli bir selam verdiler, hemen aldı, havada kaparak aldı. Yanlarına gidemiyordu. Ezandan sonra hızlıca içeri girerlerken ona da işaret ettiklerini görüp hemen seğirtti. İçeride sağa sola selam vere vere, kiminin ensesine kiminin omzuna dokuna dokuna önlere yakın sağ tarafta başka bir gruba yanaştılar. Artık üç beş adım gerilerinde olan Nuhu da içinde artan bir tedirginlikle onların safında yer tuttu. Adamlar sade ve sakin bir namaz sonrası Nuhu'ya dönüp, "Nerde tespihin, geçen nasıl çekiyordun öyle, vallahi herkese anlattık da görülmeden akılda kaldın," diye bir sevimli söz uzattılar. Nuhu bütün dünyayı bir anda affederek, "Estağfurullah," dedi. Öbür adam, "Gel bizle bir çay iç, var mı işin gücün?" diye sorunca Nuhu hemen, "Yok," deyip peşlerine düş-

tü. Adamların yanında o sonbahar eyyamında yürürken dünyanın da sonu gelse ve o bu iki ihtiyar ile cami çıkışı buna yakalansa, bir kayanın altında hatta hep bakıp durduğu bir cezim kıpırdamazlığına şaştığı Ayasofya sütunlarından biri böğrüne saplansa zaten mutluluktan ölecekti. Mutlu ölmenin bu resmine şaştı ama sahiden inandı. Adamları rahatsız etmemek için şöyle yanlarında ama az açıktan yürüyordu. Aşağıya, Küçükayasofya'ya doğru iniyorlardı. On beş dakika kadar yürüdükten sonra eskice bir binanın önünde durdular. Kapıda birkaç iskemle, eski bir masa, masada kül tablaları, su ve gazoz şişeleri vardı. Adının Şeref olduğunu duyduğu daha şişmanca olan adam önden eğreti kapıyı itip içeri girdi. Öbürü yani Sefer diye seslenilen kül tablalarını boşaltıp masayı düzeltmeye girişti. Bahçe katı kapısı tekrar açılıp Şeref göründü. Görünmesiyle Nuhu'ya bir el işareti yapıp girmesini söylemesi bir oldu. Nuhu tereddütsüz içeri girdiğinde buranın tıklım tıklım eşya, kâğıt, renk renk deri, zamk, iğne, kumaş... ile dolu bir cilthane olduğunu gördü. Birden şiddetle memnuniyete yuvarlandı. Hemen adama dönüp, "Şeref Bey, ciltçisiniz demek," demesinin pek üstünde durmayacağını belli eden ama dudağının kenarına astığı ufak bir tebessümle, "Ne o, hoşuna mı gitti, tesbihçi olsa daha iyiydi değil miydi?" diye takılınca Nuhu ciddiye alarak, "Yok, bu en güzeli vallahi en güzeli, keşke ben de yapabilsem," demesinin üstüne Şeref masanın ucundaki işkenceye asılı eski bir önlüğü göstererek, "Sahiden diyorsan işte, başla, değilse yine başla ama atıp tutmanın bedeline de hazırlan," dedi. Nuhu sahiden dediği halde bocaladı. Ama bu bocalamanın yanlış anlaşılmasına mani olacak söz destesini derhal çıkarması gerektiğini hissederek bocalamayı şaşkınlığına celbedip, "Demeyin, ciddiye alırım," deyince Şeref, "Lafa bak lafa, o tastan bu tasa. Yani başkasından duyup başka muhitte aynı ağızla satma ha, ciddiye alırımmış, sevda işlerinde söylenecek sözü, elde şekil verilerek tesir olsun diye yuvarlayarak söylenmiş sözü baban yaşındaki adama dedin ya, aşk olsun," deyip somurtur gibi oldu. Nuhu çarçabuk gerçekten bocalamaya döndü ve soba borusuna sıkışmış sansar gibi kaldı. Diş gösterse, ses çıkarsa san-

ki bunları bile kendine yapacak gibiydi. Tabii olmaya, dürüst olmaya çalışsa da başka bir yol arıyordu ki adam daha da ileri gidip, "Oğlum sen beş yüzlük tespihi ağzını oynatmadan çeken adamsın, söz de bilmen lazım sükût da, demek tespihi çeken sen değildin," der demez Nuhu kıpkırmızı kesilip kendini yerin üstünde bırakarak bir köstebek gibi yerin altına girdi. Hâlâ görülüp görülmediğinden emin olmaya çevirecek başı gözü kullanacak halde değildi. Müddet geçti. Birtakım kıpırtılar, hışırtılar duyuyor ama ışığa yakalanmış bir böcek gibi kıpırdayamıyordu. Harekete, eklem yerlerine, bunu yapabilme gücüne içinden and içti. Geçen zamanı bilemedi ancak sanki kürek gibi bir şey onu dürttü de yerinden çıkardı, kolundan iteleyerek girdikleri kapının dışına doğru mevcutlu iteledi. Nuhu tekrar açık havaya kavuşunca hep olduğu gibi bütün kötü huylarına şiddetle veda tövbesini, veda salasını tüm damarlarının gerginliğinde okumaya başladı. "Vallahi en sade insan kimse ondan olacağım, en az yemeği kim yiyorsa onun sofrasına oturacağım, en eski kilimin kırpıntısından başka malım olmayacak, kırık testiden su içeceğim, yatağıma vardığımda dünyada bu rahatı ben nasıl buldum diye şaşıp küçüleceğim," diye içinden söylüyor, söyledikçe öten bir kuş gibi kursağı şişiyordu. Sefer bir büyük şişe su alıp gelmiş bardaklara koymuş, masaya leblebi ve üzümü karıştırıp iki tabağa bölüştürmüş, küçük bir tüpün üstünde de su kaynatmakla meşgul, ağzında sigarası ile şaşalamadan işlenip duruyordu. Onların geldiğini görünce Nuhu'ya hafifçe dönüp oturmasını işaret etti. Nuhu tüm edebiyle, ödünç edeplerle, başkasında görüp beğendiği şeklî edeplerle, ruhen tanımadığı ama var diye duyduğu edepleri de üstüne çekerek öyle bir oturdu ki ikisinin de dikkatini çekti. Şeref az evvelki şaka ile karışık hışmından sıyrılıp, "Hadi bakalım, bak tarçın kaynatıyoruz, içelim," deyip eski bardağını önüne çekti. Kaynayan sudan dışarıya sızan tarçın kokusunu daha yeni hisseden Nuhu tarçın kendi üstüne serpilmiş gibi silkelenerek temiz ahlâkına güzel koku da ilave edilmiş gibi bir pudra şekerini misafir edecek su muhallebisi, azcık tarçınla yanakları renklenmiş tavukgöğsü, yangınından memnun bir kazandibi gibi pür

cesamet durdu, içini içine çekti. Şeref ve Sefer bu masanın tüm lütuflarına, ağaçlığına şaşmaz bir erguvan gibi arada dal kıpırdatırlarken solucanken birden âdem olmuş hissinden çıkamayan Nuhu alelade masayı, eski tahta sandalyeyi, kaynayan tarçını, akşama dönen günü, koyu Sünni leblebilere yapışarak rahatlık telkin etmeye çalışan, hayatın kolaylıklarını anlatıp gevşeklik esenliği dileyen ama bunu elde etse ne yapacağını aslında bilemeyen yapışkan üzümlere, onların şekli kaçmış ezilmiş suretlerine öyle kenardan bakıyordu ki, hayatın bu kadar kenarından düşmemek için ikide bir sandalyesini yokluyordu. Şeref Nuhu'da sanki bir tuhaflık sezerek rengini tam almasa da hafiften pembeleşmiş tarçından bardaklara koyup sanki diyeceğine geç kalmış gibi çenesini uzatarak, "Anlat da bilelim," deyiverdi. Nuhu bunca okumuştu ama az söylemişti. Kendi gibilerde en hoşa giden şeyin ondan beklenmeyen yarı olgun yarı esrikli yarı da divanece bir şeyi birdenbire söylemesi olduğunu az çok hissediyordu. Bunu evde duvarlarda defalarca denemişti. Duvarlar sanki böyle yapınca azcık da olsa genişliyor, ev esneyip nefes alıyordu. Bunu duvarlarda denemesi daha iyiydi çünkü insanlar genelde hislerini dahası kendilerine hissettirileni hep gizliyorlardı. Sonra da bunu anonimleştirip sanki rastgele bir tecrübe, bir kendi içlerine doğan gibi başkasına sunuyorlardı. Sunarken de hediye paketi yapmıyorlardı ki tesiri daha samimi ve derin olsun. Nuhu da çok kere kendi kendine konuşurken etkiyi kendinde aramayı denemişti. Bir şey söyler, sandalyenin üstüne çıkar ve işaret ederken kendisine en tesir eden kendi büyüsü işte o herkesin muskasıydı. Bunu kime taksa üç aşağı beş yukarı aynı olurdu. Muskalara inanmayana kil tablet, hiçbir şeye inanmayana havada çizilen boşluk ama içinde de illa ters çizilmiş iki prizma, şehvetpereste terli bir gayret, arayıp durana daha şimdi gördüm buradaydı yalanı, vakti kovalamaya mecbur olana sanatlı ve vakarlı onu yoracak ve oyalayacak bir dosya lazımdı ve hep hazırdı. Hayal hep hazırdı, sofrasını kurması ile sandalyenin üstüne çıkması bir andı.

Nuhu akrabasının kaldığı evinde, dört basamakla inilen yerinde, o zamanki ininde işte böyle bir sandalyeye çıkar ve mey-

dan okurdu. Dünya tam karşısındaydı, işte hepi topu aralarında en fazla dört metre vardı. Hissediyordu ki dünyanın ömrü de durmadan her ölümle yeniden başlayan bir kırk elli altmış, neyse doksan senedir, ne varsa geçmiş ve gelecek hepsi sımsıkı hıncahınç içindedir. Yani dünya ile Nuhu yaşıttır. Görmedim, ben o vakte yetişemedim, o zaman Hitit kralı IV. Hattuşaş vardı bize daha dokuz bin sene vardı, demeyesin. Sen de vardın o da biliyordu bunu ve artık Nuhu konuşur hitap ederken kralara, firavunlara, esirlere, taş kesenlere, ark açanlara, filizleri ilk gören gözlere, o an kopan fırtınaya, yağan sağanağa ve önüne kattıklarına, şimdi eşini kaybeden kadına aynı anda sesleniyordu. 1967 senesiydi bütün bunların olduğu, sonra da aynıları 1997'de, 2017'de 2057'de de olacak, ilâ ahir olmuş olan olacak, o an orada olan anca şahit olacaktı, yani herkes, kim yaşamışsa, kim yaşayacaksa, herkes aynı şeyleri görecekti, zerre kadar haksızlığa uğramadan. Kendisi de zaten Âdem'den başlayarak herkesin gördüğünü görüyor, Hadrianus'un Roma'daki mezarında yazan ve Nuhu'yu her içinden geçirdikçe hoplatan, "Ey küçük ruh! Benimle çok yıl yaşadın. Şimdi nereye gidiyorsan yolun açık olsun," yazısını beraber kazıyorlardı.

Çıkar sandalyenin üstüne ve konuşurdu, bazen konuşurken kendini fazla tahrik eder ağlamaya başlar, bazen beğeniden yere düşecek gibi olur dengesini kaybeder, bazen fazla duygusallıktan ağır bir yenilgi ve onun içine katılmış baş döndürücü bir melankoli ile günü sağır ve perdelerin arkasında geçireceği belli, kendini kaybedince en yakınını kaybetmiş gibi dertli kalıverirdi. Ama şunu her inişinde sandalyeden görüyordu ki muhatapları gerçekten de karşısındaydı. Kırıklığı indiği yerde, şişkinliği çıktığı yerdeydi. Muhatap her zamanki gibi kendine sesleniliceğini anlar anlamaz gizlenmişti ama bu yok demek değildi. Sadece görünmeye yüzü yoktu.

Şeref ve Sefer'in karşısında şimdi Nuhu kendini evdeki kaldığı bir oda, bir aralıktan oluşan yerinde duyar gibi oldu. Sandalyesini sanki görür gibi oldu. Bir gayret, dedi kendi kendine, bir gayret lazım bana başka değil, çok değil, gördüklerim yemin ederim bir şey değil, göreceklerim bile aslında şimdiki ha-

tıralarım, ilerde anacaklarım şimdi unutmak istediklerim. Şehir ileride ben 1967 senesindeyken diye anlatacağım şehir işte şu, ben de buyum ve buradayım, ey imrenip duran gönül, hiçbir şeye imrenme, ey büyütüp duran gönül hiçbir şeyi büyütme, biliyorsun aslında her şey küçük küçücüktü," diye aklından geçirirken sağa dönüp daha halim selim duran Sefer'e baktı. "Ben," dedi sandalyeye çıktığını farz ederek ve önündeki küçük eğri sokağı, ince duvarı, eşelenen üç tavukla bir horozu gözden bir kamera panı ile silerek, "Ben zikir tespihini elime alıp bir şey sayamadım, bilemiyorum böyle şeyleri," dedi. "Ben," diye devam etti, "zihni az çok işlek ama becerisi olmayan yani sakat benlikli biriyim. Duyduğum okuduğum gördüğüm benim oldu sanıyorum. Hiçbir şey benim olmuyor. Şiir okuyunca, dize içime girince orada kalıyor ve başka bir bahçeye ekilmiş oluyor ya işte ben onu benim olma sanıyorum, bahçıvan olduğumu anlamıyorum, toprak sahibiyim sanıyorum. Bir antika lamba görünce okuduklarımın üstüne hemen onu yakıyorum, benim oluyor, güzel kızların çoğu beni bilecek anlayacak halde olmadıklarından elin elinde sürünüyorlar, bilmemek işte bu yüzden kötü diye düşünüyorum," dedi. Derken yani konuşurken tartıyordu, herkes gibi dinleyen bulmak yalana hazırlıktı, hele muhatabın dinlerken anladığı, duyduklarını beğendiği, etkilendiği anlaşıldığı an dünya sahnesi her yalana hazırdı. Çoğu kimse aslında yalandan dinlendiğinin, yalandan tasdiklendiğinin farkındaydı, bu parası ödenmiş, vakti olan, gerçeği duymaktan ümidi olmayan hem de istemeyen kimselerin karşısında sürdürülebilen bir sahne sanatıydı, süflisinden. Süfli sayılırdı, sahisi var sanıldığından.

Nuhu dinlendiğini anlayınca sözüne akort verdi. Daha nağmeli daha kromatik yürümeye başladı. "Kendimi maalesef bilip bulamıyor, keşfin uzağında kalıyorum, kusurum ise buna aldırmazlık edememek. Baştan aşağı kusurlu birinin kusurları fark eden olması beni dramı olan insan yapar mı bilmiyorum. Hani moda ya dramlı olmak diye, gerçi modaya dahil olmak da kötü. Hem bu kadar eski bir varlık olup hem bu sene çıkmış bir hastalığa yakalanmak çok küçültücü çünkü. Bu senenin öne çıkan

mukallidi olmak gibi, en moda rengi herkesten önce giymek gibi bir şey, üstelik galiba insanların sözde sanatçıya, mukallide değil, sadece öne çıkan birilerine ihtiyaçları var, alkış o yüzden. Bu cesaret bu kendini saklamayacak, muhafaza edemeyecek ruha bir teselli gibi bir şey. Yoksa değil mi kim öne çıkar da herkesin her düşüncesini, telakkisini sırtına suratına isabet edecek şekilde alır. Nuhu sıktığını ve dikkati yaymaya başladığını görünce sustu. Bu kısım pek hitap etmemişti. Herkesin bir kuyusu vardı eğilip baktığı dinlediği, konuşmak da bazen kuyu açmaya dönüyordu, ihtiyaç duyulanı bulmak gerekliydi. Konuşma karşı taraf için girilen bir zahmetti bu yüzden de. Zaman kaybetmemek, zihinlerde kendisi için başka bir şey peyda olmadan tekrar görünmek için birden yeni bir yaka açacaktı ki Şeref araya girdi, "Oğlum, sanatlı sözler ve yükseklik yüzünden düşüklüğe mecbur olduğun söylevi imanlı kimselere de sade kimselere de aklı başında kimselere de pek tesir etmez. Etse de yetecek kadar eder, taşacak kadar değil, takdir edilir geçer. Bunca söz yani senin sanatın, henüz sahip olduğun şeyler değil ama eksiklerini pek de övünerek, yani benim farkına vardığım eksiğim sizin tamlıklarınızı önüne katar da yedi mahalle kovalar der gibi anlatıyorsun ya, geç bunları. İnsan soyulması gereken soğandır nihayette, şu cücüğünü bir görelim, tozunu toprağını, püsküllünü, fazla kızarmış, fazla solgun, ince, kalın kabuklarını değil. Hadi anlatacaksan, derdin buysa ve derman arıyorsan kendini kendinden vazgeçerek anlat, beğenilmeyi unut," deyip durunca Sefer araya girdi. "Derdiyle etkilemeye çalışan elbet dertli değildir, olsa olsa hastadır, hatta hastalık bulaştırmaya çalışıyordur. Namuslu insan kederli olabilir ve mahzun, düşünceli olur ama mutsuz, meyus olamaz. O, ahlâksızlık ve namussuzluktan gelen bir haldir, hadi anlat," deyip sözünü mumladı. Nuhu'yu gerçek bir hararet basmaya başladı. Sanki sahiden de gerçek derde şimdi düşüyor, bunca zamandır müthiş kederli duyduğu ruhuna keder arıyor da bulamıyordu. Neye yaklaşır gibi olsa sözde derdin arkasında şımarık bir çocuk horoz şekeri yalıyordu. Başka bir düşünceliliği gene bir çocuğun elma şekeri ısırma sesiyle dağılıyor, mahzunluğunu düşündüğünde elinde pespembe

bir pamuk şekeri peyda oluyordu. Başı şiddetle dönmeye başladı, etrafı kitaplarda anlatıldığını okuduğu gibi görememeye, silik bir resmin içinde iki ihtiyar adamın arasında bir suçlu gibi oturmaya başlamıştı ki Sefer, "Oğlum görüyorsun ki suçlusun bari suçunu itiraf et, dert aradın aradın bak, bulamadın. Söyle kimin suçunu üstüne aldın, ne karşılığı aldın, alırsan ne olacak dediler de aldın, bunları anlat. Derdin zaten bulduğun dertleri ve bu derdin sahibi olan yüksek şahsiyeti bir türlü kimseye hakkıyla yutturamamaktı. Kiminin sanat anlayışı yetmiyordu yutmaya da boğazında kalıyordu, kiminin şiire olan ilgisizliği, kimi fazla realist zaten ona hiç yanaşamıyordun, kimi daha okumuş olup senden fazlasını uydurabilir olup seni sedirden düşürüyordu, muhtemelen senin de en sevmediğin oydu," deyip ara vermişken Şeref hemen araya girip, "İnsan işte, birazcık daha yükselme meyli olan bir düşünce yapısına zihin kuvvetine sahip olduğunu anlar anlamaz sevinip, bir hediyesi olduğunu ve bunun neden ona bahşedildiğini düşünmeye ve değerli bir ömrü sırtlamaya çalışacağına hemen üzülmeye başlar ben şimdi bu anlayışsızlıkta bu hal fukaralığında bunu kime satacağım, ucuza düşürmeye çalışıp sürümden mi kazanayım, yukarıda tutup mağrur, hasta ve fukara mı kalayım, beklesem fiyatı artar mı daha mı düşer, görüyor musun başıma geleni, diye dertlenmeye hatta hastalanmaya başlar, buna da büyük başın büyük derdi, der," deyip gülmeye başladı. Sefer gülüp çaydanlığa uzandı ve bardaklara birer tarçın daha koydu. Yakılan sigaralardan ilk çıkan taze tütün kokusunu çok seven Nuhu dumanın tarçın kokusuna karışıp havada duman rengine karışmış pembe şarabî bir renk görür gibi oldu. Gene başı döndü.

Yüzlenmek, bir yorgan gibi önce eskinin, tafta ve atlasın eski de olsa soyulup pamuklu, dar ve herkeste olan bir yüzle değişmek gibi hem acı hem rahatlatıcı bir iğne batmalarıyla devam ediyordu içinde. Artık kendi ucunu bırakmış, girip çıkan çuvaldızı, yorgan iğnesini, düğümleri, dişlenerek kopan ipleri izlemeye başlamıştı.

Şeref yüzüne doğrudan bakarak, "Oğlum düşünmek yeni yalan aramaktır, düşünme, ne ise onun halini en sade en katların-

dan ilavelerinden sıyrılmışını söyle, derdin sadece o," derken Sefer de, "Bu işin gerçek doktoru bu yüzden yok, adam derdini söyleyeceğine doktoru tavlamaya, bak sana da ne cins bir adam geldi, demeye gidiyor, gerçeği söylese kendine, doktora gitmesine zaten gerek kalmaz. Kendine o kadar kalın, tanınmaz elbiseler giydiriyor ki etraf artık baş edemeyip, 'Bu iş para vermeden olmayacak,' deyip yola dökülüyor," diye yarı sigara, yarı tarçın içerek yanlarına gelen tavukla da konuşarak söyledi.

Nuhu içinden düşünmeyi bırakmaya çalışıyordu ama bu sefer de zihni boşalıyor hiçbir şey kalmıyordu. Şeref yüzüne yandan bakarak, "Oğlum, derdimiz seni hırpalamak değil, inan, hiç ilgisi yok, senin şöyle küçük bir çıkığın var, kırık bile değil, izin ver bir iki bağırtıp onu oturtalım. Kalbin yerinden oynamış, olması gereken yerde değil," deyip, "Bak," diye eğildi ve eliyle karaciğerinin üstüne dokunup, "Buraya doğru inmiş, neş'e akciğerde gam karaciğerdedir hem, bilir misin?" dedi. Nuhu korkuya kapılarak huzursuz kıpırdanmaya başladı. Gitmek istiyordu. Telaşla, "Yok, yok," deyip, "Ben gideyim," dedi ama kıpırdayamıyordu. Şeref, "Nuh oğlum, Nuh'un oğlu, babamın oğlu, amcazadem, her ne isen elbet akrabayız hem de en yakınından. İki dakika sana sorgu sual edeyim bak şifa bulmazsan hemen kalk git seni sokağın ucuna kadar da etekleyeyim. Ama görüyorum ki muzdarip bir gençsin, böyle kalma, halini doğrult ve kabullen, sonrasında gözün çok ışımasa da açılacak, bir müsaade et, ama cevap verirken farz et ki kâinatta bir sen varsın ve seni duyan yok, üstelik doğruyu söyledikçe doğrun yerden kalkacak ve ayaklanacak, kötürümlükten, çolpalıktan kurtulacak, koşmasa da yürüyebilecek yani seni süründürmeyecek, onunla devam edebileceksin. Ha gayret," dedi. Nuhu müthiş bir tedirginliğe ve korkuya kapılarak kalkıp gitmek isterken başını hafifçe kaldırıp yüzlerine bakamadan, "Tamam," dedi. Oturduğu sandalyenin üstündeki erimiş eski cila gibi hissediyordu kendini, sadece belli yerleri tümden kaybolmuş, kenar köşede kabarıklar, bazı da soyulmak üzere. Şeref elinden tarçın çayını aldı, "Ne içmeyi seversin en çok?" diye sordu. Nuhu kendini kâinatta yalnız gibi tek gibi hissetmeye çalışıyor-

du, farz ediyordu ki soran da kendisi cevap veren de, "Bilmem ki," dedi. Bazen ayran, bazen bira, bazen en güzelin su olduğunu ve kâfi olduğunu hissediyorum, ama bilmiyorum ne sevdiğimi," dedi. Şeref, "Peki, ne yemeyi seviyorsun en çok?" Nuhu duraksadı, gözlerini kapatınca, "Galiba onu da bilmiyorum, coşunca yani kırık ve mahzun olduğumda hep canım ulaşamayacağım şeyleri istiyor, kalkan ızgara, buzlu badem, viski, muz istiyor, kendi halimdeyken hissediyorum ki herhangi bir temiz yemek aslında eşittir, aynıdır, hepsinin zaman zaman gönlünü almak gereklidir ve toprağını silkelemek ve afiyetle yemek. Bazen bir çorbayı içip de memnun olursam benim de kendimden en memnun olduğum yemek ve an aslında odur ama bu pek seyrek olur. Genelde ne yoksa ne pahalıysa canım onu ister, hatta bilmediğim şeyleri canım ister, onun yerine yemeye mecbur olduklarıma da nimet gözüyle bakmam, bunu fark edersem üzülürüm, fark etmezsem öfke ve kibir yakama yapışır, kendimi yemek yemiş değil, hakkı yenmiş hissederim," dedi. Şeref biraz durup konuştu; "Bekârsın galiba". Nuhu, "Evet, kızların dikkatini çekmiyorum, aksi gibi onlar da benim dikkatimi aşırı derece çekiyor," diye cevap verdi. Sefer, "Nasıl kızlar çekiyor?" dedi. Nuhu, "Aynı. Aslında galiba bana uygun olmayan her kız dikkatimi çekiyor, ahlâk yapıma uymayanlar da çekiyor, çok tersime gitmesi gerekenler de çekiyor, hatta en aşırılar en hoşuma gidiyor da bunu görmezden geliyorum," diye cevapladı bu soruyu. Şeref, "Derler ki," diye bir girip azcık soluklandı. "Derler ki kendine göre bir eş arayan asla evde kalmaz, kendine göre iş arayan aç kalmaz, kendine göre ev arayan yersiz yurtsuz kalmaz. Doğru mu acaba ne dersin, ortada kalmak, bir eşeği olanı sen beğenmiyorsun, iki eşeği olan da seni beğenmiyor hesabı gibi olacak ama acaba pek kendine kendi kadara razı olmamaktan mı acaba?" Nuhu derin derin içini çekerek gayrı ihtiyari, ağlamadan ama ağlar gibi bir ses ve hal ile belli ki ağlamadan daha ağır bir hal ile gözyaşının bile ortalığı sulandırmamak için oraya çıkmadığı o hal ile katı ama aslen bütün sıvısı içeride bir sünger gibi, sıkılsa ufalanıverecek bir taş gibi olduğu o yerde, "Bu da doğrudur da doğruyu kabule ceremem

yetmiyor," deyip sustu. "Doğrudur, birkaç kız gördüm, daha doğrusu görebilmek için bin gayret gösterdim de gördüm. Benim gibilerdi muhtemelen, kimsenin ilgisini çekmeden ve buna tahammülle yaşıyorlardı. İyi insanlar mıydı, bu halle kötüleşmiş de olabilirler miydi bilmiyorum, ama evet istesem onlardan biri olabilirdi. Çünkü benden uzaklaşmadılar. Belki onlar kabule benden yakındılar, istesem olurlardı belki ama ne yapayım ki isteyemedim. Rıza bana yanaşamadı, beni kabule zorlayamadı bile," derken soluğu çoktan kesilmişti. "Okuyorsun galiba, yoksa bitti mi?" diye Sefer sordu. Nuhu, "Daha bu yaz bitti, yedi sene sürdü, Hititoloji okudum ama kafam da bildiklerim de o kadar bölük pörçük ki," diye durdu. Birden on beş dakikalık bir sessizliğe, çıt çıkmaz bir sessizliğe hep birden girdiler. Akşam adımlayarak ama o da ses çıkarmamaya çalışarak sokağa yerleşmeye çalışıyor, duvarın üstüne biraz gölge oturuyor daha karanlık arkadaşını bekliyor, başka bir koyuluk evin yanında ayakta durarak kendinden kısa zamanda çoğalacaklarla duvar diplerinde biten süsenler gibi bir hizada, bir kokuda, bir renkte artacağını biliyordu. Karanlık, bir bulmaca gibi parça parça eksik yerlere yerleşiyordu. Tavuklar ve horoz yerlerine çekilmiş arada belli belirsiz bir kanat sesi, alçaktan uçmaya geçen gece kuşlarının erkencileri ve gençleri, günün yorgunluğunda en kuru dallarını çıtırdatan eski ardıç ağacı ile kurumaya dönmüş erik ağacının çıtırtılı sesleri, çaydanlıktan gelen buharın sıcak sesi etraflarında sesleri daha indirerek yerlerde ses sürükleyerek geçiyorlardı.

Nuhu on beş dakikanın sonuna doğru, "Ah," etti, "Acaba ah etmekle ne ettim?" diye sessizliğe sordu. "Ben Hititoloji okuyarak bilmediğim şeyleri başka bilmediklerime karıştırıp zengin bir bilinmezliğin içine daldım. Şimdi tek çarem ve sermayem bu zenginliktir. Bu zenginliğin mayasını nereye çalsam aslında orayı bulandıracağımı kendimi de kurtaramayacağımı gizli gizli biliyor, açıktan açıktan da unutuyorum. Bir hafta biliyor iki hafta unutuyorum. Bu halimi düzeltecek güç kuvvet maalesef bende yoktur. Mayam çiğ, hamurum cıvık, doğrulmaya ama gerçekten doğrulmaya ve doğrulmuş halimin edeceği bir avuç

namusa mecalim yoktur. Bunu gören, bana çok çirkin bir kızın ırzı gibi acır," dedi. Şeref son derece alçak sesle, "Oğlum, aslen bu dediklerin harici canlı pek de bu gezegende yok, delileri, kibirlileri, bir de üçkâğıtçıları çıkar, işte gerisi de bu. Ama söyleyene sadece kendini görebilene olmamış insan gözüyle bakarlar, yani bütün iş itirafta, sadece itiraf belirler insanların arasındaki farkı. Uslanan ve sadeleşen her insan daralmış görülür. Çekmiş bir elbise gibi görünür ahaliye. Belki de doğrudur. Kendi bedeni kadar ile ortaya çıkınca ve kendi ruhu kadar ile hayalin riyanın ve kibirin o koca geniş yenli kaftanlarını çıkarınca insan küçülmüş görünür. Kendi riyasından başkasını da heyula görmek isteyeni büyüleyemez, hitap bile edemez ama inan herkes ömrünün bir yerinde kendi kılığına ve bedenine düşer. Hem de ne zaman biliyor musun en giyinik olduğu zaman. Kimsenin bilmediği şekilde havalanır ve giyinirsin herkesin bildiği ve göreceği şekilde soyulur ve indirilirsin."

Nuhu kendisine söyleneni hiç işitmemiş gibi bir saralı haliyle, "Bakın madem beni deştiniz, içeriden çıkanlara da tahammül edeceksiniz. Ben şirin, sade bir adam gibi davranmayı beceremem, vahşiliğim ve dağlılığımın dumanı tüter bir yerden, hem de en olmadık yerde," deyince Sefer, "Evladım Nuh'un oğlu, eski adam, dünyanın yerlisi sensin. Senin benzerlerin kırılıp dökülmeyi bırakmışlardır hep. Sen dünyayı içine çekeceksin ama tam alamadığın bir nefes gibi. İçine çekeceksin çoğu dışarıda kalacak, her şeyden az alacaksın," derken döktüğü kendine artık doğal ve ufak bir şey gibi bakılmasını kabul edemeyen Nuhu, "Yoook bakın işte öyle değil. Madem bir cüruf döküp ona hitaben konuşuyoruz, canım zaten her yer cüruf, şu dağ sanki ne, otlağın aslı ne, orayı ateşe veren ne, kalan ne falan gibi konuşmayalım, öyle değil. Madem itiraftır aradaki fark, şu farkı biraz açalım," deyip zınk diye durdu. Şeref de Sefer de sakin duruyorlardı. Akşam iyice koyulaştı, mavi artık sezilmez oldu, açık bir siyah renk rengini vermeye başladı. Sokak lambalarından yananlar, fışkırmış gibi saçılan tozlar, elektrik tellerinden sarkanlar, rengi seçilmez olmuş yapraklar, ağır ağır vakarla yürüyen sarman kedi, yerlerde gazoz kapakları, duvarın di-

binde patlamış bir top, evlerin yanmaya başlayan ışıkları, açılan pencereler, balkon kapıları... Nuhu hepsine tek tek bakıp duruşunu kıpırdattı. Şeref ağırlığı, rengi ve akşamı incitmeden eğilerek, "Oğlum," diye başladı. Kendini, sözünü tarttığı belli bir ifade ile, "Hayata senin gibi incinerek ve hakları gasp edilmiş düşüncesiyle girenler öfkelerini dönüştürdükleri şeye taraftar toplarlar, ama o öfke gerçekten öfkelendiğine bir türlü yönelemediği için taraftarlarını da tam beğenmezler, taraftar da aslında neyin yanında olduğunu anlamaz, onlar da şaşkındır. Durmadan taraflarını ve taraftarlarını değiştirirler. Bu, derdin ne olduğunu açıkça söyleyememekten olur. Bu derdini aslında küçümsemek bu derdi kendine yakıştıramamak ama kündeye de getirememekten olur. Taraftarlar çırpınır da çırpınır beğeneceğiz, anlayacağız diye ama olmaz. Kendisi kaçar başka topluluk kurar, oradan da kaçar yani yalan insana kök tutturmaz, öfke kök saldırmaz, kin yine aynı şekilde. Bu memleketin anlaşılmaz adamları asıl dertlerini gizleyenlerden oluşur. Yani diyeceğim sen daha sade ol. Varsın taraftarın olmasın, buna alışmak belki zor ama yaşaması inan daha kolaydır," deyip dalar gibi durdu. Nuhu vakit kaybediyormuş, gecikiyormuş ve geciktikçe olacağından geri kalıyormuş duygusu ile panik içine düşmüştü. Acele ile düşünmeden, "Biliyorum, mesele razı olmak, biliyorum," deyip sendeledi, duramadı. Hazırlıksız cümlelerin daha önce içinden tekrarlanmadığı, kendini özne saymadığı şeyleri söylemeye başladı. "İstanbulluymuş gibi düşünmek ve davranmaktan vazgeçeceğim o zaman, İstanbullu olmayıp bu şehirlilerin onlara yakıştırdığı her kalıp, lakap artık her ne ise benim de başıma geçecek ses etmeyeceğim, herkes öyle değil, demeyeceğim," dedi ve devam etti. "Beni beğenmeyen kızlara bakmayacağım ben de, bana razı olanın rızasını alıp şükranla başıma koymayacağım, bu çünkü olmaz biliyor musunuz, bunu yapamam." Ve ağlamaya başladı. Şeref hemen yanına varıp yere çömeldi, "Oğlum hiç merak etme sen, şu kabuklarını at daha iyi bir hayatın olacak," deyince Nuhu, "Biliyorum sade ve net ama o kabukları bakalım kalbimden de atabilecek miyim, yoksa o taraftar arayan adamlar derken kimleri kastettiğinizi de

biliyorum elbet ben de onlar gibi kalbimdekilere sahip olanlara duyduğum nefreti ve kini sahicilik, hakikatperverlik, hatta Allah sevgisi, hatta filozofluk, hatta sanat, hatta irfan diye yutturacak mıyım? Yutturabilirim, bu belli, dünya, kendilerine hazır hap atacak ellere bakan insanlarla dolu, ben de bulurum, belki umduğumdan da fazla ama şu var ki onları uyuttuktan sonra ben uykusuz ne yapacağım? Bana daha fazlası gerekmeyecek mi o zaman ya da onlara hap ise bu sefer bana iğne mesela. Sonra bağımlı olacağım nefrete mesela, kötü düşünmeye müptela ve buna nefis elbiseler dikeceğim, gören beğendiğini söyleyemese de etkilenecek, bende de tesiri var diyecek günün birinde, çünkü kötülüğe herkes bir gün bir an bir zaman aç ve onu haklı bulmaya iştiha ile ağzını açmaya teşne. Bunları da biliyorum duvarlara çok konuştum, anlattım her şeyi, bütün dünyayı ben yaratmışım gibi anlattım, söyledim, bana cevap veremediler biliyor musunuz? Veremediler."

Şeref ve Sefer Nuhu'yu dinlerken sözün, armoninin ya da karmaşanın onların bir av yakalarken olduğu gibi önlerinden tanıdık bir koşu ile geçmesini bekliyorlardı ellerindeki ağı atmak için. Ağ ellerinde buruşup duruyor, tavşan önlerinden geçerken çok hızlı ve bilinmedik bir koşu tutturuyor, birden geri dönüyordu. Ağ ellerinde eskiyor, delikler açılıyordu. Nuhu değişik bir ada tavşanı çıkmıştı, aynı yemi kokluyor kokluyor ya yemiyor ya yanaşmıyordu. Nuhu sanki hayatını gözden çıkarmış, bir kazayı rahmetle bekler gibiydi. Şeref de bu manzarayı bir izansız laf geçmezle karşılaşma olarak içine sindirmeye çalışıyor, Nuhu'yu değil, artık kendini incitmemeye kıyı arıyor gibiydi.

Nuhu sıkılarak, "Bakın," dedi, "sizi az çok anladım, hatta az anladığımı farz edelim, ben soğanımı soyarım, başucuma da koyarım, kokusuna da katlanırım ama soyulunca bozulmayacağımı garanti ediyor musunuz? Bunca kılıf da mesela Allah'tan olamaz mı, o bütün iğreti benlikler mesela, Allah'tan olamaz mı? İnsan gerçek tek ve bizzat Allah olan öz benliği ile dünyada yaşayabilecek, futbol oynayıp, memuriyet yapacak, emlakçı olup ev gezdirecek bir canlı mıdır? Ben kılıflarımı so-

yarsam insan olmaktan da çıkarın ya deli ya ermiş ya bozuk bir mayi olurum bunu düşünmedim mi sanıyorsunuz? Kendini soyanların sadece daha iyiyi daha kalını giymek için soyunmayıp elbise değiştirdiğini bilmiyor muyum sanıyorsunuz?" deyip uzun bir durur sonra da sıkılır gibi oldu. Sefer üzerindeki gerginliği nereye atacağını bilemediği, gizlemek istediği bir çöp gibi savuracak yer arıyordu. Nuhu bunu gördü, Sefer'in boş ellerine baktı. Sefer hemen ellerini bitiştirip önüne aldı. Nuhu gözlerini yine ellere dikti. Sefer'in gerginliğine sinir de katılmış parmaklarını oynatmaya başlamıştı. Şeref bu hedefinden sapmayı kendi değil, talibin beceriksizliği saymaya çoktan kabule varmış, içinden, "Ne yapacaksın Allah'ın nasipdar etmediğine, onun vermediğini ben nasıl vereyim, sivrisinekten ben nasıl alayım, biz elimizden geleni yaptık," diyerek kendini eski, bildik, ben buyum dediği makamından kaydırmamaya bunu aklından geçirmemeye çalışıyor, doğrusu başarılı da oluyordu. Nuhu'yu becerisiz, kısmetsiz, kafası karışık, Allah yoluna girmeye istidatsız bir genç olarak görmüş, bunu sadece güzel bir el yazısı ile kendi hatıraları arasına yazıyordu. Yazarken onun beceriksizliğini daha yukarı çekiyor, kendi gayretini ve olanı karşılayışını ise irşat hikâyelerindekilere benzetmeye çalışıyordu. Şimdi zihnini yorduğu tek şey buydu. Hatta bu bitmiş, bir başka zamanda bu olayı anlatacağı zaman nasıl ne şekilde aktaracağının derdiyle meşguldü.

Nuhu sanki gerçekten de biraz toplanmış gibi sersemliği seyrelerek duruyordu. Başındaki ağunun, sersemlik bulutlarının bir etkinin yavaş yavaş uzaklaşmasını seyreder gibi seyrediyordu. İçinde kendini dayadığı sert eski yine de kendi gayreti ile dikilmiş, üstüne yarım yamalak bilgileri kitap sayfaları, tesirler, izlenimler asılı kendi hayat direğine yaslanmış ölüp yeni dirilmiş ama hiçbir şeyin değişmediğini fark ederek bakan eski bir canlı gibi ayılıyordu. Kendi olarak ayıldı, içinde tuhaf bir memnuniyet vardı. Kalktı. "Sağ olun efendiler, gerçekten, eksik olmayın bana faydanız dokundu. Allah razı olsun. Fayda zaten galiba öyle bir şey ki faydalı olan neye ne şekilde yaradığını bilmiyor," deyip ellerine uzandı. Kös kös vedalaştılar.

Nuhu iyice sahile indi, deniz kıyısından yürümeye başladı. Saat dokuza geliyordu. Yenikapı'ya doğru gidiyordu. İçinde muhtelif düşünce, tesir, izlenim ve taşkınlıklar büyük bir telaş ama aynı zamanda dikkatle yerlerine geçmeye çalışıyor ve bu benliğin bahçesine inşa edilmiş Nuhu'nun bedenine neler olduğuna dair rapor vermeye hazırlanıyorlardı. Nuhu yürürken raporun yazılması bir türlü bitmiyor, durmadan değişiklikler yapılıyor, imzalar tekrar atılıyor, yeni ve ek maddeler bazen de ana metin tümden değişiyordu. Yenikapı'ya vardığında her vakit olduğu gibi sandal kiralayanları, ikişer üçer binenleri gördü. Hep bakıp, belki imrenip uzaktan izlediği sandallara doğru kolaylıkla yaklaştı. Kendinin olmayan bir cesaret, kendinin olmayan bir ses ve yedek bir emniyet ile sandalcıya, "Yahu yalnızım, kürekten falan da anlamam, beni de birilerine katıştırın, vereyim üç kuruş, ne yapalım yalnızız diye yüzelim mi?" deyince sandalcı Nuhu için tarihi olan bu sözü hiç yadırgamayarak etrafa baktı ve yeni sandal kiralamış iki gence seslenerek ıslık çaldı. "Alın yahu abiyi de, tekmiş, ne olur sanki," deyince gençler de başlarıyla "olur" verdiler. Olayların kolaylığına, oluştaki tatlı akarsu sesine bir yandan inanamayan, bir yandan onun için tarihi bir olayın aslında her gün tekrarlanan bir tarih olduğunu el'an idrak eden Nuhu kendini dünyayı yadırgayan, başı kesilirken hayret eden, büyük nankörlüklere uğrayan, suikasta kurban giden, zehirlenen, aniden boğulan, boğulurken boğazındaki ellerin en yakınına ait olduğunu muhakkak gören, kırılan, üzülen, nefretle dolan ve kinini miras bırakan gelmiş geçmiş herkese hayret etti. Her şey ama her şey ne olağan ne sıradan ne amiyaneydi. Ölüvermek, işte bir yaprağın düşüşü ve bu benzetiş kadar banal ve kitsch idi, ne sıkıcıydı, uzaktakiler için ne yavandı, baş sağlığı dilemeler iğretiden, ayıplamak, o eski âdet yerindeydi yine de. Ne kolaydı insanın kendi ömründen sıkılması, öyle ya kim sıkılmamıştı ki en hayat dolusundan en yavanına, hüzün, kırıklık, bunca şarkıya söze ne suya ne havandı. Kendini sıkıntıdan, yiyecek başka şey olmamasından ve yiyecek başka iştah açıcı bir şey bulamamaktan ekmeğin arasına koymuş da yemiş gibi hissediyordu. İşte başı, ağ-

zındaydı bir lokma taze ekmeğin arasında, omuzları ekmeğin sert kenarına gelmişti tek ısırıkta kopmadı, çıtırdadı, sonra beline kadar uzanan kocaman bir ısırık aldı. Yemekle yemekten iğrenmek arasındaki o ince çizgi bir müddet ağzında oyalandı. Yedi yine de ve bulantı midesine kadar indi, yavaşladı durdu, elindeki kalana baktı, birkaç dakika sonra kalanı da ağzına tatsızca attı, işte bitti.

Sandalda iki suskun, zoraki eğlenmeye çalışan yirmi yaşlarındaki gencin arasında tam dünyadaki halinde durdu. Sanki dünyayı küstürmemek, alındırmamak gerekiyordu da buna sebep eğleniyor ve memnun rolü yapmak şarttı. Öyle ya sandalı ve suyun kaldırma kuvvetini verene bir karşılık lazımdı, üçü de gülümsediler, vaat yerine geldi. Dışarıdaki manzara en müptezel yağlı boya resme benzemeye başlamıştı. "İster misiniz, kopya değil, inanın bir ressam yaptı, hem de o en büyük, yok yok sağ ol." Kürekleri gencin biri çekiyor ve yüzünün dönük olduğu arkadaşıyla aralarında bölük pörçük yine iyi vakit geçirmeye eşlik edecek cümleler kurmaya, eskiden güldükleri şeyleri tekrar anarak bir kıvam almaya çalışıyorlardı. Ama deniz duru suydu ve kıvama çok uzaktı. Onlara birkaç bir şey söylemeye, dikkatlerini çekip hatta onu kayığa aldıklarına memnun olsunlar diye bir gayrete girişti ama çocuklar sanki Nuhu başka, yaşlı ve başka bir devrin adamıymış gibi ısrarla ondan uzak duruyorlardı. Ruhun, o ruh arandığında, sorulduğunda, çağrıldığında gelmeyen, o hastabakıcı olması gereken ruhun gene kim bilir nerde olduğu yerde, nefsi gene kırılır gibi oluyor, yine titriyor, yine uzun bir dert ipine yapışıyor gibiydi. Oysa ruh gelse şimdi ve ona dese ki, "Bak kayık da yalan, gece de, hep istediğin sandal artık şu bayat gönlünde bir alabora olsun da rahat et, bak bunlar hep yalan, dön evine, kendine de, şu çocuklara da acımayı bırak, hele çocuklardan yüz bulamadım diye kendini gene dökme yere, kaldır, bu senin saadetin, senin hediyen bu, al, güzelce tutarak al, düşürme," demiyor; nefsinin uzun, acıklı, öfkeli, kederli, patlamalı söylevlerini dikkatle dinliyordu. Yalancı, iğreti şu bu denilen benlik sanki ruhun ağzı laf yapan abisiydi. Ruh ruh gibiydi işte, hep kayıp. İnsan, ruhuna ye-

min etse içinde hep bir şüphe olurdu acaba yalan yere mi yemin ettim diye.

Nuhu sandaldan indi, eski tedirginliği onu kıyıda bekliyordu, görür görmez koluna girdi. O gece eve bir türlü giremedi. Sahilden bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyor, içeri sokaklara bazen dalıyor, bir sokak köpeği kovalayınca hemen gene sahile dönüyor, evin önüne vardığında bile sokakta dönüp durmayı sürdürüyordu. Nihayet sabah ezanı okunurken hızla içeri girdi. Onun kaldığı odaya inilen evin iki basamak aşağısındaki bodrum katın anahtarı elindeydi. Büyük dayısının iki yetişkin kızı olduğundan onlarla aynı katta kalıp her dakika görüp görülmesi doğru bulunmamıştı. Bazen akşam yemeklerine Nuhu'yu çağırsalar da Nuhu aileyi, kızları rahatsız etmemek için hemen hep yemek saatlerinden daha geç eve geliyor, sofrada onları yalnız bırakıyordu. Geldiğinde sakin sessiz bir kadın olan yengesi bir tepside yemeğini getiriyor, Nuhu yemeği odasında yiyip tepsiyi bazen yukarı çıkarıyor bazen yengesinin, "Biz alırız zahmet etme," sözünü zahmetten ziyade rica saydığı için kapının önüne bırakıyordu.

İstanbul'a çocuğu olmayan ve Davutpaşa'ya doğru ufak bir dükkânda kuyumculuk ve ufak tefek de mücevher tamiri yapan küçük dayısı tarafından bir yaz tatilinde getirilmişti. Necmi dayısı Nuhu'yu o yaz mutadı üzere Erzurum'a geldiğinde ilk kez görmüş gibi bakmış, bakmış ve birden, "Yahu verin şu oğlanı da götüreyim yanımda dükkânda bir sanat öğrensin, benden sonra da devam eder," deyince anası da babası da valizin yanına gitmişler, bir ayın içinde o sene lise birinci sınıfa geçmiş olan Nuhu'yu dayısına teslim etmişlerdi. İşi gücü, İstanbul'daki dükkânı ve renkli sohbeti ile bu dayı zaten herkesin göz bebeğiydi ve pek önemli birisi sayılıyordu. Dayı da önemini önemsemez görünerek latifelerle, ufak jestlerle bunu hep canlı tutuyor, onu görünce parlayan gözlerde saçını tarıyor, uzanan ellerde salıncağa biner gibi oluyordu. Belki en büyük hüneri herkesin bildiği ama kimsenin yapamadığı bir ibadet gibi olan hediye verme işini iyi becermesiydi. Eli hep dolu olur, ufak büyük demez herkese bir şeyler uzatır ve bunu da

samimiyetle yapardı. Sık sık uzun akşam sohbetlerinde yüzünü bir yeni doğmuş bebek şekline sokar ve, "Bizim memlekette bir bebek daha doğarken, af buyurun anasının rahminden daha sadece başı çıkmışken hemen gözünü etrafa salar da bakar. Bakar da der ki acaba dayım nerde, beni kurtaracak olan nerde? Derdi zoru daha vücudu anasındayken dayısını arayıp bulmak ve yüzünü ona dönmededir. Bakar da bakar acaba dayım nerde, beni kollayacak, işe sokacak, evlendirecek, karakoldan alacak, polisler ile konuşacak olan dayım nerde? Çıktıktan sonra da herkesi süzer acaba dayım bunlardan hangisi diye?" anlatır, taklit yapar, millet güler, dayı bu yeni doğan bebeğin kendine emniyet için dayı arayışını her akşam anlatmaktan bıkmazdı.

Dayısı Nuhu'yu İstanbul'a getirdiğinde Aksaray İmrahor Hamamı'na yakın olan evine yerleştirdi. Nuhu ömründe hiç dükkân, atölye çalışması nedir bilmiyordu. Ve okumaya duyduğu ilgiyi, liseye devam etmek istediğini bu iş için onu Erzurum'dan getirmiş dayısına söyleyemeyerek ince hastalığa tutulmuş gibi dertleniyordu. Çocuksuz dayı eşine çocuksuzluktan dolayı mesafe koymuş, hayattaki her şey yolunda giderken böyle onu zedelemiş kadını büsbütün kovalamadığı için kendini hem kendine hem etrafa vicdanlı adam diye göstermekten de güzel çıktığı bir resmi gösterip duran biri gibi hazzediyordu. Gerçi imam nikâhı ile kimseye söylemeden önce daha yaşına uygun birini almış, Horhor civarında bir ev tutmuş, iş, güç diyerek haftanın iki gününü orada geçirmişti birkaç sene. Ama o kadın da kısır çıkmıştı. Bu suretle onu boşayıp daha genç bir kızı yine imam nikâhı ile alıp aynı eve getirmiş iki üç sene uğraşıp o gencecik kızın da kısır olduğunu hayretle görmüştü. Aklı almıyordu, Allah bana hep kısır karıları yolluyor demek hayır bunda dese de üzüntüsü içinde derine yerleşiyordu. En sonunda hem ikinci eve ve kadına ettiği masrafa hem bu faidesiz uğraşa ve olası ortaya çıkmaya mâni olmak için o kadını da boşayıp evi kapattı. Kısır olanın kendisi olduğu ölene dek hiç aklının ucundan bile geçmedi ama Allah'ın ona neden çocuk vermediği ile ilgili dört cilt kitap yazacak kadar zihni dolmuş bo-

şalmış, fikir ve telakki üretmiş, bazılarını çok beğenmiş, bazılarını düşündükçe kendine üzülür olmuştu.

Nuhu her sabah evden dayısı ile beraber çıkıyor dükkâna yürüyor, yolda onu dinliyor, öğütler alıyor, yanlarına muhakkak takılan birkaç kişi ile işe varıyorlardı. Dayısı Nuhu'yu öncelikle tamir ve ufak işleri öğrensin diye arka taraftaki ince krem rengi bir perde ile ayrılmış tamir masasına oturtmuştu. Lakin Nuhu'nun elleri de kafası da şaşılacak kadar, isteksizlikle açıklanamayacak derecede becerisiz ve tutuktu. Elinde bir bileziği düşürmeden tutamıyor, her an bir şey arıyor, ne aradığını da bilmiyordu. Bütün becerisi bir şey arıyor gibi yapmaktı. Dayı hayret içindeydi, bu kadarına inanamıyordu. "Ulan kerhanacı, kerhanaya götürsem yarım saatte işi öğrenirsin, ertesi gün ilaveten pezevenk olursun, deyyusun oğlu, eli kerpeten tutamayan eline bilmem ne ettiğimin oğlu, bunlar hep babandan gelme değil mi, ben senin o babanı Piyalepaşa Hamamı'nda tellaklara vereyim, ama belki de oh der, oh der o deyyusun oğlu, aradığımı buldum der," diyor, sövdükçe sövüyor saydıkça sayıyordu. Bir yılın sonunda Nuhu'nun sövüle sayıla ancak getir götür işlerine yarayacağı anlaşılmış, bunun için de evde adam beslemek dayıya zahmet diye çökmüştü. Nuhu'ya sık sık, "Ulan ben ömrümde senin kadar büyük kazık yemedim, ulan ne yapacağımı da bilmiyorum, bacıma ne diyeyim, deyyus babanı üstümden nasıl atayım, ne yapayım da bu işten kurtulayım," derken bir cumartesi sabahı çok hafif bir ağrı, kalp krizi olduğunu hiç anlamadıkları bir ağrıya eklenen azcık şikâyet üstüne Nuhu'ya, "Gel ulan azcık sırtımı ov," demeye ilave Nuhu dayının sırtını onun, "Ağrıyor ulan ağrıyor azcık bas, ona da mı halin yok, mecalsiz soyka," diye diyeleri arasında ovarken dayı aniden gevşeyip, "Ohhh," deyip ölüverdi.

Nuhu ve yengesi telaşla ama büyük bir üzüntü sanki yaşamadan işleri konu komşu yardımıyla, hemen Erzurum'a da haber vererek hallettiler. Yengesi o kadar ani oldu ki üzülemedik bile diyerek hallerini izah cümlesi bulmuştu. Nuhu tekrar Erzurum'a dönecek olmaktan pek memnun değilken bu işin bitip bitmediğini de bilememe tedirginliği ile kasılıp kalmıştı. Cena-

ze ile beraber yengesini alıp Erzurum'a gittiğinde anası ve babasını da kendi gibi gördü. Onlar da yeniden gelecek bir Nuhu'yu değil, İstanbul'da iş güç tutmuş artık onlara uzaktan bakan bir evladı içlerinde kurmuş gibiydiler. Bunu sezen Nuhu başı dönerek sağa sola bakıyordu ki gerçekten de kendisini rahmetli dayısının ölene dek bıkmadan tarif ettiği bakışla öbür dayısına bakarken buldu. Sanki anasının karnından çıkmaya henüz çalışan Nuhu'nun, "Benim başka dayım yok mu peki, beni kurtaracak dayım nerde, dayım, beni işe sokacak, evlendirecek, şu benim dayımdır diyeceğim dayım nerde, yoksa doğmayayım vallahi," derken buldu. Ve o sırada acıklı gözleri öbür dayısı ile buluştu.

Fahri Dayı öbür dayıya benzemez, renksiz tatsız, biraz da parasız pulsuz kül dökülmüş gibi bir adamdı. Samatya'da iki kızı ve karısı ile oturuyordu. İstanbul'a niye geldiği bile belli değildi. Küçük bir iş yapıyor dar bir hayat yaşıyordu. Ölen Necmi Dayı'dan sekiz yaş büyük olmasına rağmen ailede onun gölgesinde kalmış, hiç rekabet de etmemiş, kendi halinde, başkalarının mücadele verdiklerine uzaktan bile bakmayarak istikametini belli etmişti. Namazında niyazında olmakla beraber fazla sofu da değildi, hiçbir şeyden sanki fazlası yoktu. İki kızı da ortaokuldan sonra okumamış, anneleriyle beraber evde işleniyor, oturuyor ya çarşı pazara ya da mahalledeki bir benzerinin yanına gidip geliyorlardı. Onlarda da bir memnuniyetsizlik yoktu görünürde. Kızlar zaman zaman bulutlanır gibi olsalar ve Nuhu bu bulutu bir şeye yorsa da bulutun Sylvie Vartan'a benzeme bulutu, Alain Barriere'nin şarkısından birdenbire üzerlerine sinen acaba yanlış bir hayat mı yaşıyoruz korkusu, Aznavour'un pek kendi neşelerine benzemez neşesinin neşelerini kaçıran iştahı, filmlerde gözlerine çarpanlar, gözlerine girenler, değenler, saplananlar gibi sebep bile denemeyecek geçici serpintiler olduğunu görünce kendi bulutu daha kalıcı hatta bir gökyüzü haline geliyordu.

Fahri Dayı Erzurum'da aniden vefat eden kardeşinin cenazesinde nasıl olduysa Nuhu ile uzun uzun bakışmış, gözlerini hâlâ anlayamadığı bir şekilde oğlandan çekememişti. Bu çe-

kemeyiş neticesinde Nuhu hemen gelip elini öpmüş, Fahri Dayı Nuhu'ya sarılıp, "Ya garip oğlum benim sanki sen de yetim kaldın değil mi," demiş, Nuhu da ne cevap vereceğini şaşırıp sade hazin hazin bakınca Faik Dayı birden şaşırmış, "Kalmazsın kalmazsın, zaten İstanbul'a alıştın artık benim yanımda kalırsın," demiş, Nuhu'nun dili hemen çözülerek ellerine sarılmış, "Peki dayı, nasıl istersen, emredersin," demişti. Faik Dayı bu kendinden kaynaklı istek, emir gibi kelimeleri hemen yadırgamış ve itiraza hazırlanıyorken bir bekleme zamanı gereği duymuş ama zaman aleyhine işlemişti. Nuhu daha cenazede babasına koşmuş ve kendisini Fahri Dayısının istediğini İstanbul'da onun yanına geçeceğini söylemişti. Babası da kederli yüzünü kaldırıp, "İyi olur bak Allah bir kapıyı kapar öbürünü açar, git anana da söyle, sevinsin," demişti. Nuhu başsağlığı dileklerini mahzun hatta ıslak bir gözle kabul ederken hızla kadınların cenazeye katılma adetleri olmadığından toplaştıkları evlerine seğirtiyordu. Namaz zaten bitmişti, kabristana gidecekler, arabalar, kamyonetler... telaşına düşülmüştü. Nuhu hızla eve girip bir sürü kadınla oturan anasının kulağına kadınları yara yara yaklaşıp haberi verdi. Anası devam eden okumaya yüksek sesle, "Ya latif, ya el latif ü celleşanühü," diye yüksek sesle katılıp başıyla sen git sonra konuşuruz diye işaret etti. Nuhu koşarak tekrar camiye yetişip bir kamyonetin arkasında kabristana yetişti.

Fahri Dayı Nuhu'yu yanında götürürken oğlanı orada yetişeceği bir işe koymasına karar verilmişti. Doğuştan içe dönük Nuhu yol boyu yaptığı hazırlıklar, iç konuşmaları neticesinde sakin ve iddiasız dayısını onu okula da yazdırması hususunda iknaya çalışıyordu. Sanata elinin yatkın olmadığını ama liseyi bitirirse memur olabileceğini, iyi okuyup yazdığını söyleyip duruyor, içi yanarak, derisi soyularak gözlerinin içine bakıyor, Nuhu ile fazla göz göze gelince başına gelenleri hatırlayan Fahri Dayı genelde yan dönüp öyle söz yetiştiriyordu. Sonbahar başlangıcında Nuhu'yu elindeki ortaokul diploması ile Davutpaşa Lisesi'ne yazdırdılar. Bir yıl ara vermiş Nuhu ana babasından yalvar yakar istediği para ile Mercan Yokuşu'ndaki eski-

ciden ikinci el temiz görünen az çok uyar bir beyaz gömlek ile ceket pantolon almış, ayakkabılarını boyamış, dayısının sorup soruşturması ile bir yandan da hafta sonları ve bazı akşamları da Zeytinburnu'ndaki tabakçılarda çalışıp az çok bir harçlık çıkarmasına karar verilmişti. Nuhu okuldan evvel tabakhanede çalışmaya başlamıştı. Zeytinburnu'na daha yaklaşırken burnunun direğini kıran bu yere ve bir iyinin yanına muhakkak suretle kendini yakıştıran perişanlığa ses çıkaramadan bir kez daha evvelden tanıdığını belli etmeden yanaşmıştı. Tabakhaneye yanaşmak bile bir eziyet, insanların muhitten geçerken burunlarını tutması, kadınların, başörtülerini, mendil ya da eşarplarını kullanarak neredeyse tüm yüzlerini kokuya karşı kapamaları zaten nem kapacak yer arayan Nuhu'yu dert deryalarına salmıştı. Trenden Zeytinburnu'nda iniyor, kendi çalıştığı fabrikanın üç dört atölye birden işgal eden tabakhanesine doğru on beş yirmi dakika yürüyordu. Ya gelen ham derileri kamyonlardan indirmeye ya evvel atölye denen yerde ilk tuzlamaya, bazen hamam denilen sıcak sulara postlar tüylerini yavaştan salsın diye bırakmaya... derken sabah yedi akşam altı çalışıyordu. Asıl dert akşam işten çıkışında eve dönüş için trene binmekle baş veriyordu. Üzerine sinmiş ağır, yapışkan tabakhane kokusu diğer yolcuları derhal ayaklandırıyor, kenara köşeye çekilen, hatta bazılarından fazla yanaşmamasını işaret eden, hele kadınların ve kızların bakışlarını bırakıp kendilerini kaçıran hallerinde müthiş bir iç heyelanı yaşıyordu. Öyle ki uzun iki saatlik yolu o yorgunluğun üstüne yürüdüğü oluyordu. Bir aylık çalışmadan sonra neyse ki okullar açıldı da sadece hafta sonları çalışmaya ve yevmiyesini haftalık olarak idare etmeye, hatta eve çok ufak da olsa leblebi, keçiboynuzu, mısır, kavurgalık buğday, çedene, bazı boza vs. getirmeye gayrete girdi.

Kayıt olduğu lise büyük, tarihi bir okuldu. Tarihi olma hali pek aşinası olduğu bir şey değilken çabuk agâh oldu. Okulda da hem sınıfındakilerden o zaman pek önemli sayılan bir fark ile bir yaş büyük hem Erzurum'dan gelmiş hem ailesinden ayrı, neyse ki tabakhanede çalıştığı bilinmeden epeyce, denebilir ki her manada garip ve tartışmadan redde uğramış bir resimdi.

Herkes garip bulmasına rağmen nasılsa meraka ve dikkate değer bulmuyordu. Onu rastgele, ilerde hatırlansa neyi hatırladığını hatırlamayacak halde ama garip sıfatında sabit, teferruatsız bir bilgi olarak en arkalarda bir yere yerleştirip bıraktılar.

Nuhu okulu büyük bir iştahla kucaklıyordu ama sanki bir değil, beş yıl ara vermiş gibiydi. Ne derslere ne diğer talebelere ne ders işleme şekline adapte olabiliyor, iştahı kendine ait bir şey olarak kurur gibi duruyordu. Erzurum'daki öne çıkan hali, sınıftaki özgüveni, söz alışı, okumayı sevdiğini belli edişi tümden gölgelenerek uçmuş, bunları garip bir utançla saklar, kendini utançla saklar, sakladığından bile saklar olmuştu. İyice derinlere gizlendiği o sene, iç benliğinin gerçek inşaatı başladı. Her beton dökülüşünü, kalas çakılışını, her üstünü sıvayla bir güzel örtüşünü, her kat çıkışını ve katların aralarındaki yüksekliği bizzat gördü, kendi inşaatında amele olarak çalıştı. Okul geldiği sevdiği bayıldığı okul değildi artık. Okumayı hâlâ çok seviyordu ama okulu değil. Kendinden yalancı bir eklem gibi çıkıyordu. Bu yıllarını aslında sonradan şöyle bir önüne çekebilse, ütüleyebilse, sonsuz bir utançla kırışmış yüzeyleri eliyle düzleyebilse, o kendi dahil kimseye tasvir edemeyeceği günleri, sokakları kendini duyuşunu o lisanı ile anlatabilse sonradan başka biri oluverirdi mutlaka, hem de kolayca. Herkes gibi o da kolay şeylerden inanılmaz bir zorluğa düşmüştü, basit şeylerden tarifsiz bir düğümle düğümlenmişti, harp yokken yaralanmış, silahı yokken kendini vurmuştu. Geriye sonraya yani hep birtakım yarısı silik kendine ait, gerçek mi değil mi bilemediği izlenimler kalacaktı bunca şeyden. Bunca şey de hepi topu bir avuç değildi de belki miktar artık önemsizdi. Okumaya gayret verdi, anlasın anlamasın okudu. Tabakhaneye gittiği hafta sonları taladan terletmeye, tırtır makinesi kullanmadan, pikle yapımına, sıpalara yerleştirmelere kadar iş üstüne iş yaptı, kendinden memnun etti. Büyüklerin sevdiği tipte bir ergendi. Çok aklı başında görünüyor, çok dünyaya hevessiz, çok mazbut ve çalışkan duruyordu. Büyükler bir kez olsun ağız dolusu gülüşüne bile tesadüf etmedikleri bu elli yaşlarında duran on beş, on altı yaşındaki çocuktan ve onun çatık kaşlarından fevkala-

de memnundular. Ekstra bahşiş ve nevale de veriyor, kusurlu derilerden yapılan ceketleri, yelekleri de sırtına, "Al hadi al, giy bakalım nasıl olsa havalanmazsın, bak deri yelek seni anca kamyoncu yaptı," diyorlar, Nuhu da üstünde kimi kahve, kimi taba, siyah deri ceketler ve içine giydiği deri yeleği ile bütün bahar ve kışları geçiriyor, yazın ise yeleğini gene çıkarmıyordu. Üçüncü sınıfa doğru üstüne hafif bir üstünlük pelerini iner gibi oldu. Çalıştıkça güçlenmiş, çok laf işitmiş, çok yorulmuş, çok hayal kırıklığına uğramış, çok da okuyup kafasını talan etmiş, yollar boyu yürümüş ve sürekli üzülmüştü. Bütün bunlardan şimdi sanki bir pelerini olur gibi olmuştu. Çünkü bazen yürürken ve bir şey ondan yüz çevirirken, bir budala söze rast gelirken şöyle hafiften bir üstündeki geniş kumaşı savurur da kendi önüne ilerler gibi bir tavır edinmişti. O kös kös önüne bakışı, küçümsenmeye pelerin savurması ile karşılık vermeye döner gibi olmuştu. Bunu bir mart akşamı günlerden cumartesi tabakhaneden çıkmış da trene binmişken hissetmişti ilk. Pelerinini görür gibi olmuş belki de görmüştü kim bilir. Yorgun ve berbat kokulu, harap elleri ile trene binip de yine belli ederek ya da etmemeye çalışarak uzaklaşanlara karşı rahat bir koltuğa oturmuş ve yorgunluğun, pisliğin, kötü kokunun, istenmemenin bütün acısı üstüne birden bir lüks gibi inmiş lüksünü ve onun üstünde dumanı tüten müthiş bir özgürlük duygusunu tam manasıyla tatmıştı. Ayak ayak üstüne atmaktan ve o çok yorgun ayağın külçe gibi öbürünün üzerine abanmasından duyduğu hazzı hayret ve hasretle içine çekiyor, bedenini ve benliğini kendine bu vakte dek gösterip sunmadıkları bu hazdan ötürü ayıplasın mı minnet mi duysun bilemiyordu. Trenden inerken ama bu lüksü edinecek eziyeti ancak biriktirdiğini ve bedeni ve ruhunu rahat ettirecek bu hediyeyi ancak alabildiğini, bunun üç senede olduğunu hesap ile idrak etti. Gözlerine nem, kalbine bir buğu yapıştı. O günden sonra her gün giyinmese de bir pelerini olduğunu, bir çalımı olduğunu, bunun da sahte vakar çalımlananlarda yani herkeste olan bir şey olmadığını anladı, başının üstüne koydu. Çünkü onunkini görenin değneği iniyordu aşağıya, süstü öbürlerininki, aksesuar-

dı, çok akîl olup deli taklidi yapmaktı onlarınki ya da en rahat yerden bir serseri taklidi hasretini çekene. Budala ile hasret çekenin aynı menzilde yan yana durduğunu da orada gördü Nuhu. Mukallit, budalaya değil, hasret çekene bütün sanatını yöneltirdi hep. Kâr kisve ondaydı, başka sınıftan olup da saflığı ve kof hasreti ile kendine uymayan pazara inmiş ve bilmeden yankesicilerin arasında dolaşan av oydu. Budalalar burada da tahkire uğrardı bu yüzden ve bir şaşkın aranırdı gözler, eller, buldu muydu onun hasreti ile öbürünün avlanma hasreti öyle şiddetli bir kavuşma yaşatırdı ki yalan da olsa bu büyük aldanışta ve avlayışta her ikisinin de ömrünün buluşması bu zeminde olur, buradan yürür ve yeşerirdi. Avcı avını bir türlü bırakmaz, avlanan kendisine duyulan tutkuyu ömür boyu, "Bir daha hiç öyle sevilmedim," diye anardı çoğu zaman.

Ama bir gerçek sarhoşu gören, bir meczubu ya da bir hakkı yenmiş her şeyden mahrum ve her şeyi almaya da hazır bu dert külçesini, Nuhu gibi mesela hemen kendine çeki düzen veriyordu, oturmak dahil. Yine de talipsizdi bu sahilik. Burada av da yoktu avcı da. Sahiyi gören nasıl oluyorsa şeytan görmüşe dönüyordu, sahi olduğunu bile bile. Nuhu dünyanın yalan ve yalan üzerine dönüşünü başının ve hayatının üzerinde hatta bizzat içinde dönende görüyor erkenden çaresizce, istemeden büyüyordu. Bütün sözü, "Ah gene başımın üstünden umman geçti," oluyor, bunu artık enis-i ruhu sayıyordu.

İzlenimleri arttı, gözlemleri, benlik inşaatının kabası da bitiyor gibiydi. Lise de bitiyor gibiydi. Öğretmenler fazla üstelemedikleri, bir kabalık yapmadıklarından müsterih oldukları çocuğun yavaşça mezun oluşunu, sessizce izlediler. Yıl 1959'du, Nuhu'nun yaşı 19. Aklında hukuk okumak vardı. Duyuyordu ki lise diploması ile başvursa ve kontenjan elverse okuyabilirdi. Günlerce üniversitenin önünde dolandı, başvuracak yer, kişi aradı. Nihayet bir genel kaleme diplomasını ve okumak istediği bölümü yazdı. Adam birkaç başvuru daha yap, biri olmazsa öbürü olsun, dedi. Nuhu buna o an çat diye kırıldı. Fakülteye ve hukuka müthiş bir güceniklik duydu. Kendini çok çekmiş ve zahmetin eze eze incelttiği dut pestili gibi görüyordu ve

ağlaması, kırılması saniyelerin içinde oluyordu. Sonra pelerin ve müstağni asası eline ve sırtına iniyor, çıkıyordu ama başka hallere girerek. Pelerini ve asası ona başka şey istemeyi başkaya da razı olmayı men ediyorlardı. "Başka diye bir şey yok," diyerek adama, çıktı üniversite kaleminden. Bir ay sonunda gidip asılı listeye baktığında ise Nuh Talipoğlu adını onlarca defa inip çıkan gözleri göremedi. Kaleme gittiğinde adam liselere, lise notlarına vs. göre bir listeyi kurulun oluşturduğunu, kararın bu olduğunu seneye isterse tekrar deneyebileceğini söylerken Nuhu'yu tanıyarak tabi ki kendinden emin olmak için birkaç seçenek hazırlamak gerektiğini de yine ilave edip hızlıca başını eğdi.

Tek tesellisi eve dayısına üniversiteye yazılacağını söylememiş olmak olarak başı ağudan tutuşmuş halde yürümeye başladı. Yolda birkaç yıl boyunca en büyük hayali olan dayısına birden hukuk fakültesinde okuyacağını ve kabul edildiğini söylemek rüyasının şimdi, "Neyse ki bundan daha önce kimseye bahsetmemişim," diye düşünmeye, bir saatin içinde devrilmiş olmasına inanamayarak ve hayatın bir acısının ve kaybının daha, "Neyse ki," diye teselli bulmaya çalışarak içine çekildiğini göre göre yürüyordu. Nasıl da her şey acı ile içeri sokulabiliyor, nasıl da her şey bu bedene bu gönle sığıyordu. Nasıl bunu alamam, kabul edemem denen şey daha yolda bir hurca zorla sıkıştırılan yorgan gibi giriyor ve ağzı sıkı sıkıya kapatılıyordu. Nuhu da ağzının kapatılmış, içinin der top, bir hazım sürecinin başladığını görüyor, pelerini ve asası kendinden gizli kendi kendine apaşikâr tuzda, döverek, inceltilerek yerden yere vurularak terbiye edilen bir et gibi kendini o terbiyede duyuyor, içine girenleri, dışarı sızanları tek tek hissediyor, gene ses edemiyordu. İçindeki kırıklık tüm vücuduna ve benliğine yangın şeklinde yayılıyor, bütün hayatının alev aldığını hissediyordu. Pelerini bile sanki kaybolmuş, gene kılığına düşmüştü. Hemen eve gitmeyi evin, odasının yaşatacaklarını hiç göze alamadığından erteleyip duruyordu. Beyazıt'tan Sirkeci'ye ve köprüye geldiğinde bazı kokular üstüne, içine sinmeye başladı. Birkaç mavna vardı yük boşaltan, hamallara baktı, hiç kırgın görün-

müyorlardı sanki hamal olmaktan. Hemen bu şifayı nasıl nereden içebileceğini düşünürken, mavnadakileri de neşeli gördü. Birden nereden geldiğini bilemediği deliliğe yakın bir hora ile koşarak yanlarına varıp çuvalları, hurçları çıkarmalarına, el ve at arabalarına yerleştirmelerine yardım etmeye başladı. O kadar ani ve saldırırcasına girişmişti ki kimse ne olduğunu anlayamadı. Nuhu canhıraş, "Nolur ben de taşıyayım, kendimi taşıyamıyorum ama şu mavnayı vallahi taşırım, size çok imrendim nolur durun ben de taşıyayım sizin gibi olayım," diye hayatında ilk defa bedensel bir haz alır gibi ruhsal bir haz alarak kendini pat diye dışarı saldı. Haz kırk beş elli saniye sonra dağılarak ve bir uyuşma bırakarak bitti ama sisi ve şaşırtıcı anısı üstünde kaldı. Nuhu eşsiz bir hal içinde bu hazzı da benlik gömleğine yerleştirerek iki saate yakın yük taşıdı. Yorulmaya karşı arsız bir özlem ve ihtiyaç, bedensel hırpalanmaya müthiş bir meyil duyuyordu. Şimdi deselerdi ki şu koca çıpayı kimin göğsüne bastıralım, halatları kimin boynuna dolayalım, kimi kıyıya çakalım da kayıkları, mavnaları ona bağlayalım, şu denizden kim iki kova su içer, sırtını kıyıyı sarmış midyelere sürterek kim kaşınmak ister, var mı şu ilerdeki kayalıklara tuzlanarak uzanacak ve iki ay kalkmayacak kimse? diye Nuhu hazırdı, "Ben, ben, ben," demeye. Mavnadaki adam iş bitmesine yakın Nuhu'ya bakarak, "Dur biraz," dedi. Nuhu kendini frenlemekte gerçek bir güçlük çekiyordu, abanıp ileri geri gidip duruyordu. Adam bu tuhaf gence bakıp pek de bir şey diyemeden, "Hadi," dedi ve Nuhu'yu koluna girerek köprünün sağ tarafından girilen alt kısımdaki küçük izbe bir lokantaya götürdü. Hemen iki bira söyledi. Nuhu bu sarı mayi ile karşılaşmış ve hiç aklından geçirmediği bir içecek ile birden el ele dudak dudağa oturma işine, karşısında oturan adamın büyük kalın bardağına, "Hadi, afiyet olsun hak ettin," demesi ile bir anda dalmıştı. Kötü, acı, hiçbir şeye benzemez bu tadı güçlükle yudumlayarak ama kendine müthiş benzeterek az evvelki acı ve eziyet duyma arzusuna yakıştırarak iştahla içmeye başladı. Birinci iri bardağın sonunda başı zırıl zırıl dönmeye başladı. Adam, aslında tavuk, bıldırcın çeviren bu küçük lokantanın müdavimi ola-

rak masaya tavuk, bıldırcın ve haşlanmış patates getirtti. Çatal bıçağa yanaşmadan patatesleri tuzlayarak tavuğu bıldırcını ısırarak yemeye başladılar. Masaya yenileri de geliyor, ikinci bira da bitmeye hazırlanmış dibi ince küçük köpüklerle kibarca veda ediyordu.

Nuhu başka tür bir içecek ile başka tür bir sallantılı kafa ve beden ile o gün tanıştı. Akşamın geç vaktine kadar mavnacı adam ile oturdu. Onunla neler konuştu, neler anlattı, daha neler yedi, neye güldü, adam nasıl bir adamdı hayalen bile aklında silik birkaç resimden ziyadesi kalmadı. Dört ya da beş büyük bira içti, sayısız patates yiyip, önüne gelen neyin nesi olduğunu bilemediği kızarmış kanatlıları kümese girmiş bir sansar açlığında kırdı geçirdi. Adam hesabı öderken şaka yollu, "Tam yevmiye ile çalıştırılacak adamsın, ikramla olmaz," deyip midesine vurdu. O vururken Nuhu kendinde gene bir açlık hissetti. Saat gecenin onuna gelmişti. Sallana sarsıla Sepetçiler'e, oradan surlara doğru yürümeye başladı. Sağında Topkapı Sarayı sessiz ışıksız bir eski heyula gibi duruyordu. Tüm saltanat bütün dünya sanki yukarıdan kayarak aşağı inmiş, başkaya karışmıştı. Bir yandan sallanıp bir yandan sarayı izlerken, "Daha dün," dedi kendi kendine, daha dündü o ve bugün işte kurtulmak istenen bir eski atî, şundan şundan bir de bundan böyle oldu her şey, diye derslerde anlatılıyordu ama saray şimdi Nuhu'ya baktığı gibi sessiz karanlıkta öylece duruyordu. Bir saate yakın otura kalka, bazen tahta sıralarda uzana kısala Çatladıkapı'ya yaklaştı. Gecenin, deniz kıyısının her dakika değişen bazen sönen bazen şiddetlenen, bazen adeta şekerli gibi gelen hava kokularını içine çeke çeke sonsuz bir iştah, hayatta olduğuna dair derin bir inanç ama sadece kokluyor ama dehşetle kokluyor olmanın melali üzerine hafif rüzgârla değe değe siniyordu. Üzerine tekrar hayatla başa çıkabilen, ona meydan okuyan, kirini, korku ile değil, tehdit ile uzatan adam heyulası geldi. Gövdesi kabarıp duruyor, istekleri beden ummanına girip girip çıkıyor, doğru ve geleneksel her tatmin için sabrının sözler, teamüller, kurallar, şartlar sayılırken duvarlarının yıkıldığını ve içinden bir mayi sızdırdığını hissediyordu. Vücudu nemli ba-

zı ıslak, bazı yapışkan, halinden rızası tam olmadan ama karşı da koyamadan sade yol, yürüme ve öfke, kırıklık ve şartlara razı gelmeme, şartları yerine getiremeyeceğini bilme şiddetiyle ıslanıp duruyordu. Gücünü şartlarla, kurallarla, ahlâkla harcamadıkça sarf edilmemiş güç içinde şahlanarak öfkeye, sanata, pelerininin görülmedik kıvrımlar ve volelerle dalgalanmasına sebep oluyordu. Bir el tutsa ya da bir temiz kadın şimdi yüzüne gülse hemen ehlileşecek ve onunla geçireceği hayat, acilen gireceği ev, kıvrılacağı mitil için maaş düşünecekti. Şimdi kafasındaki, yanındaki, kolundaki onunla gelen, yürüyen herkes başta Homeros ve diğer okuduğu asar adam ve şairler, bütün muzdaripler, canına kıyanlar, kendini asan kesen ama bu resmi de dünyanın tavanına bir avize gibi asıp giden bütün gelmiş geçmiş gerçek aydınlatıcılar ona, "Aaa yapma ama hani beraberdik, sen de mi, sen de mi Nuhu, çekeceksin tamam, öleceksin o da tamam, zaten öleceksin ama böyle ölme, dünyanın damına resmini as, sözlerini as, en neşeli oldukları an yatağa şehvetle ya da rahatça, uyuşukça devrildikleri an, menüyü ellerine alıp pahalı bir yemeğe uzandıkları an seni görsünler, sözünü oracıkta önemsiz bir şeymiş gibi okusunlar, tatlarını kaçır, dünyanın tadı böyle çıkar," diyorlar, Nuhu o vakit dünyayı tekrar göze alıyordu."Seni göze alıyorum," diyor, "Seni, senin istediğin olmamayı, senin kocan olmamayı göze alıyorum, senin için çalışıp sana bakmayacağım dünya, seni göze alıyorum, gözümü iliştirmeyeceğim işit beni," diyor, diyordu.

Okul bitip ne yapacağına bakan dayısına karşı bir yıllığına olsun zevahirini kurtarmak için her gün çalışabileceği bir iş aramaya başladı. Bir türlü bir şey bulamayınca yine tabakhane civarında ama atölyede değil de dükkânda çalışmaya başladı. Deriye alışmış, az çok anlar bilir, hesabını da yapabilir olmuştu. Sipariş alıyor, yazıyor, miktar hesaplıyor, ölçüyor, kestiriyor, sabahtan akşama kafası bin türlü başka şeyde olmasına rağmen iyi kötü iş görüyordu. Düşük ama idare eder bir maaşı vardı. Dayısı ve yengesi Nuhu'yu artık olacağını olmuş olarak görüyorlar, askerlik ve evliliği de sıraya koyup halletmeye kalmış iki iş daha var diye şimdiden dillendiriyorlardı. Nu-

hu o seneyi de bir ihtilaç içinde okuyup yürüyerek az parasını biriktirmeye gayret ederek herkesi ve her şeyi idare ederek geçirdi ve tekrar üniversitenin kalemine başvuru için geldiğinde bu yıldan itibaren başvuruların imtihan ile olacağını donarak öğrendi. İmtihan tarihi de on gün evveldi. Kazananlar belli olmak üzereydi. Başı dönerek ne yapacağını düşünürken kalemdeki adam Edebiyat Fakültesi kalemine yönlendirerek, "Git bir de oradakiler ile konuş, belki bir yol gösterirler," demesi üzerine beş dakikalık yolu ayağı dolaşa dolaşa on beş dakikada zor yürüyerek kaleme vardı. Kalemdeki adam elindeki listeye baktı baktı, "Felsefe var, istersen imtihansız kayıt yaptırabilirsin, arkeoloji, klasik filoloji..." deyip durdu. Nuhu içinden düşünüyor, meslek, maaş, bilgi, itibar... her şey içine cem edip giriyor aynı şekille de çıkıyordu. Kararsızdı, düşünmekten ziyade bir hayale tutunmaya ihtiyacı vardı. Ev arayacak olsam diye düşünürdü sokaklarda gezerken uzaktan uzağa ne dense ne tarif edilse aklıma yatmaz, sokağını, gireni çıkanı, aşağıya ya da yukarıya kıvrılışını, evin saldığı kokuyu ve hayâlâtı duymak görmek, o evden bir çıkanı izlemek lazım, diye geçirirdi içinden. Şimdi de şu bahsedilenleri okuyanı, okumuş olanı görmeye, halini bir dakikalık olsun seyre durmaya ihtiyacı vardı. Sıkışık zamanlarda hemen karar verme ve kararın neticesine uzun uzun geniş geniş hayf etme tabiatındaydı. O yüzden kendi değil de doğa dile gelip ayaklarını yere vura vura ve diplomasını uzatarak, "O zaman, o zaman bari felsefe diyeyim," diyor, karnı burulunca, "Ya da durun da bir dakika arkeoloji, tamam arkeoloji mi dedim, bir dakika klasik ne dediniz hah işte ne dediyseniz klasik o olsun, klasiği istiyorum tamam," dedi. Kalemdeki görevli Nuhu'yu tam bir buhranda ama istek ve telaşta, bir yandan da kararlı ve şaşkın görünce sözünü ettiği bölümlere nasıl olsa az çok talebe bulunacağını bilerek, "Delikanlı o vakit seni Hititoloji'ye yazalım, burası çok müstesna bir bölüm, öyle herkese göre değil, herkes de okumaz, okuyamaz," derken Nuhu can çekişir gibi bakınca, "Ancak senin gibi üç beş hevesli. Bildiğini bilen olmayacak düşünsene, bir sen bir de kıymetli hocaların," diye sayıyordu ki Nuhu can havliyle, "Peki, peki," de-

di. Derken hem can korkusu taşıyor hem bu halde bir itibar arıyordu. Adam Nuhu'nun diplomasını aldı, bir de dilekçe yazdırdı, imzalattı. Fotoğraf çekimi için bir adres verip, ne zaman çıkarsa hemen al getir, dört tane diyerek yolladı.

Nuhu fakülteden çıktığında bir bitmişin çoğu zaman olduğu gibi başlamaya, başlayana, hayale, hülyaya, kendine, derdine hiç uymaz ama dimdik direğini dikmiş ve gitmiş haline yine şaşarak baktı. İçi karıncalanıyordu, ne yapmıştı şimdi. Nereye kaydolmuştu, İstanbul Üniversitesi'ne, buraya kadar tamam ama arkadan gelen bölüm, nasıl diyecek bunu nasıl anlatıp aktaracak hele beğeniye bu kadar açken bununla nasıl takdir görecekti, ağlamak üzereydi. Kafası uyuşarak ve iki üç günü, geceyi sersem gibi dolaşıp kafasında eğip bükerek uykusuz geçirdi. Resimleri fakülteye götürdüğünde kalemdeki adama tekrar sıkılarak, "Acaba bu bölümde ben okuyabilir miyim, bitirince ne olacağım, nerede çalışacağım?" diye sordu. Adam hiç duraksamadan, "Sen hele bitir, dünyanın aradığı önünde sıraya girdiği adam olursun, yeter ki bitir," dedi. Nuhu gene başını önüne alıp, hep sorun çıkartan bu uzvunu, koca kafasını, yaramaz bir çocuğu uzaklaştırır gibi ve kendi bildiğini, anladığını ona sonra anlatacağı telkinini vererek uzaklaştı.

Ekim ayında üniversiteye başladı. Dayısına okuyacağını söyleyince biraz kulaklarını diken, ne duyacağına bir merak huzmesi gösteren dayı Nuhu'nun tam da anlaşılmasın diye iyice karıştırıp döktüğü Hititoloji meselesinden bir şey anlamadı ve Anadolu'nun binlerce yıllık alışkanlığı ile anlamadığına da anlamadığını ona anlatmaya çalışana da kızarak yüz çevirdi. Bu hal muhakkak bir serserilik demekti çünkü. Biri bir şey anlatıyor da koskoca adam onu anlamıyor hak vermiyorsa bunda bir iş var demekti. Aklınca kandırmaya ya da kendi kandığına yolcu taşımaya çalışıyordu. Hiç arkasını muhatabını düşünmeden hızlıca kalktı gitti. Okuma bahsini bir daha açmadı ama okumasından da okuduğundan da bahsedemeyecek kadar içerlemiş adamın daha hayırlı ve doğru dürüst bir şeyi yola koymaya çalışarak değil de serserilikle geçireceği misafirliği nasıl karşılayacağı Nuhu'nun derdi oldu. Önce kendi kendine hem çalışır

hem okurum, kendime de okula yakın Süleymaniye ya da Hocapaşa civarında bir oda tutar otururum diye cesaret vermeye çalıştı, tedirgince de olsa verebildi. Ama artık okula gideceğinden sadece akşamları ve hafta sonları çalışmaya vakti olacaktı, bu kazanç her şeye birden bakalım nasıl yetecekti ama yetecekti işte. Şöyle bir akşam dayısı ile yengesine sözü açıp pelerinini adeta otururken yerlere sürünmesin diye dizlerine doğru çekerek uzun ve çetrefil sözlerle senelerdir onu oğulları gibi tutup bakıp besledikleri okuttukları için teşekkür etti. Teşekkürünü o kadar şövalye lisanında yapmaya başlamıştı ki yenge ve dayı anlatılanda kendilerini bir yakalayıp bir kaybediyorlardı ama Nuhu kendinden memnundu. Her genç ve dünyayla el sıkışmamış gibi o da etkinin, tesirin her türünün, her yüksek şeyin herkese eşit şekilde dağıldığını zannediyor ve buna tesadüf etmemişlere ilk kendisi sunarsa bunun unutulmaz bir hatıra olacağını düşünüyordu. Konuştu da konuştu söyledi de söyledi en nihayetinde son bir şükran ile artık evden ayrılıp başının çaresine bakacağını, yükü onların omuzlarından almak istediğini gene bin alengirle ilave etti. Fahri Dayı kaşlarını çatarak, "Ne diyorsun yani, evden ayrılıp ne yapacaksın, evleniyor musun?" dedi. Yengesi de ilgisi uyanarak açılmış gibi bakışlarını uzattı. Nuhu şaşırarak ve birden bunca kalın sözden bildik urganın bürülmesine utançla ve kızgınlıkla, "Yok yahu ne evlenmesi, ayrı oturacağım, size yük olmayacağım," diye tekrarladı ama sözler az evvelki bağlamlarından kopunca avamileşmiş, sıradanlaşmışlardı. Dayı, "Yok, otur daha, ne ayrılması, olur mu, ayıp elalem ne der," gibi kelimelerle şaşırarak geçiştirdi ve Nuhu'yu susturdu. Nuhu son bir gayretle bulmadığı hatta daha bakmadığı halde, "Bir oda buldum, bu hafta taşınacağım," dedi. Bir etki görmek istiyordu her şeyden çok. Çoğu yalan söyleyenin de aslında arzusu bu değil miydi, bir tepki, bir geçici şaşkınlık, alamayacağı bir hayranlık. Sonra en büyük şey bile zaten dağılıyordu. An, işte o etki anıydı önemli olan. Etkiyi alan bunu kendi göğsünde, benliğinde yumuşatıyor yenilir, yutulur hale getiriyordu. Ahlâkı ile alışkanlıkları ile törpüleye törpüleye dışarıdan yedek itikat ve inanışları da yanına alarak

etkiyi küçültüp önemsizleştiriyor hatta kendini buna tevessül etmemiş daha yukarıdan bir âdem olarak görmeyi başarıyordu. Ruh sanatları böyle bir şeydi. Bu yüzden tesir eden dün büyülediği, hasedinden çatlattığı, imrendirdiği, dudaklarını gayri ihtiyari aşağı çektiği kimseyi birkaç gün sonra eski halinde ve kendine düşman, en azından mesafeli buluyordu. Ama ilk an, o ilk an, işte o bir resimdi. Yalanın sanatıydı.

Nuhu kendini dayısına derdini anlatamamış ve misafirliğin daha ne kadar süreceği hususunda konuşamamış olmakla düğümlenmiş duyuyor, konuyu tekrar açmak gerekeceğini sıkılarak düşünüyordu. İçi dalgalanarak sokağa çıktı, alacakaranlıkta akşam yoğurtçusunun sesi yakınlardan geliyordu. Tekrar eve girip mutfaktan porselen düz bir tabak aldı. Yoğurtçu yaklaşınca bir kilo yoğurdu onun yoğurt tablasından iri düz kenarlı küreği ile yoğurdu kesişini tabağın darasını alıp koyduğu yoğurdu tartışını izledi. Yoğurtla eve tekrar girdi. Elindeki yoğurt onu da, girişini de değiştirmiş gibiydi. Yengesi yoğurdu alıp Nuhu'nun yanağına dokunarak, "Sen benim evladımsın, evlendirmeden bırakmam," dedi. Nuhu birden kendini sanki almak, yerinden koparmak isteyenler varmış da yengesi onu kanıyla canıyla ele vermiyormuş gibi bir tatlı muhafazada duydu. Yengesinin elini öptü, kadın da Nuhu'ya sıkıca sarıldı. Dışarıdaki nifak avcıları böylece avuçlarını yaladılar.

Nuhu tabakhanedeki dükkânda bazı akşamlar ve hafta sonları iyice düşük bir ücretle ve sigortasız çalışmaya devam etti. Harçlığı iyice azalmıştı ama az ile idareye alışkın Nuhu madden dert çekmiyordu. Dertlerin kısmının bu olduğunu anlasa ve kabul etse de ditmeyi sevdiğinden derdi parçalara ayırdığında para da bin pare oluyordu. Fakültede kendi bölümünde dört kişiydiler ve bunların içinde bu sene katılan bir tek kendisiydi. Hocalar Nuhu'yu etkilemişti. Diğer talebelerin içinde okuduğunu bilerek okuyan iki kişi vardı ki onların ciddiyeti, Anadolu medeniyetleri, asar, mitoloji, dil bilim vs. üzerine ona o vakit pek değerli gelen cümleler sıralamaları Nuhu'yu ilk haftadan gizli bir tarikata girmiş, anlaşılmayacak olmayı baştan kabullenmiş bu sebeple diğer insanlarla değil, kendi ve meşguli-

yeti ile bir kazanda kaynayacak olmanın taze bir huzurunu vermişti. Başka dil bilmiyor oluşu dilin öneminden belini büküyordu bir tek.

İki senenin sonunda hâlâ birinci sınıfta ama başka bölümlerden aldığı bir ton dersle zengin, yolu karanlıktı sadece. Üçüncü sene alttan ikinci sınıfa geçebildi, beş kişiydiler şimdi. Okulun kütüphanesinden çıkmıyordu. Hem her kitaba para vermekten kurtuluyordu hem kütüphanede olma haline mestti. Akşam inip okula bin gölge çöküp de o yorgun sırtı, imajlarla dolu zihni, ruhuna yük arsız bedeni, dilinde tonla yeni sözcük ile merdivenlerden inip okulun dışına çıktığında karşı kaldırıma geçiyor ve fakülteye, onun o uzun ince camlarına, gamlı yüzüne bir de oradan bakıyordu. Caddede akşam ekmeğini mahallelere taşımak için katırların sırtına iki keçeli ekmek dolapları yükleyen ekmekçiler, olur da önünden biri ekmek isterse açılan dolaptan dışarı taşan harikulade hiçbir şeye benzemez taze ekmek kokuları içinde francalalar, Aksaray'a, Taşkasap'a gidecek katırın uzaklaşan tıkırtılı adımları, onun önünden Cankurtaran'a inen, yine katırın yanında yürüyen başka bir ekmekçi, yine katırın havanın soğuk ve nem derecesini gözü kapalı hissettirecek sertlikte ya da kayganlıkta bazen yağmur şıpırtılı toynak seslerini de kulağına alıp öyle yürürdü.

Fakülte öyle böyle yol aldı, Nuhu bu zamanda kendini tüm geleceğinde anlatacağı acı ve tecrübe ile donattı. Bilmiyordu ama otuz beş yaşına da gelse ister elli, illa altmış beş, yetmiş, hadi seksen beş her resmin, mütalaanın, iddianın, kırgınlığın ve öfkenin, itimatsızlığın ve affedişin, bir cümleyi içinde gezdirmenin ya dışarı salmanın tüm muhtevası, cevheri, anası, tohumu işte bu seneler, haller, hatırladıkları, hissettiği ve zihnine kaydolan resimlerdir. Katırların ayak sesi, trenlerin sesi, raylar, frenler, at arabaları, gemi düdükleri, kar sesleri, üşüme sesleri, kömürün, odunun sesi, kumaşın yırtılma sesi, düğmenin dikilme sesi, evin esneme sesi ahşabın, tarhananın erime sesi turuncunun, sabunun sesi, beyazın, zeytinin sesi, kırılan yumurtanın sesi, yoğurdun kesilme sesi. Sesler, klaksonlar ve denizde sandala binenlerden gelen trompet sesleri, bazen mutlu insan-

ların geçici olduğu bilindiği halde kalp kıran sesleri, pastanelerin krema dekoltesi ile kendini teşhir eden pasta resimlerinde yumuşaklığın sesi, hâlâ kübik mobilyalar, başka türlü apartmanlar, başka türlü, yeni görmeye başladığı caddeler, sanki her işleri yolunda giden şık gençler, kibar görünümlü kadınlar, Şişli, Feriköy, Hıristiyan mezarlıkları, kiliseler, şarküteri dükkânları, satılan ne olduğunu bilmediği tuhaf şeyler, kasaplar, meşe rengi kalın ahşap raflar, manifatura dükkânları, sabunla kumaşa çizilen çizgiler, ağır makaslar, mezuralar, renk renk kumaşlar, kumaşlar...

Bunlar Nuhu'nun tanıdığı bildiği muhitlerin Aksaray'ın, Horhor'un, Beyazıt, Hocapaşa, Çatladıkapı ve Samatya'nın dışına çıktığında, çıkmaya cesaret ettiğinde karşısına çıkan şeylerden olmuştu. Her şey bunlar değildi ama her şeymişçesine etki etmişti. Şarküteri bir caddede bir taneydi ya da pastane ama Nuhu'ya her şey onun etrafına onun uğruna kurulmuş gibi geliyordu. Yani bir cadde düşünürken şarküterisi ile düşünüyordu. Şarküteri üzerine doğru heyelan olup akıyor Nuhu altında kalıyordu. Her bilmediği ve ulaşamadığı hayatî, daha doğrusu ağır bir ruhsal tehlike yaratıyor, bir müddet nefesi kesiliyor, tekrar yürümeye başladığında güçten çoktan düşmüş oluyordu. Neden böyleydi, bilmiyordu. Neden tanımadığı bir yiyeceğin acısı en tok halinde bile böğrüne saplanıyordu, neden bir pastanede oturan iki hanıma müthiş kırılıyordu, neden fakültede iki kız ona bakmadan gülüşerek geçince dünyanın rengi koyulaşıyor ve tabakhaneye özlem duyar gibi oluyor ama gerçekten özlemim tabakhaneye mi diye düşündüğünde özlemi keşfedilmiş bir mikrop gibi önce hayır diyor sonra kılık değiştiriyor ama hastalandırmaya devam ediyordu. Kendi benliği o kadar çok keşfedilmesi gerekenle dolmaya başlamıştı ki artık gözü korkuyor ve baş edemeyeceği endişesi ile kendi özünden saklanıyordu. Dünyada kendini bulanın başka oyuncağa ihtiyacı olmayacağını anlıyordu.

Okulda arkadaş zaten azdı, olan kendi dünyasının yanında duruyor, o hali ile talip arıyordu. Herkes haline talip arıyordu. Başkasına adım atan, ruh mahallesinden, hatta sokağından çı-

kan yoktu. Belki de başka yerli olduğu sanılmasından duyulan endişeydi bu ya da kendini iyi bir vitrin önünde teşhir etme telaşesi. Mevkiinin, ailesinin, sosyal sınıfının dışarısını kimse merak etmiyor hatta bundan iğrenir gibi kaçıyordu. Gençlerin sanki çocukluk hallerindeki gibi babaları, görünmeden arkalarında duruyor, onlar da kıpırdamadan bu makbul hali beğeneceğe naz hazırlıyorlardı. Her insanın bir sokağı da olduğunu her yere onunla gittiğini görüyordu Nuhu, mağazasıyla, terzisiyle, kunduracısı ile ... bir kervan gibi yola çıkıldığını görüyordu. "Beni gören terzimi, fırınımı, neler yiyip içtiğimi, ne ile kifâf bulduğumu da görsün de gelsin, işte arkamda duvak gibi uzanan mahallem, beni pek seven mavi gözlü Selanik göçmeni teyzem ve minnoş dediğimiz halam onun da gözleri güneşte bakınca elâ, beni seven onları da dinlesin ve şaşsın, annemin pırasalı böreği, babamın körüklü çizmeleri, bu benim 12 yaşındaki halim Celaliye'deyiz, dedemin dedesi galiba Hıristiyanmış ama asimile olmuş, mezara su dökme vaftiz suyu demekmiş, işte böyleymiş, o yüzden bizde yobazlık yoktur çok şükür... işte benim on sekiz, yirmi senelik anlatmakla bitmez atîm..." Yalnız olan gerçekte azdı, bunu şaşarak görüyordu. Gerçek ıstırap belki bu yüzden azdı. Bu kimseleri kabul için koca dünyasını da kucaklamak gerekiyordu. Ama bu koca dünya iç dünyası değil, kendi hakkındaki arzuları, vehimleri, iç iltihapları ve kopkoyu zanlardı. Yanı sıra bebek gibi tıpışlanma istekleri ve koskoca adamları uyandırmamak için gene tıpkı bir bebeğin yanında olduğu gibi ses çıkarmadan arada gerçekte olmayan sözler, kelimeler ve masallarla ninni söylemekti. İnsan, arkasında çocukluk battaniyesini sürükler gibi tüm bu hallerini de sürüklüyor, başkasını, bütün bu yığının altında bırakacak bir fedaiyi arıyordu, onu sevmeye hazırdı bir tek, sevmek ve sevilmekten kasıt da murad da buydu. Kendi eziyetini ve garabet heyulasını çekecek birini bunun karşılığında sevmeye hazırdı. Böylece kendi hayatının tüm eziyetini çekmekten adeta kurtulacak, adeta bir yan kızak bulacak, arada girdiği krizler, buhranlarla hayatını bir hastalık gibi atlatacak, bir gün de nasılsa tıkanıp ölüverecekti. "Ben," demeyi kesintisiz sürdürebilmek için, "Sen," diyeceği birini arıyordu.

Pek kuvvetli bir zemine oturmayan ve kayacağı da belli bir arkadaşlığı ile bir tek Remzi vardı Nuhu için. Okuduğu bölüme, fakülteye, hocalara, şehre uyan birisi idi Allah için. O da kendinde bir değer ve eder olduğunu bildiği, bundan emin olduğu halde yanına pek varan olmamasından şaşkın haldeydi. Bu buhranın sabah akşam yokladığı, özgüvenini tırpanladığı bazı sabahlar yüzünde görülüyor bazı akşamlar okuldan ayrılma vaktinde de bu yorgunluğun ve ümidsizliğin yanaklarını iki ucundan tutup çektiği aşikâre duruyordu. Belli ki el içine yeni çıkıyordu ve âlemin hasretle, hayranlıkla kendisini beklediğini, görünce şaşırıp, "Oh şükür kavuşturana, besleyip büyütene, imdada yetiştirene," diyeceğini sanıyordu. Her kurt gibi cihanın kelebek hasretinde kuruduğu zannında, kendi de bu hasrete bir an evvel yetişmek için çıkmamış kanatlarını çırpmadaydı. Lakin bir haftada büzülmüş kalmıştı. Cahil cahile, köylü köylüye yapışıp duruyor, kendisine şöyle bir bakılıp üstünde durmadan hatta gördüğünden pek de memnun olmadan geçiliyor, kendine benzeyen de olmadığı için yalnızlıktan rağbetsizlikten susamış gibi boynu bükülüyordu. Buna çok çabuk kırılmış, kırgınlığı da birikerek kısa zamanda taşmıştı. Dayanıklılığı ve kendini muhafaza için saklaması, sonraya ayırması yoktu. Günü ve dünyayı şimdi adımını bastığı yer sanıyor, yer de altından kayınca yuvarlanıveriyordu. İki üç haftada alt üst olmuştu. O sıra Nuhu'yu Nuhu da onu gördü. Remzi ihtiyaç sahibi olarak uçurumdan köye yuvarlanan, umduklarından, emsallerinden gelip geçenden bir fayda göremeyip köyün ücrasında şimdilik sığınacak yer bulmuş ve iyileşmeyi, asıl beklediği yardımın yetişmesini bir köy evinde konaklayarak uman bir kazazede gibi Nuhu'ya can havliyle yapışmıştı. Her darda kalana, normalde hiç itibar etmediği birileri el uzatırdı ve bu uzanan el büyük bir duygu kabarması ile kabul edilir ve gerçeğin, asıl hürmete layık olanın bu olduğu kalp ve zihin yemini ile gözler yaşarırdı. Ama iyileşirken daha, göz gene uzaklara, kendi makbul gördüklerine kayar, bir an evvel gene onların yanına varmak için can çekişirken bile can atardı. Ve onu iyileştirenler başka bir belada, zorlukta, ağır küçümsen-

mede hatırlanmak üzere oldukları yerde bırakılıp kaçar gibi yanlarından uzaklaşılırdı.

Remzi de bu yuvarlandığı yerde en sert taşa tutunur gibi Nuhu'ya tutunmuş sonra da kendine de şaşarak onu pek tatlı bulduğunu fark etmişti. Tekrar tekrar şaşarak fark ediyordu ki Nuhu beklediği kimselerin sosyal seviyesinde, tipinde hatta saç kalitesinde bile değildi, yanında gezdirmek kendisini anlaşılmaz biri kılığına sokacak belki başka bir iyiyi yanına davetten men edecekti ama Nuhu'da onlarda bulamayacağı bir sahicilik vardı. Onun yanında kendini, tüylerini daha da kabartmasına, zaten iyi olan bir şeyini daha da cilalamasına ve kendine bakan gözlere yavru köpek gibi boynunu eğerek ricacı bakışı ile bakmasına gerek yoktu. Onunla arkadaşlık, Nuhu'nun hürmeti çok şifalıydı ancak işte kazazedenin belaya uğradığı yere en yakın köydeki ikameti kadardı. Farklılıklarını fazla öne çekmeden düzeltip çekiştirerek, biraz da zorlayarak, ağır aksak topallayarak da olsa yürüttükleri bir arkadaşlık kurmuşlardı. Remzi bu arkadaşlığa istediği biri ile arkadaşmış gibi olsa yapacağı, söyleyeceği şeyleri Nuhu'nun çekingenliğinden ve ona hayranlık duyduğu vehminden istifade ile boca etmeye başlamıştı. Kibar ama iğneleyici bir lisanın yürüttüğü sahip köle gibi bir ilişki oluşuyordu aralarında. Remzi, neden değerli, neden önemli olduğunu her gün Nuhu'nun önüne yayıyor, bir satıcı gibi tekrar tekrar eline alıp gösteriyor, üstelik gösterdiği kişi de beğeniyor, anlıyor sadece parasızlıktan ve geçmişsizlikten alamıyordu. Remzi bazen bundan hoşlanıyor bazen de nefret ediyordu. Nuhu ise ilk başta bir tanıtım süreci zannettiği şeylerin günlük hal almasından ve gösterilenlere uzanamamaktan zihninde hızlıca göstereni zevzek, gösterileni bî-mânâ bulan bir zemin kazıyor, bilmese de hazırlıyordu. Her zaman olduğu gibi bu zemin aslında zaten çoktan hazırdı ama henüz yumuşak olduğundan düşenlerin sesi duyulmuyor, yüz bu sebeple gerilmiyordu. Eğreti arkadaşlıkları kuruluyor gibi görünürken yıkılışa hazırlanıyordu. Nereden yıkılacağı, neyi çekince düşeceği bile belliydi, hazırlıklar tamamdı, yıkım günü bekleniyordu. Bu da aralarına gergin ama acele etmeyen tuhaf bir yeni tansiyon eklemiş, tan-

siyonu sabit tutarak hüner sergiler hale sokmuştu. Birkaç ayın sonunda Nuhu kendinin çok geçici bir kayıkhane olduğunu iyice fark etmiş, kayığı da, sallanıp duruşunu da iyiden iyiye rahatsız edici bulmaya başlamıştı. Remzi'nin anlatıp durdukları, yaptıkları Nuhu'nun da bir ucundan tutacağı dahil olacağı şeyler hiç değildi. Buna sebep arkadaşının yüzü de artık ona değişmiş, ilk gördüğünden ayrı geliyordu. Seyahat eden, insan içine kolay karışan, iyi Almanca, epeyce de İtalyanca bilen, mektupları, tabletleri Almanca ve İtalyanca ile karıştırarak sentaks yapan, her şeye ilgi ile yaklaşan bu arkadaş her sene birkaç mevsim gezdiği harabeler, çevirdiği rehber kitaplarla kendi hayatına mana katsa da ona yetişemeyen, buna fıtraten de imkân ve usul olarak da yanaşmasının oluru olmayan Nuhu'ya artık tahsilini, mesleğini, ederini tümden kaybettiği duygusunu güler yüzüyle veriyordu. Nuhu onun kendisine yanaşıp heyecanla Efes'i, Sardes'i bir yandan Hattuşa'yı, Çatalhöyük'ü, gemi ile gittiği İtalya'yı, Amalfi kıyılarını anlattığı, durmadan evlerine gelip giden bazı makbul kimseleri zikrettiği sohbetlerine artık ilgisiz duruyor, eski maşukunun yeni hayatına kayıtsız kalmayı vakar sayan tavrının anlaşılmayışına da şaşıyordu. Bu arkadaşı kendi görüp bildikleri ile Nuhu'yu yan yana koyup aynı haldelermiş gibi, Nuhu'nun İtalyanca bilmediğini bilmezmiş gibi, bir yer görmediğini bilmezmiş gibi olanca detaylarıyla anlattıkları ona mı kendisine mi yönelmiş anlaşılamadan, karşısındakinin az mukabele edişine aldırış etmez halde görünce ona da öfke ve kırgınlık duyuyordu. En şaştığı ise arkadaşının onu ve mahrumiyetini hiç merak edip bir kez olsun sen neden gelmiyor gitmiyorsun ya da benim yaptığım herhangi bir şeyi yapmıyorsun demeyişiydi. Remzi'nin bunu kendiliğinden nasıl olup da anlamadığı zaten Nuhu için bir muamma idi. El değmemiş ve örselenmemiş ruhunun verdiği dikbaşlılıkla, insanı sadece yaşadığı kültür ve tarih zanneden haliyle bir insanın karşısında duruyordu. Çok rahatlık ve olağanlıkla gittiği yemekleri, restoranları, kimlerle gidip neler servis edildiğini anlatıyor, yüzünün güleçliği ve anlatım hızı hiç değişmiyordu. Nuhu'nun içine hiçbir insanla hiçbir karşılıklı konuşmanın, tanışıklığın çift

taraflı olmadığı, olamayacağı şüphesi kuyuya düşen bir taş gibi düştü. Ses uzun müddet kulaklarında asılı kaldı. Sesin tarif edebileceği bir şekli vardı. Öğretmeni, bazen öğretenin çok net hatırlandığı gençlik bilgileri gibi Remzi isminde kaldı. Elli küsur yaşında bile bir benzer gördüğünde gelen Remzi rumuzuyla gelir, Nuhu onu görünce hafifçe ürperir gibi kasılır, içinden uzun uzun söylerdi.

Zihni çok hızlı değişiyor, gün günden şekli başkalaşıyor, talihsiz ve hünersiz gencin on binlercenin arasında gerçeği aradığı, suçluyu bilmeden tarif ve teşhis etmeye çalıştığı resim albümlerini hızlıca karıştıran karar veremeyen eli gibi karışıp dönüp duruyor, aslı bilmeden, eskiyi bilmeden şimdi gördüğünü bir şeye hele hakikate benzetmeye çalışıyordu. Kanılar, kanılar, zanlar, tahayyüller, rüyalar, hülyalar, başkalarının rüyaları, hayaller, çocukluk kalıntıları... her şey gerçekten makbul, her şey birkaç sene almaya aday, her şey kendisinden sonraki hayali de arka cebinde taşıyarak bu hali bir on seneye yakın sürdürme azmindeydi. Nuhu bu hızlı görüp çabuk karar verme ve hızın niye olduğunu anlayamama devrinde fakülteyi, hocaları, ders işleyiş şekillerini hele diğer talebeleri mütemadiyen inceliyor ve her an hayatın notunu kırıyordu. Hayat her an bir hak yeme sofrasında ağzını siliyor, bir nazenin daha geçip gidiyordu. Okulu zihninde zayıflattıkça yaralı benliğinin şiştiğinin pek farkında değildi. Ya da bu şişmeye yani dışarıdan yapay beslenmeye öyle ihtiyacı vardı ki o da olmazsa hiç olamayacaktı. Bu şişkinlik buna bedel şarttı. Yaralanmayan bunca sarılma nedir, elbet anlamazdı.

Bir eleştiri ve hor görü topu gibi yuvarlanıp duruyor, değdiği yerlere zararı olmadığı halde her yanı ağrıyordu. Ama tahayyülünden geçen pek de sevimli bulmadığı gençliğin istenmeyen ve aldırılamayan bu gençlerinin ileride kendi gibilerin başta olmak üzere bazı bahtsız, talihi yan basan, ahlâkı yanlış yerinden yakalayıp ahlâk tuzağına düştüm sananların önderi olduğu, olacağıydı. Hele bir saçı sakalı kırlaşsın, hele bir okul koridorundaki bu hali uzaklarda kalsın, hele bir galiplerin çoğunun zevalini müteakip kendi azminin adımları aradaki araya bir

adam gölgesi nisbinde yaklaşsın işte o vakit o peşinde olduklarının korku vakti gelecek, unutulan geçmiş yeniden kendi şimdiki cümleleri ile şerh edilecek ve baygınlığa meyyaller, vicdanlılar tarafına çekilecekti. Güzel çocuk çirkinleşmiş, Nuhu gibisi ortada karar kılmış da durmuş olacaktı. O harcamış bitirmiş, Nuhu yokluktan harcayamadığı ile fakirliğe de alıştığı için adeta zengin olacaktı. Nuhu bunu şimdiden görür gibi oluyordu.

Etrafı gözlemekten iri bir çift göze bürünmüştü sadece. Gözleri ile yürüyor, kokluyor, onların üstüne binip daha yukarı çıkıyor, onların yuvarlağında hızla aşağı yuvarlanıyordu. Ve gözleri ona kendisinin değil, hayatın yapay olduğunu, onun yaramaz ve ehliyetsiz, edepsiz, ahlâksız, utanma sıkılma bilmezlere göre bir ön ayar tutturmuş giden makine olduğunu gösteriyor, Nuhu bu makinenin o şekil işleyişini izlemeye ve nerede ne yapacağını tahmin edip başarı ile tutturmaya doyamıyordu. Zaman oluyor başını bundan öteye başkaya çevirip bir başkayı da görür gibi oluyorsa da o an kalp ağrısına akan kıskançlık ve mutsuzluktan der top olup kısa sürede gene kendi gözünü kendine dürbün yapmış menfi bir şeyi yakalar ve kolundaki iri bilgi sepetine atar buluyordu. Bakıyordu ikide bir, avladıkları, tuttukları ne çoktu ama bunları ne yapacağı belli değildi. Olsun diyordu, olsun, zamanı gelecek ve bunları, bilmeyenlere, kendi tutamayanlara salamura edip yedireceğim. Tuttuklarımın bazısı artık bulunmaz olacak, eski bir leş hazine sayılacak, nesli tükenmiş bir insan davranışı ah ile anılacak, bunları da salamura yapıp bende var, diyeceğim. Yedirme kaynağı olacağım, tuzdan kırılacaklar ama onları gene ben sulayıp şişireceğim, sonra baştan, baştan, hayat sona erene ve Nuhu da nihayet belki başka bir sona erene ve yeniden başlayana kadar.

Devrini beğenmeyen yanıma gelecek, arayan yanıma gelecek, meraklı, yanıma gelecek, istekli, yanıma gelecek, yani her belasına ekli yaşayan ve aslında öksesini arayan yanıma gelecek, yapıştırıvereceğim. Yanarım yanarım da şu hiç merak etmeyen, hiç isteği arzusu olmayan, ateşi olmayan suyu olmayan, yırtılmayan sökülmeyen sade vakti gelince ölen Allah'ın belası güruha, bu gülü solmaz mumu sönmez iblis soyuna gene de bir

şey yapamayacağıma yanarın. Çünkü yanıma bile uğramayacaklar. Çünkü ne yapsam ne söylesem ilgilerini çekmeyecek, hâlbuki gerçek ve tek hedefim onlar, onlara bir şey yapamadığımı göre göre hırsım taze kalacak. Maşallah Nuhu Bey de hâlâ çok dinç diyecekler. İşi bitmeyen, bitemeyen hep dinçtir, bilmeyecekler. Niye doymadı acaba? diye soranlar vardır, çok yediğini, çok elde ettiğini düşündükleri kimselere şaşkınlıkla bakarken, o saflara da diyemeyeceğim tabi daha hiç yiyemedim diye. Kimi görürseniz doymayan, dinlemeseniz de şimdi beni aklınızda bulunsun aslında yemek istediklerini yiyememiştir. Dünya kadar parası olsa hâlâ beklediği itibar yoktur o da yemeye hırsla yemeye devam eder, ne elde eder etsin belki zıpır bir gencin hayatıdır aslında istediği o yüzden de doyamaz, onlarca kişi olsa gerçekten istenmenin tokluğunu veremez, yani açlık ebedi kalır.

Ahh ebedi muvaffakiyetsizlik, ahh istediği yöne atılamayan oklar ve bunlar yüzünden helak olanlar, olanın, kendisini niyazi yerine şehit sayması, ökseye tutulanın hakikat ararken böyle oldum sanması, ahh vurulanın da vuranın da sonsuz isabetsizliği ve bunca silah sağanağının altında belli fazların, elektrik akımlarının yerini, dalga boyunu biliyormuş gibi hiç çarpılmadan, hiç vurulmadan yaşayanlar, taşlar, taş seviyeleri dünyanın yerlileri, kalıcıları, ahh. Her şeyin soyu bitti ya da bitiyor ama ilk insan kaldı ve o kalacak galiba bir tek.

Fakültede, başka bölümlerin koridorlarında, oda önlerinde, konuşmalarda... gördüklerinin izini sürdüğünde, ciddi ve önemli işlerin çalışkan olmasa da öyle görünmede bir mahzur bulmayan, belli bir görüntü ve algıyı kendine işe yararsa hemen yakıştıran, benzer seviyelerde, ruhlarına, kendi dünyalarına henüz hiç sefer etmemiş ama dünyayı turlamak isteyen yapay insanlara, gizliden çocuk kalmışlara düşeceğini görüyordu. Çoğu, bir çocuk gibi halden anlamaz, bir çocuk gibi kendine yönelmiş, bir çocuk gibi her yaptığı ile her bildiği ile teşhir turlarına çıkmıştı ve bu makul görülüyordu. Hocası da anlaşılan bir büyük değil, küçüğün büyüğüydü, çünkü öbürünün irisi ya da kurusuydu. Bir bıkkına, bir gerçek yorguna, bir sahici

toka, bir göz kaçıran ve gözlerini artık sade kendi içine dikmiş olana tesadüf yoktu. Dünyada, pazarda, çarşıda, umumhanede, mezbahada, hayvan pazarında... ne varsa burada da o vardı. Ne kadarsa miktarı burada da o kadardı.

Remzi'ye bir akşamlık, sade bir akşamlık Zeytinburnu Samatya arası yürürken duyduklarını, gördüklerini, hissettiklerini anlatsa, onun etrafı dinlemesini sağlasa, bunlara bir garabet görmüş gibi dudak bükeceği ve çok da hoşlanmayacağı açıktı. Üstelik bu cins, kendi bildiği, mevcut ettiği, peşine düştüğü şeylerin dışındakilere karşı tarifsiz bir yok sayma içindeydi. Arkadaşına, Remzi'ye göre mesela bunlar yoktu, çünkü kaynak yoktu. Hani neredeydi? Hangi dipnottaydı? İtalyanca yoktu, Almanca yoktu. Bir şey dese mesela Nuhu mavnalardan gelen sesle, gece yarısı Yenikapı'ya doğru inen koku ile fincanın çıtırtısı, benliklerin ani hareketleri ve yer değiştirmeleri ile ilgili Remzi hafifçe gülümser gibi yapıp konuyu kapatacaktı. Zaten kapalıydı ona göre, kapalı bir kapının önünde de konuşulmazdı ya.

Nuhu'nun sadece gençlikte görülen acılı yüzünü o da görüyor ama inatla her zaman dinleyen, bir kenarından tutmaya çalışan bu sancılı, saklanmaya çalışan mahrum yüze hâlâ Troya'yı, Aigai'yı, Pınara'yı, Likya köylerini coşkuyla ve tebessümle olanca ayrıntısıyla anlatıyordu. Anlattıkça Nuhu'nun yüzünü sanki bir küre imiş gibi çeviriyor, anlatmadığı başka bir coğrafyayı görünce bu sefer oradan devam ediyordu. Bir zaman sonra Remzi tarafından hatırda pek tutulmayacak, Nuhu'nun ise "ömür boyu keşke daha diri olup o karasineğin bu kadar üstümden geçmesine izin vermeseydim, yapıştırıverseydim üstüne, herkes gibi ben de görmezden geleydim, bari bir iz bırakaydım," diye vahlanacağı ve belli tipe, belli istikamete, eğitim ve toplum seviyesine duyacağı nefretin önündeki nişane hem de ismi ile müsemma bir remiz olarak Remzi hazır, arkadaşlığın artık gelecekteki haline devri için imzaların atılmasını, kaşların çatılmasını, topukların aksi yöne geri bakmamak üzere dönmesini bekliyordu.

Remzi de talebeleri bırakıp yani oltasını elinden atıp durduğu sahili terk edip hocalara yanaşmıştı kısa zamanda. Muhak-

kak ya bir akıl veren ile ya kendi aklına düşen bir ilham ile onu ancak olmuş olanın, değerlinin ne olduğunu az çok bilenin anlayacağı düşüncesiydi bu ki pek yanlış da sayılmazdı. Nuhu ile hırgürsüz bitirmişlerdi ahbaplıklarını, kendiliğinden koparak. İkisi de daha yeni başlamış bir mecrada bu hızlı bitişten ve bu hızlı terkten şaşkın, olgunluğun farklı türlerini, yalnızlığın kendine kalmanın ya da bırakılmanın farklı türlerini içlerine çeke çeke kendilerine mal ediyorlardı. Mal artık onların, nasıl kullanılacağı meçhulündü.

Nuhu insandan ümit kesmek üzereydi, saf ve sahi bir şey yoktu, kendi de dahil. Yüzünü kendine dönmeye karar verdi. En önemli kararı belki hayat boyunca aldığı ve tuhaftır uygulayabildiği de bu oldu. Yoksa karar hep alırdı da sabah ne karar merciini ne uygulayacak inzibatı bulabilir, imzalar, sirküler hep kayıp olurdu. Kendine dönme kararını bir ruh inmesi şeklinde kalbine inen bir ağrı ile idrak ederek, zorlanmadan, bedenine göre bir cübbeyi giyer gibi giydi. Etrafa göz gezdirmekten, etraftan ezilmekten, yarın değişecek şeye hakikat diye bakmaktan, ama değişime karşı uyanık ve değişimlerden memnuniyet duymaktan hali kalmayarak vazgeçti. Etraf, bir çerçeve oldu, daralıp genişleyen, rengi, kalınlığı, eskiliği ya da tazeliği değişen ama umursamadığı sadece kırgın ve küs olduğu, her fırsatta foyasını indirmeye ahdettiği bir çerçeve ve ayna oldu.

Mezuniyetinden sonra elinde tonla kitap, kafasında dünyayı biraz da kendine, bedenine, kafasına göre kesip biçecek hatta elbiseler dikecek beceri ile araya sora biraz da rast gelerek İstanbul Avrupa yakası Vakıflar Müdürlüğü'nde, Beyoğlu'nda memuriyete başladı. Yıl 1970 idi. Müdürlük tonla işin içinde işlere fazla dokunmayarak sükûnetini muhafaza etmeye çalışıyor muvaffak da oluyordu. İçeride telaşlı adam yoktu. Nuhu buna çok memnun oldu. İşleri, dosyaları, sadece İstanbul'daki vakfiyeleri, sultan vakıflarını, arazileri, ormanları, evleri, çeşme ve hayratları otururken akıllarından geçiriyor ve ürpererek ve hayırlısını dileyerek konuyu açmıyorlardı bile. En büyük hareket *Vakıflar Dergisi* için Nuhu'yu üniversite mezunu ve çok malumatlı bir genç görüp dergide çalışmaya yönlendirmeleri oldu.

Dünyalar da Nuhu'nun oldu. Pek çok değerli insana ulaştı, evlerine, iş yerlerine girdi çıktı, borç harç bir fotoğraf makinesi aldı. Gelen yazıları, fotoğrafları heyecanla sıraya koyuyor, yayınlıyor, basımla ilgili her safhada en önde koşturuyordu. Bu arada az maaşına rağmen dayısının yanından ayrılmış, Beyoğlu'na yakın Çatmamescit mahallesinde küçük eski bir evin alt katını kiralamış, ihtiyar bir ev sahibesinin kiracısı olmuştu. Evden ayrılması, bunca misafirliğin üstüne onların dilediği şekilde olmasa da dayısı ve yengesi oğlanın hiç evlenmeme ihtimaline karşı, "Evlenmeden çıkamazsın," demeyi artık pek sık ağızlarına almaya cesarette değildiler. İşe de girince yaş da ilerleyince peki, dediler. Nuhu bir valiz eşya, bir küçük kamyonet kitap ile Çatmamescit'e taşındı. Çatmamescit mahallesini yeni iş yerinde hayratlara bakan, bakarken sadece iç geçiren ama eski yazıyı, Arapça ve Farisi'yi iyi derecede ve sanatı ile bilen ehl-i tarik, altmış yaşlarında bir beyden tavsiye almıştı. Fahrettin Bey Nuhu'yu, "Epey malumatlı ama kıblesiz, ibresi zangır zangır titriyor," diye tanımlamış ve derhal aguşuna çekmişti. Ona değerli, okumuş insan muamelesi yaparak rahatlatmış, Nuhu da bu Aksaraylı, oturup kalkması pek teşrifatlı, çok insan tanıyan, onlarca divan bilen, ard arda okuyan, nükteli, girip çıkmadığı yer olmayan adamı pek emniyetli bir minder addetmiş, derhal zaten eğik, nemli ve tedirgin duran sırtını yaslayıvermişti. İyi bir evde, eski devrin iyisi bir ana babanın elinde doğup büyümüş dönemin çok sözü edilen kıymetlileri ile mesai ve dostluk etmiş, şaşılacak hatıraları ve bilgisi ile bu dönemin geçmişle o rütbe bağı olan pek az kimsesinden biriydi Fahrettin Bey. Bu Fahrettin Bey bastonu sağ elinde öbür kolu Nuhu'nun kolunda son on senesini geçirecekti. Kendine dönme kararını alan Nuhu'ya bu kararında Fahrettin Bey gibi içine dünya kaçmamış, kaçan da artık çıkmış, başka manzaraları zorlanmadan seyredebilen bir adam pek heybetli gelmişti. Çünkü Nuhu insanların çok şahane bir manzaraya bile, çok acıklı bir manzaraya bile, çok hakiki bir seyre bile çok yapmacık bir ilgiyle birkaç dakika ancak dayanarak bakabildiklerini görmüştü. Dönmek istiyorlardı hemen ama işin tuhafı dönebildikleri bir şey, bir yer de yok-

tu, beyhudeliğe dönmek istiyorlardı herhalde, sade beyhudeliğe, uyumaya, yatağa yorgana dönmek istiyorlardı. Bu nadir bakışlarına o yüzden pek meşakkat çektikleri ve belki de bir daha kolay kolay tekrar bakamayacakları için çok dikkat çekmek istiyorlar, çok yaygara koparıyorlar, çok bahsediyorlardı, çünkü seyrek, çünkü eğretiydi. Sahici seyir, dünyanın tavanına asılı iyilerden biriydi, kimse bu iyiyi tümden yok sayamıyor ama altında ve onun kural ve hükümleri ile yaşamayı da göze alamıyordu. Altından hızla geçilecek ama ömür altında geçmiş gibi sözü edilecek bir şeydi bu. Nuhu Fahrettin Bey ile epey seyirler yaptı. O da Nuhu gibi henüz genç birine bakışlar yerleştirebilmekten, seyir, temaşa zevki verip bu yolla büyütebilmekten memnundu. Nuhu hızla daha yerli ve içtimai metinler okumaya başlamış, dilini değiştirmiş, o vakte dek pek mesafede durduğu öbür âleme de vakit geçtikçe yaklaşır gibi olmuştu. Artık anlıyor, dili çözüyor, sohbete iştirak ediyor, susabiliyordu. Fahrettin Bey, "Şu bed alıklığın gitsin yeter Nuhu, bu seni bu cihan vasatında âlimlere yaklaştırır. Bak alık olmayan kaç kişi var, çalımlı alık var, düz alık var, Allah'tan fıtraten alık var, mecalsiz alık var, en küçük aksilikte merhamete muhtaç alık var, kuvvetini var gücüyle daha alık olmaya sarf eden pehlivan alık var, silsilesinin alıklığını şecere diye taşıyan var, var oğlu var. Pazarda meyve çok, renk renk, boy boy, mevsim mevsim ama tür bir, alık türü, maya bir, tohum bir," diyor, Nuhu bakışlarının alıklığından kaçmak için kendini sağa sola çekiyor ama kendine bakarken bile alıkça baktığını fark ediyordu.

Nuhu beş sene içinde artık emekli olan Fahrettin Bey'i dışarıda, evinde her yerde her gün görmüş, eteğinden ayrılmamış, onun her hizmetine koşmuş, her gittiği yere onunla gitmiş, her sohbetinde yanında bulunmuştu. Kendine başka bir hayat tahayyül edemiyor, bunu olanca tabiiliği ile yapıyordu. İşten çıkarken koştuğu, sabah işe giderken önce bir uğradığı, başka her zamanında yanında olduğu, sabah aklındaki gece uykuya dalarkenki düşüncesi sadece oydu, Fahrettin Bey idi. Elindeki pazar filesi onun için, uğradığı eczane Fahrettin Bey'in ilaçları için, aldığı francala Fahrettin Bey'in sevdiği fırının, sol elinde

diğer paketlerin arasında ezmeden taşımaya çalıştığı acıbadem kurabiyesinin üstü onun altı Nuhu'nundu. Ta ki tanışıklığın onuncu senesinde Fahrettin Bey aniden hastalanana ve Cerrahpaşa Hastanesi'nde on gün kadar yatıp orada hayata veda edene kadar. Nuhu bu on gün de Fahrettin Bey'in ayak ucundan ayrılamamış, hastanede kovalarla gözyaşı dökmüş, vedada ayakta duramamış ve hayattaki bu tek talihinden çabucak diyeceği şekilde ayrılmak zorunda kalmıştı. Mecnuna dönmüştü. Üç gün kabrinin yanında toprakta yattı, daha yatacaktı ki şikâyetle polis alıp götürdü. Günlerce gözleri yanarak gökyüzüne bakmaya çalıştı, kırpışarak tutuşarak baktı. Kendini kırk yaşında bir çocuk görüyordu. Bildiği her şeyi sanki bir haftada unutmuştu. Zaten bildikleri de galiba bir memnuniyet şakımasıydı, bir ötüşü olmuş bir ötmeyi öğrenmiş ve de ötmüştü. Sahipsiz kalmıştı, başsız kalmıştı, ocaksız, değneksiz kalmıştı. Kendini adadığı gitmiş kendisiz kalmıştı. Bakıyor ve hiçbir şeyi olmadığını görüyordu. Öyle bir yalnızlık etrafını sardı ki kulakları uğuldamaya, kalbinin sesinden, o, başka zaman nasıl duymadığına şaştığı dev gümbürtüden başka ses duyamamaya başladı. İşe bir ara verdi. Evine kapandı. Hastalandığını, ruhen tekrar ayağa kalkamayacağını, belki de zaten hiç ayakta olmadığını, hep bir şeylere dayandığını duyar gibi oluyor, dehşeti eliyle besliyordu. Çıldırmaktan korkarak, gece uykuya da varamıyor, evde duramıyor, evden de çıkamıyordu.

Kırık, hastalıkla bin mecburiyet ve bin zorlukla ayaklandıktan ve sürüklenerek mecburen tekrar işine vardıktan sonra hayatının tüm safasının bittiği ve sonranın ah o bilinmez sonranın tüm heybeti ile ayaklanıp görebildiği her yeri kapladığı an umulmaz bir şey oldu. Fahrettin Bey'i tanıyan, Nuhu'yu onun yanında görüp bilen kimseler yani herkes yanına varıp, onu çağırıp, onu Fahrettin Bey'in eliyle yetiştirdiği bir pirperverde devamı saymaya, onun yüzde biri etmeyen Nuhu'yu yeni Fahrettin Bey ilan etmeye başlayınca Nuhu şaşkınlıktan hayattaki bu rolünde rolünü unutmuş gibi bir müddet hareketsiz donakaldı. Zavallı Fahrettin Bey'in bunca malumatı, zarafeti, neşeyi boşa ve beyhude saçtığını, saçtıklarını alan anlayan, ayırt edebi-

len olmadığını bir an daha donarak ama etrafı donmuş haliyle seyirdeyken anladı. Ve donmaktan ağır bir hareketle kurtulup kopan o halkanın ucuna kendini ekleştiriverdi. Evet, işte yetişmiş, görmüş, ocaktan çıkmış, el almış, hâli ile de kâli ile de devam artık ondaydı. Kısacık sürede kendini buna ikna etti. Etraf, zaten emindi. Nuhu da artık bu etraf denilen şeyden emindi. Etraf korkusu, bir anlamda insan korkusu o vakit hafifledi. Konuşması, kendi benliğini ortaya koyuşları, hükümleri, emniyeti... her şeyi o vakit başladı. Kırk yaşındaydı. Kendini yani kalbini dilinin sessizce söylediğinden habersiz tutmaya çalışarak, "Evet, kırk yaş tam erme, olma, erime ve peygamberlik zamanı," diye içinden geçirirken bunun nahoşluğunu da elbet sezdiği için kalbi bunu duymasın diye kalbine de onu oyalayacak hoşuna gidecek bir şeyler gösterir gibi yapıyor, ona bir şey söylüyor ama kendine, "Evet tam da peygamberlik çağı, işte çıktım mağaradan, elimle ağı böldüm," diyor ve gene kalbine dönüp oyalansın diye bir mesnevi beyti okuyordu. Kalbim diye gösterilenin ve arkasına saklanılacak, içinden çıkılıp yeniden doğulacak olanın koca bir nefs olduğunu da görüyor, ona bir şeyler okumaya da bazen utanıyor bazen de neyse bari iyi ile dolsun kendini daha iyi ifade etsin herkes böyleyse iş görür değilse yandım diyordu. Istıraptan kurtulmuş bir ehram gibi, bir piramit gibi duruyor, "Dam-ı reh mihr-i tâl'atındır," deyip,

Künc-i mihnete rakibâ, beni tenha sanma
Yâr eğer sende yatarsa, elemi bende yatar

okuyor okuyor, divanlar deviriyordu.

O Fahrettin Beyi ilm-i azam sayan, az çok meşayihten gören, sözünün üstüne söz söylemeyen ve hayatta iken Fahrettin Bey'i de buna inandıran ve o inançla yolcu eden kimseler bir dakika duraklamadan, ikisi arası farkı zerre yadırgamadan aynı muameleyi bilâ istisna Nuhu'ya yapmaya başladılar hem de aynı cümlelerle. Nuhu'nun nutku tutulmuştu ama gıkını çıkarmıyordu. Aynı yerlere gidiyorlar, rahmetli akla gelirse bir ah edip kazandibini kenarı küt kaşıkla keserek yemeye devam ediyorlardı. Başka her şey aynıydı. Nuhu şaşkınlıkla, hayret, öfke,

içerleme de karışık ama konumundan memnun ve konumundan artık daha korkulu anlıyordu ki insanın gerçekten ama gerçekten diğeri ile hiç mesabesinde bir yakınlığı vardır. Mesele birinin eğer ki lüzumlu ise eğer ki başka bir sosyal hayat tesisi için gerekli ise devam etmesi herkesin hayrınadır. Ne güzeldir, kimse bitmemiş, ölmemiş, azalıp eksilmemiş, hayat değişmemiş gibi yaşamaya devam etmek ve ne acıdır bunun tam aksi. Nuhu karışan kafası ile olanı biteni mütemadiyen kafasında eğip büküp döndürüyor ve etki yaratanın sözler davranışlar varlık seviyesi olmadığını tekrar tekrar anlıyor, bunun için gayret göstermiş yüzlerce büyük ruhun ve gayretkeşin yerine ahalinin koymaya hiç tereddüt etmediği ve etmeyeceği binlerce nâbekârı aklına getirip tir tir titriyordu. Sonra kendi yerini de aynı yavanlıkta bir başka seyrelmişin alacağını hem de yavanlığı nispetinde sonraki kuşaklarca makbul bulunuşunun da artacağını düşünüyor siniri iyice tepesine çıkıyordu. Anlıyordu ki bir büyükten gene de bir el alıp göz teması bile kurmak mühimdir ve fakir dünya, fakirleşen dünya buna bile muhtaçtır. Her şey azala azala bugüne gelmiş damlaya damlaya da bitecektir. Bilgi de duyuş da duyuruş da sonrakine akabildiği kadardır ve bu akar sahipten kaynaktan artık o kadar da ses vermez, ses de bozulmuştur. O kaynağı hakkı ile gürül gürül duyuramaz. Çünkü alan nefesi değil, tavrı, doğru anlatamadığı, mimiklerini ve vurgusunu bile doğru yapamadığı, neşvesini doğru veremediği hatıraları bile sonraya taşımaya asla ve aslen muktedir değildir. Bilginin bile hatırası kalır, ilmin bile bakınca şaşılan resmi kalır, en hakiki bir şey bile anca duygulandıran ama anlaşılamayan bir hale döner. Öyle ki her şeyi bilen, var olmaya, insan olmaya bizzat tanık olan ve her şeyin ismini de veren Âdem'den, bin defa söyleseniz o ismi dahi aklında tutamayan, ne olacağını da anlayamayan insana kadar gelinmiştir.

Nuhu bazen de kendisini tüm geçmişi ile ama başka kelimelerle yeniden tanımlıyor ama o da elbette yetmiyor hikâye etmeye başlıyordu, "İlm arzusu ile Horasan erleri eteğinden sâbisübyan iken İstanbul'a geldim. Bin meşakkat ile hem zanaat eteği tuttum hem maişet. Hem okudum, okudum. Kendine

emniyeti olan nefsimi tabakhanelerde tabaklayıp alçalttım, zelil kıldım. Bildiğimi bilen kalmayıncaya kadar okudum. Sonra bir ıssızlıkta durdum. Derim ki adeta kendimden korktum. Bari dedim az arkama da yem serpiştireyim de başkalarını da güvercin gibi besleyeyim, hem ihtiyarlığımda bir kuşluk bahçesinde yetiştirdiklerimin ötüşleri ile dinleneyim. Başladım. Bir yandan kendime devamdaydım, duramıyor dolayısıyla bir türlü arkamdan gelenleri dahası gelen var mı yok mu göremiyordum. Sonra halimde bir kibir sezip zınk diye durdum ve durduğum yerde Fahrettin Efendimi gördüm. İşte dedim kendi kendineliğe bir son ya da ara ver, bak hizmete gir, bir başına dolaşanı kurt kapar, zayi olursun. Hem olur ki insan çiğdir en çiği de benimdir, çiğin tadını tazelik zannedersin, dur, koşma, erken varmak çürümeye döndürür. Durdum, Fahrettin Bey'e geceli gündüzlü hizmet ettim, farz ettim ve bildim ki bir kölelik tadı da dünyada vardır ve bu âlim eteğinde saklıdır. Sükûn buldum, arsızlıklarım seneler içinde üstümden kullanılmayan, yapışkanı azalmış boncuklar, iğnesi paslanmış taşlar gibi düşmeye başladı. O fazlalarımı o yere düşüşleri gördük hatırladıkça, sesleri hatıramda kulağıma değdikçe yüzüm kızarır. Hepsi gereksiz yüzlerce inciği boncuğu, başka şeylere ara verip topladığım nelerden ayırıp yakama sözde eğretiden dikip taktığım aklıma gelince zelilliğim yüzüme bakmaya, yüzüm ise kaçmaya çalışır. Ferahladım, ağzıma tat geldi. On seneyi mütecaviz hizmette döndüm, efendim de sağ olsun bana bildiği, olduğu hali devri daim olsun diyerek devretti. Aldım, göğsüme bastım, hâlâ gelir, hâlâ akar, bu bir nehirdir, yüzen nereye varacağını merak etmeyen çağıltısı kendine yeten bir nehirdir," diye anlatıyor ve birden bunca hali ile etrafın ona sanki yeterince hürmetkâr olmayışına, kör sağır dinleyici oluşlarına öyle bir içerliyordu ki buz kesip kalıp oluyordu. İlmin irfanın hamili olmuşum, daha da cahile rakkaslık etmem, diyordu. İşte bir tuhaf devran deveran vardı sade, bozulmadan götürme, acıya ayağını basmadan yürüme vardı. İnsan, özne bir figürdü, bir koltuk makam, işte bunun aslı yoktu. Dehşete düşüyorken bir yandan da acaba ben de çok yetiştim, malumatım ziyade arttı, Fahrettin Bey'in rahmetli, bildiği ken-

dine göreydi ama ben hem onunkileri aldım hem kendiminkileri muhafaza edip artırdım. Mesela o aslında benim bildiklerimi bilmez, diyerek aslında tahtının zaten hazır sade başa geçmenin malum vefat sebebiyle gecikmiş bir devir teslim olduğu aklına geliyor, "Neyse, geç olsun, hayırlı olsun," diyerek içi ile dışını tanıştırıyordu. Binlerce kez tanıştırılmış bu iç ve dış nasıl oluyorsa bir dahaki karşılaştırılmada gene birbirlerini ilk görür oluyorlardı.

Asıl hayat Nuhu için böyle başladı, kırkından sonra. Tam kırk. Nuhu bu kırkı, kırk yıl beklediği kırkı, kırk ayrı şeymiş gibi okşayarak aldı. Sözleri katlanıp, hükmü rahatladı, sözü akidelendi, kişiye göre verdiği şerbetleri daha kendine göre vermeye başladı, bununla da intikam duygusu hem alevlenip hem bazı sakinledi. Hayatı örmeye başladı. Bu arada onu Üsküdar'a, Anadolu yakası vakıflarına naklettiler. İcadiye'ye taşındı, beş senede oranın adeta yerlisi oldu, hem de Beyoğlu'ndan gelme. Kendini Niş'ten değil de Paris'ten İstanbul'a gelmiş Yahya Kemal farzetti. Vasıfları bazı kendine bile fazla geliyor da sıralamıyor, isteyenler araştırıp öğrensinler istiyordu. Ama öğrenen nâbekâr ya eksik ya yanlış öğreniyordu. Çenesi iyice düştü. Susmak için kendini zorlaması gerekiyordu. Etrafından yaşça daha büyük olmaya başladığında ise genç denilen şeyin nasıl bir boşluk ve nasıl bir inanmaya hazır, üzerine bir şeyler tutturmaya hazır pürüzlü zemin olduğunu hayretle seyre durdu. Şimdi gençliği kenara durduğu yerden gerçek bir seyirle seyrediyor ve dünyanın nasıl durmadan yanıldığını, durmadan kandığını, anılan, methedilen çoğu şeyin nasıl bir bilmezin kandırılışı olduğunu kat kat görüyor, gördüğü kadarına inanamıyordu. Hayatın yaş kemale erip de gördüğünü bildiğini bilen kalmayınca hakikat diye öne sürdüklerinden ibaret olduğunu tekrar tekrar seyrediyor, seyrin bir kısmında da rol alıyordu. Dünya, şu kırkından sonra gözü açılıp gerçekten bakabildiği dünya 1955-70 arası Samatya, Zeytinburnu, Beyazıt, Aksaray, Mercan, Taşkasap, Horhor, trenler, deriler, makas sesleri, sıcak su kazanları, kokular, sahilde gizliden ve derinden gelen hiç yaşamadığı şeylerin kokusu, kadın kokuları, kahkaha kokuları, pa-

ra kokuları, kızarmış balık kokuları, kütüphaneler, çivi yazıları, Tuvana, Sarissa, Arinna, Tahurvaili, mektuplar, durmadan ihanet edilen antlaşmalar, bohem kâseler, akik ağızlıklar, enfiye kutuları, birisinin dayanağı olmuş bastonlar, kim bilir hangi efendiden kalmış âsalar, mendiller, muhallebicilerden gelen yanmış süt kokuları, köpüren, durmadan köpüren ve utandıran şeyler, yaka mendilleri, askıda çirozlar, yavaşça öne çekilen rakılar, bardakta varlığını hemen kaybetmeye dönen üç parmağın silik buğusu, kullanılmış kül tablasının kızartma yağına karışan kokusu, perdelere sinen tütün kokusu, sandalye gıcırtıları, taraklar, hafiften sararmış dişin sararmış bıyıkla beraber kolaylıkla yalan söylediği ağzı hep böyle devam edebilmek adına muhafaza edişi, yalanın ardından hemen kapanan ağız, kösele ayakkabının sesi, camların kapanışı balkon kapısının açılışı, içeri hızla giren rüzgâr, tül perdenin dünyadaki en güzel eşyadan biri tül perdenin hafiften sallanışı, gün ışığı, Hüsnüyusuf çiçekleri, şoför kavgaları, çam kozalağının çıtırtılı gevşeme sesi, yıkanmış silkelenen meyveler, damlalar, su birikintileri, ekim sonu birden kararan ve üşüten hava, derin kasvet, Kulaksız Mezarlığı'nda uzun uykuda Fahrettin Bey, gümüş siliciler, parlatan süetler, geç mi oldu gerçekten yoksa daha vakit var mı dedirten ve cevap bulunamayan ikindi ezanları, yazın taze fasulyelerin kadınların elinde baş eğerek çıkan ve kıvrılıp kalan kılçıkları, hüküm süren genç kediler, yaşlı yorgun sokak köpekleri, inen hava, yükselen bulutlar, ömrün gidip insanın arkasından bakakaldığı intibaını veren akasya ağaçlarının kokusu... Bütün bunlar geçti, senesi geçti, mevsimi çağı geçti, bunlardan incinecek gönül geçti, bekleyecek aşk geçti, sabredecek inanç geçti, ne idiyse o geçti, ne bekleniyorsa o kaçtı da geçti, bir asla benzemez, onun gibi kokmaz, rengi değişik, şekli yabancı bir posa kaldı. Ama, bu ne hak ettiğini bilmeden hak etmediğini düşündüğü çocukluk, gençlik ve biraz daha ilerisini basit, tatminsiz, tuhaf bulsa da sonradan onun tesadüflerine, o vakit çizilmiş sonradan yürürken onlara bastığını fark ettiği çizgilere, sıradan bulduğu fevkaladeliklere şaşıracak, şaşıracak ve aslında beğenecekti. Sona doğru, yürür yol alırken, yol-

da sırtındakilere bakıp, yüzündekinin geldiği yere bakıp, hayatını beğenecekti. Herkes her şey bitince hayatını beğenecekti. Haksızlığa en çok uğrayan, halini dışarıdan seyredince, aç yattığı geceleri tokla beraber seyredince kendini, hayatını ve kaderini nihayet beğenecek ve değişir misin deseler, verir misin deseler değişmeyecek, vermeyecekti.

Aziz işe gidip gelmeyi bir gizlenme vesilesi olarak görüp makbul sayıyordu. Vakıflar binasından içeri girer girmez çünkü evdeki, sokaklardaki, kendi ile olan hayâlât içeri alınmıyor bu suretle aslında Aziz de içeri alınmıyor adeta sahte bir kimlikle içeri dahil oluyordu. Sahte kimlikle çay söylüyor, telefonlara bakıyor, evrak dolabını günde onlarca kez açıp kapıyor, ahşap sürgülerin şişmiş olanlarını değişik yöntemlerle yerine oturtuyor, panjur şeklindeki sürgüleri o bildik gürültülerinden çekinir gibi aşağıdan yukarı çekip sonra yukardan aşağı usulca bırakıyordu. İnsanların arasından bir şeylerine uğramadan geçmeye ayak ucuna basarak yürümeye, arkasını esen cama verdiği çalışma odasında masasının üstündeki hiçbirini tanımadığına yemin edeceği onlarca nesne, kâğıt, dosya ile otururken içine gelen şu anın gerçek olmadığı hem de asla ve kat'a gerçek olmadığı duygusuna yükseldiği an dışarıdan gelen insan seslerinin, birbirine yöneltilmiş soru ve cevapların havada son derece yapay ve sahte etkileşimin sürdürülmesi için gerekli ufak bir zaruri iletki olduğunu görüyor, an dağılıyordu. Birdenbire, "Aziz, oğlum şu İnadiye'deki evin yazısı sende mi?" dendiği vakit Aziz usulca aşağı kayıyor, "Hemen bakıyorum," diyerek henüz yaşadığı, resim ve gölge olmaya devam ettiği ama yukarı âlemle-

re de daha çok mesafe olduğunu sezerek çıktığı iki basamaktan usulca aşağı iniyordu. Hâlâ en büyük korkusu büyük çoğunluğun resim ve gölge olduğunu bildiği halde onlar tarafından gerçekten soluk aldığı ve insan olduğunun anlaşılmasıydı. Sahte, sahteliğin keşfinden gerçek, sahtelerin arasında gerçekliğin ifşa edilmesinden korkuyordu. Bunca makineye benzer canlı ona bu uyanık olma halini mutlak zehir ederlerdi. Uyuyor taklidi yapması gerekiyordu. Ahalinin bir ninni gibi söyleyip tekrarlayıp hem kendilerini hem etrafı uyuttuğu ve bu uykunun derinliği nispetinde de hayatta ve canlı olduklarına vehmettiği ninnileri duyduğunda, bu dünyayı uyutan siyasi, mizahi, kendilerince ciddi ilgilerini herkeste hemen inşa etmek, edemediklerini inşaya amele etmek isteyen zorbalıklarını gördükçe ürperiyordu. Bu da dünyanın devamı ve ona inanmanın soyuydu, bu kurusa her şey kururdu. Ah keşke. Yanlarında yaşadıklarına tuhaf bir saikle iştirak etmesi gerekiyordu. Etliye sütlüye karışmamak etsiz ve sütsüz olmaktı. Et, kan ve can bu demekti çünkü. Aziz'in de onların çatlarcasına ciddiye aldıkları günlük siyasetlerine, delice savundukları kıldan ince soğan zarından hallice teatilerine, zihinlerinin ezberi en kolay aldığı vakit üzerlerine yapışmış sözde fikirlerine, her gün tekrarlayıp durdukları yaşam ezberlerine şöyle kenarından olsun kuyruğunu değdirir gibi yapması gerekiyordu. Yoksa öfke ve düşmanlıkları ne yaparsa yapsın çok yamandı. Tabi Aziz'i çok yetersiz bir destekte, teşvikte ve cansız buldukları için gene öfkede ve hor görüdeydiler ama hiç değilse parçalamıyorlar, Aziz de kendine devam edebiliyordu.

Birkaç kere iş yerine evden zaman zaman radyoda çalan şarkıları kaydetmek için aldığı ve kullandığı teybini getirmiş ve bir boş kasete çalıştığı odadaki konuşmaları kaydetmişti. Gece evde bunları dinlerken dinlediklerinin en az yüzde yetmiş beşinin her gün bire bir aynı tekrar olduğunu aslında tahmin etmekle beraber yine de sakince kendi ile ve başka ortamda dinleyince yine de şaşarak iyice emin olmuştu. Aynı olmayan konuşmalar da yeni bir kaza bela, hastalık, çocuğun okulu, gelinin doğumu, oğlanın askerliği ... gibi bu seriye yeni eklenen ve ilk duyulduk-

larından sonra hızlıca o yüzde yetmiş beşe katılacak olanlardı. Herkes her gün karşılaştığı bir şeye önceki günün aynı tepkisini aynı sözlerle veriyor, bilinen mimiğini hazırlıyor ve çalıştırılmayı tercih edilmiş bir makinenin alışıldık sesini çıkarınca bozulmadığına sevinmesi gibi sağlamlığı ile sanki bir aynılığın tekrarından tesbih tanesinin huzurunu duyuyordu. Her ne ise onunla ilişki ve ona dair düşünme seviyeleri milim oynamıyordu. Çıldırtıcı bir sabitlik vardı. Mezar şahidesi kadardı bu sabitlik. Bu cansızlık, gerçekte ölülük hali büyük bir can ve ruh gibi ortaya saçılıyor, gören duyan milyonlarca kez işittiğine gene kulak kabartıyor ve dünkü sözünü aynı ahenkle karşılık olarak gönderiyordu. Aziz gündüz işittiklerini bir de gece işitip yarın yine aynı öbür gün yine bambaşka bir gün sanılanın aynı, bir hafta, bir ay, bir yıl sonra yine aynılarını başa alıp alıp dinleyip durdukça içine çıldırmaya benzer bir tuhaf sel sökün ediyordu. Yukarıdan bir yerden beynine oradan kalbine cüruf dökülüyor ve altında kaldığını hissedip bağırarak dama çıkıyordu. Çoğu kez iş yerinde konuşulurken cevap verecek olandan saniyeler önce onun diyeceğini hem de mimikleri ile kendi kendine içinden tekrarlıyor ve birkaç saniye sonra gerçek muhatap bu kopyayı pür neşe yapıştırınca öfke gene başından iniyor odadan çıkıp koridorlarda, bazen bahçede hızlı hızlı üç tur atıp geri yerine geçiyordu. Ölüler içinde olduğuna emindi. İşe gelip odasına ayağını atarken artık ellerini kaldırmadan kapı eşiğinde azcık durarak bir Fatiha okuma alışkanlığı edinmişti. "Ne yapıyorsun," diyene cevabı yoktu.

Bir yandan evini ve Tevhide'yi de idare ederken onun kendisini serbest bırakmasına yetecek bir şeyleri olsun istiyordu. Yoksa daha içeri girer girmez Tevhide'nin bütün gözleri Aziz'in üstüne doluyordu. Bu gözler gün boyu pırasayı keserken de, yer elmasını soyar, havucu rendelerken de bir şeye tutunarak ancak bunları yapacak gücü bulabiliyorlardı. O da, çoğu zaman bir istek, arzu, uzun emel ya da hayal oluyordu. Tevhide gün boyu canlı tuttuğu hatta diğer her şeyden daha hakiki saydığı hayalini sabahtan akşama boylandırmış, şimdi onun resmiyete dökülmesi için gözünü Aziz'e dikmişti. Aziz gözünü alıp nere-

ye kaçacağını, sofranın hangi eşyasına, tuzluğun hangi deliğine, hangi tencerenin dibine saklayacağını şaşırarak dolanıp duruyorken Tevhide, "Bak Aziz ömrümü sana verdim, tamam helali hoş olsun ama sen de bana bir şey uzat, ben de bir şey istiyorum," diye başlıyordu. Aziz Tevhide'nin ömrüm dediği bu iki yıllık süreyi bir sağa bir sola bakmakla hızlıca bitiriyor, "Ne vereyim Tevhide, ne istiyorsun?" deyince Tevhide karşılık bulmanın rampasına hızlıca tırmanıp, "Ne bileyim, bir hayat ver, bu kadar kadının hiçbir hayatı yok mu, her gün nereye gidiyorlar, saç ne için mizampli yapılıyor, ince çorap neden giyiliyor, şason ayakkabı neden can pahasına alınıyor demek ki candan önemli şeyler var, nedir bunlar, bana bunlardan ver ki ben de azcık canlanayım," diyordu. Aziz, oldubitti insanların ne istediğini anlamakta güçlük hatta imkânsızlık çekmişti. Şimdi Tevhide konuşurken sözlerin harf harf önüne döküldüğünü görüyor, okuyor ama içeriği gene anlamıyordu. Sadece bir sıkıntıdan emindi ve en büyük talihsizlik kendini meşgul edemeyen ve bunu başkasından talep eden, başkasını buna memur eden insana tesadüf etmek hatta buna çatılmaktı. Ne güzeldi hâlbuki Baba'nın yanındaki bacılar gibi mesela günün meşgalesini severek sevmeyerek fark etmeksizin sırtlanıp kendini kendi elinden tutarak günün içinde, mana için gezdirerek yürütmek, kendine bir şeyler göstermek, kendini işaret etmek, rast geldiği ile baş etmek ve başını yine de onun içine sokmamak, ne güzeldi. Yatağa başını alıp gitmek, öbür dünyaya başını alıp gitmek, sofradan öyle kalkmak, sabahın seslerini gecenin seslerini merak etmek, ne güzeldi. Şimdi oysa ne istendiği belli değil, dışarıdan bir şeyin insana asla giremeyeceğini, insanın dışarıdan içine bir şeyi alamadığını mutlak bilen Aziz için bir şey istemek ne zelillikti. İşte olmayacağı istemek buydu herhalde, istenen olamayacağından değil, istemek olmayacağından hem de.

Bir imdat geldi Allah tarafından. Birkaç ay sonra Tevhide bebek beklediğini söyledi. Aziz'in ilk aklına düşen şimdi Tevhide'nin oyalanabileceği ve onu serbest bırakabileceğiydi. Buna sebep habere müthiş sevindi, o kadar sevindi ki Tevhide onun bu memnuniyetinden kendine bir gurur ve sevgi payı çıkarıp

o da memnun olmaya başladı. Aziz her akşam onun karnındaki ve hali hakkındaki anlattıklarını büyük ilgi ile dinliyor, akşam yürüyüşlerine çıkarıyor, ilgileniyor ve hiç değilse ne dediğini anlıyor cevap da verebiliyordu. Hamilelik yumuşak ve zahmetsiz geçti, Tevhide Zeynep Kâmil'e zor yetişip bir oğlan doğurdu. Aziz çocuğa hayatına adalet getireceği inancı ve temennisi ile Adil adını verdi. Adil şimdiden babasına makul bir yük yüklüyor ama asıl onun yükünü sırtından, gözlerinden alıyordu. Aziz Adil'e bayıldı. Eve bir kuş sesi, tabiat, orman, Toroslar'ın eteklerinin gece cümbüşü gelmişti sanki. Aziz çocuğun ağlamasından bile hiç rahatsız olmuyor, çocuk da onu görünce bu zahmetli işi, hasta değilse makbul değil nasılsa, deyip hemen bırakıyordu. Aziz'i görmesi susmak demekti. Anasına mütemadiyen ağlayan oğlanın babaya bu denli susmasına Tevhide ne hissettiğini bilemeden durgun gözleri ile içerliyordu. Zaten hep hisseder, hem de çok keskin, yaralanarak hisseder ama ne hissettiğini bilmez, merak da etmezdi Tevhide. Ama hissi yakalayınca katilin bıçağını tutmuş gibi olur ve onu etinin daha derinine batırır, kan kaybını artırır ve basit görünen şeyleri bile kendi eli ile öyle bir ağırlaştırırdı ki olanı ilk anlatmaya başladığı an yarattığı ilgi acıma ve merak karşısında kim olur olsun işin sonuna geldiğinde sade bir hayretle karışık anlaşılmazlığa pat diye düşerdi. Tevhide bu acıyı da hemen alır anlatmadan evvelki halinin yanına koyar ve bu iyice şişmiş pakete şiş gözlerle bakardı.

Tevhide Adil doğunca yüklendiği sorumluluk ve etrafın elli, yüz, hatta bin sene evvel ölmüş olanlarının bile, "Annelik gibi güzel şey, annelik gibi bir lezzet yoktur," sözünü bir türlü bulup yaşayıp, "Öyle vallahi," diyemiyordu. Bir ağlayıp duran bebeğine bir misli ile artmış işlerine, bir uykusuz gözlerine bakıyor dese dese, "Lezzet bunun neresinde," diyordu. Lohusalığında Manisa'dan gelip başında duran anası Adil'i ikide bir kokluyor, "Oh mis gibi bebek kokusu," diyor, hemen koşup burnunu aynı yere dayayan Tevhide o denilen mis kokusunu bulamıyor, çamaşır, hatta ne yediyse onun kokusunu alıyordu. Ama anasına bir kere bile, "Bu kokuyu ben niye bulamı-

yorum," dememişti. Bir keresinde yine anası koklayıp mis, deyip Tevhide de yoğurtlu şeftali kokusu alınca birden aklına bu kokuyu tüm tarih boyunca birkaç kişinin aldığı diğerlerinin de itiraz edemeden hatta alamadıklarından hicapla diğerlerinden de şiddetli onaylayıp oh mis, dedikleri lâedri bir koku olduğu düşüncesini uzaktan bir tabela gibi görür, okur oldu.

Kalabalıklaşan ailede kendi payına düşen ilgi ve itiraz azaldığından Aziz zaten herkesten çok ve olağanüstü bir doğallıkla kaynaştığı kayınvalidesine gitmemesi için yalvarıyor, elini ayağını tutuyor, Tevhide'nin durgun ve sorgular, kendisi için bir şeyler ister, arar gözlerinden kayınvalidesinin ona sadece bakar gözlerine dalar gibi giriyordu. Aziz'i zaten evliyaullah gören Nuriye anne bu hem de sa,mimiyetle yalvaran tavırla artık tüm köşelerini kaybederek yusyuvarlak bir topaç olup dönüp duruyordu. Aziz akşamları kayınvalidesini de muhakkak yanlarına alarak yürüyüşe çıkarıyor çay bahçelerinde oturtuyor, gazoz içiyorlar ve ona kendi çocukluk ve gençliğinden bir şeyler anlattığında karşılaştığı derin ilgiden o da şaşkına dönüyor, kaynanasıyla sohbete doyamıyordu. Öbür dünyaya dair ne söylese kaynanası tuhaftır onu anlıyordu da yan sandalyede oturan Tevhide dinlediklerini bir tuhaflığa ve ayıba şahit olur gibi başını başka yere çevirerek dinliyor, ayıyı, Dabaz tekkesini, Hasan Amca'yı, sokaklardaki taşlamayı çirkin bir geçmiş addediyordu. Kaynanası ise bunları bir peygamber menkıbesi gibi dinliyor, genel dünya tarihinin bir dilimi gibi görüp tekrar tekrar sonsuz bir haz ile anlattırıyordu. Aziz kaynanasıyla konuşur ve eskiyi ona anlatırken derin bir yeis ile bunca mananın, başkasına da tesir edebilecek bir hayatın içinden çıkmış olduğunu kendi gözü ile şimdi bir de uzaktan görüp an ile kıyaslayınca başını çarpa çarpa kuyulara düşer gibi oluyordu. Kaynanası Nuriye Hanım da ona Manisa ile köyleri ile ilgili çok ilginç şeyler anlatıyor üstelik bunları ilginç bulan bir Aziz olmuş olacak ki ona anlattırılmasına da dinleyip şaşmasına da kendi şaşıyordu. Nuriye annenin onlardan ayrılmaları ise büyük bir zelzele gibi oluyor, iki gün evvelden Aziz de kaynanası da yüzleri yerleri süpürerek ve sözde birbirlerine belli etmeden perişan duru-

yorlardı. Otobüse yolcu edilirken kadıncağız tekrar geleceğini bin bir yemin kasemle söylüyor, kollarını birbirlerinden zor çözüyorlar, gözleri yaşlı ellerini sallarlarken Nuriye anne şeyhinden ayrılır gibi parça parça, Aziz bu Azizem dediği kadından tek müridini yola vermiş gibi yeis içinde taşlaşarak kalıyordu. Tevhide, bu anası ve kocası arasındaki müthiş muhabbetten memnun değildi. Zaten genç kızlığında da annesi onu istediği şekilde bulmamış, sanki bir örtü ya da yanlış yere konmuş bir eşya gibi gördükçe gözünü dikip eliyle, diliyle, gözüyle, neresiyle rast gelirse şöyle bir çekiştirip düzeltmek istemişti. Ama sonucu hiç beğenmemiş ve arkasından kaşını çatarak bakmıştı. İki küçük erkek kardeşin ablası olmak, hep ablalık ve yetişkinlik beklenmek, iş görmesi ama işlerin bitiminin bir rahatlamaya ve memnuniyete değil, başlayacak yeni işe kapı olması çocukluğundan beri Tevhide'yi bu aile diye geldiği yeri yadırgar yapmıştı. Nasılsa kimse memnun değil, nasılsa hiçbir iş bitmiş değildi. Hiçbir yemek şöyle bir karın doymasının, sevdiği bir yemeği yemiş olmanın memnuniyeti ile bir gevşemeye durmasına müsaade etmiyor daha son lokmasını ağzına atıp da olur ki bir sırtını arkaya verecek olsa anası, "Hadi kaldır sofrayı, bulaşıkları da sakın bırakayım deme, bezi bahçeye silkele, şu kırıntıları kümese doğru, şu yufkaları şuraya ötekini buraya, sonra dışarı as yağsı yağsı kokmasın, kapının önünü de bir süpür..." diye başlıyor ve şişkin karnın en sevmediği şey, ayaklanmak, hareket, iş... sıraya giriyordu. Bir saati geçkin iş bitince bakıyordu ki bunca şeyi hiç yapmamış gibi, çalıştığı anlar gene gözden silinmiş, Tevhide bütün ramazan ayını yiye içe geçirenle bayramda bir olmuş gibi oturan, yatan kardeşleriyle bir olmuş. Bu hep böyle devam etmişti. Daha genç kızlığa devrildiği vakit anası gözünü diker, bluzu dar mı, fazla renkli mi, bir yeri belli mi iyi bir inceler, bir şey demese de sanki memnun olmamış gibi dururdu. On üç yaşında birdenbire şimdiki cesametine ulaşınca anası iyice sıkıştırmaya ve sokağa, oyuna, gülüşüp kıkırdamaya, hele göğüsleri çıkmışken zıldır zıldır ip atlamasına karşı bütün dikkati ve beyninin muhafızlığını yapan kaşları ile tedbirini almıştı. Her an tetikte her an beklemedeydi. Etrafa da

kız yetiştirmenin zorluğundan şikâyetlenip duruyordu. En kötüsü ise Tevhide'den biri beş biri üç yaş küçük erkek kardeşlerini ablalarına göz kulak olsunlar diye tembihlemesi, onların da arkadaşlarının yanında bile Tevhide'yi takip edip en ufak bir şeyi bile koşup analarına yetiştirmeleriydi. Beş dakika koşsa, bir ağaca çıksa, biraz lastik atlasa, bir duvarın üstünde iki kızla ayaklarını sallaya sallaya şarkı söylese daha an havaya bir hatıra olarak yerleşecek yer ararken anası ev kıyafeti ile sırtında yeleği soluk soluğa yanı başında biter ve yanındakilere aldırmadan nefesi kesilerek kaşı çatık, "Hadi eve," der, beklemeden de öne düşerdi. Tevhide duyduğu utancı ve gönül kırıklığını nereye koyacağını bilemediğinden yüzüne asmıştı. Daha on beş yaşında yüzünde ve gözlerinde bir mâni vardı. Neyin neye mânisi olduğunu bilmediği bir mâni vardı. Gözlerinde ve ağız bölgesinde bir,ikiyordu bu mâni. Bazı arkadaşları onun bu uğradıklarına hemen hemen aynı çevre ve müsavatta olmalarına rağmen uzaktılar. İp atlar, hoplarken anaları bir iki söylense de gülüp geçiliyor kızlar da, söylenen anne de ciddi olmadıklarından bir şaka olarak incecik, hırpalamadan değip geçiyorlardı. Tevhide kendininkinin neden daha büyük tepkilere sebep olduğunu zaman zaman düşünüp bir arkadaşı ile dertleşirken arkadaşı ona, "Eee tabi sen güzel, gösterişli kızsın," demişti. Bunu o vakte dek hiç aklına getirmeyen Tevhide işittiği ile birden iyileşivermişti. Sebep buysa ki muhakkak buydu, arkadaşı bile zorlanarak da olsa söyleyebilmişti çünkü bunun için sıkıştırılması normaldi. Yüzü gülmeye başladı, sürekli gülüyordu. O güldükçe anası kızıyor, "Az gül az, hele çarşıda sokakta ağzını oynattığını görmeyeyim, herkes umar sonra," diyor ama Tevhide bu yükünü taşımanın yolunu bunda yani hemen ağzının içinde bulmuş olarak fazla belli etmeden de olsa gülmeye devam ediyordu. Güldükçe gerçekten de belki yeni farkına vardığı için o da daha taze fark ediyordu ki etraf ona daha dikkat ediyor, bakanlar, peşine takılanlar, yanına yanaşıp, "Gülüyorsun ama konuşmuyorsun, olmaz ki," diyenler oluyordu. Mutluydu Tevhide. Ağzı ile barışmış gözlerinin de gülmesine belki de az kalmıştı. Bazen gülmek için kendini zorluyor, sokakta kahkaha

atar gibi yapıyordu. Bu daha çok dikkat çekiyor ilgiyle yanına varan, eve kadar takip eden, okulun kapısında çıkışa yakın bekleyenler ve yürürken arkasından gelenlerden başka yaşlıların aynı annesi gibi kaşlarını çattıklarını görüyordu. Birkaç kez bazı delikanlılar iyice azıtıp yanından hızlıca geçer gibi yapıp sağına soluna dokunuyor, bazen etlerini buruyorlardı. Ağlayacak kadar canı yanan Tevhide birkaç gün az gülüyor sonra gene haline düşüyordu ki bir okul çıkışı anasını kapıda gördü. Onu bekleyen dört tane oğlanı karşısına almış sert bir ifade ile söyleyip duruyor, elini kolunu sallayarak belli ki tehdit ediyordu. Oğlanlar başları önde olmakla beraber korkmuşa benzemeden sadece ses etmiyorlardı. On dört yaşındaydı Tevhide. Anası ile eve dönerlerken her zamankinin aksine annesini gerçekten kederli gördü, sinirli değildi. En yakınının cenazesinden geliyor gibiydi ve hiç konuşmuyordu. Tevhide bir korkuya düştü. Eve geldiler, annesi gene hiç konuşmadan mutfağa girdi. Tevhide nereye geçip ne yapacağını bilemiyor kendi evine ilk kez gelmiş gibi daha girişte öyle duruyordu. Odaya mı geçsin ne yapsın bilemiyordu. O vakit anladı ki sürekli anasının söylediği işleri yaptığı için zaten öyle sabit bir yeri de yoktur, oradan oraya sürülür durur. Şimdi bir işe ne kadar ihtiyacı vardı. Ah bir bahçeyi süpür deseler de tek çöp bırakmadan dört saat süpürse, ah sonra bütün camları silse, çok yorgun oturup bir çorba anca içse ve daha son yudumu ayakta içerken bir yandan toplamaya başlasa. Anası, "Az yersen hafif olursun bak sofradan kalkasın, kalksan bir iş göresin yok, yemek mi yedin kurşun mu yedin belli değil," derdi. Şimdi bir çorba ile Tevhide gerçekten kuş gibi olacak ve işten işe koşacaktı. Ne tatlı geliyordu bu düşünce ama anasından ses seda yoktu.

Akşam yemeğine de öylece oturdular. Tevhide her zamankinin yarısı kadar bile yiyemedi. Anası ağız açmadı, oğlanlarla da pek konuşmadı. Babası anasına, "Ne var?" deyip anası da bir el hareketiyle sen işine bak der gibi hareket edince babası da kendine döndü. Merak yoktu, ilgi de kurcalama da yoktu neyin var, ne oldu, diye. Bir söz olursa olur olmazsa üstelenmezdi. Dokuzu geçe Tevhide yatmaya gitti, nasılsa bu yükle kaçar gibi

uyudu. Sabah okula gideceği saate yakın çalan zil ile uyanıp yataktan doğrulunca yatağının karşısındaki küçük sedirde renkli bir küme gördü. Gözlerini kırpıştırarak yaklaşıp kümeye dokunup elinden dökülenlere bakınca çığlık atar gibi ama dışarıdan çığlık atmadan içinden yükselen bir ses duydu. Gece o uyurken anası bütün kıyafetlerini birden beşe makasla ince ince şeritler halinde kesmişti. Dolabına, yatağın altındaki plastik sepete baktı, hepsi boştu. Tamamı karşısındaki kümedeydi. Renkli tümseğin çok da güzel bir görünümü olduğunu o hal içinde bile fark ediyordu Tevhide. Elbiselerini bluzlarını eteklerini yan yana dizse böyle güzel durmadı. Bazen nisan sonu mayıs başı gibi dağlarda kırlarda bazı toprak yığınları öyle neden bilinmez mezar gibi kabarır ve morlu sarılı dağ çiçekleri, sarıdan, turuncuya, kahveden kızıla renklerde kalın saplı o değişik çiçek ile gelincikler bu mezarı sanki kendileri keşfetmiş ve bir kimsesiz mezarını süsleyerek teselli etmek isterlermiş gibi tümseği ama sadece o tümseği başka her yeri bırakarak ve onu ayırarak süslerlerdi. Bazen de bir rastgele taş öylece bütün kış durur ve baharın bir mor çiçek halkası onu çepçevre ama sadece o taşı bir bordürle çevrelerdi. Taşın beyazı çiçeğin moru ile öyle bir resim verirdi ki, o özenle seçilmiş mor halka o taşı dünyanın kutsal taşlarından biri yapar ve boynundaki çelengi ile bunu öyle bir faş ederdi ki, kuşlar yukardan alçalarak bakar da geçer, saksağanlar, serçeler, küçük kuşlar üzerine birkaç saniyeliğine muhakkak konar, ayak sürer de geçer, kertenkele taşın etrafını dolaşır da geçer, karıncalar sıra olur da geçer, arılar üstünden söyler de geçer, bulut nemini salar da geçer, güneş kışın koyu lekelerini açar da geçer, geçer geçer, taş her ziyaretten haberdar anın içinde durur da geçerdi.

Şimdi Tevhide baktığını, gördüğünü bilmediği bu renkli toprak kümelerine benzettiği kendi tümseğine de çok acılı bir kutsiyete bakar gibi bakıyor onu tanıdığına da şaşıyordu. Öyle ki elini daldırıp da en alttaki ne ortadaki ne şu kızıl gibi duran parlak şey ve onun yanındaki koyu lacivert ne, bakamadı, o da bir kertenkele gibi etrafında dolanıp geçti. Hiçbir şey söylemeden anlayıp da geçti.

O hafta okula gitmedi, evde pijaması ile oturdu. Sonra annesi ona kendi beli lastikli bir eteğini verdi, bahçe işine onu giydi. Rahatlamış gibiydi Tevhide ya da uyuşmuş. Aklı boş, zihni bomboştu. Ne olduğunu düşünmüyordu. Annesinin gerginliği azalır gibiydi. Ona ufak tefek işleri söylüyor, elinden alıp veriyordu. Tekrar kabule razıydı Tevhide. Ne çabuk kırıldığı ne çabuk razı olduğu aklına gelmiyordu. Birkaç gece düşünür gibi olurken boş zihninde çabuk ya da geç her şeyin aynı yola çıkacağı izi bir yol gibi göründü. Yolu görüp uyudu.

Haftanın sonunda bir sabah bahçedeyken anası yanına gelip bahçenin küçük duvarına oturdu, eliyle ona da gelmesini işaret etti. Tevhide anasının yanına gitti. Anası elini onun dizine koyarak, "Bak kızım eziyeti kendi evinde çek ki el zulmü çekmeyesin, onlar hiç acımaz, anandan duy ki başkasından duymayasın. Şakıyacak zamanın ama şimdi şakırsan sonraya sesin kalmaz, görüp göreceğin çok az, duyup duyacağın ondan da az, dünya zaten bir avuçtur, sermayen o avucu bile doldurmaz, vakitsiz tüketme, erkenden kızarma, herkes yeni kızarırken ve derilirken sen solmuş olma, her üzüntü hayra varır, üzülmek şifadır, beklemek şifadır, sabretmek cidaldir," dedi. Tevhide anlamadan dinliyordu. Anası anlamadığını biliyor muydu, her öğüt veren gibi tam en gereken ve kupkuru yeri suluyorum diye kendinden ve hayrından memnun dünya da buna şahit mi sanıyordu, muhakkak öyle sanıyordu ki susamıyordu. Çünkü bilmediklerini de söylemeye başladı. Bir diyen değil mi, artık duramıyordu. Söyledi, söyledi, söylemeye doydu, kendine, hayatına, bildiğine, bilmediğine doydu, artık kalkmak istedi, kalktı. Tevhide anasına baktı, öyle yalnız ve başıboş duydu ki kendini hemen koşup sarıldı. Anası da ona sıkıca sarıldı. Anası, sözünün, tesirinin, yaşının hakkını almış olmakla memnun daha da sarıldı. Tevhide de öyle bir sarıldı ki anasına, ondan duyacağı kalmamış ama kendi çaresizliğine sarılır gibi bomboş bir boşluğa kolları olmadan sarılır gibi sarıldı. Boşluk, ne dediğini ne istendiğini anlamadan sarıldığı bu boşluk giderek genişledi, genişledi, kâinat gibi genişledi. O genişledikçe Tevhide'nin anlamadığı ama kederlendiği de genişledi. Öylece kaldı. Aradan

vakit geçince, sarılmanın tesiri de azalınca anası da sözün giyilmediği, tacın takılmadığı, zincirin ele dolanmadığını görüp o da boşluğa bakar ona hitap eder oldu. Boşluk da güzel cevap veriyordu yalnız ve yankı hep tasdikteydi, ne dense mislini daha gür söylüyor daha avaz veriyordu.

Anası ile Tevhide'nin arası böyle bir boşlukta kaldı hep. Annenin her gerekeni, bir evlada verilecek, denecek, gösterilecek her şeyi koyduğunu düşündüğü yer Tevhide için neyle ve neden böyle olduğunu bilmediği, adımını atamadığı bir boşluk olarak kaldı. Bu da aralarındaki mesafe oldu. Üstelik anası o mesafe olmadan yani o mesafe aşılmadan kendinden zırnık koklatmayanlardandı. Tevhide ise yaradılış itibarı ile mesafeye konmuş şeylere çok mesafeli ve bigâne idi. Boşluğu atlayıp bir türlü yan yana gelemiyorlardı. Zamanla anası Tevhide'yi izansız ve iyi yetişecek kendi gerçek kızı olarak yetişecek olmaktan uzak görür olmuş mesafeye azcık da kendi duygularından ve kırıklığından koyup yalancı eklem oluşturmuş, Tevhide ise anasını tamamen başka bir dünya ve öbür dünya özleminde, eski moda, çağa uymaz, aklı sabit bir kadın diye tarif edip pişirmiş, sertleştirip son şeklini vermişti. Birbirlerine veremedikleri şekli bu şekilde vermişlerdi. Devir değişmiş anası ona uzak kalmış üstelik Tevhide'yi de uzak etmişti. Onun yüzünden Tevhide de devrinin kızı olamamıştı, eski kızlardan da olamamıştı. Huzursuz ve dik başlı ama dik başı ile başını alıp bir şey yapamayan bir kız yapmıştı. Sadece dik başlıydı. Ama dik başlı olup da ne yapıyor dendiğinde, "Ne yapacak huzursuzluk çıkarıyor, tat kaçırıyor," deniyordu. Babası insan ruhuna, psikolojiye, davranış biçimlerine dair en ufak bir fikri olmayan bir adamdı. Bir kimsenin en basit davranış şekli bile ona açıklanamazdı. Koyun bile tavuk bile, bilinmez ama belki tırtıl bile davranışa göre yaklaşır ses çıkarır muamele ederken babası sadece önüne bakarak iş görür, daha bir kez günün doğuşuna, bir kuşun, bir horozun sebepsiz uzun ötüşüne şahit olmamış gibi biri bunlardan bahsetse gözlerini kısıp bakardı. Bir tek sağanak yağmurda dikkat kesilir, sert rüzgârda dışarı fırlardı. Bir de bayramlarda tebessüm eder ve eli öpülsün, misafir gelsin diye beklerdi. Ça-

lışmadan geçen birkaç günlük bayramın sonuna doğru sıkılmaya başlar, üstünü başını değiştirir, misafir varken bahçede kazma kürekle, ot çöple uğraşır, içeri zor girerdi. Tevhide'ye de oğlanlara da öyle Allah'tan gelmiş şeyler gözüyle bakıyordu, yetiştirilecekleri, bir karakter sahibi olacakları aklına hiç gelmiyordu. Onları kendi yaptığını bile bazı söz olunca inkâr ediyordu. "Yahu çocukları istemişsin, yapmışsın işte dayı, hadi," dendiği vakit büyük şaşkınlıkla, "Ben istemedim, ben yapmadım, kendileri oldu, Allah verdi, ben karışmam," diyor ve uğradığı ithama şaşkın ama daha fazla üstelemeyi ayıp sayarak duruyordu. Ama sözü hep buydu, "Ben istemedim, ben nereden isteyeyim, nasıl yapayım, geldiler, ne yapalım."

Tevhide'nin anası hiç ilişemediği ama doğal insan saydığı kocası, izansız oğlanlar ve ateşe seviyesinde mesafeli kaldığı Tevhide'nin arasına yıllar sonra bir büyük lütuf gibi doğan Aziz'e rast gelince yıldırım çarpmış gibi olmuş, madden ve ruhen içindeki sıkışmış tüm buhran birden erimeye durmuştu. Eğer bilip duyup söyleyebilse söylemek istedikleri onun söyledikleriydi, bir geçmişi edinmek istese talip olacağı onun geçmişiydi, bir ahlâk istese yeni baştan cilalı ve hazır yeni bir ev gibi girmek isteyeceği ahlâk onun ahlâkı olurdu, şüphesiz hem de. Bakışı, duyuşu, tutuşu sanki hep kendisi için toplanan en ihtiyaç duyduğu, en sevdiği, en güzel kokan ve en nadir çiçeklerden demetlerdi. Her dediğinin hem de senelerdir bekleyen boş yeri vardı onda, yerleşiveriyordu hemen. Zenginleşiyordu böylece. Her anlattığı onun yaşamadığı ama bildiği kendi hayatına aitti. Her resmedilen onun da gördüğü ve içini cız ettirendi. İşte onu bir gören hem aklında tutan üstelik şimdi ona aynı hatırayı nakleden vardı, aklı almıyor sevinç iç organlarını bile kamaştırıyordu. Aziz kızından ziyade ona gelmişti besbelli, bu çoraklık ve intibasızlık gerçek olamazdı zaten ve işte delili hem de kanlı canlı yanı başındaydı. Tevhide'nin kendisine ettiğini Aziz'e de etmesinden onu üzmesinden çok korkuyordu. Tevhide'nin çünkü aslını elif'ten ye'ye biliyordu, olacak şey değildi. Bu evliliği kendi için istemişti sanki daha çok. Ona yardım ederim, yükünü azaltırım, diye düşünmüştü. Sık

sık İstanbul'a geliyor, on on beş gün kalıyor bazen de Aziz'in çalıştığı yere telefon açıyor beş dakika olsun konuşuyordu. Aziz ona muhakkak bir bardak şifalı su veriyor, bir şey anlatıyor, bir eski resmi bulup getiriyordu. An'a, o âna beraber bakıyorlardı sonra. Bundan duyduğu tadı tasvire imkân yoktu. Hayat gözünde değerlenmemiş ama bazılarının yaşayabildiği, bazılarının görebildiği bir gerçeklik halini almıştı. Bunu şimdi ne kadar dışarı patlayarak çıksa da içinde bir sır gibi saklıyor, sır büyüyor, bazı kendini ele verir gibi oluyor bazı dayanma gücü ve mukavemeti bir sırrı olduğunu dışarı bildiriyordu. Ama dışarı, bu ne versen almaz ne desen geri sunan mekân korkulacak bir şey de değildi. Korku, anlıyordu ki sade içindekine mahsustur, içindeyken ve içindekinden korkulur, dışa gerçek korku yoktur.

Tevhide aslında pek de eski olmayan ama şimdi ona çok eski gelen mazisindeki annesini sık sık yeni hayatında, yeni şehrinde, kendi evinde, hem de alabildiğine memnun görmekten şaşkındı. Evlilik çünkü biraz da evinden uzaklaşma arzusuydu. Kötü de olsa dar da olsa kendi yeni hayatına çıkma arzusuydu. Yoksa hep duyuyordu, "Sıcak ahırdan dana kaçmaz," sözünü. Ahırın sıcağı müşfik bir annenin nefesi ile ısınmış ve kocaman diliyle kulakların arkasını boynuzun arasını bir anda yalayacak o dili bulmak, o sıcak ve nemli, emniyetli ve dışarı çıkmak istenmeyecek yere rast gelmiş olmak kolay değildi. O yüzden seçilmek için dışarı çekilen nereye gideceğine bakmadan, "Tamam," diyor arkasından da kaçtığının aynısını kendisi kuruyordu, samanlık seyran olmuyor bir sade samanlık oluyordu. Tevhide pek hayalini kurmadığı kendi hayatı olması ihtimaline yine de bayılmayarak ama evini değiştireceği, kendisine bakışı değiştireceği, kendini değiştireceğinin bir gizli sezgisi ile peki demişti. Şimdi ama hiçbiri değişmemiş, annesi hep yanlarında, onu beğenmeyişini Aziz'e hayranlık ile iyice pekiştirmiş, Tevhide o aradığı ve bu benim galiba diyeceği bakışın zerresine hâlâ rast gelememiş vaziyette sadece İstanbul'a taşınmıştı. Taşınırken her şeyi sanki bavulunda onunla gelmiş, getiremediklerinin yerine aynılarını burada almıştı hem de paha karşılığın-

da. Bir oğlunun olması, Adil, onu sanki şaşırtmıştı. Yirmi yaşındaydı ve bazı kendini beğendiği, saçlarının her zamankinden güzel zülüflendiği, göbeğinin çıkmadığı, bacaklarının parladığı günler kimse onu fark etmeden akşamın olup günün geçmesi onu kederlendiriyordu. Tevhide bu geçişin farkındaydı, öfkeleniyordu. Gece parlayan bacağına bakıyor ve birazdan ışığı kapatıp bu parlaklığın kimse görmeden sırlanacağı düşüncesine dertleniyordu. Bir vakti vardı ve o vakitte Adil ağlıyor, Atlamataşı'ndaki pazara gidiyor, öğle güneşi mutfakta akşam altıya kadar etmediğini bırakmıyor ama tencerede sıcak zeytinyağlı, soğanlı, dereotlu, pişmeye çalışan bir yeşil nebatın henüz çiğ kokusu geliyordu. Duvarda takvim, işte 12 Mayıs 1989 Cuma idi. Hava termometreye göre 26 derece.

Bazen muhtelif hayaller kuruyor ve hayallerin sonu başı gibi tatlı olmuyordu. Hayallerin bile sonunu bir şeye bağlamak gerekiyor ve bu son, hayali sıradanlaştırıyordu. Hayalin sonunda hayalin başındaki kendine saçtığı yıldızları, yalazları bulamıyor, sonunda gene külleniyordu. O yüzden bir hayal kurup onu yarıda bırakmaya ve öbürüne geçmeye başlamıştı. Çünkü hayalin sonu da ya ev kadınlığına ya hımbıllığa, en güzel şeyde bile tam tatmine ulaşamayan eee sonra demeye, o parlak şeylerin matlaşmasına varıyordu. İşi oralara getirmemeyi öğrenmişti. Hayali adeta sahneden indirmiyor, eve, odaya sokmuyordu, böyle iyiydi. Sahneden inmenin sonu terdi, bornozdu, ona bir bardak su verene Allah razı olsun demek, ona daha güzeli ile mukabele etmek ve bir güzel söz söyleyene medyun-u şükran olmaktı, bunlar hoşuna gitmiyordu. Bazen düşünüyordu da aslında geçmişte ufak tefek birkaç macera yaşamış olsaydı bunlar bile ona yetecekti. Kırıp bacağını oturabilecekti sonra. Ya da daha iyisi macerasız evlenecek ama evlenmekle bir etraf sahibi olacak, bu etrafa gizli gizli bakacak etraf ona gizli gizli bakacak, görünürde boş gerçekte kıvıl kıvıl bir hayatı olacaktı. Gizli gizliler aşikâr itiraflara dönecek, kalp kabaracak, ateş çıkacak, düşmemek için bir cambaz gibi mücadele edecek, yorulacak, yoracak, gardrobuna baktığında hangi elbiseyi niye, ne muratla giydiğini hatırlayacak, yazlıkları kaldırırken ayrı, kışlıkları çı-

karırken ayrı ayrı hatıralar ile kederlenecek, heyecanlanacak, dolup boşalacaktı.

Aziz'in oyalansın diye getirdiği eski dergileri karıştırıyordu sık sık ve kendine acaba bu yazılan resmedilen hayatlar gerçek mi, şu Balmain denen, Heim denen modacının elbisesi mesela ya da şu kermes, şu şık kadınların gülüşü gerçek mi, evlerine dönünce de devam ediyor mu? Siyah beyaz resimlerdeki elbiselerin tarifinde, "Üzerine aldığı blö vizon etolü, tülgrekten garnitürü, göğüs ortasında kendi kumaşından yapılmış bir nö, saten düşesten yapılmış ayakkabılar, açık mavi brokardan bir kokteyl kıyafeti ve bej organzadan düz iplik kesilmiş sol dikişin yenilik verdiği robu..." okuyor ve bu kartondan yapılmışa benzeyen elbiselere uzun uzun bakıyor, tekrar tekrar okuyor, sıralıyordu. Mesela şu resimde oval bir masada dört kadın üç erkek oturmuşlar çoğunun elinde sigara ve her birinin elinde bir içki, mütebessimler, sanki her birinin hem diyeceği hem denilene mukabele edecek bir şeyi var, olabilir mi, nasıl olsun, herkesin elbisesinden, kendinden, diyebildiğinden, duyabileceğinden memnun olmasına ihtimal var mı, olsa olsa orda bir kişi memnundur, o da mutlu değil, memnundur. Evlerine gidince onlarla devam eden ne, orada nasıl oturuyorlar? Tevhide görüyordu ki üç tane komşu bile birbirine rahat vermiyor, sekerek gelen topallayarak dönüyor. Söz, ötekine değil silah, kalkan bile olamıyor, birliktelik hemen hep bir gizli muharebe ve boyunu görme meydanıdır. Tevhide'nin meydanlarda esamisi okunmuyor, kendi kendine ne gerek var bunlara, diyor. Ama sonra tüm gayretini bari en mağlup olmamaya veriyor.

O resimlerdeki masalarda oturan mütebessim adamlar ve yanındakiler birkaç sene sonra bezgin bezgin bir masada oturup o günlerini mi yâd edeceklerdi kalan hayatlarında ya da gönül postası bölümüne dertlerini yazanlar mesela, istisnasız hepsi on beş on altı en çok on sekiz yaşında, talebe bazısı ve hepsi yani memleketin neredeyse tamamı ne yapıp edip evlenmenin peşinde. Gönül Postası cevap köşesindeki adamcağız ne derse desin fark etmiyor, herkes kara sevdada ve bir an evvel evlenmek peşinde. Herkes birbirini rastgele görmüş, ya konuş-

muş ya uzaktan gözüne kestirmiş. Hep bir mani var. Aziz olsa hemen şarkıdaki gibi der ve, "Her zaman orta yerde bir maaaani," diye Baba'yı andığını belli eden bir tavırla şarkıdan hale resmolunanı söylerdi. Zaman geçmiyor demek ki, oyalanılamıyor demek ki. Hâlbuki sayfalardaki sporcu hanımlar, saç modelleri, kayak yapanlar, konserveler, cilt kremleri, Medine posteri, Turgut Reis dosyası... hep oyalamak için ama hayır Tevhide'yi de oyalayamıyor. Bunlar galiba sahi değil, sandığı boyatıp dedikleri gibi yatağın ucuna koyunca güzel bir mobilya olmuyor ya da patates kabuklarını demlikte suyun içinde iki gün bırakınca demlik lekelerinden ar edip utanmıyor, bunları hep deniyor ve hiçbiri olmuyor, yemeğin tuzuna da demliğin lekesine de böreğin yanığına da, "Üzülmeyin, çaresi var," deniyor ama demek ki o çare her ne ise daha bilinmiyor. Çare bulunamıyor, son çare olarak yalan söyleniyor. Bununla oyalanılıyor, bir olmayacağı denerken oyalanılıyor. Sen yalan olduğunu anlamış ve kırgın ipi elinden bırakırken bir yeni iştahlı tutup o da deniyor, anlaşılan bunun da sonu gelmiyor.

Tevhide zihni karışarak, kendi kendine sinirlenerek yaşıyor bir yandan Adil'e bakıyordu. Aziz'in zaman zaman ona yönelmeye çalıştığını görüyor ama sanki nasıl oluyorsa buluşamıyorlardı. Bir araya gelemiyorlardı. Bazı akşamlar Aziz başını hafifçe yukarı kaldırıp uzun uzun söylemeye başlıyor Tevhide'nin söylenen yere, sözün düştüğü yere gelmesini istiyordu, bunu söylemişti birkaç kere. "Tevhide sana anlatıyorum say, kendine say, üstüne alın," diyordu ama Tevhide bazı cümlelerin söylenişi hoşuna gitmek dışında üstüne alıp giyeceği bir şeye rast gelemiyordu. En başta da Aziz'i bunları söyleyecek, duyacak insan olarak göremiyordu. Nerden biliyor olabilirdi ki, ne tahsil etmiş, ne görmüştü. Tuhaf bir geçmişi vardı, orda burada kalmış, karın tokluğuna milletin yanında iş görmüştü. Şimdi ne sokakta ne radyoda ne şu elindeki eski dergilerdekilere benzeyen şeyler söylüyor, anlatıyor, bazen de bir hayalin içinden konuşuyordu. Tevhide'nin somut şeylere ihtiyacı vardı, ona denmeliydi ki şurada doğdum, beni şu okula gönderdiler, ben bu dediklerimi orada şu kimseden öğrendim. O zaman peki der-

di Tevhide. Yine bayılmazdı ama peki derdi. Bu nerden geldiği belirsiz sözler, ne olduğu belirsiz mazi ve kimseler, hem Aziz gibi Anadolu'dan gelmiş bir adam ama ezilip büzülmeyen bir adamda ne manasız bir böbürlenmeydi Tevhide için. Anası ama Aziz söylemek için kelimelere bastıkça sanki anası da bir otomobil gibi yol alıyordu. Yola koyuluyordu. Aziz ile anası o tuhaf kelimelere, manalara binip gidiyorlardı. Tevhide koltukta, odada, masada onlar sanki uzakta oluyorlardı. Anası şimdi Tevhide'ye genç kızlığındakinden de farklı hiç ummadan bakıyor, ummadan sanki bir ayıbı örtmeye çalışıyordu. Buna öfkeleniyordu Tevhide. Sanki çok bilinen bir şeyi bir o bilmiyor anlamıyormuş gibi ona tahammül ediyorlarmış gibi duruyorlardı karşısında. Anası bunu daha bariz, bir hakikati oyup da şekil veremiyormuş, ama şekil veremediğini elden saklıyormuş gibi yapıyordu.

İçine peyda olan şeylerin tasnif ve tanımını yapmak âdeti değildi. İçi karışık ve ekseri menfi duygulardan bir ambardı. Menfilik belli bir miktarın üstüne çıktı mı onu azaltmak, dağıtmak ya da yaymak duygusunu da sırtlamadan ambarını darmadağın etmek için dışarı salıyordu kendini. Büyük şeyler söyleyip büyük tehditler savurduğunu, kendini fazla hırpalayıp hissettiğinden fazlası ile mücadele ettiğini fark ettiği an biraz daha seyrelerek devam edip duruyordu. Sonrasında hep, "Benim sana söylediklerimin yarısını sen bana desen vallahi alır başımı giderdim," diyordu ama Aziz'in o söylerken de sözün dinmesini beklerken de bu hali sahi bir şey olarak görmediğini hissediyordu. Kriz de geçirse ağlasa da kendini yerlere de atsa Aziz toparlanmasını söylüyor ama olanı gerçek bir şey saymıyordu. Yani Aziz oradaydı ama sözün tehdidin muhatabı değilmiş gibi duyuyordu kendini. Tevhide de bunları kendine ait görmeye başladı bir zaman sonra. "Bana ait bir üzüntü ve benim muhatapsız tehdidim, tehdidimin gerçekleşme ümidi yok, gerçekleşse de bu bir tehdit değil çünkü," diye düşünmeye ve pasif bir hale düşmeye başladı. Pasiflik baştan ona bir ağrı gibi yavaşça indi, hiç ummazdı bununla ömür süreceğini. Geçecek zannetti, güçleneceğini, güçten düşüreceğini zannetti. Adil'i düşünü-

yordu, başka çocuğum da olacak ve biz hayatımıza hep birlikte hükmedeceğiz diye hayal ediyor ve bunu az çok yakın duyuyordu.

Adil iki yaşına geldiğinde Tevhide bir bebek daha geleceğini öğrendi. Aziz ilki kadar değilse de bunu da memnun karşıladı. Bebekler, çocuklar, aile ve hep söylediği eşe göç etmiş eş düşüncesini yineledi. Bu kez hazırlıklı ve umutlu olan Tevhide yeni bebeği sanki ilk çocuğu gibi algıladı. Kendince hazırlanmaya, anne olmaya koyuldu. Bu kez o da çocuktan bir şeyler bekliyordu. Beklenen gün gelip bu kez bir kız bebek dünyaya geldi. Tevhide bebeğin kız olmasına da memnun oldu. Adını da bu kez kendisi koymak istiyordu. Alev adı epeydir aklına yatmış, hatta iyice yerleşmişti. Aziz ismi pek hafifmeşrep buldu. "Yeni moda ucuz isim, pavyon ismi gibi, olmaz, şöyle ağır vakarlı olsun, hangi kitapta var, Alev diye anca cehennem tasvirinde var, isim diye yok," diye direttikçe Tevhide, "Hayır, Alev olacak, çok da güzel," diyor Aziz hiç o yana eğilemiyordu. Uzun didinmelerden ve on beş gün çocuğu isimsiz gezdirmeden, bu suretle nüfusa kaydını bile yaptıramamaktan iyice gerilmişlerdi. Aziz son bir gayretle, "Yahu bari Şule koyalım hemen hemen aynı manada ama böyle hafif olduğunu hiç değilse belli etmiyor," diye çırpınsa da Tevhide Alev'e baş koymuştu. Kızın adı nüfus memuruna alçak sesle karmakarışık söylemekten dördüncü seferde anca anlaşılarak Alev, diye yazıldı. Tevhide evde bir güç, bir taraftar kazanmış gibi memnun Alev'i koynundan çıkarmıyor, abisi Adil'e Alev'i methediyor, kız kardeşinin hakkını vermesine çalışıyordu. Bu sefer doğuma değil, lohusalığa yetişen annesi de aynı Aziz gibi Alev adına dudak bükmüş, tek isimle Alev diye ortaya çıkmayı sahneye çıkmak gibi görmüştü. Aziz de bir akşam kaynanasına dert yanmış karşılıklı ovunup oturmuşlardı. Aziz Tevhide'yi anasının önüne çok da açmak istemiyor anası da kızının zaten malumu olduğu çocukluk ve genç kızlık hallerini yine de damada büsbütün faş edemiyor, ama ikisi de söylemediklerimiz hakkında konuşalım der gibi susuyorlardı. En son çaresiz Nuhu ile de konuşmuş isim ile ilgili hiç ummasa da ve Nuhu'nun Tevhide'ye tesiri olmadı-

ğını bilse de bir yoklar gibi olmasıyla beraber Nuhu çoğu zaman olduğu gibi sorulan ya da dert ile ilgili değil de sözden aldığı çağrışım ya da ilhamla konuşmaya, "Bak Aziz," diye başlamıştı. "Bizim memlekette bir kız çocuğu doğmayagörsün, hemen biri, muhtemelen bir ihtiyar kadın zavallının kulak dibinde bitiverir ve ilk telkinini verir, "Kimseye elletme," diye. Etraf ezan okuyor, Kur'an okuyor zanneder hâlbuki, "elletme" telkini dua şeklinde mutalsam, en az üç, bazı yedi defa okunur. Çocuk Allah'ın adından evvel bunu duyar, bu yüzden en çok da bundan korkar, Allah gelirse sonradan gelir, o yüzden en çok yalanı buna söyler. Her kadın ister acuzecik olsun ister dünün namlı vardakostası bu telkini verirken kendini Rabia Hatun gibi, Meryem anamız gibi duyar, oh der, verdim gitti, Havva anamın öğüdünü yere düşürmedim, verdim, zayi etmedim, gaip etmedim. Ben de ilettim, esaslı karıyım, arkam da benim gibi gelsin. Kendim kendiminkini gaib etsem de öğüt halini muhafaza eyledim, elhamdülillah," der. Diye anlatıyor, isme gelemiyordu bir türlü. Bakıyordu ki söz ortada, ne yerde ne göğüs hizasında, "Boş ver Azizim boş ver dilek kuyusuna bile sen, 'Yâ Sina,' dersin o sana yankı olarak besmele çeker, yani hiç uğraşma," diyor, söz uzayarak ve sanki sahiplerini baka baka arayarak kopuyordu.

Aziz işin dışında genelde hemen her gün Nuhu ile görüşüyor, onun uzun ve konuşurken keşfolunan, bu sebeple konuşurken çok zevk aldığı düşüncelerini dinliyor, kendisi az konuşuyor ama sonra kendine kalınca zihnindeki her şeyi odasını düzeltir gibi düzeltiyordu. Evin içinde Tevhide'yi ve iki çocuğu görünce seviniyor ama on beş yirmi dakika sonra içini bir yabancılık sarıyordu. Kendini belli etmeden onları da ürkütmeden kendine dönmek için yanıp tutuşmaya başlıyordu. Evin ilk gördüğünde de ona tesir eden açık damı koştuğu yer oluyordu. Dama bir sandalye bir de koltuk koymuştu. Yaz kış demeden dama çıkıyor ve akşamın çoğunu tek başına damda geçiriyordu. Bazen yağmurun altında koltuk tamamen ıslanıp battal olmasın diye onu saçağa doğru çekerken sandalyeye dokunmuyor, şişen, kuruyan çatlayan ahşaba ne halde olursa olsun rağ-

bet ediyordu. Koltukta oturduğu vakit boş sandalyeyi karşısına bir muhatapmış gibi alıyor ve dıştan hiçbir şey duyulmayan ama saatler süren sohbete başlıyordu.

Kendiyle yaptığı şey aslında konuşmadan ziyade bir deşmeydi. Kendini deşmeye, çıkanı tanımaya, ilk gördüyse şaşmaya, bıktıysa gömmeye çalışmaydı. Gündüz etrafı görmüyor değildi hatta uzun boylu bakıyor ve bir bakışı, bir sözü, bir kalıbı muhakkak tanıyıp hurufat çekmecesine kaldırır gibi kaldırıyordu. Kendini şimdi çok daha kuvvetle bağlı olduğunu duyduğu bir geçmişten seslendiriyordu. Ama sık sık yanlış bir yere geldiğini ve bir hayat değil, anca çadır kurduğunu, öyle bir ruh göçebesi gibi yersiz ve sapsız sallanır duyduğu oluyordu. Bu yükselen andan sonra kolay sakinleşemiyordu. En büyük nöbetlerini içine ekilmişi sulayamadığı, bakamayıp kuruttuğu duygusuna kapılmışken yaşıyor ve kaybını öyle derinlerde hissediyordu ki kederden ölmesine ramak kalıyordu. Üstelik giderek daha sık. Evi, karısı ve çocuklar sanki aslını hiç gösteremeyeceği, hep gizleneceği bir mevcuttular ve tuhaf olan gizlenmek için kendi evini ve hayatını seçmiş olduğuydu.

Bazı şeyler okumaya çalışıyor, Nuhu'nun verdiği kimi kitapları elinde aklında gezdiriyorsa da öyle içine dalıp kaldığı, kendi kitabını okuduğu hissine yaklaştığı pek vâki değildi. Okumak da pek çok insanla hem de en iyileri en nadideleri denen bir sürü insanla karşılaşıp tek cümle duyamamak, malayaniden gayrıya tesadüf edememek gibi bir yılgınlık veriyordu çoğu kez. Her şey çoktu ama asıldan haber yoktu. Her şey söyleniyordu da asıl hakkında dedikodu, şöyle enikonu bir dedikodu bile yoktu. Kim neyi biliyorsa onun hakkında konuşuyordu, neyi tanıyorsa özne de yüklem de oydu, yani konuşmalar baştan sona yoktu. Çok insan tanıyan kadar budala ve bütün tanıdıklarının üç kişi ettiğini anlamayacak olandan da bolu yoktu. Üç kişinin bolluğuydu dünyanın milyarları. Bütün hainler bir kişiydi, aptallar ve gabiler bir kişi, nankör ve çıkarcılar bir kişiydi. Aziz'in söze ihtiyacı vardı çünkü ilk alımlarını hep sözle yapmış, ilk kulak mollası olmuştu. Ayrıca sözün mimik ve ses gibi iki şahane yoldaşı vardı ki yazıda anlaşılmaz ya da kırıcı ge-

leni bile anında bir kahkahayla dereye yuvarlayan. Sözün yüzü vardı sözü yalanlamayan, bugün okuduğuna dudak bükenleri utandıracak olan, ayrı bir kederi ağızdan çıkan, kelimeyi değil, sesi doğurtan ve göğse yükselterek yerleştiren. Çoğu söz cümle tonu ile hafızasındaydı Aziz'in. Hasan Efendi'nin bir cümleyi söyleyip sonra o cümleye baş eğişini de görmeseydi o cümle dik duran bir cümle olacakken şimdi aklındaki hali ile yay gibi eğri, beli hafifçe kırık ama kullanılmaya muhtaçtı. Baba'nın her dediğini onu gördüğü, o sözlerin o yangın gibi cümlelerin onda tutuştuğunu gördüğü için ardına düşülür bulmuştu. Şüphe o yüzden yoktu, sözün sahibi, sözün ayakları, kolları, öfkesi, narası, heybeti, kesilen nefesi, duracak gibi olan kalbi vardı. O sözlere hep tanıktı, sözün ailesinden olmuştu. Buna sebep şimdi birinden duyanın olursa bir yerden okuyanın vereceği mananın ne kadar duyulandan görerek duyulandan farklı olduğunu anlıyor, bir eski şakaya bile şimdi giydirilecek ciddi elbiselere, bu hali takiple akla geleceklere dehşetten ayağı kayıyordu. Sözün bir ocağı vardı ve ancak orada tütebiliyordu. Sonradan ancak ve ancak o söze bilinmez bir şekilde yaklaşıp, bir çeşit akrabalıkla girebilen olursa pek ender belki olabilirdi. Yoksa söz de tüter ve biterdi. Bittiği için değil, vakti geldiği için. Söz anlaşılmazken hareket imdat eder, mimik kucaklar, ses göğsüne çekerdi. Kitap öyle değildi. Bir şey kitaba düştüyse aslında vay halineydi. Hakikati görmeyenin, kulağı ile duymayanın vay halineydi. İşte karşılığı kütüphanelerinin önünde kaskatı hiçbir yerleri gevşemeden, kalpleri yumuşamadan her şeye şüpheyle bakan, tapacak şey bırakmayayım derken şüphesine taparak oturan şu insanlardı, şunlar hani.

Onun için de önce söz vardı ve neyse ki sözü görmüşlüğü vardı, sözün yürüdüğünü de görmüştü. İçinde, Baba'ya duyduğu nefes kesen özlem sık sık soluğunu daraltıyor, özlemin Baba'ya mı onun sunduğu ve kendisinin gerçekleştiremediği, yarım bıraktığı ihtimale mi olduğunu da pek bilemiyordu. Ama bildiği, Baba ile ya da artık yalnız tek hayalinin o ihtimal ile o sözler ile yol almak olduğuydu. Zaten artık yalnızlığı da Baba'yı giyinmiş bir yalnızlıktı, kendini ondan ayrı düşünemiyordu,

birdiler. Şimdi bunu o bilmese de Aziz onu içine almış, onunla devamdaydı. İçinde tutuşup duran bir marifet özlemi, marifet kokusunun özlemi vardı. Hayatını o kokuyu arayarak bazen bularak bazen kaybederek ama o koku ile onun etrafında geçirmek istiyordu. Şimdi anlar oluyordu o birlikte soluk almak nedir, nefes nedir neye denir. Şimdi nefesin şeklini görüyordu, oturuşunu, konuşmasını görüyor, daha doğrusu hatırlıyordu.

Nuhu ile konuşmak sözün karşısında kalmak canlı bir şeyin muhatabı olduğu intibaını veriyordu. Nuhu çünkü malumat ile söze başlasa da malumat bir müddet sonunda onun salt kendi malumatı olmaya devriliyor ve şahsileşiyordu. Aziz'in gözünün açılması da o ana denk düşüyordu. Şahsi demek çünkü keşifti, ruhtu, tanrısaldı. Aleni bilgi bilgi bile değil, bilgi dedikodusuydu. Birisi bir insan ama gerçek bir insan olabilmiş ve bir şeyi kendi öz hakikati ile tanımış kendini de ona tanıtabilmişse içindekini içindekine taşıyabilmişse işte bilme oydu. Benzeri yoktu, kişinin kendinde bile bir an idi. Geçince biterdi ama bir şey de başlatırdı. Nuhu'nun konuşurken, antik bir harabeden bahsederken birden kendi kırığına ve harabatına gelmesi Aziz'in de söze el edip bindiği yer oluyordu. O andan sonra an ne kadar sürecekse bir keşf vardı, açılan bir ağız, kırılan bir kapak, oyulan bir kaya mezarı gibi içi boş bile olsa definesiz bir define hayali vardı ve bin yıllık bir dehlize giriş. O bazı belirsiz bazı cesur adımlara, o karanlığa, o birden görünen küçük ışık huzmelerine mestti Aziz. Zihnini adımlamaktan duyduğu zevki, ona bakmaktan duyduğu heyecanı veren zaten yoktu da alan işte o diğer her şeydi. Nuhu ile konuşurlarken sözün bağlamından kopacağı ve havada kendi kütlesini taşıyacak hafifliğe erip dokunmadan uçuşacağı anı bekliyor, gözünü ona dikiyordu. Ve bir top değil, balon sektirir gibi onun düşmeden, bozulmadan havada kalabildiği, tekrar yükseltilebildiği anlara, bir fikrin gelip onu belli belirsiz az öteye ama gene havada tutarak yüzdürür gibi tutabildiği, iteleyebildiği anlara gözleri ile tanık olmayı tanıklıktan sayıyordu sadece.

Nuhu Vakıflar'da çalıştığı zamanlar ilgilendiği *Vakıflar Dergisi* için yazdığı yazılardan başka yirmi senedir bazı gazete ve

dergilere de yazılar yazıyordu. Malumatı ve aldığı yaş, etrafının gencelmesi ve gençleri en azından görünüşte hürmet sahibi görmek ona cesaret vermişti. Yaşla alınan cesaretin de yaşla teslim edilen korkuların da pek aslının olmadığı işaretini görmüştü. Hürmet görse bunun hürmet olmadığının, en başta muhatabının ona hürmet gösterecek gerçek kimse olmadığının, hakaret ya da istihza ile karşılaşsa muhatabının kendisinin temsil ettiğini düşündüğüne hazır cephanesinden bir ezberle saldırıda olduğunu biliyordu. Övgüde de yergide de kendisi aslında yoktu. Beğenen kendine ve durduğu yere hayranlığı onu beğenir gibi yaparak dile getiriyor, hücum eden nâbekâr onu böyle nâbekâr yapanın Nuhu gibiler olduğu zannı ile hem de kişiye değil, fikre, yaşam formuna saldırıyorum, demeyi hiç kendine cüret saymadan ücretini de ödemeden saydırıyordu. Bunlar bir soydan olana daha hiddetliydiler. Buradan Nuhu bunların bir hakikate gerçekten ama gerçekten ilişemeyen, dağınık, serpiştirilmiş, yüzeysel şeylerden müteşekkil ama günü, çağı her arsız gibi emmede ve yükseklik görmede mahir olduklarının farkındaydı. Ama Nuhu'nun korkusu hâlâ sağlamdı. Taş gibi bir korkusu vardı, taş başıma düşecek mi yoksa çok azmazsam Allah muhafaza edecek mi arasındaki, korku ile ümit arasındaki o yerde duruyordu. Ama dünya içinde duruyordu. Kendine hem şiddetli bir emniyeti hem korkusu vardı. Yavaş yavaş insanları tanır oldukça insandan korkunun bir strateji olduğunu, stratejik olarak ancak korkulacağını, insanın insan foyası dökmede mahir olamayacağını çünkü bildiğinin ve foya diye yapıştığının gerçeğin yüzde biri etmediğini artık görüyor, biliyordu. İnsan foya dökerken bile kendi foyası içindeydi. İnsanın foyasını anca Allah dökebilirdi, başka biri foya döktüğünü sanırken başka bir grup insan için yeni bir cila yapıyordu çünkü. Zilletlerin bile talibi hayranı vardı hem de şaşılacak olan şuydu ki irfandan çok çok daha fazla. Şimdi olduğundan beş beter bir insan olsa on beş kat fazla insana kavuşurdu, on beter olsa yirmi beş kat. Kötü, benzerini delice savunuyor, cahil cahile kanat oluyordu. Önyargı, olur ki azcık dökülür korkusu ile her gün aydınlar tarafından sıvası kontrol edilen ve eğitimli ustaların çalıştırıldı-

ğı bir duvardı. Ören ördüğüne bakıyordu sebebe bigâne, kendini faydalı ve çalışkan duyuyordu kalana bigâne. İnsan denen bu zorba cahil bildiklerini bilmediklerinden ördüğü duvarlar ile koruyordu. Yorgun ve boşa çalışan insan görmek artık alıştığı bir şey olmuştu. Nuhu'nun korkusu rahatsız edilmek korkusuydu artık, yanlışın bulunması değil. Yanlışın bulunmasının yanlışa sarılmış binlercesi için hazinenin aslında çöp olduğunu bulmaya eş değer olduğunu biliyordu artık. İnsanın korkusu ve nefreti gerçeğin bulunması değil, etrafında olsun dolanılmasıydı. Nasıl ki katil, polisler gelip de haltın işlendiği yerlerde dolaşırken korkuyu ve öfkeyi duyarsa ahmak ve yol arkadaşı ahlâksız yani dünyanın yerlisi de bunları yaparken değil, bunların etrafında dolanan görünce huzursuz oluyor ve, "Huzur gibisi yok," diyorlardı.

Zaman, devir, devran denilen aslında ilk halkedildiğinden bu yana milim oynamamış ve değiştiği, başkalaştığı yolunda her gün iftiraya uğrayan bu sonsuz dehr, çemenistanında otlayanlarca zerre anlaşılmadan geviş getirilen bir büyük meraydı. Hissediyordu ki insanların yine de aslı astarı yok değildi, her şeyin astarı vardı da yüzü yoktu. Çoğunluk, astar göstererek, detayla ilgili, iç yüzlerle ilgili, derinlikle muhatap olduğu resmini verir. Oysa yüzü yoktur, ya gerçekten yüzü yoktur ya gösterecek yüzü yoktur. Her şey, gerçek dedikleri de, açığa çıkan yalanları da alabildiğine astarlı ama yüzsüzdür. Peki, ne yapmalı ve nerde durmalı dediğinde kendine defalarca, günlerce, içindeki en sessiz benlik sadece, "Çık kendinin de üstündeki o seyir tepesine doyasıya temaşa et, hem kendine de daha iyi bakmış olursun hem bu seyir sana yine de öyle deliller öyle tanıklıklar verecek ki seni en sevmeyen ve küçültmeye uğraşan bile aslında çekinecek. Sen bakacak bakacaksın, dünya da zaten yapılacak olanı yapma ve sonra da kendin dahil her şeyi bir başkası imiş gibi seyretme yeridir. Zaten kendiyle tevhit edemeyen herkes başkasıdır. Kendiyle kavuşamayan, Allah'a diye havaya dua eder, oda hava olur, kendiyle tevhit edemeyen kavuşma nedir bilmeden öbür dünyaya da kavuşamayacak olan olarak nemli bir maytap gibi patlayacak ve yükselecekken geri topra-

ğa düşer, kavuşamaz," diyordu. Nuhu tevhidine kavuşacak kadar derine ve derununa bakamıyor daha doğrusu bunun başka gerekleri ile de pek ilgilenmiyor idare ediyordu. O yüzden kendi ile de dünyada olduğu müddetçe idare ediliyordu, bunu birkaç kez sezmiş ve keskin bir acı duymuştu ama o da geçmişti. Dünyaya dahil ve müdahil olamadığını, zaman, ruh, bilinç ve benlikler ile içli dışlı yani tek ve tevhitte olamadığını ve tuhaftır Aziz'in dediği gibi olunabileceğini o da aslında hem biliyor hem hissediyordu. Ve bu olmayınca her şeyin, yeryüzünün, ağaçların, bastığı toprağın bile dışında, kendi söylediği sözün, ettiği duanın bile dışında kaldığını, birleşemediğini görüyordu. İşte olmamak buydu, başka hiçbir şey değil. Olmak da tam olarak ve sadece buydu başka hiçbir şey değil. Devam edebilecek olmak buydu, başka hiçbir şey değil, dünyayı ve zamanını, kendini bitirmek ve yitirmek de tam olarak buydu başka hiçbir şey değil. Başka hiçbir şey değil.

Nuhu gençliğinde yazı yazarken günlerce kütüphanelerden çıkmaz, fotoğraf arşivi tarar, bir cümle için kırk kapı gezer, yanlış bir şey yazmaktan delice imtina ederdi. Ortaya da azcık, pek de parıltısı olmayan, keşfi kıt ve nadiren dikkat çeken yazılar çıkardı. Sonraları gencelmeye başladığı kırkından sonra ve kendi özel bilgisi ile bir testi gibi dolunca etrafı genişletti. Başkalarının sözlerine de yazılarına da geri çekilip bir iyi baktığında belli bir sistem gördü. Bir usul ve formüle edilmiş gibi duran bir düzen gördü. Bunu ilk görüyordu. Yazı, iyi bir yazı ise yazanın okuyanın bundan nereleri çıkaracağı neleri alacağı ne kadarına hiç bulaşmayacağı çatısına kuruluydu. Temel direk dünyanın, sözün, fikrin, anlatılanın, anlatım şeklinin, anlatılan disiplinin varyasyonlarının sonsuzluğuydu. Her şeyi bir şeye yaslamak, her şeyi bir şeyin arkasından çekmek bu sonsuzlukta, bu binlerce söylenmiş söz, teori, tez, önerme... arasında mümkündü. İnsan her şeyi kendi ahlâkına benzetebilirdi. Her şeyi istediği zaman ve istediği için kullanabilirdi. Hatıra getirmek de unutmak da ahlâka bağlıydı, sorumluluğa, vicdana. Hak yemek istemeyecek kadar tok veya zaten ve ancak bu şekilde doyurulacağından emin adam çok azdı. O yüz-

den bulan tıkabasa yemeye çalışıyordu. Yazının kime hitap ettiği belli olmalıydı. Muhatap kendisine hitap eden yazıda zaten ayıp kusur aramıyor, başkalarına yeterince ayıp ve kusur işlenmişse rahat ve tatmin buluyor, yazıyı da hedefine ulaşmış sayıyordu. Bir fikre bulaşan zaten onun hemen bir ikizini yapmaya muktedirdi, bu da onu bir gecede Adorno'nun emsali yapıyordu. Bir sayfada, bir satırdaydılar işte. Kimin üzerinden yürüyecekse insan yürürken ona benziyor, onu tafsilatlandırıyordu zaten. Kimin kitabını okusa ona hak da veriyor, onun imtina edip söylemediğini sanki o bu zevki kendisine bırakmış sanıp alıp söylüyordu. Bildik bir adamı daha sivri gibi göstermek, daha anlaşılır yapmak, bir düşünceyi kendi benliğine yaklaştırıp aslen bunu demek istiyor demek, ondan anladığı ile giyinip tümden o kılığa bürünmek bu yazıların akarıydı. Nuhu artık yazdıkça yazıyor, iyice fikir adamlığına soyunmuyor giyiniyordu. Kurtulamadığı şey ise yazıyı yazarken zaten anlaşılır ve hiç de gereği olmayan bir kelimenin İngilizcesini parantez içinde vermesiydi. "Açık," der demez hemen yanına parantez içinde (*Clear*) yazıyor, "doğru" harfe kavuşur kavuşmaz Nuhu parantez içindeki (*Correct*)'i ilave etmeden duramıyordu. Yazıların ortasında ve sonunda çok kendine ait birkaç cümle ve bakışla da yazıyı tümden kendine mal ediyordu. Erzurum'dan ona bir mühür gibi geçmiş, gençliğinde çok alay edildiği, söylememek için ne kadar uğraşsa diline yapışmış, zaten olagelen hatta kaçınılmaz şekilde olmuş şeylerin bile arkasından, "Değme olsun, değme bitsin, değme yapsın", hatta yağmura kara bile, "Değme yağsın," deyişini artık beğeniyor, yazılarında neye değdiyse onun muhatabına onu pek kaale de almadığı, kendine de bir rindlik yerleştirdiği süsü ile, "değme" ile bitirerek iyice değiyordu. Yazısını bu, "değme" ile bağlarken muhatapların onun eski, "Değme"leri ile dalga geçenler olmadığının, onların artık ya kayıp ya sesi çıkmaz köşelerde olduklarını biliyor, her büyüyenin onu küçültenler ortadan kalkınca meydana çıkışını kendinde seyrediyor, bir kâinat bilgisi onun da sırtından sıvazlanarak geçiyordu. Bir acı daha hatıra oluyor, sabır, şerbetini içirtip ferahlatıyordu. Bir yüksek kalkınca yeryüzü hafifçe

düzeliyor, rampa dağ, yükselti sıradağ, eşşek bülbül, cahil âlim oluyordu. Her şey konuşmaya söylemeye ve dinletip inandırmaya geçiyordu böylece. Nuhu dünyanın zaman geçtikçe değil, zamandan geçen insan nesli değiştikçe büsbütün anlaşılmaz ve uzak olacağını, kayıpların arttığını kendi ömür penceresinde hem söyler hem seyrederken iyiden iyiye görmüş, kendi daha otuz kırk sene evvel bariz ortada olanların artık ipucu bile vermez, şiire şarkıya bile girmez, çarşıda pazarda bile olanın laboratuvarda üretilmez olduğuna ömrü ile tanıklık etmişti. Ve hayatın kaybolanlarda geriye seyrelen bir zincir olduğu resmi ve zincirle hiç rabıtası olmayanlarca çekiştirildiği de hatırasındaydı. Hayatın biten ve bitecek bir şey olduğu da bu var'ların yokluğa devredilmesi ile yok'a doğru müthiş hızlı bir sürüklenişti. Nuhu'nun asıl imanı insanın dini imanı olmadığını, kolay kolay da olamayacağını anladığı an başladı. Bu iman, "Bu imansızların imanı olmadığına iman ederim," sözü ile başladı. Ve o en büyük ve gereksiz korkusu yani insan korkusu hemen hemen bitti. İnsanın gücü değil, dalaveresi olduğuna artık inandı. Hayatı bunu görmeye bir büyük resimdi, nihayet gördü. Görürken gözlerinden yaş geldi. Yaş artık elli idi.

Nuhu yazılarda artık gözünü değil, bir haritada gezdirir gibi elini gezdiriyordu. Bir yol izliyor, yola bakıyor, yol tanıyor, kestirmeyi de uzatmayı da tanımaya çalışıyordu. Yola ve gidiş şekline agâh olmuştu. Ara sıra aklına gelmiş geçmiş insanların bir hali takılıyor orada tıkanıp kalıyordu. O da şuydu ki, en bilge adam bile insanların gençliğine ve bir şeyleri inşa ediş zamanına hitap ediyordu. Yani kendine olduğu gibi bir göz ve durum açıklığı gelen bu açıklığı açık etmiyor, dünyayı sırlı bırakıyordu. Ya sırrı kendine mahsus açılmış bir kapı addettiğinden ya sırrın belli bir hile de taşımasından ve bunu açık ederse arkadan geleceklerin kendisini bir şeye tutmayacağını bildiğinden bunu yapmıyordu. Çünkü ilim, bilgi, görgü her ne ise daralıyor ve incecik bir huniden bile geçemez hale geliyordu. Ancak bu sefer dünyanın hilesi anlaşılır oluyor, beceri ve sanatın yerini bu alıyordu. Eski çekilenler, uğraşlar bunu sanat şeklinde göstermeye ve hak edilmiş hissettirmeye yarıyordu. Merak

ettiği en belirgin şey ise bunca saptırıcı ve değiştirici arasından şaşmadan ve sapmadan, bunca manipülasyonun, devrin, modaların, küçük görmelerin, kaldırıp atmaların, yapılması için uğraşılanları, "Uğraştım da yaptım", öyle anlaşılması için çizilen dünya resmine bakıp da, "Ah, nihayet anladım," diyen milyonların arasından bunlara değmeden çıkabileceklerin kimler olacağıydı? Ve o "kimlere" şimdiden gıpta ile bakıyor ve bu cehennem tabiatlı dünyadan bunlara değmeden değse de hemen ürpererek, uzaklaşarak yola düşenlerin tabiatına içlerinde onları bu halde tutan denge topuzlu kantara iç çekerek bakıyordu. Çünkü zor olan sadece buydu.

Artık eline kalemi aldığında oraya öyle gidilmez böyle gidilir dercesine kendi geniş malumatının verdiği kılavuzlukla seyirler icat etmeye başladı. Yolda başka şeyler de gösterebilmek onların çektiği ilgiyi tahmin edebilmek az bilinen ve gidilen yerlerden geçmek derken bir müddet sonra dar ve kısıtlı bir çevrede adı anılır, öne çıkarılır oldu. Öne çıkışını herkesin yaptığı gibi önce bir tarttı. Üstelik bunu tartan herkes gibi ne ettiğini de bilemedi çünkü kendini tartanın terazinin karşısına koyacak şeyi hiç olmaz, bu yüzden kendi ağırlığı yüksek gelirdi. Nuhu da kendini tartar tartmaz tartıyı lehine zıplattı ama karşıya kendi koyamadığını bir koyan olur diye baskın geldiğini faş etmedi, bunu da kendi lüksü saydı. Her yeni türeyen gibi alttan aldı. Her yeni türeyen gibi kendini de etrafı da biliyormuş da geri duruyormuş gibi yaptı. Bunlar bilindik bir sahne selamından, bir temennadan, alışıldık bir ritüelden gayrısı olmadığından kimsenin de dikkatini çekmedi, böylece ayağına yer etti. Birkaç ayın içinde etrafı yeniden dışarı tanımaya başladı. Başladı ki pek de etraf diye bir şey yokmuş, kabilelerin ortadan kalktığı hayalmiş, muhalmiş. Herkes gibi önce olmayanı, önce çok zayıf olanı ve hem de çok önde olanı gördü, herkes gibi bunu keskin gözüne hamletti. İlk intibalarını coşkuyla etrafa anlatınca etraf bunları zaten bildikleri halde ilk duyuyormuş gibi hayretle dinlediler, bu ilk alkış ona pek tatlı geldi. Hayat pahalılığı azalmış, çilek tatlanmış, süt kaymaklanmış, eksikler azalmış, hoş görüsü artmış gibi geldi. Daha kolay, "Neyse ne," deme-

ye başladı çünkü bir ne'si vardı."Nesine?" diye bir bahse girilecek olsa dahil etmeyeceği bir şeyi vardı. Sonra etrafa azcık daha agâh olmaya başlayınca biraz yükü, pahası, kıymeti ağır çeken herkesin pek gerilerde olduklarını hem de sevimsiz göründüklerini fark etti. Hemen ben de işte böyleyim, dedi. Gerilerdeki iyileri ön için çırpınmaz, bilinmeye muhtaç ama gayretsiz, geriyi ön bellemiş, bir kader sırası addetmiş, yükü çok olduğu için ağır yürüyen, yol bildiği için yola tahammül eden, başka bir teselli ile avunur bazen de ovunur gördü. Hemen onlara muhtaç oldukları hürmeti sundu. Kendisinin de ne olur olsun ne yapar yapsın yüksek bir kabulü olmayacağı ön kabulü ile bu grup denemeyecek seyreğin seyreği ama kıymetli kişilere hiç değilse kalben yakındı zaten. Onlarla özdeşleşebiliyor, onları değil ama kendini onlardan birinin yerine koyduğunda gözleri dolabiliyor, tam ve sadece o zaman adalet aramaya çıkabiliyordu. Onlara bayılırken alabildiğine samimiydi, ısırılmayacağını, tırmalanmayacağını bildiği munis bir kedinin ağzını burnunu öper gibi onları öpüp, okşuyor, gönül görüyordu. Eksiklerini bir tek onların yanında açtı. Ve bir tek onların yanında ayıplanıp kınanmadı. Gülüşüldü. Yükseğin tadına, havadarın nefasetine vardı, yoksulluğu da orada gördü, aldırış etmemeyi de. Gözüne bir iyinin resmi nakşoldu. Kötüyü iyice tanır oldu. İyiye gerekeni yapmayan yapamayan herkes gibi kötüden nefret eder oldu. Böylece sanki kendisi de iyi oldu. Kolaylığına şaştı.

İçinde bir tekke kuruluyordu çünkü tekkenin kelime anlamı ile sırtın dayandığı yer olduğunu öğrenmişti. Sırtını dayayacak yer ararken kendi geçmişini ve mahrumiyetini ve kırıklığını, katırların gece karanlığına eşlik eden adımlarının sesini buldu, oradaki kendi acılı yüzünü buldu, gülümserken nevrozun bin parçaya ayırdığı parçalı gülümsemesini buldu, bu yüz sanki binlerce kırığın toplanması ile yapıştırılmış bir eski mozaikti. Gençliğinde 50'lerde 60'larda *Hayat* dergisinin sadece ama sadece Amerikan hayatını taklit edişine ve kendisinin bu taklidin en uzağında bile duramamış olduğuna şimdi 80'lerde baktı da, çay saatlerinden, İtalyan prensesini almaya çalışan İran Şahı'ndan, köpüklü diş beyazlatıcılardan, şeftali konserve-

lerinden, Piyale makarnası yemeye tekrar tekrar İstanbul'a gelen Mara Cornari'den, uçak kazasından sağ dönen Menderes'i karşılayan binlercenin iki sene sonraki idamda nereye kaybolduğundan ve bu sırada kendisinin de orada o şehirde o sokaklarda olup yoğurt alıyor oluşundan tekrar tekrar nefret etti. Ona kucak açmayan Fethiye'den, kaldırma kuvvetini boş verip onu kaldırmayan deniz suyundan, parmak arasından çıkmayan kumdan, Patara'dan, Letoon'dan, midyeden, istiridyeden, mavi yengeçten, pavuryadan, bu yemediğinden yiyemediklerinden bir daha nefret etti. İçinde nefretten bir tümsek oldu ve tekkesi rahatça oraya dayandı.

Tekkesinin iç mimarisi her gün yeni keşiflerle tefriş oluyor, zenginleşiyordu. Ve insanın bu iç imarının nelerden oluştuğu dışarıdan görünmüyordu. Dışarı dışarıdan görünmüyordu, içeri dışarıdan görünmüyordu, dışarı içeriden görünmüyordu. Sadece içeriyi görebilmeyi becerene içeriden çok az miktarda görünüyordu. Nuhu kendini içeriden görebildiği ile içeriyi ve dayanağını oluşturacak şeyleri yığabilmişti. Bu onu afakî olmaktan kurtarıyordu üstelik. En korktuğu şey afakî kalmaktı, afakî adamların geçici meylettiği afakî bir adam olmaktan korkuyordu. Şimdi zaman içinde sırtı bir yere dayanıp oradan hitap edebilince bir alan sahibi oldu. Bunu kendi bildi en azından. Zaten bilmek bu değil miydi, kendin bilip başkasına bilmesini istediğini istediğin kadar bildirmek, işte bu değil miydi, buydu tabi. Şimdi bilince tanıyordu da o yüksek şeylere yönelmiş görünen öfkelerin ne öfkesi olduğunu, o vazgeçişlerin neye ve neden olduğunu, bir genci heyecanlandıran dizelerin kendini ona ele verişini ve elini uzatır uzatmaz bir salkım üzüm gibi kopuverdiğini biliyordu. Dünyanın foyası az da olsa gözün önünde soyuluyor, cila tutmuyor, o yüzden büyük isimler bir araya muhtemelen gelemiyorlardı. Bilene büyük yoktu çünkü. Rahatlıyordu Nuhu, ellisinden sonra rahatlıyordu. Bu gecikmiş ve türlü mahrumiyetlere mal olmuş rahatlamayı an için kabul ediyordu da geçmişine kaza edemiyor o sırtını dayadığı ve oradan seslendiği tekkesinin duvarlarını daha yükseltmeye bakıyordu.

Aziz iş yerinde ilerlemeden sabit duruyordu. Kendi mevcut halinden bir öte gitme isteği duymuyordu. Öte, yan odaydı, az daha yüksek maaştı bir de altı yedi senedir bildiği kişilerin ceket düğmesi, çaycının çayı önden vermesi gibi detaylardı. Pek bir ederi yoktu ama onunla hemyaş olan ondan birkaç sene sonra işe dahil olmuş kimseler ilerleme denilen katara binmiş iki durak ötede inmiş yenisini beklemeye koyulmuşlardı. Aziz kendisine mütevazı değil de biraz becerisi noksan insan gözü ile bakıldığını seziyordu hatta az çok yüzüne bile söyleniyordu. Kendi hakkındaki bu ifadelere dahil olmadı, dışarı çıktı. Bazen bir büyüğü, "Oğlum azcık şöyle yap böyle et," diyerek iş yerlerinin kurulma nedenlerinden birinin ipini tutup gösterse de Aziz, "Aman ben uğraşamam, hem ne fark eder, böyle daha iyi," diyor, bu basit deyişle bile herkesin sırayla tutup kendine çektiğine yapışmamakla vakti geçenin vakti geleni seyretme, galibiyet ve mağlubiyetine bakarak, "neler gördük" destanına cılızından bir iki cümle eklemekten onları mahrum ettiğini hissediyordu. Zaten hayat, onlara vakitleri gelmemişken anlatılanlar, vakti gelince de yaşananlardı. Arada çıkan her kıymık hızarın sesini az da olsa değiştiriyor, hoşa gitmiyordu. Hoşuna gitmeyenler, dünyanın planını uygulaması için gönüllü işçi olarak çalışanlar, vaktinde yapılacağı yapmayanı o vakit geçince izlemek için başka bir locaya geçiyor ve tarafsızlık ortadan kalkmış, bu dövüşte boğanın tarafgirliğinde bir temaşa başlatıyorlardı. Bunu Hak'kın yanında olmak sayıyor, tevazu, kendini bilmek sayıyor, buradaki mağlubun eti kurban eti niyetine sonradan başka akılsızlara dağıtılıyordu. Yapılacağı yapmayanın aldığı öğütten sonraki her tökezlemesi, her mutsuz günü, her terslik bir gazoz açtırıyor, ferahlatıyor bir kez daha adımlarını basarken o adımın ne ettiğini duyuyorlardı.

Aziz Kemaleddin Efendi'nin yanında yöresinde iken çok kulak kesilmişti içindeki sessizliğe ve halin içine insan olarak değil, sanki hal halinde girmişti. Kendi içine bir duman gibi, bulut gibi sızmıştı. Bu halin büyüleyici olduğunu hissetmemek imkânsızdı, bir duyuşun varacağı en manalı şeylerden biriydi kendine sızmak. Kendi dediği ile bir bedende olup da onunla

bir ömürde bir araya gelememeyi eskiden Baba'dan duyarken çok şaşırtıcı geliyordu. Şimdi bir araya gelmenin anlık bir hatıra olduğu, o vuslatın hiç ender hiç olabildiğine hem tanık hem sanıktı. Baba sık sık riyazet ile karıştırılmaması gereken en baş şey olarak bunu söylerdi. "Öyle sıkıya gelenin başına üşüşene vahdet denmez, bilmemne korkusu denir, en hafifinden hayal halisünasyon denir, geçin bunları, geçin," deyip gerçek hayatın içindeki vahdeti kendi ile Allah ile bir, secdeye beraber gelinen doğrulurken beraber kelimesinin bile ayrılığa işaret edip sadece bir olunan, bir kaşığa beraber uzanılan ama beraber yine ikinin birliği demek olduğundan bir yuduma bir iken varılan o gerçek vahdeti anlatır, duyururdu. Şimdi gene öyle olabilir bunu yapabilir miydi artık manileri var mıydı öyle bir yalnızlık ve çaresizlikte olduğu gibi girdiği yerin şeklini ve şükrünü alır mıydı, bilmiyordu. Olsa bile çok zor ve eskiden olduğu hali ile suyun bardağa döküldüğü gibi dökülür şekilde değil, halden hale geçerek tekrar sıvı olarak bin emek ve zihni gayretle olurdu da yine de öyle olmazdı. Çünkü bu olmuştu zaten ve bozulmuştu. Olan ve bozulan bir daha aynı ile mümkün değildi. Şimdi ne olursa başka olacaktı bir bilmediği. O hali geçmiş bitmiş bir çocukluk, gençlik, bir hatıra gibi yâd edebiliyor aynı zamanda hem zihni hem yaşantı tecrübesi olarak da sınanmış haliyle kendinde tutup tartabiliyordu. O vakit çok dinlemişti etrafı ve özellikle okumuş yazmış olduğu söylenen hürmet gören adamların Kemaleddin Efendi'yi ziyaretlerinde bu adamların inanmak için çırpındıklarını çok görmüştü. Çırpınışlarında Allah'ı ayaklarına getirmek isteyen bir hal de yok değildi. Bulundukları yerde yani herhangi bir kimse bulunduğu yerde Allah'ı bulamıyorsa ona öyle geliyordu ki Allah'ı yanına getirmeye çalışıyordu. Kemaleddin Efendi ise yüzer gibi inanıyor, daha derine bazen sığ kıyılara bazen diğer deniz canlılarına doğru kulaç atıyordu sadece. Hiç korkusuz, sudan çıkarılıp kıyıya atılmadığı müddetçe korkusu, ölümü yoktu. Zaten bu denizde ölenler hakikaten neredeydiler ki, kabristanları neredeydi, şahideleri, şahitleri nerede? Bir ölen ölmeden ya yeniyor ya eriyor muydu neydi, ölü yoktu hiç. Kemaeddin Efendi bu adam-

ların tedirginliklerini görür ve basit şeyler söyler, bu basitlikle onları sıktığını, hayal kırıklığına uğrattığını bilir ama buna da aldırmazdı. Bazen de onlardan bazıları anlatır da anlatır yorumlardan yeni müfessirlerin çalışmalarından bir şeyleri, yeni bir icadı tanıtır, yeni bir elektrik süpürgesini çalıştırır gibi çalıştırır ve hayran kalınmasını şaşılmasını beklerdi ama Kemaleddin Efendi bunlara da hiç şaşırmaz, bu icatların ortaya dökülmesine şaşardı sadece. Ona göre bir çalı süpürgesi ve temizliğe ihtiyaç duyan varsa dünyada eksik ve pislik yoktu zaten. Onun başında bir yorulan ve o işin yapılmasını arzu eden ve doğru bulan kendiliğinden eli süpürgeye giden, olağanlığı ile işe koyulan bir adam varsa dünya yolundaydı zaten, insan olması gereken yerde. Tanrı tepede, kenarda, süpürülecekken kaçan iri yaprağın üstünde, yorulan adamın sırtındaki elde ve onun iş bitip başını kaldırıp baktığı yerde. Tanrı'nın bunca aranması onu şaşırtıyordu sadece ve buna utandığı da apaşikâre belliydi. Mucit müfessir okuduğu binlerce sayfanın yanı sıra daha okumadığı ve asla okuyamayacağı milyonlarca sayfa arasında o memnuniyetini de çabucak kaybederdi zaten. Bir dahaki gelişine çökkün, bir sonrakinde bezgin, bir daha da hiç gelmezdi muhtemelen. Kemaleddin Efendi gelmeyeceğini bilir ve hiç sormazdı daha. Aziz işte okumayı ve keşfi kendine dayanak yapan ikra deyince imanı zayıflayıp dinle deyince inanan bir insan imanına inanmıyordu. Kitap kaybolsa, Kâbe yıkılsa, peygamberler tarihi silinse hiçbir şey değişmezdi, hem de hiçbir şey. Ne dendiği zerre umurunda değildi, tek umursadığı bir muhatabının olmasıydı. Yalnız olmadığıydı. Biri o öyle değil, böyle dediğinde hiç ama hiçbir şey değişmezdi. Bütün tefsirler, yorumlar, teviller nazlılar içindi adeta. "Gel bak sana göre, senin zevkin, ahlâkın, okumuş yüksek zekâna göre, kolay mı, kaç test çözdün, bak bunu beğeneceksin, sorgularken kendine tutulacaksın," demekti sanki. Her gelişlerinde sanki bir çirkini güzelleştirir gibi süslemeye çalışıyorlardı da Kemaleddin Efendi belli belirsiz mahcup onlara bakar gibi yapıyorken Aziz o zaman sadece bunu görmeye buraya geldiğini anlıyordu. Tak diye anladığı manzarayı yani resmin ve tanık olunanın içine ciltlerce akı-

şını, huninin ağzına dayanışını, şırıl şırıl dökülenleri görüyor, duyuyor, anlıyor, doyamadan çıldırırcasına bir hayranlıkla seyrediyordu. Onlar gidiyorlar Kemaleddin Efendi artık böyleymiş denen yeni usul tefsiri de eskiyi de hepsini de kenara kaldırıp kendi ile kalıyordu.

Evde de Tevhide yeni yeni arkadaşlık ettiği kimi konu komşudan terfi vs. gibi şeyler duyup yüzüne, "Ee hadi sen de," diye baktığında Aziz'deki kendinden bahsedilince dışarı çıkma ifadesini görüp öfkeyle karışık bir bıkkınlığa düşüyordu. Bir müddet sonra, belki uzun da denebilecek bir süre sonunda dört beş sene içinde yani evde de işte de tam bir hımbıl sayılır olmuştu. Hâlâ onu zaman zaman biraz heyecan ve hırs duyması hususunda aşka getirmeye çalışanlar olsa da Aziz kıpırdamıyor, onları anladığını bile belli etmiyordu. Etraf aslında Aziz'e karşı onun sandığından daha şüpheliydi ve bu Aziz'in pek hesap etmediği bir şeydi. Zannediyordu ki el atılana atmayınca bu iş bitecek, bir türlü bitmiyor, şüpheler dinmiyor, Aziz içe sindirilemiyordu. Hiçbir şey yapmamakla düşman kazanıyordu, aynı şeyi istememekle düşman kazanıyordu. Hatta gerçek düşman galiba buradan kazanılıyordu, başka'dan. Aynı şeyi isteseler sadece anlaşılır rakipler olacakken şimdi düşmanlık vardı. Bu onu çok şaşırtmıştı. O bu hali ile herkesin sevgilisi olacağını, hem de pek sevgili olacağını düşünmüştü hâlbuki ama hayır. Her şeye çoğu zaman safça bakan ve kolay inanan kendisiydi galiba. İmanını da bu kolay inanmaya borçluydu aslında. Bir tuhaf kalp yumuşaklığı vardı, her ne kadar çabucak kapansa da açılabiliyordu da. Baba buna manyetik merkez, derdi. "Azizim, oğulcuğum saflığı küçümseme hem de hiç. Uyanıklığı da bir şey sanma hem de hiç. Çünkü uyanıkların başına gelenler onların en uyanık en teyakkuzda en giyimli zamanlarında başlarına iner, onlar uyanıklıklarının bir salisenin milyarda biri bile etmediğini bilmezler. Saf ise başına gelenden mesul değildir, kandırılsa da kanan kendisi değildir, bir dolandırıcı varını yoğunu alsa da o niyetinden dolayı sadaka vermiş olur, hem de en kalbinden kopanından. Saflıktan korkma, saflıktan uyanıklığa geçişten kork. Büyük tesir, küçük tesir, büyük hayat, kü-

çük ama manalı hayat ilâ ahir hiçbiri uyanığın olamaz. O anca dünyanın tozunu toprağını yutar oturur. Mücadele ettim sanır daha meydana bile inmemiştir," der, Aziz'in çabuk inanışını, inanmak için debelenmeyişini, duyduğu ile günlerce sermest oluşunu över, "Bundan umuyorum Azizcan, sende mecnun olma istidadı var," der ve cümleyi her sefer, "Sende Leyla bende mecnun olmak istidadı var" şarkısı ile bitirir, şarkıdan içeri gerçekten girer ve çok zor çıkardı.

Şimdi iş yerinde görüyordu ki onu belli bir tasnifte görmek ve yorulmamak, bir kişiye onun hakkında ayrı düşünme arkı bile açmak istemiyorlardı. Onu şöyle abdestinde namazında dünyaya kenardan bakan adam da sayamıyorlardı. Çünkü Aziz bir müddet mecnun bir abid gibi ibadet ediyor, boynunda 99'luk, bileğinde 33'lük tespihi ile geziyor bir eliyle boynundan çıkarmadan birini çekerken biter bitmez 33'lüğü avucuna kaydırıp onunla devama duruyor, ezan yaklaşırken koşarak Üsküdar'a bir Valide Camii'ne bir Atik Valide'ye bir Şemsi Paşa'ya bir Selman Ağa'ya yetişiyor, bahçede ayakta ezanı bin ihtilaçla dinleyip içeri giriyor, çıkmaya gönlünü düşüremiyordu. Lakin sonra birdenbire abidlikten duyduğu zevk azalıyor sadece zihnine gömülüyor, bin türlü düşüncenin içinde abdest almak önce zoruna gidiyor bir müddet sonra da ibadeti tümden bırakıyor, ezanları duymaya dinlemeye ama devam ediyordu. Etrafındakiler bu hali bir iki yadırgamış sonra Aziz ezan dinlerken, "Dinle bakalım ne diyor, bir gün çözeceksin, kimi çağırıyor yahu bu, bir Bektaşi meşrep Ramazan Efendi vardı ezan duydukça kapıya çıkar minarelere doğru, "Sen çağır dur, gelmiyorum işte, gelmeyeceğim işte, beş değil, on beş çağırsan gelmiyorum işte," diye o da bağırırdı. Hatta bazı komşular sadece Ramazan Efendi'nin bağırtısını duyar da, 'Galiba ezan okunuyor,' derlerdi," diye aralarında cümbüşe başlarlardı. Aziz hakkındaki bu tutarsız, dikişsiz ve kıblesiz intibaını nasılsa çok bir şeye saymıyordu. İçimden ben haberdarım, göründüğüm tanıklık değildir, ben bile kendime tanık değilim, diyor, etrafı bu hususta gerçekten kaale almıyordu. Her iki halde de yoldayım, her iki halde de halimi bilenin yanındayım, diyor ama kendi kendine

dama çıktığı geceler uzun uzun gözyaşları dökerek, soğuk havada sıcak gözyaşı ile ısınmak nedir bilerek, bir karar bulmaya, sükûn bulmaya, kendinden utanmamaya yalvarıyordu.

Etraf insanı görünür, taşınır taşınmaz malları ile değerlendiriyordu. Nuhu'nun hiç değilse üniversite tahsili, okuduğu binlerce kitap ve yazdığı yazılar vardı, etrafına bir gelen giden, yanında, etrafında görülenler vardı. O da tuhaftı ama mesnetsiz durmuyordu hiç değilse. Hatta çoğu kez söyledikleri, zaman içinde başkalarından da duyulunca, "Bizim Nuhu hep derdi zaten," deniyor, kulaktan kulağa az çok yürüyordu, bir yolu vardı. Aziz ise neyi var neyi yok diye bakıldığında anası babası kardeşi bile olmayan bir kendi kendine türemiş gibiydi. Yanlarında garip kaldığı kimseler birbirinden çok farklı meşrepte görünüyor, zaten Aziz de öyle görünüyordu. Ruhun aldığı yol izlenebilir, peşinden gidilir, tasdik edilir, doğruluğuna itimat edilir olmadığından kişinin kendisi başta olmak üzere diğer her şeye de sirayet eden vehmi olarak görülüyor, bunu destekleyecek yan duvarları da yoksa büsbütün bir şeye tutulmadan üstünde de durmadan geçiliyordu. Aziz bu kadar bu yolu yol bilecek ne biliyor ki diyorlardı Tevhide gibi, ne gördü, ne tahsil etti, ne bir şey, hayal peşinde. "El almıştır, ocaktan geçmişliği var ne olsa," diyen bazen olsa da el birdenbire mevcut olmayan bir organ, hakkında konuşulan ama görülmemiş ruhani bir şey, ocak ise yanışı da yaktıkları da tükenmiş bir eski kara fırın gibi afakîlerin arasında sayılıyordu. Yanan da yakan da baki, diye işitilen gene işitilse de hayatın ve öte dünyanın artık seccadeye ve camiye, kandil günleri ve ramazan ayına yerleştirildiği kurulu din yangın bırakmadığından artık yangın da çıkmıyor, bu da itfaiyenin değilse de müesses dinin hüneri addediliyordu. Din ile adeta evlenilmişti artık ve evlenirken iman ile evleniyorum diye evlenilmiş, altından müesses din çıkmıştı. Aşk yoktu, rahatlık vardı, icaplar vardı, sorgu sual pek yoktu. Evli insanların uykuya dalmadan önceki küçük huzursuzlukları, hafif iç sıkıntıları, ayaklarını gererken karyolanın demirine hemen çarpmanın darlığı ve yanındakine bakarkenki, "O değil," bakışı vardı. Ama bunlar göz açıp kapayana kadardı. Sonra sanki bir el o be-

şiği sallar, üstüne yumuşak bir battaniye çeker, "O değil," denilenin yüzünde mütevazı bir aşinalık belirir, sevgiye benzer bir tohum çok küçük bir çıtırtı ile patlar, bir şeyi yapmaktan vazgeçmenin bütün ipleri koparan gevşemesi ile insan kendi üzerine uzanırdı.

Etraf bir şeylere el uzatmamasına gönlü genişlik diyemiyor, ilim irfan ile doyuyor diyemiyor, kendince bir zenginlikle çevrili bu sebeple cakasına yediremiyor da diyemiyor, diyememekten sürekli şüphe biriktiriyorlardı. Hatta gözünü diktiği yolu ona hak görmeyen de çoktu. "Sen kim, aklındaki kim, tilkinin pazarda işi ne, görüyor musun, neler kimlere kaldı," deniyor, bazen birilerinin damarına istemeden de olsa basarsa hemen, "Peki söyle de biz de bilelim, senin ne hakkın var bu bilmek istediklerini bilmeye, görmeye çalıştığını görmeye, kendinde bu hakkı görmen bile düpedüz edepsizlik değil mi, din edep değil mi, kendini bilmek değil mi?" diye başlıyorlardı. Aziz bütün bunları kendine hak olarak gördüğünü bir kere bile düşünmemişti, içinde tutuşan neyse oydu, kalbi adımlarını başka türlü atamıyordu. İçine ekili şey böyle büyümüş, gölgesinde de Aziz kalmıştı. Zaten ona göre bu bir liyakat değil, gayret hatta tek gerçek vazifeydi. O vazifesini yapmak isterken sen buna layık mısın, nerden vazifelendin, diye sorguya çekilmek acaba bu vazife de mi herkesin değil, peki vazifeli olan vazifelendiğini nerden anlar, şevkinden ve adımlarından, gayri insiyaki yöneliminden değilse nereden? İnsan aslen ve zaten bu vazifeyle gelmiş değil mi her şeyden önce, dert de vazifesini bulamamak ve hakkıyla yapamamak değil mi, vazifesi varken ondan uzak düşmek, kendinin en kuytusunda hırsız gibi yaşıyor olmak değil mi dert? Ev alan seviniyor da emniyet buluyor da kendi aslî yurdunu bulan ne olmaz peki, artık ona ne dokunur, ölüm haberleri, durmadan kendine çeken o süresiz boşluk artık ne ki? Boş işler yapıp sonunda her şey boş demek yetmiş yaşında, bu mu anlamak, bu mu yaşamış olmak? Hem hiçbir şey göründüğü gibi değilse en başta görünenler göründüğü gibi değil, dünyanın görünürü göründüğü gibi değil, hiçbir görüntü göründüğü gibi değil, hiçbir zan iz değil, işaret değil ise oldubitti hep

dendiği gibi görünenin arkasına bakmaya çalışmakta, onu görmeye değer bulmakta bir aşırılık mı var?

Bazen damda otururken kendi ve diğerleri diye ayırıp bu ayrımdan bir benzerlik ya da ayrılık ayıklamaya çalışmanın lüzumsuzluğu kafasına dank ediyordu. Vardığı karar her zaman, "Ben ne isem başkaları da o, kendimi görebildiğim nispette başkalarını da görürüm, başkası da kendini görmeye ve ulaşmaya çalışması nispetindedir. Böyle bir gayreti ya da derdi yoksa kendi de yoktur ve var olmayacaktır. Kendimi bildikçe her şeyi bileceğim, hem de her şeyi işte her şeyden kastım da o. Hâsılı kendini iyi anlayan ve anlatan kâinatı resmeder, kalbine bakabilen olan olacak her şeyi seyreder. Zihninde sabah akşam gezintiye çıkabilen insan nedir ne değildir, ne kadardır diye aranmaz sormaz, yürüdüğü gördüğü her şeydir, adımını o an attığı kalbindeki kıvrımlı gıcırtılı şeydir. Ben sahip çıkabilsem kendime, tüm cihana da yeterim. Gözüm milyarların gözü, kalbimin atışı onların da kalbidir, bildiğim öğrendiğim her şey, "İşte ben," diyecekleridir, bilen herkes namına bilir, keşif herkes içindir," diye devam ediyor bu ruh yüksekliğine bir duvara tırmanınır gibi tırmanıyordu. Zaman her şeydi. İnsan, şu kozalanıp duran garip şey şimdi mesela Aziz'in uğruna titrediği şeye alayla bakan insan yani, bir gece tül perdesi aniden kendiliğinden oynasa, bir gece kalbi sıkışsa da nefes almada zorlansa, bir kere başı dönse de düşse, başka bir hayat arayacak kadar ucuz bir canlıydı. Beşer, kabalığı ve hamlığı ile sağı solu yıldırıyordu sadece. Düşünüyordu ki gerçek ve ihtiyaç olan şeyi keşfeden, buna işaret eden tesir kazanır, bunu da etrafına hiç bakmadan yapar. Tesir ise sahibini, arayanı elbet bulur ve söndürülemez. Bu düşünce ile kendi kendine kalıyor, etraf etrafta kalıyordu.

Evde de Tevhide derdi olmanın huzursuzluğunu ve diken üstünde iskân edişini kocası ile derdi olmada, rahatsızlıklarına da müsebbip bulmada tespit etmişti. Kendini suçlamanın yakıcılığına değmeden dolayısı ile fazla yıpranmadan sadece eskiyerek yaşıyordu. Aziz birden başka bir adam olsa zaman zaman komşularının yanında, hatta dergi karıştırırken kendini hissettiği eksik, az, parıltısız cazibesiz hali üstüne bir giyse de baksa

deliye dönerdi. Şimdi ilk başlarda birkaç müddet hissedip müthiş huzursuzlandığı halleri hiç hissetmiyor, başkasının kabahatinin dedikodusunun yapıldığı bir salonda çay içerek oturan gibi oturuyor, hayatına talihsizlik diye bakıyordu.

Aziz on seneye yakın bir zaman sessizlikte kaldı. İçindeki vakit bir türlü ilerlemiyor, zamanın geçtiğini görüyor kendini takip etse de benliğine uzak düşmüş gibi bu uzaktaki silueti ve mesafeyi tam sezemiyordu. Evini artık kabul etmişti, çocuklara muhabbeti vardı. Çok az ile gidivereceğini, düşündüklerinin bir zaman gözüne görünmüş ve içinde yer almış olduklarının ona kalanlar olduğunu damda geçirdiği akşamlar iyiden iyiye duyuyordu. İçindeki kendini bekleme durağında artık ayakları uyuşuyor, boynu tutuluyor, beklerken neler gördüğü, neler edindiği, neye benzediği ile ilgili düşünemiyordu, kendisi silikleşiyor, durak netleşiyordu.

Otuz beş yaşında, yaklaşık on senedir evli, biri sekiz biri altı yaşında iki çocukla 1995 senesinin hükmünde, hayattaydı. 1995 senesi de eskiyi süpürerek, çöplerini toplayıp yığarak sonrayı bekliyor seneyi baştan sona izleyen Aziz ocak ayındaki ısıyı ve dört günlük kar yağışını, gün kısalıp uzamasını, mevsim meyve ve sebzeleri hakkında her sene çıkan dedikoduları ve hepsinin bir vakti tamamlayıp haklarında söylenenlere kulak asmadan pörsüyüp geçiverişlerini... onlardan daha uzun ömürlü ve sonraya yetişebilen olarak izliyor, insanı da pırasadan fazlası olan olarak göremiyordu. Pırasa marta kadardı, nisanda başkaya baş dönüyordu, aynı gözler şimdi mayıs tazesineydi, kiraz ilk gelmiş gibiydi dünyaya, şu çocuk da ailesi için dünyaya ilk gelen, konuşan ve emekleyen bebekti bir kiraz tazeliğinde ve sıradanlığında ama şeftali için bu çok çabuk kendisine dönecek bir hengâmdı ve arkadan salkım salkım inen üzümler için ise yaz pek yavan, sonbahar her zaman söylenen olgun güzelliğine artık doymuş ve inanmaz olmuş, kış kendini pek de çetin bulmadan ne yapsa kendini ileri gitmiş duymaz olarak duruyor, iniyor, değişiyor, kalkıyor, inandırıyor, oyalıyordu. Günah, bir yönde fazla ileri gitmekmiş, kendi ardını bile göremeyen insan ileri geri gidemeden, küçük günah-

larla oyalanarak olacağı bekleyip duruyordu. Kendini ne kadar görmeye çalışsa hayatının önüne de arkasına da bakamayacağı ikisinin de benzer uzaklıkta duyulduğu kör noktasındaydı. Zamana tahammül etmesi gerekiyordu. Umması ama beklememesi gerekiyordu, sabırsız davranıp bozmaması ama sabrettiğini kendinden bile gizlemesi gerekiyordu. Kendi kendine kendi hakkında konuşması bile onu hemen geriye atıyordu. Bilir görür gibi olduğu en mahremine karşı bile susması gerekiyordu. Zaman zaman ilhama benzer bir duygu kanat takıyor ve birkaç gün kanatlı geziyor, bir kendi akışı ile hızlanır gibi oluyor ama birkaç güne yine kılığına düşüyordu. Bütün gayretini şimdi kör noktada diye vazgeçmemeye hasretmesi gerekiyordu. Bir de hep aklında bir seyyare halkası gibi gezdirmesi gerekenin, kendine değdirmeden ama hem düşürmeden gezdirmesi gerekenin ne yaptığı, ne olduğu, sonucunda ne olacağıyla ilgili hele ki müspet bir şeyler asla ve kat'a olmaması, bu hale hayat diye, tabiat diye, ev diye, ruh diye, seyahat hali diye yerleşmesi gerektiğiydi.

Neden insan gerçek bir adım atamıyordu, neden bütün anlatılanlar yapılabilirlik ve yapmış olduğu söylenenlerle doluyken şimdi, kimse değil yapmak, anlatılanı bile anlamıyordu? Neden eski mistiklerin, mutasavvıfların her yaptıkları anlatılırken şimdi kitapları bile okunamıyordu. Eski, sade bir tevatür müydü? Oysa eski insan maharetli, arif ve hikmetli, şimdiki sadece sefih ve andaval olsa bu Allah'ın adil sıfatına uymazdı, her şeyin her zaman her devirde aynı olması gerekirdi miktaren bile. O halde şimdiden de bir şey umulur, kendinden de bir şey umulurdu. Aziz işte gizlice umuyor, gizlice gayret gösteriyordu. Hem eski bazen arkasını azcık dönünce gördüğü, bazen önünde bir olacak olarak gördüğü bazen de hep uyduğu değil miydi, oydu. Adı eski kendi daimdi. Üstelik madem onu ana babasından ayıran yani bu içeri halkadan çekip alan kader girdabı bir şeyleri gösterip sonra tek ve ayrı bir ıssızlık semaına koymuş buraya adeta sevk etmişti, bu zaten bu hali görmesi bilmesi içindi. Burada bu hal ile zor da olsa olabiliyorsa olsun diyeydi. İnsanın bütün hayat hikâyesi kendine mahsustu. Her hali bir imkân içindeydi

aslında, bir imkânı taşıyordu aynı zamanda. Her şey imkânı ile geliyor, imkânın kabuğu soyulabilirse ve imkâna ihtiyaç ve arzu varsa imkân imdat oluyordu. Anın bile bir sonraki andan haberi yoktu, her an bağımsız ve kendi imkânında ayrı bir tohum gibiydi, her biri ile ayrı uğraş gerekiyordu.

Aslında tüm olağanlığıyla ve zerre kendinden katmadan yanından şu an geçtiği arabayı tek parmağı ile kaldıracak gücün kendinde olduğunu biliyor, gece şu yıldızlı semaya kısacık zamanda uzanıp iki yıldız arasında aşağı bakarak yatıp sabah tüy gibi yatağına inebileceğini ve bunun hiç zor olmadığını biliyor, ay hilal halinde iken tam ortasında oturup elma yiyebileceğini ve koçanını dünyaya fırlatabileceğini biliyordu ayaklarını sallayarak hem de. Şimdi daha aklından geçerken bir özlem nişanesi olarak İstanbul'dan Manisa'ya bir anın içinde gidip kayınvalidesinin yanağını okşayıp tekrar Müneccimbaşı Sokağı'nın köşesine gelebileceğini, bunların işten bile olmadığını biliyordu. Sadece daha henüz bunların kendinde olmadığını biliyordu. Nuhu ile konuştuğunda Nuhu öfke ile, "Bütün bunları ne yapacaksın peki, başın göğe mi erecek, bunları istemek değil, umursamamak maharettir, senin olmak istediğin şey ile şimdikinden bile geride olursun, hem denenmiştir ki bu hal pek çok bakımdan kötünün kötüsüdür," diyor, fikrine tüm bu denilenlerin içinden geçmişleri de ilave ederek hep bir ağızdan söyler gibi, "Mücerrebdir," diyerek kendini zor teskin ediyordu.

Zihni boşken ve yansımaları alabilir bunlardan kendinde bir renkli ahenk huzmeleri yaratabilirken Baba'ya dikkatini ve bu boş zihninin tüm aynasını yöneltmişti. Daha doğrusu Baba bunu kendine çevirmiş ve tüm şekil ve renkleri orada bir perde gibi yansıtmış, "Kendimi seyrediyorum," diye de seyretmişti. Zihin zaten seyredilecek bir şeydi galiba anlaşılacak değil. Anlamaya çalışıldığında benlikler dört bir yandan hücum ediyor, birbiri üstüne önüne çıkıyor ve keşmekeş başlıyordu. Her biri de mesela Aziz olduğunu iddia ediyor, beğendiriyor ve başını belaya sokuyordu. Savunma bunlar yüzündendi, inkâr, pişmanlık, kendinden şaşkınlık bunlar yüzünden. Hayatın gördüğü, içinde debelendiği hareketlerinin kendi gözüyle izleyebil-

diği bir çekimde, sözünün, kendi duyabildiği bir yabancılıkta hareket ettirilir ve seslendirilir olduğunu binlerce kez tecrübe etmişti. Ben'i parçalara ayrılmış, her biri ile bazen bir masada oturmuş, bir yatakta yatmış, bir otobüste seyahat etmiş, bir karar alırken öbürü duymasın diye kendini kendi bir yanından saklamıştı. Şimdi okuyor bazen de duyuyordu ki bu bir hastalıktır diye, ama hayır ya da belki ama sıhhat denilen de gerçek olmadığı gibi bir çeşit uyuşturucu, antidepresandır. Duyuyordu, baştan korkmuştu da, parçalanmış benlik falan diye bir şeyler ve işte o ben miyim derken parçalanmış değil, zaten apayrı her biri müstakil isterlerse başka başka işlere girecek, başka başka kadınlarla evlenecek, başka başka kimseler tarafından beğenilebilecek ya da nefret edilecek benlikleri olduğunu. Bunların her biri ile tanışmış bilişmişti artık. Kendini tek ve yekpare görebilmesine imkân yoktu. Baba'nın, "Say bakalım şunları, milletinkileri de, gör ama muhakkak görerek say, farz etme, iki saat içinde bile görebildiklerini say, her birine birer de isim koy," deyişi ile saymış, tanımış, hangisinin neye sebep olduğunu, hangi işte çalıştığını, hangi benliğinin kimin hoşuna gidebileceğini, kendisinin en çok hangisine meyli olduğunu bilmiş tanımıştı. Bunları yapar düşünürken bile Kemal, baş benliği ona yardımcı oluyordu hatta. Bunlar parçalanmış değildi, zaten vardı, bir kalabalığın içinde vardı. Doktor hastaya da kendine de dışarıdan bakıyordu, hem de kendi gözüyle bile değil, doktor gözüyle, o bile ödünçtü. Sahtesi bile çalıntı idi. Bu da onların muhtemelen en uyduruk en kolay inanılır, en yüzeydeki benlikleriydi. O onu kandırıyordu, o da etrafı. Başka türlü zaten muhtemelen doktorluk da yapamazdı. Bu gözün bir şey görebilmesine keşfe uğramasına imkân yoktu. Gözün kendisi mâni idi ve bu mâni o kadar sağlamdı ve bu sağlamlık her dakika o kadar denetleniyordu ki iç güvenlik sayılıyordu. Hâlbuki Aziz bütün bu güvenlikçileri işten çıkarmıştı. "Ben," deyip dediğinden emin olmak bunu derken sağa sola bakmamakta eşsiz bir tat, kendine, "Ben peki kendimin nesi oluyorum?" demek yoktu artık. En çok zihnini hareketsiz bırakmaya, hareket gördüğünde ona saldıracak olanlar tarafından fark edilmemeye

uğraşıyordu. Büyük hareketlerden uzak, başka benlikleri, kötü tesirleri, avcıları, silahlıları kendine çekmemek için ölü taklidi yapar gibi hareketsiz bir zihinle sadece dalmış durmaya günlerini, gecelerini veriyordu.

Bazen tüm işittiklerinin, ona hissettirilenlerin, var denilenlerin kişiye mahsus bir hayal, kişiye ait dayanak olduğu, belki sadece onu ayakta tutmak için ona fısıldanan bir teselli olduğu da, olabileceği de aklına geliyordu. Bazen bir güçsüze verilmiş gibi yapılan değer, inanırmış gibi yapılan kaş kaldırışı, bir zavallıya, meczuba söyleniveren söz gibi belki Allah'ın da kimine yalan gelecek ama ihtiyacı olanın omurgasını düzeltecek bazı lütufları vardı. Ama bu o durumda olanın kullanımına vardı, diğeri için yoktu. Çünkü Allah hiçbir şey vermediğine genelde teselli verirdi. Teselliyi bulup keşfedecek, onu sahi duyacak aklı, görüşü verirdi. Bu akıldan dolayı da bir büyüklenme, yani ucundan gene bela verirdi.

İlk gençliğinde tanıdığı görüp tanıklık ettiği kişilerin elbet Baba başta olmak üzere aslında tüm renklerine, hikâyelerine, cümbüşlü dillerine, yukarıdan sözlerine rağmen tam kendisinin de düşeceği yakalanacağı tuzaklara ökselere tutulmuş çırpınır halleri de bir yandan gözünün önüne geliyor, kendisinin bile ancak belli belirsiz kırılacağı şeye büyük öfkeleri aklına geliyor, hep söylenen bir dervişin gasilhanedeki mevta gibi teslim ve canından uzak olma halinin tam aksine mürşitlerin kıpır kıpır diğer tüm yaşayanlardan daha canlı, daha diri, hiç ölü bir yerleri, hatta noktası olmayan halleri gözünün önüne geliyor, başkasına acıma hususunda çok merhametsiz oluşları, etraflarındaki en yakın ve en iyi hizmette olanların hep kırgın ve mahzun yüzleri ve bu yüzlerin şeyhe hiç dokunmayışı aklına geliyor, büyük yanılgı, en büyük yanılgı Allah diye şeytana yakınlık kurmak mı, mistisizm zaten göreceğin şeyi önceden isteme sabırsızlığı ve kibri mi, öğrenince ya da bulunca sanki Kemaleddin Efendi'nin dediği gibi, "Bulup da ne yapacaksın?" sorusu ya da cevabı, bunların buranın işleri olmadığı ama bir türlü sade ve sadece üstüne düşeni vazifelendiğini yapmaya nedense razı olamadığı, fazlayı istediği, bu fazlanın da onun afe-

ti olduğu daha da olacağı aklına geliyor, geliyordu. Öyle ki geceleri özellikle sabaha karşı ani bir nefessiz kalma, tıkanma ve dehşetli bir keder duygusu ile uyanmaya ama bir yangının içinde uyanmaya başladı. Bu yangın birkaç belki on beş yirmi saniye sürüyordu ama zaten bir dakika sürse giderken aklını ya da her neyi varsa kül edip kavurup gideceği belliydi. Otuz beş yaşın hediyesi olarak bunu aldı. Artık haftanın iki, üç bazen beş gecenin kör sabahı bunun içinden kalkıyordu. Değil yatakta evde bile duramıyor hemen gene dama çıkıyor on beş dakika kadar beyninin ruhunun tekrar ona verilmesini bekleyip içinde, dışında alınacak bir zerre soluk bulmaya çalışıyordu. Kendine az çok yaklaştığında sürünmese de kendini öyle duyarak, topallamasa da öyle hissederek bir köşeye oturuyor ve geçen kederin arkasından neleri kavurduğuna, neyini yağmaladığına, nesiz kaldığına durduğu harabeden bakıyordu.

Aziz'in sadeliğe duyduğu hayranlık, olağana ve kabule duyduğu yakınlık bir sağalma süresiydi. Bir şifalı ot çayı gibi övülen ama olmasa yaşamın eksilmediği, burukluğu duyulmayan bir eksiklik idi. Nesli tükenmiş bir hayvan, adı anılmaz bir bitki, kaybolmuş p vitamini gibi bir şeydi. Onu över över överken gözleri benliğindeki kendine ekli başka ihtirasını beslerdi. O beslenen dışarı çıkacak hale gelince de Aziz kendini dünyaya sunmaya değilse de kenarından köşesinden göstermeye hazır olurdu. Sabah sabah oluşunu karşılardı bir gizli heybetle, günün içinde yürürdü her adımını hissederek ve nereye adımladığını görerek, akşamı eliyle fiskeler, geceyi yumruklar ve baskın gelen olurdu. Uyanan, tüm uykudaki âlemde uyku odalarını gezip dolaşan, o kendinden pek eminlerin derin uykusunu dinleyendi. Onların, sabah söylemeye başlayacakları şarkıları hazır olanların, yatışına bakardı, bir de uykusu hafif teyakkuzu, rikkatli gece kuşlarına dikkat kesilir, kuşların uyanıklığından diyonisyen bir zevk duyardı. Ayak uçlarına basarak bütün bu yarı ölü ervahın arasında dolaşıp en canlı şeylerine basar ve onlardan da çıt çıkmadığını âlem gözüyle görürdü.

Evin çatısında geç vakitlere kadar oturduktan sonra gece üçe doğru sokağa çıkar, birkaç coşkun tur da oralarda atar, baş-

ta Kemal olmak üzere benliklerini gezdirir, onları bildikleri ile donatmaya çalışırdı. Şaştığı ise gece ne kadar ne anlatırsa anlatsın ve benlikler onu tam istediği gibi, ihtiyaç duyduğu gibi gözleri parlayarak, coşkuyla dinleseler de ertesi güne hiçbir şey duymamış dinlememiş, dinledikleri mevcutlarının üzerine eklenmemiş olurdu. Ama anlatırken gene o hali alıyor Aziz'i konuşturacak, coşturacak hali giyiniyorlardı. Aziz en coşkun anlattığı şeyin hatırlanmadığını görünce öfkelenip onlara çıkışsa da hem hatırlamıyor hem de unutmadıklarını bildiklerini ama akıllarında azcık değişik kaldığını söyleyip onu bir devama razı ediyorlardı.

On seneyi geçkin kendi kendine kalmanın, gizli konuşmanın, arzulamanın, ihtiras ve gizli dünyanın üstüne üzerine, yüzüne ve diline bir başkalık geldi, herhalde yavaş yavaş aldığı şekil görünür oldu. Bazen bir filmde ya da TV programında aynı çocukluğunda, Erzurum'da Baba'nın yanında, Hasan Efendi'nin ayak ucunda, Kemaleddin Efendi'nin ihvanının arasında, köylerde, kamyonlarda gördüğü adamların neredeyse fizik olarak aynısını görüyor ama filmdeki ya da konuşmadaki adamın bakışı, duruşu, gülümsemesi, bir sözü kabulü, bir şakayı kaldırışı, tekrar yere, havaya bırakışı, havalandırıp daha yükseğe salışı o kadar başkalaşmış oluyordu ki görüntü olarak dahi aynı adam olmak artık tek bir ömre sığacağa benzemiyordu. Aziz birden kendinde o filmlerdeki adamlara yakın, onlarla bir sofrada durabilecek mimik ve tebessümü buldu. Hem de tesadüfen bir resmin içinde buldu ilk. İş yerinde habersiz çekilmiş bir resimde kendini görünce, "Aynı Erzurumlu gibi," denecek bir İtalyan İrlanda karışımı aktörü gördü. Sonra bunu aynada aramasına gerek kalmadan pat diye gördü ve bir daha görmek için aynaya ihtiyacı kalmadı, görüntü ve hal her yerdeydi. Yüzüne etrafından onu ayıran bir ifade, bilen tanıyan anlayan adam ifadesi gelmişti. Yüzündeki yaban ve cahil hatlar incelmiş, insanı insandan ayıranın ne olduğu resmen belirmişti. Ömründe ilk kez kendine olmakta olan bir şey gözüyle bakarak yakınlaştı ve dünyada birbirine yaradılış ve cevher olarak çok benzeyen şeylerin daha yukarı taşınmak, daha ince ve sanatlı olmak, bir

başkası tarafından bu yönü ile de fark edilir olmasının içsel bir şey ve bir gayret neticesi olduğunu anladı. Yüzü bir uğraş, yontu ve ruh zımparası neticesinde evet bir esere değilse de eserde yer alabilecek bir şeye, en önemlisi de kendi dışındaki şeyleri de ifade edebilecek güç ve genişliğe erişmişti.

Ona gelip yerleşen bu yeni yüz hatlarını, mimikleri, tebessüm ve hareketi ömrünün hediyesi olarak aldı ve bazı şaştığı adamların şaştığı haline şimdi yeniden, yeniden baktı. Bazen bazı adamların kılık kıyafet gücü olmadan hem çıplak vakarlarına ve gördükleri tuhaf ihtimama anlayamadan ama merakla bakardı. Bazılarının bir mecliste tanınmış, zengin ya da korkulan olmadan sırf kendi ile kapladıkları yeri görür ve hayranlıktan başı dönerdi. İşte şimdi bu hediye onun da olmuştu. Etraf ona zaten bir müddettir fark edilir şekilde farklı davranıyor, hele bilmediği yeni gittiği bir semtte bu daha aşikârlaşıyordu. Hediyesini cilalamak, tozlandırıp amiyaneleştirmemek için her gün cilalamaya, silkelemeye başladı. Yüzünü, tebessümünü, kaşlarını, ellerinin küçük hareketlerini ince ince dişsiz zımparalar, kadife ve süetlerle perdahlamaya başladı. Bundan zevk alıyor ve yükseklik duygusuna da, tanrısal armağan heyecanına da kapılıyordu. On yılı geçen yeisi her yerini gezip, yuvarlanıp son seferinde ağzının kenarından yanaklara dayanan bir tebessüme devrilmiş, sanki oraya yerleşmişti. Tevhide bile ona yaklaşırken anlamadığı bir eski harabe kalıntısına göz ucu ile edilen hürmet gibi zarar vermeden ama nasıl ve ne olduğuna da az çok bakarak geçilen bir kalıntı, devrilmiş sütuna bakar gibi bakıp geçiyordu. Aziz bir sütunun sözünü ve tarihini de diline yavaştan yerleşir hissediyordu. Hep denen, "dili olsa da konuşsa" timsalinin "dili olsa niye konuşsun"a dönüştüğünü de anlar gibi oluyor, tebessümü bir kat daha alçalıyor, yüzünün daha derinine iniyordu.

Hayatı ve hayattaki kendini bir usta sazende gibi idare etmeye başladı. Nihayet akort tutmuştu. Kendi de akordunu bulmuş başkalarının da hangi akortta durduklarını, ne ahenksizlikte mukabeleye mecbur olduklarını nihayet görmüş ve bir başkemancı rikkatiyle sezmişti. Artık kendi sazını hangi sese

karşı ne zaman veya ne diyerek çalacağını hatta ses çıkaracağını, başkasının çok dik, çok pes, büsbütün bozuk, kendini ayarda sanan ama müthiş duyamayışlarla akorttan ne uzak durduğunu bilmişti. Her gerçek bilmede olduğu gibi coşmadan ama memnuniyetle arkasına yaslanmış, geçmişi ve geleceği şimdilik de olsa affetmişti.

Nuhu'ya karşı daha konuşkan ve samimi, ondan gelenlere karşı da hem daha müstehzi, hem düpedüz eğlenmedeydi. Ne oldu diye bazen düşündüğünde aklına sadece bazı meyveler geliyordu, dura dura bekleye bekleye ilk haline benzemez, benzese de başka bir renk ve beniz almış, kendinde bilmediği bir koku ve tat almış büyümüş bir meyve gibi duyuyordu kendini ve bunu belli ki o kadar bilmeden beklemişti ki her şeyi milyonlarca kez diden, evirip çeviren benliği limonuna, portakalına, kayısısına kavuşur kavuşmaz onu aldığı gibi kapıp uzaklaşmıştı. Kendi kendine sermest ve hayatla bir sokak hayvanının bahar ayı gibi önünde dönenlere, geçenlere yeter hali ile yalandan bir bakıyor ve kendi ile memnun, şartları umursamadan ama baharı da duyarak idare ediyordu.

Zihni sanki çömlek bir testi gibi iyice bir sıvanmış, sırlanmış, aralık yerleri, ışık sızdıran hava alan, her an kırılacakmış hissi veren hali muntazam bir hale gelmişti. Şimdi bu toprak testideki başı ufacık izlerden ve ışık kırıntılarından heyelanlara ve heyecanlara, bin bir vehme düşen başı kendi renginde kapalı ve kendi mahzeninde içten ve dıştan sırlıydı. Aziz bunun rahatında başını bir Helenistik dönem testisini okşar gibi okşayarak duyuyor, onun mükemmelliğinde dünyayı da mükemmel buluyordu. Testi sağlam ve karanlıksa dünya da öyleydi. Sabah ve akşamın araları eskisi kadar açık değil, birbirinin devamı, kalp her an havalanacak kadar evhama müptela değil, kendini tek yaratılan olarak duyma ve diğerlerinden hiçbir fayda ummama hali eski bir batıl inanç, gizlenmek ne mücrim bir ihtiyaç, ne görünme büyük zillet.

Bazı düşünüyordu kendini koklayarak ve acaba diyordu bu hal ile de uyuyanlara mı katıldım? Evhamım mıydı asıl armağanım, tedirginliğim miydi insanlığım, uykusuzluğum muydu

bana düşünme gücümü veren, kalp, ağrısı olmadan acaba ne kadar kalptir, inkılâp edemeyen kalp olsa olsa sadece yürektir, o da sakatatçının işidir, üstünde durabilen sade kekiktir, iyileştim mi, yoksa asıl şimdi mi hastayım? Hem eski hatıralarım, başka dünya da biliyorum buranın yerlisi değilim ki, bir tatil yöresini beğenmiş geçici göçebeyim belki de, sağı solu övüp duruyorum üç gün sonra gideceğimi bile bile, bu oyunu niye kendime oynuyorum, zevkli ve ince bile değilken hem de. Zihnim o sızan ışıkları ve gölgeleri unutacak mı, evham hiçbir gece gene bana sımsıkı dolmayacak mı, bir eski uyuşturucu müptelası ne kadar eskidir, bir adım kadar mı, o bir adım bir ömür aşılmadan, basılmadan geçirilebilir mi, insan her an o kuvvette durabilir mi? Her insan gibi ben de neden olduğunu bilmeden, "Ben," diyorum, ben derken başka her hakkı ihmal ediyorum, her insan gibiysem neden bu, "her"den ayrılmaya çalışıyorum, neden bu her'i beğenmiyorum, kendimi aslen her değil, görüyorum. Ama her'den ayrılıkta çektiklerimi kendime değil de o kalabalığa kabahat yüklemeye bile meylim var.

Ama rahat ve emniyet gönlüne girmişti. Hayatında ilk defa ikisi ile de sarılı olduğunu duyuyor ve bunu sadece kafasının kozasını, testisini bir ya da birkaç kat örten toprak mı çamur mu başka bir mayi mi her ne ise bir çömlekçi işine ait sanata borçlu olduğunu hissediyordu. Çünkü bazen kafasındaki, zihnindeki eski bir ışık sızdıran yerin artık ışık sızdırmasa da yerini ve bildiğini belli ettiğini hissediyordu. Eliyle, kimsenin göremeyeceği o tamirli yeri belli belirsiz okşuyordu.

O sırada iş yerinde daktilo denen yeni bir genç kadın peyda oldu. Kadın daha peyda olurken Aziz'e dikkat etmeye başladı. Daha önce ne evlenirken ne önce ne sonra böyle bir tavra muhatap olmamış Aziz gördüğü ilgiyi nereye koyup ne yapacağını düşünürken hatta düşünmeden bocalayıp dururken senelerin hediyesi güzel tebessümü ve yanak çizgisi bozuldu, hem de iki günde. Çenesine inen çizgiler gene neyi ne yapacağını bilmeyen adamın şaşkın ve karışık yüz hatlarına dönmek üzereydi. Paniğe kapıldı. Ömründe ilk kez kendini beğenmiş o da üç

beş ay sürmüştü. Aynada eski halini taklit etmeye çalışıyor ve bulamıyordu. Kadın inadına tüm bakışı ile her an Aziz'i izliyor, izlemediği zamanlar da Aziz artık izlendiği kanaati ile kendi olmayı bırakmış bulunuyordu. Hatta izlenmediği anlar izlenirse alacağı poz ve resimleri çektirip durur gibi bir hal takınıyor, günler bununla geçiyordu. Çok bunaldığı akşamlar damda, "Ne yapayım ben de ömrümde bir şey görmeyince ilk avcının avı oldum, herhalde ihtiyacım olmasa da arsız benliklerimden bundan hoşlanan çoktur," deyip kendini kınayamıyordu. Kınanmayan benlik tepesine çıkıyor, onu alıp hiç değilse göğüs hizasına indirse de şımarmış bir çocuğa dönen benliği ile dayak yemeyeceğinden, mahrum kalmayacağından hele ayıplanmayacağından emin olan her canlı gibi baş etmek imkânsız hale geliyordu. Ve şımaran benlik, bunu daha yukarı taşımaya, baş bile yetmeyip daha yukarı tırmanıp oradan başın üzerine düşmeye başladı. Şımarmaya aşina olmayan Aziz başkalarında hep bakıp da hiçbir şey ile hakkı ile baş edemediğini gördüğü ama alık olduğuna kanaat edip sesini çıkaramadığı bir cinsin resimlerini öz hayatında vermeye başlamıştı. Bunu gördükçe rahatsız oluyor, rahatsızlık kendinden emin duruyordu. Kadın halini ilk günden anlamış, son gün bile anladığını belli etmeyecek gibi duruyordu. Aziz kadının fark ettiğini fark etmiş, ona yanıldığını ispat için türlü delili sunarak kadını iyice kendinden emin ediyordu. Üstüne başına varla yok arası bir dikkat serpiştirdi. Tam diyordu üzerime bir Teksaslı aktör umursamazlığı, taklidi güç salaşlığı ve emniyeti gelmişken şu başıma gelene bak hemen kirlendi, hemen bozuldu, bir çapaçulun özenip aldığı ama ilk giyişte battal ettiği elbisesine döndü. Allah affetsin ama hiç kula rahat vermiyor, dedikleri doğruymuş, Allah, Allah diyeni hiç rahat bırakmıyor. Ben en yükseği düşünürken sınavım en aşağıdan başlıyor ve evin pehlivanı sokakta çocuktan dayak yiyor, "tüh bana," diyor, derken de yüzüne bakıyordu.

Hayatında bir şey değiştirmemeye bütün gayretini vermesine rağmen bir haftada takatten düştü. Geceleri damdan hiç inmiyor, derin de değil, sığ da değil, havada yüzer gibi duruyordu sadece. Aklında hep cesur insanların hikâyeleri vardı ya da ma-

cera, anlık, günlük, haftalık, senelik. Tahmin ediyordu ki hikâye sahibi olmak acımasız olmak demektir. Vicdan, hikâyeye hemen bir son verir çünkü. Yolu parmağı ile gösterir ve hikâye biter. Zihinde başlayıp biter, yola bile çıkamaz, ayakkabısını bile giyemez. Düşünüyordu ki hareket, düşünerek yapılan bir şey bile değildir, hareket daha gelirken ne yapılacaksa yapılır ve her şeyi kazandıran budur, ayırt ettiren bu. Düşünme, ister istemez vakit kaybettirir, bulanıklaştırır, vicdanı masaya çağırır ve hareket ihtimali ancak bu anlaşma ile gönülsüzce biter. Bu insanlar diye düşünüyordu Aziz, yaparken, yaşarken değil, her şey bittikten sonra düşünen insanlar, hatta bunların yenilerini yapma ihtimali bile tükendiğinde. Ve bu düşünceler sırasında kendilerine ettikleri ufak tefek fiske hakaretler sebebiyle de samimi diye tanımlanan, yaşamış diye tanımlanan insanlardır. Yaptım ettim ama ne olduğumu da bilirim diyerek olur da buna da ram olan olursa o da buyursun şu yaşımda, bu halimde bu yanımdan gelsin, diye belki de. Ya peki bunu zaten bilip geri duran, üstelik daha ağır hakaretleri bir şey yapmadıklarında bile benliklerine adeta sıvazlayarak cilalar gibi yediren zavallılar? Yani vicdan sahipleri. Onları kimse bir şeye tutmaz, onlar insan bile sayılmazlar, hikâyeleri yoktur, maceraları yoktur, hayır demekten bile değil, hayır bile demeden hep geri dönmekten, yüz çevirmekten yorgundurlar, yaşayan yorulmaz da tuhaftır, reddeden yorgunluktan bitkin düşer. Düşündükçe bunalıyordu Aziz. Aklına kurtuluş diye Baba'nın söylemeye bıkmadığı geliyordu hep, "Yılan oklu kirpiden kurtulmak için kendini ona vura vura kanlar içinde kalır." Ekliyordu sonra da, "Yaa Azizcan, kurtulmak çok zordur, kan revan içinde bırakır, onu safa ile yemek isteseydi inan hiçbir yeri kanamazdı. Kan hep kurtuluşta, kurtulma çabasında vardır. Kurtulunmaya çalışılanda da, yiyeyim yaşayayım diyende de bir damla kan olmaz."

O güzelce gevşemiş yüz kasları tıkandı, yüzü kendine hâkim olmaktan kasıldı hatta sağ tarafı sanki biraz gülümserken aşağı sarkar oldu, bacakları ve ellerine bir robot sabitliği geldi. Gevşemek ona yaramamıştı. Ne çok sevmişti hâlbuki o şekil yürümeyi, tebessümü, hele o haline gelen mukabeleleri karşılamayı.

İşte ekim ayı ve eski halinin de uzağında kaskatı, içinde sürekli bir soyulma hissi, kafası karmakarışık, eski sade kendine gömülmüş haline bile hasret yine öylece bekliyordu.

Kadın Aziz'in ilk şaşkın ve sersemlemiş halini görünce belli etmeden olacağı beklemeye kenara çekilmiş, rolü oldukça ortaya çıkıyor, iyi oyuncular gibi varlığının üzerine ve sahnesine basmadan küçük hareketlerle hazır küçüğü görebilecek kendine yönelmiş bir spot bulmuşken oynayıp geçiyordu. Dünyadaki en zevkli ışığın altındaydı, kendine yönelmiş ufağı tefeği bile toplayan, onları manalandıran ve iyiye yoran bakışın altındaydı. Hiçbir şeyin zayi olmadığı o ışığın altındaydı. Hareketleri ve sözleri karanlıkta birden yanan ışıktaki gibi toz zerrelerinin bile havalanıp, uçuşup titreşmeleri, samanyolu gibi parlamaları, ilgiden sanki bir türlü yere düşemeyişleri gibi rağbetten havaya asılı duruyordu. Bir toz bile kendine bakıldığı ve rağbete düştüğü an yıldız kıvamının toz zerresi ve hükmünde de olsa tavrına bürünüyor ve bulunduğu yerin yıldızı oluyordu. İnsanlar aşka bunun için müptela idiler bu besbelliydi. İnsan âşığının karşısında başrolde, herkesin önünde, her yaptığı, dediği demediği ile gündemde ve gerçekten vardı, unutulmuyor, ihmal edilmiyor, kolaylıkla üzebiliyor, ufacık şeylerle dikkat çekebiliyordu. En yüksek söz, büyük bir fedakârlık yaprak kıpırdatmazken şimdi yönelmiş bir bakışın spotunda inceden daha inceye kadar inilebiliyor, insan tabakalanıyor ve hayat yani o bayat su ürperip canlanıp bir süreliğine kıpırdanıp duruyordu.

Aziz daha dikkatli daha doğrusu gerçek yerine bakabilse kenarda aslında bir tekrar içeri girme hazırlığı ve sahneyi kontrol bakışı görebilirdi. Kadın daha işe başladığı ilk andan birkaç kez Aziz'in o değişik bir yerleri çalıştırıldığı, belki farklı şeyler düşünüp farklı şeylere üzülebildiği için diğerlerinden farklı yüz noktalarında hareket etmeye ve şekil almaya başlamış yüz mimiklerini görmüş hoşlanır gibi olmuştu. Öyle ya herkesle aynı şeyi düşünen aynı şeye aynı derecede üzülen insanların yüzünde de aynı kaslar, aynı hatlar oturur, mimik aynı yere savrulurdu. Başkayı bilenin ve üzülüp düşünme derecesinin ise hare-

ket ve hat verdiği yer diğer insanlarda dümdüz, "Orası da oynar mı?" denilen yer olurdu. Bu başkalık yüzü ve sahibini birden yaşayanların tümünden ayıran bir haritaya dönüyor ve aynı harita gibi gittiği, geldiği yerin parklar bahçeler ana arterler, "Gidebilirsiniz," denilen, tavsiye edilen yerler olmadığını ifşa ediyordu.

Kadın kısa süre önce görüp farklılığını sezdiği yüzün birden ona yöneldiğini görünce bir çarpıntı duymuş ve çekilip beklemeye başlamıştı. Ve onunki de çarpıntıların kahir ekseri gibi endişeydi. "Gördüğümden yani görüp de beğenip diğerlerinden ayırt edebildiğim özelliğinden sahibinin de haberi var mı ve bu fark ediş bana neye patlar, bu onu görüp duyan insanların kaçta kaçının dikkat ettiği ve tesiri altında kaldığı ve ne değer biçtiği bir şeydir?" Endişesi buydu. Gerçi o da çoğu kadın gibi bir şeyin sahibinin onu hor kullanan olduğunu ve kendini fark etmeyenlere meyledeceğini artık biliyordu. Nelerini fark edip tane tane tespih gibi dizip her birine ayrı adlar verebileceği şeylerin, varlığından habersiz kimselere yâr olduğunu o da artık biliyordu. Yâr olma başka bir şeydi ve yâr olmayı onlara yanlış tanıtmışlardı. Bu besbelliydi. Aklına geldikçe dert onu sanki kendine çekiyordu. İnsanın kendinden bu kadar habersiz oluşuna da etraftan habersiz oluşuna da içine çekilip tüm kâinatı süzer gibi baktı, upuzun ipince bir horgörü önünden dere gibi aktı.

Ne var ki o beğendiği mimik ve hareketler iki güne sertleşmiş o yüzünün her yeri ile gülen adam ağzının sağını zorla aşağı sarkıtır ve eli kolu takır takır yürüyüp geçer biri olmuştu, inanamıyordu. Ondaki o ilk hali tekrar görmek için bakıp durmaya Aziz ise onun baktığını gördükçe ağzını daha da aşağı sarkıtmaya adeta çarpılmış gibi durmaya başlamıştı. Kadının ona ilgisi onu daha da kötü etmiş, üzerindeki bakışa değer bir şey sunamadığını bilmek vücudunu taşlaştırmıştı. Yıpranmış, kopmuş ama ne olduğunu kaybetmemiş bir harabe olmaya müthiş bir özlem duyuyordu. Çünkü şu anda yanlış bir restorasyonla olduğundan çok farklı eklemelere kalınlaştırmalara

ve renge ulaşmış talihsiz bir bina gibiydi. İlgilenildiği güne, şuna bir el atalım denilen güne lanet ediyor, dağların başında sere serpe yatan her parçası her taşı bir yere dağılmış antik kentlere hayranlıktan içi titriyordu. Keşke onu da kendine, yırtıcı kuşlara, kertenkelelere, güneşe ve aya, yıldızlara ve üzerinde her gün bir parçası gezinen gökyüzüne, yabani ot ve yağmura bıraksalardı, keşke. Bırakılınacak zaten başka ne vardı?

Zihni her vakit yaptığı gibi hem yeni halini kabule hem eski haline dönmeye aynı anda uğraşıyordu.

Bir sabah kadın dört kişi ile çalıştıkları odaya birden girip gözleriyle Aziz'i belli belirsiz yokladı. O sırada telefonda konuşan Aziz hemen arkasını döner gibi yaptı. Arkası dönükken kadının, "Konuşmanız bitince bir şey soracağım," demesiyle irkildi. İlk kez konuşuyorlar daha doğrusu konuşacaklardı. Aziz telefonu en normal şekilde sonlandırıp masa komşusu Hamit Bey'i takliden sertçe, "Buyrun," dedi. Hamit Bey öyle bir, "Buyrun," derdi ki en oturaklı adam bile oturağa oturmuş gibi olur ve muhtemelen içinden, "Bari beni bu halimle bir gören olmasa," diye dilemeyi tazarrudan sayardı. Aziz bu, "Buyrun"un cüssesine ve etrafa verdiği harabiyete mestti. Çok seyrek söylüyordu ama. Hatta şimdi az evvel acaba bunu diyebilecek halde miyim, kelimeyi de güçten düşürüp sakatlamayayım sonra, bu, "Buyrun," bu odadaki en sağlam eşyamız, ona bir şey olursa çok zayıflarız, diye içinden geçirirken zayıflatmadan bilakis son, "N" harfinin dibine bir de iri taş koyarak kaymasını büsbütün engelledi. Kadın bu sert ve emin hitaptan geri çekilerek, "Aslında pek de önemli değil, meşgulsünüz galiba," diye aklının o an bulduğunu önüne iteledi. Aziz aynı sertlikle gene, "Olsun, meşgulüz tabi, eğleşecek halimiz yok, tonla iş var," deyip başını hiç çevirmeden muhtemelen kendisini dinleyenleri bir gece kuşunu, dalga sesini, belirsiz bir tıkırtının olası tekrarını bekler gibi dinledi.

Kadın tedirginliğini sarf ederek kaybetmek ister gibi kekeleyerek, "Önemli değil, dedim ya," diyerek arkasını dönüp uzaklaşıyordu ki Aziz bu püskürtmesinden aldığı kuvvetle etrafına, "Ne biçim insanlar var yahu," diyerek ama bunu kısa tutmanın etkili olduğu bilgisi ile eliyle de bir gel geç işareti yaparak başı-

nı tekrar önüne eğdi. Ama eğilmiş başı etrafı görmek için bütün gücüyle gözlerini başının üstüne taşımaya çalışıyordu ki zorla da olsa taşıyabildiğinde gördüklerinden pek memnun oldu. Etraf tuhaf bir insana, hele ki bir kadına gerektiği gibi davranan ve kendi davranışına da dolanıp kalmayan bir adam görmekten ağızları yayılmaya temayüllü öylece duruyordu. Aziz bunu görünce başını en az bir on beş dakika kaldırmaması gerektiği bilinciyle rahatlayarak yatağa girer gibi kendine girdi.

O gün öğle yemeğinden sonra da binanın bahçesinde alışkanlığı değilken bir sigara yakıp yanına gelen gidenle konuştu, konuştu ve o anda çarpıklığının düzelir gibi olduğunu ağzının bir sınıkçı sanatı ile yerine oturduğunu iç rahatlığıyla fark etti. İçinden, "İşte," diyordu, "Bir şey, aldırış edersen vardır yoksa yok," diyor ve kendini pazılarını kontrol eder ve ettiğinden memnun olur duyuyordu. Tek çekincesi devamdı, bir şey güzel, kuvvetli, yaşam dolu da başlasa ve yol alsa onun yolunu açacak koyak yoktu, vadilerin arası yürünecek gibi değildi. İşte şimdi bu kuvvet ve sanat ile eve gidecekti ki bunu başarmış adama bakan kadın gözü Tevhide'de yoktu, onu kendinde tutacak, yaptığını görecek bakış evde yoktu, yalnızlık gene gücünü eksiltecek, neyi neden yaptığını sorgulatacak, iş yerindeki kadının hayalini belirginleştirecekti. Tanrı bilinmek hatta başka bir yoruma göre sevilerek bilinmek istemişti. Ruhtan azcık üflenmiş insan ise nasılsa tanrının tüm esmalarını sıyırmış ve sadece bilinmek hem de sevilerek bilinmek arzusuna yapışıp kalmıştı. Dünyadaki ahmakların başarısı bu zamka bağlıydı. Benim diyen bile bir parlak göze, bir manasız beğeniye ve takdire kendi kişilik, varlık ve benlik tapularını iltifatı yapan ahmağın üzerine yapıyordu. Erkekler kadınların üzerine, ince bir kadın azcık anlaşıldığını ve hoş görüldüğünü düşündüğü an kendini adamın üzerine yapıveriyordu. Ahmağın sanatı ve yaşam kolaylığı herhangi bir şeyi olana, ruh mülkü olana kolaylıkla bende olabilmesiydi, böylece bu binekte o da gidiyor geliyor, yiyip içip yaşıyordu.

Şimdi Aziz bu iş yerindeki Neşe Hanım'a kendindeki her şeyi verebilirdi. Yanına bir şey sormaya gelmesi bile buna kâfi idi. Bunu düşündükçe şaşıyor sonra da neyse ki bir şeyim yok di-

yor sonra da Baba'nın defalarca anlattığı meczup hikâyeleri aklına geliyor, meczubun yanına fazla yaklaşana, onu gizliden veya aşikâre beğenir gibi olana halini giydiriverişini düşünüyordu. Aziz şimdi gerçek bir meczup olsa o da halini yani onu meczup eden ne ise onu çıkarıp giydiriverirdi ama değildi ki, ne onu bir meczup sayıp tedbiren uzaktan ihtimam gösteren kollayan ama halinden de çekinip fazla yaklaşmayan bir arif vardı ne bilmeden ya da fütursuzca gelip de dönüşte halini verdiği bir safderun. Herkes orta akıl ve orta tedbirdeydi. Herkes hayata gerektiği kadar bağlı, bir midye gibi vakit ve şart gerektiğinde de aniden kayadan kırılmadan ayrılabilir haldeydi. Bu belirsiz ve farkında değilmiş gibi elde tutulan sanat bir yandan büyülüyordu Aziz'i. Doğrunun bu olduğunu kabul ile eve vardığı çok oluyordu. Ama o zaman da bütün büyük adamlar yanılmış, Buda boş yere taşlaşmış, Mısrî boşa didinmiş, Kazancakis'in dudaklarından sapsarı irinler aylarca boşa akmış, kalem boşa yazmış, sadece orta insan, bütün bunlara sırtını çevirmiş, kulağını da tıkamış ve tavuk almaya pazara çıkmış insan doğruyu bulmuştu. Ne dünyayı ne ahreti aramış ama o bulmuştu. Öyle ya o çok övülen, işte o, makbul olan, o denilen orta ümmet belki de bunlardı. Zaten hep galip gelen de onlar değil miydi, muhtemelen gene öyle olacaktı. Bazı eski resimlerde görüyordu hani mesela bir şeyh efendi ortada oturuyor yüzünde endişenin, rikkatin, incelmenin bini birden hücumda, tam arkasında da üç beş tane şişman, suratında neden orada olduğunu açıklayacak ne aradığını ne bulduğunu ayıklayacak tek tüy, tek kas, tek mana bile olmadan davul gibi yüzleriyle sadece oturan ve kendilerini yerin, dünyanın, ukbanın yerlisi sayan adamlar. Ve efendi olmak bu taş seviyesindeki adamlarla çevrili olup en basit bir şeyde onların yan çizip kafa tutup sırtlarını dönmelerinin vaktini beklemek, beklerken ortalarında durup poz vermekti. Bu poza ah ediyordu artık, bunları poz sandığı gençliğine de ah ediyordu. Bunlar poz değildi, ahmağın elindeki koz idi. Ne olsan kim olsan, vekilullah, veliyullah, halifetullah... her kim işte yanındaki benim, ben yoksam yetişememişsem bir akrabam, bir tanıdığım, bir eşim, dengim, ayarım, yani yine ben, yine ben işte poz denilen sonraya

bırakılan böyle bir delildir. Şu yaşadığım devirde de bir şey yok diyene gösterilen resimdir. Bunu gören deli kahkahasını salsın, kendini kendi ipinden aşağı sarkıtsın ve hiç korkmasın, korkmasın. Korkmayın yüksek ruhlar, korkmayın, çünkü korktuğunuzdan gayrısı yok. Olmadı, olmayacak.

Resimlere baktıkça bir şeyin sahibi kadar ezilen kimse göremiyordu. Hangi büyük bildiğinin bir fotoğrafını görebilse onu sanki bu fotoğrafı o halin delili için çektirmiş ama can korkusundan sesini çıkaramadan halini ikrar ile katilini işaret eder görüyor, katli ve hal'inde hazır olanları ise her daim gevşemiş mayalanmaktan çürümeye dönmüş göz göz halleri ile yayvan ve dünyaya, perestişkâr oldukları yere serili, zamklı, bir yandan akışkan görüyordu. Akışkan, başka yere, başkasına akmaya hazır. İzzet sahibi rikkatten ve teyakkuzdan üzerine yağanlardan çivi gibi, geri kalanlar ise çepçevre tüm duvarlardı. Ama neyse ki ve her sefer her ne çakılacaksa dünyaya o çakılanı gene de o zarif, o nazenin çakıyordu. Ama mirasını gene başkaları yiyordu. Birden canını verme arzusu duydu. Etrafa telaşla bakıp canını verecek bir şey aramaya başladı. Görebilseydi iki büklüm birini, bir kadının azarladığı ses çıkarmadan önüne bakarak ağır ağır yürüyen ve hiddetin dinmesini bekleyen yaşlıca bir adamı, saz gibi benzi ile incecik bir söğüt yaprağı gibi yürüyen pardesüsünde saklı içinde mayalananı bozmamaya çalışan bir genç kadını, önüne bakarak yürümeye tüm benliğini vermiş adımları sert, kendine inanmaya gayretten taşlaşan bir delikanlıyı hemen oracıkta bir bıçağı kalbine saplayıp henüz atan kalbi o kişiye uzatıp onda bir devam ile mutlu ayrılacaktı buradan. Kendine verileni alıp kalbine ekleyen kuvvetlenecek onu zayıf düşüren ne olsa bu yana ekli kalp atmaya başlayacağı için yuvarlanmayacak, tökezleyip durmayacaktı. Baba, "Rükû edenlerle rükû edin, ne demektir?" diye sormuştu da bir bayram sabahı ahali kolay soruya cevap yetiştirme telaşı ile atılıp, "Hep iman sahipleri ile beraber olun, namaza duran gördünüz mü yanına varıp saf durun, rükû secde bilenlerden ayrılmayın..." diye emniyetle birbiri ardına yağdırırken Baba sinirlenmiş, "Kesin yahu kesin," deyip, "bu beli bü-

külmüş, dertten eğilmiş, iki büklüm olmuş olanlarla bir olun, onlara eğilin, onlarla siz de eğilin demektir, onlardan taraf olun demektir," demişti. Sonra da, "Sanki namaz dışında rükû yok, kıyam yok, dua yok. Ahmaklar, sizin yüzünüzden yer titremiyor, yaprak ışıldamıyor, bunlar andır, ânın içindedir, ama sen dışındasın, hıyarlıktasın, ekiliyim zannediyorsun, hâlbuki koparılacaksın, topraktan gelip gerçekten de toprağa gideceksin, başka yere değil," diye söylenip durmuştu. Aziz'i de hafif eğik durmaya, eğik görünce kanı kaynamış gibi yanaşmaya yönlendirmiş, adam olanın dik duramayacağını, buna gökyüzü kurallarının uygun olmadığını söylemişti.

Şimdi ne yapıp edip kendindeki bu kuvveti, Neşe Hanım'a karşı durabilme mukavemetini geçici, mukavvadan, az ıslanınca gözyaşı ile eriyiverecek bir şeyden değil de taştan kayadan hiç değilse tahtadan oyup içine de girmesi gerekiyordu. Tekrar binaya girip kendi katına tırmanırken odasında ayakta duran Neşe'yi gördü, birkaç hafta evvelin tesirli, az rastlanır, gevşek tebessümünü hafif çarpık ve sanki onun kopyasıymış şekilde gönderiverdi. Kadın şaşkın bakarken yürümeye devam etti, yine ağzım sağa sarktı ama biraz da düzeldi galiba diye aklından geçirirken bu tahrip olmuş hediyenin aslında ona kalacak olan olduğunu, öyle tam, şık ve kâmil bir şeyin de zaten ona verilmeyeceğini birden zınk diye anladı. Üç vakit yanında gezdirdiği sonra aniden elinden alınıp ona pek de benzemez, hasarlı ve yarım bir halinin, "İşte bundan sana düşen bu," denilenin kendine gerçekten de daha uygun olduğunu dehşetli bir acı içinde idrak etti. Yine aslı gösterilip kurusu verilmişti. Yüzündeki mimikleri taze, hoş kokulu, pırıl pırıl parlak rengi, yumuşacık teni ile görüp beğendiği ve suyuna bayıldığı bir cennet hurmasının sonra kurumuş, sanki beyaz bir toza bulanmış ve onun o olmadığına yemin edilecek hali ile elinde evirdi çevirdi, bu aynının değişikliğine bakıp uzun uzun yutkundu.

Tevhide insanların çoğu gibi mutlu değildi. Çoğu gibi düşündüğü olmamıştı, istekleri onu bulmamış hiç hak etmeyenleri bulmuştu. İçi her vakit muğlâktı, muğlâklık pürüzlü ve ha-

yat lekeli bir muğlâklıktı. İç muğlâklığı annesine, biraz babasına, hatta Manisa'da doğmaya ama en çok da Aziz'e yönelikti. Muğlâklık onun için mutsuzluğun karşılığıydı, öyle ya net ve neşeli değilse muğlâk, yani mutsuzdu, bunun da bir sebebi sonra da sebebin yardımcıları vardı. En başta onu sıkıştırarak nefes aldırmayarak yetiştiren annesi, onun yardımcısı tesirsiz babası, nefes almamasına yardım eden o havanın üzerinde dolaştığı bulutunun yağmurunun her tür havasının buna yardımcı olduğu Manisa. Üstelik Manisa İstanbul'dan şimdi görüyordu ki zannettiği kadar makbul bir yer de değildi, İzmir vardı bir, bir de onun kadar olmasa da Muğla yani ilçeleri. Manisa'nın Egeliliği Kütahya'nın Uşak'ın Egeliliği kadardı. Nasıl Akdeniz'de Antalya havalıysa ve az üstündeki Burdur elinde Burdur şişleri ile kendine bakacak kimse bile bulamıyorsa maalesef Manisa da öyleydi.

Mahalleden, daha doğrusu aşağıda Kuzguncuk, yukarıda Nakkaştepe'den bazı ahbaplar edinmişti kendine akran sayılacak, birbirlerine gidip geliyorlardı. Onlarda da İcadiye ile Nakkaş'ın ve Kuzguncuk'un bir ayrım çizgisi vardı, yani burada da bir Manisalılık vardı. Kendini bilip kendine çizilen sınırı geçmemesi gerekiyordu. Ahbaplık çizginin daha makbul yerindekine karşı daha hürmetkâr olmayı da ihtiva ediyordu. Mahallesindeki iki yakın komşusu ile öyle değildi mesela ama onun da aklı ve beğenisi hep öbürlerineydi. Hâlbuki karşı çapraz komşusu Hadiye Hanım pek mülayim ve insanı ditmeyen hatta rahatlatan yapıdaydı. Ama Tevhide bütün güzel ve emekli hamur işlerini, Aziz'e aldırdığı kuru yemişleri öbürlerine ikram ediyor, Hadiye Hanım'a, "Kusura bakma aman, ev işte her zaman iyisi olmaz," deyip ne varsa çıkarıp koyuyordu. Hadiye Hanım'ın aldırdığı olmadığı gibi şükrü de çoktu ama Tevhide'nin de buna aldırdığı yoktu. Öbürleri yirmi yumurtadan elli dakika elde çırptığı pandispanya kekinden ve ev kremasından ben mari erittiği bitter çikolatalı pastasından yiyip tek kelime etmiyor, zahmet oldu diyor, hatta yarım bırakıyor, sağ elinde tünel hastalığına yakalanacak kadar çırptığı mayonezle yaptığı Rus salatasına da bir kere, "Nasıl yaptın da böyle oldu?" demiyor-

lardı. Dilleri sanki mühürlüydü. Bu da bir muğlâklıktı Tevhide'ye göre, onu bir şeye tutmuyorlar mıydı, yaptıkları beğenilmiyor muydu, neden böyleydi anlayamıyor ve muğlâklık mutsuzluğuna oturuyor, gözlerini matlaştırıyordu. Onların evlerine gittiğinde hâlbuki kendisinin Hadiye Hanım'a yaptığı gibi alelade bir ikram hatta bazı sade gofret ve çay buluyor ama Tevhide hoşa gideceğini, sıcaklık olacağını düşünerek bu ikram olmayan ikramı zahmeti övüp duruyor, dönüş yolunda ise topallayarak eve zor varıyordu. Aziz'e kırgınlığını fazla belli etmeden sormuştu birkaç kez. Öyle ki başkaları tarafından makbul bulunmadığını belli ederse onu Aziz de makbul bulmayacak gibi geliyordu. İçindeki temel duygu her menfi şeyi saklaması hatta tersinden göstermesi şeklindeydi. Huy canın altında derler, olur ki Tevhide öldüğünde bile bu ölümü menfi telakki edecek olursa ölmediğini, nasıl öleyim daha dün çarşıda değil miydim ısrarını sürdürecek gibiydi. İki çocuğu da nasıl yetiştireceğini bilemiyor, neyse ki henüz o dönemde yetiştirmeden çok büyütme mesele ediliyordu. Yetiştirme daha çok ziraatla ilgili iken büyütme çocuk büyütme, güzelce yedirip içirme çok kısa kalmasınlar diye sütü yoğurdu bol tutma idi. Bunları da gayet intizamlı yapıyordu. Aziz bazen çocukları da karşısına alıyor konuşmaya başlıyorsa da çabucak sıkılıyor ve bu sefer Tevhide'yi karşısına alıp, "Kimseyi direkt muhatap yapmayacaksın, ben bunları gördüm, gelen oturur dinler, isterse beş yaşında çocuk olsun bir intiba iki kelime biraz sigara dumanı ve bir içten ah edenin sesini içine alır ve zihninde o tohum ekili kalır, çıkacağı yeşereceği varsa yeşerir yoksa öylece kalır. Böyle karşına oturtarak olmaz, çocuklar da beni gördükleri yerde seyretsin, duyduğu kadarını alsın, yavaş yavaş," diyor ve gene dama çıkıyordu.

Tevhide çocuklar illa bir saz çalsınlar istiyordu. Bunu da belli ki etraftan duyup aklına yatırmış biraz da özenmişti. Oğlana, Adil'e bir mandolin aldı ve zevkle karşısına geçti. Doğuştan mı, gördüklerinden işittiklerinden sonra mı kendinin de kimsenin de bilemeyeceği, anca duruma göre söz üreteceği Adil, kendini hayatın, hatta atmosferin dışına, oturulan kanepenin arkası-

na, odanın duvarlarının içine, kapının altına, çarşafın alta katlanmış yerine, suyun buharına katmak ve orada öylece kalmak isteyen ve olmayı o şekilde gerçekleştirmek isteyen bu da kendiliğinden olsun isteyen bir çocuktu. Kendinden bile saklanıyordu, ayna görünce utanıyor yüzünü çeviriyor, vücudunu büküyordu. Başkalarının her şeyinden konuşup gülmesinden bile utanıyor, saklanacak delik arıyor ve buluyordu. Kitap boyadığı yer bile yemek masasının altıydı. Altı sandalyenin arasına sürünerek giriyor, aşağı sarkmış masa örtüsüne hayranlıkla bakıyor ve oradan saatlerce çıkmıyordu. Örtüyü eliyle çeke çeke önünü iyice kapadığı ve masada ne varsa düşürdüğü de çok oluyordu. Mandolini, kırmızı plastik penasını, annesinin parmaklarını vurarak çıkardığı o ilk sesi işitince de müthiş utandı. Hemen arkasını dönüp kaçacakken yakalanıp, "Al bir eline," diye yapılan ısrara kesinlikle mecal etmedi. Kendini hele içinde şimdiden duyduğu yabancılık ve eğretilik ile bir de eğlenceli bir saz çalar hayal edince başı büsbütün önüne adeta asılarak ölmüş gibi düştü. Sanki o vakitten daha tam tutmadan az büyüyüp ölmüş bir ayçiçeği gibi başı önünde pörsümüş yaprakları, yumuşak cılız çekirdekleri ve kırık gibi duran kıvrık boynu ile yere, sadece yerin en derinine bakıyordu.

Tevhide kızgınlıkla, "Biraz büyüsün kız kardeşin çalar o zaman," diyerek mandolini kahverengi içine zor girdiği suni deri kılıfına koyup yazın halıları naftalinleyip rulo hale getirdiği, üç dört yerinden de iple bağlayıp yatak odalarındaki gardırobun üzerine dizdiği yere koydu. Oda bu halılar yüzünden hep naftalin kokar, yürürken dikkat edilmeyen halı ruloları yatağa yatınca arka arkaya dizilmiş, soluk sırt desenleri ile insanın üstüne devriliverecek heyulalar gibi dururlardı. Yukarı sığmayan bir tane en büyük halı da yine sımsıkı bir rulo halinde düzenli sarılmış naylon ipleri parlayarak tam kapının arkasında asker gibi duruyor, kokusu ve heybeti ile odaya tek başına bile yetiyordu.

Aziz ailenin, evin içinde hayatı diye ısmarlamadan içine giriverdiği bu düzende kafesteki hayvan gibi mütemadiyen dört dönüyor, ikide bir çarpıyor, darlıktan genişliğe geçebilmek için başı sürekli yukarıda burnu yukarıda hava almaya çalışarak de-

rin nefes bulmaya gayretle gezinip duruyordu. Kimle konuşur konuşsun başı yukarıda burnu hava aramadaydı. Tevhide bunu burnu büyüklüğe ve havada olmaya yorup, "Senin gibi tahsili terbiyesi, variyeti kıt, hem de Erzurum'dan gelmiş birinde bu hava, bu burnu havadalık acaba görülmüş şey midir, bir gören ben miyim, çok merak ediyorum," der dururdu. Kendi itibarsızlığına kocasının Erzurumlu oluşunu sebep bulmuştu. Tanıştığı karşılaştığı kimseler kocasının işini ve memleketini sorup da, "Erzurumlu," dediğini işitir işitmez, "Haa taşralısınız, hem de iyice doğudan, nesi var oranın oltu taşı mı, peyniri desek o da eski Kemaliye'nindir, şu küpe basılan peynir değil mi?" diyorlar, Aziz'in anlatıp durduğu Erzurum'u tanıyan bilen bulunamıyordu. Hâlbuki kendisi hiç değilse Egeli idi, onun rağbeti daha fazlaydı. Hele bir keresinde Nuhu'dan duyduğu İonyalı olmayı güç de olsa cesaret ederek söylemişti ki şaşılacak bir rağbet bulmuş, "Tabi oralar İonya, siz de yerlisiyseniz İonyalı sayılırsınız," denmişti. Tevhide nihayet ayaklarının ılık suya erdiğini hissetmiş ve kayacakken bir tutunacak bulmuş gibi olmuştu. Tuttuğu kulp, vardığı oturak İonyalılıktı. Şimdi Aziz'in Erzurumluluğu sebebiyle hor görüldüğünden iyice emin olmuştu. Öyle ya kendisi gibi bir İonyalı İstanbulluları hayrete ve takdire düşürürken kocası onu gene derekeye yuvarlıyordu. Hiç sevmediği Nuhu'ya konuşup soracak başka şeyi olmadığını ihsas ederek İonyalılar ne yer ne içer nasıl yaşar nedirler diye soruyor, onun bundan evvel anlattığı her şeye tahammül gösteriyor, söz İonya'ya gelince duyduklarını sadece kulaklarıyla değil, her yeri ile emiyor, öyle ki etrafı söz bittikten sonra kupkuru bırakıyordu. Nuhu Tevhide'nin İon merakını anlamazdan geliyor inadına onun çok işine yaramayacak onun tekrarlayamayacağı şeyleri anlatıyor, onun da dinleyip dinleyip baş sallamasından günün safasını gönlüne damlatıyordu. Bazen hatta çoğu zaman da İonya'dan bahsedecek gibi yapıp ona söylemek istediklerini baştan ön sofra olarak kuruyor, o bitmeden öbürüne girişmiyordu. İyice irtibat kesilmesin diye arada, "İonyalıların horoz ibiği çorbası meşhurdur, şarabı şöyle saklarlar..." diye anlatıyor ve sonu muhakkak, "Ama Manisa Magnesia'dan

sonra, yani tam da İonya ile değildir tabi," deyip bir renk solgunluğu veriyordu.

Nuhu ile bazı akşamlar kendi halini bir mevcut hal gibi aksettirerek konuşuyor, onun da bunu anlamazdan gelerek mi anlamadan mı emin olamadığı hali ile önüne çekip derde hitabını dinliyordu. Bu baştan tuhaf ve işe yaramaz görünse de yavaşça sanki asıl olması gereken gibi içine indi, bir kâğıt gibi serildi. Her şey dert olsun kusur olsun her yerdeydi çünkü bütünde asılıydı, ben demek bu yüzden düpedüz ayıptı. Tüm kâinat aynı susuzlukta iken ben demek sudan da kâinattan da kaynaktan da habersiz olmak demekti. Derdi kendinin zannedenler kendine daha bir merdiven bulup da inmemişlerdi demek ki ve bir merdivenle birkaç metre yukarıdaki kâinata da hiç bakmamışlardı herhalde. Derdini bilmeyen dertten azad olmuyordu elbet, derdi başka yerde arıyordu ve bulan yoktu, kabahat de dünyaya ve boşluğa beyhudeliğe haksızlığa kesiliveriyordu kolaylıkla. Ama insan yine azad olmuyordu. Şimdi en kendinin saydığını Nuhu'ya bir park manzarası gibi anlattığında ona büyüleyici gelen o hiç görülmedik manzaranın hemen tanınmasıydı, orayı gitmese de bilmeyen yoktu. Kendi içinde gördüğünü anlatıyor, tarif ediyor ve orası bilinebiliyordu. Şifa olmasa da izan bir demir blok gibi içine dikildi. Aziz bu demiri kendi içinde tavaf eder elini çepeçevre etrafında gezdirirken dünyayı, semayı, seyyareleri, yıldızları ve uyduları en saydam ve en aktif halleri ile duyuyor, sanki arifler bostanındaki bir servinin altından izliyordu. İnsan milyarlarca insandan oluşan küçük ama gösterişli, detaylı bir yapıydı. Manzara önünde sadeleşiyor, milyarlarca insan akarken birkaç kişi olacak kadar azalıyordu. Aziz bu birkaçın ayırt ediciliğine eğilmesi gerektiğini bu şekilde anladı. İnsan birkaç taneden halkedilmiş gibiydi. Bu birkaç da birbirinden inadıyla ayrılmıştı. Bunu bir suyun akışını görür ve duyar gibi gördü, duydu. Aralarında görünmez ama aktif bir çekişme vardı. Çekişen ve çeken bir, ayrı bir semada gibi duran birdi. Çekişen ve çeken öbürüne rahat vermiyor, kendi de oluşuna eğilemiyor ama diğerine mani olduğu an bir sükûn bulmuş gibi olduğu için sükûnuna maniyi öbürünün eteğinde

arıyor, eteği mani görüyordu. Aziz bu çok kısa temaşayı uzatmak istese de görüntü gibi içine inenler görünüp geçiyor seyir vermiyor, bilinç izi bırakıp, buğu gibi çözülüyorlardı. Bunları mendile sarar gibi zihnine sarıyor, dünyanın sırrı ve her şeyi ile kişiye mahsusluğu da onu çepçevre sarıyordu. Sırdan bir kundağa girdiğini kundağını hem saran hem sardıran olduğunu hem itaat eden hem edilen olduğunu duyuyor ve bunlarla yaşamadan duyduğu tat gözlerine bir lezzet nemi olarak izini bırakıyordu. Nuhu ile akşamları onun da kendisinin de en sevdiği şey olan hava karardıktan sonra evin önünden başlayarak her kusuru kendinde taşıyan hem de bunu sosyolojinin, toplumun, tüm insanlığın kusuru gören bakışla bakıp İcadiye'nin ara sokaklarında Hacı Bakkal'da, Mağazacı'da, Kayıkçı Şükrü'de, Sübyeci'de dolaşıyor, ama bu dert benim derdim aslında, sadır olmuşsa diğerlerine, benden sadır olmuştur, ben iyileşirsem başkaları da iyileşir, ben iyiymişim de gördüğümden dertleniyormuşum gibi yaparsam bu illeti tüm dünyaya hatta geçtiğim tüm sokaklara da sıvarım diyemiyordu. Ve o sırada Sıvacı Ferhat Sokağı'ndan geçiyordu.

Nuhu bazen en kendisinde tesiri az ama yine de içine tutunmuş, en yüksek, belli ki başka bir eğitimden başka bir âlemden gelmiş gibi duran benliklerinden birinin sesi ve soluğu ile öyle yukarıdan bir yerden konuşur öyle şeyler söylerdi ki Aziz onu dinlerken, "İşte bunlar ben peygamber görmedim, büyük adam görmedim diyemeyeyim diye," diye düşünürdü. Nuhu gerçekten de bir evliya özeti, bir peygamber namzeti gibi konuşur söyler ve and içerdi ama yarım saate kalmadan koltukta otururken de o peygamberin konuşurken hitap ettiği, "Sizin," deyip kendini onlardan ayırdıklarına tıpatıp benzerdi. Hitap eden ve edilenin aynı oluşunu görmek Aziz için gürültülü ve büyülü bir ışık gibi önüne tutuldu. Bir vahdet gibiydi bu hal. İbadet eden ve edilen bir gibiydi. Aziz, Nuhu ile konuşmaya ondan aniden belki o istemeden birden fırlayıverecek hapis bir izlenim, paslı bir hatıra ya da hep çok şaştığı bunu nereden bilebilir dediği şimdiki haline hiç uymayan bir eski bilgi hatta tecrübe sebebiy-

le hep çok düşkündü. Çünkü konuşmanın aslında bir şikâyet olduğunu hissediyordu. Konuşmak ne usturupta ne zarafet derecesinde ne bahiste olur olsun aslında şikâyet etmekti, bazen kendini bazen diğer şeyleri bazen her şeyi. Şikâyet edebilecek insan ancak konuşabiliyordu. Nuhu bir şekilde dertliydi. Ona şimdi bakan derdini bir orta yaş üstünün bir şeyleri beğenemeden mızmızlanması ve bütün bildiklerinin cürufunda etrafı nefessiz toz duman içinde hatta bunların altında bırakması sanabilirdi. Üstelik bu sanısını emniyetle cebine atıp bahsi geçtiğinde mektup gibi çıkarıp okumak üzere katlayıp gidebilirdi. Her başkası diye bir ünleyici ünlediğinde cebinden çıkardığı hazır izlenimlerini bildiği soruya ve konuya rastgelmiş ezbercinin sabit ve kendinden emin gülümsemesi ile şiir okur gibi dedikodu ve zanlarını okuması ve o gün de dünyanın canına okuduğunu sanması gibi hem de. Yanına ve üstüne bir iğne ile kendini, bu tafsilatlı tespitlerin sahibinin de kartvizitini ekleyerek elbette. Ne tuhaftı bu izlenim ve zan kartvizitlerinin üstünde serlevha olarak, hem de altın yaldızla ismin üstünde, "Merhametsiz," yazmaması. Merhametin olmadığı yerde yetişen ilk ayrık zandı ve zan sahibi kendini bu ayrık otlarının içinde yemyeşil bir cennette zannederek geziyordu. Dünya, kimbilir ne bıkkındı her yeni diye gelenin ilk okuduğu şiiri hâlâ dinlemekten, kim bilir ne sıkkındı gerçek şiir ve hikmetlerin bu denli karıştırılmış ve unutulmuş, vehim ve tereddütlerin ise ilk günkü gibi hiç bozulmamış ve taptaze olmasından, her gelenin onlara gösterdiği ihtimamdan. Sanki şimdi gökte Havva kadın yeryüzünün tek kadını olarak kurumla yürürken ondan sonra gelecek milyarlarca kadın onun bu kurumunu taklit edecekti.

Hâlbuki Aziz hayat seyrinin müstakil olduğu düşüncesinin dibinde çıkmış bir ot gibi hissediyordu kendini. Öyle ki hayatın benzer şeyleri benzer acı ve ayrılıkları, benzer zehirleri sunması bu benzerliklerde tek tek kişilerin gösterebilecekleri ve alacakları hal içindi. Dünya seyrinin bu kadar benzer şeyler sunması hem insanların onun üstüne çıkamamasından hem mevcut halinin ancak onlarla baş edip hatta edemeyip rüsva olmasından-

dı herhalde. Doğduğu, kendi asli şekli ve halini kendinin hatta dünyanın kutru ve kutbu sayıyor, gününü yaşayıp sahib'ülzaman sesi ile konuşuyor, daha hayatı eline alır almaz düşüveriyor, hayatın daha girişindeki durulan sahanlıktan tüm odaları gezilmiş fethedilmiş, temizlenmiş, gasilhanesindeki tüm geçmiş ölülere su ısıtılmış, ön ve son sözleri işitilmiş gibi konuşuluyor ve oradan yolcu ediliyordu. Görülmeden hiçbir şey görülmeden gidiliyordu. İnsanın sözü ne olabilirdi?

Her sahnesinde dünyanın gelmiş geçmiş herkesin bir anın bir vaktinde ömrünün karşısına çıkana karşı aldığı tavır ve onu karşılayışı, kâinatın onun için yeniden yaratılışı ve bittikten sonra tekrar bozuluşuydu. İnsana, tek bir insana dünya bu yüzden sığmış, insan dünyasını sırtlanmış, tüm davranış, anlayış, akıl ve telakkilerini onun içine koymuştu. İçinde dünya, sırtında dünya, bir yandan dünyanın içinde, bir yandan dünyanın sırtında, işte içindeki içinde buydu galiba.

Çocukların büyüyüşüne hayretle bakıyordu, inanamayarak bakıyordu. Ağlayan, inleyen enin içinde bir insan yavrusu, ne olduğu ne olacağı belirsiz. Tuhaf ve öngörüsüz bir sıradanlıktan, insanın hep olduğu gibi ne yaptığını bilmeden ve önemsemeden ama kendine de mani olamadan yaptığı, yaptıktan sonra olmasa da olurdu yahut keşke yapmasaydım deyip kıpırtısızlığı daha değerli bulduğu yaramaz bir eylem, hata ya da rastgele bir işten sonra fark ettiği hareketsizliğin güzelliğine bakakaldığı böyle bir şeydi çocuğun oluşu da. Onu her sıradanlıkta olduğu gibi tebrik ediyorlardı. Hâlbuki bir olağanüstü fısıltı duyduğunda ya da içine bir gölge gibi eşsiz ve bakir bir düşünce ağır ağır indiği ve kendini ona tanıttığı vakit dünya ve şeyler hiç olmadığı kadar sessizdi. Hep. Bu sessizlikten bazen bunun karşılığında kendisinin de sessiz kalması gerektiğini, bunun onun gerçek karşılığı olduğunu anlıyordu ama çoğu zaman yapamıyor ve olmadık bir zamanda, olmadık bir şekilde üstelik ondan bunu istemeyenlere, mesela kendine düşmekten tökezleyip duran Nuhu'ya anlatıyor ve daha anlatırken içi yanıyordu. Bir israfı bilerek edenin, bir kediyi aldırmadan ezenin, birini kandı-

rırken onun tüm kalbiyle bu yalana inandığını ve uyanırkenki acısını görebildiği halde vazgeçmeyenin hali üzerine iniyor, kendine duyduğu tiksinti kabarırken tuhaf bir tedirginliğe de dönüyordu. Sonra? Sonra uzun süren suskunluklar, karanlığın sadece karanlık oluşu, içinin sadece mide ve safra kesesi oluşu, kulağına çarpanın korna sesi, ağzından çıkan eski bildiklerinin bile hakkı ile ve tesirli anlatılamaz oluşu, yavan ve umursanmaz bir uyku halinde duruşu. Bu hale geldiğinde izlediği, zaten tüm hayatı boyunca izlediği şey oluyordu. Yani bir sır ve sırrın düzeni. Aslında yolu bilmese nereye çıkacağını çıkacağı yerin şu aklı ve izanı ile ona ferah getirip getirmeyeceğini bilemese de ne yapılacağını ne yaparsa adım atıp, ne yaparsa geriye, uzağa, karanlığa düşeceğini gayet sarih şekilde artık biliyordu. Bilmediği ve en cezbeye düştüğü şeyler bilmediklerini yapmaktan çekindiği vakitler bu bilmediklerinin ona aşikâr olmasıydı. Yani yapmaz ve kaçınırken kaçındığının da, bilmeyi aklına getiremediğinin de yavaş yavaş ona bir zaman içinde inmesiydi. Yani bir gelen, gelebilen, yaklaşabilen, ağır ağır inebilen vardı ve çatlar gibi heyecan duyduğu ise bütün bunları bekleyen, beklediğini fark etmediğinde de görünce içine yerleşip onun olunca tanıyan bir Aziz vardı. İşte Aziz kendisi yani, başka zamanlar Aziz suretinde dolaşan için sadece oydu. Diğeri, diğerleri ah manileri onlar idi, vuslata mani onlar idi. Ama onları ayıklamaya kalktığında en kabaları ve avamları ne olduğu bariz ortada olanlar hariç hepsi bu ya da bunun yareni oldukları iddia ve ispatında idiler. Aziz gerçek suçluyu bir türlü yakalayamıyor, gerçek dostunu bir türlü bulamıyordu.

Evi ve çocuklar bazen kendini güç merkezinde duymadığı vakitler ona her sıradanlık ve hayatın tabisi gibi pek emniyetli ve bir tehlike tehdit anında diğer insanlara kum gibi karışıp hep onlardan biri imiş gibi davranma halini veriyordu. Biraz daha parlak, fazla sürtünmekten rengi açılmış bir kumdu o da yanından akan milyarlarca gibi. Bunu duyunca yanındaki her saniye komşuluğu değişen diğer milyarları kendinde duyuyor, onlar sanki o akışta onun da içinden geçiyorlar gibi geliyor ve bu uğultu şeklindeki milyarların akışında ve onları için-

den geçirip kendinin de akışında sonsuz bir lezzet duyuyordu. İçinden aktığı oluyor, içinden akan oluyordu. Milyarca kumun akış, bir varlıktan başka varlığa dökülüş sesi kulaklarında uzun müddet kalıyor, renk bir tekdüze, bir açılıp koyulaşarak, pek ender de tüm kum tanelerinin o birbirine en benzer renklerini bile tek tek ayırt ederek uğultuyu dinliyordu. Bu lezzet diğer tüm lezzetlerden farklı olarak içinde cününun, aşırılığın, hırpalayıcı bir hüznün olmadığı, gökteki bir seyyalenin karanlıkta yüzen kendinden, yere çakılmayacağından ve tüm semanın içinden geçip istenirse de sönebileceğini bilmesinden ama sorulursa bilmemesinden gelen ve gitmeyen, düşüncenin ve ebediyet hissinin lekelemediği bir saadetti.

Çocukların konuştuklarını ilk kez duyduğunda korkmuş, paniğe kapılmıştı. Şu kadarcık insanoğlu daha hiçbir şey bilmeden söz almaya, parmağını kaldırıp göğün alt katlarını çizmeye, bağırmaya ve en manasız sözünü susup dinlesinler diye önden ağlamaya başlamıştı. Aziz bunları duyup gördükçe daha evvel hiç çocuk görmemiş gibi şaşıp dehşetten içinde kalanla baş başa bir köşeye çekiliyordu. Tevhide sevinç içindeydi, her harfi bir şeye benzetiyor, çocuğu ve becerisini övüyor, Aziz'i yanlarına çekmeye çalışıyordu ama Aziz'in bu hale yanaşmaya niyeti yoktu. Olsun bitsin yanlarına öyle giderim diyordu. Zaten bir şey olurken bakmak hiç sevmediği şeydi, biber dolmasının dolduruluşunu görürse yiyemez, hırslanırsa evden çıkardı, Tevhide'yi köfteyi yoğururken görürse elinden günlerce su içmez, ellerine bakmamak için her şeyi yapardı, domatesi rendelenirken görür ve iç tarafa düşen parçalara, silkelenip duran rendeye, o bütünlüğü al al yanakları parelenmiş domatese başka bir varlık gibi bakar, önüne geldiğinde de yediğinin domates olmadığını iddia edecek kadar ileri gider, yemin ederdi. Şimdi Adil'in baba demesine de ne dediğini biliyormuş gibi gözlerini şimdiden takdirkâr bir bakış aramaya çevresinde gezmeye çıkarmasına da oğlunun pek çıkarcı anasının gözü bir şey olacağı korkusu ile sarsılıyordu. Bazen sesi çıkmazken yarı uyuklayan Adil'in başına gidiyor, "Söyle söyle, sen de dehre geldin ilk iş bilmedi-

ğini söylemek, söylediğine inandırmak olsun her inen gibi. Hiç kekeleme bile, söyle, baba de, vallahi de, yemin et şimdiden, kendini kendine, var olduğuna inandır, buna inanıyorsan zaten sen nasıl benim oğlum olursun ki, bir de bana baba diyorsun, sen nasıl böyle bir ustalıkla doğdun, anan mı bunları sana yiyip içtiği ile zerk etti, kim ne yaptı"...diyor, Adil bazen ağlar inler gibi sesler çıkararak onu dinliyordu. Tevhide yanlarına gelince oğlan hemen avaz avaz ağlamaya başlıyor, babası ile susup onu görünce ağlayan oğlana Tevhide de kalayı basıyordu. Kucağa alınıp yarı muhabbet yarı kırgınlıkla sırtı tıpışlanan oğlanın şaşkın gözleri babasını, evi, soba borularını, kömür kovasını, maşayı, pencereleri, kıvrılmış battaniyeyi... dolaşıyor, hayal kırıklığı içinde kendine dönüyor, ağlıyor ağlıyor, katılıyor, ancak tıkanarak susuyordu.

Aziz gün içinde halden hali içinde taşıyordu. Adil'in baba demesine içerleyip bu yalana alışkın, hünerle doğmuş çocuğu yadırgayarak evden çıkmışken iş yerinde, "Aziz oğlum, çoluk çocuk nasıl, büyüyor mu?" sorusunu saniye beklemeden hayattaki tek mutluluğu başkasının da merakını celbeden insan tebessümü ve memnuniyeti ile en yumuşak, en makbul tavrıyla, "Çok şükür, iyiler, büyüyor, hatta konuşmaya başladı," diyor ve derken başka bir soru başka bir cümle daha gelse diye yalvararak bekleyenlerde gördüğü hali takliden, "Bir cümle ile geçip gitme azcık başımda dur, azcık beni oyala, azcık katlan, ilgileniyor gibi yap, sen de bil ben de ne fark eder, zaten her şeyi biliyoruz aslında, insan neye şaşırabilir ki sadece bildiğinin olmasına mı, biliyoruz, sadece olmayacak sanıyoruz olunca da şaşırmıyoruz," der gibi belki de diyerek normal hayatı en normal çizgide tutuyordu. "Sonra bunu çok uğraşarak yaptıysa herkes mi acaba bu değirmeni böyle döndürüyor, ben aslında herkesten biriyim de ne kadar başka olduğumu öğreneyim derken nihayette herkesten biri olduğumu mu öğreneceğim yoksa, yoksa o herkes sandıklarımın içinde beni katbekat aşanlar da var mı, gerçekten de herkes bir kâinat mı, kâinat bu yüzden mi seviyesiz, katmanlı ve kötü ile iyinin, yüksek ile süflinin kucaklaşmadan göğüs göğse durduğu bir yer mi?" diye sorup duru-

yordu. Ah açıkça konuşamamak, ah dünyanın sırlılığını kendi hilesine saklayan üçkâğıtçı insan, ah rezil, senin yüzünden yüzlerce kişi canına kıydı, ah katil. Sır arar gibi yapıp sadece ayıbını diğerlerinden saklayarak buna inananın kendini ayıplı bulmasına sebep oldun sadece, buna fazla inanan da dünyada fazilet diye bir şey olmadığına öyle inandı ki fazileti olana da bu hafife alınma fazla geldi. Yine orta kazandı. Ah orta ümmet, en sevmediğim sensin.

Aziz Tevhide ile nerede buluştuğunu düşündüğünde ya da Tevhide bir kocası olduğunu hissettiğini fark ettiğinde bunun bir çatışma sırasında olduğu aşikârdı. Çatışırken tanışıyor, çatışırken acı çekiyor, çatışırken farklı bir varlığa takılıp kalıp bir adım öteye, yandaki odaya bile geçilemediğini şaşırarak fark ediyorlardı. Başka bir varlığın düşünmeye, ibadete, kendine ait olduğunu sandığı en mahrem şeyi yapmaya bile mani olduğunu fark ediyorlardı. İçten gelecek bir söz bile karşı taraf düşünülüp yerinde tutuluyor, sergiye ve ifşaya yer bulunamıyordu. Aziz, Tevhide'deki bu güce şaşırıyor sabah güç yetiremez gördüğü akıl edemez gördüğü bu kadının akşama hem de aynı özellikleri ile kaya gibi önüne dikilivermesine ve neye yaslanarak kuvvet bulduğuna, inancının nereye uzandığına akıl erdiremeden bakıyor, Tevhide de aslında bir yumuşaklık ve rindanelik gördüğü kocasının ona nasıl olup da bir çocuğa olsun peki dendiği gibi peki demediğine içinden ard arda öfke patlamaları yaşayarak, cildinde kızartılar, kaşıntılar çıkararak mukabele ediyordu. Aziz ona taşınamayan bu kadını taşınacağı yeri beğenemeyen, hatta başka yerleri beğendiği için kılını kıpırdatmayan olarak görüp duyduğu kırıklığı kan kaybı gibi yaşıyor, bembeyaz kesiliyordu. Tevhide ise ondan ne beklendiğini değil, ona ne verilmesi gerekip de verilmediğinin peşinde bir alacaklı sebatıyla ve alacağı bir türlü eline geçmediği için içinde hiddetin altını yakıp durduğu ile ısınıp kabarıp taşarak köpüğünü üstünde taşıyor ve alacaklarının hep başka ellere geçtiğini hem de fiyatlarının arttığını görüp köpüğünü dört yana saçıyor, taşırıyordu. Kısa sürede iki çocukla çevrili bu ailede birbirlerine gayet temkinle yaklaşma, zaruri değilse de yaklaşmama

yolunu ilişki biçimi haline getirdiler. Bu aslında Aziz'in yaklaşımıydı, Tevhide daha çok uzun küskünlükler ve ani saldırılar şeklinde programsız ve krizli yaşıyor, küskünlük dönemini sabır, saldırıyı sabrın taşması olarak nitelendiriyordu. Ömründe hiç program yapamazdı zaten. Ne yapıyorsun, diye birisi herhangi bir duygu ve düşünce tertibatı hakkında soru sorsa şaşalar, insanın başına ne geliyorsa ona göre davranacağını söylerdi ama anlık değil, uzun sürelerde ne yaptığına dair bocalar ve sonunda hep sabrettiğini, çok sabırlı olduğunu söyleyip kendine acımaya dönen, o ifadeyi almış yüzünü adeta önüne çekerek kendini teselliye çalışırdı. Tesellisi de teselliyi bile ağlatacak şekilde olur, sonunda kendi de her seferinde ağlamaya başlardı zaten. Aziz bu ağlamalara hiç dayanamıyor, içten sarsıntılar geçirerek aklında intihar düşünceleri gezdiriyordu. Hem Baba intiharın bir cünun yani cinnet hali olduğunu, delinin de yaptığından mesul olmadığını söylemişti kaç kere. Bu düşünce hep cebindeydi, kendi kendine tekrarlayıp dururken ama bunları gerçek cününda söyleyebilir miydim diyor ve yarı delilik hali dolaba saklanıyor yine kendi haline kalıyordu. Ev onun için oldubitti bir mihnethaneydi. Ana babasının evinde de öyleydi işte şimdi kendi evinde de. İnsan bir evi olsun diye evleniyor sonra o evde bir odası, bir kûşesi bile olmuyordu ne tuhaf. Bir evi başkaları için kurduğunu ama bunun kimseyi memnun etmeye yetmediğini de aşikâre görüyordu. Şimdi hele çocuklar bir büyüsün kim bilir onlardan neler işitecekti, mesele acaba işitmek miydi? İşitmeyecek hale nasıl gelirdi? Bunu Baba'nın yanında çok temrin etmişti. Evet işitilmeyebiliyordu. Gene bir heyecan gelip içine minder gibi kuruldu ve Aziz'e gelip oturmasını işarete başladı. Evet, işitmeyecek hale gelmek ve bunun kuvveti ile kendini sarmalamak diye bir şey vardı. İşitmek de görmek de kırılmaya incinmeye, dolayısı ile aldırış ederek benliğin, benliklerin başlarını kaldırıp yapılanı şikâyete, kendini savunmaya, nelere uğradığını bir bir sayıp kendine acımaya, en sonunda gizlice de olsa bilmeden de olsa ağlamaya, bunu her benzerinde tekrarlamaya, ağlayan kendine acıyan bir makineye dönmeye sebep oluyordu. Ve içinden fışkıran ağlama suyu

yararlı, birikmiş, işe yarayacak bir harç oluşturacak, bina kuracak her şeyi önüne katıp karıştırıyor, sürüyor ve insan kendini bir çorakta bırakıyordu. Orada da hiçbir şey bitmiyordu artık. En fakirinden kendi kalp minderini doldurup kendi iç köşesinde oturmasına yetecek otların bile içinden süpürülüp atılmasıyla, bomboş iç boş, sağır bir kuyu gibi kaldığını biliyordu. Bu kuru yer hep aynı şeyle dolmak aynı şekilde boşalmak üzere bir mekanizmaydı adeta. İnsan, en sıradanından bir havuz problemine dönüşüyordu. "Kendine bakılarak başkasına söz söylenen, yürürken arkada bırakılarak önündeki üç kişinin gülüştüğü, akşama da saate baktığında herkesin çıkmış olduğunu gören bir kişinin içindeki öz su ve birikmiş mana bu çatlaklarla altı saatte boşalıyorken aniden kendine acıma, hiddet ve haklı yanlarını yana yakıla sayarak iki saatin içinde tekrar doluyorsa kendi yerine başkasının atandığını gören ve çocuğu daha az övülen birisinin pazarda alamayacağı bir peynirle karşılaştığındaki patlayan vanası kaç günde dolar?"

Defalarca denemeden ve beladan sonra öğrenmişti ki bu dolmanın da günü yoktur. Dolacak hale geldikten ve zerre akıtmadan geçen uzun, sessiz, yekpare ve tek kanalla tünele girer gibi girilmiş, girişe de nihayet bir ruhsat bulmuş olduktan çok sonra yavaş yavaş dolmaya başlıyor ama sızdırması kendi öz küpünü çatlatması saniyeler içinde oluyordu. Tekrar dolduracak tamlık yıllar sonra büyük bir emek, iç ve dış şartlar ile ve kendiyle müzeyyen, yekpare, arzulu ve istikametli bir zihinle dolmaya ancak başlıyor ama her ama her seferinde bir müddet sonra ziyana uğruyordu, değmez, etmez şeylerle hem de.

Tevhide çocuklara gerçekten eğiliyor mu, onları dünyanın sermayesi diyerek kucaklamış mı, yoksa o da bir mesafede çocuklarından mı medet umuyor Aziz pek de anlayamıyordu. Çocuklara başkalarında gördüğünü iliştirmeye çalışıyor, iğneleyemeyip yere düşürünce de kaynayan tencereyi hatırlayıp mutfağa koşuyordu, sebatı yoktu çünkü heves binlerceydi ve hiçbirinin ne olduğu belli değildi. Hevesi olur da tutarsa bu dahi o günün akşamını diri tutmasına, o günün kandilini şevkle yakmasına

kâfi değildi. Her şey zoraki bir zevklenme, zevkli, manalı olduğu söylenen şeylerdeki o zevki arayıp da pek rast gelememekle karar perdesine varıyor ama yine de kötü bir sazende gibi karar veremiyor, sadece duruyordu. Aziz çocukları kendi hallerine bırakmaktan yana iken Tevhide bunun onun kararı değil, miskinliği olduğunu söyleyince o da kararının arkasındakileri tek tek sigaya çekiyor ve her seferinde her benlik kararı ilk duyduklarını söylüyorlardı. Aziz'in etrafla ve kendi ile ilgili aldığı kararları kimin aldığı ve Aziz'e imzalattığı halen, 1997 senesinde 37 yaşına gelmiş, biri 10 öbürü 8 yaşında iki çocuk sahibi Aziz tarafından bizzat bilinmiyordu. "Bizzat bilmiyorum", onun sık sık söylediği bir sözdü. Bilmediği, bîhaber olduğu çoktu ama hem zat'ı olup hem bilmeye çalışıp bildiğini sandığı şeyler bazen öyle başka bir yüzle faş oluyordu ki bu fışkıran bilmeme, "bizzat bilmemeye" dönüşüyordu. Bunu söylediği vakit kendini sahte benliklerin çevrelediği ve her istediklerini yaptırdığı ama bunlar yapılırken ben orada değildim diyen bir yere taşıyordu. Baba'nın kâinatın yaratıldığı, gökte ilk seyyalenin dönmeye başladığı ve ardı ardına göğe yüklendiği, ilk hayvanatın birden bir tepeciğin ardından titrek bacakları ile sıçrar gibi yürüdüğü ve acemiliğini iki dakikaya kalmadan attığı, ilk ağacın göğsünü gerdiği ve yeryüzü vakarını yapraklarına giydirdiği, dağların yerlerini almak için ileri geri ettiği, dağ çiçeği olacakların en çok mor ve sarıyı beğendiği ve kendilerine dağlarda yer bakmak için bir ışık kümesine binip aşağı indiği, o sırada mor ve sarılara eşsiz bir mercan, eflatun ve kiremit renginin de son anda katıldığı, insan geliyor dendiği ve Adem kılığında kıyamete kadar sürecek soyun geldiği ama gelenin bir Adem olduğu sonra bütün olan biten, olmamış ama sözü tüten, olmuş ama oluşunu sonraya kapamış giden, şu vakte kadar ne varsa ve ne yoksa, "Biliyorum, ben oradaydım," dediği içine küme küme indi. Onun her şeye ettiği şahadete karşılık Aziz'in kendi içinde olan bitene bile, "Bilmem ki ben orada mıydım," deyişi kendinin hiçbir yerinde olmadığının şahadeti olarak bu kez yüreğine indi.

Bu, ruhuna hakiki yeri bulamadığı için ayağını sürüye sürüye gittiği yer bütün dünyaların en tenha yeriydi belki, insanın,

ruhun, bedenin ve tanrının uzağında hiçbir şeyi kendine yakın, hiçbir şey ile bedenlenmemiş ve içine bir şey üflenmemiş duyduğu, tanrıyı da ne kadar istese hissedemediği o acılı tenhalık. Aziz resim yapabilsem bu tenhayı çizerdim diye çok düşünmüştü ama tenha diye kıraç bir boşluk, dünyanın ellenmemiş ayak basılmamış yerleri, ayın resimlerde gördüğü yüzü, atmosferin bir bilim dergisindeki fotoğrafı, bir çöl resmi, gasilhane, yaşayan kalmadığı için terk edilmiş eski bir mezarlık, kayıp bir uygarlığın harabeleri gibi benzeri olabilecek şeyleri düşündüğünde bunların hissettiği yalnızlığın ve tenhalığın yanında hem hep bir kıpırdanışa sahip, hem de sahipli olduklarını görüyor, atmosferde birden bir seyyale parlıyor, çölde gökyüzü gece olup da başını eğmezsen çarpacak kadar yere eğilmiş kumları serinletir ve ışıldatır yıldızların en iri hali bir salon avizesi yakınlığında parlarken kumun altından kıvrak ve memnun bir silkinişle bir ince battaniyeyi üzerinden atar gibi fırlayarak çıkan parlak sert gövdeli akrepler, incecik ne olduğu belirsiz yüzer gibi koşan canlılar, bütün kumun gündüzki sabitliğinden ve sabit tepelerinden şimdi hep bir kıpırdanış ve her kıpırdanışta şekil hatta coğrafya değiştiren büyülü hali gözünün önüne geliyordu. İşte bu sahipliliğin en temel özelliği, herkes her şey en küçük kum tanesi bile ne zaman ne olacağını biliyor ve sadece bekliyor, gök ineceği yeri, kimin göğün serin örtüsüne yakın olmaya ihtiyaç duyduğunu biliyor ve inebileceğin en aşağısına iniyor, diye düşünüp benim tenhalığın bir sahibi yok, bir kıpırdadığı zaman yok, demek ki bu, sahibi tarafından oluşturulmuş bir tenhalık değil, bu, ruhun ve bedenin olmadığı, düşüncenin ve zihnin de olmadığı bir şey varsa işte onun, ya da bu olmayan yere var diye gelenin yani yanılanın yalnızlığı diye düşünüyordu. Tutuştuğu yer de burasıydı.

Çocuklara özellikle Adil'e acıyor gibi hissediyordu kendini. Belki de çocuğun davranışları, her şeyden kaçışı, masa altları, kapı arkaları, sobanın değil de odunluğun yanında oturuşu bu hissine bir ince kat çıkıyor ve her gün oğlana yeni bir merhamet icat ediyor, bazı yalanı az bulup yavan bulup yalanı yeniden icat edenler gibi duyduğu merhameti pek bilindik ve kı-

vamsız duyup yeni, güçlü ve başkasını merhamete getiremeyecek, onun yeni bir merhamet değil, zulüm olduğunu bile düşündürtecek yeni bir merhamet icat edip Adil'i ona sarıyordu. Kızı sanki ona hafiften kırgın gibiydi. Tevhide'nin süresiz kırgınlığına ve bu kırgınlığın patentini almış gibi bırakmadan kullanışına iliklerine kadar bıkkın olan Aziz kızında da annesinin kırgınlığının bir aksinin ona yöneldiğini görünce kızın başını okşuyor, kız gevşeyip sokulunca da bir çiçeği yeterince sulamış gibi hemen oradan uzaklaşıyordu. Alev de annesinin kırgın bakışının altına geçiyor bu suretle sadece gölgede büyüyen bir canlı gibi renksiz, ince ve kırılgan olmayan bir esneklikte uzuyor, sorsanız büyüyordu. Ona da annesi merhamet ediyordu ama merhameti yeni, diri ve insana kuvvet veren bir merhamet değil, uzun yayvan bir maval gibi biteviye çekiştirilen, aynı sözlerle kat çıkan, aynı sözlerle teselli aramaktan ziyade yanıp yakılan ağıt gibi bir merhametti. Teselli verirken bile tüketiyor, sustururken asıl ağladığını bırakıp başka şeye hem de ne olduğunu bilmediği bir kendi gölgesine ağlatıyordu. Öyle ki artık o gölge görünürken göz, yaşlarını fışkırtmaya hazır bir musluğa dönüyor, ama fışkırmadan damlaya damlaya ağlıyorlardı. Teselli buydu, ağlamak.

Tevhide kızı Alev ile çoğu birliktelikte olduğu gibi çözülmez, değişmez, sadık bir beraberlikte olduklarını sanarak oyun arkadaşını, dünden kalan sokağı düşünerek sabah yataktan şevkle fırlayan bir çocuk gibi şevkleniyor, ikisinin birliğine kuvvet ve mana yüklüyordu. Oysa Alev annesinin teselli şekli ile fazla gözyaşı sulamasından çürümeye döndüğünü, dibinin yumuşadığını daha çocuk yaşta fark etmiş ve annesine mesafe koymaya çabalıyordu. Üstelik bir yandan kırgınlıkla da olsa hemen her gün babasına doğru da mesafe alma gayretindeydi. Nedenini kestiremediği şekilde, babasının davranışlarından kırılsa da bu davranışları bir yandan da beğeniyordu, onun o kaçarcasına dama çıkışı, tek başına koltukta oturuşu, eliyle gidin, bu yana yanaşmayın, bana dokunmayın hareketindeki elin zarif iteleyişi, konuştuğu zaman ona büyüleyici gelen şeyleri ardı ardına kim dinliyor kim anlıyor dikkat etmeden döküp gidişi... Hepsi,

hepsi ona şahane geliyordu. Ve babasını anlayarak onun yakını olacağını düşünüyor, bu gelecek günlerin lezzeti ile şimdiden gizlice heyecanlanıyordu. Tevhide Alev'in kurmaya çalıştığı yakınlığın farkında değildi, kızın teselli almaz olduğunu sanıyor ve veremediği zaman kendi de yüksek sesle okuyamadığı ağıtlarından sonra daha sinirli olduğu için öfkesini Alev'den almaya çalışıyordu. Adil çareyi evde saklanmakta çoktan bulmuştu, anasından da babasından da kardeşinden de galiba kendinden de kaçıp saklanıyor, kitap okuyor, bazen de sadece okur gibi yapıyor, yüzünü gizlemeyi bunda buluyordu. Yaşı büyüdükçe de müzik dinlemeyi günde bir aralık bile bırakmadan kendine perde yapıyor, kulağında walkmen ile uyuyor, geziyor, yaşıyordu. Yüzünü kitapla kulaklarını da walkmenle tıkamıştı. Etraf, yoktu. Bu teçhizatları kazaen olmadan yakalanır, görülürse bir köstebek telaşı ile yerin altına inmek için son hızla gözden kaybolmaya, kaybolmaya çalışırken eve girmiş bir vahşi hayvan gibi duvarlara, eşyalara çarpmaya başlıyordu.

Aziz kendine de çevresine de etki edemeden bir zaman aracına binmiş onun götürdüğü yere gittiğini o sırada da iş diye meşgale diye lüzumsuz bir uğraş, bazı da her yolculukta olduğu gibi uyku ile uyanıklık arasında olduğunu çok hissetmişti. Geçen zamandan süzülen ömrüne bakabildiği hatta ömrün bu bakışa izin ve meyil verdiği zamanlarda kendi iç dünyasındakilerden başka bir şeye tesiri olmadığını fark edip başının önüne düştüğü çok olmuştu. Üstelik kendine tesiri de bir fark edişti sadece, elden gelen değil. Düştüğünü, çıkamadığını, debelendiğini görüyor, sebepleri izhar edebiliyor ama bir tümseğe çıkamıyordu. O zaman içinde bir hiddet ve geçmişin kalkalesi büyüyor çağıldıyordu. Ömrünü onu bırakmış da kendi kendine gider görüyordu. Kendini, nereye gittiği belirsiz bir ömrün hem de kendi ömrünün peşinden gider arkasından ayağını sürür görüyordu. Olanı biteni bayat, kendini anın içinden atılmış, şimdiden eskimiş ve olurken ter dökemediği, seyirci kaldığı bir geçmişin içinde helakte görüyordu. O zaman ömrün, bu şekil sürüterek tüketilen ömrün sürüterek bir yere atılacak ka-

dar değersiz ve amacına vasıl olamamış görülüp terk edileceğini, gerçek, o en acı, burada yıkanmış ateş denilen asıl sıcağa ve gerçek buza, koca semadaki o tarifsiz terk edilmişliğe ister istemez savrulacağını hissediyordu. Ama his nasıl bir şey ise sanki vahiy gibiydi de kelimesi cümlesi aslen yoktu, görülen bir vücudu, kalbe inen bir tesiri vardı. İnsan ona kelimeler giydirip hisse benzetse de bu pek çok başka bakış ve seyirde başka kelimeleri giymeye de hazırdı. Gören giydiriyor görmeyen onun tek kıyafeti bu sanıyordu. Bütün mesele giydirenin en yakışacağı bulup dikeceği terzilik sanatındaydı belki de. Bugün insanların çoğuna vahiy inse vahyi yanlış tercüme edeceklerini, hayatı, her şeyi bozacaklarını, tanıtacaklarını yanlış tanıtacaklarını düşündü. Ve kendini de ona görünen inen hisleri doğru tefsir edip etmemede ve buna göre yaşamada müthiş bir çaresizlikte gördü. İçine vahiy gibi bir hisle bu indi. Her şey tasavvuruydu da o bütün bu bilinmezi tasavvur edecek adam değildi aslen, eden de başkaları adına konuşmayı seven herkes gibi Allah adına konuşup söz almayı sevendi muhtemelen. Her tasavvurun müstakil olduğu, öyle olması gerektiği fikrine bir ağaca yaslanır gibi yaslanıp dinlendi ve dinledi. Yeni bir tasavvur bekledi. "İnsan," dedi kendi kendine ve her, "İnsan," dediğindeki gibi kendini bir kum yığını halindeki diğerlerinde gördü. İnsan birbirine benzer, birbirinden ayrı. Çok kötü ve çok iyi yanları birbirinden epey farklı, ortası benzer. Ama benzeyen yerler her tasavvurla kıpır kıpır yer değiştiriyor ve iki oluğu varmış gibi ya sağa ya sola akıyor. İnsan kendinde bir şeyi pek tutamıyor, tutulan başka bir tasavvurla yarın başka tarafın oluyor, bir yön muhakkak var, bir akar var.

Hatıralarına döndü. En eskisinden başlayarak ona kalmış, kaldıysa kalmasında bir sebep ya da illet olan her ne ise onlara döndü. Her şeyi az anlamanın, az bilmenin ama his heyulasında çok kalmanın verdiği ruh ve zihin tatminsizliği onu aşağılıyordu. Hayatı nasıl yaşayacağını, cevherine nasıl yöneleceğini hâlâ bilememek onu eziyordu. Hayatı olduğu gibi kabul edenin şimdiki halini kabul edenin rahatlığı yoktu üzerinde, Allah affeder bile diyemiyordu çünkü neyi affedeceği hâlâ malumu de-

ğildi, af derken kastedilen dahi malum değildi. Merakı asıl şuydu, Allah bu kadar da keşfedilmemiş olmayı acaba affeder miydi? Af gibi bir şeyde, yani bilinmemeyi, maddesine ulaşamamayı, kendi içinde seyir seyran edememeyi ne bertaraf edecekti? Allah günahı fazla yemek zannedeni ne yapacaktı?

"Bir anforanın kırık kulpu olacağım ölünce ya da dağdaki bir çiğdemin kendini bulduğu toprak," diyen Nuhu'nun nev Yunani semeler dediği, orada bile kendine gene bir şiir oluşturmaya çalışanlara şimdi zihninin içinden baktı. İnsanın kendine ve koca halkedilişin bu kolay cümlelerine şaştı. Her şeyin kolaylığına şaştı. Geçen hafta bir akşamüstü aniden Nuhu'ya hızlıca gitmişti. Nuhu gene oturuyor ama insanların çoğu gibi, "Ne yapıyordun?" denince yapma ihtimali olan ama elinin, zihninin gitmediği bir şeyi hemen önüne sofra gibi çekerek, "Ne yapayım, lügat okuyor, divanlardan birkaçını karıştırıyor, –köşedeki beyaz dual pikabı göstererek– eski birkaç plaktan ayin dinliyordum," diyor, lügat, plak, kitap... haklarındaki dedikoduyu ismetlerine dokunulan ama ses edemeyen bir kadın gibi dinliyorlardı. Aziz Nuhu'yu bir dert divanına zor çekerdi. Nuhu başkası ile dertleşmemeye kendini dökmemeye alışmış bunu itikat edinmişti. "Şekerim," derdi bazen, bazen de eskiden Fahreddin Efendi'den ve yanındaki bazı eski adamlardan duyduğu şekliyle, "Sevgilim," derdi. Anlamayıp yadırgayıp bakana da hemen, "Korkma, telaşlanma; sevgilim, sade senin anladığın manada söylenmez, aklına gelenden de değiliz," der, kırılmış gibi yapardı. Aziz'e dönüp, "Sevgilim," dediği bir gün, "Derdini anlatan rahatlar, bu doğru, dinleyen de kendisine bir şeyler dökülmesinden rahatlar, sana hak verir. Ama ertesi günlerde bakarsın ki anlattığının gözünde küçülmüşsün, neticede derdini yüklenmiş, sana dert verenin ezip suyunu çıkardığı bununla baş edemeyen hasarlı, kusurlu bir adamsın onun gözünde. Üstelik anlattığın derdini de hiç anlamamış, hem de hiç. Seni o kadar vasat bir yerinden tutuyor, o kadar kendine emsal sayıyor ve her gördüğünde de, 'Eee ne oldu o iş...' diye senin sağına soluna ağrılar girerek anlattığını alem edip sallıyor ki. Hâsılı daha çok konuşulur amma dert anlatılmaz, kalp Al-

lah ile senin aranda bir sırdır. Beni de fazla deşme, dediğim yetsin, deşip de ne yapacaksın, toprağı bile deşsen işte börtü böcek, nem, solucan, ağaç kökü çıkar, yani, bir şeyin kökü ve aslı çıkar ama sen onu görmeye pek tahammül edemezsin. İnsan görmeye aslında dayanamayacağı, irkileceği her şeyin peşine düşer böyle," demiş, Aziz'den de bu yolla davranmasını beklediğini aşikâr etmişti. Bir lafın arasında Nuhu, "Ben şimdi maazallah bir psikiyatriste gitsem herif her şeyi ilk benden duyacak ve o haliyle beni muhtemelen kullanacak. Alengirli bir lafımı başkasında dikkat çekmek için mıknatıslayacak, bakış açımın beni yaralayan yanını kendine çekim merkezi yapacak, nasılsa kalbi ağrımıyor şerefsizin. Benim ağrım ona süs. Benim yüküm onun nasılsa taşıtacak birini kolaylıkla bulacağı bir çanta. Üstelik bu herife ben anlasın diye bir kelimeyi değil, bir harfi bile ikiye bölmeden söyleyemem, bir K harfini önce I'ye sonra <'ye ayırmadan yutamaz diye veremem. Çatalı bile tutamaz da o nâbekâr ağzına ben uzatırım, çiğnedi diye sevinmiş gibi yaparım, söyle buna yürek dayanır mı, bu dayanana yürek denir mi?" diye söyleyip duruyordu.

Aziz salı gününü pek meşakkatle geçirdi. Görünür olmayan bütün meşakkatlerin aynı anda eline düştü. Ruh sıkıntısı, boğulma hissi, değersizlik duygusu, kaybettiklerinin olduğu, geçenlerin olduğu ve sanki en yakınının başına bir şey gelir ve bundan haberdarken çıkıp koşamıyor olduğu duygusu boğazını sıkıyordu. "Kendimden haberdarım ve kendime koşamıyorum, daha ne olsun," diyor, sık sık soluyor, bir ağlama hissi, bir kırıp dökme arzusu arasında inanılmaz serilikte mekanik bir bilye gibi gidip geliyordu. Üst üste iş geldi önüne, hem de başkalarıyla konuşup danışması, istişare isteyen cinsinden. Bir Mahmut Bey'in yanına gitti alt kata, bir Feridun Bey'in müdür yardımcısı odasına. İkisi de ona tam zıt halde, eriyip de binaya eklenmiş gibiydiler. Başka zaman başka katman başka zevk oldukları belli ama beğenilse de beğenilmese de artık eskinin ön yüzü olmayı becermiş gibiydiler. Onlarla konuşurken belki de bu yüzden sanki duvar kalkıp yanına gelir gibi oldu, bej boyalı kolon tam sırtının arkasına gelip elindeki kâğıtlara bakma-

ya, duvarda asılı portre o otururken burnuna değmeye başladı. Adamların mekânla birliğinin samimiyeti bir gün Aziz'den sorulacak olsa duvarlar ve kolonlar, başına serin ve sert değen tavan şehadete koşacak gibiydiler. Aziz bu birliği dünya ve meşgale ile bir tevhit gibi gördü. Başka tevhide ihtiyaç duymayacak hatta istemeyecek kadar hem de. Onlara mevzuları kendi sıkıntısı yüzünden kolaydan anlayıp kolaydan ve kestirmeden cevap versinler diye uydurukça anlatıyor, anlatırken de, "Üstünde durmayın siz de işte," der gibi anlatıyor o öyle yaptıkça adamlar gözlükleri burunlarında daha geriye itip kâğıtlara eğiliyor, daha soruyor, duvar daha dibine, tavan artık başını baskılayarak ezecekmiş gibi daha aşağıya kolon arkasında duruşunu iyice sapıklığa vardırıyordu. İşleri anlatırkenki sıkıntısı o raddeye vardı ki Mahmut Bey yüzüne tersçe bakıp, "Ne oluyor oğlum, iki saattir laf anlatamadığın eblehle zor mücadele eder gibi hayrına da ses çıkarmaz gibi duruyorsun," deyip kendi sözünden aldığı fitille ayağa fırladı. "Bırak kâğıtları çık, ben bakar anlarım, sanki iş öğretiyor, derdin bitmeden de gelme," deyip dinlememe ihtimaline karşı odanın kapısına kadar Aziz ile yürüyüp kapıyı arkasından kapattı. Aziz dışarı çıkmak için tırmalayıp miyavlayıp duran kapı açılınca da kamburunu çıkararak paspasta oturan bir kedi gibi bir müddet kalakaldı ve gene aynı onlar gibi bir sıçrayışta bilinmez emeline doğru koşmaya başladı.

Nuhu'nun daire kapısını çalarken nedendir bilinmez şiddetli bir kalp çarpıntısı içindeydi. Nuhu her cazip gibi cezbesini saniyede sezip başını geriye atarak Aziz'i buyur etti. Bir ihtiyacın kapısını çaldığını, bir çaldıran olduğunu anlamıştı. Heybetlendi, başındaki görünmez serpuşunu düzeltti. İhtiyacı sormayacak kadar ihtiyaç kapısı olduğunu fark ile bir banka binası gibi durdu. Hatta bu binasına güvenlik önlemleri alamadığını yeni fark eder gibi olup etraftan, bu hazine ile açıkta duruşundan ürktü. Aziz, Nuhu'nun etlerinin kemiklerinden, dilinin çıkarından, ruhunun günün gündeminden, varlığının bugünden ayrılmasına kuvvetli ihtiyaçla onun sözü yine tabakalandırmasına mani olmak isteyerek yarı esrik bir halde hiç beklemeden, "Nuhu yanmak, meczup olmak, divane olmak istiyorum. Ya-

narsam, divane olursam, aklım benden giderse ve gittiği yerde kabul görmezse ne olurum korkusunu hep duydum. Yanma, âşık olma isteğini kenarda ya da az ötede makul bir âşıklık, makul bir arzu ile bekledim ve bazen gelen ateşten üstüme serpeledim. Ama ufak tefek güneş lekeleri gibi şeyler oluştu sadece", durup hızlı hızlı soluk alarak nefesini normale getirmeye çalıştı. Elleri sanki iki yanına ondan tamamen kopuk, vücuduna dışarıdan devrilmesin diye yaslanmış iki battal eşya gibi dayanmıştı, hep hareket eden elleri beyaz ve hareketsiz öylece duruyorlardı. Nuhu daha ziyade onlara baktı ve bakarken gören ve gördüğünü ne yapacağını, gördüğünün gördüğü hali ile ne kadar kalıp sonra nereye gideceğinden endişe eden bakışla baktı. Aziz biraz daha az nefes alarak, "Şimdi o korkum devrildi, yeni bir korku, çok daha ürpertici bir korku geldi. Yani o da vardı ama artık bana hitap etmeye başladı, beni işaret etmeye başladı. Galiba büyüdü ve insanın içinde büyüyen her şey gibi artık beni azarlamaya başladı. Önceden içimi belki bu kadar bilmiyordu, aşina oldukça diğerlerini gördükçe insanın içi de karışıyor ve içeride sana saygısı olmayan söz dinlemeyen bir kalabalık oluşuyor. Yapamadığımı, yapamayacağımı bilenlerden oluşan bir iç kalabalığı."

Gene durdu ve müthiş kırık, genç bir sesle, "Zamandan korkuyorum en çok, zamanımdan, cellâdımdan. En büyük korkum utanmak, dünyaya geldiğime utanmak. Nereye geldiğimi ve nereye gideceğimi bilmezlerden olmak. Kırk yaşıma geldiğimde, son üç senedir artık ateşe atılmazsam ömrümün tüm geçmiş hayali ve hülyası ile berhava olacağı, başka bir dünyaya doğmanın hiç olmayacağı, doğamayacağım, rahimde kalacağım korkusu ile kuru ve havasız bir yerde tıkanıp duruyorum. Bu duygu içimde dehşet bir yol bulmuş tozutarak ta be sabah sürüyor, hatıraları, arzuları ve olmak isteğimi, almak istediğim marifet kokusunu buram buram uzaktan duyuruyor. Hâlâ açamamamı hayretle karşılıyor." Ağlamaklı ve birden ağlamasının sahiciliği içinde bir şüphe uyandırarak durdu, tarttı. Kendini bir ezber, bir tirat içine yuvarlanmış duyarak en sahici anında en yalan hissetti, hem de en sahiyi söylemesi gereken yerde bu düşünce

içinde sertleşti. Nuhu hissetmiş gibi tedirgin bir yüzle dinlediğinden o da son anda gevşemişti. Bunun belli belirsiz rahatı ile Aziz'e bir şey diyecekmiş gibi yönelirken Aziz de insan yüzünün nasıl bir yol gösterici oluşuna hayretle ona bakıyordu. Nuhu sanki tam akord edemeden çalan bir saz gibi sağa sola dönüp çıkacak seslerin nağme değil, ayar olduğunu herkes anlasın ister gibi bakınıp dururken, "Ah Aziz ah," diyerek zaman kazanıyor, üstelik bu ahlarla muhatabının yanında olduğu hissini veriyordu. Nihayet, "Ah Azizim," deyip söze başlayacakken sözünü unuttuğunu fark etti. Akord o kadar uzun sürmüştü ki, değil nağme, çalıp söyleyeceği bile hatırında değildi. Panik ile tekrar bir ah edip başını imdat arar gibi kaldırmıştı ki bir imdat simidi başından hızla geçiverdi. Şaşkınlığı çok kısa sürdü. Şimdi öyle bir anın içindeydi ki an işleyeceğini yaşayacağını bildiği bir an ile sadece tutup çekmesini bekliyordu. Nuhu kendinin bir makama getirilişi uzaktan gördü. Rahmetli Fahrettin Bey'in vefatından sonra darmadağın gittiği iş yerinde darmadağın iç dünyası, korku minderleri ve kaygı yastıklarına bakarak artık nasıl oturacağım, nasıl uykuya varacağım, sırtıma hangi el uzanacak diye içinden avaz avaz ağlarken onu hiç telaşsız Fahrettin Bey'in manevi yerine oturtmuşlar ve bunu iyilik olsun diye değil, bir hak ediş olarak yapmışlardı. Nuhu'nun hayatında unutamadığı ve tek lütuf gördüğü gün oydu. Düşündükçe hâlâ heyecanlanıyor, on küsur sene Fahrettin Bey'in yanındayken bir kere aklına gelmeyenin başına gelişindeki saffete gözleri hatta ruhu kamaşıyordu. Sonraları pek silik ve hemen kaybolan birtakım siluetlerle, "Yahu millet demek ki ne rahmetliyi biliyormuş ne beni, eh ben az çok rahmetliyi bilirdim, eh az çok da kendimi bilsem bu iş olmaz ben onun yerini nasıl alırım," demem gerekmez mi, diye düşünmüş ama düşünce yazılırken silinen bir şey gibi kendini okutmuş sonra da kayıp gitmişti. Nuhu bu betahsis kendine yaşatılanın hatırası ile başkalarına sık sık, "Size bir karar ve bir şeyin aslı anlamında bir metin muhakkak okutulur, gözünüzün önünden madde madde geçer de okutulur, sayı sayı sayılır da okutulur, içinize bir duygu olarak iner de okutulur, zihninden kendin kurmuşsun gibi bir düşünce geçer de okutulur, ilâ ahir

muhakkak okutulur da sen o okuduğunu çabucak geçti, anlıktı diye üstünde durmadan kaydırır geçirirsin, hâlbuki anbean onun inen hakikat olduğunu idrake yanaşsaydın o da sana yerleşecekti ama işte işine gelmedi her zamanki gibi. Dünya işi denilen zaten budur, hakikati iteleyerek meşgul olunan, inanılan, ciddiye alınan işine yarayacak yalana dünya işi denir," diye anlatır ve kimsenin bir şey ile uyandırılıp ön bilgilendirme ile bilgilendirilmeden başına bir şey geldiğine inanmazdı. Ve haklı çıkardı. "Bak oğlum, bak kızım ben burada, hiç değilse burada kül yutmam, bunun sobası, ocağı bende," der ama soba, ocak, boru, ateş, kül...hep alegori olarak kalır, Nuhu da kendini sırlılardan sayarken acaba şu sırlı denilenler de, dünyanın karanlık adamlarının kirli işleri bilip hem de yapıp üstüne bed bed dolaşmaları bundan dolayı kuvvetli olmaları gibi öbür dünya işlerinin aslını bilip ama kendine göre kullanıp da kuvvetlenen bir zümre mi, diye düşünüp durmuştu. Çünkü iyilik ve güzellik sır değil, apaşikâr, yalın bir nimet, parlak bir ışık, her şeyi ve herkesi kuşatan, yumuşatan, içini kamaştıran bir cevherdi ve kendi kendine itiraf ettiği tek tanrısal şey oydu; iyilik, başka bir şey değil. Geri kalan her şey kurulmuş tuzaklar, iş kolları, çıkar gruplarının hezeyanları, hadsiz ve edepsizlerin karından atılan naraları, marazilerin, tembellerin, zoru olanların başka bir tanrı aramalarının yollarıydı. Nuhu Fahreddin Bey'in manevi makamına, daha açığı onun başkalarının gözünde meşgul ettiği değerli, bilgili, sözü dinlenen, doğru eğri tefrikinde birkaç adım önde, daha az yanılan, dolayısı ile daha az beşer daha çok insan, saf tutarken önce çıkarlarını kontrol ederek sıraya girmeyen, dünyada görünen Allah adamı, hem kibar ve düşünceli, dünya sırasını savmaya gelmiş bir fihrist-i kâinat ... yerine uygun görülüşünü kabul ile başını eğerken böyle bir makamın boş olduğunu dolayısı ile dolu ya da boş çoğu kimsenin böyle yerlere uygun yer, zaman, zemin ve ilişkiler ile geçip kurulduğunu da hızla anlamıştı. Anlarken gelip geçici kurulmaların oraların ebedi ya da çok uzun süreli boşluklarına da hiç değmediğini tam yerinden anlamıştı. Fahreddin Bey de muhtemelen kendisi öyle olduğundan değil, durduğu yer böyle olduğundan eksiklerini zaman

içinde tamamlamaya çalışmış, az çok bir şeyler düzmüş ama şimdi inceden hatırladığı haliyle hep, "Yok be oğulcuğum, biz kim eskiler kim, zaman beni biraz adam etti, adam saydırdı, ben eskilerin yanında tellak bile olamam, pabuçlarını giydiremem ama yeniler de anca beni, ben kadarı anlayabilir bir de o var, seyreltilmiş zamanın seyrek ve uzaktan ilimli sahipleri," der ve kendinden bir kez bile memnuniyet duymazdı. Nuhu da gerçek sahibin, bir sahib'ül vakt, sahib'ül zaman, sahib'ül meydan'ın pek de meydanlarda dolaşıp boşalsa da otursam kıvamında ve akışkanlığında olmayacağını, hakiki makam sahiplerinin tamamı ile gizli olacağını zannediyordu, kendinden bile. İnsan çünkü sır saklayamayandı, kendi sırrını açık eden bile hep insanın kendisi değil miydi? Eğer bir şey sırsa en başta sırrın sırlandığından saklanmalıydı o halde, galiba öyle de oluyordu. Kendi kendine, "Benim makamım da bildiklerim, kendime itiraflarım, rabbimin karşısındaki alçakgönüllülüğüm. İnsana karşı O'na olduğum gibi olsam beni en müptezel adam sayarlar da kendilerine duydukları aşk kızışır, ne yapalım, sır kişi ile rabbi arasındadır, iyi ise de kötü de, insana ne, şu insafsıza ne, zulmüyle hüküm verene ne," deyip kalbini ovuşturuyordu. Sonrasında makamların mevkilerin pek seyrek olarak hak edilmeyişini gören kimseler haricinde çoğunluğa yutturulan, yutturulmak için de bazı reçetelerin olduğu, bir şeyi görenin başka bir şeyde gözü bozuk, bir şeyi işitebilenin daha bariz bir seste aleni sağır, bir kokuyu alanın başka bir çürükte burunsuz... hâsılı tekmilin bulunmadığı bir fukaralık, ziyan ve aldanış pazarı olduğunu gördü. İçine mahzunlukla karışık bir emniyet basamağı daha çıktı, göğsü bir santim öne geldi. Şimdi birdenbire Aziz ona yanıp yakılırken aranılanın kendisinde mahfuz olduğu hissi his gibi bir buharla değil, bilakis bir kalın örme takke ile başına geçmişti. Kendim ile açık mı konuşayım kendimi açık etmeyeyim mi, yoksa kendimi bir başkasına anlatır gibi yani, "Yahu inan olsun hiç aklımda yoktu, birden Allah'ın işine bak..." diye mi anlatayım diye birkaç saniye durdu. Sonra, "Yok canım kendimi kendi gözümden neye kaybedeyim, kendimi başından beri Aziz'in şeyhi mürşidi gibi duyuyor, biliyorum, hatta öyleyim. Sadece o

daha bunu bilmiyor, ben de şöyle rahatça bir yerime geçemiyorum. Aslı bu," deyip durdu. Dediklerini beğenmediğini hissedince insanın bir şeyi başkasına anlatırken de bu beğenme örtüsü yani kişinin ayıplarını sırladığı, kendini daha pürüzsüz hilesiz gösterdiği örtü olmadan neden kabak gibi çıkamadığını anladı. İçinden çok solgun, duyulursa ben duymadım denecek kadar silik bir ses, "Efendim hilesiz iş olur mu?" deyip duruyor ama kalabalığa söylemeyi göze alamadığını mırıldanarak, bir duyan olur da arka çıkarsa sesi açarız diyen otobüs yolcusu gibi sessiz mırıltılarla demeye devam ediyordu. Nuhu kendi ile konuşurken bile ihtiyaç duyduğu örtüyü başını önüne eğer eğmez görüp eğildi, aldı. Mırıltı yine mırıldanarak, "Kendi ile bile ne demek, ilk iş zaten kendini kandırmak değil mi, Allah Allah, kendinin bu kadar cahilliğine de," diye fısıldıyor ve tepkilerden korkar gibi kenara çekiliyordu.

Nuhu yeni yazdığı tefsiri rastgele bulduğu bir metin gibi okudu. "Yahu rabbelalemin benliklerinizde ayıp arayıp durmayın, sinsi casuslar gibi kendi etrafınızda gezip kusurlar bulmayın," demiyor mu, diyor. "Ben ne yapıyorum, dürüstlük belasına ayıbım daha ayıp mı değil mi belli olmadan ayıp işlemişim gibi yapıyorum, vallahi pes bana. Dürüstlük, açıklık her zaman da menfi bir şeyi kabzetmez ki, misal şimdi ben şu çaresiz can dostuma, tam da beni arayan ama aradığını önünde yemeği olup da göremeyen bir kedi gibi aç dolaşan Allah'ın kuluna imdat etmek zorundayım, bu benim vazifem," diye okurken heyecanlandı. Sessiz mırıltı, "Yahu insan kendi kendini heyecanlandırmazsa vallahi dışarıdan da bir şey geldiği yok, kendi kendini okşamazsa okşayan yok, tövbe estağfurullah," diye hiç duyulmadan ama nasılsa fark ettirerek söylendi. Nuhu'nun metindeki vazifem kelimesini okurken omuzları taşıyacağı yüke hazırlanır gibi dikleşti.

Aziz'e bakıyordu o da bunu görüyor mu diye, belli değildi, demek ki yoktu. Gözünü dikti, kendisi ile ilgilenilmesini, başka konuların artık kapatılmasını isteyen bir kadın gibi gözünü dikti. Gözlerinin tesirine aç, ağzı da burnu da göz olmuş halde

Aziz'e baktı, baktı. Aziz bu dik bakmadan hafifçe irkilerek ne diyeceğini de bilemeden, "Yoruyorum seni, kusura bakma," derken Nuhu son bir gayretle gözlerini belertmişti ki Aziz duraklayınca Nuhu söz olmadan gözün tek başına iş gördüğü nerde görülmüş ki deyip, "Azizim önüne baksana biraz," dedi. Aziz eğilip önüne bakarken, Nuhu, "Karşına demek istiyorum," diyerek sözün de imdadına eliyle yetişip kendini işaret etti. "Bak bana, bak," deyip bir insaf soluğu alıp hızla bıraktı ve devamla, "oğlum, hiçbir şey tek başına olmaz, olur da bir derecesi vardır, yalnız inisiye olan da vardır derler ama o da o vakte kadar ne gördü geçirdi bilmiyoruz, biz bildiğimizden başlayalım. İnsana karşıdan bakan bir göz lazım, kendine çok yakından bakmak hem kendini çok büyük görmene yol açarak her yalnız gibi kendine tutkun birini ortaya çıkarır, hem meseleyi çok büyük görerek kendini aşırı zemmederek gene uzağa ve tuzağa düşmene sebep olur, bırak karşındaki görsün, karşına teslim ol, maksat yol almak değil mi, karşında kim var?" diye devam etti. Aziz şaşkınlıkla, "Sen," deyince Nuhu, "Eh, ben de seni karşıma almaktan gocunmam, öyleyse artık bana tabi ol," diye isparmoz kuşu inceliğinde söyledi. Aziz zihnini en hızlı halinde bir yandan eliyle de çırparak çalıştırmaya çalışıyor, bir yandan yanlış bir söz söyleyerek Nuhu'yu kırmaya çekiniyordu ki zihni katı bir şeye çarpmış gibi hızlıca durdu. Beklemeden tartmadan konuşmanın uçurumdan atlamaya benzer zevkine gözlerini yumup kendini bıraktı. Çocukluğunda çobanın yanında dağlarda kaldığı vakitler Şahveled Dağları'na akşam alacası çökerken bazen derinliği tam sezilemeyen çukurlara gözlerini yumup atlar ve atlarken parça parça olacağı kan revan içinde kalacağı, taa Pasinler Ovası'na kadar ineceği ve hem de başka bir insan olarak ineceği duygusunu hissederdi. Çoğu zaman üç beş metrelik çukurlar olurdu bunlar, sağı solu kanar, ayağı burkulur, şehre kabuk içinde iner ve Aziz bu halini dağdan inmeye de orada yaşamaya da pek yakıştırırdı. Bir keresinde sadece epeyce yüksek bir yerden görmeden atlamış ve başını çarparak bayılmıştı. Uyandığında zifiri karanlık gecenin açılmaya başladığı tan kızıllığındaydı. Renkler ve hiç bilmediği bir koku, içinde tarifsiz bir korku, uzun ve

berdevam bir zamandan sıyrılıp an olmuş, kendisi dağda gezen birisi değil, dağdaki şeylerden birisi olmuş ve sanki diğer parçalarını sezmeye tanımaya ayrı düştükleri ile birleşmeye çalışır gibi bir çalışmaya geçmişti zihni. Elinin altındaki toprağı avuçladığında ipek bir tül ya da incecik bir deri gibi duyuyor, etraftaki sesleri apaşina duyuyordu, gece kuşlarının ötüşlerini az daha uzun sürse ne dediklerini anlayacaktım diye düşünmüştü sonraları. İşitirken de onları kuş kendini insan, apayrı varlıklar, ayrı lisandan seslenişler gibi duymamıştı hiç. Aynıydı, her şey aynıydı da bir tuhaf ayrılık vardı. Bir âlem daha sezmişti ve bu âlem sonsuz, korkusuz ve kanatlı bir âlemdi, her şeyin ve herkesin kanatları vardı. Sonra kendi âlemine acı bir yabancılıkla inmiş, onu çoban bulup da çatlayan ayağı, ezik kaburgaları, türlü yarası beresi içinde gerçek denilen âlemine taşıdığında bütün bunların, yara berelerin acısını sadece o vakit duymuştu. Bu aşikâr yaşadığı düşünülen âlem aslında küp gibi kapalı hiçbir derde deva olmayan sadece iş görmeye, azarlamaya yarayan bir lisanla asla ve kat'a iletişim kurulamayan bir âlemdi. Babasını ve onun dilsiz oruçlarını o gün anlamış ve tam sevmişken bu bilgi ve içine doğanlar, hatıraları ertesi güne nasılsa sadece bir iz bırakarak kaybolmuşlardı. Aziz'de sadece bir şeye atlamanın sonunda başka bir âlem bulmanın hatırası kalmıştı. Ama öyle bir kalmıştı ki içine hiçbir düşüncenin, açıklama metninin giremeyeceği kadar sahi bir şey kalmıştı, onu açıklamaya, ne olduğunu anlatmaya ihtiyacı yoktu, karnından çıktığı anası gibiydi, artık sen kim ben ne yoktu. Buna sebep önünü göremediği nereye gittiğini bilemediği bir cümle, bir soru bazen gözünün önüne önü geniş, konik, arkası tılsımlı, mor ışıklarla dolu, kokularla dolu, ağrının acının bittiği bir uçurum gibi görünüyor Aziz'e atlamak kalıyordu. En büyük isteği Baba'dan hep işittiği Hz. Ali'nin Fahr-i Kâinat'ın yatağına onun yerine yatıp onu öldürmeye geleceklerini bildiği halde daldığı derin uyku gibi her şeyin bilindiği hem abid hem mabudun o derin uykusuna her ne olur olsun dalabilmekti.

Nuhu görünüp kaybolan bir seraba bakar gibi bakıyordu Aziz'e, kendine en derininden bakıyordu muhatabına baktığını

zanneden herkes gibi. Kusuru onda görüyor, anlamamayı onda görüyor, nankörlüğü onda görüyor, hak vermeyişi, eli darlığı, merhametsizliği onda görüyor... hâsılı tüm âlemi en marazi halleri ile onda görüyor, seyrediyor, tanımlıyor ve alıp yakasına takamadıklarından biriken derdin içinde yüzüyor, batıp çıkıyordu. Yüzü, hiç insan görmemiş birine, insanın dertli yüzü nasıldır diye merak edene bir robot resim gibi çizilse, istediği olmayan insan yüzü çizilerek insanın en sahi resmi, aslı ve, "Kederim," diye sarıldığı derdi bir çocuk battaniyesi gibi kucağına verilse o olacak çizgileri birer birer alıyordu. Varla yok arası duygu titreşimlerinde kendi bazı eksikleri, hatrından çıkanlar, etki eksikliği vs. üzerine zıplıyor ama çabuk kaçıyordu. Aziz ona bakıyordu da kim bilir neye bakıyordu, Nuhu, Aziz'e bakıyordu da kendine bakmaktan neredeyse en derindeki iç organını ameliyat edecekti hem de yok yere. "Eh, doktorluk da zaten bu," deyip gözlerini zahiren karşıdan, hakikatte kendinden çekti ve eski bir teselli ile kendine müteselli olmaya çalıştı. Artık bakmıyor, için için yanıyordu, kendine, "Yaa 60'ını geçmiş Nuhu, dünyanın artık büyük çoğunu geçmiş azcığı kalmış Nuhu, aldığın artık sana kâfi gelsin, verdiğini de alan olmazsa zulüm gelmesin, tesiri olmayanın teessürü de olmamalı, hayatın bu kadar, bu neresinden genişler tekrardan bu gece bir bak, seninle ben yani Nuhu ile gerçek ben olan Nuhu hayatımıza bakalım, birleştirelim, belki daha genişleriz," derken yüksek düşünceyi söylemek için çıktığı yüksek ruh sekisinde ferahlar gibi oldu. Ne olsa gene yüksekten bakmış, ne olsa gene aşağılara söylemişti, hitap yine kendisindeydi. Bunları sezer gibi olup üstünde durmadı, kırıklığını alçılı bir kol gibi muhafaza ederek kendine indi. O vecd ile Aziz'e, "Kusuruma bakmazsan aklıma düşeni bir söyleyeyim," deyip çenesini hafifçe yukarı kaldırdı. "Bilirsin Cebrail Samiri'ye hani o katliam döneminde, çocukların katledildiği dönemde Allah'ın emri ile elbette bakmış, göz kulak olmuş. Samiri de onu görmüş bu suretle elbette. Ve o iz Cebrail'in bindiği hayat atının izi onda hayat boyu hakikat izi diye kalmış ve bu sebeple putperestlikten dönememiş. Yani bir kere tanıklık ettiğine, onu o dönem, o an ve kimbilir ne-

lerden kurtarmak için gönderilene ömür boyu tek hakikat diye inanmanın nasıl bir putperestlik olduğu bizlere gösterilmiş, anlatılmış bu rivayette. Sen de o babam dediğin adamı kim bilir muhakkak ki iyi bir yurt yuva edindirme ortada bırakmama saiki ile tanıdın, bir şeylere de tanıklık ettin o da güzel ama sonunda Samiri gibi put edip başkaya inanamaz, başkaya geçemez, dahası yalnız da kalamaz oldun. Bunu oldun Azizim hiç itiraz etme, istiyorsan da et tabi," diyerek kendinden yarı memnun hayattan gayrı memnun ama bir sırrı faş etme huzursuzluğunda durdu. Aziz'i yolcu ederken, "İki gözüm Azizim alınma ama bazıları ırzlarının kaybını bile başkalarından da inanmazlar," diyerek uğuldadı.

Aziz o akşam bir sallantı ve şaşkınlık pek de duymayarak evine yollanıp doğruca dama çıktı. İnsanın bizzat kendini başkalarının gözü ile görüp beğenmediği, tuhaf ve manasız, şımarık ve hadsiz bulduğu pozları, kendinde tek tek gördü, eliyle tüy ayıklar gibi ayıklamaya çalıştıysa da üzerindeki adeta posttu, ayıklayarak değil, ancak halini değiştirerek olacağını görüp kalktı, gelişinden iki saat sonra aşağıya indi. Ev halkı yatmak üzere, Adil zaten çoktan uyumuştu. Tevhide ile Alev arada ateşlenmeyen bezgin birkaç cümle ile birbirlerine sağ oldukları haberi veriyor gibiydiler. Aziz canlı bir hal ile yanlarına inerken kendini aç insanların arasına kimsenin umurunda olmayan bir buluşla inen uyduruk bir âlim gibi duydu. Daha âlimin uyduruğu olur mu yahu, derken cevap, "Olur, işte bu da âlimin uyduruğu, her şeyin uyduruğu olur, uzatma," diyerek içinden yetişti. Tevhide ve Alev'in yüzünde onları canlandıracak şeyin kendinde olmadığını yanlış lokantaya girdiğini anlayan adam gibi anında anladı, çıkış, kapı arkada da dönüş nasıl olacaktı. Ev halkını zaman zaman hoşlarına gidecek şekilde canlandırır, bunların ucunda ister istemez bazı vaatler olur, hiç olmazsa davranış vaadi olur, ahaliyi bilmedikleri ve belli ki ihtiyaç duydukları bir hal ile meşgul eder, neşelendirir ve onlar bu yeni hali o gün az çok eğretiden de olsa üzerlerinde taşırlardı. Aziz bazen kuvvete gelir geceyi, sabahı da ekler, sarar sarmalar ama dı-

şarı çıkıp tekrar eve geldiğinde önceki gün yaptıklarını unutur doğruca dama çıkardı. Bu yüzden bir öncekinden çok daha makul ve iyi ile tekrar ahaliyi kaldırmaya bir zaman sonra yeltendiğinde öncekinin kırgınlığını ve ağırlığını da kaldırmaya çalışıyor kendisi de zorlanıyor, özellikle Tevhide ve Alev artık buna kolay uzanmıyor, aç ama inançsız olduklarını belli ederek sadece bakıyorlardı. Üstelik Tevhide bu durumu sık sık kendi lisanı ile olduğundan da çirkinleştirerek ortak yaşanmış bir şey değil de hatıra gibi, "Bu babanız insana adam olmuş gibi yaklaşır, bir daha yanınızdan ayrılmayacağım diye yeminler eder, türlü şeyle kandırır, yapamayacağı her şeyi arka arkaya dizer, sonra da gene dama çıkar bütün hepsini unutur..." diye anlatıyordu. Aziz bunları dinlerken renkten renge şekilden şekle giriyor o da, "Ne yemini ettim Allah aşkına, ne vaat ettim pir aşkına, Allah Allah ben de oradaydım," diyor sonra, "Yani size de el sürmek bile mi hata, yanına varıp bir çift söz etmek kendini rehin vermek mi, söylediğim onca şey sizlere sana pek olmasa da çocuklara başka bir yol, bir patika işaret etmektir, yol göstermek, hayat alanı açmak beraber mi yürümek demektir, başka türlü düşündürterek biraz buradan da gidebilirsin deyip iki üç adımı elinden tutup sonra seni hür bırakmak kendinle alacağın bir yol başka şeyler de var demektir, niye bütün bunları yok gibi söylenip duruyorsun," dese de Tevhide başka dinleyiciler de varmış, hatta bir jüri önündeymiş gibi, "Durur durur, aylar sonra evin azgın kedisi gibi üstünde kırk kapının kiri tozu ile temiz hane halkına yanaşır, nerede ne yapmış, o damda ne varmış soramazsın, gelir çoluk çocuk muhtaç tabi babaya, aç tabi, kız doğuştan saf tabi, oğlan yaradılıştan yaban tabi. Bunları bir iyi uydurmalarla kendine bağlar, daha düğümün sonuncusunu atar, çocuklar şimdi ne olacak derken gene kaçar," diye devam ediyor, Aziz çatlayacak gibi oluyordu. Tevhide o kadar sabit ve emin konuşurdu, bazen de yalın insanın acıtıcı keşiflerini o kadar pat diye söylerdi ki, Aziz "Ben bunları söylemeye kalksam böyle demeyeyim diye kırk takla atarken kendimi yuvarlana yuvarlana başka bir kapıda, durumu ve diyeceğimi de değişmiş bulurum, o yüzden hayatımda galiba hiçbir şeye ya-

lın kat elbise giydiremedim, giydirdikçe de değişiyorlar tanınmıyorlar," diye düşünür, Tevhide'ye ve yüzündeki hep aynı hareket eden mimiklerine bakardı. Tevhide bu bakışı da, "Sonra da insanın yüzüne tesir edeyim diye bakar da bakar ki hiç sorma," diye devam ederdi.

O geceyi tekrar çıktığı damda geçirdi. Birkaç kez öfkelenerek ayağa kalkmış, damdan karşı kıyılara, göğe, tepedeki yıldızlara bağırmıştı. "Ben hayat yüzünden ona sebep küçüleyim, geçip karşıma beni küçük bulanın ilki o hayat olsun. Aile için kılıktan kılığa gireyim, çoluk çocuğun, bir şey bilmeyenin hayaline uymadık diye haylanalım," diye başlıyor sonra bu faslı bayağı bulup asıl meseleden uzakta olduğunu fark edip tekrar koltuğuna gömülüyor, battaniyeyi üzerine çekiyor, hep olduğu gibi başı üşüyüp duruyordu. Geleceğim 20 seneden az kaldı altmış yaşına istemediklerime benzeyerek hem de, onların hayatını yaşamadan onların o vakit durduğu bekleme yerine geleceğim ister itemez, diye aklından geçirdi. "Onların yeni konuşmaya başladığı ama meselelerin acısı hiç yaşanmamış ve tabakalanmamış, anlaşılmayan şeylere bile hadiselerle, üzüntülerle, çözülmemişlerle katlar çıkılmamış tek katlı gecekondularının önüne geleceğim koca sitelerimle. Dünyada başka işleri bittiği için eh azcık da dertleneyim, yaş da geldi, acaba biz ne olacağız ya da eskiden neydik diyen bir topluluğa karışacağım, onlardan sayılacağım, onlar beni kendilerine katmaya çalışacak," diyor sonra saçlarını yolarak, "Benim on beş yaşımdan beri bir ânım bunun için dertlenmeden geçmedi desen bile işte mekân değiştiremediysen onların arasındasın," diye düşünüp gene battaniyeyi sırtından atıp damda dört dönüyor, sonra bezgin yerine oturuyordu. Sakince oturup daha on altı yaşındayken en ağırından duyduğu şeylerin en silik ve cansız, canlı yeri koparılmış halinin peygamber menkıbesi gibi kendisine anlatılacağı günü düşünüyor, bunu anlatanın bu garip ve yapay topluluğun pirini değil, gurusunu hayal edip titriyordu.

Aziz o günleri düşünüyor ve bu, oluşacağı kesin topluluğa denk gelmemek bir de onları işitmemek için başımı gönlümü alıp yakıp gitmem gerek düşüncesine yaslandığı ağacı yıkarca-

sına yaslanıyordu... Şimdi bu hal ile seyrederse ilerde karşılaşması muhtemel kalabalığa, "O dediğiniz bendim, o da bendim, öbürü de," diyemeyecek, öteye taşıyamadığı hayatını, yazmayı bıraktığı kitabın başka ellerde tamamlanmış ama ehlinin eline düşmediği, aslı yazılamamış ve bundan dolayı okunamayacak, tesiri de olmayacak, hep olduğu gibi anlatır gibi yapan, alıntılanan sadece yığın oluşturma görevini üstlenmişlerden biri olacaktı. Bundan sonraki hayatı da olamadığı hayatın olamadığı varlık seviyelerinin mani ve karikatürlerine bakıp dinlemekle geçecekti. Çünkü besbelliydi ki bir şeyi uzaktan anlatmak imkânsızdır. Hikâye anlatılır ancak, bir uydurma bir özenilmiş hal anlatılır ancak. Gerçek ve gerçeğin varlık seviyesi anlatıcı ile olmaz, olmuş olan ile olur. Yoksa işte o anlatanlar gölgeleri izleri nereye gittiğini bilmedikleri ayak izlerini kahve fincanını çevire çevire konuşan bir falcı gibi bir şeylere benzetiyorlar ve yan gözle acaba benzettiğimin uzak yakın bir alakası var mı diye muhataba bakıyorlar ve bu bakış nispetinde ya o yolu bırakıyor ya tamam az daha buradan gidelim deyip gene aynı hale yapışıp kalıyorlar ya işte o kalış o kalıştır.

Her orta yaşa gelen gibi yaşamının en taze ve aslında hareket kabiliyeti olan tek zamanında olduğunu değil de nihayetinde olduğunu duyuyordu. Her orta yaşa gelen gibi aslında çocukluktan yeni çıktığını değil de ihtiyarlığa vardığını zannediyordu. Gençliğin geçip giden bir bela gibi savuşturulmuş değil, kaybedilmiş olduğunu düşünüyor ve geç kaldığı azıksız kaldığı çaresiz yolsuz yoldaşsız kaldığı zannı içini ateşe basar gibi acele etme isteği ile basıyordu. Evini günlerce bir hırsız gibi gözden geçirdi. Her eşyaya hatta duvara, kapılara, kapı sövelerine, borulara, tesisatlara, somyalara, minderlere, yastıklara, ütülenmek için ayrılmış sepette kırışık duran yığına, ekmek dolabına, bıçaklara, kendince seslenip susan buzdolabına, neyin girmesini ya da hangi bakışa mani olacağını bilmeden yıllarca camları bekleyen perdelere, arada pervaza konar gibi yapıp hep de vazgeçen kumruların uzaklaşan sesine, evi ehilleştirsin diye alınmış vazoların kırk yılda bir bir demet nergisi bir haftalığına misafir edip meyyit kapısından ekşi bir koku ile yuvarlayışlarına ve ay-

larca boş kalışlarına, halı saçaklarına, kıvrılıp duran kilime, vaat ettiğini veremeyen kitapların sırtlarına, musluğu açtığında inleyerek akan suya, kapıdan içeri dalan sokak havasına baktı, baktı, bakarken o uzun sabitlikte baktıklarını eskiyerek, değişerek, tozlanıp paslanarak görmeye başladı. Evindeki her eşya bir kimsesizin ya da terk edilmişin, bilinmeyenin oluyor, baktığı eşyaya binlerce benzeri karışıyor, hepsi bir yığın halinde birikiyor dağı taşı dolduruyordu. Baktıkça baktığı her eşya daha da eski bir kimlik ve görünüm alıyor ve sanki yüzyıllar binyıllar önceki kullanım şekline dönüşüyordu. Su tesisatı bile yerin altından kazılmış dağlara su taşıyan Pergamon'un, Priene'nin, Leodokia'nın görünümünü alıyor, vazonun çiçek resimleri silinerek toprak rengini sırtlayıp eğri büğrü, üzerinde parmak izleri ile bir ilk çağ testisine dönüyor, bardak anfhora, bıçak bir yonga parçası, eski yatak bir taş sekiye dönüyordu. Biraz daha geri çekilip tekrar baksa bütün bunları önlerinde etiketlerle biten bir uygarlığın sergilendiği bir yerde sonradan gelenlere yazılmış birer mektup gibi ama mektubun asıldan habersiz yine bilmeyenin yazamayana yazdığı bir oyun olduğunu seziyordu. Zaten eskiyi bilmeyene eski bir oyundu sadece, tarih oyun, ölüm sahiden değildi de sanki bir düşüvermekti kanla da olsa, bir ölçü kutbuydu anca. Burada da şimdi hiçbir şeyin altında yazan doğru değildi, Aziz'in yatağının altında, "M.S. ... tarihinde kullanılmış bir hayvan barınağı, envanter no: 2/3457 A.M.M, en... boy..." yazıyor, evin köhne vazosunda, Tanrı'ya cennet karşılığı para attıkları ve gidince sunacaklarına inandıkları bir çeşit kumbara, Tevhide'nin kuruyup mumyalaşmış bedeninin önünde, "Bütün kadınların timsali, çağlara hükmetmiş örnek müennes, tanrıça Tevbele," yazıyordu. Aziz gözünü alıştırır gibi derinlere saldıkça kendi kemiklerini de gördü. Kendinin olduğunu anında tanıyarak kemiklere eğildiğinde kafatasında çenesinin sağ yanının hafiften çarpık durduğunu da gördü. Altında sadece, "Milyarlarca örnekten iyi kondisyonda kalmış bir iskelet," yazıyordu. Aziz'in kalbi ağzında, kalbini adeta ağzında çiğneyerek kanatarak geziyor, gözlerini gezdiriyordu ki gözü burayı gezenlere takıldı. Elinde bayrak olan kıllı, mahrem yerleri açık, başka her

yeri sıkı sıkıya kapalı bir rehber kendinin benzeri onlarca cinsi belirsiz canlıyı gezdiriyor ama konuşmadan homurtu ile anlatıyor, dinleyenler de hayvan sesleri, homurtular, taban tepme ve tozutmalar eşliğinde mukabele ediyorlardı. Aziz gözlerini kaldırıp bakınca o homurtu sesli bilmediği lisana birden aşina olur gibi oldu. "Geri medeniyetler geri kafaları sebebiyle böyle helak olmuşlar," diye anlatıyordu rehber ve dinleyenler ayaklarını yere vurarak homurdanıyor, doğdukları çağa memnun, hallerinden memnun, "Biraz sonra bu seyir yerini dünyanın gelmiş geçmiş her halini izlemiş olarak yine bizden iyisi, ilerisi yokmuş, düşünebilen, giyinmeyi bile bilen yokmuş, su kapları aynı bizim sürahi, kadınların takıları her devri istila etmiş pes, sanat belki zanaat evet ama sapkınmışlar baksana," diyerek terk edeceklerdi. Aziz bin şeytanın heyulası ile bir ömür girdiği yatağını görüyordu şimdi, o da içindeki canlı vesvese ölünce ölmüş gibiydi, ölü bir yataktı artık, görevini tamamlamış bir yataktı artık. Kabir şeklindeydi hem.

Evi baka baka eskidi, gidebildiği mesafeye gitti. Ve içine hep gelen sual gene gelip sordu, "Peki şimdi? Şimdi peki hayata neresinden devam etmeli? Biliyordu ki birdenbire kendini şu hayhuy bitmiş bulacak, biliyordu ki en ummadığı zamanda hep düşündüğü acılar düşünmediği şekilde çok başka kılıkla karşısına çıkacak, bir zillet, bir insan içine onu çıkartmayacak utanç nerden gelirse gelsin bulup yapışacak, yarı kaçacak yarı arsız olacak utanç da böylece paylaşılacak. Biliyordu unutmadığı, içinde onunla gezen idrak anları şimdi için değildir. Bir başka hayatı duyar ya da seyrederken o idrak onun hayatını kurtarmış gibi başını gösterir. İnsan şimdi kurtulmuş olduğu şeye batmış olana bakar ve ölümün bile idraksizlikten olduğunu anlar. İdrak kurtuluştur, unutmamak kurtuluşur. Hayata unutmamaktan bakmalı ve idrakten içeri girmeli, tek kapısından girmeli.

Evi gezdi, gezdi, sokakları, iş yerindeki odaları tek tek gezdi, kimselerle konuştu, dinledi, çocuklarını karşısına aldı baktı, dinledi, Tevhide ile birkaç gün arayı kendi seyrinde tuttu, din-

ledi, baktı, kendi içinde gezdi, yürüdü, neyi var neyi yok zihninin çekmecelerini indirdi, dolapları açtı, olana, var gibi yapana, durup onun sandığı ödünç mallara, sirkat mallarına, bedava verilen işe yaramaz çer çöpe baktı. Neye kıyamadığını bunları kaybederse ne kaybedeceğini tayine çalıştı, elbet yapamadı. Hiçbir şey önceden olmuyordu, yapmadan olmuyordu, tekrar anladı. Bir daha baktı baktı, kendini kitaptaki gördüğünü bildiğini yalanlayan, durmadan hesap yapan ama hesap bilmeyen, durup bir daha yapan o iyiye timsal kötü gibi duydu. Kendini o ayetin içindeki hareket eden ve bahsedilen resmi çizilen olarak duydu, acı ile kitabın içinden başını kaldırıp kitabı anlayarak okumaya, kimden bahsedildiğini görmeye çalışanlara bir selam verip kendini gösterdi. "O benim işte," diye işaret etti, ederken kitaptan kayar gibi düştü. Kitaba satırlara tekrar baktığında onun yerini başka bir hesapçının aldığını gördü, hesapçı satırların arasında dört dönüyor, onun kendi olduğunu da oranın kendi yeri olduğunu da helak yerinde durduğunu da anlamıyor, bunu da hesap edip duruyordu. Aziz kitaptan kayar gibi düşüşünün bunu anlayıp kendini işaret ederek olduğunu, her anlayışta bir hapisten ve sıkışmadan kurtulunduğunu ve azad olunduğunu anladı. Düştüğü yeri eğilip öptü, bir daha öptü, bir daha öptü. İdraki alnından, ellerinden öptü.

Birkaç hafta bu seyirde sallana sarsıla ama ilerledi. İlerlediği şey ne düşünce mesafesiydi ne duygu ama ilerlediğinden emindi. Bir başkaya, bir büyüğe de ihtiyaç olup olmadığını kendi ile konuşup duruyordu. Geçmişte olduğu gibi gene Baba'ya bağlı hissediyordu kendini, sağ ise ya da vefat etmişse yine içinden kaderinden ona bağlı olduğunu başkayı aramaya mecal de edemeyeceğini biliyordu. Baba'dan aldığı lezzet vardı çünkü ve her şey bu lezzette, bu nefeste gizliydi. Kendini dünyanın pek çok halinin içinde seyretmiş ve Baba'nın sohbetinden tavrından her şeyinden aldığı lezzeti en acı hali ile bile zerresini değişeceğine rast gelememişti. Artık bu o kadar malumuydu ki senelerin içinde o her zerrat üzerine öyle yayılmıştı ki kendini onunla kaplanmış duyuyordu. Hatta bazen kendisi de oriji-

nal biraz eğlenceli semadan kapıp sofraya ovuşturularak getirilmiş serin bir meyve gibi göz görmedik, kulak işitmedik bir şey düşünüp söz elbisesi giydiriverdiğinde içi cız ediyor ve cümleyi, fikri sanki çok eskiden Baba söylemiş gibi ya da şimdi gene karşısındaymış da, "Ya Aziz can..." diye başlayarak o anlatıyormuş gibi tavrıyla kahkahasıyla tekrar ona hediye ediyor, kendi cümlesini bile yine ondan dinliyordu. Bu hediyeyi öyle gönülden veriyordu ki ondan dinlediğinde aldığı lezzet öyle artıyordu ki o zaman hediyeyi zaten onun sayesinde keşfedebildiği bugün söyleyip gürleyip ah edip karşısına bazı zevatı alıp ya da hiç almayıp gösterdiği tavrın da ona zaten Baba ile geldiği onunla durduğu, semadan hangi sözü kapsa hangi cümleyi tıraş edip güzelleştirse, hangi düşünceyi oyarsa ona bu sanatı verenin de nerede avlanılacağını gösterenin de Baba olduğunu, hediyesinin zaten onun bağından bir salkım üzüm olduğunu aşikâre görüyordu. Kendini yine ona bağlı onun da bu bağı görerek ve affederek tuttuğundan emin olmak istiyordu. Çok ürkse de istediği tek şey Erzurum'a gidip Baba'yı aramak, gitti ise gerçekten de Hasan Efendi'nin dediği gibi nereye gittiğini öğrenip peşine düşmek, görmek, bulmak, göçtü ise mezar taşına el sürmek, onu tekrar tanımaktı. Onsuz kararsızdı, onsuz bir yol vuramıyor yolu vuruluyordu. Erzurum'a bu sebep gideceği zaten hep belliydi, neyi ertelediği ya da ertelemeyi kimin, neden yaptığı belli değildi. Aniden ayağa kalkarak ertelemeyi durdurdu. Bu ani hareketlerin de o ana ait bir resim olup çoğu zamanda ó anda yapışıp kaldığını ve arkasındaki resimlerle irtibatsız hayatın tüm pozları yan yana dizilse sanki diğerleri ile bağlantısız yanlış bir resimmiş gibi ayıklanıp atılabileceğini sezmişti. Bu sebeple bu resmi çektirirken birkaç poz daha aldı sağa sola baktı ışığa başını çevirdi ve evden hızla çıktı. Nuhu ile olan hali tamir etmesi hatta bakıp bozuk değil, demesi gerekiyordu önce. Nuhu'nun kendine tabi olmasını en azından güzel bulduğu hep sezdiği bir şeydi. Ama ilmin yarısının bildiğini bildirmemek olduğu da artık malumuydu. Kendi kendine ilmin yarısı bildiğini kendine saklamak, öyle her anladığıyla pat diye ortaya dökülmek ve bundan bir şey ummak iyice gençlerin, ha-

yata yeni duranların işi. Onlar da kendilerini ele verdikçe eksileceklerini, gücün, muhatabı tanıyıp tanımazdan gelmek olduğunu bilecekler vakti gelince, ilmin yarısı bu, derken ve diğer yarısını düşünürken Kemal yetişip, "İnsanın ilmi zaten yarımdır iki gözüm, bunu bilen tam sayılır," diye ekledi. Aziz kalbinde gizli bir tebessüm duyarak yürümeye devam etti. Nuhu'nun yanına vardığında onu hep olduğu gibi bulacağı sıkıntısı gönlünde bir kolaylığa dönüştü. Bilindik bir rampa gibi mevcudu aşılınca açılan bir manzarayı görür gibi oldu. Nuhu da geçen zamanda kendine bir ayar çekmiş, hafif zannedilen bir kadının bir dahaki randevuda vakur ve müdanasız duruşa kendini çivilemesi ve habire çivisinin sağlamlığını kontrol etmesi, herhangi bir kötü intiba uyandırdığını düşünenin o intibanın içeriğinden bile hiç haberi yokmuş, benzerini bile ne görmüş ne duymuş gibi çok başka bir yerin havasından sözünden söz açması gibi sakin, itham edilmemiş, şüphe ile henüz tokalaşmamış adam halinde ustaca karşısına geçti. Aziz kendini de Nuhu'yu da hem usta hem insana ustalığın yakışmadığını bilmez bir acemi, kayba tahammülsüz ama kazanmadan kâr peşinde, unutmaz ama unutturmak ister buldu. Kendini de Nuhu'yu da ayrı kefelere konmuş ama aynı ağırlıkta iri birer armut gibi hissederken terazi zınk diye onları burun buruna getirip duracağı ayarı arar halde bir parça sallanırken birbirlerinin özünü o sallantı anında seyrettiler.

Nuhu sanki onu bekler gibi bir tavır alarak üzerindeki eski intibayı seyreltmeye çalışıyor birikmiş sözleri, tasdike muhtaç kulakları ile bir açın sofra karşısındaki sabit nazarları ile Aziz'e dünyadaki tek şeymiş gibi bakıyordu. Aziz derman olmayacağını bildiği halde yine de derman muamelesi yapan insan taklidini bir hırka gibi üstünde taşıdığını görünce acaba ondan gerçekten az da olsa bir umudum var mı, takliden mi hoşlanıyorum yoksa bu taklit bir vazife mi, gittim konuştum bir başka gönüle de danıştım deme salahiyeti mi, yoksa gene kendi kendime attığım bir kazık mı... diye düşünürken koltuğa düşer gibi oturuveren Nuhu, "Bak Azizim, bu şeyh milleti tam şark er-

keğidir. Kendine mürit olanı, derviş olanı iter kakar adam yerine koyup yüzüne bakmaz, buna hayretle bakan bir göze açıklama zarureti olarak da kerhen terbiye usulü der, cemal yüzü celal yüzü der amma dışarıdaki en yaramaz insana güleryüz, iltifat, hediye, behiye, cemile ... neyi varsa verir. Kimseye bende olmayacaksın ki alımın devam etsin, yoksa işte evdeki ya da ahırdaki kırk senelik emektarın yerini alırsın, ona göre," diye birdenbire deyiverince Aziz sendeler ve arıyormuş gibi olup oturdu ve düşünceleri eliyle kovalamak ister gibi başının etrafını silkeledi. Nuhu devam ile, "Sabahtan beri okuyorum, okuduğumun misli ile düşünüyorum ve anladığım şu ki mürit olmak sade mürşide yarayan bir hal. O da anlık. Yani gördüğü, azarladığı, sözünü dinlettiği, etrafını sardırdığı her an ama kendine kaldığında değil, bir aradayken," diye devama durdu. Aziz birden kendi eteğindeki sözleri nereye boşaltacağını şaşırmış gibi bakınarak kaldı. Yine de bir başkaya geçit vermemek hem de geçide bir kazma vurmak ihtiyacı ile gevelememeye karar ile, "Ne tesadüf Nuhu, şaşırdım kaldım. Ben de sana şimdi bu arzu ile koşup geldim. Ben Babam'ı özlüyorum, hem de yanarak, hem de gerçek bir yanma arzusuna nihayet tutuşarak, nihayetine varmak isteyerek, helâkten korkmayarak," diye sıralarken Nuhu'nun, "Babanı mı?" sorusu ile ellerini sallayarak, "Babam dediğim nefes Babam, Hilmi Baba. Başka bir Baba tanımıyorum diye aşırı söz söylemeyeyim, ama gerçekten de tanımıyorum. Biyolojik babam beni nefes Babam'a ulaştırdı diye sağ olsun derim yine de. Neyse Babam'ı özlüyorum. Hay ya da kayyum gidip Erzurum'da ya da gittiği yerde arayacağım, burada böyle duramıyorum daha, zaten durmayacağım artık. Dururken eriyorum," diye emniyet ve sadakatle söyledi. Her söze daha dinlerken yanından bir ark açan ve muhatabın sözünü suya çukura katıp yükseltisini düşürmeyi, sertliğini ve muhkemliğini dağıtmayı esas alan Nuhu belli ki onu kazma küreksiz dinliyordu. Aziz sözünü bitirdiğinde sözlerini koyduğu, yığdığı yükseklikte gördü çünkü. Buna memnun hemen dirilikle, "Burada hapiste, görevde, kürek mahkûmu gibiyim. Bir hayat tattım ben, bir şey gördüm ve şimdi yani İstanbul'a geldiğim-

den beri bunca senedir bu tattığımın uzağında hem de ne tattığımı bile bilmeyenler, ne özlediğimi, neye kavuşmayı, her gün neyi hayal ettiğimi merak etmeyenler arasındayım. Buna aldırmazlık etmek baştan çok da zor gelmedi, çünkü gizli bir özlem gizli bir hayat gibiydi aynı zamanda. Hatta özlemimi saklamak özlemimi büyütüp özenli durmasını sağladı. Ben vasatlaştıkça hayalim daha traşide oldu. Bak traşide Baba'nın sözüdür mesela, ne güzel değil mi, her fazlasından her kabasından sıyrılmış bir Şeyh Galip rubaisi gibi derdi mesela Baba." Soluğu kesilir gibi olup durdu. Nuhu bir şeyler bulup koymak ister gibi vücudunu öne eğip duruyor ama sözsüz doğruluyordu. Aziz bir gayrete daha gelerek, "Ben bilerek ölmek daha doğrusu bilerek ölmemek istiyorum. O dünyaya, tabiat kanunlarına, mezarlıklara, servilere, her olana, olmuşa ve olacak olana başka bakanların bakışına karışmak istiyorum. Dünyaya küsenlerden ayrılmak istiyorum, her ezilene, ölene, yitene, düşene vah diyenlerden uzakta durmak, bunlara hatta tebessüm etmek istiyorum, anlar olmak istiyorum kısaca, sezerek de olsa, bilerek değil, işte anlayarak, aşina olarak, anlama içime doğsun aksın ve ben onunla bir olayım istiyorum. Dünyadan gitmek değil, gitmek tabi ki ama terk ederek ve terk edilerek değil, zinciri ve tutan eli değiştirerek öbür tarafa geçmek istiyorum, birinden diğerine," diyerek boynundaki zinciri gösterdi, "Bak Nuhu bu işte, bunun gibi. Bu, ayının halkasıydı, bu zincir gibi böyle bir devri daim olacak, anlarsan olacak," diyordu ki Nuhu nihayet biraz da kırgın bir yüzle, "Azizim iyi de, neden?" diye soruverdi. Aziz yerinde kalarak ve Nuhu'dan daha kırgın bir yüzle birbirleri ile devam edemeyeceklerini bilen ama üstün ayrılmaya çalışan bir sevgili gibi hem yaralamak hem tesir bırakmak hem kendini doğru anlatmak hem ötekini nadim etmek... gibi tüm olmayacakları isteyerek olmayacak cümleler arıyor, buluyor ama olmayacak ile de bir şey olmuyordu. "İstiyorum çünkü bunun için kavruluyorum, yetmez mi, herkes mi istiyor, bir gün hayata mağlup olmadım, her gün bunu istedim." Baba, "Çok büyük şeyleri hele hakikati o kadar az kişi ister ki şaşarsın," derdi. "O yüzden buna talip olan büyük cevhere talip olmuş olur ve elde

ederse çok şey elde eder. Ama onu da ondan almak isteyen o kadar az olur ki bu onun elde ettiğinin azlığına yorulur, yani az hatta çok az insan çok fazla şey elde eder ama bundan da o kadar az kimse haberdar olur ki bu da onu yok ve kıymetsiz hatta tevatür yapar," derdi, deyip biraz durdu. Tartması için önüne bir şeyler gelmiş gibi baktı, gözü ile önündeki havayı, boşluğu tarttı, inadı tarttı, kimin olacağı belirsiz havayı, ikbali tarttı, sözcükleri daraya boşaltırken ard arda düşen ş'lere, ç'lere, boca edilirken ezilen ve iki I'nın arasındaki köprü ya da daha yüksek bir I hayal edip merdiven kurmuş H'nin kırılan ve sadece kalın bir I olan haline baktı, noktalara virgüllere, bak bunları söylerken görmüyordum şimdi böyle görünce pirincin içindeki taşlar gibilermiş diyerek baktı. "İstiyorum" kelimesi iskambil gibi devrilip is bir yanda edepsiz ve kişinin hep eline dolanan bir ip olan t harfi sırıtarak ve sırtüstü yuvarlanarak hemen harf kumunun içine yuvarlandı. Şifahi bir ifadenin ne kadar da söz olduğuna hatta safi ses olduğuna şaşarak baktı. Bunlar dedi duyanın ancak duyurabileceği şeyler, yazı halinin vay haline, tekiller çoğullar bile birbirine girecek gibi duruyor, yazılamıyor bir türlü dizilemiyor diyerek baktı. Bakarken hakkının sorgulanmasına fena halde içerlemiş, içine kargı gibi sokulan soruyu çıkarmak istiyordu. Bunun ona sorulmasına o kadar şaşırmıştı ki, hiddetini nereye yönelteceğini bilemiyordu. Nuhu biraz daha öne doğru gelip Aziz'e yaklaşarak, "Oğlum, oğlum diyorum bak, istesem sıksam senin yaşında oğlum olurdu, bak bunlar istemeyle olmaz, olmaz derken elbette o yol mühimdir ama istedin diye gök kapısının da nerde kaldı diye seni beklediğini düşünme, böyle düşünürsen çok yanlış edersin. Sana düşeni yap, bu peygamber menkıbesi gibi Mısri'nin, Hz. Pir'in sözüne bakışına, eriyişine imrenmekle olmaz, oku, geç, hatta bence onlara da pek inanma. Bunu söylediler, yazdılar, sonrakiler yazdı, söyledi ama bakalım ki doğru mu?" deyip sözünün sekisine baktı, iki basamağa yakın bir yükseklik görünce vakarla tırmandı ve devam etti, "Buna nasıl inanılır ki ha, hani her şey devamdı, hani bunların devamı, nasıl olacak bu iş peki, hani Allah adildi? Adil Allah bütün ulemayı, hükemayı, şuarayı, vüzerayı 19. yüz-

yıl sonuna kadar yollamış sonrasında da bize şimdi gördüğümüz adamlar kalmışsa kusura bakmasın ama ben bu imtihanı çok kolay geçerim. Ya da adil olmayan imtihan zaten zaildir. Bırak her şeye inanmayı, ruhsal tecrübeler aktarılamaz," derken Aziz kendi cümlesine daha sıkı tutunmuş, Nuhu onları yerinden oynatacağından değil ama kendinin olanı daha kıymetli bulur gibi varını yoğunu kucağına toplamış oturuyordu. Kendine de başkasına da kızgınlık biraz yanda duruyor ama harsız ve uzak bir soba gibi ısıtıp yakmıyordu, belli belirsiz oradan aldığı bir ısı vardı sadece. Nuhu da yeni bir yaka açayım mı açarsam eskiyi kullanılmamış battal mı ederim, düşüncesi ile çaya kahveye yönelecekti ki Aziz fırsat görüp, "Bana müsaade, buraya Erzurum'a gideceğimi bir müddet Babam'ı arayacağımı sana haber vereyim diye geldim. Eksik olma, söyledin bildiğini yine, esirgemedin," deyip Nuhu'nun bir kırgınlığa daha düşmesine ve tatsız bir vedaya mani olmaya perde birkaç çelimsiz cümle ile elini uzattı. Nuhu da alışkanlığı aksine eli uzun etmeden kabul etti. Aziz buradan onun kırgınlığını anladı. Saniyeler içinde kırgın bıraktığı insanların kısmının müddet zarfında o kırgınlığa artarak yerleştiklerini ve tekrar kırgınlığa düşülen zemine kolay inemediklerini, çok az bir kısmının ise kırgınlık zamanında ehlileşip karşı tarafa hak verme meyli taşıdıklarını, bunların eski zeminde bir de halı sermiş beklediklerini düşünüp Nuhu acaba hangisini yapacak diye aklından geçiriyordu ki ehlileşenlerin daha düşünmeye ve kendindekinden fedaya razı, daha az kibirliler olduğu zihnine düştü. Nuhu'ya baktığında değil, halı sermek onun bu yeri kaza kaza daha derin, daha sıkıntılı bir yer yapmaya hazırlanan bir amele gibi alet edevat aradığını gördü. Kızgınlık sobası sırtına doğru yaklaştı, hemen tebessüm ile, "Seni hatırlatan bir çam sakızı ile sağlıkla ve aradığıma beni teskin edecek bir hal ile döneceğim inşallah," deyip Nuhu'ya şöyle bir sarıldı. Nuhu her saf ve her uyanık gibi her olayda saf tarafta mı uyanık tarafta mı olduğunu bilemeyerek dolandırılan tarafta olduğu intibaını yakasına peçete gibi asmış yarı saf yarı uyanık yarı kızgın yarı kırgın bakıyordu. Aziz onu böyle görünce birden neşelendi. Tehlikenin bertaraf edildiğini,

karşı tarafın yeterince güçlü olmadığını, fendinin zayıf olduğunu keşfettiği tüm anlarda olduğu gibi içini insan sevgisi tuttu. İnsana kızgınlık da onun bir şey ettiği zannının yakınındaydı, o dağılınca onun gerçekliği inkâr edilince insan sevilecek yanları da olan bir sokak hayvanı, güzel tüylü bir kemirgen, obur ama sevimli bir deniz canlısına dönüşüyordu. İnsan sevenlerin hep hayvanat bahçesi sahibi, çiftlik çubuk sahibi, arazi, orman, deniz çiftliği sahibi... oldukları aklına geldi. Yani insanı kütle halinde çoğul görüp şerrine temas etmeyecek, ufak temaslarından da büyük zarar görmeyecek zaviyede olanlarda insan sevgisi görüldüğü aklına düştü. Bire bir her insanla temas ile ve hepsinin kendindeki zehri sıvamaya hazır halleri ile zaruri olunan her tür ilişkide sevgi yerini teyakkuza, vurkaça, eh yapacağı ve olacağı buydu'ya bırakıp hayali yerini almaya duvara tırmanıyordu. Nuhu'ya muhabbetle baktı, ihtiyar bir ata, ateşle terbiye edilmiş yaşlı bir kaplana, içi doldurulmuş ölü bir timsaha, Viyanalı sahibinin telkini dışına çıkmamak için de bir an olsun çıkmak ve içinden geleni yapmak için de çır çır çırpınan ve kararsızlıktan kuyruğu mütemadiyen sallanan, bakanların ne neşeli hayat dolu dediği dert küpü bir köpeğe ve onun tereddüdüne bakar gibi baktı. İnsan, eşref-i mahlûk, bu keşfedilmemiş keşfedenin ömrünün belki sadece bir anında tattığı ismi göğsüne adımdır diye yazdığı canlıya hürmet ile bir daha eğildi ki artık saf tarafı galebe çalan Nuhu, "Aman estağfurullah," deyip Aziz'e dostlukla sımsıkı, insanlıkla ısınarak sarıldı. "Hayırlı yolculuklar, beni her an ara biliyorsun evdeyim, kendini telef etme, ne bulsan ne bulamasan ben senin büyüğünüm, Nuhu abin seninle," deyip kendi sözlerine aniden inanmanın verdiği göz yaşartısı ile meleklere göz kırpar gibi oldu. Saflığın tadı öyle tatlıydı ki bu sütü bu memeyi bırakmak elinde değil, gibi dört dönüyordu. Hinlikten düşülen yorgunluğun ve içe akan zehrin nereye boşaltılacağı daha doğrusu ne olduğunu söylemeden kime zerk edileceği ve kullanma talimatına hangi yalanların yazılacağı o kadar yorucuydu ki Nuhu birdenbire zıplayıp sıçrayacak kadar oğlaklaştı. Daha da saf olma isteği duydu, daha da. Bütün dünya onu kandırsa ondan mutlusu herhalde ola-

mazdı. Aniden bir kayadan yuvarlansa da kan revan içinde düştüğü yere gene anlamadan ve affederek baksaydı keşke. Keşke şimdi bir pisboğaz için kesilmeye götürülüyor olsaydı, boynunda sanki uzun uzun yaşayacakmış gibi daha on günlükken takılan çanın akıbetten habersiz çalıp duruşu ile hem de. O çan kimsenin kulağını tırmalamasaydı ama çalıp dursaydı yine de. Ve kesilirken boynunun hemen altında arada çırpındığında minik sallanışların cılız sesini verseydi yine ve merakla sorsaydı, "Acaba hiç mi duyan yok, gerçekten bu kadar ıssız mı buralar, Allah Allah nasıl olur, sofralar dolu hâlbuki." Ve küçük çanın üstündeki kan, el ile üzerine sıvanarak başka bir oğlak için kenara atılsaydı. Allah, Allah'ım sen bilirsin.

Aziz perşembe ve cumayı Erzurum'da görmeye gitmeye mecbur olduğu vaktiyle ona yardımı himayesi dokunmuş bir kimsenin çağırması üzerine acilen yetişmem gerek diye evi ve iş yerini ikna muharebeleri ile geçirdi. Gidip bakmam, yanında olmam, az çok bir faydam olacaksa sunmam lazım, ne kadar sürer bilmiyorum, en çok on gün, deyip duruyor, Tevhide Aziz'in gitmesinden değil, başka birine yardım ve yakınlık gösterileceği düşüncesinden rahatsız oluyor, iş yeri bir hafta on günü çok buluyor, tam ihale vakti nerden çıktı, daktiloları kim yazacak diyor, Adil ve Alev kendilerinden umulmayacak şekilde öksüz kalmış gibi boyun kırarak geziyor, ona kaçamak bakıyorlardı. Aziz pek yapmadığı şekilde Alev'i bir kucaklayıp döndürüp biraz da öpünce kız boşanan duyguları ile dakikalarca ağlamış, onu gören Adil de odasına kaçıp ağlamış, ağlama sesi duyan Tevhide dünyadaki tüm ağlanacakların kendi başında olmadığının seyir keşfi için koşmuş, çocukların halini görünce sevinç içinde o da ağlamaya başlamıştı.

Cumartesi sabahı erkenden otobüse bindi. İstanbul dışına çıkana kadar bilmediği mahallelerden geçene ve şehir bitene kadar hep olduğu gibi oyalanır gibi bir seyirle durdu. Sonra şehir bitip bilmediği yaşamadığı başka şehirlere en kötü yerlerinden girmeye başlayınca asıl yolculuk başladı. Yine mart ayıydı. Bu otobüs seyahatlerinde insan geçtiği her yere sade bir mer-

hamet duyuyor yol kenarlarında durulan yerlerde oranın ahalisini yerleştirildikleri ve çoğaltıldıkları yer parçasında ağır ağır işlenir, yürür görünce adeta şaşırıyordu. Girip çıktıkları dükkânları dünyanın tek ve sahici yeri bilir gibi oluşlarına, fırının her gün harıl harıl yanışına, inip çıkan ekmeklerine, tamircisine, ıvır zıvır satan bitişik köhne dükkânlarına, buraların önünde sigara içerek ve gülecek ne bularak gülünüp konuşulduğuna otobüs hareket ettiğinde bile dönerek bakılıyordu. Her yerin ve her şeyin müstakil oluşu ve orayı gördükten sonra oranın yok olduğu, seyredilip bittiği duygusu Aziz'e ağır ağır yerleşiyordu. Seyir seyirden alınanda saklıydı, oranın ve her yerin bir şeyi vardı ve görmek onu görmek, anlamak onu anlamaktı. Yol yola kavuşur gibi olmuyordu bu seyahatte. Yol, kısalı uzunlu parçalardan ibaret gibi bitip tutuşarak tıknefes ilerliyor, zorlanıyordu adeta. Sürekli ayağının kaydığı hissi ile belki milyon kere koltuğunda kendini aşağı kaymış hissedip düzeltiyordu ki artık herkesin hele yanındakinin çok dikkatini çektiğini fark etti ama ne çare, gene kaydığını sanıyor, gene düzeltiyordu. Saatleri saymayı çoktan bırakmıştı. On beş saat önünde uzun değil, top gibi bir yumaktı. Yumağın içine başını sokar gibi yapıyor, ağır bir baş dönmesiyle binlerce sarmalın arasında bir vakit geçiriyor, saatinin koyu yeşil kadranına gözü değdiğinde üç saatin geçtiğini görüyor, biraz dinlenip yine sarmala dalıyordu. Sarmal girmekten en kaçındığı şeydi aslında, gerçeğin yeryüzünün reel vaatlerin dışında zihninin ışık huzmeleri ile dolu mor ve yeşil ağırlıklı sonsuz ışıklı bir yerinde baş dönmesi ve seyirle tepetaklak olduğu bir keşif yeriydi. Normalden daha sıcak ama yakmayan bir ısısı vardı. Düşünmeye hele kendine bile söylemeye cesaret edemediği şeylerin adeta vücudu vardı. En korkacağı şey göz göze gelebilmişse dostu gibi değilse de onu kabulle o sarmalda kalmasına müsaade ediyordu. Zihni her kelimeyi unutup harfi ve sesi dahi unutup saf bir idrakle tarifsiz bir yürüyüşe geçiyordu, kalp yürüyüşü. Kalbi adımlıyor, kalbi koşuyor, kalbi fışkırıyordu. Sonra ani bir yoğunlukla ışıklar siliniyor, karanlıkta koltuktan kaydığı hissi ile kalıyordu. Kendini yokluyor, ter içinde olduğunu

zannederken, kupkuru ama müthiş ezici bir yorgunluğu tüm vücudunda hissediyordu.

Gecenin körü buz gibi bir havada Erzurum otogarında buza basarak güçlükle durdular. O saatte üstünde bir kazakla, ince bir ceketle oradan oraya seğirtenleri görünce Aziz soğuğun sıcağın bile ölçülebilir bir şey olduğuna inancını köşede bir yerde elinden gereksiz ama birinin alacağından da emin bir hal ile bırakır gibi bıraktı. Ölçü kişinin kendi rahatının ölçüsüydü sadece. Ben demiyordu da benliğini gizlemek için santigrat diyordu sadece. Nuhu gibi düşünüp söylediğini fark edip gülümser gibi oldu. Nerde santigrat, hani o havalı fahrenheit, nerde çift ibreli, dereceleri ahşap üstüne şıkça takılmış termometreler, nerede yerse ölen yemezse donanlar, nerde şalgamın azotu, nerde hayıt otunun çocukları, nerde ölmez otunun öldürmedikleri, nerde ölüme şifa denen çörekotunun şahsi kabristanı, işte yıldızsız gökyüzü, belki tek tük, işte şımaranın ertesi gününü mahvetmek için av arayan ay ışığı, işte uykusuza inen vehim sürüsü yanından hızla geçiverdi. İşte incecik bir tül ile tatlı rüya görmek isteyenin gözünü kapatacak örgüyü örenler, harıl harıl çalışıyorlar. İşte hayatı da ahreti de kıyamet gününü de sur borusunu da alevleri de hiç aklına getirmeyen, yaşamında da rahat aramayan o taş yüzlü taş devri adamı. İşte dünyanın yerlisi, oynanmamışı, oynanamayanı da geçiyor, işte o peygamberlerin sözünü geçiremediği adam kös kös evine gidiyor ama kös de değil, aslında doğal hali bu, kimse ona kızmasın, o da kimseye kızmıyor aslında bazen sadece düşündüğünden az bir kazanca yüzü asılıyor, o da uzun sürmüyor yüzü genelde öyle, sevindiğinde de sevinç ürküp yanına yanaşamıyor, kazancı bile ona uzaktan atıyor, o da tutup cebine koyuyor, yüzü daha az asık ama yine de ikna olmamış, hiçbir şeye ikna olmamış. Cuma namazında da aynı cenaze töreninde de, hastanede kollarını bacaklarını kestiklerinde de sesi değişmiyor. Dağ dedikleri bu mu yoksa? Öldüğünde de umursamayan belki kırışmış yüzü ile şöyle bir yukarı bakan ve olmuşu olacağı ne beğenen ne beğenmeyen, işte gerçek insan, insan, oynanmamış, kendini elletmemiş, değerleri ne bilen ne de çok oynatan, olması gerekeni ya-

pıp rahatlamayan ama huzursuz da olmayan, içine bir şey katılamayan, Tevrat'a koyulsa odunu da kolu bacağı da kesebilecek ve müceddere yemeye devam edecek, yemekten memnun mu değil mi anlaşılmayan, İncil'in yumuşaklığını ciddiye almayan ama Pentikost Yortusu'nda elinde ekmeği ilk tutan insan. Suçu bilmese de idamları en önde izleyen, dikkatini de asılana değil, cellâda veren insan, doğal insan.

Şaşkın da değildi, tedirgin de o akşam otogardan bildiği yoldan merkeze doğru yürürken. Taksiler vardı tek tük, yanaşmadı. Elinde bir çanta vardı sadece, içinden siyah yün eldivenleri ama çıkarmadı. Atkıyı boynuna yalandan şöyle bir attı. Kolundaki saate bir ışığın geldiği yerde eğilip baktı, saati değil, saatin markasını gördü, Rado yazıyordu. Kayınvalidesinin hediyesiydi. Evlenirlerken kocasından bile gizli Aziz'in koluna takmıştı. Hiç çizilmiyormuş, düşünebiliyor musun? demişti. Aziz hem ilk saatini hem de kayınvalidesine duyduğu muhabbeti koluna takmıştı. On beş senedir her gün kolundaydı, çizilmemişti de. Daha dikkatli bakınca sabahın dördü olduğunu gördü, dörde on vardı. Ağır ağır etrafı da seyrederek yürüdü. Köpekler havlıyor, birkaçı üstüne kadar varıyor, arkasında bir müddet geliyor, alışkın Aziz aldırmadan ama köpeklere duyduğu soğukluğu omzundan ayaklarına kaydırarak yürüyordu. Merkez denen şey en çabuk bozulan ve devrin topacı olup dönme merkezinin konik sivriliği değişen şey demekti. Erzurum ya da belki başka bir yer kendini de merkezin ne olduğunu da bilebilir miydi acaba? İşte merkez Babay'dı mesela ama Baba merkezin hep ne kadar dışındaydı, hep şehrin dışında, hep kenarın en kenar ucunda, hep düşüp devriliverecek yerlerde, asfaltın bittiği yerlerde, hep tozla karışık. Hayat ve bazı merkezler ruhsal merkezler, manevi merkezler, manyetik merkezler... çarşıda olacak değillerdi elbette ama Aziz şimdi bu kadar gizlenme saklanma, merkezin hiçe saydığı zor yaşam halini sırtlanan Baba'yı şimdi otogardan merkeze yürürken görüyordu. Buralara onun belki hiç ayağı bile değmemişti. Buraları adımlayıp duranlar da daha hayata ayak basmamışlardı belki de. Çocuksu bir öfke ve kırgınlığa düşmemek için içinden kendine tutunur gibi oldu. Düşme Aziz,

düşme çünkü kaldıracak adam yok. Yine kendini kendin kaldıracaksın, düşme, iki iş etme, diye aklından geçirdi. Merkez denen yere yaklaşınca aşina otelleri aklına getirmeye çalıştı, birkaçı yan yanaydı zaten. Hava soğuğun katılaşmış bir hali gibiydi. Havanın kendisi hava esnekliğinde değil de bir kalın kütleden çekiliyor gibi geldi birden ve havasız kaldığı kalacağı duygusu ile sık sık nefes almaya ve paniğe kapılmaya başladı. Yine kendine, "Düşme Aziz, bu hava hep böyledir böyleydi, sen bunu kalıp halinde bile içine çekersin ama içine sığmayan başka şeyler var, dert var, dert, o yüzden azcık hava bile zor giriyor, eziyetli giriyor, girişini bildirerek giriyor," diye yine kendine bir telkin dalı uzattı. Aziz kendi uzattığı dalı tutup aldı. Bir yandan içine insan kendine bu denli aşina iken her şeyin aşinası olabilir, dert de kalmaz tasa da, bu aşinalığı aşka döndürmek zorundayım, bunu anlamak ve yapmak zorundayım, yoksa bu yabanlık baki kalacak, kendinin yabanı bir insan, insan olmanın neresinde duruyor olabilir ki daha? İşte anam işte babam, işte nefes Babam, elimde kayınvalidemin eli, on üç yaşında Baba'nın yanında ilk kez yediğim vişneli helvanın şaşkınlığı hâlâ ağzımda, işte Allahım, hep bir aradayız işte, sen ben yürüyoruz, daha ne istiyorum acaba derken derin serpinti, kabarıp köpüklenmiş kaynak suyu gibi bir nefes içine doldu. İçi bir kaynak suyunun altında yıkanır gibiydi. İşte aslında tüm aradıklarımla baş başa yan yana kemik kemiğe, kan kanayım, bunu hissediyorum, şu anda hissediyorum, yalnızlık yok aslında, ölüm de, yeis yok, şu yürüdüğüm yer hayal, bu gece bir an, her an bir vuslat ama varamıyorum. Şimdi sanki yaklaştım, diye düşünürken düşünce başını kaldırıp otel ararken hızla zail oldu. Aziz bu kaybı, evet şimdi gitti ama gördüm, bildim, unutmayacağım, onu içimden tekrar tekrar hatta devamlı çıkarıp birliğimle bir olacağım, ben beraber olmaya çalışıyorum, hâlbuki bir olsam beraber olmaya ihtiyacım kalmayacak, diye içine son bir teselli ve umut yerleştirip dışarı çekildi, adeta kendinin kapı önüne çıkar gibi çıktı. Vücut kapısını açıp gıcırtısızca dışarı çıktı.

Birbirine yakın sayılacak şekilde duran otellerden birini aklından belli belirsiz hızla geçen sebeplerle tercih edip ayağının

altında buzlaşmış kristal karın son çıtırtısını da duyarak içeriye girdi.

Otele girip otelcilerin âlem olmuş manasız ve ayıp arayan, garip gureba avlayan, olur olmazı yekten soran hallerinden biri ile hem de on beş on altı yaşlarındaki bir oğlanın bankonun arkasından elindeki deftere bakıp bakıp bomboş otelde yer aramasına arkasına dönüp dönüp hepsi duran anahtarları inceleyip tekrar önüne bakmasına ve tekraren, "Yalnızsın ama değil mi abi, yalnız para peşin, yalnız bütün gecenin parası alınacak ona göre, şimdiyi sabah sayma sen, kaç gün kalacaksın peki tam bilmiyor musun, neden abi," deyip cevap beklemeden tekrar deftere eğilmesine sabreden Aziz nihayet 11 numaranın anahtarını alıp yukarı çıktı. Oda uzun zamandır tam manasıyla tek başına kalmadığından belki de ona müthiş bir keder ve hastalık habercisi gibi göründü. Burada uykuya varmak, burada dostları ile birlik oldukları ile buluşmak az evvelki tesellilerini kristalize ediyordu. Ağlamak ile inlemek arasında perde bulamayan bir acemi sazende gibi uygunsuz sesler çıkararak bir iki geçeledi ve sazı elinden bırakır gibi kendini yatağa bıraktı. Ah uyku, ah istenince gelmeyen nerdesin? Yorgunluğu ve baş dönmesini ilaç diye düşündü işe yararsa bunlar yarar derken üzerine bir uykunun inebileceği müjdesini bedeninden daha doğrusu başının içindeki çekilerek gerilen tülden aldı. Onu rahatsız etmemek için üstünü bile örtmeye çekinerek durdu. Bir buçuk saati geçkin uyuduktan sonra kaskatı, üşümüş ve baş ağrısı ile kalktı. Odadaki karanlık, gölgesiz, sabit havayı bir müddet izledi. Hiç değişmeyecek intibaı ile yerlere duvarlara sıvanmış tavandan sarkıtılmış gibi bir havaydı bu. Aziz tüm dikkati ile odadaki havaya yöneldi. İçine başını soktu. Hava yırtılmadan yumuşakla hafif bir mukavemet arasında başını içeri aldı. Gözlerini bu alacakaranlığa, sabit kurşuna daldırdığında beklemekten başka bir yol göremedi. Durdu, bakmaya devam etti, gözleri sulandı ama ellemedi ve nihayet zerre ağırlığında kırmızı ve pembe koyusu ışıklar harekete geldi, üstlerinde zümrüt yeşili noktaları vardı. İner gibi döner gibi konup da yürür akar kayar gibi ahenktar bir hareketin içinde raksan yürüyüş-

teydiler. Daha iri damla gibi bir yeşillik pat diye önüne düştü. Zerreler ve renkler rahatlamış gibi açılmaya karınlarından başka renk ve cesamette renkler çıkarmaya, uzamaya kavuşmaya tutuşmaya başladılar. İçerisi müddet içinde envai rengin iplik iplik uzanıp kavuştuğu sarmalandığı örüldüğü zarifçe ayrılıp dağıldığı, her zerrenin kendinden haberdar, gittiği yerden kavuşacağı yere kadar haberdar ama haberden habersiz harekâtını izlediği bir seyir alanına döndü. Aziz başını hafifçe geri çeker gibi bir hareket yapınca resim ve hakikat uzaktan baktığı bir manzaraya dönerek seyreldi ve kayboldu. İlk gördüğü en küçük zerratın kırpıntıları bir müddet önünde dönüp onlar da uzaklaşınca oda eski kurşuni gölgesizliğinde ama Aziz'in dünyanın en güzel rengi ve perdesi diyeceği gizli desende kalbine eğilip bakmış gibi kaldı.

Öğlen olmadan dışarı çıktı. Sokaklar, dükkânlar, insanlar. İşte bakınca insanı mahveden üçlü diye düşündü. Her karamsarlığın sebebi, her illetin sebebi o dükkâna girip aradığını bulmuş gibi çıkan memnun insanlar, o sokaklarda yürürken yol aldığını düşünenler, hayatın olduğu zannı veren çarşılar, para akışları, silkelenen kumaşlar, alt üst edilen çuvallar, ellenip avuçtan aşağı geri salınan bakliyatlar, tenekelerde hapsolmuş yağlar, patlamaya hazır gaz yağları, menbaından kopmuş parça parça bezler, kancalarda asılı hayvan ciğerleri, en uçlarında pıhtılaşmış ve daha akacakken sonra akan kana kese olmuş ilk akan kan, dalaklar, üstü yağ kaplı böbrekler, dükkân önlerinde bir kaba yan yana dizilmiş kızarmış kelleler, bunların arasında dolaşanlar, alanlar, tartanlar, göğe bakılsa hayat bu diye yemin edilecek bir zemin, kıpırtılı bir zemin. Hâlbuki diye içinden geçirdi, bir muzdarip İstanbul'da ya da şimdi burada olacağı gibi çarşının sokakların ve insanların uzağında muhakkak bir hakikate rast gelir. Kendini kendine tekrardan tutturacak bir şeyi muhakkak fark eder de geri gelir ama çarşıda sadece şimdiye kadar nasıl durduğunun utancı belirir. Çarşıdan hızlıca çıkmaya, ara sokaklara girmeye çalıştı.

Bir fırında oturup çay ile iki lokma bir şey yerken şehrin ahalisinin eskiye nispet daha küllü, daha vakarsız ve köyde gör-

düklerinden oluştuğunu, on beş senenin elinden insanları da çakıl taşı gibi çevirdiğinde akanların farklı renge, cisme ve sertliğe döndüğünü fark etti. Birden içine Baba'nın bu değişiklikte büsbütün kaybolduğu, kendisinin bile kaybolduğu duygusu bir hakikat kayası sertliğinde gelip yerleşti. Her şey yine bir zeminde oluyordu çünkü bir muhitte. Şimdi başını kaldırdığında izlediği muhit Baba'yı çıkaracak hatta Aziz'i bile ayı ile şu çarşıda dolandıracak ve bir hatıra ile geri yollayacak muhit değildi. Bu oyunun oynanacağı perde burada çoktan kapanmıştı. Eski seyirci de her hali ile iyisi ve kötüsü ve tahammülü ve cevri ile gitmişti artık. Burada olacak işler değildi artık bunlar. Aziz'in içine dehşet iniyordu ki her inişinde etraftan dehşetin altına yanına yöresine gitmesin diye bir taş düşüyordu. Az zaman sonra dehşet yazısı öyle bir çerçeveye sahip oldu ki yazı silinse o çerçeve oraya daha büyük bir dehşet yazdırmaya hazır ve muktedir olacaktı. Çerçeve an an genişliyor, kalınlaşıyor ve yazı ne denli dehşetli ve karanlıksa çerçeve o kadar değerli taşlardan imal edilmişe dönüyordu. Çerçevede şimdi yakutlar, zümrütler, pırlantalar dönmeye başlamıştı. Ve ahalinin bu yazıya verdiği kıymet buna göre artıyor, önünde eğilenler, niyaz edenler, dönenler, seylabeler halinde akıyordu. Aziz bu yapılan yapılmışa baktıkça her asılana ortaya çekilene, merkeze alınana komşu yeni zuhuratlar da görmeye başladı. Bir kötü yıkılmasın devrilmesin diye köhne müptezel ama onu yalnız bırakmamak için mevcuda varmış ufak, dökülüverecekmiş gibi duran onlarca başka kötü vardı ve öyle ki büyük kötü, ufak ve uyduruk kötülerle çevrili halkaya alınınca iyi sayılıyordu artık, belki de ufakların manası ve gayreti buydu. Ufak kötülere giren çıkan, danışan, okuyan, yanına varanlar büyük kötüyü murassa çerçeveli dehşetin hemen altında bir mindere oturtup yanında el bağlamaya ve dediğinin üstüne söz söylememeye varıyorlardı. Aziz'in aklından devrin büyükleri, sanatkârları, ortaya çekilen, "Bu işte," denilen yazarları, sözü dinlenen adamları... geçti keyfe keder bir sıra ile. Şeytanın başındaki halenin benzerini bunların ayak diplerinde bir ateş halkası gibi hep bir sıra hep bir örnek insan ya da canlı ile ortak hareket ederek tavaf eder-

cesine, elleri de sopalı, kötülerine bir şey olacak, maazallah bir iyi ortaya doğru yürüyecek korkusu ve dehşeti ile gözleri açık toplu bir saldırganlık ve salya içinde gördü. Onlardaki kuvveti anladı ve kabul etti. Şerri adeta gözü ile gördü ve kabul etti. İyinin ve yükseğin en yüksek ve bariz hali ile bile kötüye ucu ucuna ancak ve bin güçlükle galebe çalabileceğini bir kez daha anladı, meydan bunun meydanı idi, çarşı bunun, şehir ve ülke bunun, dünya bunun, çağ bunun meydanı idi, zamansızlık yine bunun, demek ki gidiş ve geliş buna bağlı idi, buradaki duruşa ve yanında saf tutuşa. İçine bir heybet yöneldi, bir kılıç soğukluğunu elinde avuç içlerinde duydu. Muharebe de ne güzel, bu dövüş ne güzel, akan kan ne temiz ve berrak, bu uğurda dökülen ter nasıl güzel kokulu, şerrin ve kötünün muhafızlarının tekdüzeliğine karşın bu taraf ne renkli ve cümbüşlü, ne umulmadık kimseler var, ne nazeninler var. Ne güzel bir muharebenin içinde olduğunu bilip de hastalanmamak, ne muazzam kimin safında olduğunu bilmek, ne muazzam nihayette kimin yanına uzanacağını bilmek.

Öyle dağılmıştı ki bir yandan ne evlerinin sokağına ne sarılık tekkesine ne Baba'nın evinin yakınına gidecek kararı alabiliyordu. En kolayı diye evlerinin civarına yürümeye başladı, nasılsa bana şiddetli bir sarsıntı buradan gelmez, hem evimiz zaten yanmıştı, mahalleye bakar çıkarım derken bundan da vazgeçti. Bakıp ne yapacağım ki, belli her yerden, işte yıkılmış durmuş pek çok yer, adeta yıkılmayan ev suçlu gibi duruyor, yıktırmayan sahibi de öyle. Bu yüzden başka bir duruşları var, yalnızlaşmışlar, kendilerine başka bir hayat telakkisi edinmeye ve bu hallerini açıklamaya taarruzları, "Biz böyle böyleyiz," diye savuşturmaya ve tuhaf, yanlış ve inatçı insan yaftasını kendileri de kabullenmeye başlamışlar. Öyle ki birbirlerine müstakil tuhaf bir değerken cem olmuş olanlar pek lezzet kaybına uğramışlar. Onlar da çok yalnız değil demek ki. Yakınlaşmaktan bunlar da tatsızlaşmış ve kekremiş, bir müddet sonra gerçekten de diğerlerinden bile manasız konuşmaya, kendilerini değişik ve bambaşka bulmaya devrilecek ve tuhaflık söylenen söz değil, vücut bulmuş olarak yürümeye başlayacağı o kadar bel-

li ki. Doğal olanı doğal olmayan yollardan açıklamaya ve doğal olmayana karşı savunmaya çalışırken düşülen hastalık ve sakatlık tüm belirti ve benekleri ile belirmiş. Haklı ve doğal, kendinde olmayan şeyleri de var sanma zehabı ile karikatürleşmeye, kendisine ilk, "Tuhaf," diyen adamın dediği adam olmaya başlamış. Başkalık taşınabilir şey değil galiba, diye aklına düşer gibi oldu Aziz'in. İnsana sıra yakışıyor, bir cezim kenara çekilen ya kibirleniyor, ya şirazesi büsbütün kayıyor, ya bir başkayı bin çalıntı başka ile süsleyip deli general gibi dolaşıyor. Aziz bu düşük seviyeli hayat formuna Baba'nın, "Tüh senin ervahına, yuh senin..." diye sövüşü ile bir gazeli içinde seslenir gibi hissedip gülümsedi.

Sarılık Tekkesi'ne doğru yürümeye başladı. Yürüdüğü yerin yolun Sarılık Tekkesi olmadığı oraya çıkmayacağı endişesi içinde büyüyerek göğüs kafesindeki en geniş yeri kapladı. Her adımda yaklaşırken uzak düştüğü vehmi hakikatle çarpışıyor ve vehimden parçalar düşürüyordu. Her adım uzaklaştırıyordu. Bir saati buçuk saati geçkin yürüyüşün ardından tekkeye tırmanan bildik yokuş bozulmuş değişmiş ve yeniden yapılmış göründü gözüne ve tırmanıştan umacağı medet imdada döndü. Gözünde aç biilaç tekkeye ilk tırmandığı gün ve sırtındaki sarılıklı şişman oğlan vardı. Bunu düşünürken sırtında bir ağırlık kollarından ve omzundan sarkmaya düşmeye çalışan çuval gibi bir kütle ve ekşi bir koku bütünlük halinde vücudunu sardı. O günün gerçekliğine bir daha bir daha inandı. Vardı ki anılınca gelmişti her şeyiyle hem de. Gözlerinin kanlandığını hissetti ayıyı da düşününce ve boz tüyler bir vücut sahrasında yıpranmış, delik deşik, kanlı bir burun pıhtılı, tıkalı, yaşlı bir kalp durgun. Boynundaki kolyeye ve halkasına dokunmadan bütün vücuduyla yaslandı, tüm ağırlığı ondaydı şimdi. Konfüçyüs talebelerinin ellerinde tuttukları bir değneğin üstünde havada yatay duruşları gibi o da bu halkanın üstünde duruyordu şu an, gören yokmuş, ne gam.

Tekkenin sarı boyasını uzaktan gördü, kalbi sıkışır gibi oldu. Adımlarımı sıklaştırıp hızlanayım derken aksine uyuşur gibi adım atamayıp sanki geri yuvarlanır gibi bir tuhaf hareket-

lenme içinde olduğunu sandı. Ama görünüşe göre de tekkeye yaklaşıyordu lakin tek düzgün ve geniş adım atamadığı duygusu ve şaşkınlığı içindeydi. Yol aldığına iyice kani olunca ayaklarına değil, şaşkınlığa binip de yürüdüğünü düşünmeye doğruldu. Yokuşun son rampası da bitip yer tekkenin de biraz ileride durduğu düzlüğe yetişince kendi ayaklarının üzerine bırakılmış gibi pat diye düştü, tabanları ağrıdı. Tekkeden bir duman çıktığını görür gibi olup heyecana yuvarlanır oldu. İyice yaklaşırken ayının hep bağlı olduğu yana yöneldi. Ayının zincirinin sarılı olduğu kazık yoktu yerinde, kenardaki ağaç çit de. Zaten yaşlı ayının ondan üç beş ay sonra bile yaşamayacağını düşündüğü için boynundaki halkaya eliyle bastırıp tekkeye yöneldi. Hakikaten de duman tütüyor, demek ki soba yanıyordu. Müthiş bir heyecanla Hasan Amca'yı, karısını tekrar göreceğim diye eşiğe bastı, basarken Baba'nın, "Eşiğe basılmaz, eşik şah velayed efendimizindir," diye bağırışı kulaklarında çınlayınca hemen eşikten indi, kapıyı kuvvetle çaldı. Yüreği ağzındaydı. Burnunda içeride yediği ekmeklerin, sobanın, odadaki kuru dal ve odunun isle karışık o sevdiği, içine çekmeye doyamadığı kokusu doldu, bu koku ile bir daha çaldı. Ses seda, hiçbir şey yoktu. Bahçeyi dolanayım diyerek hızlıca bahçeye, yakınındaki öbür yaşanan tek katlı eve, eski odunluğa her yere sırayla döne döne, bir daha bir daha gidip geldi, çıt yoktu. Bacanın tüttüğü tekkeye bir daha gelip kapıyı çalarken tokmağı çevirince kapı sessizce açıldı. Yüreği ağzına geldi. Yine de içeri girmede tereddüt etmedi. İçerisi her detayı ile bıraktığı gibiydi, zaten pek eşyalı bir yer değildi. Ortadaki soba yanıyor gibiydi, dumanı çıkaran da oydu, öyle ya. Yanaşınca buz gibi olduğunu hayretle gördü. Koşarak dışarı çıktı etraflıca baktı, evet duman hem de bu bildiği sobadan bildiği koku ile çıkıyordu, kıvrılarak, dönerek bazen de daha düz. Rengi koyu bir tabandan başlayıp açılıyor, kurşuni damla formlu bir halkanın gitgide incelen her şey gibi çektikçe yandıkça zarifleşen şekli ile koyudan halkalı açık bir griliği muhafaza altında yukarı yükseltiyordu. Dumana bakmaya doyamadı, bakarken bakarken bu dumanın canlı değil de bir simge gibi çıktığını aniden gördü. Bu bir ocağın dumanıydı

sadece, ocağın sönmediğinin dumanı, Sarılık Tekkesi, bu ocak bitmedi demekti ama içerisi boştu. İçine şiddetli bir keder ile hafif bir teselli aynı duman gibi indi. Teselli, ne olsa sadece bunu alabilecek munis ve muhtaç ruhlara bir merhemdi, yara sabit, acı devam, eksiklik nerdeyse tamlığın yerinde.

Öbür binaya tekrar gidip kapısını aynı şekilde zorlamadan açınca onda birkaç kırpıntı ve dökünтüden başka eşya, hayat ve hareket görmedi. Burası bitmiş ve devredilmişti. Hızla çıktı, bahçeyi tekrar dolaştı, buradaki bazı ağaç duracağını ve devamda olduğunu belli edercesine nişane şeklinde uzanmış yükseliyor, toprak değiştirilmemek, oynanmamak ve üzerine son basılan ayak izlerinin muhafazası için asfaltlaşmış, donmuş ve kazma girmez hali ile sıkışıp duruyordu. Üzerinde kaydıran, gezdiren ve dışarı atan bu sert, pürüzlü, yol yol izli hali ile dünyanın en kaygan yeri gibi duruyordu. Aziz düşünceyi mi izlenimi mi içine inenleri ve ona açıklama gibi verilenleri mi her neyi olur olsun alıp dumana eğilerek üç kez selam verdi ve aklındaki ile ona kalan ile uzaklaşması gerektiğini içine basılan, omzuna işaret edilen bariz bir parmak gibi görerek gerisin geri yürümeye başladı. Dumana tekrar bakmaya korkuyordu, utanıyordu da. Dumanı ve ona görüneni sınamış olacak gibi hissediyordu kendini. Şimdi tekrar bakıp da duman göremese az evvelki silsile tümden yıkılacaktı. Bakıp da görse anlayış için, teselli için verilmiş bir resim sınanarak ezilecekti. Dönmeyeceğim, bakmayacağım doğrusu bu derken arkasını döndü, saniyeden az bir bakış süresinde dumanı yine gördü ve dünyada alınabilecek en uzun ve ağır huzur nefeslerinden birini isle karışık içine çekerken gözlerinden akanlar belki yağanlar ve bu tat içine bir minder gibi kuruluyordu.

Bir adım hele doğruysa, bir anlayış hele doğru anlaşılmışsa sonraki adım ve anlayışların habercisi, yeni öğrenilen bir dil gibi sonra karşılaşılacak cümlelerde bir aşinalık ve yaklaşma mesafesiydi. Bu dili öğrenmek konuşabilmeyi ve her denileni anlamayı ihtiva etmiyordu ama anlayışsızlığın ve hamakatin önünde güzel bir maniydi. Maninin güzeli, duvarın güzeli, timsahın şirini gibi bir şeydi, içeri bir olmadığın, bir haraminin, bir des-

sasın, şeytanî hayâlin girmesine mani idi. Ama duvardaki mana yine duvara aitti. Onun manalı bir duvar olduğunu bilme hakkı, duvarın arkasına geçirilmiş olanın hediyesiydi. Aziz hediyeyi elinde tuttuğu, elini sürdüğü, timsahın başını okşayıp onun da munis denecek bir tavırla okşamaya yön verircesine başını hafifçe yukarı kaldırdığına zihnen şahitlik ederek yürüyordu. Zihnin yolu ve öğrendiği kelimeler, öğrenmeden anlayış ile içine doğan, tercüme edemeyeceği ama görünce doğru mukabeleyi yapabileceği cümleler sonrakilere de yani ne göreceğine ve gördüğünü ne sanmasına yardımcı olacak ve ip aynı cedden ilerleyecekti.

Baba'nın evine doğru yürümeye başladığında yeis zail olmuş, kuvvet bulmuş hatta neşveye cezbeye yakın duruyordu. Bir hareket veren olsa belki o istediği yanma hali tutuşacaktı ama halen kuruydu. Yürüdüğünü bazı fark ederek bazı nerede olduğunu bile unutarak yürüdü. Baba'nın evine yaklaştığını iyice kestirince durmakla yürümek arasındaki o salisenin içinde bir hava kabarcığında durur gibi oldu. Ne güzeldi bu dünyanın o bir baloncuğun kabarma ve patlama sürecinde onun içinde olmak ve o zamanı yine de hissetmek. Yüzüne zerrelerin serinliğini, o serinliğin patlayan sularını almak ister gibi başını havada çevirip durdu.

Baba'nın evinin yolu dünyada en iyi bildiği yolmuş gibi düştü içine. Yeni bir bilgi gibi metalik olmayan hatta ağır bir yorganın cüssesinden beklenmeyecek hafiflikte ama dağınık sesi ile düştü. Dinleyenin bu düşen mi devrilen mi yerine yerleşen mi ne acaba diyeceği o ses ile düştü. Ne olur olsun burayı şaşırmam, bunasam, felç ile çarpılsam, beynim artık kullanılamayacak hale gelse ben yine de o çarpık alil hal ile bile burayı bulurum, diye içinden geçirdi. Yol, içinde, adımlarında büyümesin diye içinden bu sefer kendisi benliklerine daha doğrusu Kemal'e seslendi hem de başını göğsüne eğip, "Kemal," diye bağırarak. Kemal zaten yanında, zaten konuşmaları düşünceleri paylaştığı iken her anın içinde olduğunu gizlemek için sanki oralarda değilmiş, uyuyormuş, nerede olduklarından habersiz bir cüceymiş gibi yattığı bir sekiden yuvarlana-

rak şaşkın bir yüzle yanına vardı. "Bak Kemal bak, gene nerdeyiz, seni ilk burada keşfetmiştim adını da 'Değmez Kemal' diye babam koymuştu, hatırlıyor musun?" diye tam bir yol arkadaşı ile konuşur gibi sordu. Kemal bir sahte benlik hem de kemal derecesinde bir sahte benlik olmanın hakkını vererek çoğu zaman saatlerce konuşup düşündürttükten sonra yeni gelmiş yeni duymuş gibi yapmadaki maharetleri ile gene, "Ya Azizcan, say bakalım benliklerini," diye geçmişten gelen ahbaplığı, her şeyi bilirliği vurgulayarak aralarındakinin kaybedilmesi, sükût edilmesi gereken değil, yâd edilmesi gerekenlerle dolu bir sahih dostluk olduğunu vurguladı. Aziz hemen gülümseyerek, "Ya," dedi içinden, "sahiden de kendimi de başkalarını da saysam mütemadiyen ne keşif ama say say bitmiyor hem de, bir de Kemal gerçi sen bilirsin bunu sana demekle ayıp ediyorum ama bunların müthiş kalabalık akrabaları da var, yani bir sahte benliğin onlarca da yardımcısı var, hani bilmiyorum sanma," diyerek benliği ile şakalaşma yakası açtı. Kemal kendisi variyet sahibi olmuş, yakınlık görmüş, az çok da eli ermiş her maraba gibi kendinden olanları, "Onlar," diyerek bir varlıktan ziyade manzara haline getirmeye çalışanlara, taşradan gelip taşra manzarasını şehirde çizenlere, davranışlarını bir arkeolog edası ile çalışmış da öğrenmiş gibi anlatanlara, bir ağzı kulağıyla duymuş, kendine zaten hep öyle seslenilmiş değil de dil öğrenir gibi öğrenmiş de sanat sergiliyor gibi yapanlara meyil ile o da, "Azizim bunlar böyledir, güç kuvvet yok ki yekten ortaya çıksınlar," diye hevesle öbür benliklerin zayıflığından aldığı kuvvetle pazılarını şişirdi. Keyfi tam bir kıvam aldı. Kendini bir kaşıkla karıştırıp aldığı akik rengine, kaşıktan akıştaki kıvamına bakıp, "Hay maşallah," diyecek istekte duydu. Sahte bir benliğin bile sanki benliği belki benlikleri vardı, ne biçim işti bu? Aziz zaten zaman zaman Kemal'i coşturup onun o kadar denildiği gibi şeytan olsa bu tavada hoplamayacağını, bu zavallının da içte kalmış, belki sadece düşte kalmış, doğmamış bir çocuk gibi bedensiz bir ruh olduğunu, zaten yaratılıp gönderilmemiş olsa onunla şu düzlemde karşılaşıp içten içe de olsa konuşmanın, ayartılıp heveslendirilmenin mümkün olmayaca-

ğını düşünüyordu. Doğamamış ruhların sahte, iğreti benlikler olarak doğmuş ruhu istila ettikleri ve onun doğuşunu boğmaya ahd ettikleri inancı tekrar zihninde belirdi. İnsan doğarken vücuda gelirken doğrulurken üzerine bastıklarını sonradan silkeleyip yanına aldığı başını kolunu onlara dayamaya o eski aşinalığı bu yeni yerde devamla gerçekten konuşabildiği tek varlıklar oldukları için sahte benliklerini yanına alıyordu. Bazen de bu bedensizlik o bahsedilen, "Görünür, görünmez," diye sözü edilenler acaba bunlar insanların sahte benlikleri mi diye yine aklına geliyordu. Bir insana düşen sayı da dehşetti, yaşayamayan var olamayanlar ya yok oluyor ya daha kuvvetlileri onları saf dışı bırakıyordu. Sanki onların da aralarında bir mücadele ve rekabet vardı. Zayıf olan ahmak olan orada da çelimsiz ve iş görmez diye yaftalanıp ya daha ahmak birine postalanıyor, ya nereye ise sürülüyor ya baş eğreti benlik olan sahibine eklenerek uzun eğitim sürelerinde geçip gerçek bir baş sahte benlik olacak ustalık ve kıvraklık kazanınca vücutsuz vücut bir varlık ve ehemmiyet kazanıyordu. Çoğu kimsenin muhtemelen öyle birinci sınıf sahte benlikleri de yoktu. Avamdı onlar bile, herkesin yapacağı şeyi yapan, herkesin söyleyeceğini söyleyen sözde namuslu kimselerden farkı olmayan şeylerdi. Bu halleri ile doğmuş olsalar zaten sıradan âdem olacaklarken sıradan sahte benlik olmuşlardı. Bunun için sahte olmaya ne gerek var diye düşünürdü Aziz. Hani zaten çok ucuz ve zaten her yerde olan bir malın sahtesi gibi gelirdi bunlar ona ama demek ona da ihtiyaç vardı bu insan bolluğunda ve süfliliğinde. Mesele süflilikti zaten. Aziz insanlar ile temasta olduğu hemen pek çok an onların hangi at arabası ile çekildiklerini de seyislerini de süvarilerini de zaten görüyordu. Tav oldukları ve arabasına bindikleri öyle acemi ve bildikti ki arabadan inip yürüse çok daha orijinal adam olacaktı ama o da olmuyordu nedense, muhakkak binilecekti. Sonra ondan inip başkasına hem de çok seri şekilde. Akşam evine bir insan bin geziden dönmüş ama işten gelir gibi giriyordu işte. Aziz Kemal'i her şeyden evvel teyakkuzda seyretmeyi ve dinlemeyi seviyordu ama bilemiyordu ki onu dinliyorum dediği anlar dinlediği o mu, kendi ile konuştuğu-

nu düşünürken konuştuğu yoksa Kemal mi, Kemal bazen düşündüğü kadar büyük bazen tebessüm ettiği kadar nefessiz mi, nedir ne kadardır, bunları bilemiyordu. Düşünüyordu ama düşünen, düşünceyi eken, ekilenin bakımını yapıp sulayan kimdi, budarken neresini buduyordu bilemiyordu. Tekrar bir kurşuni zemine düştü zihni, düşünceleri. Saçılan düşünceleri, evladından tereddütlü bir baba gibi uzaktan, hemen de yakıp yıkabilecek bir bakışla süzdü.

Baba'nın evini görür görmez dünya sadece bir fona dönüştü her şeyi ile hem de. Müzikler bunun içindi, ilk liri eline alıp da gökte ayağını bir seyyareye olsun dayamayıp düşürmeden çalan o büyük sazende dahi bunun içindi. Besteler, arkasında güne ışığa mevsime ve buradaki her şeye göre değişerek zenginleşerek çalsın diyeydi, renkler eve yukardan inip çıksın diye. Aziz bütün ömrünün ve kendisine ait her heyecan ve yeisin kaynağı olarak burayı görüp itirafta bulunmaya hiçbir hacet kalmadan, "Ah Baba, Babam, nasıl da her şeyim oldun böyle, her şeyim senin istediğin gibi oldu, nasıl bir bahçıvanlık yaptın ne çeşit bir nebattım ben, o kadar o kadar o kadar yalnızım ki," diye demez gibi ağzından değil, en içinden döküldü, kendisi bizzat tane tane yere saçılarak döküldü. Bir yandan eve doğru yürürken burada yaşadığı en sıradan gün, mesela sıradan bir Aralık akşamüstüsü ahırdan eve girişi ve o akşam nedense göğe bakışı şimdi tüm detayı ile her adımı ile tekrar zahir oldu. Akşam tekrar indi, tekrar çıktı. Kendini uzaktan seyretti ve o en sıradan, bahçeden bir şeylere bakarak eve başını küçücük eğerek girişini dünyada gördüğü her şeyden daha fazla beğendi. Kalbi bütün suyunu çektirmiş gibi bir şeftali çekirdeği cüssesine ve delik deşikliğine bir anda kavuştu.

Ev yine kapalı ama pencerelerden gördüğü hali ile boştu. Ama harap durmuyordu. Yıllar evvel değil, en çok iki sene evvel bırakılmış gibiydi. İçeri girip yerleşme isteği duydu ama yapayalnız o kalabalık o meydan bacılar, hıncahınç dolu eşya, kapıda dağlar gibi yükselen ayakkabılar, pişen börekler, haşlanan patatesler, evin ve içindekilerin yorgunluğu olmadan ev yine o evdi ama o ev değildi de. Bütün kalp sıkışıklığı ile kapıya

uzanıp yattı. Öğrenmişti ki bir perişanlık ve çok ağır ezen bir üzüntü ancak kendini daha perişan bir hale sokarak yumuşatılabilir. Ölüm ölünün yanında mezarın kenarına bir gece olsun kıvrılıp yatılmadan sükûnet bulmaz, evine dönen, yatağına yatan, komşunun getirdiğini yiyen bu derdi hem çekmiş, hem geçirmiş olmaz. Hem çekilmeyen hem geçmeyen şey ne olur, işte o olur. Aziz bu hali olabilecek her seviyeye taşımak için saatlerce kapıda buz gibi taşta ağzı kapının eşiğinde uyumadan yattı. Oradan geceye doğru çatıya tırmandı, kiremitlerin üstüne uzandı, kendini evi kaplamış gibi hissetti. Deliliğe komşu durduğu için üşümemek acıkmamak gibi her türlü deli armağanı ve konforu ile donanmıştı. Delilik de böyle korunup kollanınca kolay aslında diye içinde, geçirdi, baksana deliyi de doyuran hem de acıktığını duymadan doyuran üşüdüğünü hissettirmeden giydiren var, ne mutlu böyle deliliğe ne acı her şeyini kendi yapmak zorunda olup bin eksikle beş parasız ve gayrı memnun duran zavallıya, ah, deyip bir müddet bir saz çalar gibi ahenktar ağladı. Ağlayışı acı ve kederden ziyade bir icra gibiydi. Ağlaması bitince kendi de bunu bir güzel taksim dinlemiş gibi aklında kalan nağme olup olmadığını arar buldu, bir ağlama nağmesi, bir damlası ama yoktu, yapılmış, bitmişti. Geceyi damda geçirme isteği bütün ağırlığı ve cezbesi ile üstüne abanmıştı, acıyı yenecek başka bir şeyi yoktu çünkü. Ama bunun bir istek ve galebe çalma hali olduğu düşüncesini duyar duymaz soğuktan tir tir titriyor, midesi de kendini duyuruyordu. Kendine bildiğini unut yapılacağı yap talimatlarını saniyen vermekten yorgundu, dakikada bir bunu söylemekle üstündeki havayı dağıtmış bir mecnun değil, nöbetteki bir askere dönmüştü. Üzüntüden tüm vücudu dert kesmişti. Dert kendi derdi olmuş neredeyse Baba'yı unutmuştu, bu o kadar şiddetlendi ki soğuk kesilir gibi oldu. Damda tek tük gece kuşları yanına kadar alçalarak uçuyor, bu perişan varlığa keskin gözleri ile bakıyorlardı. Aziz bir tanesini heybetlice görünce yattığı yerden, "Ey kuş, bak halime nasılım benden bir şey olur mu sence, senin gözün keskindir, senin zihnin karışmaz, sen ne güzel alçaldım ne yüce yükseldim diye kendini beğenmezsin, bir seyirdesin, alçalıp yükselen

kanatsız benim, bak bana ne haldeyim söyle, göster bir işaret ver," diye bağırdı. Kuş tepesinde bir iki dönüp uzaklaştı. Aziz, "Allah'ın kuşu, kanadın var diye cakalanma, senin yerinde ben olsaydım kim bilir nerede ne yapar kimin damında dururdum, gel de benim gibi ayaklı ama yürüyemez, akıllı ama kullanamaz, ihtiyaç duyulan her an bozuk bir canlı ol, gel de benim gibi kanatsız sadece hayâlâtlı bir canlı ol, bir hayâlâtın olsun o da hayâl olsun, gel, uçup kaçma," diye bağırdı. Gece iyice üzerine iniyordu, korkutucu varlıkları, ürpertisi, zor şartları ile. Kendisi daha daralıyor gece genişliyordu. Halini eski bir alışkanlıkla içinden tekrar etti: "Ben Aziz, şimdi 2000 senesinde şu damda yatıyor, bu yatışımı şifa buluyorum, sadakat buluyorum, kırk yaşındayım. Utanıyorum. Babam'dan ayrıyım senelerdir, Allah ile bir olmaya çalışıyorum senelerdir, kendimle tek olmaya çalışıyorum senelerdir, gele gele geldiğim yer, tırmandığım yer işte burası, belki de burası en yüksek mevkidir diye düşünebilirim ama gerçek olmadığını bilerek tabii, ey gerçek nerdesin, niye benim için bu kadar mübrem bir ihtiyaçsın, bu kadar hayale batmış bir adam, bu kadar hayali bir damla, gerçek bulmak onu süzmek için mi yaşar, besler, bu da mı hayal yoksa, hayal olmayan ne, şimdiki an, şu dam sahi galiba, donuyorum ve her yanıma bir şey batıyor, acı mı sahi o zaman sadece, hayalin bir görünüp kaybolduğu an da değil. Burada bana bir şey gösterileceği de yok, ne umuyorum, ne istiyorum peki, şurada beş on belki yirmi yıl sonra zaten öleceğim ama ben yaşamak ve doğru yerinden yaşamak istiyorum, düşünceyi doğru yerinden tutmak, söyleneni üflendiği yerden görmek istiyorum. Ah Baba ah, senin yanında bir on sene daha kalabilseydim, ya bu dediklerimi müdrik ya bunlardan vazgeçmiş olurdum, beni en olmadık yerde terk ettin, hayal ile gerçek arasında doğru mu eğri mi bilemediğim noktada, en etkilenip etkinin dağıldığı vakte erişemediğim noktada, âşık olup daha usanmadığım noktada, hiç usanmadığım hem de."

Sabaha karşı uyku ile uyanıklık arasında tepesinde yine bağrışan uçuşan kanat çırpan ve yüzüne kanadın serinliğini yelpazeleyen kuşlar ve onların hayreti ile gözlerini iyice açtı. Kendi-

ni daha iyileşmiş, dirilmiş, fiziken mahvolmuş ama ruhu tımar edilmiş duydu. Şükrederek sırtını güçlükle kaldırdı, kuşların bağırtısı arttı, ondan bir hareket heybet beklemiyorlar gibiydi. Gök yine kurşuni ama koyu beyaz incecik bir çizginin üzerinden üzerlerine geliyordu, gök dünyanın nerelerini uyandırmış, her yerden yatağı yorganı toplayıp katlayıp geliyordu. Üzerinde bir yorgunluk ve kendi katlarını açma meşakkati sezilmiyor, diri bir gök sabahı rulo yapmaya geliyordu. Aziz onu bir müddet izledi, gelişine ilerleyişindeki görülür görülmez binlerce küçük noktanın birleşip bir hareketi meydana getirmesine anlarsa kendi de yapacakmış gibi baktı. Çatı şu anda dünyada durmayı en makul bulduğu yerdi. Buradan sonrasını, aşağısını bir hayale bile erdiremiyor, üzeri ellenmemiş yosun tutmuş kiremitlerin yerliliğine imrenerek bakıyordu. Bir iken iki, iki iken üç dört olmuş hep de durdukları yerde olmuşlardı. Yine de emir gelir, emir alır gibi bir duygu ile aşağıya ineceği yere baktı. Bulunmaktan hoşnut olduğu yer inmekten korkmaktı artık sadece. Ya da inecek yer bulamamak, pervanelerin dönüp duruşu aşktan değil, konamamaktandı belki çoğu zaman.

Pat diye atladı, bütün geceyi sıradanlaştıracak sıradanlıkta halsizce bin ağrı ile uyuşma ve halsizlik ile yürümeye başladı.

Bir kamyonete el edip civarda bildiği, Baba'ya ihvan gelenlerin olduğu Kırık tarafına gitmeye karar vermişti çoktan. Zorlanmadan bir araba buldu, şoför onu her manada ziyadesi ile tartıyor, ne yapacağı belli olmadan tuhaf sözler söyleyip duruyordu. Aziz'in içine korku bir konup bir göçüyordu. Korku gözüne önce ufak görünüyor sonra birden üstünü sarıyor sonra nasılsa yükselir gibi kalkıyordu. Adam da sanki bunu fark ediyormuş gibi bir durup bir söylüyor, bir yoklayıp bir çekiliyordu. Aziz bunu bir ritim gibi hissetmeye başladı. Köye yaklaşınca bunu büyük bir hediye gibi alıp hızlıca aşağı indi. Köyün dağınık evlerine bir göz gezdirip kahve aramaya koyuldu. On beş dakika içinde köyün içinde dört kişinin oturduğu sobası ölü gibi yanan kahvesine girdi. Soracağı adamların yüzlerine bakınca ümidi azaldıysa da azı yok etmeye hiç hali olmadığından önce birkaç çay içti. Sonra ortaya dönüp doğrudan Hilmi Baba'nın

vaktiyle yakını, nefes oğlu olduğunu ama İstanbul'a gitmesi sebebiyle bağın maalesef koptuğunu, akıbeti bilen olup olmadığını sordu. Adamlar bir kibrit alevi kadar canlılık göstererek yanacakmış gibi yapıp yanmadılar. Aziz tekrar sorma ihtiyacı ile ağlamaklıydı. Bir yandan da kendisinin nasıl olup da şu adamların zerresi kadar herhangi bir şeye aldırışsız kalamadığını düşünüyordu. Öyle ya işte şu neyine dayanıp yaşadığı belirsiz adama nefes Babam diyor, bulmam lazım, pek perişanım diyor, ona geldim, öyle ya da böyle bir sahi habere muhtacım diyor ve tüm bu sözler bir kan damlasına, bir en ince tüye bile hareket vermiyordu. Oysa kendisi şimdi bunlardan biri olsa hayatının manasını hayrını bulmuş gibi olur, dört dönerdi. İnsanın doğalı ne kadar muhkemdi, ondan bir şey koparmak ona başka ve yeni bir hareket vermek ne kadar imkânsızın ağzındaydı. Aziz adamlara bakakalmıştı. Dünyadaki en ilginç şeyi tutmuş gibi bakışı çekilemiyordu. Ne dese şimdi şu ağır kütle kıpırdamayacak, şimdi kendini parçalayıp şu sobaya atsa adamlar hafifçe yanaşıp ellerini ısıtacaklardı. Bir haberin, yeni ve taze bir insanın dünya için ne demek olduğunu anlar gibi oldu. Bu eski kabukta açacak yeni bir çiçeğe, inecek yeni bir söze eski bir peygambere acır, bir yandan da büyülenir gibi baktı. Bir sözle bu kağşamış yeri kazımaya çalışmak, bir şey dikmeye uğraşmak ve yerin üstüne serili bir sözü kaldırıp da yeni bir örtü gibi başka bir sözü silkeleyip tertemiz dizmek ne zor ne emek ne hayretti. Dünya kadar eskiydi şu insanlar işte, şunlar o arkı açanla oğlu değil miydi sonra komşusunu kesmeye gidecek olanlar hani, ekmek pişiriyorlardı bir yandan da ve oğlu için de düğün hazırlıkları yapılıyordu bir yandan daha dününde dünyanın ve bugününde muhtemelen. İşte sana yeryüzü Aziz, bul burada babanı, atanı, fikrinin inmişini, ekilmiş derilmişini, ya da kendin yetiştir büyüt ve oğlunu önce emziren sonra da tapan bir anne gibi ona tevella ver, hadi tapma ama önünde dur, önünde düşünceni yürüt, sonra sen arkasından usulca git. Olur mu? Olmaz, olmaz.

Aziz ne dese kıpırdattı ama seda alamadı. Adamlar ne ehem ne de mühim bir şey bulamadılar sesinde, halinde, cevap vermediler. En sonunda Aziz, "Yahu hiç duymadınız mı, yaşınız

müsait, bu köyden bizim Baba'nın evine her ay meydana çoğu kez de hafta içi iki akşam söze sohbete insanlar gelirdi, nasıl duymaz bilmezsiniz, olacak şey değil," dediyse de olacak şeyden bile kolay bir şey oldu, hiç ses çıkmadı. Aziz bu sessizlik ve aldırışsızlıktan huylanır gibi oldu ve içini bir buhran ateşi yüzünü de kızartısı alttan yakılmaya başlamış gibi sardı. Bir yandan kendine su püskürtüp tutuşmamaya çalışmak için işte bu insan denilen şey böyle, ama nasıl, gene de belli değil, kafa yoran ahmağın yorulduğuna değmez, ne varsa işte bu çuvalda var, kafasızı kafayla, ruhsuzu ruhla, iffetsizi iffetle anlamaya tanımlamaya çalışan herkese tez vakitte ölüm diliyorum. Çünkü yaşamak burada böyle, bu aletlerle olur şey değil. Allahım sen bu kitapları kime gönderdin acaba, tövbe estağfurullah ama bu işler kitapla olur işler değil, bilemedin mi acaba, bildin de bildirmedin mi acaba, bildirdiğin taraf çalışmıyor bilinmeyeni bilen ise çok, yapılacağı yapan yok ama yapınca da bir şey olduğu yok," diye içinden sana değil, sana değil, kendime söyleniyorum, diyerek söylenerek kalktı. Üç kilometre uzakta daha ümitvar bir köy vardı. Oraya doğru yola çıktı. Aç susuz köye vardığında gördüğü ilk kimseden yiyecek istedi. O da geçtiği köydeki adamlar gibi meraksız bir bakışla açlığa da tepkisiz köyün bakkalı olduğunu yarı söz yarı işaret yarı da gönülsüzlükle anlattı. Aziz önce bakkala gidip bayat bir ekmek, biraz peynir biraz da pekmez aldı ve adamın en dikkatinin açık olacağı andır diyerek dükkân sahibine parayı uzatırken Baba'yı sordu. Adam kaşlarını çatıp eğerek alnını buruşturarak en sonunda hatırlamış bilirmiş gibi yapıp Aziz'in yüreğini ağzına getirdi. "Evet, Hilmi Baba," dedi. Paranın üstünü ağır ağır uzatırken de, "Ben geçen sene Almanya'dan Bochum'dan geldim emekli olup, bilir misin Bochum'u, orada semt pazarında çalışıyordum," diye canlanarak söylerken Aziz para üstünü alıp çıktı. Bu köyün de kahvesi vardı daha büyük ve sıcak hem de. Oturmuş ekmeği pekmeze batırarak yerken bütün kahve ona bakıyordu. "Buyrun," dedi, elindeki azcık kalan ekmeğe bakarak, başkalarının da bakıp tarttığını gördü. Uzatmadan, "Hilmi Baba'dan haber var mı, nereye gitti, inşallah sağdır değil mi, ha-

ni... oturan, ben on beş sene evvel yanından ayrıldım. Ama sizin köyden çok ihvan vardı, kurban getirirdiniz, bakliyatlar çuvallarla, bal bazen de yağ, meydan uyanırdı cumartesi geceleri, konuşulup gülüşürdü diye ağzından çıkarken ağzı çarpılır gibi oldu. Büyük bir keder ağzına küt diye oturdu. Yumruk yemiş gibi eli ağzının sol alt tarafına uzandı, müthiş bir ağrı hissetti. Kahvedekiler zor bir soru sormuş gibi ellerini ovuşturuyorlar, iki yana sallanıyor, diyecek bulamayıp çalışmayan bir alet gibi iki deprenip susuyorlardı. Aziz'in içini bilmediği bir şey kapladı, tam manası ile kapladı. Ümitsizce bacıları da sordu, birisi Hacer Bacı'dan bahsedince, "Haa," dedi ama onun da arkası gelmedi, bilinirken bilinmez olmuş varken silinmiş gibi bir şey olmuştu sanki. İçine çökeni, "Yahu siz bu köyde değil miydiniz yirmi senedir," diye deşmeye başlayınca adamlardan elli yaşlarında birkaç tanesi biz doğma büyüme elli elli beş senedir buradayız," cevabını verdi. Aziz, "Nasıl olur söyleyin bari kaç kişisiniz şunun şurasında, hanginiz kime gider gelir, kimin elini eteğini tutar bilmez olur musunuz?" diye ateşlenince, elliliklerden biri, "Nerden bilelim, kimse ekini belli etmez ki, babanın yanına dedenin eteğine şen varan koyunu ile varan buradan kim bilir ne diyerek ayrılmıştır, koyunu nereye diye götürmüştür," derken öbürü, "Sen şimdi hiç olmadık bir isimden bahset mesela ben hiç duymadım ama bir Celal Efendi de, bak bakalım köyde tanımayan var mı, olmayan bilinir olmayanı herkes tanır amma birisi varmışsa onu bilen olmaz!" deyince Aziz iyice donar gibi kaldı. Yani olmayanlar tanınıyor, olan bilinmezden geliyor birkaç nesle o da kayboluyor öyle mi, hele İsa aleyhisselamın köyünde ondan başka herkesin nüfus kaydı bulundu, bir o yok, Hz. İbrahim bilinmiyor, bütün firavunların mezarı bile duruyor, hayırlı kabir değil miydi kaybolan, hayırlı yaşayan da mı kaybolan?" diye der demez durunca başka biri, "Sen tanıyorsan o kadarla dur, zaten kimsenin tanıdığı kimseye benzemez, senin tanıdığın başkasının da tanıdığı değildir," diye tüm doğallığı ile dedi, derken donar gibi sustu.

Aziz bir hafta boyu yakın uzak köyleri tek tek gezdi. Köylerin birinde Baba'yı tanıyana rast geldi o da onun Babası ile ala-

kasız şeyler söyleyip durdu ama bahsedilen fiziki tanımı, bacılar evin yeri her şey oydu. Bir tek o, o değildi. Acaba dedi kendi kendine, acaba insan karşısındakine göre başka başka insanlar da olabilir mi, bu benim için miydi, tek bana mı gelmişti yoksa eskiden de hatta Baba'dan duyduğu tek kişiye gelen ve o kişi ile işi bitince giden mürşitler varmış acaba bu öyle bir şey miydi, tüm çevresi ve diğer insanlarla münasebeti hatta Aziz'e göre mi şekillenmiş ve her şeyi çepçevre Aziz bu çerçeveden görmüştü.

Nüfus müdürlüğüne gitti, Kemaleddin Efendi'nin adını duasını vererek yalvar yakar Baba'nın hiç değilse ölü mü diri mi olduğunu aradı. Memur sade bir beceri ile uzatmadan Baba'nın evi diye bilinenin başka birisi üzerine kiralık olduğunu, kendisinin hiçbir kaydı olmadığını ama on bir sene önce ölmüş olduğu kaydını bulduğu an Aziz bütün dünyanın ayaklarından kaydığını sezemeden yere yuvarlandı. Aziz'in sorduklarından halinden en sonundaki baygınlığından tedirgin olan memur tavrını değiştirmiş başka bir işle meşgul olmaya çalışıyordu. Aziz kendini tekrar bir şey soracak halde bulduğunda mezarlığın da yerini öğrenip ayrıldı. İlk gittiği otelde kalıyordu iki gündür. Boğulacağını bunalacağını bile bile otele gitti. Saat öğleden sonra dört buçukta otelde geçecek zamanın ömründen daha uzun, eziyetinin de ömrü toplamı olduğunu bilerek bu eziyeti almaya yolu adımlıyordu. Kafasında "tahmin etmiyor muydun ediyordun, olmayacak şey mi değil, sağ olsa hatta sağ olup da bir araya gelemesen daha mı iyi, değil, o halde bunu da al başının üstüne koy," deyip yüreğini teselliye çalışıyordu ama hayır, onu bulup kaldığım yerden devam edecektim, bir araya gelememek diye bir şey olmayacaktı, devam edecek yolu onunla yürüyecektim, şimdi yine aklımda kalanla baş başayım. Asıl tutacağım çekeceğim şeyleri alamadım, bu yangına atlayıp da hem sağ hem yanmış nasıl durulur öğrenemeden kapı dışında kaldım. Öyle ya hep bahsedilen mürşitler öyle yangın içinde değildirler, Aziz'in şu vakte kadar çektiğini neredeyse çekmezler, bu nasıl olur, bu enstrümanı doğru çalabilmenin ferahlığı mı, çoğu sazendede olduğu gibi ona dinleyen kadar aldırmamanın mı yoksa, bir sesi çıkaranla duyan bir midir, hep duyana olmaz mı

olan, hele benzetene, bilen bildiğini anlatırken bildiğinin tesirini görme aşkıyla anlatır, yani kendine aşkıyla, donanmış olmanın zevkiyle, zengin safasıyla, zavallı dinleyen başına gelecekten habersiz. "Müteşabih bilgi var da asıl müteşabih soru var galiba, müteşabih soruya yanaşma, bilmediğinin bilemeyeceğinin ardına düşme, neyin peşine düş peki, mesela orfoz balıklarının, fena mı, akasya balının, tıbbi nane yetiştiriciliğinin ve zerdalinin peşine düş, emin ol Allah da seninle."

Aziz odaya daha adım attığında gene bayılacak gibi oldu. Odanın rengi bir mezardan bile fena geldi, griler, beyazlar, pürüzlü duvarlar, küçücük lavabo evyesi ve gene beyazın adını kirleten bembeyaz olması için yapılmış ama olmamış bir banyo seramiği, düz beyaz. Duşa kabin, ne güzel icat, banyo perdeleri yıkanırken adamın arkasından sapık gibi sarılırdı, bunlar mesafeli seyir sapığı, çünkü devir tok adam devri, sapık bile adam seçiyor, gönlüne göre olanı orijinali arıyor, ama orijinal nedir bilmiyor herkes gibi, olsun arıyor ya diye övülüyor, olsun, gayreti, hizmeti yeter diye ilaveler de alıyor, her ham rahatladı, sadece gerçek insan eziyette artık, kendini gizlemesi gereken artık sadece o. Ufak tefek kırıklıkları varmış gibi davranması gereken yoksa çay içecek adam bulamayacak olan sadece o.

Yatağa uzandı, bir müddet ağladı. Ağlamayı bu haline öyle yavan ve geçersiz buluyordu ki bir yandan ağlıyor bir yandan bu ağlamanın yerine ne yapabilirim diye düşünüyordu. Evin çatısı gibi otelin de çatısına çıksam diye aklından geçip duruyordu ama olmazdı burada olmazdı. Çıt çıkarmadan sabaha kadar otursam bu beni başka bir sabaha taşır oturayım dertleneyim düşüneyim, diye aklından geçiriyordu ama daha bunu düşünürken çıkardığı ayakkabılarını giymeye başladı. Tekrar dışarı çıktığında hava büsbütün kararmadan varacağına varmak için bir taksiye binip Baba'nın yattığını öğrendiği mezarlığa gitti. Yol bir saat sürdü. Bir köy mezarlığıydı. Taksiden indiğinde yanlış yaptığını ama yanlışın doğrusu olmadığını düşünüp kararan havaya baktı. Hava kaşla göz arasında kararıp bir de yağmur başladı. Aziz küçük mezarlığı gezmeye taşları okumaya başladı, vefatlar yeni eski karışık, sırasız, taşlar sıradandı. Sağ-

dan başladı okuya okuya kimsenin öldüğüne inanmayarak tarihleri de ölenin yaşını da hesap edip geçiyordu. Oyun içinde oyun, ölüm içinde ölüm, hayat içinde hayat. Mezar bulan yatmış işte diye içinden geçirdi. Düşüncelerinin ve şeklinin kendinden çok uzaklaştığını fark ederek toplanmaya çalıştı. Hem Baba ölmüş hem de bunlar olur iş mi, hem de yan yana aynı kabristana serilmişler olur şey mi, birbirlerini tanımadan sevmeden dinlemeden derken en şiddetli ağlamasına sağanağa tutulur gibi tutuldu. Boğulacak, çıkardığı su onu yutacak gibiydi, ikide bir nefessiz kalıyor, ağzından burnuna burnundan ağzına dolanlarla taşıyordu. Yağmur hafif ve usulken bu ses tüm mezarlığı öyle bir kaplamıştı ki Aziz bir yandan çıkardığı sesleri de hayretle dinliyor ama durduramıyordu.

Birkaç saatin içinde ummadığı bir sükûnet kolundan tuttu ve yanına oturttu. İçindeki hesap soran, bir hesap ucu gördüğüne yüklenen, havayı suyu taşı sigaya çeken yan, göğsü kalbi yaralı ama yarasını en sağlam kolu en sağlam eli ile düşmesin diye tutan ve yarası ile yaşayacak, ona ihtimam ile gününü geçirip başka bir şekil ve ruh alacak bir adamı oluşturuyor, yontuyor gibiydi. Aziz kalıcı olacak mı bilemeden değiştiğini hissediyordu. Söz, her zamanki yerinden söylenen, bir dertsiz gibi ilk aklına geleni ve sözünün kendinde kâinatta başka bir benlikte neleri ezip tırmalayıp hırpalayıp geçtiğini düşünmeden fırlatılan söz olma halini terk ediyordu. Aziz terki gözüyle görüyordu, döne döne önüne düşen bir daire. Söz artık fırlatılan değil, etrafı ve kendini usulca ama olanca dikkatle izledikten sonra yere, masaya bırakılan en parlak en pürüzsüz insanın eli kesesi en boş olduğunda dahi bırakışı güzel bir armağan değerinde o oval taşlardandı sanki. Sözünün beklenen, ekilen olmasının manası bir değerde ve nadirde oluşturulmuş ve usulca konulmuş olmasındaydı galiba. Oysa söz diye şimdi hep işittikleri o fırlatılan püskürtülen arkasından kişnenen kötü bir şaka, plastik bir frizbi gibi manasız gittiği yeri hırpalayan boş pis bir daireydi. Havayı yırta yırta gelir geride hatırasız bir acı bırakırdı. Aziz'in üzerine sanki söz düşüyordu, sözlerden söz sahibi olma hükmü alıyor, ses sahibi ona ses bırakıyordu. Mezarlık-

ta Baba'nın dünyada nihayet bulduğu sıradan mezar taşının yanı başına oturmuş bu hükmü dinliyordu. İçine sessizlik kanatsız indi. Hiçbir çırpınma debelenme duymadı. Baba'nın mezar taşını, şahidesini okşadı ve dünyanın en sıcak kaynar gözyaşları ile tertemiz yıkadı. İçine çekebileceği bir şey bulamayıp nefes almaya boş verdi, bir müddet emindi ki olsun, nefessiz yaşardı. Nefessizlikten tekrar bir nefese geldiğinde nefesi de değişmiş sanki ince bir elekten geçirilmiş de narinleşmiş hep aldığından daha incelmiş buldu. İçine çekişi, onun içinde gezinişi çok daha geniş, derinlere inen, sulamadığı yerleri sulayan, inmediği havasız yerleri bir anda süpürür gibi havaya kaldırarak incitmeden temizleyen bir hal almıştı. Nefesini yeni bir eşyayı dener gibi içinde deniyor, becerisine sessizliğine hünerine aklı almayarak bunun hep sürüp sürmeyeceğine tedirgin dışarıda bir şeymiş gibi karanlıkta etrafa şahit arar gibi bakıyordu.

Baba'yı hep olduğundan farklı düşündü, sakin ve acılı ama tuhaf bir ihtiyatla hem de hiç olmadığı şekilde el ele. Ölümü umursama dedi içinden bir şey, umursama bu hiçbir şey, inan ki hiçbir şey. Ha öyle ha böyle tat eksildi de deme bunun da bir tadı var, keşfe çalışma gelecek, arama ararken hep yanılıyorsun arayan bulur insan sözüdür, arama, halin içinde ol sıdk ile zaten yanı başında bulacaksın, minderin köşesinde, kaşığın yanında, ekmeğe uzanırken kolunu göreceksin onun da, paylaşacaksın hatta içinde o pek övdüğün dert pek seyrelecek dahası o da başkalaşacak, ona dert derken yüzün gülecek.

Aziz sabahın yaklaşmada olduğunu hissederek doğruldu. Daha zifiri karanlıktı ama sabah da şuracıktaydı. Küme küme topraklar ayaklarının altında kıtırdıyor, soğuk, kokutmayan eritmeyen soldurmayan soğuk, mezarlığa çok yakışıyordu. Kendini bir güzelliğin içinde duydu. Dünyadaki en güzel yerdeyim, Babam yanı başımda ben yanı başımdayım, her şey yanı başımda, hayat benden şu an razı, ben ondan, güzellik şu karanlığın içinde çepçevre her şeyde, görsem gözüm kamaşacak, görmezken görür gibiyim, omuzlarım ses ile dolu, sırtım sözden yükseltilmiş. Sözü gördüm gözlerimle nasıl yapıldığını nasıl bulunduğunu dahası nasıl sunulduğunu gördüm. Bir ilk

inen olarak söz önüme yaprak yaprak düştü, bütün sözler ve söz sandıklarım zail oldu, onlara artık bunu ve gerçek sözün ne olduğunu onların neden olmadıklarını anlatamam bile. Elimdeki yanımdaki gördüğüm beni konuşturmaz. En güzeli de hiç ihtiyaç hissetmiyorum, fukaralıkmış konuşturan ve aşinalığı bile olmamakmış en yakın akraba sandıran.

Saati bilmeden ama gün aydınlanmaya dönmüşken gitmeli mi daha kalmalı mı bilemeden kalktı. Epey sendelemeler, düşmelerle dolu bir yürüyüşle daha geniş bir yola yanaştı, bilmeden bekledi. Bir araba görünce varla yok arası hareket etti ama elini kolunu kaldırmadı. Araç önünde durdu, Aziz bir iki söz deyip bindi, varla yok arası zamanda tüy gibi merkeze yakın bir yerde indi. Otele gitmedi, o içine öfke kaçıran çarşıda görünmez gibi gezdi, az bir yemek yedi, çaylar çok sıcak ve koyu renk geldi, elini sürmedi. Her gördüğü çeşmeden, hortumdan dünya kadar su içti. Oteli düşündüyse de üç parça eşyasını almayı istemeden doğruca otogara gitti. Saat altıyı çeyrek geçiyordu, akşamüstü. Dokuz arabasını sabırla bekledi. Beş dakikada saat ertesi gün on ikiye geliyordu, indi.

Öğlen eve eli kolu boş gelince Tevhide, "Aman çantanı valizini mi kaybettin, çaldılar mı, ne oldu?" diye hemen söz perdesini açtı. Aziz olmadığı ve hiç yapmadığı bir telkini ayet kabul etti. Yakub Aleyhisselam'ın Yusuf'un kardeşleri ona kastetmeye ahd etmiş de yol arıyorken, "Onu götürmeyin, siz birbirinize, oyuna dalmışken onu kurt kapar," deyip bahane bulamayan çocuklarını bahane aramaktan adeta kurtarışı aklına geldi. Kardeşlerin kolaylıkla, hem de bu bize söylenmiş bir sözdür, tekrarı ayıp olur bari başka bir şey arayıp bulalım bile demeden, "Baba Yusuf'u biz oynarken kurt kapmış," deyip kanlı gömleği sunmakla vazifelerini yapmaları gözünün önüne geldi. Baba bundan bahsederken hep, "İnsanlar yani kahrolasıca beşer salak oğlu salak ahlâksız oğlu ahlâksızdır, onlara sehv-i nahivi yani ipucunu kendimiz veririz o da o ipi eline diline dolayıverir. Her işini yorulmadan zorlanmadan aramadan onunla görür. Bir beşer senin yanına geldiyse anla ki yeni ipucu için geldi, seni boğacak ipi bile çarşıda aramıyor da senden istiyor,

seni kıracak sözü kendi bulamıyor da seni konuşturarak senin ağzından kendini zemmedişini çalarak o ipi bürüyor, senin hakikatine varamıyor da sözlerini o hakikate kendi varmış gibi eğip bükerek gene bir ip hazırlıyor, ayağına boynuna kement diye atıyor.

Çeneyi tutmak, ahmağa akıllı görüneceğim diye, ona tesir edeceğim diye, onun hayran bakışından bir an zevkleneyim diye gafil bulunmak afete hazırlanmaktır. Zevkin, zokadakini yerken iğneyi fark edene kadardır sakın ha," derdi. Aziz ise bu meselde kardeşlerin babadan aldıkları aklı kelimesi kelimesine değiştirmeden kullanmalarındaki güvene miskinliğe ve gayretsizliğe hayretteydi. Ve insan onun gözünde bu meselin etrafında başkasının sözünü, evhamını, dikkatini hiç çekinmeden çalıp kuşanan, hileyi bile çalan, çalınmışı, söylenmişi bile çalabilen, atadan tembel, soydan soysuz ama zulmün gücü ve etrafın kuvveti, iyinin yalnızlığı ile yol tutturabilen çokluğun kuvvetiydi. Kötü tek tek hiçbir şeydi, tek bir iyi bile çok şey. İyi genelde yalnızdı, kötü ise muhakkak örgütlü, kalabalık ve bir ıslık mesafesinde.

Şimdi Tevhide ona yekten, "Çaldırdın mı, kaptırdın mı?" deyince kendini hırpalamadan hem de kendi icat etmediği bir yalana yerleşmenin saadetini duyarken Yusuf'un kardeşleri beşer beşer gözüne inip çıkıyor beşeri gözüne sokuyorlardı ama Aziz gene de, "Sorma sorma, kaldığım otel gündüz soyulmuş herkesin nesi var nesi yok gitti, ne yapalım," deyince Tevhide büyük bir olayın daha seyirli yerine geçmek ister gibi Aziz'e doğru birkaç adım yaklaştı ve nereden daha iyi görür, soyguncuyu da nasıl teşhis ederim dercesine bu büyük olayı söndürmeden, "Vah vah, güpegündüz, görüyor musun senin memleketi, bak otelleri valizleri götürüyorlar da kimsenin ruhu duymuyor," deyip tıkanır gibi onca valiz neyle taşınmış kim taşımış kaç kişi..." sormaya, "İyi ki gece gelmemişler cüzdanın hatta canın bile giderdi, belki de gece gelenler de vardır onlar ayrı vardiyalı, peki nasıl, kaç, kaçta..." diye ilaveler, ilaveler, aklı almamalar, tam düşündüğü gibi çıkmalarla sermestti. İşte koca dediğin böyle ha-

disatlı olacaktı, olan biten büyük şeylerle eve gelecek, ona dışarının haberlerini, soygunlarını, ahlâksızlıklarını, bozgunlarını, vurgunlarını, ölüm ve yaralamalarını, aldatmalarını, kısaca dünyayı anlatacak, tanıtacak, onu da bir dünya bilgilisi, ele karşı anlatacakları olan bir şey duyunca mislini hemen anlatabilecek sözüne söz yetişmeyen malumatlı bir kadın yapacaktı. Öyle ya evinde oturan kadın laf beklerdi ama Aziz'in lafları gibi laf değil, işte böyle hadisat, gazetenin yazacağı türden, ya da daha güzeli gazetelerin haberlerinin bile olmadığı, bilseler sansürsüz yayınlayamayacakları şeyleri bilen, her akşam gelip eksiksiz anlatan bir koca ne değerli bir şeydi. O anlattıkça kadın hem dışarıyı görmek, bütün bunlara tanık olmak ister hem de tam onlar sen işin sonuna bak düsturunca kelepçeyi yedikleri, hesapsız yiyip içip iflas ettikleri, o kadını bu adam nasıl aldı denilen kadın en güzel herkesi imrendiren elbiseleri ile boynunda elmas pandantifi ile aldatıldığını hem de evlendiği günden beri aldatıldığını gözyaşları ile öğrendiği an, işte o an evde olmak en yüksek saadet mertebesine erişecek, ev işleri kolaylaşıp eve bir peygamber gelmişçesine, "Yaa Allahım sen az verip gezdirme çok verip azdırma, azıcık aşım, herkes dengi dengine, yaa hazıra dağ mı dayanır, bir gün Avusturya Alpleri'nde bir gün İtalya'da iş mi kovalanır, yaa o kadar ballı çörekten herkese bir pay düşer bir ben oturup yerim deme, yedirmezler anacığım yedirmezler..." diyerek yemekler yapılır çarçabuk pişirilir, dibi tutmuş tencere ıslansın diye konduğu evyede sabaha kadar bekletmeden kafası hadisatla dolu kadının meşgul kafasını eliyle de meşgul etme isteği ile çarçabuk yıkanır eve bir temizlik ve huzur girerdi. Kendisi evliyaullah koca lazım değildi, illetleri anlatacaktı ki evliyaullah da camdan girsin, oh nevresimi de iyi ki sabahtan değişmişim oh, evimiz de çiçek çiçek. Dur çiçeklere de su vereyim günahtır, onlar da canlı, tabi olmaz mı, her şey canlı.

Aziz Erzurum'u da muhtelif hadisatla anlattı, çoluk çocuk başında, Tevhide olmadığı kadar hürmetteydi. İki gün geçmesine rağmen akşamları, "Dur dur, sen yol yorgunusun daha, otur da anlat sadece," diyor, başından ayrılmıyordu. Aziz gündüzle-

ri ve gece geç vakti kendine akşamları iki saati evine ayırmayı ve bu ayrılmış ile normal ve kabul gören bir eş baba olmayı düşünmüştü. Gerçeği besbelli ki yoktu çünkü. Sözü de hadisatı da sert anlatmıyor bir masal gibi kıvrak ve tuhaf yerleri ne yapalım böyle diyerek geçiştiriyor, yorum ve tevil katmayıp tartışma ortamı yaratmıyor, dinleyenin aldığı ve aldığını verdiği şekli izliyor, kendisi de bir o kadar şaşırıyordu.

Nuhu ile seyahatini olanı biteni konuşurken belki de herkes gibi ne derece derinleşip sahiden olanı sahiden hissettiğini anlatıp anlatamayacağını konuşma şekillendikçe Nuhu'nun mukabelelerini anlattığı ile mukayese ettikçe kesiyor, kırpıyor, saklıyor, anlatacağı yerde dinlemek zorunda kalıyor, hâsılı kendisi için diye geldiği yerde kurduğu sofrada sadece bir hizmetli olarak duruyordu. Nuhu bazen bunu fark edip ona bir ateş verir gibi olsa da o ateşi de hemen kendi ocağına, çubuğuna katmada hüner gösteriyordu. Uzattığı ateş kendi ihtiyaç duyduğu yeri ısıtacak yerdeydi çoğu zaman. Aziz de ruhunu, benliklerini onların varlığını ortaya koymadan konuşuyor ve bu konuşmanın inandırıcı bulunmasına da şaşıyordu. Konuşmanın maksadının hatta mevcuda gelmesinin inanmakla bir alakasının bile bulunmadığı hükmü onu hükmü altına almaya başlıyordu hem de bir hüküm gibi yıkılmak istenerek değil, bir hakikat ilerlemesinin aldırışsızlığı ile ihtiyaçsızlığı ile.

İşine gidiş gelişini kendi içinde daha da olağanlaştırmaya çalıştı. Çünkü bazen insan kendi olağan işlerini olağan dışı ya da bir bela telakki ederek yapıp güç kaybına ve tuhaf sarsıntılara uğruyordu. İşte bu kez olağandan az daha zor, sıkıntılı, peşinde koşulacak işlere meyil ve ben yaparım takati verdiğinde etraftan işitilmez bir alkış ve işitilmez bir inleme duydu. Gerekli gereksiz Avrupa yakasına mal sahiplerinin uzak akrabalarına, avukatlara, mahkemelere, dilekçelere gömüldü. İşine kısa süreli döndüğünde etraf ne yaptığını sorup da anlattığında aldığı ivme, çıktığı basamak hoşuna gitmeye başladı. Çok az bir gayretle bile insanın adını iyiye çıkarabileceğini anladı. Yani tek hatayla adamın adı kötüye çıktığı gibi az gayretle de iyiye çıka-

biliyordu. Bu iyiye tırmanmanın da fazla zor olmayışı içindeki bütün tarlaları tatlı bir rüzgârla hareketlendirdi. Az bir gayret çokça isim, çok gayret az ile hemen hemen aynı isim, delice gayret hayret ve şüphe hatta mecnunluk, mecnunluk. Talibi olduğu mecnunluğa üç basamak vardı. Her manada, her seviyede, her tabda mecnun olmak istiyordu, bir şeye şu vakte dek tutmadığı işinde bile.

Nuhu nasılsa nihayet Aziz'de bir başkalık fark edip bunu seyahate yormuştu. Hemen her tesirli seyahatin sallantısı sürerdi bir müddet. Üstelik Aziz'in Babam dediği ilk ve tek mürşidine mürşit olduğunu bilmeden yanında yaşadığı babasına zihnen fikren mağlup meclup ve mest olduğunu, onun hayranlığına yaklaşan bir şey olmadığını biliyor ve bu duruma içerliyordu. Aziz de sanki anlamış gibi ona seyahati de öyle çok da sereserpe anlatmıyor besbelli sakınıyordu, buna da içerliyordu. Sakınmasa Baba'yı daha kolay hırpalayabilirdi Aziz'in gözünde ama saklıyor, sakınıyordu. Bazen ortaya çıkarsın diye kendisi de, "Yahu şu bu diyoruz ama yine de şu senin Baban gibisi de yok galiba," deyip bir perde kaldırsa da Aziz nasılsa hep çok teyakkuzda duruyor kontrolünü kaybetmiyor, Nuhu'nun da sevdiği, sevmeye razı olduğu zannı ile Babası'nı sofraya getirmiyor, azcık rahatlamış duruyordu sadece. Nuhu kendini uzun müddettir her inceleyen gibi çok yakından bakmaktan büyümüş görüyor, büyük değildim amma büyüdüm demeyi de tevazudan, anlayıştan sayıyordu. Kendi ile her meşgul insan gibi bazı anlar kendini tamamen gözden kaybediyor, insanın kendine kendi ile dahi mesafe koyması gereğini had aşımları ile ihlal ediyordu. Ve kendini göremediği başkayı gördüğü zannına kapıldığı vehim devlerine çarptığı her anı kendi ile kucaklaşmaya hamlediyordu. Konuşuyordu kendine, kendi önünde sahneye çıkıyordu ve tüm dünyayı mağlup ediyordu. Dünya, önünde mağlubiyete artık alışkın, yenilmeye doymaz bir yalancı pehlivandı. Yenip yenip onu doyuramıyordu. Ama Aziz, bu kendine bend etmek istediği adam başka bir yörüngedeydi tanıdı tanıyalı hem de. Nuhu'nun geçmişi, bildikleri, dostluğu, ona sundukları, verdiği teselli onları birbirlerine yakın yapsa da Aziz'i

kendine bende yapamamıştı. Eğer Baba diye bir şey olmasaydı bu Nuhu'nun aklına gelmeyecekken onun bu ezilmeyen yenilmeyen yere düşmeyen sevdası Nuhu'yu sinirli ve kendine mağlup yapıyordu. Çok kere pek eğlenceli ve revişli konuşur dünyanın altını üstünü kızartır aydan merküre, peygamberden evliyaya filozoftan kargaya söz taşır devşirir dünyayı adeta başka bir zihnin eseri yapar ve Aziz de buna gözleri ile gördüğü ağzıyla da söylediği şekilde mest olurdu ama o Baba yıkılmazdı. Dahası Nuhu birkaç haftalık böyle bir gayretin, mesainin sonuna doğru Aziz'in ona hal dili kalp dili insan dili her ne ise onunla, "Yahu Baba Babam tamam da galiba sen ondan daha fazlasısın, benim yeni manevi babam sen ol, içim bir rabıta ister, zaten rabt oldum bir çekiç vuruver," diyeceğini umuyor söz söyleme eğlendirme şaşırtma sıçratma hünerlerinin hepsini bir bir sergiliyor ama bu olmuyordu. Aziz'in Babası yerinde hatta daha muhkem duruyordu çünkü Nuhu bütün yaptığı, söylediği ile sanki onu yâd etmiş oluyordu. Buna duyduğu öfke ve kırgınlıktan Aziz'e mesafe koyuyor bu sık konulan mesafeler anlaşılmaz, yakınlık ve ani uzaklıklar da Nuhu'nun tuhaflıkları hanesine yazılıyordu.

Şimdi bu seyahatte Nuhu, Aziz'in Baba'yı bulamamasına memnundu hatta tanıyanın, izini bilenin bile olmamasını Baba'nın gerçekte tesirli bir adam olmamasına tercüme etmişti. Sadece bir kişiyi çarpan bir yıldırım olamaz mı diye Aziz bir keresinde sorduğunda Nuhu bunu çok romantik bulduğunu söylemiş ama gece bu romantizmin hakikati sanki üzerinde yürümüş ve onu çiğnemişti. Kendisi de biliyordu ki tesirler aslında müstakildir, böylesi daha makbuldür, hatta hakiki olan var ise odur. İnsanı nasıl anası bir şey edebiliyorsa, süreceği izi ve hayatta durması gereken yeri, varsa böyle bir anası ondan öğreniyor ve böylece bunu sokakta okulda başka etekte aramıyorsa bilgi de öyleydi, iman da, yol da. Öyle bir insan görürdün ki seni yüzyılların gerisine birden atıp çekivermesi ile kendini kadim bir bilginin, sahi bir tercümenin ayıklanmış ve tertemiz bir görünün içinde buluverirdin. Okullar ardın sıra deprem yemiş gibi yirmi beş otuz saniyede yıkılır, büyük saydığın adamların

cenazesine gitmeye aniden bir mazeretin belirir, o cenazeye de bir büyük adam cenazesi ruhu inmezdi, bilirdin bunu da ama işte hayat her bildiğin söylendiği bir yer zaten değildi. Gerçekten hayatta olan hayatı silmeye de gelmiş gibiydi.

Nuhu, Aziz'in Babası'nın bazen bu tip bir müstakil olduğunu düşünüyor, hele şimdi gidip, kenar köşe hem dolaşıp ona, adına hiç rastlayamayışını büsbütün buna hamlediyordu. İçinden, vazifesini yaptı bitti, gitti bile diyordu. Hatta şimdi Aziz gidip onu bulaydı da bütün eski hayâlâtı ile koşaydı sonra da daha o günün öğleninden akşamına kadar Baba'dan duya duya eski duyduğu şeylerin azcık unutulmuş daha yavanlaşmış, eskiden bal gibi akan teşbihlerin, isimlerin, tıknefes olduğunu, "Neydi o ya şimdi aklımdaydı, kimdi söylesenize," deyip dursaydı da karşısındakiler yani her dediğini bin kere dinlemiş adamların hiçbiri de hep olduğu gibi, "Aha şu, adı da buydu," diyemeyeydi. Bildiğini duyduğunu pek tesirsiz ve o ilk duyuşun beceriksiz biri tarafından taklidi gibi aslı tarafından icra edildiğini göreydi. Diyecekti ki o, o zamanmış, ben o zamanmışım, ben de bir zamanmışım, o vakit kendi zamanıma boylu boyunca uzanmışım. Bunca vakit zihnimde gönlümde kalan hepi topu buymuş, vah vah. Bu yaşanmadan olur mu olmaz, olmaz. Yazılı bunlar kitapta. Hangi kitapta? İnsanın öz kitabında. O eski, aklında kalanın, bizzat aklı olanın o ahenksiz ve akışkanlığı gitmiş halini bir daha bir daha dinlese o etrafın bıkkın ve seyrelen, takliden görülen tavır gülüşlerini de görse duysa, onun o müstakim ve dik halini eğilmiş yapay bir hiddete bürünmüş görse, etrafındaki solgun durgun budala halkayı görse hatta sırf onları görse, onlarla halkaya girdiği an o halkadan olmadığını hissedeceği, bunun şakır şakır alnından ter diye döküleceği an işte hem de daha ilk akşam olacak, o akşam kurtuluşun da ilk akşamı olacaktı. Bu o kadar belliydi ki, o kadar olur. Çünkü hayat budur, bu kadardır. Bu kadar olmayan tek şey işte zihinde kalan bir kaybolmuş ya da burada olduğu gibi bir sırlanma halidir. Bu da işte o ötekinden değildir. Bu bitmez, gitmez, bu azken artar. Kitabı hitap eder yapan, kabri mutalsam yapan, adı anıldığında gülbang çektiren, eli kalbe götüren budur.

Nuhu kendinde öteden beri bir çobanlık güdüsü duyuyordu. Oldubitti mi olan biten olduktan sonra mı o belli değil ama birilerini önüne arkasına katmak ve bununla bu ona katışmış insanla bir yaşama arzusu duyuyordu. Hissediyordu ki o zaman eğer şu insan denen şey bir ona her hali ile rabt olsa onda müthiş bir insan sevgisi çiçeklenecek. Ancak çok sevilir, sayılır, dediği kurcalanmaz hatta sağından solundan bakılır ve yine de çok beğenilirse o da mukabele edebilir hem de misliyle. Yoksa sen orda sen olarak aklında kırk tilkiyle, zihninde bilmem neyle gönlünde bin bir çarpıntı ile ben böyle, bir muhabbet olmaz, böyle düşünüyordu. Şu Aziz mesela ona bir rabt olsaydı o da onu kim bilir nasıl severdi. Ama böyle olmuyordu ki, git gez dolaş bağsız başını her derde sok, nefsine her dakika emret efendim de, dediğini dakika sektirme, olmazdı böyle. Ben diye içinden geçiriyordu keşke ben de sağ olsaydı da akletseydim de Fahrettin Bey'ime, efendim diyeydim doya doya, ah ne saadet bir efendi bulmak, çal kapısını gece üçte, ne diyecek buyur oğlumdan başka, ağla ocağında ne yapacak teselliden, güzel düşündürtmekten, erkek olduğunu ve imanı hatırlatmaktan başka, böyle salma deve gelmez eve, gezmek değil mi her hayvanı mahallesinin köpeği olmaktan bile men eden?

Böyle düşüne düşüne Aziz ile acaba daha bir açık konuşsam mı, sen pek yalnız kaldın desem mi, acaba ne olur diye aklından geçip duruyordu. Aziz'in Erzurum dönüşü bir müddet bunu zihninde gezdirdi, ağdardı dönderdi ve ne ise ne, gene bir konuşayım, hem bakayım rabbelalemin bu bapta ne açıyor, öyle ya, yola çıkmadan yol konuşulmaz, gerçi bizim ömür öyle geçti ise de kim bilir belki o yolun sonu bu, sonrasının küşadı budur, değil mi, kim bilir, derken bunu bilmek görüşme gününe yani haftaya salıya kaldı.

Nuhu ile Aziz, Nuhu'nun nisan ayı geldi vaktidir, bir gün azcık erken çık da Üsküdar'dan Beşiktaş'a oradan Yahya Efendi'ye oradan Aşiyan'a oradan Büyükdere'ye ordan kayıkla Beykoz'a derken bir değil, iki sahili şöyle bir dem edelim bahara içinden bakalım, güneşten çerezlenelim, ani geçer arkasından bakakalmayalım diyerek yolu çizdi. Salı günü saat birde Üskü-

dar'da buluşmaya ahdetmeleri ile karşı karşıya geldiler. Yolda konuşmak Nuhu'nun aslen sevdiği bir şey değildi. Yol dağıtır, daha cazip bir görüntü sözünün tesirini kısar, güzel bir manzara bile dediğine aniden zıt bir fon yapar sırıtırdı. Ama bu sefer evinden hatta muhitinden çıktı çünkü kendinden de çıkacaktı, Balıkesir'e bile gidebilirdi. Sözlerini önceden talim etmedi, hem diyordu bakalım ki söz de vakti gelmiş söz mü, bakarın ki söz benden evvel yola çıkmamış ben de çıkmamış gibi yaparım deyip kendini kendinden razı tutmaya çalışıyordu.

Aziz biraz dağınık ve kafası meşgul geldi. Meşguliyetini de hemen açıklayarak ona bir meşruiyet sağlamak onu o tablaya oturtmak ister gibiydi. Bu tablayı eline alan başının üstüne koyanın sonraki kusurları da bu tablaya yığacağını tahmin eden Nuhu derhal elini kolunu boşaltsın diyerek, "Aman Azizim kırk yılın başı bak bir bahar eyyamında seyre temaşaya çıktık, hem âlemi hem kendimizi, şimdi bırak şu tablakârlığı, dert diye yalandan önünde tuttuğun zerre umurunda olmadığını bildiğim şeyleri, bugün bir kendimize dönelim, nicedir kendimiz diye elden bahsediyoruz," deyip Aziz'i kendi önüne çekti. Aziz hafiften şaşırdıysa da görmediği şey olmadığından çok da yadırgamayıp, "Peki," deyiverdi. Nuhu kendinde bir sabırsızlık duyuyordu, hâlbuki bazen o ne güzel bir gelişle söz, teklif, anın içinde hiç kulağı çınlatılmamışken geliverirdi, ne saf ve ne sürprizli bir şeydi o. Ama bugün o olmazdı, en fazla onun taklidi olsun diye bir zemin serilmeye çalışılır o da dökülür saçılır üstelik muhtemelen anlaşılırdı da. Tabii olayım doğal insan olayım doğrudan diyeyim diyerek daha Yahya Efendi'ye doğru yürürken yakasını açtı.

"Azizim sen biliyorum ki Baba'nı, nefes Baba'nı özlemedesin, onunla gittiğin manzarayı tekrar görmek şu gözünle görmek şimdiki halinle tartmak ve bu yolda hatta ölmek istemedesin," diye başlayınca Aziz aklında başka da bir şey olmadığından, "Ha," deyip durdu. Nuhu, "Ben bu yolda sana kılavuzluk etmek istiyorum, isteyeyim diyorum daha doğrusu," deyip şaşkınlık ölçümü için Aziz'in yüzünü seyre durdu. Aziz pek de şaşırmayarak gene, "Ha," deyip, "Keşke Nuhu keşke ama sen,"

diye başlamışken Nuhu, "Biliyorum senin mürşitliğin nerede diyeceksin. Ben de diyeceğim insanın kendisi zaten halife değil mi, bana bu ismi zaten bizzat veren vermiş değil mi, diploma mı arayayım şimdi sağda solda," deyip biraz durdu. Aziz ile ilk kez böyle ondan geleceği beklediği, taşmasını ve suskunluğun artık ses çıkarmasını bekler gibi bekleyip suskunluktan bir nefes sesi yükselince, "Bana sırlılardan bahsetme ne olur, hatta bahset. Bana fazlası olandan da bahsetme ama edeceksen de et ama şunu biliyorum ki iki kişinin gözü ve gayreti bir mürşit yaratmasa da bir derviş de koyar artık ortaya. Benim derdim mürşit olmak değil, senin olmana kapı olmak, anlıyor musun?" deyince Aziz sükûnetle, "Sanki anlıyorum ama," deyip derin bir adımla, "Nuhu kim olduğun önemli değil, biliyorum benim seni ne sandığım önemli," dedi ve hızla, "Buna da ancak dost denir," diye ekledi. Gençliğini, bir menfliği ırz emniyeti gibi taşımış ve ırzı da bir, "Nasıl olsa olmayacak"ın müthiş mahfazasında gerçekten de muhafaza edilmiş Nuhu bu, "Dostuz, ancak o da..." sözü ile tayy-i mekân bast-ı zaman ederek otuz beş sene evveline Laleli'ye, Beyazıt'a, Taş Kasap'a indi. Öyle bir indi ki sanki ayakları yere vurarak indi. İner inmez o anın içinde tekrar o demi yaşayacağı korkusu, o devrin rengi ve kokusu ve tüm inandırıcılığı ile bir içine işledi ki o zamanı tekrar geçmek için geleceği cennet belledi. O kısacık anın içinden kendini tekrar Çırağan sırtlarında bulunca zerreden küçük bir his, "Benim cennetim de sakın bu ve bu kadar olmasın," diye inledi. İnlerken Aziz'e tekrar döndüğünde onda o gençlik devrinin kızlarında gördüğü, "Nezaketimi suiistimal ediyorsun, hem anlamıyor anlamadığını lâfzen soru ile soracak kadar insanı yoruyorsun, bir de suratının şeklini, kırgınlığını gösteriyorsun hem de her karşılaşmada," diyen o ifadeyi aynı ile gördü. Hele o kız bir keresinde son parası ile çaya davet edip bütün yüz kaslarını bir kaplan terbiyecisi gibi terbiye edip karşısına öyle çıktığı kız, karşısında güneye indiğinde gördüğü kimselerdeki yüz kaslarını çalışarak aynada uğraşarak kendine giydirip her sözü genişlik, ferahlık, bilgi ve hafiften bilgiçlik ile müzeyyen ettiği yüz ile karşısında memnun ilk kez memnun görünen kızın lafın so-

nuna doğru Nuhu'yu ve niyetini anlar anlamaz gene aynı ifadeyi daha da sert bir el hareketi hem de görünmeyecek kadar hızlı bir el hareketi ile yüzüne geçirip, "Ne şimdi bu böyle, arkadaşça oturuyoruz diye hemen, ayıp değil mi," demesi ile Nuhu dünyanın bir ayna olup kendisine yüzünü ve başının hatta kulağının arkasını gösteren o aynada eski en vahşi en ısırgan yüz ifadesini gitmemek üzere gelip diğerlerini zaten elinin tersi ile itip oturur bulmuştu. Kendini o aynada bir çala gördüğünde ensesindeki kıvrımlardan bile bir yabanlık okunuyordu, gömleğinin duruşu bile İstanbul'a uygun değildi. Kendini bu seyre dayanamamış ve gözlerini bir daha böyle şeylere açmamak için yummuş, kız kalkıp gittikten kırk beş dakika sonra o da gözlerini açmış ve bir daha da böyle yummamıştı.

Şimdi Aziz onu o günlere o muhataplara taşımıştı. Tuhafı kendisi de kendini yine bir olmadığı kılığa girmeye çalışırken görmüş adeta istemediği halde hırsız kılığında kendini yakalayan bir hırsız görür gibi olmuş bu ben miyim, nereyi soymaya hazırlanıyorum diye kendine sormuştu.

Aziz'in yüzüne bakmamaya çalışarak, "Ben zaten sana mürşit olayım el vereyim, nefes vereyim demiyorum, bir büyüğün olarak madem de Baban artık bu dünyadan göçmüş kendini yalnız ve bağsız hissetme diye teselli vereyim diyorum. Seni biraz mahzun gördüm dönüşte, elbet ben de üzüldüm bu işe," derken sesini bir başkasının sesini dinler gibi dinliyordu. Konuşurken bazen şu harfe az bas, şu son heceleri ezip durma, teselli derken hele teselliye sallanarak bugünlere gelmiş bir eski zaman kelimesi diye sözde hürmet eden bir cami hocası tınlaması yapma, diye kendine telkinleri de salkım salkım uzatıyor, bir konuşmanın içinde birkaç farklı tonda aynı kelimeyi söylüyordu. Bu farklılığa Aziz de şaşmış olacak ki dönüp baktı, Nuhu'yu inceler gibi baktı.

Nuhu'nun içinde onu Aziz ile yan yana yürüten emniyet insanın sırlılığı değil, aşikârı bile anlayamayacak ya da aşikârın bile en kolay yalanlanacak şey olmasıydı. Üçkâğıtçılığın zeminine doğan, kundak diye buna sarılan, söz diye bunu öğrenen insanın kendi dahil hiçbir şey ama hiçbir şey ile sahici ya da ya-

lancı bir ilişki kuramayacağı sadece kendine gününü yıl edecek birtakım düzenekler kuracağı belliydi. Belli nedir dense, bakın bunu kimse demezdi. Sorulmayan şey bilinenin ne olduğuydu, belirsizleri sorup durur o sırada da biri kendi düzeneğini kurardı, imkânları nispetinde, ah kısmeti nispetinde.

Nuhu, Aziz ona ne kadar bakarsa baksın bin bir dünya perdesinin onu muhafaza edeceğini biliyordu. Birinden biri az incelse işte daha kalını ve tatlı renkteki yüzünde adeta bir mahcubiyet pembesi yaratıp karşısındakini düşündüğüne nadim edecek pembelikteki perde imdadına ağır ağır iniyordu. Buna sebep Nuhu çekinmedi. Bir zillet, bir adilik, bir yalan olur da dünya yardıma inmezdi öyle mi, asla, bu yoktu işte, derken Aziz, "Kusura bakma, çok af dilerim, bu yardım ve merhametini yanlış anladım hemen," diye başlamışken perde Nuhu'yu sarmış, güzelleştirmiş Nuhu takliden inen rengin ruhsarına sahiden de bürünmüş, yüzüne bir ağır adam ismeti inmiş adeta gerçekten intisap edilecek bir adama benzemişti. Kendinin farkında olarak, "Estağfurullah estağfurullah," diyerek özrün sahibi oldu, onu ayak dibine sıkıca bağladı.

Aziz hem konunun açılması hem yardıma gönüllü bir ahbabın verdiği açıklıkla, "Nuhu, sorma Nuhu içim alıp veriyor. Ben geldim geleli düşünüyorum ki acaba Babam öbür dünyaya doğsa dahi benim ona bağım sürer mi, manevi demiyorum o elbet sürer ama neticede duyuyorum eskiden de duyardım ki bir efendi göçünce benzer birine devam ediliyordu. Ama ben başkasını istemiyorum, yine onunla hem de daha derinden hem de o oradayken devam etmek istiyorum. Bana ne diyeceğini harfiyen biliyorum, kendime onun namına küfür bile edebilirim inan ki, aslında ona ihtiyacım bile yok biliyor musun? Düşünerek değil ama duyarak buldum ki insanın sadece bir ilhama ihtiyacı var. Sen büyüyünce ilhamın da büyüyor, o kadar büyüyebiliyor ki ateşe giren İbrahim'i tutup, 'Bir isteğin var mı?' diyen Cebrail'e dönüşüyor sonra da, 'Yok böyle iyiyim,' diyen İbrahim'e dönüşüyor. İnsan kendinin ebeveyni biliyorum, ama bir kibrite de ihtiyacı var ve onunla yürüyen bir şey o her ne ise. Bu kuvvete varamıyorum ama bu kuvvetin varlığını her yerde gö-

rüyorum hissediyorum, zerresini kendimde hissettiğim de çok oldu. Artık tefsirlere ihtiyacım yok, daha yumuşak bir tevil, beni dünyadaki sevdiklerimden uzaklaştırmayacak bir yorum için 6. yüzyıl öncesi tefsirleri okuyayım da oh diyeyim deme arzum yok, bu zilletime ilim irfan ve doğruyu arama, sorgulama diyerek salaklığımı göğe asma gayretim yok. Zemahşeri'de Mukatil'de bir cümleye rastlayacağım diye Arapça öğrenmeye, ne ne demek diye sağı solu yırtmaya, bulduğum olursa elimde sallamaya, salladığımla ferahlamaya gönlüm yok, bir bezgini bend edeceğim diye uğraşmaya muradım yok ya da onun bendesi olmaya, kalbimi keşfetme isteğim var sadece, sadece kalbimi kalp edene kalb olma isteğim var," diye akarcasına söyledi, söyledi.

Nuhu bir mukabele aramaya çıkmanın yolunu göremeyip söze, "Haklısın," diyerek zamk oldu. İçinde yenilgiye ve geri düşmeye benzer bir tökezleme ile sendeledi, tam düşecekken kimin olduğunu bilemediği o ele tutundu. Benzer haldeki herkes gibi buna Allah'ın yardımı, dedi.

Akşama kadar karşı kıyılarda dolaşıp akşam sekize doğru Beykoz'a geçtiler. Birkaç çay bahçesinde oturmuş çay ve kahve içmişlerdi. Nuhu akşam yemeği diye tutturdu. Beykoz'da sahilin karşısındaki sokaklardan birinin hemen girişindeki kelle paçacıya girdiler. Nuhu garsona kellesini nasıl istediğini öyle bir tarif etti ki kelleci bundan kendilerinde olduğuna inanmayarak bir tam kelleyi yanlarında kırıp, "Yani bizdeki bu, bundan mı istiyorsunuz?" diye sorup kellenin her işini masalarında yaptı. Önlerine geleni muhatap alan Nuhu kelle ile konuşurmuş gibi ona eskiden Çemberlitaş'ta şöyleydi, Beyoğlu Balıkpazarı'nda böyleydi, bilmem kiminki şöyle öbürünün böyle diye bir dolu söyleyip durdu. Kelle gerçekten de başının eti yenerek on beş dakikada kuru kemik kaldı ve öldüğünden bu yana ilk kez öldüğüne şükretti, fırını da ateşi de kasabı da affetti. Dünya vitrininden kalktığına memnun artık sadece gülen dişleriyle kaldı.

Anadolu yakasına geçince Nuhu'ya da bir yerlilik inmiş gibiydi. Şimdi gene öne geçmiş gene bildiği ve olmak istediğine bir de olmuşa yıkım kararları vererek konuşuyordu. Aziz bir

şeyin sıkıntısı onun üstünden çekilirse daha bir şeye el sürmeme itiyadındaydı. Hiçbir şansın, lütfun, kolaylığın, kurtuluşun peş peşe olacağına inan etmediğinden bir taneyi avucunda saklar, cebine atıp öbür elini gene uzatmazdı. Bugün de Nuhu'nun girdiği konu geçen seferden tahmin etmesine rağmen şaşırtmıştı. Bir kişinin her kim olursa olsun büyüğü, en yakınları tarafından bile küçültülmeye, yok sayılmaya çalışılıyordu. Baba'yı da kendini de fazla açık ettiğini ve bu açıklardan insanlar içinde yaşandığı sürece hayır bir şey gelmeyeceğini bilmesi gerekiyordu. Dünya öyle sırlı bir yer ki diye düşündü, iki kişi aralarındakini gizlemezlerse yok ederler. Ahali sırlanamadığı, sırlar onlara yaklaşmadığı, inmediği için her sırrı düşkün, müptezel ve illüzyon gibi göstermeye çalışır. Aziz çocukça, "Ben," diyordu hâlâ. Bunun karşılığının, "Sen ha?" ya da, "Sen mi?" olacağı soru bile değildi şimdi düşününce. Açık olayım ki şifa bulayım düşüncesi açık ol da açık ettiklerini de hastalandır'a dönüyordu. Kapaması lazımdı, hiç belli etmeden, kapayacağı bir şeyi olduğunu hiç hissettirmeden. Yoksa işte en acı ve insan ilişkilerini belki başlamadan koparan şey olan birinin gösterip ah ettiği yere kendi en hoyrat haliyle kuyuya iner gibi inen, en olmadık hakkında konuşan, akıl, tavsiye, yön veren gerçek insansızlığın en kaba hali iniyordu. Bugünü savuşturmaktı artık ona düşen. Şerri görmüş, sözünün, derdinin karşılığını görmüş, olup olacağı görmüş ve şikâyetin insan fihristinde karşısında yazan ile bir kez daha parmağını sürerek temas etmişti. Sen mi yalnızsın, işte ben varım, bir büyük mü lazım, daha beni ne zaman göreceksin, başın mı sıkıştı, işte o kendine yeter sandığın halinin meali ve melali, horozun, "Bir de ben varım," deyişi.

Aziz, Nuhu'ya sorduğu, yangın yerlerini gösterdiği hallerde hep dikkatini çeken şeyin önünde bu kez durdu. İhtiyacını ne kadar yanarak anlatsa bunun ulaştığı yere pek de ateşli varmadığını, onu görenin ateş görmüş gibi bakmadığını fark ediyordu. Onu bir mürşide karşı da mesafeli durduran şey aslında buydu. Bu vakte kadar anladığı şey hemen herkesin hazır reçetelerinin olduğu, gözünün bir kararı ve bu iyidir, iyi de herkese iyi gelir deme halinin olduğuydu. Bunu alan ve dinleyen ol-

du muydu da kendi benliğini hem de en yalancı benliğini muhatabının üstüne rahatça bir sarmaşık gibi sarmaya başlıyordu. Yani hekimler nasıl en kolay ezberlerindeki ilacı seni dinler gibi yaparken bir yandan reçeteye yazıyor ve her insanın ayrı varlık oluşu bir dünya pohpohlaması olarak bir çocuğun yediği pamuk şekerine dönüyorsa mürşidin ya da bir büyüğün de hikâye ve acı dinlemeye, yanan bir göğse eğilmeye ne dermanı ne merakı ne eğilecek bir başı vardı. Şimdi kimin yanına varsa ona verecekleri şey ya bir edvar, ya bir esma, ya daha müstakim bir ibadet tavsiyesi idi. Derdi, derdini anlattığı kimsenin aslında uzanamayacağı bir şeydi. Büyük dertler küçük adamlara anlatıldığı için hastalığa dönüyordu. İnsanlarla konuşurken fark ediyordu ki söylediğinin değil, onlara söylenmesinin ve söyleneceğin peşindeydiler. Hiçbir şey gerçek manası ile yeni olmasa da yeni diye de dinlenmiyordu zaten, dinleyenin nasılsa muhakkak eskisiydi ya da bir yerden bildiğiydi ya da olması gerekeni bildiğiydi. Kendini ruhen açmak ile sokakta bir tarafını açmak arasında ruhunu açmak aleyhine dağlar kadar fark vardı.

Kime gitse düşündüğünü ona çok göreceklerdi, istediğini de. Kime görünse bacaklarını örtüp kapatacaklardı koşmasın diye. Öte yandan örtme kapama bilmeyen aç, koş, bul, yetiş, yakala diyenlerin, daha önemlisi kendisine bunları yapması söylenenlerin zaten ne açılacaktan ne koşulacaktan ne menzilden haberleri vardı. Koşmak onlara serbestti, bacakları olmayana. Yakalamak onlara serbestti zaten zihni tutuşamayacak olanlara. Özgürlük elbet övülür tehlikesiz görülürdü, tehlike tehlikesize yanaşmazdı ki zaten. Serbest ama salma deve gibiydiler, tüm bu serbestlik merkezsiz, koşularak gidilen yerler kapının önü, site bahçesi ya da bina merdiveniydi. Serbest olup iştahlandırılıp da daha gideceği yer olan görülmüş değildi. Gidebilecekler bağlı, serbestler bahçe gezintisini dünyanın her şeyine yolculuk ve keşif sayacak kadar dünyadan bî-behre idiler. Sorsanız âlim idiler.

Aziz Erzurum'dan geldi geleli orada üzerine inen örtünün ve muhafazanın altında onu bozmadan yaşama telaşında, telaşını da bizzat o bozmasın diye yaşama hissettirmeme gayretindey-

di. Sanki elinden tutarak bitirdiği artık içinden çıktığı bir hayat ona tekrar gezdirilmiş, gezdirirken de bir şey anlatılmasa da temaşa anlatı yerine geçmişti. Gezerken anlamak hakikat olmuştu. Şimdi ona ayan olan kendi yaşadığı gördüğü akrabalık ettiği anası babası kardeşi, sonrasında Baba, Kemaleddin Efendi ve her şey onunla böyle, onsuz başkaydı. Aynı anda aynı saniyede dünya ona böyle, başkasına bambaşkaydı. Aynı anın, zamanın ve kaderin içinde olunmadığı için herkes kendi öz küreciğinde dönüyor, yakınında dönen başkalarını kendisi ile aynı kapsülde sanıyordu. Buna emindi ki hayır, insan başka herkesten ayrıydı. Yan yana gelmek başka şeydi.

Bu ayrılığı hissettiğinde insanın başka bir insanın gerçek muhatabı olamayacağını da anladı. Zaman bile temas edilen aynılar bile ayrıydı çünkü her şey bir şeye teğet geçiyor, bir şey ile bir müddet yan yana geliyor, dikey yatay ama muhakkak farklıydı. Gözünün önünden on binlerce çakıl taşı irili ufaklı bazısı benzer hatta aynı farklı renkte yakın hatta aynı, akarak geçiyor, gözünü ayırmadan ve içlerine girerek baktığında her birini bambaşka yerden gelmiş, bambaşka maceradan yuvarlanmış ve diğeri ile yan yana durmuş, aralarında binlerce yaş farkı ile ama bir uğultuda dinliyordu. Muhatap duygusu içinde seyrele seyrele dibini göreceği seviyeye geldi. Muhataba o da başka bir varlığa eğilir bakar gibi bakmaya, bir başka benliği binlerce sene öncesinin ya da sonrasının insanını dinler gibi dinlemeye başladı. Nuhu konuşuyor, onu işaret ediyor zamiri değiştiriyor, onu işaret ediyor, Aziz bu anlatılan eski insanı bu kim olduğunu bilemediği ama dinlemeyi makul bulduğu kimseyi başka ağızdan dinliyor, bazı tanıdık bazı hiç bilmediğinden duyuyordu.

Bir sanata ihtiyacı olduğunu iyiden iyiye hissediyordu artık, çok sanatsızdı gerçekten. Kalkan gibi kılıç gibi, tavus tüyü gibi, İdris maharetinde bir terzi, Yusuf gibi bir saatçi olmaya istidadı var mı bilmiyordu ama ihtiyacı vardı. İstidat acaba gerçekte ya da yalanda bir ihtiyaç mıdır? Gerçek ihtiyacı olan gerçek sanatçı yalandan ihtiyacı olanlar yalancı sanatkâr mı olurlar? Yalancılar yalancıyı doğrucular doğruyu mu destekler, arada birbir-

lerine katışırlar mı? Bir adam görmüştü aylar önce, adam birkaç evini ölmeden vakfetmek, istemediği akrabalarına bırakmadan göçmek istiyordu. Aziz gitmişti ön görüşme için Rumelihisarı'na. Hisar'a daha yaklaşırken ruh hali değişmiş sanki Razi ile Zemahşeri ile yakınlığı azalmış, onlardan hafif ayrı yürür olmuştu. Onları duyuyor ama nedense azcık önlerinde yürüyordu. Adamın evine geldiğinde dıştan manzaraya hâkim tuhaf bilmediği cins bir asansörle yukarı çıktı, numaraya bakıp zile bastı. İçeriden birkaç çeşit köpek havlaması geliyordu., "Hah köpeksiz olmaz zaten," derken köpekler duymuş gibi iyice azıtmaya, irili ufaklı ayak sesleri ile kapıya yanaşmaya başladılar. Aziz tedirgin hafifçe geri çekildi. Varla yok arası bir ayak sesi ile köpekler daha da coşarak kapının hemen ardında olduklarını belli edince kapı aniden açıldı. Yaşlıca ve evde görevli olduğu belli bir kadın iki bacağı ile köpekleri zapt etmeye, faydasız olduğunu bile bile tuhaf bir aksanla, "Ama olmaz, olmaz, çekilin bakayım," gibi lüzumsuzlarını sıralayarak görev ifa ediyordu. Aziz aldırmaz görünmeye çalışarak kadına, "Isırır mı bunlar?" sorusunun hep, "Yok, bir şey yapmazlar," olduğunu bilerek sormaya mecal etmeden, "İzzet Bey ile randevum vardı, vakıflar idaresinden geliyorum, Aziz adım," derken kadın, "Evet, beyefendi bekliyordu sizi," diye daha önce binlerce defa açılmış kapı ve önünde edilmiş lakırdının çiğnenmiş sakızını ağzından çıkarıp kapının arkasına yapıştırır gibi oldu. Aziz eve ilk iğrenme duygusu ile adım attı. İçeride, her değişik yiyeceğin piştiği, her düşüncenin girdiği evlere mahsus ekşi bir koku vardı. İçine çekmemeye çalışarak gönlündeki hor görüyü bu zengin evde kendine bir mahfaza belleyerek kadının, "Oturun, oturun," telkinini hiçe sayarak ayakta dikildi. Dikildiği yeri dikilme şeklini beğendi. Bak kötü bir koku bile ne işlere yarıyor dünyada diye düşünürken az evvel yolda hafifçe arasına mesafe koyduğu Zemahşeri'yi düşündü. "Eh ne yapalım," dedi kendi kendine rindane, "İşte her şey kokusunu alana kadar," derken parmaklarını öpüp burnunu sıvazladı. Birkaç dakika bu beğeninin içinde yüzmüştü ki yaşlı ve dinç yüzü alaydan kasılmış bir adam içeri seri hareketlerle girdi. Aziz bu kadar bol alayı bir yüze sığar hiç

görmemişti. Alaylar mimik şeklinde yüzün her kıvrımını geziyor ve başka bir şeyle daha alay edip eski yerine gitmeden fıldır fıldır dolaşıyor, son durma anında en şiddetli alay bir müddet kasılmış gibi asılı kalıyor ve tekrar hareket başlıyordu. Aziz bu yüzü görünce hiç bilmediği bir ürkme ile hayranlık, korku ile teyakkuz ve aslında bunların hiçbiri olmayan bir duygu ile sallandı. Sanki dünyanın gelmiş geçmiş tüm hinleri yüzlerinden sanatlarından, harikalarından bir parçayı bu adama yadigâr bırakmışlar, o da elhak bu çeyizi yere düşürmemişti. Adam Aziz'e doğrudan bakıyor ama bu bakışın nesi Aziz'e, Aziz bunu anlamıyordu. Eliyle oturmasını gösterirken kendisi de oturmuş ve gene dinç ve alaylı bir sesle konuşmaya başlamıştı. Yüzü neşeden çatlayacak gibiydi. Bu olgun yüz, ağaçta toplanmadan, düşmeden haddinden fazla durduğu için artık ağacın kendindeki bir şeyleri reçine, kedi balı, minicik bir yaprak, küçücük bir taş gibi ilaveleri armağan ettiği koyu renk bir mürdüm eriğine benziyordu. Ele alınca pek de sert olmadığı anlaşılacaktı ama duruşu kusursuz, diri ve bir mürdümün alabileceği en son şekilde idi. Aziz adamı bir mürdüm eriği saydı, sayarken ona da neşe geldi. Adam Aziz'in yüzüne inen neşeyi daha yolda görmüş gibi elini uzatıp, "Hah, galiba akıllı bir adamla karşı karşıyayım, ne nimet, ne büyük lütuf", daha bitişine de, "Aman estağfurullah deme eksik kalsın bıktım şu laftan, ömür boyu beklediği söze, istediği şeye estağfurullah diyenden bıktım," deyip kendisi de bu kaçak girişten hemen sıkılmış da asıl yoluna kavuşmak ister gibi, "Bıktım ayrıca bu ahret isteyip durup dünya malına sahip olana düşman olanlardan da, madem o kadar inanıyorsun sıranı bekle," diye başladı. "Hem belki ben bunları ahreti satışa çıkarıp aldım, değil mi, aldım işte," deyip hiçbir şey dememiş gibi susmuştu. Aziz'in bir şeyleri ne ve ne kadar bulduğunu anlamaya çalışıyordu ama bu zamanı yine kendi değişip duran mimikleri, o mimiklere eşlik etmeyen sözleri ile geçiriyor, tüm zihnini karşısındakini tek bir anda avlamaya sarf ediyor gibiydi. Sözleri kendisi için yeterince ilginç ve kendine mahsus buluşlu değildi. Ama insanlar o denli böndü ki kırk yıllık malayaniyi bile ilk dinler de emer gibi oluyorlar, kendileri-

ne mal etmek isterken tekrarladıklarında bile bir cümleyi dört yanlışla tekrarlıyor bundan da razı oluyorlardı. O yüzden gerçekten ilginç şeylerini azcık derinliğini gördüğü bir kişinin kabına boşaltmak istiyor o kap da derin görünürken nasıl oluyorsa ışıktan mı nedendir bilinmez daha boşaltırken taşırıyordu. Aziz bu meraklı ve merakını sadece gene başkalarının ne olduğunu, neden biriktiğini anlamayacakları yere depolayacak adamı seyrederken ve dinlerken onda anlamadığı bir sanat olduğunu sezdi. Ama sanatın ne olduğunu sezemiyordu, bu herhalde en kısa adıyla kendini bildirmeden başkasının hakkından gelme sanatıydı. Adam her türlü ama az söylüyor, o azı neşeyle bir birikmişe katıyor, sallıyor gibiydi. Onunla oturup malları ile ilgili tuhaf tasarruflarını, başkalarına hazırladığı sürprizleri dinlerken kendisine her hitabında, sunduğu her öneri, kurduğu her cümlede "ben bu tuzağı hazırlarım" sanatı vardı. Aziz onunla görüştüğü, işleri tamamladığı birkaç hafta ve sonrasındaki seyrek de olsa her temasında adamın kendinde sanat halini almış bu teamülünü bir an olsun elinden bırakmadığını sadece muhatabını eğlendirir gibi yaparken tuttuğu eli değiştirdiğini fark etmişti. O zaman zarfında ve sonrasında kendini çok çıplak, çok sanatsız bulmuştu. Adamın giyindiği, diline tavrına yerleştirdiği tipte olmasa da bir sanatı olmayanın vahşiler arasında yaşayamayacağı hükmü, verilmiş bir hüküm gibi içine oturmuştu. Şimdi Nuhu ile konuşurken beni de bir sanat çevrelese de işlerin içinden kendime değdirmeden sıyrılsam arzusunu duyuyordu. Kendi olmayı esas belleyenin sanatı olmuyor, olmayacaktı bu belliydi. Kendini gösterip sanat hayranlığı bekleyenin hayali bir kuyruklu yıldıza takılmış kuyruklu yalandı. Sanat için bir o bir bu lazımdı. Şimdi ona da bir kendi bir de kendi olmayan beğenilecek biri lazımdı, Kemal'i çağırdı. Kemal zaten hep onunla değilmiş, hüküm Aziz'de imiş de kendisi bir yalancı eğreti benlik olarak gerçekten de yalancıymış da anca çağrılınca gelenmiş gibi kan ter içinde geldi. Aziz onu resmen yanında bulunca resmî bir hitapla, "Kemal, sen benim kemal derecesindeki iğreti benliğimsin. Hiç şu bu deme. Bu da senin ömrün, bana ekili, sarılı. Ben sanat sahibi değilim ama anlıyo-

rum ve hissediyorum ki sanat zaten eğreti benliğin işidir, sanatçı da o," derken Kemal sanki o günkü sohbette İzzet Bey'in, "Sus, estağfurullah deme," deyişine mukabele ile, "Elhamdülilalah, yani estağfirullah," dedi, derken dudakları ve sesi memnuniyeti zapt etmek için büzülen bir torba gibi büzüldü. Aziz tekrar, "Bak Kemal seni bulduğumda 15 yaşındaydım," derken Kemal rahatlıkla, "Öyle vallahi, elimde büyüdün," dedi. Aziz bu sefer yanan evini seyrederken içine ateşten bir neşe kaçan adam gibi buldu kendini. Öyle ya evi hile doluydu bir yandan, dert doluydu ve yanıyordu. Çok şükür. "Tamam, tamam," deyip, "Bundan sonra sanat sende, sanatçı sensin zaten, beni bana bırakabilir isen sanatlı işleri de ben sana bırakayım," diye bir teklif yaptı. Kemal tam karşısına gerçek bir muhatap gibi geçmiş, Aziz evin damında gözleri kapalı ona hitapla içinden konuşuyordu. Kemal sanki bir evelemede gibi görününce, "Nolur eveleme, ne ise söyle bana," dedi. Kemal tuhaf bir tereddütle, "Efendim," dedi. Hiç demezdi bunu. "Siz, sen, Aziz benim efendimsin, ben iğreti benliksem de gene de emredileni, arzu duyulanı söylerim. Yani aslında ha sen söylemişsin ha ben, anlatabiliyor muyum? Yani ben senin itham ettiğin yere evet bazen giderim ama o iş de karışık, oraya da gizli bir emirle yine sen yollarsın beni. Hem ben de diğer benliklerden gizli iş yaparım. Yani ben sen olmadan bir şey yapamam. Sanatkârlık, teşekkür ederim ama sahibinin sesinden gelir, hayvan adamın hayvan iğreti benliği, kıvrak adamın kıvrak benlikleri olur. Ben seninle bir sayılırım," dedi. Aziz, "Ama bak hâlâ sayılırım, diyorsun, senim demiyorsun," derken Kemal atılganlıkla, "Bende o kadar ilim olsa sende kalmaz Stanford'a giderdim, hocalık yapar, guru muru bir şey olurdum. Malum devir sonları en aptalların toplaştığı zamanlardır. Şimdi görüyorsun aptallar cem oluyor, bunca aptala da lisan-ı münasipten bir büyük gavat lazım, her cem olmuş ahmağın zaman zaman sürü başına geçmesine müsaade eden, her aklı akıldan sayan bir devir geliyor. Bunlar boğulduğunda denizler yeniden mercanlara, balina taze yemeğine, ahtapot sımsıkı saracağı yar-ı garına kavuşacak," diye söylerken Aziz, "Yahu dur, ne bu böyle bunca söz, bunları

da benden öğrenmedin ya," deyince Kemal, "Yook, bunları senin yoğurdunda mayaladım ama etraftan, en çok da Nuhu abimden duydum, Allah razı olsun, ama onun dizelerine de tahmis yazdım, diyelim," deyince Aziz, "Bak Kemal zaten biraz mesele de bu. Ben Nuhu'nun karşısında sanatsız ve çıplakça kalıyorum, onunla beraberken sen benim önüme geç, sen ben ol, ben de sen. Bana mürşit olmak ister, benim hem birine ihtiyacım var hem de artık yok. Ama olsa bile o Nuhu değil. İnsan değil mi ki mürşidine bayılmalı, kızsa da bazen içinden gizlice, bazı bu kadar da olur mu dese de işte o aşk ilkin ona karşı olmalı. Ben Nuhu'yu çok sevip hürmet etsem de pir edinemem ama onu bundan mahrum etmek istemediğim gibi ne olacağının da merakındayım. Acaba yine birine yaslanırsam hayatımda ne değişecek?" diye kendi kendine ama aslında iğreti benliği Kemal'e yöneldi başı uyur gibi önüne düşerek. Kemal tereddüt içinde değildi. "Azizim," dedi Nuhu'nun tonlaması ile, "Madem beni sanatkâr yani kolay yalan söyleyen, olmadığını olmuş gözüken, yapamayacağına hadımken hâllenen, bir role de kolay bürünen sayıyorsun ki haklısın ama haksızsın da çünkü bunları benden isteyen sensin. Ben bunu yaparım ama ceremesi sana düşer. Nüfus cüzdanında senin adın yazılı, sokakta çağrılan isim senin, kalû belâda Aziz dendi sen, "Buyrun benim," dedin. Kimse daha iğreti benliğini hapse attıramamıştır, cehenneme de attıramayacak, yani biz biriz, ama ne dediğini anladım. Diyorsun ki ben bana maniyim ama ben sana mani olmayayım da ortaya daha rahat çık," deyince Aziz, "Aferin Kemal, vallahi," dedi ve Kemal, "Tamam ama onda da şu olur, tutarsızlığın artar. Beni, yaptığım söylediğimle elimden tutup eve severek değil, bir kabahatli gibi getireceksin, suçlayacaksın, ileri gittin, orada duracaktın, böyle şeddelendirmeyecektin vs. deyip duracaksın. Ertesi gün beni önden alıp yanına koyunca muhatabın, benle coşmaya alışmış muhatabın hafifçe kırılacak. Sonra sen yeni hayatın taleplerini karşılamak itiyadına da itikadına da uymayınca beni epeyce susturup kendin konuşacaksın. Tabi kendin dediğim aslında pek az dinlediğin, medrese tahsilli, yılda bir kere mevlit okunurken yanına yanaşabilen molla

benliklerin, kütüphane kartı olup da kütüphaneye hiç gitmeyen okumuş benliklerin, rahmetli ana babanın hayalet benlikleri, Hilmi Baba'nın hiç bitmeyen alaycı benliklerinden onun göçünden sonra sözleşme ile sana dahil olanlar, evhamî benliklerin falan filan yani bunlar bitmez. Yani insan iğreti benliği ne kadar güçlü olsa da benim gibi onunla bir içki âlemi gibi bir şeyler yapıp sonra karmakarışık benliklerden oluşan örümcekli benlikler yuvası olan asli benliğim dediği yere dönüyor. Güçlü iğreti benlik başkemancı tamam, kanaatin çoğu benden tamam, her şeyden habersizler baskın kişilik özelliği falan derler tamam ama devamını ben getirmeyeyim," deyip kendinden memnun ön frenlerini sıkarak durdu. Aziz başı iyice önünde yarı uykulu hemen her geceki halinde şu benliğimle konuşabildiklerimi konuşabileceğim bir dostum olsaydı, diye düşünüyorken Kemal'i seviyor mu nefret mi ediyorum fikri içine tohumu, suyu, hızlıca havada filizlenişi, toprağa düşüp büyümeye başlayışı ile düşerken dikildi. Hatta bu tohum şimdi gölgeli bir ağaç olmuş da Aziz damda değil, anın içinde onun altında oturuyordu. Bir söğüt gibi sarkan açık yeşil yumuşak sarmal dalların arasından ışıklar sızıyor, dışarı içerinin müsaadesi nispetinde seyrediliyordu. Aziz başını hafifçe kaldırıp bu ağacı beğenip sevip sevmediğini kendine göstermek istediğinde içinde bir sevgi değil, kampa getirilip bir yerde oturtulan çocuğun memnuniyetsizliğini buldu. Sevmiyorum, dedi kendi kendine. Nesini seveceğim, geveze, ömrümü bana bırakmamış bir sahte benlik. Ahretle, Allah ile aramdaki asıl perde değilse de perdeyi tutan, geren, hatta perdeye yaklaşmamı engelleyen şey. Gözleri açıldı. Ayağa kalkıp evin damından ışıkların iyice azaldığı şehre, karşı kıyılara baktı. Geldiği dünyayı sevgilisinde hep bir hinlik arayan, vehimleri ile fitil alan, rutubeti hep bir şeyler üreten ruhu ile seyrettiğini kendisi de seyredilirken bir çifte aynada gördü. Onu sevmemeye baskın haliyle aslında sevebilmiş olmayı arzu eden bir duygu gözlerinden şiddetle yaş getirdi. Gözlerinin yaşı kıyıları, derinden ilk seslerini duyduğu balıkçı motorlarını, eğlencesi birkaç saat önce sönmüş şehrin iğreti benliği eğlence yerlerinin hâlâ yanıp sönen ışıklarını sırılsıklam

etti. Yeryüzü yorganı ve gökyüzünün kurşuni üzerine yıldızlı deseni de gözlerinden taşan ıslaklıktan yıldızları birbirine bir mürekkep lekesi gibi taşıyıp bazılarını sildi, bir yıldız akıntısı semada belirdi. Sema kısmen silinir ve çözülürken semanın geri kalanı pırıl pırıl, gökyüzü ışıltılı, yıldızlar, "Aziiiizzz Aziiiizzz her şeyi onların istediği gibi seversen bu sefer biz siliniriz Aziiizzzz," diye bir yandı bir daha yandı bir söndü bir daha söndüler. Aziz yanana ayrı sönene ayrı yerinden bakarken hem yandı hem söndü.

Ev başlı başına bir canlı gibi içindekilerle beraber dönüyor, yuvarlanıyor, büyüyor, kısalıp uzuyor ve bir hüviyet, kendine mahsus evin tab'ı, tabiatı, huyu, âdeti denecek kadar kendine ait bir kimlik oluşturuyordu. Aziz ilk evlendiğinde sahipsiz, yalnız, içine sığınılmış ve zoraki süslenmeye ve oturmaya uygun kimliği iliştirilmek suretiyle içine girilmiş ev, içindekiler arttıkça, içindekilerle geçirdiği zaman, her birinin kendine ait kırıklığının ve arzusunun evin duvarlarına temellerine kadar sıvanıp akarak inmesi ile başka bir varlığa dönüşmüştü. Evine girmeden dışarıdan şöyle bir binaya baktığında onda Tevhide'nin bir eksik kalmışı gözüyle yakalamak ister gibi kısık gözlerini, Alev'in içine çekilmiş benliğini, Adil'in içeride kendi ile köşe kapmaca oynar gibi odadan odaya duvardan duvara masadan koltuğa kaçıp durup hapis bir vaşak gibi yaşayışını, evin damında kendini, gecelerini geçirdiği bu damda bir deliliği adımlaya adımlaya, bekleye bekleye en sonunda elde edecek adamın çatısız bıraktığı binayı görüyordu. Eve baktıkça, içini adımladıkça onda hayatını ve hayatına kattığı insanları görüyor, hepsinden ayrı ayrı ürküyordu. Bütün bunlara sebep neydi acaba, Aziz mi? Kendini suçluyordu ama suçlaması her yöne bir suçlama oluyor ve altında eziliyor, bir hülasa çıkmıyordu. Tek tek kabahatleri bulup suçlaması yargılayıp hapsetmesi gerekliydi ama her seferinde hayatın en başına gidiyor ve o en baş nasıl bir baş ise her suçluyu ya aklayacak ya düpedüz haklı çıkaracak bir baş oluyordu. Öyle ki şimdi şu evin içindekiler de otuz sene sonra zihinlerinde hayatlarının başına

yani şu eve gelseler ve hatırlamaya, hatırladıklarını kendilerine anlatmaya başlasalar kabahat kaçacak ama işte dert o ki bela yine de duracaktı. Tamam denecekti Aziz kabahatli, devir de kabahatli, yeterince serbest değildim, öbür bela da tam azcık serbestliğin benim en havai dönemime rastgelmesiydi, kabahatsiz de sayılabilirim etraf beni azdırdı, evet babam başımı okşamayan, damlarda kendi kendine konuşan eliyle yanaşmayın işareti yapan bir adamdı, ama onun da babası hiç konuşmaz yazarmış sadece, evde çıt yasakmış anası da onun eki imiş, o zaman babam da çok kabahatli sayılmaz bizi kesmedi nihayetinde, anam da Manisa'da kıskıvrak yetiştirilmiş ama serbest bırakılsaydı da şimdi nerde ne yapıyordu kendi de emin değil, çünkü bir keresinde bir genç ve hoppa bir komşuya, "Sorma Hatice sorma, beni iyi bağladılar, kazığımı da her gün oynayıp gevşemiş mi diye kontrol ettiler hem. Yani sırf bağlı olmak değil milim oynamadan bağlı olmak mühimdi, her bağ bağ sayılmıyordu," deyip, "Ama şimdi fark ediyorum ki beni böyle bağlamasalar ben şimdi ya bir yerde şarkı söylüyor ya oynuyordum, mayamda inanmazsın bu var, dört kere evlenmiş beş kere boşanmıştım. İşin tuhafı bu küçümsüyor gibi söylediğim, "Ya şarkı söylüyor ya oynuyordum"u derken hâlâ heyecanlanıyorum, ah ediyorsam ona ediyorum. Dergilerde okuduğum âşığı tarafından bıçaklanan kadınlara imreniyorum, kırmızı elbiselere, gece sabaha karşı işittiğim bazı ayak seslerine, kısa ve dolu bir ömre imreniyorum. İhtiyarlayacak bir kocakarı olmak beni üzüyor. Rezil olacak bir genç kadın olmayı tercih ederdim, gözleri kanlandırmak isterdim, sonra da şalıma sarılmak. Ama bunları dediğime bakma tabi, ben kim," diyor sonra da o, "Ben kim?"i "ben oydum da beni o benlikten resimden oyar gibi oyup çıkardılar," derken nefesi kesilir gibi oluyor, bunu hissettiği ve kendi resmini içi oyularak önüne düşmüş gördüğü anda nefesi tam kesiliyordu. "Cânım ye le lel le le lel lel li."

Hâsılı şimdi bu böyle böyle düğümlenip bütün kabahat Âdem Aleyhisselam'a devredilecek gibiydi Havva anamızı da ihmal etmeden tabi. Bütün bunlardan çıkan netice yani dert yani illet bu kadar sahih iken her şey gider o durur, her şeye

boşverilir onun hesabı tutulur, defterler bile ona göre dürülürken o halde kalan değil miydi esas? Anlaşılan dert, bela, ister öz benliğinden ister öz akrabandan ister başka bir yerden muhakkak inecek, şekli o verecekti, yoksa insanın şekli olmuyordu. Kaydı o tutacak, deftere o yazılacaktı, insan onunla anılacak, yaftasında o yazacaktı, hatta diğer bütün çepçevre bu akarın akışı için icat olunacaktı da daha niyeydi peki, en önemlisi kimeydi bu şikâyet?

Aziz, Adil ile biraz ilgilenmeye başladı. Onun bir ruh taşıdığını düşündükçe fena oluyordu. Başka çalışanlarda gördüğü ve çok garipsediği halde etraftaki en ağır en vakarlı adamın bile nasıl bir hoşgörü ve doğallıkla karşıladığını bilemediği şeyi yaptı, birkaç kere Adil'i elinden tutup çocuk yaz tatilinde iken işe getirdi. Anlayamadığı bir manzara onun da önüne açıldı. En nemrut, en suratsız, selamsız sabahsız, nadan adam bile varsa bu manzaradan çok hoşlandı. Hepsi Adil'e bir yanaştı, en sıradan da olsa şakalaştı, söz söyledi, en cimriler bile şeker aldı, en ihtiyar çelimsiz dizine oturttu, en disiplin sevdalısı odada ses çıkarmayan bir çocuğa methiyeler dizdi, işe almalara kalktı. Çekingen insan içine çıkmaz Adil bile iş yerini pek makul bir yer olarak zihninin içine aldı, yine tedirgin ama huzursuz da olmadan akşama kadar durdu. Onun o çekingenliği de etrafı cezbetti, maşallah ne terbiyeli çocuk bak dur sus bile dedirtmeden kendisi duruyor, dedirtip, "Sen hep gel"e bağlandı. Aziz zaten bu Türk milletine has diye düşündüğü çocuk merakını hep merak ediyordu. Acaba erkekler gerçekten erkekçe yaşayamadıkça çocuğa mı bağlanıyorlardı? Bu kadar sağlam iplerle eve, ananeye... bağlı olunca gerçekten de en azından büyüyünceye kadar sevecek bir tek çocuk mu kalıyordu geriye? Bazı şairler şiirlerde bile kadın demeyip çocuk, çocuklar deyip duruyorlardı mesela. Yazan adama bakıp senin çocukla işin ne, bir işlerin yoluna girse, bir gerçek sevdiğine kavuşsan çoluğu çocuğu nerde bırakırsın kimbilir diyesi geliyor, diyemiyordu. Mesela şimdi Aziz elinde Adil ile iş yerinin avlusunda beğenilen bir resimdi. Kimse şimdi önüne çıkıp da bir şey diyemezdi. Doğal insan kimdi burada, hastalık mukabili, eksik-

lik mukabili, dert mukabili davranmayan, kimdi? Bütün merhamet biraz büyüyene kadar çocuk üstündeydi. Çocuklu adamın da bundan nasibi vardı, o da çocuk büyüyüp elinden karşısına geçene kadar hayata böylece katlanır, çocuk büyür büyümez çökerdi zaten.

Adil babasını izliyor o izledikçe Aziz birtakım pozlar alıyor çocuğa beğenilmek istiyordu. Sonra da acaba bir zevki var mı, uğraşıp duruyorum bunlar aklında kalacak mı, değer mi, doğru düzgün durup işimi mi yapayım diyor ama sonra beğenilme ve başka bir insan olduğunun altını çizme Adil'e de gör bunu da gör, sonra görmemişle bir olma, demenin önünde mendil açmış buluyordu kendini. Bazen pek dilenci, bazen de nasıl kazandığını bildirmezse pek zengin buluyordu kendini. Adil iki üç kere bile babası ile işe gitmekle ona daha sokulur olmuştu. Aziz bunu görünce kendini kolay bir işin içinde hissetti bir an. Ancak bozulan işi düzeltmek zordu gerçekten de. Bir şeyi az çok istenilen umulan şekilde yapmak ve bunun aksini görmek pek zor, hem de tuhaf yollarla olmuyordu da bu vakti ya da haddi geçmiş bir şey olup ihmal, kibir ya da kötü niyetten bozulmaya dönmüşse karşısında müthiş bir şüphe, itimatsızlık ve sevmeye mukavemet buluyor, bunu değiştirmek artık olağan yollardan olmuyordu. Bu yüzden en azından bunu çok bozmayayım, üstelik bakalım ki bu çocuklar geçmişi geleceklerinde yeniden ihata ederlerken haklıyı haksızdan, sebebi illetten ayırabilen kimseler olabilecekler mi, zor, kaç kişi ki bunu yapabilen. Hakkı pay edebilecek, merhamet edebilecek, hatta haksız yere de olsa suçu üstlerine alabilip bir göçmüşü rahatlatabilecekler mi, çok zor. Bütün ama bütün mesele gücenik ve kırgın olmamakta. Gücenik insan karşısındakine karşı adil davranamıyor, diye geçirdi içinden. Sonra gücenik bırakmamak da insanı oldurmak değil ama çocuk bırakmak aslında. Gücenikliği insanın kendisinin ortadan kaldırması gerekiyor, bu zaten hak terazisini elinde tutabilir olmayı, o makamı müjdeliyor, diye düşünürken düşünceden ayrılığı yavaşça bitti ve düşüncenin içine girdi, bir oldu. Kendisi babasını da anasını da öbür dünyalarında rahat etsinler diye binlerce kez affetmiş, kabahatli ve

kalın kafalı olan, halden anlamayan çocukluk eden ve onları çocukluğa çeken bendim, çocukluğa çekilmediler çünkü gittikleri ve hayal ettikleri yer bambaşka ve irtifalıydı, havadardı, ben onlardan sonuna dek razıyım, hak da razı olsun," diye söylemiş yüzlerce kez dua etmişti. Şimdi kendi çocukları benzerini ona verirler miydi böyle bir şeyin gittiği yerde kendine doğru yaklaştığını, yerden yükseldiğini görür de gözleri dolarak onu taşıyan bulutu öper kucaklar mıydı, zordu. Hayal ederken bile emek verilmesi, feragat edilmesi gereken bir düşünce yavaş bir çöküşle aşağı doğru, kazandığını yere, toprağa bırakmak ister gibi iniyordu. Sonra? Sonra alçalan bir yeryüzü, bir yüksekliğin daha yere düştüğü alçalan ayaltı âlem.

Nuhu'dan öğrenmişti bu ayaltı âlemi. Nuhu, "Şu Newton denen eşna ve edna herif olmayaydı, şu basiret gözünü kıl basmış kütle çekici olmayaydı dünya başka dünyaydı Azizim," derdi durup durup. O zaman yani bu Newton şerefsizi olmasaydı dünya şimdiki illetlerini tanımadan ölecekti. "Ne saadet şu tanımadan ölmek, düşünsene," diye hayali takibe alırdı. Aziz, "Tanımadan ölmek tanıyıp kurtulmaktan daha mı iyi, daha mı yüksek?" der demez Nuhu, "Ah Azizim ah, tanıdıktan sonra bir şeyi bir daha huzurlu ve gerçek anlamda temiz olamazsın ki. Kurtulma mücadelesi vermiş bir yaralı, hem de hayali hep patladı patlayacak iltihapla dolu bir ruh olursun ancak. Kurtulma mücadelen kalkanın olur ama kalkansız ve hayalsiz bir huzur ancak tanımayanda, bir illete hiç bulaşmayanda, bir vakit onu güzel bulmamış, baş çevirmiş olanda olur ancak," der ve hiç arasız, "Beni dağıtma bak Newton'daydım," diye sanki Newton yakında bir yerdeymiş gibi azcık hareket eder ve onu karşısında bulurdu. Aziz bu Nuhu'nun ayaltı âlem diye anlatıp durduğu yeri hem merak ediyor hem itiyadı üzere merakı ile meraksızlığının mutlak kesişeceğini bilip sadece olanla olmayanın bilenle bilmeyenin bekleyenle beklemeden başına gelenin o kesişme noktasını durak görüyordu. Nuhu ise olmuşa olmamışa olacağa mani olana gerçekten inanıyor, bir şeyin başka da olabileceğine en azından söz söylerken yanıp yakılabiliyordu. Tüm iştahı ile, "Ah ki ne ah, bak bir bilgiyi arkadan

gelen başka bilgin yok ediyor görüyor musun, cahil değil, başka bilen yok ediyor, iptal ediyor, tımar edeyim derken hadım ediyor, soyunu kesiyor. Bir keşif başka keşşafça yalanlanıyor. Ve kâinat ele geçmiyor, her yakalayan hakikati elinden bırakmak zorunda kalıyor çünkü ve başa dönülüyor, başka yola çıkılıyor. Tam yakalanmış bir hakikat görüyorum ya da eskilerden aniden tutulmuş bir kuş gibi kendine kanat çırpan bir üst seviye bilgi görüyorum hep de nasıl oluyorsa daha bakarken ardından gelen onu serbest bırakıyor. Sanki o yöne bakana bakışın karşılığı gösteriliyor. Bilgi de, o döne döne inen nazenin de bırakılmasına şaşarak, kafesinin açık unutulduğuna inanamayan, bunda bir hinlik arayan bir kuş gibi önce tedirgin ve kısık, sonra küçük kanatlarla, sonra da kimbilir kalbinde nasıl bir çırpınış taşıyarak kanatlarından ziyade kalbini çırparak onunla yükselerek kendi sema çizgisine adeta bir taşıta binmiş gibi binip gözlerin nazarından korunmak için de kendi uçuyormuş gibi yaparak kanatlarını genişletip uzaklaşıyor. Duygusunu vermeden hem de. Bence âlim bu yüzden Allah'ın sevgili kulu, birinin bulduğunu öbürü sildiği için Allah'ın işini kolaylıyor çünkü. Avam silemez, avam unutamaz, unutturamaz çünkü avam yapışır, her şeye yapışır, bilgiyi bile geleneğe çevirir, tarhana çorbasına çevirir, üstüne de bu da bizim yolumuz yöntemimiz der. Tarhanaya nane katar da, 'Nev râh,' der. Bir yandan da kendisinin avam olmadığına inanmak içim âlim izler, sözde bilim takip eder, yani o da hakikati gizlemek için üstüne düşeni yapar." Nuhu bunca sözü söyler söyler ve onu bekleyen asıl söze daha önce defaatla söylediğine gene gelsin mi bu gelmeler sözü tombaklıyor mu bıktırıyor mu, artırıyor mu, eksiltiyor mu güne göre kısa bir hesap yapar sonra da hovardanın ve benliğine binip alışverişe çıkmış olanın vicdanını hatırlamak adına birkaç saniyeliğine yaptığı, "Alayım mı almayayım mı, aslında bir sürü var yahu, ne gerek," diye vazifesini tamamlar tamamlamaz kasaya yönelmesi gibi söze girişirdi.

"O vakit inan ki Aristo birinci, Farabi ikinci iken ben de belki üçüncü üstad olacaktım. Ayaltı âlemini Newton ednası bozdu, dünyanın düzenini bozdu. O bozulmayı beğenenler, bo-

zulabiliyorsa ben ya da bir benzerim de bozabilir şevkiyle, yani her hainin şehveti olan bozulma görme, onun ardından gitme saiki ile ilim ve fen kestiler, taş oldular, fen taşı. Allah bu taşı alsın, başka bir taş kesilenin üstüne inşallah atsın. Taşı taş kırsın. Newton bozguncusunun da ipliğini pazara çıkaracak bir halâskâr gelecektir elbet, geldi de, hem de yine de ondan insaflısı. Ama ne olsa işte bozuğa insaf artık para etmez, 'dünya sen artık ayaltı âlem değilsin,' denince buna rağbet etmez. Kime ne desen alınıyor, küsüyor, hemen bir avuç ilaç içiyor da dünya bunca fen iftirasına ne yapıyor kim bilir, kendini kapatıyor büsbütün herhalde," diyor ve hızını alamazsa her vakitki vasiyetini Aziz'e tane tane tekrarlıyordu. Vasiyeti, ölümünden sonra fen taşı dediği Newton soyundan dediği her bilim adamının boşa çıkan ilminden, "Tam öyle de değilmiş"inin arkasından mezarının ziyaret edilmesi ve bu haberin ona, kabrine yetiştirilmesiydi. Nuhu hem de tüm itikadı ve bu vasiyetin gerçekleştiği vakti bir anlığına dirilip de seyretme arzusu ile, "Bak iyi dinle, ihmal olmasın aman, bu desti yine kırılacak biliyorum bir gün, iplikler pazara çıkacak biliyorum, ipliğin işi ne sanıyorsun birbirine bağlamak değil, kopmaktır ipliğin işi, vasiyetimdir," diyor ve ayağa kalkarak vefat etmiş bir Nuhu'nun tüm hüznünün bedenine harmani gibi sarıp değiştiriverdiği bir yüz ile ve artık kendi eksiği ile dünyayı büsbütün başka ve çoktan kıyamette sayan ayrı bir sesle, "Önce sen, senden sonrakilere de sen vasiyet et ve göster ki tatbikinde de yanında olsunlar, aman ha bak gözünü seveyim. Neyse, yeni gelenin de yeni iftiracının da ipliği pazara çıktığında ve ahali her zamanki gibi o ipliğe bakıp sanki başka ipliğe, gene bir uyduruk, zayıf, aşksız bürülmüş ipliğe bir daha hiç öyle davranmayacakmış gibi yaparak ve kendine şaşarak 'vah bize,' dediği günün akşamüstü ben kabrimde yattığım yerde gene dertlenirken koşarak başıma gel. Senden sonra da aynı mayadan, bu güzel haberi kucaklayan bir zevkâver de muhakkak başıma gelsin. Bu da bir meydandır, boş kalmasın. Girin kendi kolunuza ve halveti deveranı ile kendi etrafınızda bir temiz, bir neşveli çarh edin, çerh atın başımda. Emin ol ve olun ki ben de yattığım yerden kemiklerimi birbirine vu-

rarak dem tutacağım toprağın altında ve başıma dikilmiş, saçılmış gülleri koklayacağım yerimde," diyordu. "Mirim te re lel le le lel lel li."

Adil'i hafta sonları kendi kendine yürürken yanına alıyordu bazen. Hem kendi kendime iken onunla konuşur anlatırım belki diyor ve Adil'i bir dost gibi özlüyordu ama bir araya geldiklerinde çocuğun ağır yürüyüşü, bakmak istediği yere hemen kavuşamamak, yokuştan hemen inememek, çıkamamak zihnine mani oluyor, onu tekletip sinirlendiriyordu. Adil'in kapaklanma ile sonuçlanan hızlanma gayretlerinden de netice alamıyor, çoğu kez eve küskün dönüyorlardı. Uğraşsa da kendi ile kalamıyordu onunla iken, anlatabiliyordu bazen ve Adil'in utanır gibi içine çekilişini görüyor, ne derse neden bahsederse daha içeri ya da ne vakit azcık dışarı uzandığını izlemeye çalışıyordu. Ancak bunlar da durumun ihtiyacı gereği uzun mesailer ve emekler içinde yüzerek yapılabilecek şeylerdi. Aziz biraz emeğe boyun eğmekle beraber meylin, istidadın çabuk baş veren bir şey olduğu zannından çıkamıyordu. Adil 13 yaşındaydı daha ama bu Aziz'in aklındaki on iki yaşa benzemiyordu. Bunlar çocukluğa tarına elverişli arazi bulmuş gibi yerleşenler diyordu kendi kendine. Çocukluğu ne kadar uzatırlarsa kâr diyordu. O balonun içini, o direksiyonun aslını, bir sözün gerçek halini merak etmeyenlerdi aynı zamanda. Mahdut hal, hal olarak onlara verilse, mazur görülseler ve bakılsalar 55 yaşında da bu hal devamını talep ederlerdi muhtemelen. Halin bazı iyi yerinden çekilmiş resimleri de ellerinden düşmezdi elbet. Kendilerini saf ve bezesiz, dünya halinin dışında lekesiz tertemiz, çabucak kırılan görmek pek beğenilen bir resimdi. Adil'i elinden tutup çıkardıkça Alev'in tutuşur gibi olduğunu fark ediyordu. Bir sabah gene Adil hazırlanırken Alev'in ona tükenir gibi baktığını görüp, "Kızım evladım, sen yapma bari bak şu çekilmez şeylerin içinde dönüp duruyorum, sen benim bu evde ipimi bağladığım direksin. Kardeşini alıp çıkıyorum da sanma ki dışarıda sana hayal gelen şeyler yapılıyor, hayal sadece içinde, şu halinden iyisi hiçbir yerde yok, inan bana. Kendine ram ol, seni anlıyor takdir ediyorum," demiş kızı da kucağına almıştı ki kız

beklenmeyen bir olgunlukla, "Tamam baba," demiş ağlamaklı, "Yine de bir kere de beni çıkar, olmayanı ben de göreyim de rahat edeyim," deyince Aziz, "Peki hadi o zaman," deyip Adil'i evde bırakıp Alev'i yanına almıştı. Kız babasının elinde ağırlıksız, ateşten, dokununca küle dönecek bir tüy gibiydi, ne dese söze damlıyor, yokuşlarda bana mısın demiyordu. Aziz'i evliyasını bulmuş da susuzluktan kurumuş gibi dinliyor, kaldırımları cennet, asfaltı zerrin bir ırmak gibi adımlıyor, kendisi de görülmedik bir ışıkla ışıldıyordu. Aziz o gün kızını zaman zaman kucağına aldı, bazı indirdi, bir pastanede limonata içtiler, ona muzlu bir rulo pasta aldı, ayaltı âlemi anlattı, ay üstü âlemi resmetti, Alev âlemden âleme kayıyor, pastası bittiği halde sanki yeniden başlıyordu. Bir arabaya binip Kanlıca'ya gittiler. Koca çınarın altında oturdular. Tepelere tırmandılar, güneş hep eşlik halinde, Alev bazen heyecanına yenik düşüyor ve dolu gözlerini silip duruyordu. Fırından üzümlü kek aldılar, etrafındaki yağlı kâğıdı dikkatle sıyırdılar. Kâğıdın iç yüzüne tırnaklarının tersi ile adlarını yazdılar. Alev güne ömrüne yerleşir gibi yerleşiyor, Aziz de anlayışlı, hiçbir şeye olmazlanmayan ve her şeyi makul ve had safhada makbul bulan bu yeni arkadaşına kamyon boşaltır gibi olanı olmayanı olacak olanı anlatıyor, onu kendine tam bir refik ediyordu. Eve gece on bire doğru döndüler. Tevhide'nin siniri tepesinde Alev'i ışıl ışıl görünce hiddeti katlanarak, "Hah yeni anam, bir sen eksiktin," deyip kızı azarladı. Alev onu duymuyor, duyduğuna zerre aldırmıyordu. Aziz de, "Merak etmediniz inşallah, epey bir dolaştık, karnımız tok, kızı kendine bırak, ben de üste çıkıyorum," deyince Alev mutluluktan parlayan tüm cismiyle babasına koşup, "İyi geceler baba, beni de istersen hemen koşarın uyandırmayayım falan deme nolur," deyip babasına uzun uzun sarıldı. Günün muhabbetini halen muhafaza eden Aziz de kıza mukabele edince Tevhide hep yaptığı gibi gözlerinin ışığını bir lambaya üfler gibi söndürerek içeride hep oturduğu karanlık küçük odaya geçti.

Alev her tutuşan gibi, her bir cazibin meczubu gibi yetinemez halde, olunca çok mutlu ama bir sonrakini düşünmekten ve sonradan endişe etmekten tedirgin, her mani ya da menfilik-

te de ölümün kıyısında gibi yeise batmış kefen dikmedeydi. İsteği gökyüzünden dahi görülecek parlaklıkta ve netlikte babası ile her gün beraber olmak, ya odada ama en çok dışarıda onunla yürümek, konuşmaktı. Bu yoksa başka da yoktu. Gözü babasının gözünde eli hep havaya doğru ona uzatılmış tuhaf bir şekildeydi. Aziz kızının halinin farkında değil gibiydi. Akşamları kendi başına damda oturuyor, hafta sonları bazen Alev'i alıp çıkıyordu. Alev ilk yaptıklarının aynısını istemedeydi, onun isteğini fark eden Aziz buna mukabele edemeyeceği için, "Kızım o bir kerelikti, düşün ki sana bir mücevher alındı, onu koy sakla, her sefer aynı olmaz, her sefer ayrı bir seferdir, bunların toplamı bir şey etsin, lütfen bana böyle istek içinde bakıp durma, asabım bozuluyor," dese de Alev o çocuk hali ile tasnif ve ayırmayı, bekleme ve sabrı ayağına giyer gibi giymeyi beceremiyordu. Bir keresinde de çıktıklarında uzun verilmiş ara ve birkaç çok kısa geziden dolayı çok kırgın olan Alev babasının elini bir gevşeklikle tutup hiç de konuşmayınca Aziz derhal kızı seri adımlarla eve bırakmış ve bir daha da yanına almaya tövbe etmişti. Kendi kendine, "Çocuktan ne umuyorsun, vazife desen değil, bu çocuklar öyle bir hevesin yanı sıra ruhsal terbiye de kabul etmiyorlar baksana," diyor, kendini gayrı memnun ama selametli bir yana bırakıyordu. Kendini, babaya kırgınlıklarını, ondan gelecek bir gülüşü, kahkahayı havada yakalayıp yakasına asma çabasını, yüzüne bakılmadığında duyduklarını, içine oturan, içini kesen kestirenleri bir bir hatırlıyor ama bütün bu hatıradıkları tek gerçek muhabbetin ve aşkın kendisinde olduğu zannından başkayı ona teslim etmiyordu. "Bir benim halime, halen halime bak bir de şunların arsızlığı ve talebi muhabbet sayışlarına bak, yazık," diyor, dediğini giyiyordu.

Adil kendi içine kaçmakta bir sanat edinir gibi olmuştu. Kaçıyor kendini oyalıyor, okulu da iyi idare ediyordu. Alev ise daha rahatsız görünüyor, etrafla bir mukayesenin, hayatla terazinin peşinde görünüyor ve eli boş gönlü yaslı duyuyordu kendini. Tevhide her iki çocuğa da Aziz'in yazık ettiği kanaatindeydi ve en çok Alev'e acıyor, onu iyileştireceğini daha makul yere taşıyacağını düşündüğü kendi telakkilerini yerleştirmeye onun

da bunları kabul ve yürürlüğe koyduğunu görme arzusuyla her gün tetkike çıkıyordu. Ancak Alev, bu inatçı kız bir türlü kendi hak ve hukukunu kendine layık görmeyen bu kız zaman zaman konuşurlarken hâlâ babasını sayıklıyor en küçük harekette oraya koşacağı belli, emniyetsiz bir zevce gibi duruyordu. Tevhide hayatı hayat olarak beğeniyor, ulaşmaya uğraşmaya layık buluyordu. En çok istediği şey kızının hayata girmesiydi, girebilenin çok az olduğunu görüyordu çünkü. Gözü girmiş gibi yapan, kapıda bekleyen, büsbütün dışarıda yığınlar görüyordu. Şimdi Üsküdar'a, pazara, çarşının ortasına girse etrafta bir dönse görecekleri hep hayatın dışında geliyordu ona. Bunlar tencereye çoluk çocuğa kocalarına yetişmeye onları bir şey yapmaya çalışan kadınlardı kendisi gibi. Hâlbuki bir cins vardı, onu kilometrelerce öteden tanır ve bağrı tutuşurdu, o bir yörünge sahibiydi. Yaptığı yetişme, yediği karın doyurma, gülümsemesi dışarıdan bir dürtü, bir görüp duyduğu değil, hissettiğiydi. O cinsin gözü başka yürüyüşü başkaydı, kendi meşgalesinde hatta hiç meşgalesi yokken bile meşgul daha doğrusu meşgale ya da insan arayan halde değildi. Tevhide bu cinsin tam ne olduğunu da neden böyle olduğunu, neye kavuşup böyle olduğunu da bilemiyordu. Birkaç kere çocuklar küçükken onları sahilde hava aldırmaya çıkardığında bazı turist herhalde Avrupalı kadınlar görmüştü. Onların hali tavrı giyimi kuşamı ona hemen tesir etmiş, onu üzmüştü. Her değişiklikten, kendine ait olmayan her kuvvetten, her güzellikten üzülürdü zaten. Üzüntü içini yara yara ilerlerken nasılsa, "Başka olan ne, nerede, üzen yer neresi acaba?" diye düşünür gibi olmuştu ve göz ucu ile takip ederken "acaba serbest olmaları mı, ama onlar da yerlerine gidince bir yere belki bağlanacaklar, renkli giyimleri mi, ben de giyinebilirim tam olmaz ama işte evirir çevirir benzetebilirim, bu turistleri görmeyene görüp de bu gözle bakmayana fevkalade gelebilirim, ayrıca onları başka kadınlar da görüyor şimdi benim gibi, onlar da görüyor da neden ben hastalanıyorum, onlara dokunmayıp bana dokunan ne, mide hassasiyeti gibi bir gönül hassasiyeti mi var," diye düşünmüş, o sırada kadınların yanına sanki onların rehberi ya da bir fahri gezdi-

ren ahbapları gibi başka bir kadın gelmiş, onları dikkatle inceleyen Tevhide'ye o da bir iki bakıp tebessüm edince sohbet başlamıştı. Rehber kadın Tevhide'yi yerli bir kadın olarak anlaşılan yabancılara tanıtmış, hakkında birkaç şey söylemiş, Tevhide de bütün dikkati ve kalbindeki yangınla onlardaki kendine fevkalade geleni keşfe çalışmıştı. On on beş dakikalık bir çevirmen vasıtası ile ulaştığı ip ona biraz değişik gelmiş, evirip çevirmişti akşama kadar. Anladığına daha doğrusu sakin ve kendiyle kalıp fazlayı sıyırmaya gayret ettiğinde içine üşüşen düşünce kadınların sadece kendileriyle sulh içinde olduklarıydı. Menfi değillerdi, yakındaki lokantadan gelen koku ve onların bankta oturuyor oluşları dertleri gibi durmuyordu. Ama buna rağmen hafiften aslında yavan bir halleri de vardı, duruşları güzeldi de o duruşu ayakta tutan şey öyle pek bir kudrete benzemiyordu, sırığa sarılı domates gibiydiler, yere değmiyor çürümüyorlardı ama kim sarmışsa iyi sarmış, iyi dikmişti, hepsi güneşi alabiliyor, yere düşen hâlâ sırıktakine bakakalmıyordu, bu da gene Batı'nın fennine dahildi galiba. Nihayette ama kendi kuvvetleri değildi. Onları diğer domatese tepeden baktıran güneşi daha çepçevre aldıran, sırıktı, ipti, bir iş bilenin kurduğu düzendi. Birden fark etti ki düzene dahil olan Avrupalı buradaki düzensizliğin içinde çıkmış, kendi sırığını hem kendi bulmuş hem kendi dikmiş hatta sırıksız durabilecek kadar omurgası değişmiş kadar havalı da değildi aslında. Yani onun asıl kalbini ağzına getiren ne olduğunu nereden kimlerin yanından çıktığını bildiği bir kadının başka bir varlığa kavuşur gibi kendine kavuşması ve bu kavuşmanın eşsizliğiydi. Avrupalınınki bunun yanında çocuk oyuncağıydı, hele bir gitse baksa, menbaını görse pek kıymetsiz ve yavan bulacağı da muhakkaktı. Bu şimdi gördüğü kadınlar kendilerini ve olan biteni beğeniyor gibiydiler, bu Tevhide'de hiç olmayan bir şeydi, beğenmek, kendinden memnun olmak, etrafa bakıp bir şeyi başka bir şeye layık görmek. Tabiata müdahale eden bir tabiatı vardı kısaca. Tabiat seyrinde başkasının da kazandığını onun da beğenildiğini görmek ve bunu kabul etmek hiç içine girmiş bir şey değildi. Bu derhal dışarı atmaya çalıştığı bir şeydi. Bunu düşünmek,

şimdi bu karşısındaki insanları hafif ve ferah bulmasına sebep oluyordu ama böyle görünce onları da beğenmesi suya düştü. Bunlar bir şey bilmeden kendi kendine iyi olmaya mı çalışıyorlardı, yaşam şartları mı, bir öğretenleri mi terbiye etmiş de bir hizaya getirmişti? Karar vermede ve neticesinde hüzünlenmede dergilerdeki kadınlara bakarken hissettiği gibi acele mi ediyordu, gün daha yarıydı, akşama dudak aynı yerde mi olacaktı ya da baş yastığa uzanırken sabahki ağırlığı ile fark ne kadar olacaktı? İçinden inşallah Allah kimsenin derdini eksik etmiyordur, diye geçirirken Aziz'in evde o tuhaf haliyle bazen başka başka şeylerin içine katarak söylediği "bir şey tarafından ele geçirilmek, ıstıraba müşteri olmak" düşüncesi de birden sanki karşısına camdan bir resim gibi geçip baktı. Tevhide ona bakarken resim olmadık yerlerinden soyuluyor, cam eskiyip matlaşıyordu, derken hızlıca erir gibi kayboldu. Silkelenip, bana dedi kendi kendine, yerli, yani nelerle didindiğini bildiğim insan yüksek geliyor, kimi devirip geldiğini bilmediğim şeylerin şüphesini alt edemiyorum. İnanmıyorum da, mesela şu kadınlara şimdi aslında inanmıyorum. Bunlar yorgun değiller, arka ceplerinde bir gizli silah yok, ölümden bahsedildiğinde ürkerler hemen, ama aldatılınca değil, bu da tuhaf. İnsan saygısı insanlığı maskelemiş, kimsenin kimsenin umurunda olmayışı herkesi rahat bırakmışa benziyor, gergin değiller ama gerilmeyenin de fırlayıp gideceği menzil neresidir acaba kendi ayaklarının dibine fosalıp düşmekten başka?

Derdi zoru Alev'di. Onu bir maya olarak görüyordu, kendi mutfağındaki bir maya. O dergilerde gördüğü, röportajlarını okuduğu, evlerinde çekilmiş resimlerine baktığı gibi bir sanatkâr olmalıydı. Sır dolu. Bunu sık sık aklından geçiriyor, üstelik Alev'e baktıkça ve onda değişken, titiz, tutarsız haller seyredince bunu bu işin oluruna hamlediyordu. Kızın başka türlü birisi olmasına zaten muhtaçtı da böyle ip gibi uzayan başkaya yaklaşacak hal onun heyecanıydı artık. Alev aklından geçirdiği gibi olursa kendi de bir şey yapmış, görmüş olacaktı nihayet. Onu nasıl yönelteceğini neye odaklayacağını hiç kestiremiyordu. Aziz'e birkaç kere Alev'in sanatkâr tabiatından bahsetmiş cevap

alamamıştı. Israrla üzerinde durunca Aziz hangi tabiattan bahsettiğini sormuştu. Tevhide Alev'i çok aklı başında ve sıradan bulmadığını, bu bulunmayan hangi sanat dalında ise onu bulup kıza yapıştırıp eksiği fazlalıkla ve başka bir tamlıkla onun oluşturabileceğini söyleyip Aziz'i şaşırtmıştı. Aziz, "Yahu bunlar bize göre işler değil, bizim kız neticede bizim evimizde büyüyor, beğense de beğenmese de alacağını buradan alıyor, o senin dediklerini nerden toplasın, buna yalancı benlik derler, yalancı benlikle yalancı sanatkâr olunur," demiş ise de şaşkınlığını üzerinden atamamıştı. Tevhide kendi sözünün üstüne oturmuş gibi ikide bir oturduğu yere bakıp bir kayan düşen var mı diye kontroldeydi. Sanki sözün zerresi kaybolsun istemiyordu. Çünkü uzun zamandır varı yoğu buydu ve şaşılacak kadar ileri gitmişti. Aziz'i dinlemek bir yana onu kendindekini unutturacak tedirginliğiyle kıpırdayıp yokluyordu. İçini bir sıkıntı aldı. Kendi kendine iken uzayıp giden birbirine eklenen, birbirine arka çıkan düşünceleri, onu sabahtan öğleye araya başkayı sokmaksızın ilerleyen düşünceleri şimdi neden üç cümle söyleyince tıkanmış, bu kadarmış gibi durmuştu. Niçin yalnızkenki gibi ona da tesirli gelmiyordu. Bazen kendi kendine düşünürken şimdi karşımda yanımda biri olsa sözümün üstüne bir söz söyleyemez diyordu da şimdi o halâskârlar nerdeydi? Aziz belli belirsiz bir sıkıntı ile dahası sıkıntısının çoğunluğunu hapsetmeye çalışarak, "Şimdiden kafanı da kızı da bunlarla meşgul etme, bırak okula gidiyor işte, ben bunların ikisinde de öyle bir meyil, bir yanı ağır basmalar falan görmüyorum. İkisi de normal çocuk, Adil biraz fazla çekingen, o da arsız olmasından kat kat iyidir, Alev ise bana sadece az yeteneklilik ve az ışıklılıktan hafif sinirli geliyor. Bir ışığı olsa kendini ışıtır en başta, ama bakalım, fena olmasınlar da ne olur olsun, mühim değil," derken Tevhide ona arka çıksın istediği arkadaşı ihtiyaç anında susmuş gibi bu kez sırf kendi kalbinden, "Ne biçim düşünceler bunlar, normal ne demek, ışıksız ne demek, insan kendi çocuğuna normal der mi, hiç duymadım vallahi billahi daha benim çocuğum da normal diyen anne duymadım, baba da yoktur, hepsinin bir şeyleri var, bizimkiler niye normal olsun Allah korusun," diye

büyük bir öfkeyle konuştu. "Hem," diye devam etti Tevhide, "İnsan elinde kandille doğmaz ya, sanatçı dediğin başkası görmeden saf birinin elinden kandili çalıp kendi koluna takan insandır bana göre. Ya da ışığı az da olsa hiç ıldır ne ışık ne bilmeyen milyonlarca insan var onlara güneş gibi gelir," deyip hızını alamıyordu. "Biz bugün senin her gün dediğin gibi bir şeyin sahibinin kim olduğunu biliyor muyuz, sunanı biliyoruz. Çalınanı soyulanı tanımıyoruz, sen değil misin bunları söyleyen. Benim kızda diyorum ki bu maya var, öyle yapar böyle yapar bir şekilde ortaya çıkar," deyince Aziz kendi içindeki kendini adımlamalarına bir durak vererek hafifçe yaylandı. Büyük öfke duyanların ya da aşırıya gidenlerin yanında hemen kendi ayarını, olması gereken akordunu bulurdu. Öyle ki öfkeli öfkesinin yarısında kendini haksız bulmaya başlar, Aziz bunu görür akordunu daha da aşağı çeker ve sesi dinlemez de gerilemeyeni dinlerdi. Bu daha çok kendi düşüncesi olduğunu sandığı bir şeyin içinde kaybolanın yanında olurdu. Aziz için kaybolmak mutlak surette kendi kendine iken olması gerekendi. Teraziden şaşan, terazi elindeyken kendisi olmalıydı, başkası onu o halde görse şaşardı. Yalnızken aşırıya da yokuş aşağıya da tepeye de çıkma ruhsatı ya da lüksü var gibi geliyordu ona kendi ile ilgili meselelerde. Ama başkaları ileyken ve konu başkası iken terazi kutbu, ölçü kutbu kesiliyor, bir cezim sağa sola kayacak gibi olsa doğruluyordu. Tevhide'ye hayretle baktı ve bakarken artık yerinde duramayarak ama bu tuhaf düşüncenin yetiştiği boy verdiği mekânı da sanki ona bırakıp arkamdan ne olursan ol der gibiye razı olmadığı için düşüncenin etrafını adımlar gibi odanın etrafını adımlayarak, "Yahu bunda şaşacak ne var? Evet, normal insan neredeyse yok, hepsi kusurlu, normal demek sıradan, yani sıradan kusurlu demek. Bu da aslında en büyük fevkaladelik demek, başka kusurlunun huzur kapısı demek, devrine yerleşir, yadırgamaz yadırganmaz demek, sapık değil demek, kendi ile uyum içinde demek, sanki hâşâ ve kellâ kendini kendisi yaratmış gibi, kendi yaptığı yemeği yer gibi emin ve emniyette bularak kendiyle karnını doyuran demek, bir yerden koptuğunu ve aslını hiç aramayacak emniyeti şu

dünyada düşün bak şu dünyada duyan ve bulan demek, sıratı müstakim gibi bir şey, defineye doğmak demek. İnsan daha ne ister. Hep aslında kusurlarını övenlerin arasındayız, ilim bilim bile aptallığını övmek ve alkış beklemek demek. Normal insan zaten fevkalade olduğu için ömrünü kendini anlatmakla geçirmez, işine oluşuna bakar," diye söylüyordu ki Tevhide normal kelimesi ile ağır yaralanmış da kan kaybediyormuş gibi göğsünü tutarak, "Demek öyle, kendin her tuhaflığı öve öve fezaya çıkar, kendi çocuklarına normali reva gör, o Babam dediğin pek mi normaldi de gece gündüz sayıklıyorsun," diye kurşun atar gibi söyleyip siperine saklanırcasına geri çekildi. Aziz böyle bir konuda sözün Baba'ya gelmesine hem de onu gerçekten tanıştıramayacağı kimselerle Baba'ya gelmesinden duyduğu acıyla o da yaralanarak, "Baba ile ne alakası var, o başka bir varlık seviyesi, başka bir oluşu arzu etme hali. Biz gününü yaşayan, yaşamak zorunda olan insanlardan bahsediyorduz, o istemeyle olacak şey değil zaten, karıştırma," derken sinirlendiği artık aşikâre havada resim olup duruyordu. Bunu sezen Tevhide hemen aynı yere isabet ile, "Niye Baban denen başka ne idüğü belirsiz oluşlarda da benim evlatlarım gününü yaşamak zorunda imiş, niye Baba'na bayılıyorsun da benimkiler de başkalarının bayılacağı kişiler olsun demiyorsun?" diye tekrar öne atıldı. Aziz siniri ile baş etme gayretinde ama kalben kırıklığı gücünü azaltmış ve söz Baba'ya geldiği için ve onunla ilgiliyi coşarak anlatacak kürsüde olmadığını bildiği için püskürtme gayretiyle, "Biz ruhsal şeylerden bahsetmiyoruz, keşke yapabilseler de orada bir mevki kazansalar, onu ben bilemem, hayat idamesinden söz ediyoruz, Babanı'nki bir hayat muvaffakiyeti değildi hatta bilakis. Onlar zaten öyle olur, belki buna bulaşmamaları bir muvaffakiyettir zaten, karıştırma dedikçe karıştırıyorsun," diye ilave edip azcık sakinleşir gibi olduysa da Tevhide, "Hayır efendim, hayır, sen bu çocuklarla hakkıyla ilgilenmeyi göze almadığın için ne olurlarsa olsunlar diyerek işi normalliğe bağlıyorsun. Benim çocuklarım normal olmayacak, fevkalade olacak, başka olacak, hem de bambaşka," diye sesini avize seviyesine getirip astı. Işıkları da açacakken Aziz sona gel-

diklerini hissederek, "İyi canım, ama o başka dediğin ile biz sonra normali mumla aramayalım, içine doğduğunu sonra sokak sokak aramanın acısı da cabası," deyince Tevhide avizenin yanındaki sesini alıp bir nefesli saz gibi çalmaya başladı. "Bize gelince ne demek, biz neyiz Allah'ın belası mı, belalısı mı, niye bize her şey hoş değil de bihoş geliyor, senden dolayı olmasın," diye sesi tavandan aşırdı. Aşırılığı gören Aziz'e sükûnet ve terazi inerek kutruna oturdu. Ekvator'un yayını sanki elinde gibi duydu, onu dünyanın dış cephesine bir lastik gibi oturttu. "Tevhide, bize derken senle beni kastetmiyorum, biz dediğim insanoğludur, aranan, fazlayı isteyen insanoğlu ister üçyüz yıl önce olsun ister beşyüz sene sonra aynı ipe dizilir, orada kurutulur. Başkalık ya lütuf ya beladır. Lütuf lütfedene mahsustur, onu isteyemezsin, bela ise isteyene arz olunur. Başkasındakini isteyene başkasındaki illetin verildiği, hediyesinin o illete ekli olmadığı için sadece belasının verileceği bellidir. İnsandaki her şey iç içe geçmiş, sen gördüğünü istiyorsun ama o gördüğünün görmediğin, tahammül edemeyeceğin, baş edemeyeceğin yüzlerce yanı vardır. Hayır, o âleme güzel ve cazip görünen yanını bana ver deyince Allah adama mesela o güzel görüneni meydana getiren bir cinnet vardır, bir delilik vardır, işte tutar onu verir. Hediye tek başına değildir çünkü. Ama o, onunla baş edebiliyorken ve her şeyi, düzeni ve dengesi ona göre iken sen edemezsin, taşıyıcıların yoktur çünkü kolonsuz, demirsiz çöküverirsin," diye anlatıyordu ki Tevhide bu sükûnete de hor görüyle bakar gibi, "Yani hiç uğraşmayalım Allah belamızı vermesin diye öyle mi, ben mesela bu kızcağız bir sanatkâr olsun diye uğraşmayayım mı, onu mu diyorsun?" diye başlamıştı ki Aziz, "Evet, uğraşma, uğraşla sanatkâr olunmaz, onun için hatta onun olmamasını isteyen bir karşı kutba ihtiyaç vardır. Ben hiç anasının mandolin alıp çalsın diye gözünün içine baktığı bir büyük sanatkâr duymadım, onlar hep dayak yiye yiye bununla uğraşma denileni yaparak, gizlice ahırda çalanlardan çıkar. Senin dediğinden yani ısrarla şunu yap çal, söyle, ol denilenden maalesef büyüklerin neden büyük olduğunu dahi anlamayan, ululara karşı it gibi uluyan, en büyükten sonra kendi fındık fa-

resi kadar sanatını teşhirden utanmayan, kısaca hâlâ kendini anasının karşısında zanneden son kez maalesef ama bu devirde de bolca bulunan bu ahmak, tersiz, mücadelesiz, ufuksuz, haysiyetsiz, yukarı âlemlerle, Allah ile rabıtasız, dolayısı ile insana bir bilinmediği gösteremeyecek, söyleyemeyecek soytarı sürüsü çıkar," diye soluk soluğa söylendi. "Üstelik senin kızın benim de kızım bakalım ki yine de bu beceride mi, inşallah değildir, inşallah," derken Tevhide, "Ben onu o beceriye getireceğim değilse bile," diye nokta koyar gibi oldu. Aziz yorgunluk ile tedirginlik arasında Tevhide'nin gerçekten de bir tesir, bir bozgun meydana getirmeye muktedir olup olmadığını kestirmeye çalışıyordu. Arkasını dönüp de gitmesine mani olan, tesir denen, bozgun denen şey için büyük güçlere, büyük sözlere, büyük işaretlere gerek olmamasıydı. Şimdi Tevhide hayatın gerçekleri diye bilinen şeyleri bir bir saysa kimse ona çıkıp da neler uyduruyorsun, dediklerinle mi yaşıyoruz, bunlar olacak da ne olacak diyemezdi. En fazla ruhen ince insanlar bunun böyle bağırınarak talep edilmesinden rahatsız olur, her şeyin bunlardan ibaret olmadığını söylerlerdi ama başka bir put da kolay kolay dikemezlerdi. Gerçek yüksek, bu lafzın zaten yanında yöresinde durmaz, karşı çıkanlar bir yandan kamaşır bir yandan karşı çıkar, yani hep olan olurdu, yani nadir'in, nadide'nin sessizliği. Şimdi Tevhide dünyevi, maddi, behimi diye adlandırılsa bundan huzursuz olacak kadın değildi, tuhafı şeref de duymazdı, hiçbir şey duymadan böyleydi sadece. Doğalı ve iyiyi temsil edip talep ettiğini düşünüyor, buna mukavemet edilmesine duyduğu şaşkınlığı koyacak genişlikte bir kap dünyada bulamıyordu. Her şeyin apaçık, yazılanın apaçık olduğu söylenen bu yerde bunca karmaşayı insan mı yapıyordu? Hayır, sen denileni uygula, kim bundan zarar gördü denildiğinde de insan kendini hep taşların toprağın her yerin yüzeyinde gezinen bir sürüngen gibi hissediyordu. Belki doğal insan Tevhide idi ama doğalı öven böyle olun diyenler bu doğalı pek de beğenmezlerdi herhalde. Onların doğal diye sade, gösterişsiz diye övdükleri bir işporta işi değildi çünkü. Şu dışarıdan hiçbir albenisi görünmeyen ama nasılsa çok iyi bir kesimle her şeyden farklı ve her

şeyden iyi duran, yün de değil, ince kaşmir bir kazaktı aslında, hem de en inceltilmiş Moğolistan kaşmiri, Tibet öküzünün yünü... yani gene bulunması alınması, olunması, maliyeti şatafatlıyı onbinlerce kez aşan şeydi, doğal oydu, sade o, güzel o. Her şeyin çok karışık, anlaşılmaz olmasına imkân yoktu. Çok okumuş olana ait olmasına imkân yoktu. Epeyce gizlenmiş olması büyük ihtimal ve hakikatti ama yetmezdi. Çok kolay bir yerde olup bulunamıyor orada olduğuna inanılamıyor olması ihtimaldi de o yere ciğer böbrek yürek ya da zihin denmesi oh dedirtmiyordu. Yerini bulmak değil, bulduğu ile bir olmak lazımdı, kayıp bir kalemi bulup kenara koymak gibi olmamalıydı. İlmi tariflerin, ispat ve mucizelerin yanında yöresinde olmamalıydı, ne olduysa zaten bunlardan olmuştu, âlim ve sofu el birliği ile tanrıyı görünmez bulunmaz dahası kendini sezdirmez yere koymuş ya da tümden kaldırmış ve bu heyulalar yüzünden ya yok sayılıyor ya varlığı artık varlık denemeyecek temas edilemez halde duruyordu. Aziz bu heyulaları kendine anlatılanlar, müesses dinin devletleşmiş binalarının arkasında görünmez olmuş yeşillik, sanki her şeyi söyleyip atlanan bir özne, sanatın ve şiirin arkasındaki mana kadar heyula buluyordu. Onun tanrısı öyle ciltlerce simgenin ve sembolün arkasından görmediği halde gördüm denecek, milyarlarca insan halkedip içlerinden en zeki ve derin bir iki tanesine malum edilecek, neyse ne bunları şimdi burada bu ayaltı seviyede bunları karıştırma ibadetini et, sonra altın fiyatları ile ilgilen denecek, kandillerde yanan mahyanın ve simidin susamının, güllacın buruşuk yüzünün ve üstündeki nar tanelerinin, pideden dökülen çörek otlarının, erbain turşusu ve helvası ile müzeyyen şubat sofrasının, nevruz sütünün, Hıristiyanın koyu sarı mumunun titrek ışığının, Yahudinin tek tek topladığı mayalı kırıntılarının, buhurdanın, gülabdanın yaydığı kokunun... arkasında önünde değildi, yükseğinde değildi. Bütün bunlar olurken kiliselere, camilere, fırınlara ... dışarıdan bakmak için şöyle bir giriveren hava olması bile daha gönlüne yatıyordu.

Aziz, Nuhu ile bunları konuştuğunda Nuhu'nun hep meseleye yerleşmeyi ve ondan kendisine mi hayâlâtına mı aktığı bel-

li olmayan bir akışı elinde doldurmaya hazırlandığı bir leğenle bekler gibi beklediğini görüyordu. Ve akarın yerini keşfeder etmez hemen leğeni ile oraya koşturuyor ve meseleyi kendi havzasına kendi musluğundan, şelalesinden dolduruyor ve şelalenin gürültüsü gibi de konuşmaya başlıyordu. Ama önce muhakkak meselenin kendi an yerini bulması, ona bizatihi dahil olup olamayacağını keşfetmesi lazımdı, değilse o konu konu değildi. Aziz ona mesela okuyarak, daha iyi bir yorum, daha iyi bir çeviri vs. ile ne olacağını, ayrıca iyi çeviri ve yorumun da mizacî bir şey olup olmadığını sorar gibi olduğunda Nuhu hep olduğu gibi Aziz'in daha fazla ilerlemesine mani olmak için hafiften elini kaldırmış ve akarın yerini, suyun geldiği yeri adeta seyrederek bulmak ister gibi aranmaya başlamıştı. Önce yine kendini de sesini de hızlıca akord edip yegâh'a çekmiş kendine bir klasik tanbur sadası vermeden, eşik indirmeden söze girmemişti. Söze girerken de sanki bir nöbet şeyhi gibi gerçek şeyhin yerini alırcasına üstüne vakar serpelemişti. Başını sallayarak, "Kuzucağım, sana şunu diyeyim ki, hem de öyle eğreti benliğimin en eğri yerinin yaylansın da revişli olsun, dinleyen hem bir dal esnemesi ve yaprak kıpırtısı görüp hareketliyi daha canlı bir ruh saysın diye de demiyorum. Benliğimin uyduruklarını karşıma dizdim, bu ne demektir biliyor musun, yediğim naneleri de karşıma dizdim, sizleri yiyen de sizleri başkalarına yediren de benim, ama görüyor musunuz naneler, ben yine de başka daha yüksek bir yerdeyim, diyerek konuşuyorum. Çünkü her eğreti benlik her bilmemne gibi esas kadın olduğunu ve ne olduğunun bilinmediğini zanneder, hepsi her zelil gibi yaptık ve oldubitti zanneder, yapmak ayrıdır, o nane dediğimdir, ama oldu ve bitti, işte o değildir. Ben de her insanın zaman zaman düştüğü, beşerin hiç çıkamadığı benlik kuyusundan az illet çekmedim, kendi kovamla hem de ve kovam hep bunlarla dolu," diye başladı. Aziz çocukluğundan beri kendini bir söz süzgeci, bazen de söz süngeri gibi duyar hisseder, tortu sıkar, kurusunu dökerdi. Şimdi de önüne akan sözcükleri bir dağın eteğine oturmuş da dağ irili ufaklı ne atıyorsa atıyormuş gibi dinliyordu. Dinlemek onu dinlendiriyor, konuşmak

yoruyordu. "Nolur devam et Nuhu, söz üzerimde büyü etkisi yapıyor. Büyülenmeye ihtiyacım var. Çünkü hani şimdi düşünen kafa, sorgulayan beyin falan diyorlar ya," der demez Nuhu, "Hah, buna avam yardakçılığı denir, bugünün avamı avam olduğunu bilmeyen avam oğlu avamdır çünkü. Bunlar havas da yok zannederler hem, herkes bir zannederler, ah süfleperverler," diye hızlıca ekleyiverdi. Aziz, "Nuhu, ben pek okumadım ama hep işittim, Baba da çok anlatırdı hani Sühreverdi'nin, Fuzuli'nin falan şiirlerinde aynaya bakar düşmanlarını görür, resimlerin de düşmanları vardır, inilen çıkılan kuyular vardır, çıkarken inilen, tırmanırken yerin altında olduğunu aniden fark ettiğin tuzaklar vardır, sonra nelerden sonra bir sürme çeker aynasız görüverir ya hani bana öyle geliyor ki bütün bunlara inanmalı, hem de kendini de onun içine katarak, anlatılanlardan biri olarak ve olan nihayette başına gelerek. Başka bir hayat bu hareketli resmin harekâtını durduruyor çünkü. Resmin harekete geçmesi ve resimde bizzat var olmak ona inanmakla ona hatta tutulmakla mümkün, böyle hissediyorum. Başka türlü o birlik, hayatla bir olma gerçekleşmeyecek. Hayat kendini sanılanın aksine kıyıdan seyrettirmiyor, işte hayal ne dersen bana hayatı kıyıdan seyrederken gördüklerin derim. Kıyıdan söylenen her ama her şey ister ilmi ister en koyusundan dinî ister modern bilim olsun çocukça yalandan başkası değil, asıl kandırılanlar tam olarak onlar. Bugün eminim ki masal denilene inanmak bile seni sahi yapar inanmayanı değil. Kuyuya inerken çıktığını en sefil işin içindeyken aslında tırmandığını anlamanın başka yolu var mı?" diye tedirginlikle konuşurken Nuhu kendi diyeceğini hazırlamış gibi bir müddet durup tedirginlikle, "Öyle ikide bir uzaklara bakıp konuşma Azizim, velev ki gittin, daha gideceğin yerden emin değilsin. Hevesine tutulup durma, tutuşmadan aşktan bahseden ve vuslata ermek isteyenler heveskâr zamparalardır," deyip sözünde sallanmak ister gibi iki yana sallanmaya başladı, yüzü iyice asıktı.

Tevhide çocukları, komşuları ve edindiği bazı ahbapları ile kendine yeni bir dünya görgüsü kuruyor, dünyayı onlardan öğreniyor, öğrendiğinin gerekleri için teçhizatlanıyor, kendini

çocuklarını tek başına yetiştiren bir anne gibi görüyordu. Çocuklar çocukken dahil olduklarına zaman zaman itiraz ediyorlar ya da gayrı memnun peşi sıra sürükleniyorlardı. Adil büsbütünü içine bakıyor Alev bir gözü hâlâ babasında kurulmaya ya da icat edilmeye çalışılana şüphe içinde ayak direyemeden sade huysuzlanıyordu. Adil yazın okulu ile kampa gidecekti, tir tir titriyordu, ilk kez babasından medet umarak yalvardı. Aziz aylardır konuşulan kampı oğlanın çıplak yüzü ve nemli gözleri ile görünce ilk kez duymuş gibi olup, "Ne kampı yahu deli misiniz, insan bile isteye insan içine karışır mı, ya esir kampı olur, ya kürek mahkûmlarının falan, olmaz, Allah Allah, işte kendine bırakılan insanın seçimine, yanına gittiği, eteğinde yücelik aradığına bakın, kampmış," deyip söylendi ve Adil'e, "Yok oğlum yok ne kampı gitmeyeceksin merak etme," dediği an Adil erkenden kopmuş bir çiçeğin yine de suya konulmasıyla zoraki de olsa açar gibi yapmasına benzer bir yüzle ona bakmış ve Aziz'i şaşırtarak, "Tamam da annemi ne yapacaksın," diyebilmişti. Aziz daha evvel de onbinlerce kez hissettiği bir şeyi böyle acıklı ve kütleli, cisimleşmiş görünce düşüncenin bir türlü cisimleşemediğini ve yer kaplayamadığını gözüyle görür oldu. Sadece fiiliyattı yer kaplayan, en adisinden başlayarak boy boy, kısım kısım. Oysa o hep düşünce ile bir cisim almış, kuvve almış ve harekâtını belirler olduğunu sanmıştı. Üstelik alınan kuvve ne denli güçlü olursa olsun o da kişiye aitti, aktarılamıyordu. Bu aktarılamama işi, bu her yerde karşısına çıkan hal, hayatın ve zihnin tümüyle müstakil ve öz benliğe göre tekliği hem ona gayet lezzetli geliyor hem başkaları ile yaşama mecburiyeti, anlaşma ve pay etme durumu söz konusu olduğunda verilemeyen, o kadar verilemeyen ki verilmeye kalkıldığında tepki ile karşılaşılan bir şey olarak önüne dikiliyordu. Hediye gibiydi sanki ve veren başkasına da uzattığını görünce tüm kırgınlığı ve heybeti ile karşısına dikiliyor, muhatap da bunu hissetmiş gibi o da eğip büküyor ya da tümden berhava ediyordu. Üstüne hediyeden aylarca kesilmesi de cabasıydı. Kendindeki kendindeydi anlaşılan, içindekinin içinde olduğu gibi. Bu sırra kapaklanmasına ama kapağını açmasına sebep de etraf deni-

len idi. Etraf, halden habersiz, her sırrı küçük düşüren, her fısıltıyı ezen, her dikilen taşı deviren, her yere sofra kuran ve yenecek bir şey gözüyle bakan etraf. Aldırış edilmediğinde köpüren, edildiğinde kendi köpüğünü aldırış edene sıvayan, "Yanına varılsa dilini sarkıtarak solur, kendi haline bıraksan dilini sarkıtarak solur," diye teşbih edilen ayet gibi bir hal işte gelip her türlü soluyordu, etraf, bu her türlü soluyan, her türlü dilini sarkıtandı.

Alev ise yazın resim kursuna gidecekti. Aziz çocukları karşısına alıp konuştuğu her seferinde aslında onları hele Alev'i kendine tümden çekebileceğini hissediyordu. Bazı kereler akşam vakti onları önüne dizip heyecanlandırmış, güldürmüş ve dikkatlerini bakışlarını üzerine almıştı. Ama ne oluyorsa kendinden oluyordu gene ve çocuklara verdiği heyecanı işaret ettiğini onlarla uzun boylu takip edecek ve onları bu yola kılavuzlayacak sebatı derhal kaybediyordu. Gece gene kendi başına dama çıkıyor, onların sofrada bir beklenti ile üzerine saldıkları bakışlarına da öfkeleniyordu. Hani bir şey dedim bir olanı olması düşünüleni anlattım diye her şeyi bırakıp on, on iki yaşındaki çocuklarla günü yıl etmesi mi bekleniyordu, olmazdı ki. İşte bir başka yön göstermiş, başka bir lisanın varlığını, başka bir renk skalasının da olduğunu, analarının öğütlediği gibi değil, başka yollarla gerçek resme gerçek müziğe varmış olanları söylemişti hem de tüm heyecanı ile inanılmamasına imkân bırakmayarak, bir milim esnetilemeyecek şekilde tam beden kesip koymuştu. Ama insan öyle bir şeydi ki yine gece kendi kafasına dönüyordu. Bütün bildiğini koysa yine kendi kafasına dönüyordu. Ruh itaati de yoktu, serbest ve ben diyen canlı serbestçe ben diyor ve başka bir beni de kendininkileri de göremeden yine de, "Ben," diyerek göçüyordu. Çocuklar için her gün bir mesai lazımdı hem de sıkı sıkıya ama bir yandan da kendi hayatları, okulları, öğretmen, arkadaş, milli müfredat ve topyekûn bir dünya vardı. Aziz onların başkalarını duymak istemiyordu. Mesela Adil için Rod Stewart vardı, onu piri gibi seviyordu, o kadar seviyordu ki, "Bu herifi mi seviyorsun?" diye sorduğunda Adil onu sakınmaktan evet bile diyemiyor, hayır zaten di-

yemiyor derdinden eriyordu. Aziz adamın bazı fotoğraflarına Adil'in odasına girdikçe bakıyor, Adil hemen müziği duyulmaz olacak kadar kısıyor ya da zaten kulağında duran walkmeni indiriyordu. Aziz odanın bu adamla dolup taştığını ses olarak da cisim olarak da Adil'e aktığını görüp kıskançlığa benzer mi benzemez mi bir duygu ile kalbinin kabardığını duyuyordu. Rod Stewart aralarında bir şey olmuştu ama felsefi, batınî, metafizik olan şeylerden bir şey. Aziz bazen bir kuvveti arkasına alarak ve kendini üzerinde çaprazdan dikine enine boyuna sanki boş şeylerden yüz çevir, ederinden fazla kıymet verme, sana görünmeyeni sen de görme, kişiye uygun söz söyle... vs. yazılı bir tılsımlı gömlek giymiş, Horasan dönemi meşayih gömleklerindeki gibi her duaya rağmen olur ki dertlenir de ter basarsa diye koltuk altları da dikişsiz, yenleri genişleyen gömleği ile girdiği odada artık ona bir şeyin isabet etmeyeceği ön kabulü ile duruyor, kendi söylüyor, sözünden tesir alıp heybetleniyordu. Ama hissettiği tuhaf bir şey vardı. O da Baba'nın ona bir vakit dediğini hatırladığı, "İnsaf düşünce genişliğidir," sözüydü. Bu sık sık aklına düşüyor hatta başına rastgele bir taş gibi çarpıyordu. Rastgele ortada bir şey bir insafsızlık da yokken çarpıyordu hem de. Düşünce genişliğinin farklı benleri farklı suçları işleyebilecek ama bir kişiye dahil oldukları için kişinin de tümden o olmadığından hep yanıp yakılarak, "Ben değilim, ben bu değilim," diye feryat edeceği bir şey olduğu resmi önüne hızlıca çiziliyordu. Ve o sırada farklı ben denen farklı kişilerin her birinin zaman dairesinde aynı kişiye farklı şeyleri yaptırarak aslında farklı insanları da tanıma ve insaf etme olanağı, genişliği sunduğunu fark ediyordu. Öyle ki bir insan ömrünün sonuna her insan olarak geliyordu. Ve her insanı tanımak kendine insaf etmekle aslında mümkün oluyordu. Her insan yaşamış ve yaşayacak olan işte içinden her hali ile geçiyor, bizzat yaşıyor ve fiiller işliyordu. Onları tanır ve insaf ederse başkalarını kınamadan da kurtuluyor ve düşünce genişliği denen insafa gelip bir sedire yaslanır gibi yaslanıyordu. Kendisinin de dinleneceği ve dinlendirileceği yegâne yer zaten varabilirse burasıydı. Burada ayıplanmıyordu çünkü insaf etmişti, içinden geçmiş, ge-

çirilmişti. Nefret edilmiyordu çünkü insaf etmişti. Yeryüzü ve tüm benlikler gökyüzündeki yıldızlar ve seyyaleler gibi içinde dönüp duruyor, sönen, biten, yeniden başlayan yeni var olan... hepsi ama hepsi yüzüyor, akıyor ve dönüyordu. Bu âleme katılmanın ve ondan olmanın, içindeki olmanın başka yolu yoktu.

Adil'in ondan umduğu medede yine de karşılık vermek ona fikren bu kadar kolay hatta tek şıklı bir şey için fiiliyatta büyük mücadele verecek olmak karşısında gene kabuğuna özlem duyar gibi başını kaldırıp dama baktı. Adil de ona bakıyordu. Tevhide'nin yanına hep olduğu gibi seri, ayaklarını dolaştıran bir hızla gitti. Evin içinde hep böyle yürürdü. Herhalde her ne olacaksa hemen olsun hemen bitsin diye böyle yaptığını düşünür ama düşündüğü düşünülmüş ve çözülmüş gibi gidip düşünüldüğü noktanın rafında durmazdı, o da hareket ederdi. Tevhide'nin yanına mutfağa düşer gibi gelip doğrudan, "Oğlan kampa falan gitmeyecek, istemiyor görmüyor musun, ben de istemiyorum. Şu kalabalığın içine girip durma isteğinizden gönlüm dönüyor, hem herkesten farklı olayım hem de kalabalıktan aman olsun ayrılmayayım. Ne biçim iş bu? Herkesin bildiğini bilince her şeyi biliyorum zannediyorsunuz. Herkesin yaptığını yapınca her şeyi yaptım zannediyorsunuz. Tam tersi hâlbuki, yarabbim tam tersi, çok mu zor bunu anlamak. Hani senin çocukların başka türlü olacaktı, senin tabirinle sanatkâr olacaktı hem, herkesin içinde herkesten biri olunur ancak, onun da kötüsü hatta," deyip sözünü ezdirmeden uzaklaşmaya çalışıyordu ki Tevhide benliğinin bilmediği, kendine yeni ilave edilmiş balkon gibi bir yerine adeta çıkarak ve oradan aşağıya kendisine seslenerek, "Ama görüyorsun çocuk içine kapandıkça kapandı, emsalleri onu açar, hem diyorlar ki böyle kamp, deniz, orman ortamları sosyal yanı kuvvetlendirip özgüven veriyormuş," diye inançla taşarak bir putpereste ilk İncil'i vaz eder gibi sükûnetle söyledi. Aziz hakikaten de bir balkonun altında bekleyen bakkal çırağı halinin üzerine indiğini görerek başını Tevhide'ye nerdeyse kaldırarak, "Kadıncağızım, özgüvenin özü nerde, neye güvenecek, neyi var da neyine güvenecek, hiç değilse şimdi güveneceği olana kadar bekleyecek, yapma etme,

emsalinden kim ne öğrenmiş bugüne kadar, öğrendiyse emsali değildir," dedi ve üzerindeki dinleyici gömleğini hafiften dikkat çekmeden sıyırdı. Tevhide bugün nasılsa ağırlık ve sükûtta, hatta bir ikna halindeydi, Aziz bundan geçiciliğini bilse bile bir memnuniyet duyarak, "Ha akıl küpüm, söyle de bizi dilşad et," deyip hemen arkasından, "İki gözüm merak etme insan 13 yaşında özgüvenli emin ve memnun olursa onu 23 yaşında öyle bir soyarlar ki şaşar kalır. İnsanın kabuksuz mevsimi, ham mevsimi, dikenli mevsimi, tadında mevsimi ve kart mevsimi vardır. Ama bunlar kırkına kadar pek de olmaz, acele etme, olmak kolay mı, en zor şey, kaç kişi ne olabilmiş? Allah aşkına bir bak, yok desen yalan değil ama var yok da değil, çok rica ediyor, elini ayağını öpüyorum biraz bahçevan ol, biraz toprağı, dalı, çiçeği, meyveyi anla, kurbanın olurum," deyip hemen arkasını döndü.

Adil onu bekliyordu, Aziz yanağına dokunup "işine bak" manasında odasına geçmesini işaret edince dinlediği konuşmanın bu sonucu verişine şaşkınlıkla inanmazlık arasındaki o dünyanın meşhur iplerinden birinin üzerinde sallantıda duydu kendini, yine de denileni yaptı. Tevhide de bulunduğu yerde duruyor o da kadim bir resim, bir heykel gibi düşünüp tartıyor hatta eliyle ağır basanı bulmaya çalışıyor gibi yapıyordu. Şu hali ile gerçekten de bir İon heykeliydi. O heykel şimdi şu an Ege'nin neresinde, hangi dağın muhtemelen tepesinde, oldu ki eteğinde, kırık kolu toprağın neresinde, bulunmuş, kıvrımlı eteği, bak bulunmuş başsız hali ile müzenin bahçesinde, elinin, "Hani," diyen büklümü bir kazı konteynırında asitsiz kâğıda sarılı yine ve şiddetle, "Hani, hem de bu muydu?" demedeydi. Ama heykele gerek de yoktu, o kurusu iken, bakın aslı hâlâ evdeydi, el aldığının eli artık kim bilir neredeydi.

Adil o sene kampa gitmedi, sonraki sene de, sonraki sene zaten kamp işi bitmişti. On beş yaşını geçmiş, buluğa ermiş yarı insan, yarı horoz, yarıdan fazla keçi, yarıdan az doğamamış cenin, yarı saf çocuk, yarı huysuz genç, yarıdan az çırpınan ruhtu. Ama asıl yarıdan fazla denizde arkadan yüzlerce yumurtasını atarak doğuran balık gibi her duruma her sıkıntıya her şeh-

vete, her idrake, her hevese, her zevke, her kıskançlığa her yetememeye, her doğruya ayrı her yalana ayrı üreyen yalancı benlikler, benlikler benlikler saçmadaydı. Aziz dün olmayan benliğin bugün sokağa sahibi ile çıktığını işlerliğe ve verdiği memnuniyete göre kadroya geçip geçmediğini, asıl olacak kadar yerleştiğini ve Adil'in mesela kendini, karakterini onlardan biri sandığını görüyordu. Çıldıracak gibiydi. "Çocuk işte genç işte, değişken bir günü bir gününü tutmuyor," dedikleri buydu hâlbuki. Benlikten benliğe geçiyor elbise değiştirir gibi değiştiriyor, bazı birkaç zaman çok beğendiği ile geziyor o azcık başarısız olur bir yerde biraz beğenilmezse hemen yenisini doğuruyordu. Aziz şimdi bakınca Adil'in kim olduğunu bile anlayamaz oluyordu. Alev de iki yaş gerisinden ama aynı hal ile geliyordu, daha ağır daha sakin ama sanki benliklerine daha inanarak. Öyle ki doğana yani aslında kendi doğurduğuna yaptığı heykele tapan bir putperest gibi tapıyor, kendinden değil, ondan mesul sayıyordu. Oluşturduğu benliği daha küçükken oynadığı bebekleri nasıl süslüyor, isim takıyor, ona bir hüviyet veriyorsa şimdi de doğurduğu yalancı benliği uzak yerden gelmiş çok makbul bir misafir gibi ama makbul bulmaktan onun yerine geçmeye hazır bir misafir gibi elinden tutup kendi etrafını şöyle bir gezdiriyor ve ertesi sabah o misafir artık elinden tutulan değil, Alev'in bizzat kendisi oluyordu. Tedirgin ve makbulü seçemeyen Adil çok hızlı, bir yılandan hızlı değişiyordu ki Aziz, Adil'in sırtında bir tutup bir pelerin gibi attığı benliklerden birinde onu aniden ensesinden yakaladı. "Oğlum dur," deyip Adil ona şaşkın bakarken bile çocuğun yüzünde, "Acaba ne olarak, kim olarak bakmalıyım," ifadesini gördü ve insan aslının çok derinlerde olduğunu bir daha tetkik etti. Kendini derinlere salan bulunmaza iten de işte kendisiydi. Yetişmekte olan insanda çocukluktan çıkışta bunu böyle görmek, onu insanın aslının hemen hiç bulunamayacağı hususunda müthiş bir karamsarlığa itiyordu. İşte görüyordu ki yetişkin bir insan olmak için çabalamak kozasından çıkmak asla değil, kendinin olmayan ama en uygun gördüğü kabuklardan bir gardırop oluşturmaktı. Bunların en makbul gördüklerinden birkaçı

ile vakti geldiğinde piyasaya çıkacaktı. Ve hep tedirgin olacaktı, hep korkacak, kaybetmekten, çalıntı malını kaybetmekten hep korkacaktı ya da bu sen değilsin diyen bir sözün isabetinden. Ömrünü fark edilmemeye harcayacaktı yani bir kat daha giyecekti üstüne. Onu kendini her görene aslında olmadığını bildiği için kendisi anlatacaktı, "Ben," diyecekti, "Şöyle şöyle biriyim", ne gerek var buna, zaten görülmüyor mu, diyemeyecekti. "Ben," demekten helak olsa da vazgeçmeyecek, kendini muhatabına sanarak kendine durmadan anlatıp duracaktı, bir hikâyesi bile olmadan hem de. Nitekim ne dese muhakkak biri de çıkıp, "Hayır, öyle değilsin, o değilsin aslında şusun," diyecekti. Şimdi aklı kendini gömen insanlardaydı. Kendini gömen ve üstüne putlar, heykeller diken, Baba'nın, "İnsan dediğin ne ki şu büthane mi?" deyip kahkaha atışı içinde maytap gibi patladı.

Bazen sabah Adil'i yakalayıp, "Oğlum dur diyorum, dur, patlama, kime yetişiyorsun, hangi gitaristin parmağı, hangisinin sahnedeki gülüşü, hangi düldülün toynağısın? Oğlum sakince dur, her şey olma, hatta olacağın vakte kadar hiçbir şey olma, münhal dur, her yüksek mevki hâlâ münhaldir biliyor musun neden, kendileri oturmaya çalışırlar da ondan. Sen çalışma Allah aşkına sen sadece dur, dur demek ol demektir," diye söyler, Adil şaşkın ve titrek ama benliklerden benlikler giyerek şıklaşmaya babasını hayrette bırakacak, "Sen benim oğlum musun, görüyor musun benden çıkanı," diye hayran duracağı ve onun da kendi putuna tapacağı bir şeyler seçmeye bir oradan bir buradan bir oranın bir buranın lisanı ile karışık konuşuyordu. Aziz Adil ile çocuğun odasına girip bıraktığı tondan ve yerden konuşurken Adil'in zerre üzerine alınmadığını tuhafı onda aradığını hem de bulduğunu ve gitmesini beklediğini gözleriyle gördü. Kulağıyla da duymak için, "Oğlum bak bana, bak dinlemeyle olmuyor anladım, sıkılıyor musun, tuhaf tuhaf konuştuğumu mu zannediyorsun," derken Adil'in yüzünde, "Ben demedin sen dedin yine de bana tasdik ettirme, işte o son dediğinden," cümlesini bazen gökyüzünde kuşların topluca aldığı şekil ve yazı yazar gibi birinden diğerine gökte harf harf geçmeleri, ağaç dallarının gövdeleriyle eğile büküle diyeceklerini

bir seri yazıp yine düz satıra dönmeleri ama okunur olmalarıyla gördüğü ve okuduğu gibi okudu. Odadan çıktı. Alev'i buldu bu sefer. Kız babasına küskün ama gizli rağbetteydi hâlâ. Kızın yanına gidip, "Gel," deyip çıkardı odadan. Alev her insan gibi bir şeyin eksiğini başka bir şeyle dolduruyordu ve eksik bırakan kişi orada kendi yerini aradığında maalesef boş yer bulamıyordu. O eskiden kendinin olan yer için her gün uğraşması, hatta kira ödemesi gerekiyordu, bunun maliyeti de az buz değildi. Alev şimdi sanki dolu bir yerde ona yer açmaya çalışıyor, nezaketen bir sandığın üzerini falan işaret ediyordu oturması için. Aziz aynı Baba'nın eskiden yaptığı ve ondan hep duyduğu gibi bir nankörlükle çevrili olduğunu şiddetle hissetti. Alev'e belli etmemeye çalışarak, "Kızım, güzel kızım, ne haldesin söyle bakalım," diye başladı ama bununla başlanamayacağını, buna gelecek cevabın açıcı değil, tıkayıcı olacağını hissediyordu ki Alev, "İyi değilim baba, bana bunu her gün sormazsan iyi değilim," dedi. Suçlanmaya hiç gelemeyen Aziz suçu genelde büyük öfke duyarak ama suçlayıcıya suçunun haksızlığını dahası onu suçlayacak kimse olmadığını ispat içinde geçirirdi. Şimdi Alev'in insanların kahir ekseri gibi daha selam verirken alacağından bahsetmesi tepesini attırmıştı. "Sen ver ki verdiğini göresin, ver ki alasın, ver ki bulasın"... bunlardan nefretle içi kabardı. Kendini tutamayarak, "Kızım senin baban olmam, bir babanın olması neden yetmiyor, söyle, çok rica ederim, dünyaya geldin, ben senin aracınım, bakıcınım, yani kırk seneni bırak da bana bak mı diyorsun, sana ve kardeşine mi iltica edeyim, efendim siz misiniz, hakikat sizin eteğinizde mi?" diye sorup, "Hele bir çağa gel bir emsale düşelim, yeniden tanışırız, ben şimdi senin emsalin olursam zaten ilerde beni bir şeye tutmazsın da o ana babaya denen tek sözde şüküre beni düşürürsün. Ancak, 'Eh az çok yedirdi, içirdi, çok şükür, et değilse de her gün süt içirdi de bak çok da kısa kalmadık, elinden geleni kendince yaptı,' deyiverirsin. Bak sen büyürken ben de büyüyorum, bir aradayız, sen beni ben seni görüyoruz, daha ne?" dedi. Ama Alev'in bu cevaba daha içeri kaçtığını görünce içeri kaçan kaplumbağa ya da salyangozu bekleyerek davet

edemeyen öfkeli kimse gibi kabuğunu kırma arzusunu şiddetle duyan Aziz tam kırılsın, parça parça olsun şu kabuk diye onu bir yardan atacaktı ki böyle kırılan bir kabuktan çıkan canlının hiç boynunu boğazını gözlerini ellerini seçemediğini sadece karışık, ufak parçalar halinde bir sıvının içine karışmış gibi duran tümden kimliksiz bir kaplumbağanın en uzağındaki karışımı gözünün önüne gelince büyük bir yeise düştü. Kaplumbağayı, o cakasız, kadim, ağır, oturaklı, sebatlı ve tokgözlü hali ile bir uzun süren cihana fart-ı tahammül ile kabuğunun cihannümasından seyirde mukabele edip bu sırtındaki etine bitişik yeryüzü kabuğunu tek sıçrayış, tek hoplama, tek suda yüzme, tek hafif kalma olmadan ömür belleyip taşıdığı ve gıkını çıkartmadığı halini muhayyilesinde ince bir sızı ile seyretti. Onu yüz on yedi yaşındayken bir temmuz sonu sıcağında Ballıkayalar yolunu tek başına tırmanırken, arada durup etrafı dinlerken bir daha seyretti. Kaplumbağa tozun içinde yolun solundan otlara doğru yürüyor, envai çeşit kuş, envai çeşit böcek ötüyor, uçuyor konuyor, cilveleşiyor, ağaçlara otlara kona çarpa ömürden paylarına düşeni aç ya da tok ama bir safa ile alıyorlarken bir kayalar bir de kaplumbağa bu cümbüşün dışında ama içinde öyle bir durup dinliyor sonra bir ağırdan ne iseler o olmaya devam ediyorlardı. Şimdi Alev'e bakınca onda kaplumbağayı görür gibi oldu ve o kendi penceresine ürkekçe çıkıp bir bakışı ve ordan görebildiği ile, "Cihan da bu muymuş?" demeyi ona çok görmedi.

Aziz evin içindeki herkese sırası ile bazen karıştırarak bazen birini ihmal öbürüne fazla iltifat ile bir şeyler söyleyip sunup sözleri ile bir baharat serper gibi olduğunu ama kimsenin sunduğunu önüne yemek diye çekip doymadığını, ellerinde kullanamadıkları muhtelif kokularla kaldıklarını elbet fark ediyordu. Bunu kullanmak değil, koklamak için bile yardıma hatta adeta yeni bir ömre ihtiyaçları vardı. Alev ona yeterli emeği veremediği için aç olduğu hissini sürekli yüzüne püskürtür gibi bir hareketle tattırıyordu. Öyle ki Aziz onu gördükçe gizli bir hortumdan aniden yüzüne su sıçramış gibi oluyor, elini yüzünü ovuyordu. Dama çıkarken artık arkasından, o ihmal edilmiş

boynunu ve susuzluğunu izhar ederek gösteren bir çiçek ve yana yatmış otlar gören Aziz ben de bir bahçevan olayım da bir saat iki saat tımar edeyim, başkasına desem bunu derdim diyor ama nasıl oluyorsa demeye kalmadan çok kolaylıkla kendini yine yalnız başına kalmış buluyordu. Bana diyordu para verseler, cenneti gösterseler başkası ile ilgilenemiyorum, yani onların talebi kadar ilgilenemiyorum, harap bahçede açar en güzel güller, harap bahçenin ah o defneleri, o ağacın parlaklığı, harap bahçede birden baş gösteren sahipli evlerin başını döndüren ve emeğe şaşırtan pespembe begonvilleri, köyün dibinden, çukurun içinden kendi kendine çıkan mayıs papatyası gibi pırıl pırıl çocuklar, çok kaba bir adamın mahcup, hizmet ehli yumuşacık oğlu, hiç kendini zorlamadan babaannesinin başında senelerce duran gencecik kız, bir adamın büyük olduğunu duyunca üniversite hayatı boyunca sabah akşam ona hizmet için uğrayıp gençliği, azgınlığı, hevayı o evdeki sobada öldüren gençler... Hep bunlar, çiçeklerle ağaçlarla, çocuklar gençlerle bunlar dönüp duruyordu başının üstünde. Ama evdeki hakikat bu değildi, evdeki hakikat dışarıdan alınmış bir çiçeğin altında yazan talimat gibiydi, yerini sevecek, ışığı sevecek, verdiğin su ne az ne çok gelecek, tabı varsa açacak yoksa salon bitkisi olarak yeşil kalacak, bir sene açarsa beş sene susacak, dibi yoklanacak, saksısı değişecek... böyleydi, Allah'ın yetiştirdiği değildi kısaca.

Aziz kendini artık terk etmesi gerektiğini aklıyla da gönlü ile de biliyor ama terki gerçekleştireceği kıyıyı bulamıyordu. Devir âşık olmanın da, uğruna terkin de kolay olduğu devir değildi. Öyle anlatılandan arasa herkes gibi ancak kendine âşık olur onu da olamaz kendinin sapığı, kendinin haz elçisi, kendinin papazı olurdu, boşuna bilmem ne yap papazı dost olasın dememişlerdi. Aramak artık aradım da bulamadım demenin müsterihlik yokuşunun sonundaki koltuktu, bayağı da rahattı. Bulunmak bile artık istenecek şey değildi muhakkak. Bunu kendinde cevher olan herkes bilebilirdi. Bulan yağmaya geliyor, bulan bulduğunu mahvetmeye, aşağı çekmeye, "Seni buldum ama kendimi de göstermeye geldim sen bana öğret ben sana, en basit uzaklaşmanda elimi belime koyarım, ağzıma geleni söyle-

rim, öğreteceksen de adam gibi öğret benim istediğim gibi öğret, eski dille sakın konuşayım deme, dünya görüşümü de muhakkak destekle, eskilerin de bunu demek istediklerini ispatla, şerefe nail ol yanımızda yaşa," demeye, dediğini de yapmaya geliyordu. Şu devirde bulunmaya değer bir şeyi olanın ortaya çıkmasına, bunu göze almasına imkân yoktu, gözünü çıkarırlardı adamın. Eskinin de sefalı olduğu belki topyekûn söylenemese de en azından en büyük adam bile kaç kişiye temas edebiliyor, elini kolunu uzatabiliyordu, şimdiye nispet cennetefza bir yerdi eskinin kıymetli adamının durduğu yer. Az biliniyormuş, elhamdülillah, sen bileceğine dağ taş bilsin, eşek arısı bilsin, sükût suikastı imiş, ben o suikastı yapan bıçağı heryerde arıyorum da bulamıyorum, cenazesine anca on kişi gelmiş de gömmüş, ellerinden öperim o on kişinin, sonra bilinecekmiş, aman dedikodun yüzyıllar sürecek desene şuna diye içinden geçiriyordu.

Çarşamba akşamları genelde Nuhu'ya birkaç saatliğine uğrardı. Nuhu ona ilk kez gelinecekmiş gibi evine ihtimam eder, yeni bir şey göstermeye çalışır ve bulunduğu yerin bulunulacak yer olduğuna takdirkâr bir bakış ihata ederek gelen gittikten sonra sanki yerinde daha memnun kalırdı. Üzülünerek ayrılınan bir yer olmaya gayreti vardı. Evini hep bir tevazu ve temizlik ile çerçevelenmiş görmeye, tasvirini bu yolda oluşturmaya çalışmadaydı. En güzel şeylerini bile o ruh üstüne giyilmiş halde iken, "Ne yapalım Azizim, işte levhalara selam duruyorum, niyaz alıp veriyorum, görüyorsun kitapların hep sırtı dönük, hepsi şımarık, vermeye değil, baş üstünde taşınmaya gelmişler sanki ne yapalım onlarla da idare ediyoruz, belki şerleri bile vardır, kışkırtmıyoruz, en okumadığımız adamı, en ne olduğunu bilmediğimizi bile sohbetlerde hep yâd etmiyor muyuz zaten, bak şu küçük yeni halıma sanki bir derdimi örttü, bak bal tenekesi, üzeri arıların ayak izleri ile dolu, kûşemde beni de bir arayan olursa diye beklemedeyim, gelen olur diye temiz tutmadayım..." diye konuşur gerçekten de evini her gün siler süpürür ve tozun, kirin kasvetini yanaştırmazdı. Evinde öyle böyle bir krallık kurmuş dışarıdan nereden gelir gelsin evini

her bir bakışında yine de manalı bulmuştu. Bu mana için güzel vazoları, çay takımları, antika avizesi, sigara sehpaları, marküteri bir masası... vardı ve tuhaf denecek bir tefrişle, insanın bunun yanına bu olur mu diyeceği hal ile şıktılar. Kitaplığı, meşhur plakları ve pikabı da Nuhu'yu her sabah buyur etmede, Nuhu bir şey okumaz ya da dinlemezken bile onların yanında durmada dinlenmedeydi. Bazen daha akşamüstünden bastıran, gece avizeye tırmanan müthiş ruh sıkıntısında pikaba eline gelen plağı koyar saat kaç olur olsun sesi açar da açar ve ne müziği olduğuna bakmadan odada zırıl zırıl dönerdi. Dönerken müzik bazen aniden ona hitap eder ve daha önce defalarca dinlediği eserde bir şifalı yan bulur ağlamaya başlar, bazen özellikle Batı müziği senfonilerinde üzerine bir gaddarlık gelir ondan üzerine serpip şifa bulur, nazenin bir müzikte kendinden daha dertliye dertlenirken şifa bulur, muhakkak bulurdu, yirmi yirmi beş dakikanın sonunda kan ter içinde koltuğa serilir kendi ile arasında geçeni sonu kötü biten bir kavga hatta cinayet seyretmiş gibi bir müddet daha seyreder sonra gidip çay koyardı. Gece geç bazen sabaha karşı böyle bir işe girişmiş de pikabın sesini sonuna kadar açmışsa komşular duvarlara tavanlara vururlar, kapıya gelip yumruklarlar zili çalarlar, Nuhu tınmazdı. Görüp de ertesi günlerde sorana şikâyet edene şaşırmış gibi bakar, "çalışıyorum azizim, düşünüyorum ve buluyorum, bu işleri keşke ben de sizin gibi uyurken halledebilseydim," der ve dediğine kendini namzet de görürdü. O kendisinden şikâyet edilen benliğini alır sakat bir kediyi özürlü bir evladı bağrına basar gibi basar, severdi. Daha severken zor sevileceği, sevilemeyeceği sevene inen el başını okşar Nuhu da bunu hisseder, "Hayat işte, kalbimde koca bir evren gizli ve o da kimsesiz bir çocuk gibi benim iyiliğime muhtaç," derdi.

Aziz, Baba'nın yanındayken de varlığını şeyhine teslim edenlerin artık onda yürüyenlerin bu teslimatı yaptıkları kişiyi hem çok beğenip doğru bulup hem de emniyeti son verase duymaları gerektiğini hissederdi. Ama her iki tarafı da eksik görürdü. İhvan, Baba'nın kendisine değil, vaadine âşıktı, temsiline yani. Hâlbuki Aziz, Baba'nın kendisini bizzat seviyordu. Ba-

ba da etrafındakilerle hiç hakiki temas edemediğini görür ve hep kendine kaçardı, alınamadığını görür kendine kalır, kaldıkça ağırlaşır huysuzlanırdı. Kendisi o yaşta bile tüm hayranlığına ve Baba'nın cazibesine karşı onu her yönü ile beğenmediğini, bazı yönlerini böyle bir makama göre fazla katı ve nobran, kendinde olmasını hiç istemeyeceği şekli ile görür, irkilirdi. Onun bencilliğini, kendine bayılışını önceden de sonradan da çok düşünmüş, bir şeyhin tüm hali ile kâmil insan olması gerektiğini, ona anca öyle itimat edileceğini kararla hep düşünceden çıkmıştı. Baba da sık sık, "Yahu bana değil, dediğime bakın, olduğum yere durduğum noktaya isabet edin, bende kusur ararken kaçırıyorsun meselenin an yerini," derdi, bunu hep derdi ama Aziz bir türlü yatışamaz Baba da ona zaten, "Hah zaten her şey senin aklınla olacaktı değil mi, göster bakayım bana o aklını, aaa çok beğendim vallahi harika bu milyarlarcanın aynısından senin de bulmuş olman ne talih, olacak şey mi vallahi Allah'ın işine bak," der, kahkahalarla güler, Aziz'in yüzüne de genelde, "Alem yüzüne saldı ziya.." nefesini söyler, sigarasından bir yandan çeker, sonra da Aziz'in suratına bakmazdı. Bazen çok nadir, "Tam gönlüne göreyi, tam istediğin gibiyi bulup da sevmek kendine sevgiyi nikâha almaktır Azizim. Düşün ki evvelin nâbekârları fahri kâinat efendimizi de beğenmiyorlardı, Muhammed Ali de o beğenilmeyenlerdendi, Meryem de ırzı hakkında konuşulan, İsa aleyhisselam en bir şeye tutulmayandı, falan filan. Aslına bakarsan hâşâ Allah'ı da tam beğenen yok. 'Kuşları ne güzel renk renk farklı ötüşlerle halk etmiş süphanallah,' der demez eşşoleşşeğin aklına hemen peki dünyada neden bu kadar adaletsizlik var, neden iyiler böyle, katiller şöyle, hıyarlar çekirdekli, bazı karpuzlar kelek diye geliyor. Ha canım, adalet ne hak ne sen daha iyi bilirsin, ne olsa dayın adalet yüksek okulunda okudu, sen de gazete ve birkaç kitap okudun, sen Allah olduğunda, parti lideri gibi başa sen geçtiğinde yani, düzeltirsin dünyayı, yağmur ormanlarını iki katına çıkarır, karıları iki ferçli, kendini de zeker be desti vakur yaparsın olur biter, âlem de senin şeyini görür..." der, gittikçe kısılan sesine karışan çok ağır bir şey onu da ezer ve sesi sanki bastırarak

bitirirdi. Epey sonra, hafifçe filizlenen açık renk bir sesle, "Yani bu senin gönlüne beğenine kalmış değil, bunu bilesin, gönlüne göre ancak put dikilir, ne insan sevilir ne hazreti insan, kâinatın planı senin gönlünde ve zevkinde çizili değil maalesef, bak sana kara haber değil mi," der güler ve, "Ancak ve ancak planı kabule gönlü olan bir görüş mesafesine tutunur. Hah, ne oldu gene beğenmedin mi, bir dahakine sen," der, gene güler ve, "Biliyor da söylüyorum güzel oğlum, ben oradaydım diyorum, hâlâ da oradayım," derdi.

Aziz şimdi Nuhu'ya giderken bu hali giyinmiş de gidiyordu. Aşkla ve kabahat bile işleyecek olsa onu kabahatli bulana karşı koruyacak halde değil de adeta kendi başını kesmiş, koltuğunun altına almış kendi kendine gelmeyen derdi aramaya hatta derdin evine bizzat gidecekmiş gibi duyarak yürüyor, hayatın her zaman karşına çıkanlar ile değil, peşine düşülen dertler ile tamama ereceğini hissediyordu. Hayat fazlasıyla meşguldü ve insan bazı dertleri kendi bulup başına sarmalıydı ki işlerini tamam etsin. Yoksa bekle ha bekle ne göğüs yırtan bir günah ve göğü delen bir eyvah ne bir sonrakine gidecek zaman vardı. Adımlarını kalbinde atıyor gibiydi. Çünkü her adımda kalbinde bir ezilme, içinden bir şeyler çıkma ve sızıntı hissediyordu. Nuhu'nun bu konuyu ilk açtığından beri düşünüyordu. Yalnızlık kaderinde kat'i gibiydi. Bunu artık anladığında nedense bir kabulde gelip teselli etmemiş acıyı dibini karıştırarak daha da acıtmıştı. Acaba diyordu kendi kendine, insana düşünüp aklettiğinden bir pay varsa ben bulamadığım efendimi bulmuş gibi yaparak hem o efendi olmaya çalışanı hem kendimi bir olması gereken resme yerleştirebilir miyim? Acaba sadece bulan değil de bulamayanın da yola çıkışından bir şey çıkmaz mı? Yokluğu seyrede seyrede bir varlığı seziş olamaz mı? Talihi yenmenin başka yolu peki var mı? İstediği ile evlenemeyenin sanki istediği olmuş gibi davranmasından kendine bir armağan yok mu ve muhataba da kıvam aldırmanın yolu bu değil mi? Ben Babam'ı unutamam ama bir başka insanı da bu âlemde seyretmek istiyorum, kalbim o yana eğik değilken onun sesini peki duyabilir miyim? Sanmıyorum. O yüzden işte bu yüzden Kemal bu

işi benim namıma üstlenecek, ben asıl benliğimden çıkmadan seyredeceğim, diyorken Kemal, "İki gözüm, efendim, beni kendinden çok da ayırma, inan ki eğreti benliğe de çok iftira edilmiştir, adı bile iftiradır. Eğreti imiş, yahu senin neren düz de ben eğreti olayım, o kadar düz olsan ben üzerinde durmam zaten kayarım. Her yere tutunabilmem her yerin eğriliğindendir, aman beni de kendini de ziyan etme," diyor, Aziz onu dinliyor, "Ah Kemal ah, yoksa seni mi pir edinsem?" derken Kemal sanki başındaki sekiz dilimli tacı eliyle düzlüyor kendi putunun etrafını tavafta olma diyecekken yahu böyle konuşmaya devam etsem eğreti benlik olmaktan çıkacağım, o zaman da beni daha dinleyen olmaz deyip susuyordu. Aziz kendine tekrarla anlayamadığı şeyler telkin ederken kapıyı çaldı. Nuhu çayı ve yanına neyi varsa uygun düzüp getirmeye gitmiş mutfaktan kesik, küçük seslerle varlığı duyuruyordu. Aziz şimdi zihninden aklından gönlünden nelerin geçtiğini bildiği, nasıl memnun nasıl sukut-ı hayal içerisinde bırakacağını bildiği birine intisap etmeyi düşünüyordu tereddüt ile. Nasıl olacaktı bu?

Nuhu içeri tepsiyi dikkatle tutarak hem tepsiyi eğmemeye hem bir yere takılıp düşmemeye gayrette gözü bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Aziz bu cisimde hazreti insanı aradı ve yine Baba'dan hep duyduğu ile, "Melekeye bakın melekeye, melek kelimesi de oradan yürümüştür, meleke önemli, her meleke bir sıfattır, bak her yapılandan bir sıfat tecelli ediyor, Allah'ın melekesi olmak, onunla görmek, iş görmek hatta. İş gören sıfatla iş gören melektir. Bak Hasan Efendi bize tavuk getirmiş, bulgur getirmiş, Rezzak ismini giyindi, o isme müşteri oldu. Her ismi meleke giyinebilirsin, giyinmek de gerektir. Bunu giyinenin eğreti benliğinin oyuncaklığı da zahir olur. Hafız, muhafız yani olabilirsin, vedud muhabbet sahibi olabilirsin, herkeste vardır hem de, şuurlu olursan melekiyyet-i zatiye olursun düşünsen," diye anlatırdı. Şimdi kendini bir meleke sahibi kılmak istiyordu, beşeriyetten, melekiyyete yürüyüp oradan da yukarı çıkacaktı.

Nuhu, Aziz'in bu akşamki ziyaretinden pirelenmiş, önemli bir şey için geleceğim müsaitsen derken Nuhu önemli şeyin

varlığını kendinde duymuştu. Geçen, "Bana bak, karşındayım işte," dediği vakit gün solar gibi bitmiş, bir vaat, bir öne çekilen yok gibi durulmuş, söz unutulur gibi olmuştu. Nuhu böyle sözlerin ve anların sonradan başka bir ömrü olacağını biliyordu elbet. Söylendiğinde canlanmayan söz başka bir zaman çiçek açar, aldırılmayan vaat cepte harçlık gibidir, hemen harcanmasa da el ikide bir yoklar, diye düşünüyor ve bu akşamki ziyareti buna hamlediyordu. Yine de kırıklıklardan bir ömür biriktirmiş kişi olarak yeni yeni kırılan ve hayatta hiçbir şeyin olmayışına şaşkın bakandan farklı olarak olmayana gözünü dikmemeyi beceriyordu. Kendini kendi önüne dikmiş, kendi hayatının ve muhayyilesinin heykelini yontmuş, başka inanları başka diye ayıracak hali giyinerek altmış beş yaşına gelmişken tek bir kişiyi bile kendi devamı ve soyu görememekten çok mahzundu. Aziz'i buna namzet görse de durup durup iş kendine tamam demeye kalıyor ve Nuhu herkesten, kendinden bile gizli Nuhu orada açılıyor ve, "Ben tamam değilim ki, ben kendimi gerçek manada beğenmiyorum ki," diyor ve asıl isteğinin bütün kusurları ile hem de bunları saklamaya geçmeden sevilmek, hatta kendi kötü yanlarının bile aslında çok da kötü olmadığını bir başkası ile keşfetmek olduğunu anlıyor, bunu başının üstüne koyuyordu. Birbirlerine tam güvenmeye başlasalar da hallerine doya doya beraber ağlasalar ah bu bir olsa birlik ne eşsiz bir şey olurdu. Ama önce beğenilmesi kendine çekmesi lazımdı. Çayları talibinin karşısındaki bir genç kız ismeti ile getirdi, bütün derdi, istiyor değil de isteniyor olmaya duyduğu hicabı tam ve doğru aksettirebilmekti. İsteniyordu, çünkü makbuldü demek ki, cevap verecekti, ne yapsın an'ane ricasına, rabbin öğretip öğüt verdiğine boyun eğmekte lezzet bulacak, sonra hayır bulacak sonra şer bulup hayra yoracak, sonra bela bulup ihtiyaç sahibi olduğuna yoracak, ölecek her şeyin hakkından gücü ölçüsünce geldiğine yoracak, boşa mı doluya mı yorulacaktı?

Aziz de kendini bir gerçeğin ortasında duymaya gayret ediyordu. Bunu bazen pazar yerlerinde, o kalabalığın bağırış çağırışın içinde de yapmaya çalışırdı, iş yerinde de, evde sofrada da.

Bunu duyamadığı anlardaydı çünkü ve bak Aziz, sen Üsküdar Atlamataşı pazarındasın, buradasın, armut satan adam da burada, ne coşkulular, neden acaba, nasıl istekliler satmaya, alıcı nasıl da hiçbir şeye duymadığı bin tereddütle kıvranıyor balığın yüzgecine bakarken gerçekten taze mi diye, hiçbir şeye gerçek mi diye bakmadığı kadar palamutu inceliyor ve hâlâ kıvranıyor, satıcı hiçbir peygamberin çırpınmadığı kadar inandırmaya çalışıyor, yemin kasem ediyor, balık satıcının elinde içerisi açılarak rengine, gözlerine, derisine, yüzgeçlerine and içiliyor, denizde binlerce sene yaşasa, dönse aklına gelmeyecekler onun da, balığın da başına geliyor.

Şimdi Nuhu'ya o gerçekten bir mürşitmiş kendisi de bir müştakmış gibi inanarak bakmaya çalışıyordu, birazdan sahne inecekti. Baktı, baktı, bakarken Nuhu hiç olmadığı şekilde hicapla başını önüne eğiyor, sanki bu kadar beğenilmeyi artık üzerinde tutamıyor gibiydi. Aziz birden çok çirkin bir hisle, "Öyle bir hale indik ki şimdi yanaşsam öperim o da beni bin yıldır beklediğini bulmuş gibi öper sonrası da öyle," diye bir düşünce içinde buldu. Fevkalade utanıp ar ederek silkindi, Allahım ya rabbim, böyle bir şey nasıl nerden aklıma gelir, diye düşünürken, akıl önüne bir misafir gibi inip, "Var olan şey anılınca," diye kısa bir cevapla yerine çekildi. Aziz hemen bu uzatmanın hayırlı olmadığını, uzattığı yere başka şeylerin uzandığını bir şeyler serip yerleştiğini fark ederek ciddiyetle, "Nuhu," dedi, Nuhu adı anılınca ürperen bir genç kız gibi pembeleşerek ona bakıyordu. Aziz araya daha bir şey girmesin diyerek, "Sana intisap ediyorum, al elimi," diye elini uzattı. Nuhu, bu kadarını daha evvel hayal etmiş olsaydım bir ruhsal ve maddi hazırlık yapsaydım, bir tavrım bir bildiğimle harekâtım olsaydı diye düşünüyor, bir yandan da böyle aniden geleni tabiatla karşılamak daha cezbediyordu. Hiç olmadığım kadar tabiyim, yoksa kim bilir şimdi kimin kılığında kimin sözünde olurdum, rabbim halime giydirdi ki tam bedenime giyeyim diye, yoksa haftalarca okur araştırır resimlere bakar kütüphanelere gider gördüklerimi giymeye söylemeye çalışırdım ve biliyorum ki güzel de olmazdım, diye aklından geçiriyor ve an'a şükrediyordu. Tabilikle Aziz'in elini

aldı ve yine tatlı bir tabilikle kendinin en hoş hali ile hoş tutulmanın verdiği hoşlukla, "Aldım Azizim, bundan sonra bana ikrar verdin, ben senin mürşidinim," deyip sözü uzatma ihtimalini, söze girmeye hazırlanan bavullar dolusu kelimeyi, cümleyi gelir görünce kapıyı kapattı. Hazırlanmış bavullar hareket eden trenin arkasından bakar gibi bakıyor, kıpırdamadan yekinir gibi bir hareketle umudu yerinden oynatıp yerine geri çakıyorlardı ki umut cisme gelip kendini yerine öyle bir çaktı ki başında bekleyenler zıplar gibi bir son hareketle umudun birkaç kat altına indiler.

Aziz eli mürşidinin elinde ona akıl vermeyi kendine artık yakıştıramadan aralarında oluşacak yeni lisana bir giriş hizmeti ile, "Efendim, müsaadenizle ben şimdi ne yapayım?" diye sorarken bu sorudan müthiş bir rahatlık duydu. "Ne yapayım?" sorusunun muhatabının kendisi olmadığını görmekle içinde binlerce kuş birden kanatlandı, bağırış çağırış, ötüşler, kanat sesleri kanat sesleri, kanat sesleri ile sermest kaldı. "Müstefilün, müstefilün, müstefilün, müstefilün."

Nuhu muhataplığı elinden tutarak kendine yaklaştırır bir hal ile acaba bu keremin afeti ne olacak diye içinden geçirerek, "Azizim, bu ilk akşamın olacak, senin de benim de, bu akşamı birbirimizi düşünerek geçirelim, eksiği, gediği ile değil de, hediyesi, güzelliği, hürmeti ile ben seni, hayatını, mematını her şeyini düşüneceğim, kendimi de tabi, sen de öyle yap ki yakınlık artsın, bir komşuya, arkadaşa bakıştan daha yakın görüşe ihtiyaç var, içeriye girmeye ihtiyaç var, kızdığını tanımaya, ehilliğe ihtiyaç var, hayatımda ilk defa bir şeyi seveceğim hem de, düşünebiliyor musun, mecburum hem de, muhtacım hem de, düşünebiliyor musun?" derken Aziz kendini bir hakikate yakın duyarak şaşırdı. İşte çağırınca her yerde ve herkeste, işte kim kim kadar eder demezsen demediğin demeyi istediğin oluyor, tartmazsan ağır çekiyor, hor görüp gülmezsen tebessüm beliriyor, ummazsan umduğun olabiliyor, mademki hazreti insan işte o da, o da, o da, sen de, ben de, diye düşünüp içi kıpkızıl sımsıcak kesildi. Hayat önünde birden bir maket gibi tüm kompleksleri minyatür bir maket gibi göründü. Kendini eğil-

miş geldiği kocaman anlaşılmaz kolay öğrenilmez bir yeri tepeden inceler ve geniş ama pek çocuksu bir oyuncağa bakar buldu. "Bir parça ekmek yemek, değmez bunca maceraya atılmaya," sözü hiçbir yerde yazmıyor ama gözünü gezdirdiği yerlerde sürünür gibi görünüp kayboluyordu.

Gece eve varıp dama çıkınca kendini de etrafı da vaatleri ile mest ettiği vakitki gibi yarı mutlu, yarı memnun ama bir perdenin arkasından gördü. Gene perdeyi açmak ve ne sen osun ne ben diyeceği dahası demeyip vaadinden cayacağı an gözünün önüne geldi. Ne olurdu peki dayansa, bulduğunu yiyenleri, varlığa her koşulda şükredenleri övüp duruyordu da, aksine öfke duyuyordu da kendisi neden hep gönlünün en istediğinden gayrıya meyledemiyor, meyledip, o meylin mestini görüp kaçıyordu. Kendini bir yana bırakıp da gayrıya yönelse ve onunla bir olsa varlığını bırakmış olmayacak mıydı, velev ki bıraktığı bayıldığı olmasın, zaten bayıldığına bırakmak kendine demir atmak değil miydi hem de iki kişi olarak, bunu kaç gündür düşünmüş ve itiraf etmişti. Bugün böyle olan yarın değişecekse ve olan aslında değişmiyorsa gün zaten mevcut değildi, olan da ekli olduğuna ekli değil, o da semavatta yüzüyordu, iki şeyi tutup yakalayıp yakıştırmak ve karşısına geçip beğenmek, başkasına da göstermek de bir çeşit oyalanmaydı.

Sabah işine seke seke ürkek ve masum bir kuş gibi gitti. Dünya ile arasında bir darı tanesi vardı sanki. O da oldu muydu, işte birlik tamamdı. İçi kanat çırpıyor, içine masumiyet hücum ediyor, elbet hücum edemiyor da baş gösterip duruyordu yine bir kuş gibi. Ağzına bir ağacın dibine düşmüş küçük, ince bir dalı aldı, onunla yürümeye bir kuş olmaya duyduğu hali hakikate çevirmeye döndü. Dalın iki ucu dudaklarının iki yanından sarkıyor, yeşil kısım sağ taraftan sallanıyor, Aziz ötmeye de nerdeyse yaklaşıyordu. Şimdi tartıya çıksam, kendimi kantara vursam 60-70 gramdan fazla çekmem, imkân yok çekmem, şu serçe ne kadarsa o kadarım, diyor gözlerine yaş hücum ediyor, ağzındaki daldan çiğ, kabuğu yeni soyulmuş dalın filizî tadı geliyor, bu tadı, beğendiği ve saklamak istediği bu tadı ne yapacağını bilemiyor yine de emip duruyordu. Tat hafif acılaşıyor bir

müddet sonra gizli bir tat yine nüksediyordu. Vakıf binasına bu hal ile girdi. Dünya, büyükler, müdürler ve müşteriler ona müşteri olmayınca nasıl da dışarıdaydılar, işte apaçık önündeydi. "Sen müşteri oldun," sözü nasıl da doğruydu, işte müşteri değilim, olmaktan da uzağım, olduğum başka, deyince önünden teker teker tezgâhlar da toplanıyordu sanki. Dünyanın yüzüne alıcı olmadığınızı anlayan bir tezgâhtarın ifadesi çöküyor ve hızlı hızlı malını toplamaya başlıyordu. O toplarken Aziz bir belayı bir ihtiyaç görünen şerri, bir gizli inen şehveti savuşturabilmiş gibi hafifleşen ruh ile bu katlanan, toplanan, uzaklaşana bakıyor, onlar da ona bakıyorlardı, gülümsemeleri silinmiş, az evvel onu pek sevdiği ve beğendiği ifadesi ile kıvrılan ağız şimdi ona öyle bir tiksinti ile bakıyordu ki. "Ahhh," dedi, "ahhh Allahım bana meylettiklerimin beni nasıl gördüklerini göster, beni yapmak istediklerini anın önüne al da göster, gülüşün arkasını, sözün kovuğunu, iltifatın oyuğunu göster, bana kendi tuzaklarımı göster."

Odasına da aynı hal, ağzındaki dal ile çıktı. Her zaman olan oldu, etraf bir oyun yaptığını düşününce etrafına doluşan, soru soran, bir şey sahi ise ondan uzaklaşan etraf etrafını çevirdi, yani sükût ve görmezden gelme etrafını çevirdi, etrafı bomboş kaldı. Ağzındaki dala bakıp tek söz söyleyen olmadı çünkü dal gerçekten ağzındaydı. Dal yani gerçek kendini görünmez sözü hükümsüz kıldı. Aziz dalı eliyle okşadı, "Ey yerde yatan kırık dal, ey âlemi sükûta daldıran ve sözü tıkayan kırık dal, ne mübareksin."

Akşamüstü binbir duyguya bata çıka çarşıya indi ve bir limon kolonyası, birkaç havlu, bir iki mendil ve bir Kırkağaç kavunu alıp Nuhu'nun evine yollandı. Kapıyı çalarken binlerce kez çaldığı zildeki elleri titriyordu. Halini düşünürken düşünce başını alıp kaçıyor, kendini düşündürtmemeye çalışıyordu. Sanki bir yerini tutsa başka bir yerinden yeni bir bacak oluşturup koşmaya başlıyordu gene. Kapının açılmasını hiç ummadığı kadar uzun bekledi. Ağır bir ayak sesi duyunca heyecanı kabarıp artık taştı. Kapı ağır ağır açılınca içerinin karanlık olduğunu şaşarak fark etti. Karanlığın içinde Nuhu ağır ve

soğuk denecek bir tonla, "Buyur, hoş geldin," deyip gölgesinden içeri geçtiğini belli etti. Aziz elindekileri iki eliyle tutmaya çalışarak, ayakkabılarını da birbirine basıp çıkararak arkasından seğirtti. Hep oturdukları sokağa bakan küçük salondaydılar, içeride birkaç ince mum yanıyordu. Aziz, Nuhu'yu iki mumun arasındaki koltuğunda seçince şaşırarak kalakaldı. Nuhu başında daha doğrusu başını da sardığı koyu kahverengine benzer bir ihramla koltukta oturuyordu. Sırtına aldığı ihramı başına da atmış bir çöl Arabı görüntüsü ile Nuhu'nun resmi bilinmedik bir şekilde önüne düştü. Aziz ses etmeden bakıp, "Arza layık değil ama şu iki parçayı nereye bırakayım, masaya mı?" diye sordu. Nuhu sorunun da öznenin de önemsizliğini karanlıkta görerek eliyle koy işte, der gibi bir hareket yaptı. Aziz Nuhu'da ilk kez böyle tesirli bir hareket görüyordu, hemen itaate durdu ama içine de bir kurt sanki yuvasından düşmüş gibi midesini gıdıklamaya başladı. "Hemen iki oldum gene, tekliğim nerede," derken asli eğreti benliği Kemal, "Burada ya," diyerek hafifçe o da kalbin daha gölgeli bir yerine çekildi, çekilirken onun da kendi etrafını boşaltmaya çalışmasından Aziz sahte benliğinin de sahte benlikleri olduğunu adeta gözleriyle nasılsa hem de ürpermeden gördü ve kendi kendine daha iyi Kemal beni daha iyi anlar o halde, bunu onunla bir ara hatta bu akşam damda konuşayım, diye içinden geçirirken, Nuhu gene tesirli bir hal ile, "Şöyle karşıma geç, yüzünü iyi göreyim," dedi. Aziz, "Işıkları açaydık da sen de ben de iyi göreydik," demeye kalmadan Nuhu sanki kurulmuş ortamın kâfiliği daha doğrusu tam işlemezliği neticesini daha netice diye almadan, "Işığın şöyle birini hafif aç, iyice tepemize ziya yağmasın ama," deyip, "Sen gelmeden böyle mumla oturuyordum, karanlık etrafı mahdut bir şekille sıvayınca etraf göz alıcı ve oyalayıcı olmadan ayrılıyor, ama şimdi gerek yok, poz yapıyor gibi de olmayayım, müstakil başka, bu başka," diye ekleyip halini bir cevabın karşısına dikmeden çıkardı, serdi. Sergisini seyredeni seyre dalmak ister gibi durdu. Aziz'in midesine düşen kurt tam zıplayacak ve arkadaşlarını da çağıracakken birden ölmeden hareketsiz kalan emsallerine döndü. Ölü tak-

lidi ölümle de ani bir dirilmeyle de sonuçlanabilirdi. Kurt diriliği ölü şekilde beklemeye koyuldu.

Nuhu, Aziz'e dönüp daha evvelden çok düşündüğü bir şeyi ve evirip çevirdiği cümleleri ilk ilhamı ile söyler gibi, "Benim çocukluğumda ve çok daha evveli memleketin yeni doğanını hele ki İstanbul'da başı, fikri, ameli, itikadı bağsız boyunduruksuz salma deve gibi gezmesin diye muhakkak bir evliyaya bağlarlarmış. İşte az çok meşrebinin uyduğu, takdir görmüş, mahallesine aykırı olmayan bir evliyaya çocuğu üç beş yaşına gelince götürüp, adağını ve kurbanını da eksik etmeden bağlarlarmış. Merkez Efendi'ye, Hz. Üftade'ye, Sümbül Efendi'ye... çocuk böylece bağlandığı evliyasının ahlâkı ve itikadınca yürür, bağı onu bilirmiş. Şimdi tabi bunlar biteli hiç değilse 70-80 sene oluyor ama bağlanmak bitmedi, o evliyaya bağlanır gibi bağlandıkları adamlar da bitmedi," deyip durdu. "Türkiye'de okuyanlar, az çok düşünen terbiyeden geçtiğini farz edenler eskilerin doğar doğmaz bir evliyaya bağlandığı gibi bunlar da genellikle pek de bilmedikleri bir düşünüre ya da düşünceye bağlanırlar," diye başladı. Konuşmayı birden bununla açmak söyledikleri cazip bile olsa muhatabın üzerinde henüz sokak serinliğinde olunduğundan büyük kısmı boşa gidecek gibiydi. Kendine, acelesine, israfına aniden küser gibi oldu. Şöyle bir akşam serinliğinde, üstünde en alelade ama en kendi olan kıyafeti ile kendine yerleşik bir yokuştan, misal Kavacık'tan Kanlıca'ya doğru inerken yanında bununla sıkışmış birisinin birden sıkışmasını giderir gibi anlatabilseydi şu az evvel dediği cümleleri ve onun ferahtan anlık da olsa ışıldayan yüzüne ve sevgi diye tek tabir edeceği ışığın bir yüze ölür gibi serilip düşüşüne bakabilseydi işte o da kendini o vakit beğenir, beğenisi memnuniyete, memnuniyet mutluluğa dönüşürdü. Gerçi mutluluk hemen birkaç sahte benlikle, "Bunları duydun düşündün söyledin de kim duydu, bak kayboldu, yanındaki de senden duyduğunu yarın kendi öz malı gibi satacak," fitnesini üfler üflemez kırgınlığa ve melale düşecekti. Belki de bu cümlelerin aslı ve keşfedildiği ilk zaman böyle bir akşamdı da unutmuştu. Sonra işte bari malım var ele göstereyim der gibi sokak kıyafeti yapmış-

tı. Aziz'e bakarak onu dinlemeye çeker gibi bir kendi omuzlarını öne alıp, "Birisi hele bu azman devirde Foucault'ya bağlanır, Althusser'e bağlanır, Negri'ye bağlanır. Ama kendine nispet ettiği adamlar makbul buluyor, adını sayıklıyor diye bağlanır. Yani bizimkiler, esasen ve daha onu sayıklayanın hayranıdır, Foucault'nun değil, şimdi yüzüne desem üstüme yürürler ama değme yürüsünler. Benzemeye çalıştığı az çok anlamaya düşüncede eş olmaya çalıştığı adamın önünde arkasında yürüyene hayran olduğu halde, "Ben de buna mestim," deyiverir. Ama hâlâ aradakilerdedir aklı da gözü de. Önü görecek göz nerde? Başka bir taraf da gene evliyaya bağlanır gibi misal İbn-i Sina'ya bağlanır, o da öbürü gibi aslı değil, aradakileri takibe mecburdur. Bizimkiler yorumcunun hayranıdır yani, asla hiçbiri pınarlara yaklaşamaz. Varıp da eğilip de kendi içtiği bir yudum su yoktur. Boğazından geçen başkasının çiğneyip özünü usaresini alıp bunun ağzına gıda diye tıktığı lapadır. Bu zıkkım için de yavru kuş gibi dünyanın yaygarasını koparır. Yani bizim millet aracısız iş göremez, aracısız hiçbir şey yapamaz, evlenemez bile. Bunları daha doğarken görüp de hemen oracıkta geri anasının şeyine tıkmayan doktorun, "ebenin ben ... .," deyip azcık irticalen konuşmanın kuvveti ile fazla acımasız olmayayım hep başkalarından bahseder gibi olayım ki dahil olunsun, diye aklından geçirip insanoğlunun kendisi hariç her konuya kulak kabartıp hak verdiğini, kendine bir şeyin yaklaştığını görünce de tabana kuvvet verdiğini hatırlatarak yumuşakça frene bastı.

Aziz, karşısında takınılmış bir hürmete bürülü, çıkaracağı belli bir kıyafetle oturuyor gibiydi. Nuhu'nun içine bunu saniyede görmesi ile bir hiddet yürüdü, geçti. Aklının ayağı hâlâ frendeydi ve şu anı yüksek muvaffakiyetle olmasa da bir kararla devam gerekmedeydi. En iyisi kendi kendine konuşur gibi olmaktı böyle durumlarda. Böyle yapınca muhatap daha samimi bir şeye girdiği düşüncesi ile az eleştirel oluyor, habersiz geldiği bir sofraya oturduğunu farz ederek bulduğu ile memnun duruyordu. Gene yavaşça kaldığı yeri bekler gibi yapıp devam etti, "Ama sana bir şey söyleyeyim mi, ilmin başını yani. İlmin başı, ilmin sadece başını bilmektir. Sonra da karşındakilerin, mu-

hatap olacakların derecesini bilmektir, ama tabi iyi bilmek. Bu devirde âlim olmak gene zaman alıyor çünkü etrafın ne bildiği ne kadarı savunabileceği, neyi yiyip neyi tüküreceğini hesap ile 45-50 yaşına geliniyor. 50 yaşına gelmiş olmayı da ilmin çilesi, çalışma zamanı diye anlatır, saçını sakalını delil gösterirler, katiyen inanma. Sonra da eğer yediremeyeceği adamlar 15-20 kişiden az iseler kendi allameliğini ilan ediyor. Çünkü bu 15-20 kişi nasılsa arada kaynar, onlar da fazla bilmekten ama hiç bilinmemekten sinir ve taş kesilmiş ya da büsbütün içine kapanmış evinde sövüp sayan kimseler olmuşlardır, yani artık tehlike yoktur. Hâsılı etraf ve ahali dediğim bu, kendi ve dünyanın, güncel hali üzerinde çalışmayı bile yapamayan ama ondan serpilenlerle kendini dolmuş taşmış sayan, eski cahilden kendinden memnuniyeti, ürkmezliği, tereddütsüzlüğü ve genele daha cuk oturması ile ayrılan dünyanın merası ve otlağıdır. Otlağın otu, başkası yesin diye olan, yetişen demiyorum bak, yetiştiren hiç demiyorum, herkesi de ot peşinde saydığı gibi kendini dünyanın, dünyayı da kendinin öz malı sayar. Dağda duranı, havadara varanı, tenezzül etmeyeni varamamış, kendi ile bir olmamışı hiç olmamış sayar," deyip pek alışkanlığı olmadığı halde bir sigara yaktı. Aziz, Nuhu'nun sigarasının ilk dumanını o temiz havaya ilk salınan ve orada bitse ve dağılsa dünyanın çekici kokularından birisi olacakken arkasından ikincinin bile gelmesi ile her şeyi bozulan ilk dumanı taze bir kahvenin köpüğü gibi hafifçe öne gelerek içine çekti. Nuhu bu konuyu birkaç şey ile artık mumlaması gerektiğini fark ederek kendini seyre durdu. "İçerden bize birer çay imdad et Azizim," demesi ile Aziz seneler sonra gene muhatabına ve kendine çay sunma halini giyineceği hissi ile mahzun mutfağa yönelirken kendini, ellerini, demliği yerine koyuşunu bir başka vücutta seyretti. İyi bildiği bir hali, sahneye konmuş da becerilememiş, sahneye konamayacak şeyi birkaç uyduruk dekorda sinema bile değil, tiyatroda izler gibi oldu, seyirciye merhamet etti.

Nuhu çayı önüne kararsız bir telden çıkan titreyişle aldı, elindeki titremeye şaşarak baktı. Aziz'i, kendisini bende etmeye çalışan bir sevgiliye gönlü olmadığını söyleme cesaretsizli-

ğinde hem de tastamam o halde iken eski âşığına yani Baba'ya tekrar, kendi başına, yapayalnızken vurulurken gördü. Kendi karşısında Baba'ya hasreti depreşiyordu. Ona hep gülümseyerek, ondan gelecek kırıntıyı kapacak gibi baktığını şimdi kendisine ise ne yapsam da kırıp dökmeden sıyrılsam duygusunun içinde cirit atışı ile kıpırdanıp durduğunu gördü. O kadar dik bakıyordu ki Aziz silkelenirken görüldüğünü gördü. Nuhu da gösterdiğine gayrı memnun kendine döner gibi yapıp tebessümle, "Evet Azizim, işte bu vasatı alkışlayan vasat altı ve ahlâk altı bir kitle vardır. Buna etraf denir. Cennet nasıl bir yer dense bana tek cümle ile bunların olmadığı yer derim. Yani iyiyi seçemeyen, iyiye dönemeyen, yükseğe burun kıvıran, inatla, küfr-ü inadi ile iyiye iyi demeyen, ardını dönüp giden, bir de o hali ile alay edenler kalabalığı. Bunların olmadığı, bunların helak bulduğu yer her neresi ise orası cennettir. İsterse öyle ağaç yeşillik olmasın, bir kuru kaya, bir yudum su ama şerefli ve hakikatperver insanlar olsun, yine cennettir, hem de âlâsı," deyip Aziz'e baktı, daha bakarken hep olan oldu. Birdenbire Nuhu'ya beğenmediği bir şeyi sanatlı ve ince anlatmaya çalışırken inen avamilik düşen bir avize gibi ortalarına düştü. Nuhu'nun yüzü bir saniyenin yarısından kısa sürede açılan gözleri, geri çekilen ağzı, incelen sesi ile kadınsı bir hal alarak uzatmadan konuşma isteğini önüne peşkir gibi çekti. "Bu, hıyarın ilk tohumu bu kalabalık vasatı, hırsızı, arsızı, edepsizi, utanmazı, eşşoleşşeği, esnafoğlu esnafı, onun bunun Foucault'nun çocuğunu, 'Derya deniz, aradığımız adam, tam da gerçekleri söylüyor, ah ki ah yetiş,' diye anmaya başlar işte," deyip rahatça, "Herkesin her gün evinde söylediğini sen de söyle, duysunlar, bu hayvan sürüsü kendi bildiğini duymadıkça asla ve kat'a duydum demez, bir kez daha kahrolası bunlar kendi ezberlerine düşünce demekten yılmazlar, çünkü aslında makinedirler ve çalışırlar, sadece yağlayıcıya ihtiyaçları vardır, âlimleri de işte bunlara püskürten, sıkan, oluk oluk fitne akıtandır. Hop yapıştır âlim rozetini yakana, hah yakıştı da, zaten bir insan şerefsizleştikçe ona her şey yakışır, valla gençliğinde yakışmazdı inan yakışmazdı, şimdi cuk oturdu," diye devam etti. Aziz de daha rahat dinli-

yordu artık. Nuhu sesini kontrol etmeden konuşunca ne dediği daha rahat anlaşılıyor, vurgular doğru yere akıyordu. Şimdi gözünde gençliği, hayatı ve bir resme bakarak hitap etme saiki ile ayağının birini altına topladı. Adeta kendine yerleşti, çayını eski tavrıyla, yani tüm bardağı ne kadar sıcak olursa olsun bütün avucuyla sıkıca sararak tuttu, daha sıksa kıracak ama kırmadan ağzına götürüp duruyor, bitince de elinden bırakmıyordu. Ağzının iki yanı aşağıya bir kavuşacakları varmış gibi iri birer mutsuzluk damlası gibi iniyor, ruh değişecek de tekrar o zorla durdukları yere çıkacakları korkusuyla bir hırsız nasıl ağır ağır tırmanırsa ağır ağır iniyorlardı. Aziz bu arzulu temayülden ağzın asıl yerinin en azından artık aşağılar olduğunu anladı. İçine bir su sanki şıp diye damladı. Nuhu şimdi en yerleşik olduğu, en rahat hissettiği yerden konuşuyordu. "Bunlar," dedi, "Kısmeti de olan adamlar çünkü hiçbir şeyi bilmeseler de karşısındakinin neyi bilmediğini bilir ve kendi bildiği çok cüz'i şeyin de muhatap tarafından bilinmeyeceğini bilirler. Çünkü hepsinin bildiği, bak bunu çok iyi tetkik etmiş olarak konuşuyorum, hepsi kendi bildiğini yıldız tozu gibi bir bilgi serpintisini kokaini platin çubuğuyla çekercesine kâğıda sürüyüp sarmışlardır ki bu ince ve bu uçuculukta bir şeyi ne nerden aldıklarını bilirler, ne bir daha bulabilirler. Bir ömür ağdarıp döndürüp bu tozu bilgi diye üfleyip dururlar. Bundan eminim. Ayak altında çok dolaştım, kim neyin etrafında dönüyor, sema eder gibi sol ayağı nerde daim, dili ne vakit çözülüyor, hangi bahis yaklaşınca sırası gelmiş gibi kıpırdanıyor, neden bahsedilince hoşlanmıyormuş gibi içine kaçıyor, artık agâhım. İnsan," deyip durdu ve çay bardağını boşaldığı halde doldurmayan Aziz'e sallayarak ve onun kalkıp mutfağa gidişine seslenerek yüksek avaz ile, "insan en diri, en sağlam, en çok uğraştığı yeri ile başkalarının karşısına çıkar. Uğraştığı yeri gösterip uğraştığı yerden söyleyip durur. Ama ben onun çürük, ezik, kurtlu, ham, güneş görmemiş yerine bakarım, orayı arar bulurum, muhakkak da bulurum. Ondan sonra işte, ipler sendedir. Tamam mı, Azizim." Aziz çayı dikkatlice Nuhu'nun önüne koyarken Erzurum'da Baba'ya bir şey takdim edenlerin eğilmeleri, uzattıkları-

nı ve geri aldıklarını kenarından öpmeleri, geri geri yürümeleri gözünün önüne geldi. O zaman da bunu bir seyir durağı gibi görür, seyreder, aklında kalanı sonradan gözünden geçirir, bir daha seyreder, bir fotoğraf albümü gibi karıştırır ve her resmi ondan süzülecek, oradaki insandan ve onun halinden süzülecek bir damla gibi görür, hayalen elindeki resmi aşağı doğru eğer ve görüntüden bir damla mesela eğilip adamın aslında kendi eğilişine duyduğu hüzün ince bir sıvı olarak akardı. Eğerdi resmi ve önünde eğilinen adamın bu eğilmelerle kendine çattığı işe yaramaz çitlerle daha yalnız ve bir kümes hayvanı gibi kalışına bakışı, çırpınmış bir horozdan uçan tüy gibi düşüverirdi önüne, rengârenk işe yaramaz ve kayıpta. Bakmak ve seyir, fotoğrafın gerçek karanlık odası gibi gelirdi ona, eğince çıkıp süzülen. Ve sonra o resimden bir başka şey kalmazdı rastgele dekordan başka, belki arkada bir ağaç, sağda bir sehpa, koltuktaki derin çizikler, tavandan sarkan bezgin lamba. Bunca yorgunluğuna dünyanın, sözün yorgunluğuna daha doğrusu dünya yıpranmış olabilir de belki tazelenmeye de aynı yakınlıktadır neticede, yorgun olan yıpranmış, işe yaramaz sözlerdir herhalde. Söz ise insandır, diye aklından geçirdi. Bunca söz söyleyip bunca derin toprağa girmek, toprağın bunca susup bunca içine alması düşününce hep babasının dilsiz oruçlarını aklına getiriyordu. İçi birden karşısındaki kimseye gerçek derdini soramayıp muhatabın da derdin çözümü ile ilgili kendini makamlandırması ile sonuçlanıyordu. Aniden ağlamaya başladı. Şimdi Nuhu'ya, "Ben dilsiz orucu tutsam hem de 41 gün acaba içimde Allah'ı bana dair ikna edecek bir cevher birikir mi? Üstelik oruç tutacak helak seviyesi daha doğrusu terk seviyesinde de değilim hep kıyıdayım, fedakârlık tarafına kör köstebek olarak girip güzelleşmiş sincap olarak çıkabilir miyim? Önümdeki yani ruhumun önündeki maniler şeytani mi, gelişmem için konmuş ruh kası yapacak geliştiriciler mi? Şeytani dediğim benden âlâ şeytan olamayacağı için benim evhamlarım, ruh cüzzamlarım, içimdeki bana karşı benliklerim mi? Allah onu anlayamayışıma ne diyordur, dönüp dönüp bir ömrü kendini avuçlayarak geçirip de bir bedende o cevheri bulamayı-

şıma ne diyordur? İçimdeki başka şeyleri sıyırmaya ve terk etmeye gayret etsem yani yalancı benliklerimden farz et ki kurtulsam o müthiş sessizlikte çıldırır mıyım, o tamponlar beni her şeyin az çok yolunda olduğuna inandıran tamponlarım eridiği vakit ben de oluk oluk akıp kaybolmaz mıyım, hem de nerede kaybolduğumu bilmeden yani boşlukta mı kaybolurum Allah'ta mı, bu hal kabul mü görür, mağlubiyet midir? Niçin hiç meselenin an yerine gelinemiyor, an değişken mi, an hakkında atıp tutulan mı, her mürşit aslında kendi evhamının öksesine tutulmuş hoş ötüşlü bir kuş mu, sadece ötüşünü mü dinlemek gerek, gittiği yere arkasından giden onunla giden nasıl bir kırıklık nasıl bir umut sonrasında ağır yanılgı manzarası görmüştür, o manzarayı bana resmet, yalvarırım o resmi bana yap," diye sormak, söylemek istiyordu ama işte o, Nuhu kendi ötüşünün peşinde bir kuştu neticede bir mürşit taklidi iken bile. Kendinden vazgeçemeyip vazgeçenleri kendine ilave etmek istiyordu, taklitken bile. Aziz'in içi kavrulur gibi bir sıyırma ile en alt derisini de atıyordu ki içine serin bir su gibi bir şey damladı. Herkes aydınlığı ve cevheri kendi bulmak, bulmak da değil, bizzat oluşturmak zorunda, mürşit ya da her ne ise dışarıdan geleceğini umduğun her yardım aslında bunun böyle olamayacağını başına vura vura sana anlatıyor. Kendin oluşturursan kendin de, tevhit de, vahdet de her ne ise o olabiliyor, yoksa hiçbir şey. Mürşit de bir seyirlik, belki bir başkanın nasıl ve ne bulduğuna, bulduğunu ne yaptığı bulunanla ne olduğuna dair bir temaşa tepesi. Küçük bir ferahlıkla Nuhu'ya döndü. Gülümseme gayreti ile bir şey söyleyecekti ki Nuhu karşısında hikmete tahammül edemeyen karakteri ile balyoz gibi ineceği görüp aşağıda ne varsa hızla çekti. O kendisine sorulmasından, karmaşadan bahsedilmesinden hoşlanır, kendini buna vazifelendirilmiş görürdü. Başkasının keşfettiği inciler ona hep sahte, derdikleri hep yabani ve tatsız, hatta, "Bak yabanda ne buldum," denileni, çoktan tarımı yapılmış kekik, semizotu sıradanlığında bulurdu. Aziz ağzını açacakkken ondaki bu kapanmayı gördü, tereddütle geri çekildi. Nuhu verdiği tedirginliklerden tedirgin oluşunu çok kısa sürdürür, iki deprendikten

sonra çıkan bir ağaç çivisi gibi gene yerine geçiverirdi. Aziz'e verdirdiği bu kısa ara için bile gönül koyacakmış da koymamış gibi tüm vücudu ile bir iki sağa sola dönerek ve yüzüne anladığımı anla diyen kısa bir takdir bakışı ile geç der gibi bakıp, "Ne diyordum, yani bu ahali kendininkini öbürü de kendinde olduğunu sandığı şeyi bilmez, zannını vehmini hakikat bilip ona zamklanır. Bunu da ilke ve sadakat sanır, yani ilkesi de vehminin uzantısıdır. Ama neyi bilir bilir misin, o beni bilir ben de onu, yani herkes birbirinin bir şey bilmediğini bilir, bir şey etmediğini bilir, zaten en önemlisi de bu değil mi? Değişmeye, düzelmeye mani olan da bu değil mi? Öbürünün yalan olmadığını bilen kendi yalanında ısrar ve inat edebilir mi? Bilirler, hatta sade izleyip dinleyenin de bir şeye asılmaktan bile mecalsiz, her etkiye açık, şıpsevdi gibi ahmak, kementsiz gelen salma ve faydasız hayvan olduğunu da bilirler. Hiçbirinin gayrıya mecal edemeyeceğini, hakikatin gene başıboş dağlarda gezdiğini bilmeden de olsa bilirler. Aslen bizim memlekette kimsenin kimseye hürmeti olmaması da bundandır. Allah diyenin Allah ile arasının olmayacağını kendinden bile daha iyi bilirler. Öbürleri de muhataplarının tok gözlülüğe, gerçek bilgiye, infaka... geçemeyeceğini kendi ucuz benliğinin peşinde it gibi gezdiğini serbest it bile değil, sahte benliğinin iti olduğunu ikide bir de onun tarafından ısırıldıklarını, tehlikesiz, hatta şanlı diye en olmadık yerlere çekilip rüsva edilebildiklerini bilirler. Tabi âlemin cahili olduklarından bu tanımlarla bilmezler. Bunlarla bile bilseler inan pek çok şey bu kadar aleni gezemez, inkıtaya uğrar, bunları kendilerinin değil de başkalarının işi sayarak bilir ama hakkında da satır değil, harf ağızlarından dökülemez," deyip o an aklına düşeni zor zapt eder gibi iki elini birbirine kement ederek ilave etti. "Biliyor musun insanın içi utanma sıkılma bilir, bir kere yakalanınca kızarır ve aynı ile görünmeye, aynı ile seni çekelemeye artık yeltenemez. İnsan şaşıyor, kişi bir kere bile mi kendi kendini yakalamaz diye, bir kere bile mi kendi ile aynı yatakta basılmaz en müptezel haliyle, ha, tuhaf değil mi? Ben şahsen kendimi avlamaktan öyle yorgunum ki zaman zaman av yasağı çıkarıyorum, bir gün kalbimden bey-

nimden o hırsla kendimi vuracağım diye. Gerçi vuruyorum yenisi geliyor ama aynısı değil, bir orman düşün ki başka başka hayvanlar. Yani içindeki en kötü benliğin bile arkadaşından gene kırk kat iyidir. Ortaya çıkanı artık kullanmaz. Buna sebep aslında insan kendi kendinin foyasını, tamam kimseye söyleme tabi ki ama çıkardıkça kendine oynadığı oyun ve öz suikastlar epey azalır. Tabi oyunun çoksa benim gibi ya da kendini bizzat oyun üstüne kurduysan bazen çıkardığın foya bile oyun olabiliyor, başka bir havalanma ya da, yaa Azizim kolay yerde değiliz pek," deyip fazla mı az mı söylediğini tartıya çekmeye koyuldu. Hızlıca tartıp, "Sözü mumlayayım o halde huni gibi açıldıkça başka şeyler de dökülüyor, sen de kusuruma bakma," deyip o kendi kendine özünü seyrettiği gülümsemesi ile gülümseyip çay bardağını da teşekkür eder gibi kaldırıp hiç önceki sözüne ara vermemiş gibi, "İki gözümün elifi ahali mühim olanı, ilimde değil, muharebede işine tek yarayacağı yani birbirini bilir, rahat hücum ederler bu yüzden, ama hücumlar da fazla dallanıp budaklanmaz gene bu yüzden, anca dedikodu şeklinde sürer. Dedikodu da tartıştıkları şeyin savunmaya geçtikleri şeyin değil, birbirlerinin dedikodusudur hep, bizde ilmin değil, konunun değil, anlatanın dedikodusu yapılır, İslâm sanki şu herif, sosyalizm de şu pezevenktir sanki. Onun hakından gelince ikisi de ortadan kalkmış gibi rahatlarlar. Bu dünyanın en yarım, en eser miktarda insanlık tozuyla bile cevherlenmemiş adamları en basit şeyi soran söyleyende insan-ı kâmil ararlar. Sıradan bir adamı, hatta bir devir müptezelini Mansur ile Cüneyd ile Konfüçyüs ile hep de manevi kalkınma yapmış kişilerle sıraya dizerler. Hiddet içine sanki hoplamıştı ki Nuhu da sıçrar gibi bir hareketle, "Onun bunun Foucault'nun çocukları," diye bağırdı. Aziz halin gevşemesine duyduğu ihtiyaçla hemen Nuhu'nun elinden çay bardağını alıp mutfağa seğirtiyordu ki Nuhu eliyle dur diye işaret edip tekrar bir ismetle başını kaldırdı, "Bizim memleketteki kadar birisi ve bir fikir yüzünden birbirine hücumda ve öfkede bulunan yoktur, fikir de zaten yabancı ve uzaktadır, adı geçenlere kendi kavgasının edildiğine yemin etsen bu adamların onun için dövündüklerine inandıra-

mazsın. Kavgası edilen o fikri bütün sokakları gezsen bulamazsın, her dükkâna girip sorsan var mı diye en yalancı esnaf bile vardı da bitti pazartesiye gelecek diyemez, yok der sadece. Bunlar, bu etraf yani işin en başında kişilik diye olmadık şeyleri giyindikleri ve kendilerini de daha 15-16 yaşlarında kaybettikleri için bir iç irtibatları yoktur, hep yalnız hissederler o yüzden. Yalanın binası bunların vücududur. Yalan bunlarda hafiften büyüğe göbek yapmış, bir uyduruk zemine çıkılmış muhdesat binadır, arazi de kendinin değildir. O da başka bir yağmadır," diye söylerken kendinden hoşnutlukla anlattıklarına ilişmemeyi hesap eder gibi bir hesaba durdu, iki çarpar üç böler ettirip devam etti. Aziz, Nuhu'nun, kırk yıllık Nuhu'nun önünde hürmetle oturuyordu. Bundan şikâyeti yoktu, istediğiydi, velev ki yalan olsun, kendi dikine değil de başkasının eğrisine bile tabi olmak ona kendi benliği dışında bir hayat alanı açıyordu. Kendi evinde sofrasında gibi rahat değildi burada, çünkü kendi de değildi, belki evde de kendi değildi başına üşüşenlerdi. Ama burada kendini bir yer sofrasına ilişmiş sokak çocuğu gibi, eski adamların acıyıp aile sofrasına taşıdıkları bir gariban gibi, yine eski hep anlatılan yetmiş kilo gittiği hacdan elli kilo dönen ve ne gittiğinde ne geldiğinde aradığını bulan bir adam gibi şaşkın, kemikleri elinde, önünde hacı pilavıyla oturmuş yalnızca pirinci düşünür gibi duyuyordu. O da pirinci, bisküviyi, çayı ve buraya ilişmiş olmayı düşünüyordu. Nuhu onun sükûtundan ve derviş edebinden her şeyh gibi hem memnun hem de bu edebi ikide bir hırpalayarak şeyhliğini zerre zerre kürreye yaymaya çalışıyordu, silkeleyerek her zerreyi havaya dağıtıyor, dağılan yerlere düştükçe tekrara duruyordu.

Unutup bildiğini arif isen nâdan ol
Bizim vahdette ne ilim ne âlim isterler

Aziz ondaki söyleme şevkini, söylediğini muhatabın sükût eden yüzünden tekrar kendine yansıtma, yansıttığına bakıp mest olma bu suretle aşka benzer bir duyguya düşme halini görünce her halin benzerinin mevcut olduğunu görüyor, dervişin aşkına nadir, şeyhin kendine aşkına sık tesadüf edileceğini

anlıyordu. Nuhu konuştukça cezbeye kapılıyor hakikaten güzel şeyler söylüyor ve kendi dilinin bulup söylediğini kendi kulağıyla duyunca kendine cezboluyordu. Her âşık acaba kendini kendine âşık ettirebilene mi tutkundu? O meşhur kibrit o muydu? Aziz burada sadece aracı olduğunu hissediyordu, Nuhu ya da herhangi biri kendine âşık olsun diye söz bulup söylesin diye bir aracı. Bir taşıyıcı ya da yansıtıcı olmadan insan kendindekini de ortaya çıkaramıyordu. Dışarıdan bakan cezbeli bir adamın başına topladığı kuru, manasız kalabalığa bakar da bunu idrak edemez, dinleyende hüner ya da bir nitelik ararda. Yani yanlış yere bakar, göremeyince de o toplaşmayı tümden yoka vehmederdi. Hâlbuki kendini cazip bulan bir kimse muhatabını kendine bırakıp konuşturmaz, onu keşfe çıkarmaz, onu meşgul ve kendinden memnuniyetsiz eder, adeta cezbesini kısar, kendi kendine âşık etmez, onlarınki ilmi tartışma halini alırdı. Aziz hissediyordu ki şimdi Nuhu kendi kendine tutuldukça ve buna tutundukça bunun tümden meclubu olacak, mecnunu olacak, Aziz'i bunun şartı görürse bu tam şartı anlarsa ona da kendinden bir pay kendindekilerden bir parça verecekti, yeter ki bu devran devam etsin. İçini neşeye benzer bir duygu tuttu, salladı. Sanki bir kutuda uzun zamandır aradığını bulmuştu, sallıyor, o olduğunu anlıyor, henüz yaşamadığı bir sevinci ellerinde duyuyordu.

Nuhu, Aziz'in kendine bakışından memnundu lakin bakışı da izliyordu. Bakışın rengi onu tartan, onda aradığını bulamamış bir bakışa dönerse hemen sözü bir kayık gibi döndürüyor, kendi başına imiş gibi davransa da yolcunun gideceği gitmek istediği yeri esas alıyor, ama başka yerlerde de biraz gezdiriyordu. Aziz bakışlarının küreğe yol verdiğini anlayıp o çok sevdiği çünkü rahatın sırt yastığı gibi gördüğü bir şeye çok ihtiyacı varmış ama ihtiyacın menbaı hakkında hiç fikri yokmuş ifadesini gözüne taktı. Takar takmaz bir dakikanın içinde Nuhu'nun oturuşu gevşeyerek altına aldığı ayağı değiştirdi.

"Azizim, her sene dünyadan, taştan kayadan yontuyor insanın da orijinalinden bir çentik yontuyor. İnsan da eskidikçe eskiden, orijinalinden o kadar uzaklaşıyor, onu anlaması için ona

da bir orijinallik katması gerekiyor. Eskiyi bilmek mi? Ne imkânsız bir şey. Anlamak hele, ne olmayacak şey. Buzdolabının kapağını açan ve seyre duran kadından, o sırada terliğinin tekinin topuğunu yere kıvırarak, "Benim sevdiceğimde din var iman yok" türküsünü söyleyen kadından Zehra'yı Fatıma'yı anlamasını bekliyoruz. Ve bu kadının kocasından neler neler bekliyoruz. Zaten ahir zaman insanı Allah'a zor şer inanırsa inanıyor, bir de Fatıma'yı Zehra'yı, Hasan'ı çıkarma başımıza, yer yok yer diyorlar. Gönül dar, herkese yer yok. Bak sana söyleyeyim ilerde Allah'a da yer bulamayacaklar, dünya genişledikçe böyle olacak, olur da bir Allah diyen olursa Allah korusun diyecekler," dedi. Aziz'i şöyle bir gözden geçirip devam etti. "Şimdi hani harabelerin arasında dolaşıyorsun ya antik kentlerin yani, dağ başında, bir taş orda, bir sütun devrilmiş yerde, yerlerde irili ufaklı yüzlerce taş, bir yerde bir duvarın yüzde biri kalmış, etrafı varla yok arası, birkaç basamak, bir yerde bir tiyatro kalıntısı belki, taş taş taş. Kuşlar tepede inip yükseliyor, otlar sere serpe bu kimin demiyor, taş uzanmış neydim ben demiyor, sütun bir uzun yatmış dinleniyor, başında örtü gibi bin yıllık süslemesi var ise de artık bir şey söylemiyor. İşte bunun arasında gezenler şu şuydu, bu buydu, şu amaçlaydı bu bu amacın barınağıydı diye anlatıp duruyorlar. Ama insan dağın en tepesindeki bu sütunlara da orada var olduğu söylenen koca şehre de adeta inanamıyor da inanmış gibi yapıyor. İnanmak da değil, belki tahayyül edemiyor, ben bir karpuzu taşıyamazken bunlar bu sütunu bu tepeye nasıl getirmiş, olur şey değil, diyor. Misali kendinden alıyor, ben diyor, ben taşıyamazken, nasıl olur, olmaz ya da ne bileyim bunda bir iş var." Durdu, azcık soluklandı. Başka bir kapı arar gibi baktı. "Şimdi belki tüm bunların şimdi anlatılandan çok daha basit ve makul bir hikâyesi var, ama biz o evin çocuğu olmadığımız için bunu bilemiyoruz, her şeyi bir fevkaladeliğe yoruyoruz, bu da bizi yoruyor. Öyle ki eski her şey fevkaladeydi, biz şimdi öyle bir aleladeyiz ki olmaz olsun böylesi. Biz o evin çocuğu değiliz, kime ne lakap takıldığını, kimin ne olarak çağrıldığını, neyin neyle döndüğünü bilmiyoruz. Bilmedikçe ve aradaki devir uzadıkça uydurmalar ar-

tıyor, artık o kadar uzaklaşıyor ki o uzaklık da artık bir kabule oturmuyor," dedi. Yarı memnun yarı meselenin an yerine gelmemiş gibi bir son yekinerek, "Yani Azizim biz de dinin kalanı ile idare ediyoruz, anladın mı idare ediyoruz. O evin çocuğu değiliz, hatta şimdi çoğumuz daha evvel dediğim gibi onun bunun Foucault'nun çocuğu, ne söz işliyor ne hal."

Aziz, Nuhu'ya her gün gidiyordu artık, hem de bir ihtiyacı var mı diye soruyordu. Baba'ya sorulan bir soruydu bu hep. Baba da, "Yok evladım, idare ediyoruz, olursa da oluyor ne yapalım, ihtiyacı da mı ben düşüneceğim varsa var," der ve güler, sigaradan çeker, çoğunlukla da bir şarkının ucu kenarı ortası ile sözü dışarı taşırdı. O zaman Aziz bundan hoşlanırdı, hiçbir şeyin ihtiyaç diye dillenmemesinden hoşlanırdı. "Yoksa yok," sözünden daha hoşlanırken yok, yok olurdu sanki. Yok'a karşı başka bir duruşa geçmemekten, onu da bir hal kabul etmekten çok hoşlanırdı. Muhtemelen onu yaşadığı yere zamklayan şeylerden biriydi bu da. Gerçi gelenlerden bazıları özellikle eli kolu dolu gelirler, sağa sola erzak yığarlar, mutfağa girer ne var ne yok bakarlardı ama Baba onların bu hali ile hiç ilgilenmez, teşvik etmez, teşekkür de etmezdi. Mutfakta hiç ama hiçbir şeyin olmadığı bazı günler olmuştu, evin kıpırtısızlığında Baba da mutfağa şöyle bir girmiş ve yokluğa bakmış, alnı hiç kırışmadan, "Hacer Bacı bahçeden biraz toprak çalı çırpı, taş vs. getir ve su koy, sofrayı kur," demişti. O kış günü ve ertesi gün Hacer Bacı'nın taş, toprak, su ve dallardan kurduğu sofraya çatallarla kaşıklarla dördü birden oturmuş, taşı suya batırmış, suyu içmiş, bir keresinde iyice yıkanmış taşları kaynatmış suyunu çorba diye içmiş, dalları emmiş, yaprakları yiyebildikleri kadar yemiş, toprağı yalar gibi ağızlarına götürmüş, her öğün sonu yaptıkları gibi bir tutam tuzu ağızlarına atıp Baba'nın rızk duasını yapması ve gülbankın ardından her iki öğünde ve günde de kalkıp yerlerine geçmişlerdi. Aziz o ve benzeri günleri geldikleri vakit hiç endişesiz karşılamayı ve bahçedeki sofraya yakışacak taşları çeşmede yıkamayı Hacer Bacı'nın, "Sadece toprağını sil, çok yıkama tuzu tadı gider," deyişini bir büyük lezzet olarak içinde taşıdığını ve doygunluğun böylesine müthiş aç oldu-

ğunu tekrar hatırladı. Şimdi Nuhu'ya ısrarla bir lazım var mı, diye soruyor ve cevabı açlıkla bekliyordu. Bu halinden de rahatsızdı tabi. Nuhu'yu sınar gibi yaptığını ve cevaba göre kalbinin şekil alacağını biliyordu ve ne dense ne fark eder ki, diye kendini teskine ve genişliğe ulaştırmaya çalışıyordu. Ama suya koşan, içinde tuzun bol olduğu bir dereye önüne set bile kursanız o en mülayim koyunu durduramayacağınız şekilde koşan bir koyun gibi kendi içinde koşup duruyordu.

Nuhu'ya bir ihtiyaç var mı, derken alabildiğine samimi olmaya çalışıyordu, bir akşam ki Nuhu'nun yüzünde görmediği bir ifade gördü. Nuhu sanki bastığı yeri yokluyor ve emin olmaya çalışırken bir yandan bir şey arıyor gibiydi, nihayet Aziz'e dönüp, "Azizim eksik olma, soruyor, yokluyor mürşidine hizmet yolunu boşlamıyorsun ama ben senden bir şey isteyerek kendimden eksiltemem. Zaten ucu ucuna duruyorum, bir kaşık eksilse kabımdan, küflenirim, hava alırım. O yüzden bana her bunu soruşunda olur ki geçiştiremem, bir şey isteyecek olurum, yapma. Derviş de mürşidini zora sokmamalı. 'Zordan bakayım nasıl doğrulur' sınavı, yani insanın insana sınavı caiz değildir zaten, araya hemen şeytan girer ve sınavı yapanı sınava sokar, hep olan olur. Duymak istediğini duymak ve buna inanmakla kulaklarına inanamamak arasında fark yoktur, ben de bunu bilirim," dedi. Aziz kulaklarına kadar kızarırken bir yandan kızartının zahirini gözden ırak etmeye gayretle, "Aman öyle olur mu, adettir, insanın elbet bir zarureti olur gibi kendine hiç de yakın duymadığı şeyleri de söyleyerek giyindiğinden soyunmaya faydası olur diye takıştırdığı o çok süsü üzerinden atıp bir fanila kalmaya gayretteydi. Eve vardığında da kısacık yolda da acaba Nuhu benim görüp bildiğimden yüksek bir varlık mı yoksa onu oturttuğumuz yer mi böyle bir vakar verdi ve bu vakar sahi mi sahte mi, diye düşünüyor, bir yandan her şeyin sahtesi ile sahisini ayırt etmekle görevli bir hıfzıssıhha memuru gibi olmada nasıl bir lezzet bulduğunu düşünüp duruyordu.

Tevhide de her günü değilse de vaktini bir bina ustalığına vermiş görünüyordu. Ustalığının ilk işi kızı olmuştu ve kendi-

ni usta görmeden böyle bir işin başında bulmuştu. Bazen keşke diyordu insan çocuklarını yetiştirmeye bu kadar vakitsiz girişmese, kendi böyle huzursuz ve mutsuzken dönüp dönüp hâlâ kendi çocukluk ve gençliğinden başını kaldıramıyorken çocuğununki ile dertlenmese. İyice her şey olsa bitse ve bakış olgunlaştığında hadi bakalım deyip çocukları önüne çekse, diye düşünüyordu. Kendi ile ilgili huzursuzlukları yaşı ilerledikçe artmıştı, buna da şaşıyordu. Yirmi beş yaşındayken daha net iken şimdi başında iki çocukluktan çıkmış gence dönük ile baş başa, onların dediklerine yetişmede, doğruyu bulup sunmada ve kabul ettirmede kendini yatıştırmada iyice güçlük çekiyor, her şeyin ucu bir bilinmediğe doğru çekilirken kendisi de bu çekilmenin peşi sıra gidiyordu. Oğlan ile aralarında tuhaf bir mesafe vardı. On altı yaşına gelmiş Adil sanki onu kendinden bir mesafe ile ayırmış ve Tevhide'nin en sevmediği hal olan meselenin ve her şeyin uzağında tuttuğu hal ile ona muamele ediyordu. Yine dışarıda bırakıldığını hisseden Tevhide Adil'in kapısını yumruklasa da kapı aralandığında da tanıdık bir şey, muamele edeceği bir dünya göremiyordu. Adil, şu kendi doğurduğu nasıl ona yabancı bir dünya ile kozalanmıştı da kırsa dahi ufalasa dahi bir ipek böceği kozasını kırmış ovalamış gibi sadece elinde kendi yaptığı bir tahrip kalıyordu. Kırıp döktüğüne ve bunu yapan ellerine bakıp anlaşılmamış bir şeyin üzüntüsünü ve hırçınlığın geriden gelen utancını duyuyordu sadece. Adil ise bu tecrübelerin her birinden daha kat atarak daha sarmalanarak çıkıyordu. Tevhide hissediyordu ki bir zaman sonra şimdiki gibi elinde bir kırık dökük de kalmayacak Adil kıramayacağı sadece sağa sola yuvarlayabileceği bir şey halini alacak. O da kızgın ve kırgın Alev'e dönüyordu.

Alev on dört yaşına gelmişti ve Tevhide bu on dört senelik hamuru bile yoğurmada güçlük çekiyordu. Alev'in Adil'den farkı olmazı baştan belli etmiyor, yeterince açığa çıkarıp çatışma yaşatmıyor, hemen pek çok şeye gönülsüzce iştirak ediyordu ama bu gönülsüzlüğü üstünde bir şeyin durmaması ile ertesi güne sarkıyordu. Tevhide akşam yoğurduğu hamura sabah bakıp olmadığını, kabarmadığını, tutmadığını görüyordu. Bu

onu bazen çok öfkelendiriyor bazen hep içinde yüzdüğü yılgınlık, havuzunun suyunu artırdığı için daha derinlerde yüzmesine sebep oluyordu. Tevhide de daha iyi bir yüzücü olmuştu artık ve konuşur dert yanarken tramplenden atlar gibi, taklalar atar gibi oluyor, dert yanma sırasında maharetler gösteriyordu. Dert yanışları eskisi gibi kuru, yavan değildi, o da sanki onun içinde çok durmaktan onun âlimi, keşşafı olmuştu. Aziz bazen buna şaşıyor ve Tevhide'yi o dert yanarken beğenir gibi oluyordu. Çünkü bu anlarda Tevhide kendi öz isteğinin cevherine sıkı sıkıya tutunmuş olsa da onun çevresini saran halkalar o kadar çeşitlenmiş, o kadar kalınlaşmış ve her gün yapılan ilavelerle çeşnilenmiş olurdu ki bunların arkasından Tevhide'nin öz isteğinin yavanlığı eskisi kadar seçilmez olurdu. Artık istekleri giyimli kuşamlı hem de az çok şıktılar, eskisi gibi kuru değnek değillerdi. Bu yüzden Tevhide de isteklerinin değiştiği, hiç değilse geliştiği zannındaydı. "Eskiden ne basit şeylere değer veriyor, neleri arzu ediyormuşum," diyordu ama şimdi isteğini önüne çekip bir soymak, soyunca da, "Yine sen miydin?" demek aklına gelmiyordu. Her insan gibi saadeti de, izzet-i nefsi de aklına gelmeyenlerdeydi.

Alev ile enikonu uğraşıyordu. Artık kendini ona boca etmiş, "Alev kızım," derken bile, "Ah Tevhide, Tevhidem," dediği kulağını dayayanın duyabileceği yerdeydi. "Kızım," diyordu her gün, "Kızım bak ben de orijinal insandım ama sıradan hayat insanda orijinallik bırakmıyor. Şimdi maazallah babana orijinal desen hemen küçümser, alay eder, lüzumsuzluk sayar. Ama sen onu boşver, bir kadın orijinal olduğu müddetçe diğerlerinden ayrılır," diye başlardı. Alev bazen, "Peki anne babam orijinal sayılmaz mı sence?" der demez Tevhide öfke ile, "Aman ne diyorsun sen, deli demiyorum ya kızım orijinal diyorum, baban bildiğin deli," diyor ve Alev'in onu orijinal bulmasına hiddetle bakarken Alev bu sefer içinden deliliğin de hayli orijinal olduğunu düşünüyor hatta buna gerçek orijinallik diyerek gizli rağbet ediyordu. Tevhide Alev'e baktıkça onun yoğurduğu hamur olamayacağını bazen büyük ve yıkıcı bir tevekkülle görüyordu. Aziz'e söylendiğinde Aziz ona, "Doğalı bu, hamuru yoğuranın mayası-

nın kendi mayasının yani kuvvetli olması gerekir, güçlü bir maya gerekir. Hiç mi ekmek yapmadın, fırınlarda gezmedin, maya ne kadar eski köklü ve tabi ise o kadar güçlü olur, senin maya komşunun iyidir diyerek sana kakıştırılmış mayası, eh unun suyun da. Allah ne verdiyse değil, keşke öyle olsa Allah'tan daha iyi kim verebilir? Beğendiğim itimat ettiğim biri diye alınmış bulunmuş su ve un, onunla yoğrulan da tutmaz tabi çürük olur, kabarmaz, hatta zaten maya verilemez," diye başlar Tevhide'yi de sanatını da iyice hiçe indirirdi. Bazen Alev de bunları duyar konuyu o kadarı ile anladığı izlenimi vermek ve tıkanmasına mani olmak için, "Sen ekmek yaptın mı hiç baba?" diye bir bildiğini sorar Aziz de, "Ah Ayçukuru köyü, ah kara ocağım, o ocağın yanındaki kapta başında tülbendi ile yaşlı bir kadın gibi oturan sahici mayam, ah kendi ile övünmeyi bilmeyen gerçekler, ah şişinmeyen sadelikler, ah devir ahmaklarına devredilmiş hayat, ah acaba orada da böyle misin, bize onu gösterip sonra bunu veren hayat," diye başlar ve ekmeğini anlatır, anlatırken o ekmek odada yeniden mayalanır, pişer ama yenemezdi.

Tevhide de beyninin içinde dönüp duruyor ve döndükçe sarf ettiği güçten helak oluyor ve bu helakin onu iyiye kavuşturacağını gizlice umuyordu. Çok çekiyorum, demek ki sonu iyi gelecek diyen eski akidenin ipini o anlarda dünyada yaşayan herkesten daha sıkı tutuyordu. Eğer akidelerin de bir gücü var idiyse o da en büyük muhibbim diyerek milyarların içinden Tevhide'yi bulup çıkarırdı muhakkak. Ama dilsiz dünya, vehim dünyası, vesvese dünyası işin aslı diye diye yalanın bile aslının ne olduğu artık bulunmaz olmuş, dünya hakikat arayanı en perişan eden dünya, "Dindar kadın şeytanın maskarasıdır," diyen eski deyişi, "Burası bana itimat edenin eğlence ile seyrine durulacak yerdir"e çevirmiş ve her eğlenen gibi etrafta eğlenmeyen görünce kinlenen dünyaydı. Ah sana ne yapmalı, ne yapmalı, en iyiye en kötü ile aynı karşılık verene ne yapılırsa o değil mi, ne istiyorsan onu yap ve sonunu bekleme, umma, ummam derken de ummamanın neticesini ummaya başla.

Tevhide kendini çok cefakâr bir kadın hissediyordu. Kendini düşünmeye başladığı an ilk gözünü açtığı andan itibaren Mani-

sa'daki evleri gözünün önüne geliyor ve kendini bir bebekken, küçük bir kızken, nihayet bir genç kızken düşünüyor, birtakım silik hatıraların resmine bakarken kendini görüp üzülüyordu. Hangi resmine baksa üzülüyordu. Hep birileri tarafından üzülmüş, hakları gasp edilmiş, kanatları tüyleri yolunmuş, yeterince süslenip renkleri ortaya çıkarılmamış, sere serpe gezdirilip güneşlendirilmemiş görüyordu kendini, hep. Sonra hele İstanbul, hele kocası onu bir turşu kavanozu, bir peynir tenekesi gibi görüyordu besbelli. Ve hızla Alev'e koşuyordu. Alev bir vakit Adil'e alınmış ama köşeye atılmış mandolini biraz biraz çalıyordu. Önüne bazen bir öğrenim metodu çekiyor ve elindeki koyu pembe plastik pena ile, "Neşeli ol ki genç kalasın"ı çalıyordu. Tevhide Alev'in mandolini her eline alışında sokaktan kör dilencilerin el ele tutuşup ilahiler söyleyerek geçtiğini gören eski kadınlar gibi elinde ne varsa bırakıp koşuyordu. Alev'i tıkır tıkır pena sesleri eşliğinde tellere basar görünce o da, "Hah, çok güzel," deyip, "Bu dünyadan da zevk alasın," diye eşlik ediyor, "Ümitler hep süslenir neşe ile," derken Alev'i şevklendirmek istese de kısacık parça zaten bitiyordu. Tevhide, "İnsan hem bu kadar ümit verip neşelendirmeye çalışıp hem de iki satırda bitirir mi a kızım, ne biçim şarkı bu, sen başka bir şey çal," diyor ama Alev bir iki başka parçaya geçmeye çalıştıysa da onlar elinde tıkırdamış açılmamışlardı daha.

Adil onu elinde mandolinle görünce berbat bir şey görmüş gibi yapıp hep itikadı üzere odasına hızlıca giriyor, Aziz mandolini elinde sessizken fark etmiyor iki notaya bassa o da hep yaptığı gibi eliyle, "Aman dur dur, bırak," işareti yapıp bir yandan hızlıca yukarı dama çıkıyordu. Alev bu hal ile kendinde mandolinle güreşecek takat ve neden bulamıyordu. Annesi ile sık sık bunun çekişmesinde nefessiz kaldığında, "Sev sevme, sevdiğine ulaşmanın yolu sevmediklerini de yapmaktır, bundan piyanoya geçersin, oradan konser verirsin, sonra Amerika'ya Avrupa'ya turnelere gidersin, o kalabalık müzik topluluklarının başında böyle yöneten adamlar var, hepsinin başı, işte onlardan biri ile evlenirsin..." diye başlıyor, "Sakın ha öyle en başta bir adam varken kemancıyla falan bir işe girişeyim deme,

en sevmediğim de bu kemancılardır, alır eline kemanı hafifçe, kıstırır boynunun altına, adamın kulağının dibine gelir gıcırtısını diker, aman ha, sakın diyorum bak, sakın," diye bir olmadığa söyleniyor ve, "Zaten bir meclise kalabalığa kadın erkek doluşulduğunda sana ilk yanaşacaklar hep bu kemancı kılıklılardır bir de daha iyi hatta çok iyi görünen zamparalar, biri her gelene kene gibi süner, öbürü de başkasından evvel şöyle hızlıca gönül eğlendireyim der, sakın böylesi bana nasıl da geldi deme, öylesi gelmez," deyip ve düşüncelere dalıyordu. "Gelmez," dediğinin de gittiği bir yer, bir kucak vardı yine de. Gençliğinde, yeni evlendiklerinde senelerce baktığı okuduğu dergilerde hep bu aktörlere aktristlere bakmıştı. Takip etmişti şunca vakit de en güzel kadını seneler sonra bırakıp aniden çok vasat bir kadınla evleniveren çok parlak adamlara, hiç ele geçmez görünüp el bile denemeyecek bir şeyin içine düşüp dönüverenlere, inzivaya çekilenlere, çok parlak olup başka çok güzelle eğlenerek arkadaşça gülüp duranlara da farklı sebepler bulup yapıştırsa da anlayamadan bakmıştı aslında. "İnsanın elinde imkân olsa" tabiri en çok kullandığı öbekti ama o imkân hali vakti yerinde yaşlandığı için yalnızlaşmış ve Tevhide'nin komşuluğunu da artık bu sebeple hoş karşılayan bir hanımın deyişi ile, "Kızım imkân neticede bir vadi, her şey yetişecek, olacak, denk düşecek diye bir şey yok," demişti bir keresinde. "İmkân olur da bakalım insanda o imkâna uygun bir cevher ya da maya var mı, hatta gerçek imkân var mıdır insan için, huy diye, seciye diye, kader diye, ahlâk diye bir şey var, hem de çok kuvvetle, bunlar adama ne yapıyorsa yaptırır da öldür Allah yaptırmaz da, tutturmaz da," diye söylerdi hem de bıkkınlıkla, içinden geçtiğini, kendinden söylediğini belli ederek. Ama Tevhide her bilmediği ve tatmadığını kuvvetle elinde tutup değerli görmede ısrar edenler gibi yine de kendi telakkisini okşayarak eve dönerdi. Yaşayanın boşa yaşadığı ve onu heba ettiği, yaşanacağın doğru ele düşmediği yollu hayatın adaletsizliği düşüncesi içinde değişmeyen ilk kurulu direkti. Her fikrini bu direğe asar, dalgalandırır, daha yukarı çeker, azcık sukut-ı hayale uğrarsa yarıya indirir ama direk o direk kalırdı. Hayatın kime ne vere-

ceğini bilmediği, bunu beceremediği bu yüzden de mutsuzlukların ve kargaşanın, nankörlüklerin medhali olduğu düşüncesi bu direğin dikildiği topraktı ve bu toprağı da Tevhide az gözyaşı ile sulamamıştı, dibi hâlâ kuru değildi. Kendi mezhebinde kendisi kurbandı. Âdem'in her canlı ve cansıza verdiği isimler değişmediği gibi Tevhide de bir vakit hımbıl dediğine bir daha çevik diyemiyordu, ad konulduğu ile kalıyordu.

Alev onun gözünde fazla bir umutla katmerlenemese de daha küçük oluşu, onun çektiği ve gördüğünü bilmez oluşu ile halinin beraatini veriyordu yine de. Daha çocuktu ve bir ideali, bir güzeli bile hemen dünya malı, diye küçümseyen ama önlerine de ahret malı yığamayan babası sebebiyle tam takdirde ve yönelmede duramıyordu besbelli. Muhtemelen de dünya malını beğenir ve ister, kendine de yakıştırırsa içine ekilmiş bu tuhaflık sebebiyle hor görülmekten çekiniyordu. Nitekim büyüdükçe annesinin orijinal kadın diye kastettiği şeyi sanki anlıyor ve hak veriyor gibiydi. Öyle ya insanlar, milyonlarcası bir aradaydı, orijinal olmalıydı ki ben diyebilsin, yoksa biz diyecekti hep, biz şu yaştakiler, biz şu lisedekiler, şu sınıfta, şu okulda, şu mahalledekiler, şu senenin ürünleri, şunu yiyenler, bunu dinleyen, öbürünü okuyanlar, şöyle düşünen, böyle yapanlar... Alev 16 yaşına geldiğinde kendini öbür 16 yaşındakilerden de daha büyük ve küçüklerden de, Filipinler'deki ya da Yeni Zelanda'dakinden de ayırmaya çalışıyordu. Birisi, "Sen yaşta bir genç kız," diye söze başladığında ya da, "Sizin nesil, sizin okul," diye Alev, alev almış gibi oluyor ve kendisine deneni bile anlamamış gibi yapıyordu. Gözü şimdi dışarıdaydı, âlemde yani. Âlemin bu birbirine benzere, aynıya gösterdiği teveccühü anlayamıyor ve bunu istisnayı bulamamaktan, diye tefsir ediyordu. Değişik, tümden başka türlüyü gören bu aynılardan elbette iğrenecek ve o nadideyi göğsüne takacaktı. Aylar ve geçen iki yıl içinde yeni bir şey edindi. Birisi ile iki satır konuşacak olsa da sözgelimi bir komşu, "Okul nasıl gidiyor kızım, kaçıncı sınıftasın, ne olmak istiyorsun, doktor mu?" dese son derece yakışıksız bir şey işitmiş gibi bakıp, "Ne fark eder ki, bir şey mi olunuyor doktor olunca, hiç düşünmemiştim," gibi bir şey söylüyor

ya da, "Okumayacağım da mecburen gidiyorum aile zoruna, okula gidip de bir şey olan görülmüş müdür, anca doktor falan olurlar, Allah saklasın," diyor, işiteni şaşkın bırakıyordu. Ama isteği şaşkın değil, hayran bırakmak, "Hah, tam istenilen insan, şükür buna kavuşturana," denilmesini bekliyordu. Lise son sınıfta artık iyice ekini belli etmiş etrafı da, bu fabrika işçilerini küçümseyen işsiz fabrika işçilerini iyice küçümsemeye başlamıştı. Dilediği ve hak olduğunu düşündüğü orijinalliğin etrafını saranlar da yok değildi. Ama Alev etrafını saranlarda pek ender hariç bariz bir ahmaklık görüyordu. Orijinalliğin etrafında saf tutacak değil, en kötünün eteğinde düşmek üzere duracak gibiydiler ama nasılsa onların çekildiği bir şey vardı bütün bu zekâ ve başkalık sızdıran söz ve davranışlarında. Beri yandan orijinalliğinden annesi de memnun değildi. "Kızım," deyip duruyordu, "Söyleyip durmak değil, hem de abuk sabuk söylemek değil, orijinallik, başkalarından fazla, bazen daha atik, daha uyanık olmak, öne geçmek biraz da yani. Şehirde büyüdünüz en güzel mahallelerde hem de. Daha zor gören, daha geriden gelen muhakkak vardır, orijinal demek avı önden gören, kokuyu evvel alan demek galiba, hele bir al, zenginleş, arayı aç, orijinal olmak sonra kolay, önce orijinal olunacak imkânı bul," derken yeni yeni telakkilere bunu geliştiriyordu. Alev ise her ne olursa olmuş annesinin dediklerini bariz bir horgörü sepetine atmıştı. Anladığı annesinin sadece açıkgözlük talebinde bulunmasıydı, oysa Alev en başta açıkgözlülüğü küçümsüyordu. Okulda iyice yavanların çevresini sarmasından bıkkın ama çok yalnız kalırsa onlarla birkaç gün geçirmeye razı idi, fazla değil. Ancak tuhafına giden gerçekten de yavan ya da yavan olmadığı düşüncesiyle yaşayan her ne ise hiçbir türlü hayat ona bir kapı gibi görünmüyordu, her yer kapısızdı. Girecek de çıkıp gidecek de bir yere gözü ilişmiyordu. Bazı arkadaşları hayatı nasılsa ciddiye alıyorlardı, nasıldı acaba bu, neye dayanıyorlardı bu ciddiyeti muhafaza için. Alev serseri mayın gibiydi, ne dense neresi işaret edilse orayı boş görüyordu. Bir dolu gördüğü yer horgörü makamı ve hiçbir şeyin bir şey etmeyeceğine olan itimadıydı, orası sıkı bir boşlukla doluydu. Bir tek oraya çıktığında dop-

dolu bir boşluğa işaret edebiliyor ve bir sözü, cümleyi dolu ve yüklü duyabiliyordu. Birtakım kimselerin hatta bazı öğretmenlerinin gözünde zeki ve yetenekli bir insan intibaı hatta inancı oluşturmuştu, hızlıca. Bunlar da genelde ahmak görünümlülerdi. Alev onların hep yamru yumru şeyleri öne çıkarıp beğendiklerini üzülerek görüyor, kendisi ile öbür beğenilenlerin arasını açmak için sözünü de davranışını da daha keskin daha zor rastlanır hale getiriyordu. Kızların çoğu ondan uzak ama o yaştaki kızların nasılsa saç modeli gibi birbirine benzer bir tavrıyla aldırmaz, görmez, önem vermez, hakkında da düşünmez, "Ne diyorsun?" deseler, "Beni ilgilendirmez"i hemen söyleyiveren kendi hayatını kanaviçe gibi önüne çekmiş de işliyormuş gibi meşgul ve fıtraten bu sanatla boyanmış haldeydiler. Erkekler daha dalgın ve dağınık ama Alev'e, onun sözlerine davranışlarına ilgi ile bakıp şaşkınlık izhar etseler de hemen kendi yerlerine dönmede gene hüner sahibiydiler. Alev bütün fikriyatını değerlerini hallaç pamuğu gibi attığı ama atarken elbette kestirip attığı, şaşırtıp kendine bağladığı bir genci ertesi teneffüste kanaviçeci bir kızın yanında atılanların hepsi üstünde, hiçbir şeyine kıyamamış görüyor, şaşıyordu. Bir görülen ve duyulan, tanıklık edilen başka yer değiştirtmiyordu, Alev buna şaşkın hatta kırgındı en çok. Dersleri orta halliydi, kendine elverir ama meyletmez bir durgunluktaydı. Bir tek annesinin zoruyla çocukluktan itibaren zaman zaman gittiği resim kursları sayesinde verilenden çok azını almış olmasına rağmen diğer derslerine ve başkalarına nispet bir üstünlüğü vardı. Bir parça teknik öğrenmiş, bunu kurslarda senelerle öğrendiğini söylemediği için de yetenek diye tanımlanıyordu. Söylememesi baştan bilinçli bir plan neticesinde değildi ama ilk, "Senin buna yeteneğin var galiba," cümlesini işitir işitmez, "Yok canım az kurslarda gezinmedim, üç beş bir şey öğrendim, hâlâ da baksana hiç bilmeyenden bir parmak farklı, yani parlamıyor," demeyi aklına getirmiş ama aklı susturanı dinlemiş, belki de bilinçli olarak ilk kez nefsi ile göz göze gelmişti. Onu ve bakışını, gözlerindeki parıltıyı beğenmemişti ama elindekine bakınca susarak bu görüşü sadece aldırmaz gibi görünerek böylece daha da serin bir

kabulle kucaklamıştı. Bundan sonra resim ve bununla meşgul olması da bunu göstermesi de artmış ancak ciddi bir mesaiye varmamıştı. Annesi sadece bundan büyük bir ümide kapılarak, "Hah tamam, buna yapış şimdi, bırakma," diyor o böyle söylerken Alev kendisine yapışmış bir şeye meclub ve zaruri olduğunu duyduğu dahası böyle olması gerektiğini duyup hissettiğine sanki kendi yapışırsa bu sözcükle bile küçük düşeceğini duyup, "Ne yapışması anne, o beni buluyor ne yapsam kurtulamıyorum," diyor, Tevhide hiç aldırmadan ama her seferinde biraz da duraksayarak, "Bul da buluş da nasıl olursa olsun," diyor ama bir gerçekliğe ihtiyacı olduğunu hissettiriyordu.

Okulda adı ressama çıkmıştı. Bu diğer hallerinin de perdesi olmuş, hazır formülleri yutmaya, yuttukça rahatlayıp şifa bulmaya, çözüme kavuşturmaya hazır ahali Alev'in ressam olduğu hem de elinde olmadan ressam olduğu ortaya çıkınca bu hapı içip rahatlamıştı. Onu artık herkesten başka bir yol tutmuş ve tutacak hatta pek çoğunu geride bırakacak başka bir canlı gibi gören göz kanaat gözü olmuştu. Kısa denecek müddet zarfında kendine bir zarf arayan Alev de bu zarfa girip kendini yapıştırdı, böylece sanki annesinin, "Sen de yapış," dediği oldu. Tek farkla ki Alev hazırlayan, bulan, katlayan, ilan eden ve kabul ettireni, en sonunda zarfa koyup resmiyet addettireni kendisi değil, tabiatın tebligatı olarak görüyordu. Bu sırada kendisi ile ilgili bir yığın şüphe de içinde gevşekçe bir kutuya konmuş gibi sallanıp duruyor, bu gevşek malzemeyi ikide bir çıkarıp, inceleyip geri yerine koyuyordu. Kendini tanımaya tüm zamanını verdiğini düşünüyordu. Ancak bu tanıma bu, "Kendi", önce bir görme, okuma, izleme ve uygun yerlerini sürekli yenilerin ilavesi ile kendine katma kendiliğiydi. Alev bazı ressamların biyografilerini okuyor, kendine katıyor, filmler izliyor alıyor, duyuyor, cebine koyuyor ve koyduğunu unutup bulduğuna seviniyordu. Kimin halinde, sözünde davranışında, geçmişinde beğendiği ne varsa, orijinal bulduğu onu adeta kendi geçmişine, ruh sıvasına, kirecine dahil ediyordu. Bu arada az da olsa çalışıyor ama çabuk sıkılıyordu. Çalışmasının, olduğu hal için az olduğunu biliyor, bu bilgiden hoşlanmıyordu.

Annesi bir komşusundan duyduğu ile, "Güzel sanatlar fakültesi varmış, ressamlar için, yetenek sınavı ile alıyormuş, sen muhakkak ona gir ve yapış," diye söylemiş, "yapış" tabiri hariç ana kız burada buluşmuşlardı. Alev bunu tabının bir zarureti görmüş, annesi güzel sanatlara daha doğrusu orijinalliğe giriş olarak büyük bir heyecanla bayrak açmıştı. "Üniversite giriş sınavının birincisini kazanacaksın, artık o kadarı becerebilirsin, geç yeter, sonra yetenek sınavı ile okula yapışacaksın," demiş, yol yordam da öğrenmişti. Bunun üstüne Alev de üstü kapalı bir iki etrafı yoklamış ve bu yetenek sınavına hazırlayan kurslar olduğunu öğrenmişti. Annesine söyleyince derhal iki müttefik olarak gitmiş bakmış ve birinde karar kılmışlardı. Gideceği yer şimdiden orijinal bir yerdi. Tevhide'nin içi içine sığmıyordu.

Alev için kalabalığa, yeni bir yere girmeye duyduğu sıkıntı sabitken meraktı da aynı zamanda. Acaba burada onu görecek, hakkını verecek kimse olacak mıydı, o bunu şimdiden merak ediyor ve bekliyorken hiçbir şey beklemeyenin birden bulduğu ve hazırlıksız yakalandığı an sevdiği bir andı. Hep bir hazırlığının olması gerekiyordu, biraz giyiminde biraz halinde bakışında duruşunda, hemen ayırt edilen, ayırt edenin bunu sadece kendi gözüne çarpan sandığı bir ufak başkalık. Bunları artık becerebiliyordu, üstelik uğraştığını gizleyerek, bu göze çarpan hali gizlemeye çalışır olmak gibi bir üst kata da bir zamandır tırmanmıştı. Fark edilmesi zor bir şeyi değil, aynı zamanda sahibinin gizlemeye çalıştığı bir şeyi görmüş keşfetmiş oluyordu artık ona dikkatle bakan. Eh, bunu başartan insan da hediyesiz bir köşede kalmıyordu elbet. Tek sıkıntı diye başlayan sıkıntılar dizisinin başı bu dikkati veren kişinin pek de fena olmaması durumunda Alev'in ona mukabelesi olamayacağından bir yolunu bulup az müddet sonra tüymesi, beraber bir şeyler yapmayı hayal eden olursa bu berbat hali aklına bile getirmeden küçümsemesi... diye başlayan ve bitmeyen bir sıkıntı idi.

Kursta ilk birkaç gün geçmişti. Şaşkınlıkları almış, kara kalem hocasının dikkatini, hatta tuhaf şekilde merhametini çekmiş, özel ilgisine dahil olmuş, sınıftaki barizlerin ilk beşine gir-

mişti. Ama ona sıkıntı verenin de tam göbeğindeydi. Dümdüz, cetvele benzeyen bazı kimseler işi aşırı ciddiye alıyor, kendileri yok da sırf kâğıt kalem ve onunla geçen zaman var'ın varlığının içinde yaşıyor, bu düzlükle bu işe neresinden girip ne yapacakları da Alev'e muamma oluyordu. Evde babası rastgele, "Ne yapıyorsun nasıl gidiyor?" diye her zamanki gibi kalkmak üzere iken bir sormuş Alev de babasının dikkatini çekmek, onun kendi hakkındaki bilgisini bazı değişmelere uğramış göstermek için dikkat çeken bir sadeliğe içtenlikli bir dertliliği de ekleyerek, "Bilmiyorum ki baba, insan mühendis olacak mizaçta ise neden resim yapmak ister, kalem elinde mimar eli gibiyken resmi dertlilerin elinden alıp onu da ben yapacağım diye neden der," demiş ve babasına kementle yakalanmıştı. Şimdiki birkaç saniye yakalananın yakalandığını idrak süresiydi. Onu da kendi ayak ritminden uzaklaşmış, koşmaya davrandığında da bağlanmış olduğunu fark edip debelenir halde görünce tamam oldu. Tamam, dedi içinden ve hiç cevap beklemez gibi derdi daha önüne çekip yüzüne de sürerek başını cevap beklemediği zanının yanına çevirdi. Aziz dikkatini kızına verdi. Bu kız, hem de kendi kızı görmüştü ki bir manzarayı ve o manzaranın ederini ona bakmaya değerleri tefrik edebiliyor bundan da dertlenebiliyordu. İçine bir coşku hücum etti. Bir resmi layık olan, dertli olan yapabilsin diye kâinatta olmayan bir payı kendi elleriyle mahzunların önüne pay etmeye çalışıyordu. İçi kabardı. İşte kâinatın anası olmak böyle bir şeydi. Ana olmak da baba olmak da hatta. Yaradılışın, bir dağ arkasından aniden ortaya çıkan çiçeklenmiş ağaçların, badem kokularının, su sesinin, çıngırak ve ayak seslerinin, kayaların sabit değiliz kıpırdanışının, güneşin yanaktan aldığı makasın, rüzgârın onun yaktığına üflemesinin, sıkıntılı bir gecenin tertemiz bir sabaha devredilmiş oluşunu görmenin ve kaçar diye çok bakmadan gözleri yumup kucaklamanın, çayı koyarken yaprakların haşlanmalarına rağmen verdiği acıyı bir teselli türküsü gibi bardağa söylemesinin... hepsinin bir anası vardı. O ana da işte böyle bazen birden belirir, bazen daha acı belirirken o da yanında belirir ve acının gücünden nasıl yapıyorsa eksiltirdi.

Aziz Alev'e bakarken Alev kendinden habersiz gibi duruyordu. Habersizlik kadar büyük haber ve kabul edilip çoktan imzalanmış bir haber var mıydı? Biliyordu ki insanın biliyorum diye ortaya atıldıkları bildikleri ve iştigal ettikleri değildi, onlar meşgale ettikleriydi. Öbürleri, bildikleri ve iştigal ettikleri ise kendinde dahi gördüğünde onun asıl ve en yer kaplayan olduğunu görmezden gelme, başkasının gözünden de ırağ etmeydi.

Kızına ona o vakit duyduğunu çok aşikâr etmemek, şimdi kendinde bir doğru gördü diye bunu her yerine örmeye kalkar o kadar da malzeme bulamaz yamalı olur, diye düşünüp, "Ah güzel kızım, her şey öyle sahibine gitse onu beklese burası zaten dünya olmazdı. Dünya, manası ile bile olmayan, oluşturulamayan, demektir," dedi. Alev'in bu söylediklerinin hemen kıyısına gelmediğini görünce, "İşte tam da o kâğıdın, tuvalin, boyaların sahibi, oraya ekilmiş bir ruhun sahibi ömrünü hem oraya gerçeği aksettirmeye, hem hayali yakalayıp tutsak etmeye harcayacağı gibi asıl gücünü de maalesef oraya oturup o sanatı işgal etmemesi gerekenlerin, bu sanatın yerlisi olmadıklarını hem onlara hem ahaliye ispat ile geçirecek. İnsanın ömrünün çilesi sanatının, düşüncesinin, zihnin ve fikrin çilesi olsaydı keşke. Hayır, maalesef, 'O fikri sen oraya ekme çünkü ekin her şeydir, ondan yiyen ona benzer,' bunu bilenin senin ektiğini ürün vermeden sökme, zehirleme, toprağını bozma gayretine gösterdiği saldırıları def ref etme gayreti ile geçer. Yorgunluk bundandır, intihar bundan, yılgınlık bundandır, perişanlık zaten bu. Sen hem rab sıfatı ile yani bir öğretici olarak dünyaya gelip bunu ne ile tezyin edilmişsen gerçekleştirmeye çalışacaksın, hem yalancı rableri kovalayacaksın, hem tarlanı koruyacak ve ekin vereceksin, hem de hep onlar daha kalabalık güçlü ve aynı zamanda yağmacı olacaklar. Ama elbette ucu ucuna galip gelen sen olacaksın hatta arkasından konuşulan, dünya ise nihayette yaşanmaz ve bir daha yüzüne bakılmaz bir yer," dedi. Derken kalbi tüm ekenlere ve ötede onu tarumar için gözleyenlere yüzbinlerce yıllık bir bakışla ilişti. Dünü bin yıl öncenin arkasına saklanmış pırıl pırıl gördü. Kırık bir heykeli tam gördü. Yerdeki sütunu yüzlercesi ile sağlam ve ayakta, güneşi yerinde

gördü. Âlem eski âlem, hâl eski hâl, bir tek yenilik zannı, işte o eski bir vehimdi.

Alev yarattığı etkiyi biraz fazla bulup çekinir gibi olmuştu. Bazen söylediği bir söz birisine isabet ettiğinde onun arkasını getiremeyeceğini görüp ürkerdi. Şimdi de öyle olmuştu. Babasını beslemişti ama yem kendinin değildi. Hemen bir parça sıradanlık alıp üstüne serpeledi" "İşte baba ne bileyim böyle bir şey," derken babasının girdiği uykudan ve heyecandan uyanacağını ve ayağı halıya değer değmez yere ineceğini biliyordu. Öyle de oldu. Aziz de birden Alev'in bir sözüne duyduğu her azıcık ibretamiz söze kaside okuyan ve büyük şairlerin gök katındaki beyitlerini çarşıya pazara salan yaşlı adamların halini giyindiğini görür gibi oldu ve hırsla üstündeki ceketi çıkartıp savurdu. Alev bu ani harekete şaştıysa da eski aşinalık şaşkınlığı saniyen eritti.

Tevhide kızından bir umut duymaya başlamışken iki senedir üniversite sınavlarına girip başarılı olamayan Adil evde gene odasında ders çalışıyor, bir yandan kendi kendine İngilizce öğreniyordu. Dil öğrenmeye gayreti iki yıldır epey celalle devamdaydı. Etraftan söylenenler, lise arkadaşlarından tek tük görüştükleri insanın şansı varsa belli birkaç okuldan mezun olursa dil öğrenebileceği yoksa düz lise ve kurs ile bu işin son derece yavan ve yarım kalacağı yönündeydi, hem de ısrarla. "Ne yapalım, herkes bilmek zorunda mı?" diye de bağlıyorlardı. Adil'in ise derdi zoru dil değildi, o dilin konuşulduğu zeminde ve o dilin kullanıldığı şarkılarda kendini daha rahat, emniyette ve ormanda ise de o ormanı kendi kürküne daha uygun bulmasındaydı. Kendi ana dili ile bir ana baba bağı zaten pek de kuramamıştı. Kurduğu tek bağ müzikti. Onun da dili İngilizceydi. Çocukluğunda daha ilkokul bitmişti ki bir gazetede Rod Stewart'ın resmini görmüş, uzun uzun bakmıştı nedense. Dimdik saçları, sivri tuhaf yüzü, renkli gömleği ile ökseye tutulur gibi olmuştu. Uzun uzun radyo dinlemiş ve nihayet bir gün, "Sailing" isimli bir şarkısında sesini işitmiş ve o sese derhal pılısını pırtısını toplayıp taşınmıştı. Sanki bir küçük su zerresi hatta onun baloncuğuydu da kalkıp gitmişti. Gidişi sani-

yeler içinde olmuştu. Ortaokula başlayacağı yaz önce en yakın çevreden başlayarak Rod Stewart'ı aramakla günlerini geçirmişti. Her yerde onu arıyordu. Mahalledeki küçük kırtasiyeden başlamıştı, Rod Stewart var mı, diyor ve perişan dönüyordu ki biraz uzak bir mahallenin kırtasiyesindeki genç sorusu üzerine bir tereddüde düşünce Adil de sanki uçurumlara düşmüştü. Biraz sonra genç elinde bir müzik dergisi ile geldi ve içinden ikiye katlanmış kuşe kâğıttaki Rod Steward posterini gösterdi. Adil düşecek gibiydi ki genç doğallıkla ona uzatıverdi. Cebindeki parayı zor uzatan Adil o gün bütün günü dergide onun hakkında yazılan iki sayfayı, hayatını, şarkıların adını ezberlemekle geçirdi. Ve elbette üstün bir özenle posteri yatağının tam karşısındaki duvara bantla yapıştırarak astı. İlk kurduğu dünya, ilk düzdüğü ev, ilk kendinin olan alan, işte kurulmuştu. Rod Stewart'ı her şekilde arıyordu, sokaklarda, dondurmacıda, araba ile bir çala geçenlerde... her yerde. Bir keresinde bir cumartesi günü babasıyla Kapalıçarşı'ya gittiklerinde babası bir esnafla konuşurken bir kuyumcu dükkânının önünde oturmuş elindeki 33'lük tespihi sallayarak etrafa bakan ve turistlere bir şeyler söyleyen renkli gömlekli, neşeli ve yüzü Rod Stewart'ı andıran birini görmüş, kalbi yerinden fırlamıştı. Az sonra Adil'in ona bakıp durduğunu gören adam eliyle yanına çağırmış, Adil de dükkândaki babasına nereye gittiğini işaret ederek adamın yanına varmıştı. Adam gülümsemesi epey geriye çekilmiş halde Adil'e bakıyor anlamaya çalışıyordu. Teredütlü ya da utangaç olmayan bir eda ile, "Eee söyle civanım, derdini söylemeyen derman bulamaz, söyleyemiyorsan tahmin edeyim, tahmin de etme diyorsan söyle ne edeyim?" diye gözleri irileşip kısılarak bir yandan Adil'i süzerek konuştu. "Kaç yaşındasın?" diye sordu. Adil sıkıntı ile, "12" deyince adam, "Yuh, bir on beş yok musun yahu, ne yapacağız?" deyince Adil herkese sorduğunu sordu, "Rod Stewart'ı biliyor musunuz?" "Kim?" dedi adam toplanarak. İstemediği halde, "İngiliz bir şarkıcı hani, sanki uzaktan çok az size benziyor," dedi. Adam oturduğu küçük taburede hımbıllaşıp sanki on yaş atarak, "Ona mı benzettin, ona mı bakıyordun, kerata?" dedi. Adil, "Evet," deyince

de omuzlarına attığı mavi hırkayı alıp dizlerine koydu. Adamın yüzünde bir fırsatı kaçırmış ama bununla namuslu adamlığını tekrar eline almış bir kişinin bu namusu olabildiğince abartma mimikleri yüzüne sanki adam canlı değilmiş de bir ressam hızlıca kalemlerle bu ifadeleri gereken yerlere serpeliyormuş gibi tek tek yerleşiyordu. O kadar fazlaydılar ki bir yüzde birkaç tane olabileceği düşünülen hareket ve ifade açan çizgi neredeyse onlarcaydı. Adam şimdi bu yüzün sahibi olmuştu ve sesi o uçarı ve kaygan halden pütürlü ve kısık bir sese dönüşmüş şekilde Adil'e dönüp, "Oğlum bak küçücüksün daha, dünyadan haberin yok, sakın bir daha öyle kendinden büyük ağabeylere, amcalara dönüp de bakma, namuslu insan yok denecek kadar az. Öyle bizim cinsimizden kalmadı. Onların aklından neler geçer hayal edemezsin, ben şaşıyorum hâlâ. Tamam mı," deyip yüzündeki yeni izlerin bir an evvel gitmesini, eski haline kavuşmak ister gibi bir acele ile, "Yürü git, baban mı anan mı her neyse, yürü," deyip eliyle de öteyi işaret etti, "Allah'ın imtihanı hep bunlar, uyanık olmasan bak görüyor musun," diye kendi kendine söyleniyordu.

Adil o yaz sokaklarda aranırken bir yandan da elindeki küçük pilli radyoyu belki sesini duyarım diye kısık halde elinde gezdiriyordu. Üç dört günde bir şarkısı çalınıyordu. Bu arada radyo ile gezdiğini gören Alev'den halini saklamaya çalışırken kardeşi hiç ummadığı şekilde, "Benim şu radyo teybim var ya, eski dinlemediğimiz kasetlerden birini içine tak, seninki şarkı söylerken yakalarsan hemen üst iki tuşa birden basıp kaydet, sonra istediğin zaman dinlersin," demişti. Adil aklına gelmeyen ama başına gelebilecek ile bir yumuşamış tereyağın arasına girmiş gibi titreyerek kısaca sadece, "Tamam," dedi. Teybi kardeşinin odasından kendi odasına taşıdı ve bir hafta on gün içinde bazen aynı şarkıyı birkaç defa kaydederek 45' lik bir Rod Stewart kasedi oldu. Bazı şarkıların başında maalesef anons ve şarkı başladığı halde konuşan alçak radyocu, bazı şarkılarda ise kayda hemen yetişemediği için ilk birkaç bölümün eksikliği vardı, ama işte şarkıları da artık elinin altındaydı. Yine Alev kardeşindeki bu tutulmayı görüp pek de birbirine rağbette ol-

mayan ilişkilerini lehine kaydırmak için, "Adil aslında sana bir walkmen lazım, böyle odandan çıkamıyorsun, kasedini walkmenle dinler, bir yandan gezersin, çoğu program gece o zaman da kayıt yaparsın," deyip kardeşinin adeta velayetini üstüne almış, ne kadar bakacağı vicdanına kalmıştı. Üstelik akşam yemekte annesi ve babasına da konuyu o açmış, Adil yaralı kuş gibi deprenmeye çalışırken, "Bir walkmen şöyle pahalı olmayanından alsak Adil'e, radyo ile geziyor ya da gezemeyip odasında hapsoluyor, yazıktır," demiş, ana babası da konuyu mühim görmeyip ne yapıyorsanız yapın, manasında savuşturunca babadan biraz anadan biraz para tırtıklayan Alev ertesi sabah Adil'i yanına alıp Üsküdar çarşısına çıkmış, epey gezip dolaşıp paralarına göre bir walkmen dört de pil alıp gelmişti. Bu koyu mavi alet Adil'in gerçek manada her şeyi oldu. Geceleri de sabaha kadar fişe takılı hali ile yatağına uzanmış Adil'in kulağındaydı. Adil artık sadece kayıt yapıyor radyoda çalan şarkılardan ona hitap edenleri ayırıyor, adlarını yazıyor ve takibe sonra da üzerlerinde ne olduğu yazılı kasetlere kaydediyordu. Rod Stewart'ın yeri hiç değişmeden Elton John ve Neil Diamond da ilgisindeydi. Topluluklara değil, tek şarkıcıya eğilebiliyordu.

Kendi kendine büyümenin örneği, arasıra kupkuru olduğu görülen toprağına bir maşrapa su dökülüp gene aylarca bakılmayan banyoya konmuş, bir türlü ölmeyen, tamamen kurumayan çiçeksiz yeşil bir bitki gibiydi. İlgilenilmemesi en büyük arzusuydu ama. Üzerine eğilindiği an oklu kirpi gibi neyi var neyi yok can pahasına etrafa salıyordu. Evin en küçük ve arka avlu gibi yere bakan küçücük pencereli odası onundu. Cam açıkken bile koyu bej kadife perdesi camın önünde durur adeta havaya bile mani olur, onu bile sayı ve ağırlıkla içeri alır, nihayetinde de el değmeden perdeyi araya sıkıştırarak camı kapatırdı. Adil saatler sonra perdenin sıkıştığını fark eder de ona da elini sürmezdi. Günler geceler öyle geçer, kadife perde başına gelenlerle pek çok yerinden sıkışma izleri ile havı ezik, uzunlu kısalı darbelerle yaralı olur, bir gün Tevhide, Adil yokken çekip düzeltmişse en yukarıdan en aşağıya kadar bir dağ yolu gibi şaşırtıcı izlere geçip karşıdan bakardı. Adil okula işkence çekerek

gidiyor, dişlerini sıkmaktan çenesinin iki yanında yuvarlak çıkıntılarla dolaşıyor ve çoğu kişi tarfından yüzü bu sebeple daha kare zannediliyordu. Ayakkabısını giyerken, defterini ararken, birinin sorduğunu dinlerken bile dişleri hep sıkılıydı. Tevhide bu halden nefret ediyor, Aziz'e şu çocuğu bir doktora götürelim bu çeneyi böyle görmekten bıktım, diye söylenip duruyordu. Aziz oğlana bakıp çok dramatik bir şey görmüyor, onun da yüzüne, "Ya ne yapacaktı, ya dişini, ya bir yerini sıkmadan yaşamaya imkân var mı, dehre gelmiş zavallı, can nerde, ruh nerde, ten hangi ten, kalp hangisi... arıyor, bakıyor, bunlar yer değiştiriyor, sahibini yanıltıp maymun ediyor. Senin gideceğin doktorun bunlardan haberi var mı? Diyeceksin hemen tabi, babası, ah babası çatıya çıkıp tek başına oturuyor herif de hah diyecek, işte diş sıkmanın en büyük sebebi. Doktor dediğin senin söylediklerinden hastalık ya da illet bulan bir zamane falcısıdır. Git bakayım herife ama ağzını açıp şöyle böyle demeden kendi kendine ne buluyor?" diye söylenip dursa da Tevhide o kadar ısrarla her gün bu ipi gerip durdu ki nihayet bir doktorun odasında üçü yan yana dizildiler. Önce tek Adil, sonra Tevhide, sonra Aziz sonra üçü birden. Adil sıkıntıdan ve ama başına geleceği tahminden doktorun karşısında da yolda da pek dişini sıkmadı ve doktora sükûnetle büyük bir insan gibi, "Bir işi doğru yapmak için dikkatimi topladığımda dişimi sıkıyorum, bu kötü bir tik oldu bende, sandalyeye otururken, çekeceği çekerken bile dikkat halim diş sıkma tiki ile acayip görünüyor, farkındayım, azaltıyorum," diye söyleyince doktor, "Maşallah ne olgun kendinden haberli bir ergen, tebrik ederim," dedi. Aziz kendisi görüşürken çok şey söylemek istediği halde her söylenenin dinleyenin gülümseyerek hayranlıkla dinlerken bile aslında aleyhine delil topladığını ve bunları en yanlış ve olmadık yerde kullanacağını bilerek, daha da çok insanların en bilinen şeyi dinlerken hem sıkılıp hem de rahatladıklarını tartarak, "Ergen çocuk, müzik dinleyip duruyor, annesi evhamlı ve evhamını analık kutsiyetine yapıştırıyor, ben kendi haline bırakıp bir mesafeden seyrediyorum, kızkardeşi de hemen yakın yaşta bir benzeri de o," deyip adamın olası bir merakını tıkadı. Ente-

resan şeyler söyleyerek enteresana hasret ve onu bile kendi bulamayıp çalan, kendine mal ederek kullanacak adamlardan her yerde ziyade bulunduğunu görüyordu. Bu da doğaldı belki de. Çünkü enteresana kenarından olsun değmenin bile bedeli vardı. İnsan bu bedeli nasıl olursa pahalı bir lokantayı sezer gibi sezer içeri öyle bir kırtıpil, tesadüfen girmezdi. Enteresanlık da kapısından bakılan ve girmiş olanın anlattıkları dinlenmeye heves edilen bir şeydi. Vasat insan her şeyin ve her halin benzerini ya ucuza veya takliden alabileceğini zanneden insan değil miydi zaten? Vasat olmak için hiç sıçramayan, hiç zıplamayan, ayakları hiç başının imamı olmuş olmamak gerekiyordu. Bu sahibine zor gelmiyordu da bu halini kabul ve ikrar zor geliyordu. Şimdi Aziz bu durgun ama her şeyi azcık dinlemekle kendine de mal edecek sabaha da satacak sanatı devşireceği zannını saklamayı bile akledemeyen adama zırnık koklatmama arzusunu şiddetle duydu. Bu yüzden dilini tutmak dünyanın ruhun ve ıstırabın namusuydu adeta, onu dile düşürmemek, onu dilinde dondurma gibi kaydıracaklara yedirmemek gerekiyordu. Bir emsalle en çok bir ağacın altında bir ağrının sağanağında üç beş cümle zorla çıkarılıp geri yerine konulmalıydı. Mücevherdi onlar, emanetti, tanrısaldı. Aptallarda, vicdansızlarda, içindeki peygamberi öldürmüş ya da hiç doğurmamış olup böylece Allah olmadan cevhersiz yaşayanlarda hiç olmazdı çünkü. Onlar aşktan öldüklerini sanırlarken bile hırstan ve gene kibirden ölürlerdi çünkü. Onlar severken kendine vurulan bu yüzden her şeyi üzerlerine alınan, kendi üzerinden de bir türlü kalkamayan kendinin iğfalcileri ama başka lezzet bulamayanlarıydı.

Tevhide doktora tek görüşürken epey yanıp yakılmış, bir aradayken de muhtelif imalarla hatta kaşı gözü ile bile boş bırakmamışsa da doktor Adil'in ve Aziz'in tavrından da konuşmalarından da asıl sıkıntılı olanı Tevhide gibi görmüş hatta çıkarken, "Hanımefendi, kadınlık, ana, eş olmak zor elbette, isterseniz sakın yanlış anlamayın ama daha sonra siz gelseniz sanki iyi olacak gibi," demişti. Doktorun bu yavanlığına da hem şaşmış hem tuhaf bir memnuniyetle, "Güzel efendim, selamet verebilmek için selametin ne olduğunu, nerde olduğunu

bilmek gerekir. Bu büyük vebaldir aslında, benden sana zarar gelmez, hatta hayır gelir demektir selam demek, bana derdini söyleyebilirsin demektir. Ama öyle mi şimdi, derdini sorduğun kişi derdini anlatıyor öbürü de dedikodu gibi dinleyip, 'Yaa Allah kolaylık versin, yaşamak zorlaştı,' deyip kıvrılıveriyor. Kendinin de dert açmayacağından emin misin peki, duyacağın derdin senin şehavetini kaşımayacağından, kibrini kabartmayacağından da milleti konuşturuyorsun? En önemlisi de muhatabının şifa bulmak istediğini mi sanıyorsun, hayır çoğu zaman şifa değil, yol arar muhataplar, beni düzelt ve selamete erdir değil, şu gitmek istediğim eğri yola bir türlü çıkamıyorum, eğri yolu bulamıyorum hem de kestirmeden, en tepesine tırmanamıyorum, şaştığım gibi şaşırtamıyorum, sapkınlığımı asıl hak ve hakikat olarak anlatıp duruyor ve inandıramıyorum, bu dert beni tüketiyor, demek istiyor hatta avaz avaz bağırıyordur," diyen Aziz böyle rahat rahat söyleyebilmesine şaşarken doktor da kolay avlanabileceği bir otlak bulduğu ve orada ağzı açık gezmesi sebebi ile şimdi karşısında böyle söz alıp vermeden vaz edilmesi ile kusurunu hemen anladı ve derhal her kusur işleyen gibi değneğini eline alıp etrafa sallamaya başladı. Şu değneği hiç değilse ilk kendine yapıştırsa sonradan hissedeceği yatışamama hali, kırıklık, dinmez öfke, katlı kin ve bir daha mı... belki de olmayacaktı ama kendinden esirgenen dayak alacağını nasıl olsa başka şekillerde alıyor, her halükârda yemeden rahat etmiyordu. Pek de asilzade olmayan insanoğlunun görünüşteki en asilzade tavrı belki de ruh kıyafetini üstünden atma ve giymedeki çabukluğuydu. Doktor da başkasından ruh tecrübesi ve dünyada atılmış orijinal adımlar toplar ve avlarken giydiği saf çoban kepeneğini saniyeler içinde üstünden atıp zaten en kolayda duran, genelde en üste giydiği elbisesi olarak hekimlik azametini saniyeler içinde sırtına çekip etrafında kendisini haklı bulacak bir gözü velev ki çocuk olsun aradı. Aziz ile tekrar göz göze gelince Aziz onun kendi alışıldık ve sert kabuğunu sırtlandığını fark ederek en eski teamülü ile, "Efendim kusuruma bakmayın, ben bir yetişmiş insan görünce şımaran, onunla karşılıklı söze durabilmenin şevki ile saçmalayan bir adamım.

Bana verdiğiniz payeyi geri almayın lütfen," deyince doktor kabuğunu bırakmasa da azcık başını azametle çıkarmak muhatabına yetsin mi hesabını sanki kulağın arkasındaki kalemle yapıyordu ve üstüne az evvelki gerginlikten bir kısmi yumuşama gelmişti ki çevresine göz gezdirirken Tevhide'nin sonsuz bir bıkkınlıkta mühürlü çelik bir tel gibi duran ağzı ve Adil'in önüne düşmüş başı ile az evvel makul konuşan çocukla tanıştırsanız kaçacak gibi duran solgunluğu ve Aziz'in kendine hâkim durmaya ve dışarıdan bir şey almamaya çalışan yağmuru dışarı akıtan oluk gibi duruşu onu birden kendinin en içine çekti. Hızla, "Geçmiş olsun, dediğiniz gibi ergendir, normal," deyip derdi görmezden gelmeyi yaşama sanatı bilen eski teamülü kucağına kendi öz çocuğu gibi alıp kokladı ve aceleyi görünmez örtü gibi üstüne çekti.

Tevhide doktorların nelere çare olduklarını habire duyuyordu ama bunlarla ilgili ağzını açamıyordu artık, kendisi yenildiğini hissetmese de hep mağluptu. Kendini galip hissedemeyen ama galibiyete hak gören bir mağluptu. Öte yandan çocukların ondan ve onunla kazanılacak bir galibiyetten saf tutacak gibi durmamaları, Adil'in özerk bir vilayet, Alev'in onca gizli zulmüne karşı İngiltere hayranı bir Hindistan gibi babaya bakan, onun dilini konuşan, tarihçesi hatırlatılınca da, "Ama hep kibardılar, lütfen derlerdi, yakıp yıkmaz, boğazlamaz, beğenilerini kendilerine mal eder ama neticede beğenirlerdi..." diyen hallerini giyinmiş hali onu yalnız bırakıyordu. Ev üç buçuk bacalı bir ev gibi ayrı tütüyor, ısınmadan dört renk is veriyor, bir ocağın etrafında toplanılamıyor, bir hayat telakkisi bu evin fikri, tutacağı yol, yetişen çocukların istikameti, biçimi... hiçbiri olmadan kararıp aydınlanıyordu.

Adil de Alev de yine de büyüyorlar, yine de bir şekil alıyorlardı. Tevhide buna da şaşıyordu. Sonraları şaşmaları biraz eksildi, düşüne düşüne o da yanlış da olsa doğru da zihninin kuyusundan çektiği suya bakıyor, tadıyor ve bunun tatları, tortuları, miktarı ile igili doluyordu. Herkesin kendi hayatı ile ilgili bilgili oluşu dikkatini çekiyordu artık. Komşuları ve ahbapları ile konuşurken hepsinin kendi karşılaştığı heyulayı bilişi,

ondan artık korkmayışı dikkatini çekiyordu. Bir evdeki yatalak hasta, bir şizofren genç, evlenmemiş geçkin kız, işe giremeyen delikanlı, alkole karşı duramayan koca, sağır damat, ayrı ev tutup artık evine hiç gelmeyen yine de koca denen koca... hepsi, yattığı yönün değiştirilmesi, ilacını vaktinde alması, hiç değilse adının çıkmaması ve babanın emekli maaşını sonradan alabilmesi, içse de çabuk sızması, az çok eli bir şey tutması, gelmese de ismen evli olunan bir koca olması... gibi kolaylaşmış, tanımlanmış, çay bardağının kenarına dayanmış, hafifçe ıslanmış şekerlerdi. İdeal değillerdi hem de hiç ama bir heyula da değillerdi artık. Bilmemne hanım denince hemen derdi de akla geliyor ve onunla yaşama yiğitliği ve becerisi derdinin önünde bir perde oluyor, kadınlar da bunlardan yakınırken kimsenin gözünden düşmeyip bilakis derecelerini artırır gibi oluyorlardı. Herkesin derdi ve başındaki onun ajurlu şalıydı, tek renk ve hep sırtta, omuz üstünde, söz önünde, beğenmemek, sırtına almamak artık eflâkte değildi.

Tevhide de otuz beşine doğru tesadüfen ve çok boş bulunduğu bir an kendi şalını komşularına gösterip şalıyla görünmesi ile bilmediği ve merak ettiği dostluğa aniden kavuştu. Evlendiğinden beri, ilk görüştüğü kimselerden sonuncuya kadar hepsine tüm gayreti, bir sahne sanatçısı özeni ve rikkatiyle hep en iyi halinde görünmeye çalışmış ve bu yolda muamele etmişti. En iyi ikram için kendini paralamış, halinin en iyisini cilalayıp parlatmış, sözünü hep seçip de kesip de dikip de söylemişti. Bütün bunların neticesi ise kahrediciydi, sevilmiyordu, onca defolu arasında makbul görülüp de seçilmiyordu. Ne yapsa ne sunsa ne ile mukabele etse muhataplarında kendisine karşı bir perde, birbirlerine karşı da yumuşak ve ince bir tül ile en önemlisi ise fedakârlığa hazırlık görüyordu. Kadın varlığı kendini bir fedakârlığa hazır göstermekle kemal bulurken sanki kendisi kadınların arasında başka bir cinsti. Ve bu anlaşılmaz durum zaten hayatı da her şeyi de anlayamadığı zamanlar çekilmez bulan Tevhide'yi kıskıvrak yakalayıp sanki eskiyip yumuşamış bir bahçe hortumuyla sara sara dövüyordu. Anlayabildiği dert sanki türküsünü yakabildiği bir dertti de dilerse avaz avaz

yana yakıla söyleyebilirdi. Anlaşılmaz dert ise işte neredeyse Aziz'di, var ve yok gibi.

Bir sabah Aziz işe giderken yine Alev'den bahisle tutuşmuşlar, daha doğrusu Tevhide tutuşmuş ve Aziz onu her vakit gibi ciddiye almadan yürüyüp gitmiş, sinirleri iyice boşanan Tevhide önce bir ağlamaya sonra da bağırmaya tutunmuştu ki komşularından biri sabah vakti dışarı taşan sese kapıyı çalmış ve Tevhide'yi o halde görmüştü. Tevhide ne kadar uğraşsa frene basamıyor, baş aşağı yuvarlanıyor, duramıyordu. Bu hal onu daha da çıldırtmıştı ki komşu ocağa taşmış sütün üstüne tuz döker gibi, çok iri bir çarşafı yere değdirmeden kuruyabileceği yere asar gibi, fazla doldurulmuş bir çay bardağını dökmeden masaya yetiştirir gibi bir hayat dikkati ile Tevhide'nin bileklerini, ensesini soğuk suyla ovarak sözsüz bir teselliyi on binlerce yıllık insan yıkıntısından, kurumuş, unutulmuş kalmış her kanı damla ziyan etmeden, her kemiği silkeleyip asli güzelliğini överek, her yolunmuş saçı toplayıp yayarak gelmiş geçmiş herkesin diliyle ona bir şifa sundu. Tevhide aşırı ağlamaktan bulanık gören gözleri ve kısa süreliğine de olsa başka bir mertebeye göçmüş kalbi ile anı, soğuk suları, ensesini, bileklerini, sözsüz sözleri seyrediyor ve dünyayı, kendini değil, dünyayı alabildiğine temaşa ediyor, bildiği yerlerin başka bir gözle çekilmiş fotoğraflarına bakar da şaşar, köhne ve bayağı sandığı bir eşyayı manasının yanına dizilmiş görünce beğeni duyar gibi oluyordu. İçinde milyarlarca kadın karışmadan kaynaşıyor ve hepsi ona bakıyordu. Hepsinin elleri bileğinde, en yaşlı kadının puslu gözleri gözlerinin taa içindeydi. Dert milattan evvele binmiş bu vakte kadar olanları da sırtına almış bir kadın cisminde karşısında duruyor ve onu da içine katıyordu. Sanki bir imana dahil olmuş gibiydi, bir tavaf içinde sema etmede, öbür cihanda eski yeni tüm tanıdıklarına bir muvaffakiyet ve sevinçle kavuşmakta, tanımadıklarıyla akraba çıkmaktaydı. Şu en şahane, hep imrendiği kadın meğer nenesinin büyük annesiydi, öbürü halalarından biri, öteki daha da yakını, hele şu hep ama hep olmak istediği, o zaten kendisiydi, şimdi görüyordu ki kendisiydi. Olmak istediği olmuştu. İçine yağ gibi bir şey akıyor ve bütün or-

ganlarını da adeta yağlıyordu. Karaciğerinden bir çalışmaya hazırlık sesi, safra kesesinden içindeki kumları hızlıca öğüten bir değirmen, damarlarından bir armatür sesi, hareketi zihnine ilham oluyor, yağ aktıkça, yataklar yağa kavuştukça bir akış ve hareket her zerreye nüfuz ediyordu. Tevhide an ve akış bitmesin, dert bitmesin gene tenhalığa düşülmesin diye yeni bir derde tutunur gibi oldu. Bir cem'in içinde, kadınlığın yaratıldığı yerdeydi. Şimdi önüne bakar gibi olunca göğüslerini ilk görür gibi tanıyor, dizlerinin iki yana hafif açılmasında müthiş bir saffet buluyordu. Onları şimdi tanıyıp anlıyordu bir meme neydi, dizler ve derman ne, göz ne içindi, eller neye tutunmaktı, bileklerdeki kuvvet neymiş, yanaklar neyi kaydırmak içinmiş, içine çekmek ne demekmiş, akıtmak nereyeymiş.

O gün Tevhide sanki hastaneden taburcu olmuş gibi ziyaretçi kabul etti. Her gelen bir ruh yarasının, bir fahiş eksiğin, bir tedavi bulmazın etrafında dönüyor, tavaf ediyor, sahiliğinden emin olunacak kısa sorularla, "şimdi çok yormayalım, nasıla hayat böyle geçecek," der gibi yoklayıp geçiyorlardı. Tevhide bu açığa çıkışının artık kendi örtüsü şalı ve ahbaplarınca kabul edilme diploması, dostluk sertifikası olduğunu hâlâ bilmiyordu. Hatta gece yatarken hafiften rahatlamış ama tekrar kuyruğunu nasıl dik tutacağı, bugün konuşulanların üstüne nasıl tekrar bir iyilik ve vakar çıkılacağı zihnini sıkıştırıp duruyordu. Sıkışma tam ertesi değilse de daha ertesi günlerde kendini faş etti. Ahali artık Tevhide'yi değil, derdini yoklamaya geliyor, dertli Tevhide'yi de bağırlarına basıyorlardı. Önce dert yerinde değil mi, diye bir tetkik, bir sadakat ve şart uygunluğu yoklaması farzdı. "Nasıl, damda seninki değil mi bütün gece, hiç inmiyor ha, vicdansız, inanılır gibi değil, üşümüyor da, tabi zavallı küçücük oğlan da odasından çıkamıyor, iki laf ettiği yok, şimdiden onun da istikameti belli, görüyor musun, kıza çok dikkat etmek lazım, biz de edelim, kız bozulursa toplanmaz, erkeğin bozuğu zaten normal de kız işi zor, adama bak gül gibi karısı iki çocukcağızı okşamadan, koklamadan, sulamadan, dermeden gül bahçesinde hem de taraçada yaşıyor, sen de yemek koyma önüne Tevhide, sen de yap yapacağını," di-

ye biri başlıyor başka biri tevekkülle, "Yıkıp bozmak kolay tahammül ah tahammül, kızım Allah sabrını artırsın, mükâfatın büyük, açlıkta ne lezzetler ne gıdalar var denmiş, tokluk zillet denmiş, dünya mümin hapishanesi, kâfir bahçesidir, az bir nimetlenmedir," diye kendi telakkisini salarken kendine şifa sunuyor, başka biri, "İşte koca, kocatan demek zaten, kocaya vardım, tez zamanda kocadım demek, bak bekâr kadınlara, tamam azcık toplum kaş göz ediyor azcık laf sokuşturuyor ama ne dertleri var allasen, başı peşine denk," diyor, derdin üzerine eklenmiş, yüksekten akmış, damlamış bir şeyler daha var mı, yoklanıp kucaklaşılıyordu. Tevhide ilk başta bu eksikli kusurlu hali üzerinde geçici bir şeymiş gibi göstermeye çalışsa da kimsenin bunu ondan soymaya niyeti yoktu. Soyunmuş halinin de bir kabulü yoktu, işte eski hali. Üstelik Tevhide'ye bir gazi vakarı gelmişti. Ona söylenenlere göre kendisinde bir kusur yoktu. Çeken, tahammül eden, imanı var mı yok mu diye bile sorulmadan müminin hapishanesinde tutuklu olan, az gıdayla müthiş gıdalanan oydu. Her gün yeni bir özelliğini öğreniyordu. "Yaa, sen ne olduğunu bilmezsin, Allah bilir," diyerek Tevhide'ye aslen bir salihat-ı nisvan olduğunu yazıp, cilbende sarmışlardı. Tevhide duydukları, kendi hakkında öğrendikleri ile adeta kendi kumaşını dokuyor, genişletiyor, her bir desenin simgesi ile mana tutuyordu. Allah'ın sevgili kulu olduğunu da öğrenmiş, sabrının ezasının her ibadete, taate galebe çalacak kudrette olduğunu öğrenmiş, velev ki duası hele bedduasına uğrayacak olana kendi bile ah etmeye başlamıştı. Eşi dostu ile hemen her görüşmelerinde birbirlerinin makamını bir ayin gibi tekrar ve kabul ile yatışıyor, gün arkalarından olgun insanları kızdıramayan bir çaylak gibi kalakalıyordu. Tevhide şimdi derdini, sıkıntısını, hayatında eğri bulduğunu hemen çamaşır gibi asıyor, ona bakıp da söyleneni falını dinler gibi dinliyor, derdini söyleyen derman bulmuyor derdinin üstüne titriyordu adeta. Ama bu kendi ileyken böyleydi ve derdini bilenlerle. Çocuklarla, hele Aziz ile karşı karşıyayken o başkalarının yanında hoş kokulu bir tütsü gibi yanan derdi bir hamalın kaba yükü oluyordu sadece. Ama mühim olan olmuştu, kendine em-

niyet ve doğruluk hissinin yanında yanan bir hakikat mumunun bekçiliği onun olmuştu. Ahbaplar ne kadar önemliydi, işte insan insanın anahtarıdır sözü vücut bulmuş onunla yürümeye başlamıştı. Bir kişi bile ona kendisiyle ilgili meraklı bir şey sormamış, korkarak girdiği karakol binasında sadece olayı anlatması istenmiş, mesele de cürüm de sanıklar da tamı tamına onun anlattığı şekli ile geçmişti tutanaklara. İşte ideali olmuştu, hayatta ilk kez bir şey tam istediği gibi olmuştu. Ve tutanağa ne eklemek isterse ekleyebiliyor ve bu imsaklarla görevinin ve oluşunun ne kadar hak edildiğini bu hakikatperper ahbaplara sunabiliyordu. Aziz'in Baba'dan duyup arada anlattığı Üsküplü bir hoca vardı. Bu Üsküplü hoca, "Ben istemeym şehit olaym da susaym, ben isteym gazi olaym başıma geleni her gün anlataym," der dururmuş. İlk duyduğunda pek hitap etmeyen bu cümle şimdi Tevhide'nin içinde bir şakayık, bir kamelya çiçeği gibi kat kat açıyordu.

Aziz de çocuklar da Tevhide'deki yavaşça açılan genişlemeyi seziyorlar, Tevhide onlara muamelesinde etrafın biidrak olduğunu bildiği halde kendi idrakini seyir ile vurgun, her sözünü ve davranışını anında geçip karşısına seyreden, tam istediği gibi olmadı ise aynı konuda birkaç örnek daha veren bir davranışa giriyordu. Şimdi her şeye birden fazla karşılık verir olmuştu. Her karşılığında kendi varlığını gözden geçirip tam olmamış bir hırka gibi çıkarıp başkasını giyiyordu. İki türlü en az cevabı vardı artık. Aziz ona bakışta yine de meraklı değildi. Kendinin biraz daha rahatladığını fark ediyordu, hatta dama çıkarken, sabah sessizce damdan inerken Tevhide onu gördüğünde eskisi gibi hiddetlenmiyor, mevcut sözlerini sıralamıyor, başkasına anlattığı bir manzarayı birlikte bir kez daha geziyorlar da Tevhide, "Bak tam da dediğim gibiymiş değil mi," demenin ağır adımları ile yeni görmediği bir şeyleri de ilaveye çalışıyordu. Ve ahbaplarına kavuştuğunda, "Ne yapayım adam sabah damdan inerken ben artık görmezden gelecek hale geldim, yeni görmüş gibi yapacak halim yok ya," diyor, etraf da, "Ah insan her şeye alışıyor da alıştığı az bile geliyor. O yüzden rabbim her alışana ilave yapar, yükünü baktı artık gocunmadan çekiyor hop gel-

sin ilave ama bunlar, işte bunlar ahret azığı, ahret yükü, eli boş kıçı yaş gidenle eğilerek girenin, yük çekenin girişi bir mi?" diyor, başkalarına bir ilham resmediyordu. Bir ihtiyar kadın hemen, "Girerken eğilerek girin," bu demek o zaman diye keşfiyle parlarken öbürü, "Ne mutlu yük çekenlere diye bir ayet var," bu da o, görüyor musun, hocaların bir şeyden haberi yok ki söylesinler de insan yükünü şeref bilsin, yok, canlı kitabı ölü yaptılar. Neden? İçleri ölü. Neden? Kendi yükleri yok, kitabın insanla yol alıp onu Allah'a getireceğini bilmiyorlar ölü bir dili araştırır gibi keenne ne demek, ahbar ne demek, feisletün ne demek, peki burada ne demek, elinin körü demek. Kendinize bakın ayetler canlansın demek yok ama. Ah bu sözde ilim sahibi kuru yük gemileri, gemileri batan sözde âlimler, boyları devrilesice verimsiz katırlar," diyor, etraf adeta vücut baş, el kol hareketleri ile dalgaya tutulmuş gibi sallanıyordu.

Alev lise son sınıftaydı. Çocuk mu, gençliğe mi dönüyor hâlâ fark edemiyordu. Tuhaf şekilde kendiyle meşgul, hayata dahil olamıyordu. Hayat sahip olmak istediklerine sahip olmadan dahil olunacak bir şey gibi görünmüyordu ona. Daha doğrusu şu haliyle dahil olabileceği yer hayata katılmak isteyeceği yer değildi, orayı beğenmiyordu. Yoğun bir düşünme ve tartma ile bütün vaktini geçiriyordu. Etrafında ne varsa onu önce kefeye koyup tartıyor, ne görse ağır bir tavra eşlik eden bir mezat sahibi hali ile güzelliğini, ederini ölçüyor, bir şeyleri yan yana getiriyor, uzaklaştırıyor, kaldırıyor, unutur gibi yapıyor ya da duvara asıyordu. Sözler, davranışlar, bir kolun masaya dayanışı, bir gülüşün kesildiği ve gülmeye ara vermeye bilinçle karar verilen an, susmayı tercih edişte tercihin baskın gelişi ve onun arkasında duranlar, susmayı geri çekmeye çalışanlar ve onların kıpırtıları, bir şeyi başka görenler, bir çirkini affedenler, bir güzel duranı vasatın yanına dizenler, suyu doldururken sürahinin ağzından damlayacak gibi yapıp yine de kendini yıkayan o bir damlayı da kendi dış boğazından geçiren eşya hareketleri, hepsi bilinç içinde, patlayan balonun düştüğü yer, uçurtmanın ne kadar yükseleceğini sade kendinin bilmesi, haklı çıkmak için her gün akord eder gibi gerilen insan sinirleri, akor-

dun hemen hiç tutmaması, insan ile dünya akordundaki fahiş uyumsuzluk ve insanın bunu her gün düzeltmeye çalışması ve her gün düzensizliğe akord vermesi, bazen kopan teller, sessiz görünen ama her ama her seferinde yapacağını yapan eşya, ağır ağır okunan şiirin ayakkabılarını usulca giymesi ve kendi sözünü dolaştırması, ona kendini tanıtması, küçücük bir nağmenin bir çeşmeye ulaşması ve su sesinin onu saniyeler içinde içine alması, sabahın akşamdan sadece bir renk farkı olması, bir ton olması aralarında ve birine başlangıç öbürüne bitiş denmesi... Alev bunların arasında, bunların hissinde daha ufaklığında hayretin büyüdükçe acıya benzer bir yanma duygusu ile yürüyordu. Fark ettikleri işe yaramaz meta gibi birikiyor sadece babasının dikkatini çekiyor ama onunla da beraber büyütüp meşgul oldukları bir bahçe haline gelemiyordu. Zaten bütün bunları onda görmüş ve bu tohum, tohumlar derhal Alev'in içine ekilmişti. Alev bu ekilenlere dünyadaki, diğer şeylerden fazla ihtimam göstermiş denebilir ki sade onları ekilmeye değer saymıştı. Okulun, annesinin, etrafın içine tohum değil, yetişmiş fide olarak diktiklerini hiç sulamıyor, hatta söküp atıyordu. İçi bu manada boştu. Babası ile birbirlerini gizlice beğeniyor, gizlice biliyor gibiydiler. Alev buna her gün bir ilave yapmak için cihanı geziyordu, içinde cihanı gezdiriyordu.

İşte şimdi şu sabah, haziran ayı, on yedisi, işte sabah yine, cumartesi, nedir bir cumartesi, konuşulabilir bir şey mi? Bir cumartesi sabahı haziran ayında çırpılan bir örtü mü, karıştırılan birkaç yumurta, öğleden sonra Üsküdar çarşısına inmek mi, ekmek mi, yoksa ipte kalmış şu dört mandal mı, kenarda katlı çamaşırlar, sokakta gezen siyahlı beyazlı kedi, hiç o günü fark etmeyen birinin radyoda dinlediği şarkı mı, gün esniyor mu sabit mi duruyor? Pencereden baktığında ona emsal birkaç çocuğun oynamaya kendilerini heveslendiren ama daha kıvamını hiç bulmamış, kopacak gibi duran oyunları mı yoksa? Birkaç merdiven ıslak, ince bir su köpükle süzülüyor. Alev bu hiçbir ayırıcı özelliği olmayan günü nedense ileride hatırlayacak. Çünkü içine bir idrak damladı şıp diye. Nedense bugün uzun yıllar sonra sabahı da kokusunu da çocukları da bu sabahtaki

kendini de hatırlayacak. Bir günü ayırıp cilde koyan nedir, bir sabahın resmini çeken kim? Bu sabahki bilinci ve sabaha kendi öz bakışı mı onu unutulmaz yapan? Bir hatıra ve renk bahsi olsa bu yıllara rağmen elindeki bu sabahı ona tutuşturan sabaha girmiş oluşu mu kenarda yatakta masada değil de sabahta oluşu mu? Neden her sabaha giremiyor, mani ne, hatıraya mani ne, kendini unutmak bunun neresinde?

Alev aslını kendinin yarı bildiği yarı unuttuğu bir yere kavuşmak ister gibi günün her türlü sıkıntı ve zaruretini bir dil becerisi ve idare yeteneği ile itelemeyi itikat ediniyor, bunda hızla yol alıyordu. Önündeki velev ki bu kendi hayatı olsun geçiştirilecek bir şeydi, insanlar ve hayatın her cephesi idare edilecekti. Sonra, sonrayı bilmiyordu ama her ne ise o oydu. Bu içine çakılı bir sema çivisiydi sanki ne yana dönse bunu dönüyordu. İçinde kendi öz mayasından bir güzelin resmi vardı, Alev'in benzemeye çalıştığı. Ama değil olmak, benzemek bile ne zordu. Fark ettiği bir şey vardı yalnız, kolay olan bir şey fark etmişti, o sanılmak, inandırmaya bile ihtiyaç duyulmadan o ya da öyle sanılmak. Hayalen bir meftun olduğu vardı, her gün kıyafeti ve hali az çok değişen ve yaşayan, etrafta dolaşanlara pek de benzemeyen. Alev ondan olmak istiyor ama oluş şartlarını da nasıl olunacağını da pek bilemiyordu. Biraz ama biraz babası gibiydi bu hal. Bir başka bilinç taşıyan, diğerlerini kendine yaklaştırmayan. Sanki yakıştıramıyor gibi geliyordu Alev'e hatta. Çünkü babası ile birkaç satır konuşur da ona hitap eder bir şeyler bulup söylediğinde bu onu durduruyor ama arkasını getiremediği için kesiliyordu, devamı Alev'de yoktu ama ipin ucunu görür gibi oluyordu, elinde hiç tutmamış değildi. Bu hayal onu da bir ipin ucundan sarkıtmıştı. Ama hayalini bile kuramadığı bir belirsizlikti bu. Ararken belirsiz bir şeyi arıyordu, öyle zordu ki bu. Aradığı bir ruh hali miydi, bir meslek mi, bir insan cinsi mi, bir müzik mi, bir ülke mi onu bile bilemeden arıyordu. Kitapları karıştırıyor, dergilere bakıyor, bazı şeyler daha ayırıcı geliyordu. Derginin tam ortasında poster gibi duran bir Rodos kıyısı, Semerkant'ta bir çadır, bir Tibet öküzünü 4.000 metrede gezdiren kadının kızarmış, gergin yüzü, harpten yeni

çıkmış bir kentte yıkıntılar arasında bisikletle gezerken ıslık çalan oğlanın sonsuz hürriyeti, New York'ta 1922'de bir gökdelenden aşağıya ayaklarını sarkıtarak oturmuş bira içen iki genç kız, babasının cebinde taşıdığını bildiği Fasih Dede'nin kedileriyle olduğu minyatürün resmi ve daha niceleri, bazen bir müzikten gelen tek bir ses ayırıp kenara koyduğu, bir eskimiş ceketin en kenar ucu, başını aniden çeviren yüz, eski bir bahçe, duvar... bunlarda aradığının izini görüyordu da duvar mı arıyor kedi mi, ayaklarını sarkıtırken ölmek mi istiyor bir notaya iltica etmek mi, dağ mı ülküsündeki, ıssız bir sahil mi bilemiyor ama resimleri görür görmez, müziği işitir işitmez tanıyordu. Nuhu Amca da ona babası gibi tesir etmese de diğer herkesten ayrılan yanıyla yanına varılır geliyordu. O da ayrı bir baştı, o da insanlara ve mevcuda başka yerden bir bakış kendi kendinin balkonuydu. Fark ediyordu ki insanlar genelde balkonsuzdu, seyirsiz, taraçasız genişleyebilme ve havadar da olabilme, ısınma ve soğuma lüksünden yoksunlardı yani. Bir karanlık kirli dar odaydılar. Ne karanlıktan, kirden haberli ne darlık bilinçlerindeydi.

Alev Nuhu Amca'yı dinlemeyi seviyordu ama tuhaf bir şey fark etmişti ki onu dinledikten sonra ondan duyduklarını onun bedeninde sesinde bırakamıyor başka bir yere mesela kendine alıyordu. Oysa babasından duyduğu, gördüğü her şey onda kalıyordu. Böyle olunca yani onun olan onda kalınca o ülkü oluyor, ondakini alınca insan gene kendine vuruluyordu. Alınamamak, neyi varsa kendinde kalmak önemliydi galiba. Bunu bilmek Nuhu Amca'yı bir film gibi izlemesine neden oluyor ama özdeşleşme olmadan filmden çıkıyordu. Tesiri olmaması da belki bundandı. Babası ne dese ne yapsa o yapılan ve söylenen ince bir çorap gibi Alev'in başına geçiyor, bir deri eldiven gibi dirseklerinden aşağı iniyordu. Babasında binası çöken bir adam varken Nuhu bir vinç operatörüydü sanki. Çökmenin her aşamasını babasından iyi biliyor ama o yıkıntının yanında akşamında yemek yiyor çay içiyorken babası bir taşı düşünce gene uykusuz gene sessiz gene düşünceli kaçar hali ile hep suçlanarak sokaktan kayıyordu. Ama Nuhu Amca ile

konuşmanın çok ilham verici olduğu da gerçekti. Sokağa pek çıkmadığı için ona rastlayamıyor, babasını akşamüstü ona uğrarken görürse hızlıca o tarafa koşuyor, Nuhu da camda olup Alev'in ona bakışını görüp, "Gel kız," derse arada gidip kısaca da olsa görebiliyordu. Birkaç ay önce Nuhu'yu bir cumartesi günü bir yere gidecekken görüp hemen yanına seğirtmişti. Nuhu Alev'in ona merakının farkındaydı ve bir gencin merakını celbetmenin onda en az on sene hüküm sürmeye sonra da tam silinememeye ondaki en eski tavrı takaddüm olmaya devrileceğini biliyordu. Bu zevk bu sofranın nasıl kurulması gerektiğini düşündürtüyordu ona sadece. Ellisinden sonra yanına varmaya çalışan gençleri fazla ciddiye alarak hemen kucaklasın mı, kendi hallerine bırakıp bu sefer gidişat hakkında düşünceli, vesveseli ve öfkeli olmayı gene kendine mi ayırsın? Vardığı karar yaşına uygun olmuştu, ne kucaklayacak inancım var, ne vesvese çekecek çağım, zaten ömrüm kendim hakkında bir vesveseden ibaret. İnsan başkaları ile bir ilişkiye girecekse bu mümkün mertebe lehine olmalıdır, lehine olması da bir sahteliktir tabi ki, çünkü leh ve aleyh aslen eşittir, bu da kimseye zulüm değildir, ama ben bu çağı da geçtiğim ve çağlarımı kötü geçtiğim için her şey bana zulüm geliyor. O zulümleri hakkı ile çekseydim onların lehime işleyeceği yere de varacaktım ama ah ağzımın en önünde duran feryat beni bülbül yaptı, pervane değil. Amaçlarına sadece pervaneler vasıl olurlar. Bir Fahreddin Efendime samimiydim onun da mükâfatını yüzlerce misli ile aldım, almamam gerekenlerle hem de, benim asla olmayanlar da buna dahil. İşte samimiyet aslında böyle bir şey, inanmak da tam aksi ile böyle. İnsanlar öyle ahmak ve ahlâksız ki neye inanırsan inan ama samimi ol, o sana kendi mükâfatını zaten verir, sözde hakikati ararken hediyen ya başkasının oluyor ya da kimsenin, bunu bile anlamıyorlar. Dünyada harekete geçiren zamanın sahibine kader değiştirten tek şey inançtır hâlbuki. Ben bir tek Fahreddin Efendime gerçekten diz çöküp, hizmetine hiç arka planım olmadan koştum, bunu da nasıl yapmışım şimdi şaşıyorum. Ve vefatında ben de gerçekten öldüm, gerçekten mezar nasıl bir yerdir, indim. Ve bu bana bir diriliş bahşetti, Fah-

reddin Efendim değil, bu hal bana bir diriliş yeni bir oluş verdi. İşte bunun büyüğünü gösterebilip yaşayabilip bir veli bile olmak hiç zor değil, aslında yolu gördüm. Ama olmuyor elbette. Olmaz, bu devam bu içine bir şey katışmamış inanç, bu pervanelik devam etmiyor. Ama hayatının bir döneminde bile olsa kısa da olsa pervane olmayı becerebilenler, neye neyle varılacağını artık bilir gibi oluyorlar. Sürdürmek ve o kalmak, çok güç, bir müddet olmak bile, hayatımın yaklaşık on senesinde ve son 41 gününde insandım, lisanen değil, varlık olarak, sonra tekrar insan taklidi bir beşere düştüm, demek kalıyor geriye, diye düşünüyordu.

Alev, Nuhu'ya yaklaşırken babasını giyinir gördüğü bir hali üzerine aldı, bunu zaten sık yapıyordu. Galiba babası henüz görmemiş, kendi paltosunu başkasının sırtında görür gibi olmamıştı. Terbiye taklidi haller başkasında görülünce toplumsal davranış biçimine adaba, görgüye hamledilirken kendi öz halini başkasında, öz cümlesini başka ağızda görüp duymak bedeli ödenmiş bir şeyin yağmasına uğrandığı duygusunu veriyordu. Babası şüphesiz onda gülen bir yüzü, büyüklere, "Nasılsınız, iyi misiniz?" demeyen, kendi sorgusuna nezaketle cevap veren bir genci alacağını almış, makul, mahcup etmez hatta şık bir beceride görürken, kendi hayatının serencamı, zarureti, taa Erzurum'dan Baba'dan, Kemaleddin Efendi'den, etraftan bazen zevk bazen korku bazen mahfaza olarak icat ettiği, kendi örüp başına geçirdiği kılıfı, çalıp sırf beğendi diye olmadık bir yerde hem de olmadık birine onunla çıkmasını hoş karşılamazdı. Ama Alev, Nuhu Amca'dan bir keresinde duyduğu, "Ağlayamıyorsanız kendinizi ağlatın," cümlesini, "Yapamıyorsanız çalın"a devşirmiş ve yine duyduğu, "Taklit aslı getirir," hükmüne de yaslanmıştı. Beğendim de çaldım, kıymetli buldum da çaldım, hiç fark etmeseydim daha mı iyiydi, görmezden gelseydim daha mı iyiydi?" diye kendine telkine benzer bir salkım vermiş en ucundan da yemeye başlamıştı. Babası, "El boncuğu çalan gece takınır," tabirini zaman zaman bir şeyler için kullanınca Alev bunu da çaldığını çaldığının önünde takınmaması başka mahallere giderken yanına alması, yüzünün hemen arkasında saklaması

gerektiğini talim etmişti. Şimdi Nuhu'nun karşısına saniyeler içinde hazırladığı, onun hoşuna gideceği en azından rahatsız olmayacağı bir yüz tuvaleti ile çıktı. Hafifçe tedirgin, güleç, söyleyeceğinin kovası elinde boş bir halle, "Merhaba Nuhu Amca, sizi görünce yalandan bir işim varmış gibi fırladım," deyip Nuhu'nun kendisine kurulan planı ilk yudum içişini seyretti. Nuhu beğendiğini belli etmeden, "Kız, bana bile pusu kuracak kadar fukara mısın, başka avın yok mu senin?" diye şakalaşınca Alev ciddiyetin ilk tülünü yüzüne sererek, "Av çok da onları yiyecek ne mide var, ne adı avcıya çıkacak takat, ne de avı saklayacak yer," deyip bu attığı okun süzülüşünü seyre geçti. Nuhu avdan bahsedilen av olduğunu fark etmeden avcıya ah edip, "Ah güzel çocuğum, sen de mi taşlara basa basa, onları kaymamak için kullana kullana yürüyeceğine her taşın altını kaldırıp türlü haşeratı, mahlûkatı, nemi ve asıl ciheti göre göre yürüyememe illetine tutuldun? Kızım bak bu işin sonu filozofluğa varmıyor, filozof dediklerin bile gayet rasyonel adamlar, içlerinde deli yok kadar az. Şairler içinde üç beş var ama onların bile çoğunun yanağından kan damlar," deyip devam etsin mi sussun mu bilemeden sallanır gibi dertlendi. Alev duyduklarını hemen emerek benliğine marketten çaldıklarını eteğin pantolonun beline sıkıştıran ve irileşerek dışarı çıkanlar gibi tıkıştırıyordu. Ne olduğunu bilmediği konserve bir karides kokteyli, torbasında oynayıp duran bir suda mozarella peynirini çalmış gibi lüksü hissediyor, nerede nasıl kullanacağını umursamıyordu. Derdi belinin azlığı, yerin ve zamanın darlığıydı. Bitmesin diye ilave yapmak isteyerek, "Nuhu Amca babam yokken söyle nolur, bizim gibilere ne olur?" diye sordu. Nuhu ciddileşerek ve Alev'in yine de bir evlad-ı emanet olduğu hissi ile başkasına olsa yesin zokayı da yakalanmasa da hiç değilse dil yarasından birkaç gün ağzının tadı kaçsın diyemeden, "Bizim gibi ne demek kızım, hemen hangi sizlere bizlere dahil oldun da insanın yerlisi oldun, köftehor," deyip gönlüne baktı. Hemen pişman oldu. Çünkü gönlü doğrudan hiç hazzetmezdi. Hatırasız olurdu doğru, tatsız, kimseye tesir etmeyen bir şey varsa bu da aha doğrudur diye içinden geçirdi. O sırada yalanı

kuyruğunun en ucunda bir elmas taşla süslü akrep şeklinde yarı hareketsiz yarı raksan gördü. Akrep görüldüğünü fark edince büsbütün hareketsiz bir yaka süsü gibi kalırken uçtaki elmasın etrafı yakut ve zümrütlerle tüm kuyruğu saran murassa bir hal aldı. Nuhu onu bu halde görünce bir yaka süsü addedip eğilip alarak yakasına taktı. Kuyruk içinde ağır bir mekanik aksam varmış gibi sağa sola bir hareket edip yakada en şık pozunu alıp durdu. Nuhu şimdi süsüyle konuşmaya başladı. "Kimlerden olmak istiyorsun?" diye ağır ve cazip bir soruyu sormadan yöneltti. Alev birkaç cümleyi ve kendi ezberine aldıklarını paslaşarak konuşmaya idmanlı hali ile yeni açılan, katmanları dökülen, iç yüzünden söz edilen şeylerden hemen kaçardı, sözünün nefesi ve mesafesi yoktu çünkü menzili de. Bir öfke duyan şeyi vardı o da neydi belli değildi. Nuhu cevap beklemiyordu zaten, Alev'in bir atımlık topunu almış cebine koymuştu, top da oyuncak bir toptu, arada çevrilecek bir top değil. "Ha güzel kızım ne tarafa yerleşmek istiyorsun, bundan bahsedebildiğine göre hem resmî ikametgâhından memnun değilsin hem beğendiğin yerler var. Nereyi beğendin söyle bakalım, deyip birkaç adım atalım da yürüyerek konuşalım der gibi Alev'i Aziz ile hep yaptıkları gibi Eğri Çınar Sokağı tarafını işaretle bir kıblenüma gibi doğrulttu. Alev şimdi ne ile söz döşeyeceğini neye basacağını bilemeyerek o da gözünü gönlüne çevirdi. Orada minicik bir ateşböceği gibi yanan alevli bir hakikat gördü. Hakikatin boyutuna da cismine de şaştı. Bunun için mi bunca yaygaram diye düşünürken hakikatin pek yaygara koparamayacağını ama ondan da neyi istediğinden de habersiz tonla arkadaşı olduğunu ama ismin hakikat diye geçtiğini bir iç seyrinde ne anlayarak ne bilerek ama yine de bir kısa seyirde sezer gibi oldu. Ve bu sezgi Alev'e bu şimdinin değil, çok sonranın, diyerek saklandı ama saklandığı yeri sonradan ararken bulsun diye gösterdi. Alev sıkılarak, "Nuhu Amca işte sıkılıyorum, benden derli toplu söz bekleme nolur, ne bileyim," deyip azad beklediyse de Nuhu senelerin her şeyi ile, "Yoook, olur mu öyle içinde kıpırdanıp duran memnuniyetsizlik var da memnuniyet nerede, hadi bakalım," deyip duracak gibi yaparken Alev kolay bir mecra

gördü birden ve, "Babam," dedi. Nuhu daha ona bakacakken, "Babamdan alacağım var ve alamıyorum, seveceğim var sevemiyorum, borçlu gezmek beni kuvvetlendirmiyor, içimden gizli bir serseri oldum," deyip sözlerinden bir ferahlamayla durdu. Nuhu gerçekten de duraklayarak ama sadece yavaşlayarak, "Baban olmasaydı peki kızım, ya da bu kadar ilgini çekecek bir baban olmasaydı, eksenin nereye kayardı, sen tam kutruna sığmış mı olurdun, başka şeyler yerinde mi, sen kendini babanla halinden ayrı beğeniyor musun peki, babana karşı beğeniyor musun?" derken Alev gene bir sıkıntıda bunalarak, "Nuhu Amca ben bunlara cevap verecek şartta değilim bu kadar az bilgiyle ne bilebilirim ama az bilmek mutsuz olmaya mani değil ama mutluluğa mani gibi," deyip, "Yol gösterilmesine ihtiyacım var, üstelik babamın hali bana cazip görünürken o benden kaçıyor," diyerek yaşının sözleri ile artık kaçma yolunu da bulmuş gibi oldu. Nuhu çok genç birisi ile konuştuğunu yeni fark etmiş gibiydi ve sözlerin de düşüncelerin de sabunlu sular gibi akıp zayi oluşunu dinliyordu, söylerken daha işe yaramadan, bir yeri temizleyemeden, arındıramadan sadece akan suların sesini dinliyor ve bir su ahengini de duyamıyordu. Elini gayri ihtiyari yakasına götürdü, akrebin kuyruğu varla yok arası yoklamaya cevap verdi. Eline gelen hareket Nuhu'ya da hareket vererek tekrar iştahına kavuşturdu. Ne zaman sanki konuşma vaktidir ki, konuşma depolanır, ihtiyaç zamanı çıkar, kullanılır. Kullanmak isteyen kullanır, diye düşünüp, "Bak güzel kızım benim, ben de senin bir baban sayılırım, ama şimdi babanı geçelim sana gelelim. Herkes boşuna kendinden mesul değil, başka özneleri kendi öz öznesi yapan meseleyi değil, dedikoduyu arıyordur, onu da yaparız, senin öz dedikodunu da yaparız ama şimdi değil. Şimdiye geliyorum o da şu, etrafında şimdi ve bir müddet sonra göreceğin hiç kimsenin hayatını isteme. Özellikle şehirlilerin, onların hiçbir şeyini isteme. Çünkü onların kayıpları onların üzerinden yağ gibi kayarken seni mahveder, onlar her şeyi atlatırlar ama o her şey hep sana atlar. Onların üzüntüsü bir kuş silkelenmesi gibidir seninki halı tozutması, bitmez, işi de ağırdır. Onlar her şeyi unuturlar çabucak sen ise bundan ay-

rı bir gezegen kadar uzaksın. Onların aşkı bereketli hem alımlı verimlidir, seninki ölüm gibi, onların parası hep gelir senin hep gider, onlar güzelleşir sen sönersin. Onlar dediğim gerçek şehirliler senin de benim de gerçekten imrendiklerimiz, sen dediğim ise her ne olur olsun kökü Anadolu'da olanlar. Biz onlardan yüz çevirdiğimiz ve cezbelerine tutulmadığımız müddetçe emniyetteyiz. Sen şimdi biliyorum babanın hallerini alıp onlara yanaşmak, bu kılığı başka bir tarifle onlara sunup cazip olmak istiyorsun ama yapma. Onlar olur da beğenir ve yağmalayacak, metaya dönüştürebilecek bir şeyini sezerlerse iki güne babana bizim babamız, sana da piç derler. En yakını en uzakta tutarlar, sanatları budur. Ama babana da zırnık koklatmazlar, onu kendilerinin bulması ile kıymetlendirirler, ananı hatıra getiren olmaz. Baban kıpırdamadığı müddetçe, onlara başka yerde ve kendilerinin bulamadıkları bir ilhamı yaptıkları her ne ise onda kullanmak üzere verdiği, hayatı onların önüne açtığı müddetçe vardır, ben, dediği an o da gider. Sen bir şey kazanmak istiyorsan heveslerinden vazgeç. Hele havalı olmaktan tümden vazgeç. Biliyorum zor, mayan da sırf bununla göz göz kabarmada ama vazgeç. Senin ırzınla aranda bile polis var, onların hiç kimse yok. Sen hep sorarak kaderi yorarsın, o o ilimde olmadığı halde adeta bilmediği bir tekniği uygulayarak sormaktan sabrederek sürûra ulaşır, şaşarsın. Onları hayat ve önceki nesillerinin hali şimdiki yere damlatmış, pas izi gibi iz bırakmıştır, bomboş da konuşsa arkasında bir şey çağlar. Ama soyu kesiktir Ebter soyu gibi. Büyük adamlardan, manevi büyüklerden geriye kimler kalmış şaşar, utanırsın. Ben utanmam, bilmesem de inanırım ki her şeyi alan ile ne versen alamayan vardır. Her şey neye layıksa o şekle dönüşür. Bugünün insanı da bu zenginliğin içinde her hazinenin üstünde toprağı azcık kazmayı bile akıl erdiremeden her gün çarşı parası arar, her bilginin ve tecrübenin üstünde devrin en ahmağının önünde diz çöker, eski dini eski diye hırpalar, hüküm sürdüğü kırk elli senede rezil olup dönmemek üzere helak olur gider. Onlar da gidecek ama senin gözün görüyor, babanı, yanıma geldiğine göre beni az çok diğerlerinden ayırt etmişsin. Ama en etmez adam sana pa-

ha biçsin sen de o pahaya göre yaşa istiyorsun bu olmaz, bu olmasın be kızım," derken sözün yarıdan çoğunun sanki yazarken sezilen sonradan silinecek bir metnin parçası olduklarını gördü. Alev her genç gibi anlamış da aradığını bulmuş ifadesiyle anlamadan duruyordu. Anladığı, anlamaya değer herhangi bir şey olmadığı halde hoşça söylenmiş, söylenişe de ek olan söyleyenin kendine inancına tanıklık etmekti. Yine kısa bir sahne izlemiş gibi olmuş, başka bir anlayacağı olmayana aktarabileceği cümlelerle dolmuştu. İşin tuhafı kendisi şimdi bunları tesirsiz dinlerken ondan daha da az tesir alacak kimselere bunları aynısı ile aktarıp kendi bilgeliği olarak sunduğunda muhatapların hep çok etkilenmiş gibi yapmalarıydı. Bir söz sanki katı bir şeydi de cebine koymak hiçbir işe yaramıyordu. Eritilmesi ve kana karıştırılması lazımdı. Nuhu birden bir cebe konma görür gibi olup Alev'in anlıyor, aradığını buluyor halinden hiddetle, "Hadi kızım hadi, sen de herkes gibi gör göreceğini de sanki öğütle iştigal niyetin varmış gibi beni yemleme. Benim senin büyüğün olmaya ihtiyacım yok," demiş ve hızla arkasını dönüp pardesüsünü savurarak yürüyüp gitmişti.

Aziz, Alev'e hep bir mahzunlukla bakıyordu. Kızın ihtiyacını, mahrumiyetini görüyor ama bu dünyevi sıradan bir ihtiyaç mı yoksa yol talebi mi bilemiyordu. Üstelik kendini kendi mahreminde bir yol kılavuzluğu edecek halden uzak, hatta yasaklı ve asıl mahrumiyeti o kadar kendinde duyuyor ve bu acı onu öyle yakıyordu ki bir başka hem de bir çocuğun mahrumiyeti onu zaman zaman öfkelendiriyordu. Kendini düşündüğünde Baba'nın yanındayken ilk on beş yaşındaki yani şimdi neredeyse Alev'in yaşındaki halini, talebinin yol olmadığını, o halede hiçbir şeyin aslını bilmeden yaşamakla her gün üzerine incecik pamuktan ağ gibi örülenlerle dünyanın kalanından ayrıldığını, yetişmiş çıkmış bir fidenin, etrafı ince ağla örülü bir bitki gibi herhangi bir toprağa düşer düşmez büyüsün diye değil, ehil ve onu tanıyan nereye neden ekeceğini bilen bir elle buluşsun diye ölmeden durma yeri edindiğini hissediyordu. Bunu o zaman yaşıyor şimdi de hissediyordu. Öyle ki hissetmenin tam manası ve tüm benliğini saran ürtpertisi işte şimdi zuhura geli-

yordu, yirmi beş sene sonra yani. Yirmi beş sene hiçti, otuz da kırk da, bu belliydi. Bu bellilik içine üç yüz, beş yüz senenin de hiç olduğunu şıp diye damlattı. Yani beş yüz senelik bir hatıra, bir kişi, bir idrak onu hissettiğin an diriliyor ve yaşamaya başlıyordu. Ölü ya da uykuda olan kalp ve zihindi sadece. Zihni uyandıran da kalpti, baş ve son oydu. Uyandıktan sonra ne bir ölüme üzülmek vardı ne de bir şeye geride kaldı diye bakakalmak. Her şey ve herkes diri, dirilebilecek olanlar yani dipdiriydi. "Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş, camlar şikest olmuş meyler dökülmüş, zevk-ü şevk ehlini ah-u zar almış, gama tebdil olmuş ülfetin canı," diyen doğru demiş ama varmamış. Varınca yurda, öyle olmamış, çünkü olmayacakmış.

Aziz çocukları kendi arzu ve vehmi ile bir yeri tıkasınlar diye yetiştirmeyi yetiştirme değil, dünya zilletine katkı sayıyordu. Her yerleştirme orayı da tıkamaktı, oranın da akmasına mani olmaktı çünkü. Oysa tabiata bakıyordu, daha bakayım derken bakış vücut kazanıyordu. Süs, mana, kuvvet, ibret her şey hep birden tefrişteydi ve bakış burada tam da burada bu denilen oradaydı. Çocukların böyle olmasını arzu ederdi. Onlar görebilecek bir gözün süsü olmalıydılar, işitebilecek bir kulağa aşina bir sözü şöyle hafiften diyebilecek olmalıydılar, bir kaya da olsa tam basılacak yerde, bir çalı da olsa tam en güzel yerde, çiçekler tam mevsiminde karar tam kararında, mor en morunda, pembe kendi en iştihasında, beyaz bütün yeknesaklığından uzak binlerce beyazla bulut bulut ama sıcak, yeşiller, sarılar, taşlar, küfler, odunlar, yosunlar, dağlar, bulutlar, nemler, sıcaklar, buzlar ve dikenler onları hiç tanımayanın bile en aşinalığında.

Alev bu kendine bırakılışının farkındaydı. Buna bazen çok alınıyor ve günlerce kırgınlık hezeyanları geçiriyor bazen o kendine bırakılmışlığın serbestîsinde kıra salınmış bir canlı gibi her şeyle karşılaşma ve tanışma hürriyetini yasaksız, eline dolamış gibi hür olmanın, karşılaştığına mukabelenin ona bırakılmasındaki büyüklüğü içine çekerek aslında mest oluyordu. Bütün sıkıntı bu hürriyeti her vakit istememesiydi. Nedenini bilemeden çoğu zaman hudutları çizilsin, ne yapacağı yapmayacağı belli olsun istiyordu. Ama bu sadece istediği kişi mesela

babası tarafından ona çizilen bir şey olursa mutluluk duyuyordu. Bunu hissettiğinde insanların neden evlendiklerini anlar gibi oldu. Hürriyeti dolduracak dünya olmayınca, hürriyetin serbestîsinde her şeyle konuşacak lisan, her taşa basacak ayak, her yere uzanacak boy olmayınca, sınırlı ruh sınırlı hayatı daha dolu buluyordu. Dopdolu yerlerde boş dolaşınca çünkü o boşluk insanın içine doluyor ve ağrı yapıyordu. Alev de bahtının yaver gittiği, gönlünde bir neşve ve dışarıda taltif gördüğü günler serbestliği doyasıya içine çekiyor ve, "En iyisi bu," diyor ama başka bir gün içine zerk edilir gibi ağır ağır verilen bir hüzün gittikçe kalınlaşarak yer kaplarken seyrettiği gönlü mü başkalarının yokuşu, başkalarının evi, neşesi, sığınağı, kendinin hiç olmayan nasılsa herkesin bir tane olsun bulup yanında gezdirdiği hayatı mı bilemeden dert kesilerek, dert içinde dilimlenerek kendini bir paket diye eve dar atıyor ve kırgınlık zincirini başlatıyordu. İki gün öncenin coşkun Alev'i şimdi paketlenmiş, sıkıştırılmış, rutubetli ve süt gibi kesilerek göz göz kabarıyordu. Annesinin kurtuluş simidi olarak ona her görüşte attığı "orijinallik" Alev'e de sık sık göz kırpıyordu. Yeni hayat yani gençlik mana olarak hazine demekmiş, yani hem yağmalanabilir bir şey hem de kişinin üzerinde oturduğu ama onun olarak değerlendirilebilecek mi ziyan mı edilecek, belli olmayan bir hazine. Alev babası ona bunu anlattığında kendi hazinesinin hatta Adil'in hazinesinin ne olabileceğini düşünmüştü günlerce. Acaba ona hazine olarak, hayat drahoması olarak ne verildi, bunu mu bulması gerekiyordu? Babasını bir gece bununla ilgili sıkıştırınca Aziz, "Kızım hayatın kendisi de hazine olabilir, senin içine en derine gömülmüş cevherin ki bence öyle, hazinen o olup onunla tanışman hazinene kavuşman manasına gelebilir. Avam, gençliği ederin revaç bulduğu çağ, genç, güzel ve kuvvetli diye hazineye sayar. Gencin ne olsa bir karşılığı bulunur, amele olarak bile bir talibi bulunur. Zihin ve hafıza açık kuvvettedir, bu büyük hazine gerçekten. Ama bana sorarsan yaradılışını ve cevherini bulamamış her kişi hüsrandadır. İçinde kendi ile karşılaşmamış, cüssesinde başka bir zerreye tesadüf etmemiş kişi hüsranda, giryandadır, kim ne der de-

sin, ister bin ömür sürsün bin kere genç olsun, hep genç olsun yine hüsrandadır. Ama ben seni kendini takip etmeye ve kendine seslenmeye çağırmak isterim sadece. Mesela bir şey yaparken, 'Alev şimdi kitap okuyor, Alev şimdi kapıyı yavaşça kapatıp sokağa doğru yürüyorsun, Alev yatağa uzandın...' falan de, kendine seslen, kendini mekaniğinden ayırmaya çalış. Kendini kendinden hür kıl. Ruh denilene yaklaşmak için ilk bu lazım. Bütün diğer düşünce sandıkların uzaklaşsın yavaş yavaş," diye çok uzatmaya detaylandırmaya çekinerek biraz anlatmış, geçmişti. Alev'in içinde bir kalıpla gezdiği ve kalıbın içindeki ile pek temas edemediği intibaı kaygı, heyecan ve umut ile karışarak bir değişik madde olmuştu. İçinde yeni bir kadro kurulmuş ve Alev yalnızlığın bir kapı daha dışına o gün evin kapısından kendi kendine, "Alev bak evden dışarı çıkıyorsun, şu adımlar senin, şu ağaç hep durduğu yerde," derken daha kendini seyre geçmiş ve sanki benlik adımda Alev bir göz hizası dışarıda kalmıştı. Bu küçük bakış tecrübesi Alev'i kendi ile kalmaktan acı duymanın dışına hem de kucağında taşıdı. Alev taşınırken ayaklarını sallayarak gülüyordu. Kendi kendine güçlü bir anında, anın diğer anları alt ederek en üste çıkıp kendi sözünü söylemek, diğerlerine de dinletmek vasfını kazandığı bir anında, "Babamın izlerine basacağım ve bastığımı belli etmeyeceğim, kalanı idare edeceğim," demişti.

Bir yandan güzel sanatlara hazırlık kursunda tam memnun ya da gayrı memnun olmadan kendisi ile ilgilenmekten ve ona yönelecek bir rağbeti süzmekten pek bir şey öğrenemiyor ama hemen her gün üstüne yeni bir kat sürer gibi yeni bir hal giyiniyordu. Bunun yolunu da şiirde ve kitapta bulur gibiydi. Tuhaf denecek kadar zevkliydi. İşin künhünde olanın bile bulup silkeleyemeyeceği şeyleri yani bir güzeli ve orijinali oltayı atmasıyla çekmesi bir oluyordu. Bu o kadar oluyordu ki o da annesinin ısrarla talep ettiği orijinalin gerçekten kendisinde olduğu zannını ona veriyor, günü rahat idare ediyordu. Hep gergindi ama ve kendini sevk edip salacağı, olursa sevinip olmazsa üzüleceği bir şeyin hakikati yoktu. Resim, bir türlü giremediği bir kapının önü gibiydi. Öyle ki kapıyı da içini de aslında bir

şey tutmuyor ama kapı dışında kalmaktan da hoşlanmıyordu. "Çok çalışmak", hep duyduğu buydu, hem de herkesten. Böyle bir şey için çalışmayı hiç anlayamıyordu. Çalışacak hem de çok çalışacak olsa ressam mı olurdu, eczacı olurdu, ya da baytar. Verilen ödevleri yapışı sınıfın epey gerisindeydi, daha da geriye düşmeye başlamıştı. Aldırdığı yoktu, ta ki sözlerinin ve davranışlarının da bu geri düşme ile irtifa kaybettiğini görünceye dek. Birkaç ay içinde sınıf kendince bir kıvam bulmuş, aşinalık ve neyin ne ettiği anlaşılır olmuştu. Anlaşılır olmayan ve anlaşılırlığı reddeden bir tek Alev idi. Bu başına kaynar su gibi dökülüyordu. Şunlar ha, şu dümdüz ve manasız kimseler didine didine onu geçecek kendi akıllarına bile gelemeyecek şeylerle bir şeyler yapacaklardı ha, içi her an yeni bir nefret püskürtüyordu. Kimse ile konuşamıyor, kendine de derdini açamıyordu. Bir sabah yürürken kendi ile dertleşmeye çalışmış ve müthiş bir şaşkınlığa uğramıştı. İçinde sadece kırıcı ve ezici düşünceler gezdiriyor, etraftakilere gene en içinden veryansın ediyor, onları küçümsüyordu ki iç sesinden bir destek alamadığını fark ederek aniden durdu. Ve ilk kez kendisine hitap ederek, ne oluyor haksız mıyım, diye sormadan sorduğunda, içinden bariz bir, "Evet," yükseldi. Bir duvara soluk soluğa oturdu. "Allahım," dedi sakince, "Yalancı ve gösteriş budalasıyım, söylediklerimin hemen hiçbiri bende yok, ben bu durumda nerdeyim?" deyip korkuyla durdu. Sonra bu sözlerin her kimeyse muhatap bulduğunu sezerek ve içine rahatlık değilse de çok eski ve her halini bilen birisinin yanında yer sofrasına çöker gibi durup, "Ben gösterdiğim kişi değilim, olduğum da gösterilecek gibi değil," deyip noktayı koydu. Tekrar yürümeye başladığında önünde kendini yaprak yaprak açıyor ve ağlamaklı duruyordu. "Neden gösteremeyeyim, herkes nasıl gösteriyor?" diye düşünürken, "Gösterilecek bir yanları yok, gösteri yapmıyorlar, ona rağmen onları beğenen de var, hem de benden fazla, o zaman ben de olduğum gibi mi olmalıyım ama orası da bomboş ben buna nasıl tahammül edeceğim?" deyip gene durdu. Kendinde gerçekten neler olduğunu gözden geçirmeye çalıştı. "Ben," dedi, "lise son sınıftayım, annem ev kadını babam memur, karde-

şim üniversiteye hazırlanıyor. Resimden anladığımı düşünüyorum ama bu anlayışı nerden bulduğumu açıklayamam, miras gibi. Başkalarından daha orijinalim ama buna mesnedim yok, herkes mesnet istediği için de bir şeyler uyduruyorum, onları benim evimin kapısında bırakmak için mesela yazın Roma'da idim diyorum, bu onları susturuyor, çok az kitap okuyabiliyorum çünkü dikkatimi uzun süre veremiyorum. Ama okuduğumdan hemen kendime dahil edeceğim bir şey bulabiliyorum, onu kendi düşüncem yapabiliyorum. Herkes beni çok okuyor o yüzden bir şey beğenmiyor zannediyor, bir de okusam kim bilir ne olurum?" diyor ve bu dediklerinin arasından bir örgü perdeden bakar gibi kendini görmeye çalışıyordu. "Hayır," dedi. "Nasıl olur, ben yaşantı, eğitim, kültür, aile vs. açısından hiçbirinizden farklı değilim hatta daha kötüyüm ama kendim kendimin üstüne basa basa yükseldim mi diyeceğim, kim beni ciddiye alır, baksana birbirlerine nasıl hitap ediyorlar, nasıl da bir şeye tutmuyorlar, herkes de buna nasıl razı gülüp duruyor, ne biçim şey bu, kıza, 'Kız bilmem nerenin gülü,' deniyor da o bir şey olmamış gibi gülüp işine bakıyor, ona bunu diyenin gözünden kendine bakıp nasıl gece uyuyor, Allahım ne dayanıklı ne onursuz şey bunlar. Yani insan onurunu korumak için sabahtan akşama yalan söylese yetmez, yine eksik kalır," diye içine sıvandı. Bu hali yani kendini, olan hali ile sunsa ona yanaşacaklar o halin emsalleri olacaktı muhakkak. Şimdi etrafında dolaşanlar değil, en beğenmedikleri gelip tam bir eş bulmuş gibi yanında duracaklar hali de ortada serili duracak kendisi de bu serili haline bir tek kuru ekmek ile ayran aşını sofraya koyabilmiş kadın gibi maddi manevi varlığını bildirmiş olarak kalacak, bunu içine çekecekti. Nefesi kesilir gibi oluyordu. En kötü yanında ama iyiyi gören bir göz ile süzülerek bir ömür geçirecekti biraz da annesi gibi. Nefesi bu düşünce ile tam kesildi. Nefes alamamaktan ayakta debelenir gibi olup ayakları birbirine çarpıyordu ki arkasından biri sırtına dokunup, "Aman kızım, ne oluyor?" deyince, "Başım döndü galiba," demeyi akıl etti. Ona merhametle bakan yaşlıca adama, "Bak ne iyi, benim beğendiklerim şimdi bunu bile yapmazdı aslında, şimdi bu ada-

ma ben şuyum buyum desem, beni normal karşılar," diye düşünüp içine geniş bir hava saldı. Havayı tam tekrar tazeleyerek çekecekti ki, "Ama iki gün sonra ne olacak, kime karışacaksın ve elli altmış sene bununla bu kadarla nasıl geçecek, üstelik yalancı utanmazlar kendilerini şişirip durup bu amca gibilere de bilmeyenlere de yutturup duracaklar, sen de, "Ben bunların iç yüzünü biliyorum, kendimden biliyorum içimi dışıma çevirin, işte ben, bana da bayılın o zaman," diyemeyeceğim. "Kimseyi de çekemiyorsun," diyecekler bana. "Çekilir gibi değil," desem anlayacaklar mı, birinin foyası çıksa hop öbürü hazır, o devrilse öbürü, sıra sıra. Başarılılar sıraya girmiş, orijinaller sırada, elbet sıraları gelecek. Bir tek benim gelmeyecek. Bu amca gibi oturup kalacağım. Evine gitsem öğreneceğim kimi beğendiklerini ve amcaya şimdi duyduğum saf hürmet azalacak, amcanın iyiliği zevkinin kıtlığı iyi ile kötüyü sahte ile gerçeği ayırt edemeyişindeymiş diyeceğim ve bunu becerenlerin sırada, beceremeyenlerin beğenmek için sırada olduğunu anlayacağım," diye hiç olmadığı kadar kat kat çıkarak fikrini inşa ediyordu. Şimdi az evvelki, "Ben," derken duyduğu eriyik hal tekrar katılaşmış, kendi büstünü ovuştururken içindeki bir kalabalık tarafından gülbank gibi çekilen "ben" kelimesi içinde büyüyordu. Sadece bazı tekkelerde en saf kişinin edilen duadaki bir söze hoplayarak iştirak ettiği ve o sırada aldığı cumhur bülbülü haline benzer bir hal ile, "Ben"in kınanması için ayağa fırlayan cılız bir ses de içinde incecik sesi ile ötüyor, tuhaftır duyuluyor, tuhaftır unutuluyordu.

Sınav yaklaşırken hocalardan biri öğrenciler ile tek tek konuşup tercih edebilecekleri bölümler ve seviyeleri ile ilgili tavsiyelerde bulunacaktı. Hafta sonları devam eden kursta nihayet bir pazar öğleden sonra hocası merhametli Kâzım Bey Alev'i ders sonunda, "Bugün de seninle konuşalım," diyerek diğerleri giderken ayırdı. Zaten bir konuşulmayan o kalmış, geri kalan 11 kişi sırasını savmıştı. Kendinden derslerdeki performansı ile zaten memnun olmayan Alev'i bir sıkıntı sardı. Bir şeyin önüne açılmasından ve o açıktan kendisinin seyredilip belli verilerle değerlendirilmesinden nefret ederdi. Şıklardan birine dahil ol-

mak, olmamaktan beterdi. Şık yoksa yok muydu peki, kendisi neydi, geçersiz demek yok mu ediyordu, hani dünya sonsuzdu, hani sayıya gelmez, göz kulak ermezdi. Şimdi de işte bir çizgiyi nasıl çizdiği hayat çizgisi olacaktı yine. İçi kabardıkça kabardı, çizgiye asılan rüzgârda uçanı yenecekti gene, çalışan hayal kuranı ömrü boyu hayale hapsedecek, o galip, hayali olmadan gerçeğin yakasını tutacak ama sorulursa hep hayallerden bahsedecekti, başkalarına umut verecek, "Hayallerinizin peşinden gidin, gidin ki bana, bize yaklaşmayın, hep kapının dışında kalın, hayal kuranlar ile gerçeğe oturanlar, diye dünyanın en eski kastı devamdan geri durmasın. Biz hayali lâfzen analım siz gerçeğe çarpa çarpa kanayın," diyecekti.

Kâzım Bey de gayet sıkıntılı ne diyeceğini bilemez gibi duruyordu. Alev onun sıkıntısını görünce kendininki ile mukayese edemeden gene köpürdü ve olmayacak sandığının bir şeye binip ona doğru geldiğini gördü. Kenara çekilir gibi yaptı. Kâzım Bey elinde Alev'in üç aylık derslerden ödev olarak verdiklerine bakıyor gibi yapıyor ama söze başlamaya bir kenar arıyordu ki, "Alev, sen çok değişik yaradılışta, besbelli ki çok yetenekli bir kızsın," diye başladı. Bu başlangıcı zaten hep duyan ve doğruluğunu eğriliğini hiç tartmayan Alev iyi olduğu söylenen insanın kendini tanımamaktan gelen ben iyi görünecek hünerde ne yaptım, diye düşünmemesi ile sendelemeden dikleşerek ön lafzı kabul edip duruyordu. Yine bir yetenekli alaşağı edilecekti çalışkan uğruna, biliyordu. Göğsü kendine duyduğu hürmetten kabardı. Kâzım Bey bu kabarmayı görmüş gibi geriledi. "Alev kızım yetenek her şey değildir, üstüne çalışma ister hem de çok, sonra o yetenek de kaybolur zaten, büyük bir resim yeteneği gömleğin iyisini seçmeyi becerebilecek halde olmaya kadar iner. Çalışmak hem de çok çalışmak şart. Sen sanatçıların yetenekten hayalden bahsedip durduklarına bakma, bu işin yüzde doksanı zanaat yani işçilik yüzde onu yetenek yani sanattır, sanat da sadece belli bir seviyede ortaya çıkar ki oraya gelene kadar da bin çeki odunu sırtlayıp taşımanı bekler. Kısaca seni üzmeyi hiç istemem biliyorsun ama senin bu halle bu okula girme ihtimalin yok," dedi. Derken üzerine on-

ca çalışanın yorulanın terinden müstağni bir serinlik serpelenerek yüreğine ferahlık yelpazelemeye, sözüne emniyet istinat etmeye başlamıştı. Alev her tartışanın ve ters düşenin düştüğü yerin de doğrulup kalktığı yerin de bu harp meydanı olduğunu zannedecek kadar gençti. Zannederdi ki şu an işte şimdi ne oluyorsa olan odur, söz odur, tavır o. Oysa bu meydandan sonra gerçek muharebe insanın kendisi ile olan muharebesi başlayacaktır, galip geldiği üste çıktığı her şeyi kendi üstünden kendi atacak, isabet eden sözün yerine eğilip eğilip bakacaktır ve hep mağlup kendini duyacaktır. Tartışma anı ve meydanı bir mekân ve anlardan bir andır varlık alanı için ama ne olan onun içindedir ne ondan kalan. Alev olanca acı ile bütün izzeti nefsini üstüne toplayarak, "Öyle olsa yüzde onluk yeteneğiniz ve yüzde doksanlık çalışmalarınızla hepinizi tanıyor biliyor olmak lazım gelmez miydi, hani? Çoluk çocuğun hayalleri olmasa ekmek paranız bile yok, bakın gene hayal dedim, başkasının hayalinden bile size bir akar var. Şu çok çalışan gördükleriniz okula girebilseler bile biliyoruz ki hiçbir şey olmayacaklar, gerçekten bir şey olmayacaklar yoksa sizin gibi hoca, okulda hoca, arada sergi, bazen şu bu bunlardan bahsetmiyorum, olmaktan bunu anlıyorsanız tabi ki hem de neler olursunuz ama hani var ya bir de o gerçek yetenekliler, babamın dediği evhamlılar, korkulular, cinnetliler, tedirginler, aşağılık kompleksi ile insan içine çıkamayanlar... işte onlar, resmi onlar yapacak, sizin de karnınız doyacak," deyip o noktanın cakasıyla hırsla yerinden kalktı, çıktı.

Eve dönemiyordu. Bir duvar dibinde azcık ağladı. Bu kadar az ağlayabilmesine şaştı. Çok ağır bir bezden, çok iri bir limondan sıkınca çok az su gelmesi gibi bir içindeki ağırlığa bir de çıkana bakıp şaşırdı. Ağlamasına öfke perdeydi, biraz da zihninde yıldırım hızıyla dönen hocaya söylediklerinin gerçek olma ihtimali. Bir yandan da söylediklerim doğru da ben o doğruda da değilim ki, o olsam aslında beni şimdi kabul ederlerdi de sonradan problem çıkardı, diye düşünüyordu. Beri yandan merhametli Kâzım Bey de hep olmayı arzu ettiği yerin başka bir gözde hem de bu şekil görülüp resmedilmesinden ağır bir ağrı

içinde kalmış, uyuşmuştu. Yaşı elliyi geçmeye başlamış, ömrü önünde kurumuş gibi duruyor, kendine iliştirdiği her şey eliyle bastırmazsa düşüyordu.

Üniversitenin birinci sınavını ucu ucuna kazanıp haziran sonu gibi yetenek sınavının birincisine girdi. Karşısında durup resmetmesi gereken el ve tabancayı aniden önünde beliren parlak bir düşünce ilhamı ile hafiften karikatürize ederek çizdi. Bütün kusurlar onu öyle görüyor olduğunun içine sığdı ve sınavı kazandı. Bir ay sonra girdiği ikinci ve son basamakta artık tek atımlık topunun ne olduğunu nereye nişan alması gerektiğini biliyordu, bunu bilmiyor görünmek için tüm yeteneğini kullanması gerekiyordu. Muhakkak seçici kurul içinde anasının gözü, bildiğinden şaşmayan realist kimseler çoğunlukta olmakla beraber artık bilir gibiydi ki saf ve inanmaya, başkayı bulmaya istekli, birinin gerçekten deli, gerçekten esrikli, gerçekten hayal içinde, gerçekten ayağı yere basmaz ve bu hali ile anlaşılmaya muhtaç olduğunu zanneden saf kimseler de vardır. Kandırılacaksa birileri dünyada herkesin ama herkesin gözü bunlardadır. Alev de gözünü onlara dikti ve açılmış kitabı, serpilivermiş karanfili ve lambayı çizerken, "Ey saf gönül adamı, herkese kandın, bu sebeple çok sevildin sen de bununla doydun hadi kabul et, dışarın o kadar kâfi geldi ki kimse içini çok da deşmedi. Azıcık da bana eğil, az da bende bir şey bul," deyip sulu boyasını hayale, vehimlere öyle olmaması gereken sayfaların yetenek ve hülya dolayısı ile kusurlu göründüğü kül rengine, sapı ince, ışığı süzgün, karanfilin yaprakları aslının on katı kıvrımlı resmini teslim ederken içinde kendine değil ama bu insanlara dair umut kocaman ve o da olduğundan bin kat büyük kıvrımlı ve başka renkte ev yolunda önüne düşmüş, öyle gülkurusu yürüyordu.

Üç ay sonra seramik bölümüne kabul edilmiş, kaydını yaptırmıştı. Alev bu sonuçla annesinin, "Orijinal, ol, orijinale yapış," telkinini yürütmüş, orijinallik vehminin ilk salkımını önüne asmıştı. Geleceği buydu, ekmeği bu, yürüyeceği yol yapabildiği kadarının onun gözüne böyle göründüğü zannını vermek, çok deşen olur ise de o saf ve naiflikte olduğuna muhata-

bı inandırmak. Bir çekincesi bunun için günlük yaşamında da o saflık ve naifliği yansıtması gerekiyordu ki, "Yahu bizim Alev işte saf, çocuksu, naif kadın, kendi de öyle, baksana çizdiği de," dedirtsin. Yoksa yaşarken dişli olup yaparken damak kuvveti ile lapa yemek onu gene topallatacak, durduracaktı besbelli.

Aziz, Nuhu'ya gidip gelirken kendinde ne olduğunu tartıp durduğu bir sakinlik seziyordu. Sanki kendi kendine sataşması az da olsa hafiflemiş, sade bir hayatın medhalinde duran ve kimse tarafından yadırganmadan kabul gören insanın endişesiz, sükûnlu hayatı tülünü yüzüne değdirip duruyordu. Ama yol ortasında geçici bir dinlenmeydi onunki, bulduğuyla dinlenmeydi, sereserpe ve emniyetle değil ve o rütbe yorgundu ki bunu bir otağ addetmişti, olmadığını bilerek. Ne çare ki aradığı direkte de yasladığı sırtta da olması gereken tek şey o olduğunu düşünmekti hem de şeksiz şüphesiz. Ancak Aziz artık kendisi için şeksiz ve şüphesiz bir şey düşünemiyordu kendi kendine yanmak ve aşkı birden bulmak dışında, o zaman işte şüpheler de yanacak, şüphenin hükmü, şüphenin bütününe tesiri kalmayacaktı. Nuhu ise kendini gerçek bir gölgelik, gerçek bir hezan sunmak için babayani bir gayretteydi, sanki bu daha ziyade ona yaramıştı. Düşünceli, bencilliğini unutmuş bir hal giyinmiş, "Ne yapayım, evladım var, her şeyi ile bana bağlı," diyerek kendi gözlerini dolduruyor, taşan ile de yine kendini suluyordu. Aziz onunla konuşurken Nuhu bildiği ama iştigal etmediklerini evlenmemiş bir kızın kıymetli çeyizleri gibi ortaya çıkarıyor, seriyor, sergiliyordu. "Azizim sor, ne yapalım zihnin işi gücü zaten soru sormak, gevezelik etmek, anlamaya çalışmak. Hâlbuki kalbe inkılâp edersen o hep dediğin sükûn işte orada var, zihin Allah'ın kulu değildir ki, kalptir o kul olan. Sen zihnine kulsun, dahası Allah'ı da orada arıyorsun, nah bulursun," diyor Aziz bu sözlere hak veriyor, neşve buluyor ama asıl bulması gerekeni yine bulamıyordu.

Nuhu, Aziz'e şimdiye kadar kendinden çok bahsetmiş olduğuna pişmandı. Gerçi bahsederken de bugünleri bilmiş gibi henüz oturmasa da bir yarı halifetullah gibi konuşmuştu hep sanki. Şimdi ama söz kendini aşan bir hale ile bedeninin başının

üstünde dönmeliydi, bana öyle gelir, bence, sence, bunlar artık hep zahitti. Neyin ne olduğunun iç yüzü onda çekirdeklenmiş, beğensen de beğenmesen de, kabul etsen de etmesen de bu bedende, bu dildeydi. "Bende, o benim," demek nasıl bir saltanattı, nasıl bir ayak vuruş, nasıl bir tos vuruş. Geçen akşam bardaktan boşanırcasına inen yağmura camdan bakmış ve ömründe ilk kez bu neşeyi duyarak, "Hay maşallah," deyip kendini mevcut cüzi tedbiri ile sokağa atmıştı. "Sokak acaba beni biliyor mu, şu taşın, şu akasya ağacının acaba benden haberi var mı, bir selamlasam mı, bekliyorlar mıdır," diye aklından geçiriyor ve sağa sola selam veriyor selam alıyordu. Varlık âlemindeki her şeyin insanın âşığı olduğu hatırına gülle gibi düşüyor, bu aşktan kendisine duyulan aşktan çıldıracak gibi oluyordu. İçi silkelenen bir çuval gibi havalanıyor, tazeleniyor ve bu dünyada büyük adam olmak, büyük veli olmak kendi isteğinle olmaz, kimse istedim de oldum diyemez, bak ben aslında isterdim, öyleyim de zannederdim ama bak ben de istedim diye olmadım, istedi de oldum, diyor, kaynıyor, coşuyordu. Eve dipdiri, ıslanmış değil, suyun kendisi, mahz-ı su olarak girdi. Bir cezbe de evde geldi, geleni dansa kaldırır gibi hemen kolundan çekiyordu zaten ve onunla döner gibi mi yapıyor dönüyor mu sadece hissediyor mu bilemiyor, ama duyduğu yetiyordu.

İştahı azalmış, uykusu azalmış sanki gencelmişti. Kılığına dikkat ediyor çok sade tek renk ama güzel giyinmeye çalışıyordu. Bütün bunlar olurken Aziz, geleceği ve karşısına oturacağı vakitler hariç pek de aklına gelmiyordu. Sevilince âşığına değil, de kendine daha sıkı sıkıya bağlanan kadınlara dönmüştü. Beklediği, olması gereken olmuş, musluk, vida, düğme, şalter her ne ise dönmüş onu aydınlatmış, ona bir hareket vermişti. Ama Aziz'i, onun eski mürşidi Baba ile düşündüğünde bir tek, hanımını eski kocası ile düşünür gibi olup Gazali'nin, "En kötü kadın cinsi Hannâne olan, yani durmadan eski kocasını anandır," sözünü hatırlıyor ve Gazali'yi andım şimdi ruhu bakınır diyerek ona hızlı ama içten bir Fatiha gönderiyordu.

Aziz bazen hayatında bir şeye binip bir yere doğru gittiğini ama bir müddet sonra nereye gidecekse gidemeden ineceğini

hisseder ama bunu hissetmesine rağmen olacağı gördüğü halde olacak sanki seyirlik bir şeymiş gibi o da seyreder, olunca da yeni uyanarak olacağın değiştiği olmuş halini bir tanıdığı karşılar gibi karşılardı. Şimdi de bunu sık sık duyarak binmiş gidiyordu. Üstelik yanlış bindiğini de bilip yanındakine sormayan sebebi sahibine sırlı bir bezginliği de içinde taşıyordu. Şimdi birisi olur ya yanında olsa onu, "Aman, yanlış binmişsin hemen gel şurda in, geri dön," diye bin telaşla uyarırdı. Zamanın içinde birbirinden bu denli habersiz ruhlar oluşuna ve haber almanın da vermenin de imkânsızlığına içinden şaşarak baktı ve hayatına bakıp gülümsedi ve ona bir selam verdi, "Ey gideceği yeri biliyormuş gibi yaptığım, ondan inip buna bindiğim, beni de geliyormuş gibi yap."

Nuhu'ya gidip geldikçe kendini sanki dinlendiriyor, postunu sıyırmış tuzlamış kurumaya açık havaya bırakmış çıplak derisi ile bu et rengini yadırgamayan hatta bunu isteyenin karşısında durmuş gibi kendi pembe rengini seyrediyordu. Nuhu'nun gençleşip tazelendiğinin farkındaydı ve bazen evliliğinden ilişkilerinden bahsedenlerin, "Çok mutluydum, aradığımı bulmuştum, tam istediğim yere yerleşiyordum ki meğer delinin birine çatmışım hiç de ekini belli etmedi, birden Allah seni inandırsın hiç sebepsiz gidiverdi," diyerek hallerini anlattıkları ve anlattıklarına kendilerinin de bir daha şaşarak izledikleri aklına geldi. İki kişinin yan yana gelişi ne farklı sebepten ve herkesin kendine odaklandığı, ne tuhaf manzaraydı. Ve ortak manzara seyri aslında ne kadar nadir, ne kadar hiç ender hiçti de şaşkınlık sade devamdaydı. Kendi yazgısını çekip almayı insan ne kolay sanıyordu hem de başka bir insanı buna aracı ederek. Onun buna razı ya da onun bu oyuna getirileceğini ve ses çıkarmayacağını zannederek, ne yazık bir aldanmaydı bu benim hayatım, benim hayalim, benim arzum hah tam da istediğim demek ve bunu benliğinde değil de birisinde bulacağın vehmine daha erkenden gidip de yerleşmek. Kurban da kesilmeye razı ise ancak adak ve kurban kabul olurdu oysa ama bunu kesilmeye götürülene soran yoktu. Ancak kendi öz benliğine yaklaştıkça onu artık gördükçe ve diğerlerini bırakıp sadece o oldukça bu

mümkündü. Öyle ki burada da zaten ne kuş ne kurt fark ediyordu, yarasa uğur böceğinin akranı, timsah en sevimli kertenkelenin yar-ı garı, başına düşüp de öldüren kiremit Allah'ın lütfu oluyordu, yani kendine göreyi aramanın zamanı geçiyordu, her şey sana göre oluyordu, olacaktı daha doğrusu, ah olabilse.

Nuhu ise başka bir şekilde, aşkı kendinde bulmuş gibiydi. Aziz eğer kendisi aşkı bulabilse Nuhu'yu da her şekilde hoş ve tam görebileceğini biliyordu, bütün nakısalar ve bu bakış onun kuruluğundan ama bir hatıra olarak da neyin ne ettiğini bilip bundan duyduğu ıstıraptandı. Eğer kendi yanarsa Nuhu da onun şeyhi olabilirdi, çünkü artık şeyhinin kim ve ne olduğu mühim olmayacak, ondan ummayacak, ona, bu acaba nedir diye bakmayacaktı. Nuhu bazen Aziz'in bu düşüncesini kendisini kol ve hilafet sahibi olmayışı ile tartıyor diye düşünüp birden parlıyor ve, "Hz. Mısri Efendimizi zehirleyen de hem de Şabaniye'de kol sahibi, halen silsilenin çoğunluğunun da ondan geldiği Karabaş Alaaddin Efendi değil midir, bak adam taç sahibi, hırkalı, keşifli, ilimli hem de, ama nasıl zulmediyor, gördün mü, ibret işte budur. Zaten hiç mi zalim seyyid, dangalak seyyid, Allahsız şeyh görmedik, çook. Böyle bir adama seyyidlik Allah'ın cezasıdır," diyor, yatışır gibi oluyor, maşukuna duyduğu mecburiyet yüzünden yelkenleri indiren pek sevdalı bir adam gibi kendine duyduğu sevda ile kendine merhem sürüyor ve, "İnsan değil mi, zalim nankör, ne yapsan döner ısırır, ne desen hırlar, şeyhlik velilik çok zor çok, insanın iki ömrü olmalı aynı anda biri çektiği hayatı biri diktiği ki oturacak bir gölgelikte minderi olsun, bir ömürle bu işler ah nasıl zor," diyor, kendine sevdalı bakıyor, iyiden iyiye kendine tutuluyordu.

Aziz her vakit nasılsa ömrünün pek çok ufak büyük numunesinde olduğu gibi ortada bir tuzak kapan yokken kendi kendine bir tuzak kurar ona da yakalanırdı. Buna şaşıyordu, "Yahu ben niye kendi kendimi avlayıp rezil edip duruyorum, bunu bile benim yerime ya da karşıma geçip de yapacak olan yok mu?" diye şaşıyordu. Bazen bunları her şey ondan, ben zaten yokum diyerek Allah'ın saysa da bazen de höst, yokmuş, nedir yok olan, bak yapan eden kuran tutulan benim, benim kör eğ-

reti benliğim nefsim yani. Olur ya günahsız tutulaydım bir derde uğrayaydım da kurtulmaya bin gayret edeydim, O'ndan diyebilirdim," diyor ama kendine akıl erdiremiyordu. Şimdi de durup dururken sırf Baba'ya özleminden, sırf o gün içinde duyduğu ve görüp başının döndüğü minarenin tepesinde tersinden bakıyormuş gibi olduğu iç kuyusundan, bir mürşide duyduğu özlemden Nuhu'nun buna yanıp yakıldığını bile bile önünü sonunu düşünmeden, "Nuhu sen benim mürşidim ol," deyivermişti. İlk birkaç gün bir taze görüntüler, sözler, haller içinde geçmiş, fena da değil, dedirtmişti. Ama işte o da bitmiş ama bu harcanan dev meblağ bir borç gibi kalmış, bir adam hayatı ile ona yönelip kalmıştı. Aziz, Nuhu'ya, "Yahu girdin bir şeye ne bu kadar ciddiye alırsın, görmüyor musun kendini, görmüyor musun beni, neler beklediğimi, aslını bildiğim bir şeyde beni ikna ve hayret ettirmene imkân var mı, şöyle bir bu mindere layık görüldüm, estağfurullah, efendim nerde ben nerde, deyip geç. Yok, bunlar yani kahir ekser âdemoğlu bir şeyin ucunu gördü mü onu kendine yorgan örtü yapmadan rahat bulmaz, öldür Allah akşam bir sebepten verdiğin payeyi bir daha geri vermez, onu yılların apoleti kendi öz malı sayar, benim verdiğimi sunduğumu süslediğimi unutur bana düşman olur, hem de o süslerini ezelden kendininmiş gibi takınarak. Ne rezillik yahu, ne edepsizlik," diyor, içi içini kemiriyordu. Baştan, nasıl olsa Nuhu daha bir iki adımda hadi iki günde biraz hevesini alınca eski halimize döneriz ben de ona bunu takdim etmiş olarak hani bir şeref vermiş olurum o da halini daha iyi takdir etmiş, dünyada kendine de bir değer verildiğini görmüş olarak daha sağlam daha tatminkâr bir ahbaplığımız olur diye düşünmüştü. Tabi bunları, "Sen benim mürşidim ol," dedikten sonra, ne olacak işte böyle olur olsa olsa diye düşünmüştü. Oysa Nuhu ertesi gün 65 yaşında tahta geçen Sultan Reşad gibi, üstelik onun gibi nazenin ve silikçe de değil, tahtı fethederek, arkasında cihanı yere sermiş de sabah namazını kanların dereler gibi şırıldayarak koyulaşıp açılarak aktığı cesetlerin arasında kılmış kapıda ayaklarını çıkarıp posta gelip oturmuş gibi yerleşmişti. Bir yerin bu denli yerlisi olabilmeyi Aziz'in aklı almıyor-

du. Kendini vücut ikliminin, ruh ikliminin bile misafiri hem de pek makbul olmayan bir misafiri gibi duyarken bu yerlilik ve bu sultanlık onu şaşkınlıktan da hayretten de aşağı neresi varsa oraya yuvarlıyordu.

Nuhu çok şey bekleyen çok uman az bulan herkes gibi bulduğuna kendini bulmuş gibi yapışıyor ve ossaat tutuluyordu hâlbuki. Bunun kısa süreli bir cemile ya da sadece bir jest olacağı hiç aklına gelmiyordu, aklı başına yerleşirken daha o şekil yerleşmemişti çünkü. Böyle bir aklı satın bile almış olsa o akıl satın alınıp da kullanılamayan bir eşya gibi yine atıl dururdu. Gelen, verilen olduysa artık onun olmuştu, ötesi berisi yoktu. Bazen memuriyette bazı kimseler olurdu, bir makam sahibi jest olsun diye iş yerindeki o seviyede olmayan ahbaplarından birini pek teamüllere uymasa da birkaç günlüğüne yerine vekil bırakır, bırakılanın bu jesti hoş bir hatıra diye telakki edeceğini ve yine jesti yapanın kendine bir üstünlük ve büyüklük olarak yazılacağını düşünürken dönüşte vekilin artık vekâlet ettiği görevden sonra eski yerine dönmeyi teamüllere uygun bulmayan sözleri ile karşılaşırdı. "Olmaz ki," derdi sabık vekil, "Şuna buna vekâlet ettim artık yerim bu seviyede olmalı," der, dediğini yaptırana kadar da etmediğini bırakmaz, en büyük düşmanı ve engeli olarak da kendine o ilk jesti sunanı görürdü. Şimdi Aziz de Nuhu'yu buradan sıyıramayacağını, bunun kendiliğinden olmayacağını, zaten hiçbir şeyin kendiliğinden olmadığını, müspet ya da menfi bir gayretle kayaları yerinden oynatırcasına didinmek gerektiğini ama bunlara sebep olanın tüy gibi hafif, esirî bir hava gibi uçucu olduğunu görüyordu. Zaten bildiği bir can ve ruh kazanmışçasına ilk hareketi alıp senaryoya dahil oluyordu.

Öte yandan Nuhu halinden o kadar memnundu ki Aziz şimdi bunu ondan almaya korkar da olmuştu. Verdiği bir saadeti alma kararını Nuhu'yu görüp, onun buna ezelden kendinin derisi gibi görüp sarıldığını hayretle izledikçe neye uğradığını şaşırıyor, bazen onun memnuniyeti kendisine de sirayet etse de eve dönüşü metresinin evinden döner gibi oluyor, kafası alıp vererek her suç kendisine yazılarak, bir evdeki hayatına Tevhi-

de'nin aç ama açlığını unutmuş sade hırçınlaşmış yüzüne baktığında, "Şimdi şu açlığa bir şey verecek sunacak olsam, imdat diye bağırır, benden ummaktan kendinde bulmaktan o kadar geçmiş ki," diye aklından geçiriyor, bir yandan da posta oturttuğu Nuhu'nun mumlar, kandiller, buhurlar içinde semavatın taze hanımı gibi oturuşu gözünün önüne geliyor kendini büsbütün gözden kaybediyordu.

Bazen özellikle geceleri yarı uyur yarı uyanık, uyumaktan derde uyanmaya geçer ona da tam geçemezken sabah cümle cihanı değişmiş göreceğim zannederdi. Yaptıklarının ettiklerinin karşılığı olarak birçok ömrü vardı. Yani yapıp ettikleri ona başka başka ömürler olarak dönme ihtimali olan yolduğu kazlardan tüyler gibi başının üstünde dönüp duruyorlardı. Gece yarı uykuda bu ihtimallerden birine uğrar, hepsi aslında kendinin olan ömürlerinden birinde mesela en hain, en acımasız, en ettiğini bulduğu ve en etmek istemediğine her şeyi ettiği, en hiçbir şeyi duymasını istemediğinin her şeyi duyduğu hüküm sürecek mi bilinmez ömürlerinden birinin başladığını görürdü. Ve cihan başka bir cihan olurdu. Cümle ses değişir, cümle manzara başka manzara olurdu. Umman başının üstünden geçer, umman bile geçer de başka umman olurdu.

Alev fakülteye başlamıştı. Başlayışında ilk kez bir şey başarmış hem de kendinden beklenmeyeni kucaklayıp getirmiş insan olmanın değişik duygusunu, bunun hem kendindeki hem etrafındaki tezahürlerini göre göre içine çekiyordu. Etrafınki anlaşılırdı, onlar onu yeterince tetkik edememiş olmanın mahcupluğunu yaşıyor ve neyi başarmışsa o ve onun sahibi sanıyorlardı. Hem de her beklenmeyen gibi daha derin ve manalı, "Bak nasılmış da bildirmemiş, demek ki sahici," ile de noktayı koyuyorlardı. Alev bunu her an görüyor, memnun ve diri duyuyordu kendini. Anlayamadığı ise kendisiydi. Bunu pek de hak etmediğini, tam yerine isabet etmediğini ama bir şekilde sanki el çabukluğu ya da yerinin olmayan bir beceri ile hakkından geldiğini ama bu gelişin devam edip etmeyeceği, herkese yedirilip yedirilmeyeceği, bunun için hep mücadelede olacağı kafasını kurcalayıp duruyordu. Çok sıkılır da ateş basarsa, "Ne

olacak sabahlara kadar çalışır, gene onları geçerim, hem bende onlarda olmayan şey var, en iyileri değilse de en orijinalleri olacağım ama gayret etmem lazım," diyor, gayreti de aklına getirerek bir meşruiyet kazanıyordu. Okul başlı başına bir dertti. İlk gittiği günlerde çok ağır bir zulme uğrar gibi oldu. Nasılsa hemen herkes sanki bugüne kadar bildiği gördüğü kimselere benzememek için and içmiş, saçından ayakkabısına, üstünden başına, takılarından duruşuna, suratını bir ehram gibi tutuşundan soğukluğuna, taş kesmiş bir eski ya da daha sonraki medeniyetin insanları gibi, "Kımıldanın, siz de yaşayın, boyunuzun ölçüsünü alın," ilk hareketini bekler gibi bahçeyi doldurmuştu. İçlerinde pek nadir daha orta halli duran, eski ya da yeni medeniyet insanı olmayan ya Allah'ın bir gazabı sırasında orada bulunup isabet alan ya da sonradan ibret almak için bela yerini gezip dolaşanlardanmış gibi görünen kösenin et benindeki tüy misali az sayıda genç vardı. Alev bu kalabalığa bakıp da onu gören bakışların tekinin bile üzerinde durmadığını hatta hakir bir çevirişle baş çevirdiğini görünce zıpkın yemişe döndü. Birkaç akşam sonra eve dönüşünde babasını çoğu vakit olduğu gibi Nuhu Amca'nın bitmeyen sözleri sebebiyle eve giremeyip sokağın köşesinde hararetle konuşurlarken görüp tam bir selamla yanlarından geçecekti ki Nuhu Amca, "Kız, şeyha, sultan hanım, gel bakayım, azcık fesat yuvasından haber ver, hadi hayırlı olsun amma çekeceklerin de var ona göre," deyip lakırdı yakasını birden açınca yanlarında zınk diye durdu. Nuhu Amca'ya, "Sorma Nuhu Amca sorma, bütün bedenim bile sanki yıkıldı da iskeletsiz toz gibi gidip geliyorum, böyle tipler nereden çıkmış, nerede büyümüş, neden bugüne kadar hiç görmedim, şimdiye kadar okuduğum hiçbir ressam biyografisinde, gördüğüm resimlerinde, bizim okuldaki kadar kendisi eser olan tip yoktu galiba," diye başlayınca kendi fakülte yıllarına yıldırım hızıyla kavuşan Nuhu kurşun yemiş gibi bir derin, "Ahh," etti. Öyle ki Aziz dikkatle baktı. Nuhu Alev'i eliyle kenara daha yakınına çekip etrafına bakındı ve arkalarındaki ahşap evin alçak duvarını işaretle, "Gelin şöyle," deyip bu geniş derde kenarında, üzerinde durulacak yeni bir yer aradı. Duvarın kenarı-

na geldiklerinde göçe sebep olmuş derdin sanki karşı kaldırımda kaldığını ve onlarla beraber, en azından tümüyle hareket etmediğini fark ederek Nuhu kalanı bir çocuğu çağırır gibi çağırarak eski yerinden tekrarla eteğine toplamaya çalıştı. "Ahh kızanım ah, bir genç en çıplak olacağı vakit nasıl bu kadar giyinik olur, bu kahpe sanatla nasıl bu kadar donanmış olur, anasından babasından görmediğini kimden tedris etmiş olur, değil mi? Öyle, biliyorum çünkü sen bunları gördükçe kendi has kıyafetlerini bile üzerinden atar daha da çıplak kalırken bu firavun soyu senin attığını bile giyer de akşam modelini yakasını değiştirir ertesi gün sen onun kendi eskin olduğunu bile anlamazsın, ahhhh," diye feryada başladı. Gözü hâlâ karşı kaldırımda, sözün ve derdin ilk döküldüğü yerdeydi. Epeyini toplamış ama yerden kaldırılamayacak faraşla bile süpürülemeyecek kadar incelerin taşların arasına gizlenmiş olduğunu görüyordu. İçinden yer değiştirmek bu yüzden kötü, kayıp, hem de unutarak kaybetmek kaçınılmaz, diye iç geçiriyordu. Alev, Nuhu Amca'dan duyduklarını tek tek harf harf içine mentollü bir mayi gibi çekti. Hem hafifçe canı yandı hem nefesi açıldı. Aziz genel halinde, dinlemeye ve tebessüme çekilmiş, Nuhu gözlerini ona çevirdikçe hürmetkâr bir tasdiki elden bırakmıyordu. Nuhu, Alev'i ateşler içinde, çaresiz bir hastalığa yakalanmış görüyor ve ince ya da farklı ruhların acı ile ilk tanıştıkları yer olarak fakülteyi, hastalanılan ama teşhis ve tedavi olunamayan yer olarak bina hali ile de cisimleştiriyordu. "Ah salak hocalar," diye devam etti, "Neden biliyor musun, bunlar işte o soyun o soysuz soyun genelde devamıdır, bir nazenin aralarına giremez, zaten oradan öyle bir kaçar ki orayı istemez de, bir şeyi istemek için biraz da ondan olmak, ben bunlara uyarım hatta dize getiririrm demek lazım, nasıl diyeceksin Musa mısın, o değneğin arkasında kim var, seninki çoban değneği, köy çocuğunun değneği," diye adeta bağırarak konuşmaya başladı. Etraflarından tek tük geçen bakıyor hatta duraklıyordu. Aziz duraklayanlara Baba'dan hatıra hareketle eliyle geç işareti yapıyor, bunu yaptıkça kendine de sanki şişme bir şeymiş gibi hava doluyordu. Nuhu, "Bize de hep kuvvetimizin ve teçhizatımızın en

olmadığı, hz. İnsanlığı daha üstümüzde taşıyamadığımız, bilginin dilimizde kıvrakça yiyip yutacağın bir şey gibi dişin damağın dilin arasında dönmediği zamanlarda, 'İmanın yeter,' dendi ve yetmedi. Biz de bunu imanın bir şeye yetmediğine yorduk, hâlbuki hayvan, senin o çağda ne kadar imanın olabilir, fakültedeki üç tane it ısırdı diye Ahmed Celaleddin Dede mi oldun?" Sesini iyice yükseltip semaya asarcasına, "Sana ne ederlerse etsinler bu seni gene de bir şey etmez, çekmek yani yetmez, hiç hem de. Sen çekecek çekecek ve kuracağın binayı bu çektiklerinin taşı, toprağı, gözyaşı ve mayi ile gene kendin yapacaksın. Herkes kendini neden çekmişse onun hamurundan, toprağından yapar. Çektiğinin zıddına benzetir, çektiğini yanına uğrayamaz hale getirir. Bunu yapabilenden herkes diye bahsediyorum, asıl kelime anlamıyla herkes ezildiği yerde kalır, o toprağa karışır, onun gübresi olup orayı besler. Yani sana saldırılan yerde sana isabet eden taş senin bir vakitki benzerlerinin ya kafatası ya kurumuş eti ya uyluk kemiğidir," diye son narasını salar gibi saldı. Alev birden neye düştüğü ile ilgili sanki perde titredi demiş de bin dehşet ve katli seyretmiş gibi kalakalmıştı. İşin garibi Nuhu Amca'ya son kertede hak vermiş ve söylediği her şeyi anlayıp kabul etmişti. Kendini öfke ve cidal içinde duyuyordu. Bir kargı ile yarın okula gitmek ve gördüğünü en azından korkutup yaralamak, imkân bulduklarını da öldürmek istiyordu.

Adil de iki yıllık eve kapanması ve üniversiteye hazırlanması neticesinde İngiliz filolojisine girmişti. Sadece İngilizce çalışmış yanında zaten becerebildiği Türkçe dersleri ile ilk sene yaklaşır gibi olup kazanamamış ama üstelerse olabileceğini gördüğü yere kavuşmuştu. Enikonu hırpalanarak bu mesafeyi aldı. Laleli'deki Edebiyat Fakültesi'ne son kata çıktı. Eylül sonu okula ilk gittiği gün tuhaf beklenmedik bir serinlik vardı. Üstündeki havaya karşı giydiği monttan ve montun arkasında yazılı, "Living legend" yazısından birden müthiş rahatsız olmaya başlamıştı. Koridorda bir aşağı bir yukarı yürürken önceden arkadaş, okuldaş oldukları belli muhtemelen aynı bölümde okuyacağı altı yedi kişi sanki bu yazıya dikkat çekip gülüşmüşlerdi. Hemen kulağına walkmenini takmaya girişti. İçindeki ka-

sedi ters yüz etti. Electric Light Orchestra'nın Epiloge çalmaya başladı. Müziğin dışındaydı yine de, müzik kulağında, kendi kulağı dışarıdaydı. Sesi de her zaman açtığından daha az açmış dışarıyı kaybetmeyi göze alamamıştı ki, "Ooo walkmen," diyen bir ses ve gene tebessümler, gülüşmeler, itişmeler duydu, gördü. Duvarlardaki yazılara, ilan ve afişlere bakarken ne beyhude ve zoraki durduğunu kendi de seyirdeydi ve kaçacak bir yer maalesef yoktu. Şimdi walkmeni de kulağından birden çıkaramıyor koridora da başka birileri daha gelmiyordu ki kalabalığa karışarak aşağı katlara kaçabilsin. Sıkışmış kedi gibi dört dönüyor, dar koridorda yürüdükçe topluluğun da önünden geçiyor, her seferinde önlerine gelmeden geri dönmeye çalıştıkça kendini daha aşikâre salıyordu. İçini dinlemek âdeti yoktu, dışından da konuşmak. Herhangi bir âdeti de yoktu aslında. Neden bu kadar müzik dinlediğini de bilmiyordu. Hiç düşünmemişti de. Dünyada geçici ve seyirlik bir bakışla pek hafif bastığı ayakları ile gezmez gibi yürüyor ve kovuğuna kaçıyordu. Ama kovuğunda da aynı haldeydi.

Topluluğun yanına bir kişi yanaşır gibi oldu, o da en azından bir kısmı için tanıdıktı anlaşılan. Adil'in çok eskiden beri görüp dikkatini çeken yumuşak, gevşek ve kabul göreceğinden emin bir hal ile ılık bir denize tasasızca giren, ummanı kendinin, tuzu derisinin, gökyüzünü şapkasının, kadınları, çocukları şortunun sanan ve sayan bir yerleşiklikle bu genç de kalabalığın içine rahatça girip payını hem de asıl şaşırtıcı yanı bir şey vermeden aldı. Adil sanıyordu ki bir yere birkaç kişinin arasına girerken önce pek çok hazırlık, eli ve dili doluluk, onları şaşırtacak, onlarda olmayan bir şeylerle donanmış olmak lazımdır. Hâlbuki bakıyordu ki makbul yandaş eli boş kıçı yaş yandaştır. Kendisi eli dolu iken bile kendini boş ve mahcup duyuyordu, verecek olsa utanç içinde, verdikten sonra düşünce içinde. Ama bakıyordu bir yandan da ve bunların yerleşeceği bir yeryüzü zemini, dünya rafı bir türlü göremiyordu. Kendini dünyanın koyacak yer bulamadığı, bunu da aramadığı pek çok ıvır zıvırla dolu bir eskici, hurdacı gibi hissediyor, insanların akranlarının ceplerinde ellerini, dudaklarında ve yüzün geneline yerleşmiş

gülümsemelerini nereden bulduklarını merak ediyordu. Bu kadar yaygın ve olağan bir şey neden ondan gizlenmişti? Bazen lisedeyken arkadaşlarını takliden onlar gibi davranmış, gecesi ve ertesi eski halini bile aramıştı, korkuyordu artık taklitten. Çünkü birkaç arkadaşının gözünde artık o onlara hiç bulaşmadığı tenezzül etmediği vakitki Adil de değildi. Onu kendileri gibi edip o günübirlik gibi'yi üzerine öyle bir kazımış ve mıhlamışlardı ki bir tek günden sonra bile Adil, "Ben bir bakayım, deneyeyim dedim, ben bu mıntıkanın insanı değilim," diyerek kendini yırtsa ağaçlara assa o arkadaşların zerre buna inanmayacağı, istenilene inanmanın her türlü imandan kuvvetli olduğu alnına yazılır gibi olmuştu. Alnı şimdiden şaşkınlıktan kırışıp duruyordu zaten.

Fakülteye girişinin memnuniyeti balon bir pide gibi daha bakıp da beğenirken söndü. Önüne gelen kayış gibi, manasız şey bir tarih öncesi hamursuzu idi sanki. Çöl geçmiş de bunu sofrasında bulmuş, şükrü beğeni ve takdirden uzak, bir belayı ve beteri kovuşturmak isteyen şükürdü. Şükür ferahlığı ve mutluluğu yoktu tehdidi vardı. Tehdidi anlamazdan gelme, tehdit edene de bunu tehdit görmüyorum, deme müraileği vardı. Fakültede kendi bölümündeki gençler için bu bölüm İngilizce bilerek girilecek gayretsiz ulaşılmış bir oyalanma yeriydi. Adil ise o İngilizce için senelerce çır çır çırpınmış ama görüyordu ki becerebildiği kadarı test çözmede kâfi gelse de derslere erişemeyeceği, gene ve yeniden başka bir dil hüviyetindeydi. Bir yandan filoloji okurken bir yandan da gizlice dil öğrenmeye devam edecekti. Buna da hem şaşkın hem kırgındı. Tabiata da kırgındı, mükemmel denen, kusursuz işleyen, her seçiminde akıl ermez fevkaladelikler barındırdığı söylenen tabiata ve kâinat düzenine de kırgındı. Arının ya da çıtanın mükemmelliğini insan denen zayıf üzerine alınıyordu. Derslerde hele metin inceleme dersinde o kelimenin o kalıbın o inceliğin ne olduğunu bilip de aynı kalana hayret, bu bilgiyi böyle kalacak olana verene de kırgınlık duyuyordu. Adil başka türlü bir kelimeyi, çok başka şekillere de girebilen ve yüksek bir şeyi anlatırken o ifadenin ipekten kanadı olan, o kanat olmasa yere düşecek ve za-

yi olacak bir şeyi akşam eve dönerken yakasına takıyor, bu narin iğneyi yürürken eliyle sık sık yokluyordu. Ama bunlardan da ne çok vardı, hiç bilmediği. Manalarını öğrenince o genişliğe düşüverdiği nasıl çiçekli dağlar vardı. O bu dilin iş yerlerinde, tarlalarında, otobüslerinde dolaşmıştı hep besbelli. Oralarda kullanılmayan sadece açlığın susuzluğun bariz ihtiyaçların dillendirildiği bir dili öğrenmişti. Oysa şimdi o dili unutmak istiyordu, açım bile derken, şuraya gitmek istiyorum bile derken zaten onu hep rahatsız eden her dere geçenin ayağına geçirdiği o kaba lastik çizmeleri görmek istemiyordu. Zaten aç değildi ki kelimenin dediği gibi ya da derdi gitmek değildi. Kulağı çınlar gibi kalbi çınlıyordu. Şarkılara da kırılır gibi olmuştu. Onlarda her ne kadar başka bir dünya lisanı var ise de şimdi o da sokağın ve tarlanın az ötesinde başka bir yerdi ama gene yer hizasındaydı. İncecik yapraklı filizî kokular içinde nazenin bir zemine yüzünü gömer gibi olmuştu. Akşam okuyordu uzun bir paragraf ve bütün bu anlatırken adeta yok olan, kanının son zerresine kadar bir şeye bıçak ve tehdit sallamadan derdini ince bir meleyiş gibi anlatan satırların manasının dinleyene bir hiç geleceğini, zaten de çoktan gelip o kanı tüketenin kansızcasına bembeyaz bu dünyadan eriyerek çekildiğini duyuyor, dehşeti ve katli gözüyle görüp katili ancak bir başka katile işaret edebileceğini bununla da ancak kendisini tutuklatabileceğini elleri kolları bağlı, bukağılar ve prangalar içinde görüyordu. Dünya ne sessiz bir şahitlikti böyle. Ne dehşetti bu. Ses bekleniyordu besbelli, o gizlenmiş ses. Bütün kısılmış ve kaybedilmiş ses. Bu demek öyle ya da böyle öğrenilmişti de öğrenilmemiş gibi devam edilebiliyordu, bu dil bilinirken eski dil hem de şevkle konuşuluyordu. Şaşkınlıktan alnında bu sefer gerçekten kalıcı bir orta çizgi çatıldı ve Adil bununla annesinin dikkatini çekti. Tevhide, "Ne oluyorsun böyle, iki ay üniversiteye giden böyle mi oluyor, görmediğim duymadığım her şey maşallah bizim evde. Babanın gizli sirayetleri bunlar, görünmez izleri. Bıktım vallahi, birinizin yüzü gülmez. Biri memnun eder bir yere kapılandı iş güç sahibi olacak diye, ertesi gün maraz sahibi olur. Kiminin gözü içeri kaçar bacın gibi, öbürü de elli yaşında ada-

ma döner üç gün ders gördü diye," derken üzerine kendi kendine konuşanların aniden konunun arkasından koşmaları ve şiddete kapılmaları gibi geçmişin sükûnetini fazla ve fedakârane bulup haklarını ve tahammülünü tahsil etmek isteyen haykırış sağanak gibi başladı. "Şunlara bak, babası anasız babasız kalıp bir herifin yanına ev kedisi gibi girmiş her tuhaflığı görmüş ama bence bir şey de anlamamış, belki de ondan başka talepleri vardı da onu yerine getiremedi diye kapı dışarı edilmiş hâlâ o evi sayıklar durur, deli diye buna denir, şükrün yerini sizde zaten sayıklama alıyor. Hepiniz aynısınız. Adama diyorum ki yahu şeyhler senin gibi değil, sana ne oluyor, kıza diyorum ressamlar heykeltıraşlar senin gibi değil, sana ne oluyor, şimdi de sen, size bir şeyi ucundan görünce ne oluyor, ben söyleyeyim her şeyi ucundan görüyorsunuz da ondan oluyor, hiçbir şeyin aslından astarından haberiniz yok. Ucunu görüp kalanını da hayalen kendiniz tamamlıyorsunuz sonra da ya ödünüz kopuyor ya da büyüleniyorsunuz. Manyaklar," diye bağırdı. Adil annesini dinlerken haklı olduğu yerler var ama bu bir şey etmiyor gene de diye düşündü. Alev de bazen annesi kucağında zor taşıdığı hakikati önüne bohçacı kadın gibi getirip tek tek açtığında çeyizleri gerçekten güzel bulan ama kullanamayacağı, öyle bir hayatı olmayacağını düşünen ama o emeğe de kaba davranmak istemeyen bir genç kız gibi susup kalıyordu. Annesi bunca malın pahasını bilemeyen eder ölçemeyenlere çatlayıp patlasa da evde hissettiği azınlık duygusu onu teröre yaklaştırıyor, adeta başka bir dine çeker gibi oluyordu. Bir keresinde bir iki komşu hanımla onların sözünün peşine takılıp Kadıköy'e gitmiş, paskalya yortusunda kilisede defne yapraklarına basarak sıraya girip papazın elini korkudan ölmek üzere gibi olup gene de öpmüştü. Komşu hanımların en cakalıları bunlardı ve durup durup her dinin güzelliğini almaktan, her din büyüğünün elinin öpüleceğinden bahseder ve medeniyet diye bu cihete yakınlık duyduklarını saklamaz ama fazla açık da etmezlerdi. Sadece fırsat çıktığında soluğu oralarda alır ve sanki bir tek orada soluk varmış gibi mumun kokusunu, defne yapraklarını ceplerine koyup saklayarak, bazen çalan müziği gene zih-

nin arkasına atarak tesiri duyarlar, başında tüllü şapkası, elinde çiçeği ile bir gayrimüslim hanım görünce dünyanın harikasına şahit ama alabildiğine kırık, işte böyle olmalı, her şey böyle olmalı der, siyah muntazam ütülü takım elbiseli yaşlı beylere, onların bembeyaz gömleklerine, özenli giydirilmiş torunlarına, onların tarak izli saçlarına öyle bir ah ile bakarlardı ki bu özlem bir gün kavuşacakları bir özlem de olmayıp onları kurutan bir gizli aşk gibi hicranı soldura soldura gölgesini kalplerine bırakır, cepteki defneler kurumaya döner, tütsü, mum, buhurdanın sağa sola temennalı sallanışı ilahiler, dualar, iştirak edilemeden, haç çıkarırken ona da cesaret edemeden, o esnada cebini, kalbini yokluyormuş gibi yaparak ufak, belirsiz bir hareketle İsa çarmıhta değil de mide kanamasından göçmüş gibi el midede gezerken yine belirsiz hareketler yaparak girip çıkarken birbirine selam verenlere bakıp olur da onlara da bir selam veren olursa o selamı alıp göğe çıkarıp indirerek bir ebedi nişane gibi tutarlardı. Tevhide bu yabancı yerde yabancı ses ve yakarışta papazın uzun ve gür sakalında, siyah cübbesinde ürkecek bir sürü şey buluyor ama yanındakilerin vecdini görünce bir şey diyemiyordu. Papazın elini öpecekleri vakit Nurhan Hanım, "Tevhide bir dilekte bulun da öyle öp," demiş, Tevhide de zaten evindeki azınlıktan kendini papazın eteğine salıvererek, "Çoluğum çocuğum bari babalarına benzemesin," dileğini papaza yüksek sesle söylerken papaz okuduğu duada sesini yükseltince Tevhide korkudan tövbe etmiş, ama neye tövbe ettiğini sonradan hatırlayamamıştı.

Alev okuluna cenge gider gibi gidiyor ama dışarıdan cengini belli ederse cenkleşecek bazı makûs halleri olduğuna hükmedileceğini düşündüğünden bunu kalp cengi olarak kendine telkin ediyordu. Dikkat çekmeden yaşadığı birkaç günden ve iki kızla hiçbir parıltısı olmayan birkaç sohbetin ardından onlarla kantinde tost yerken bu hayatın intihar hazırlığı gibi bir şey olduğu içine doğdu. Acaba böyle de yaşama, buna da yaşama deme imkânı var mıydı, imkânsızlıktan mı böyle deniyordu? İmkânsızlıktan mı yaşama şekilleri, modelleri diye bir şeyler uydurulmuş, yaşayamayan bu da benim hayat tarzım de-

sin, çoğunluk da ona uyup, "Kalabalık olduğumuza göre hakikatiz demektir," düstürunca hayatın yakasından düşsünler diye mi icat edilmişti? Ama bakıyordu ki bu yalancı bir şey de değildir, tahammül meselesidir, hem de tahammül ettiğini bile fark etmeden. O zaman tabi bir şeydir ama tabi olmayana tabii gelmez. Alev sabah okula gidip derslere girip bin janjanla süslü gördüklerine uzaktan bakıp bu ona aniden merdivenden düşüyormuş hissi veren başkalıkların neler olduğunu keşfe çalışıyordu. Birinin saçı, saçını toplayışı ve gözündeki gözlükleri ve en geneliyle hali ve en tuhafı ile kendine benzeyenlerle kucak kucağa, dünyada başkaları yokçasına durmaları, sürekli birbirlerine kızlı erkekli gösterdikleri geniş muhabbet, toplu gezme toplu gülme, toplu tepki verme ile oluşmuş bir çeşit cemaat. Hocaların talebeleri seçiş şeklini gözlerine seçtirmeye çalışıyordu. Kendinin aksine hocaların ona pek füsunkâr gelenlere değil, az da olsa daha sadelere yöneldiğini fark ettiğinde az da olsa rahatlayarak sade ama birkaç da renkli tüyü olmak gerektiğine karar getirdi. Aklına yıldırım gibi düşenle hafta sonu soluğu Eminönü'ndeki sobacı, hasırcı çarşısında aldı. Birkaç kez babası ile buraya gelmiş ve babasının soba boruları almaya geldiği yerde halatlara, zincirlere bakıp bu gereği olmayan tuhaf bir şeyleri aldığını, eve borusuz, maşasız dönmüş olduklarını hatırladı. Annesi ellerindekilere bakıp celal ile, "Ben soba kurulacak, boru dirseği ve ilavesi alınacak diye bekleyeyim sen halat alıp gel öyle mi, bu evin ocağı nasıl tütecek," diye söylenirken babasının, "Ne yapalım onu da sen hallediver," deyişi gözünün önündeydi. Tuhaftır böyle durumlarda hep babası ona daha makul, makul olmadığında da cazip geliyordu. Evin soğuğu karşısında annesinin çaresizliği ile hemdem olacağına halatları ile soğukta giyinip dama çıkan ve seyre duran babasına bir soy ve seciye rabıtası duyuyordu. Halatçıların orada eski püskü ama bir bakışta ona çok başka gelen kıyafet ve bazı eşyaların satıldığı bir dükkân görmüştü. Babasına sormuş o da turistlerin parasız kalanları ellerindeki sırtlarındaki bir şeyleri verip üç beş kuruş alıyorlar, demişti. O zaman dükkânın önündeki bir eski mızıka, bir deri matara, eski botlar, yağmurluk ve

ne olduğunu anlayamadığı ama bakmaya can attığı eşya anlaşılır olmuş hem de ulaşılır olmuştu. Cumartesi sabahı cebine koyabildiği kadar para koyup vapura atladığı gibi soluğu o dükkânın önünde aldı. Dükkân daha yeni açılma hazırlıkları yapıyor, çalışanlar bu erken müşteriyi komşularla içilecek ilk çaya, sigaraya ve iki satır söze mani görüp gayrı memnun, ilgilenmeden asıl işimiz bu der gibi etrafla bir olmaya çalışarak püskürtmeye çalışıyorlardı. Alev her gerçek hevesli gibi duruma uygun davranmayı seçerek kendisine yönelmiş ilgisizliği anlamazdan gelip biraz etrafı dolaşmaya onlara zaman vermeye karar vererek uzaklaştı. On dakikayı zor bekleyip dönerek zoraki uzaklığını da onu beklemeyenlerin önüne açık etti. Bu kez terazi yani istemediğini tartma sırası öbür kefeye geldiğinden dükkân çalışanları da kendi az evvelki hallerini görüp anlayış gösterene aynı muameleyi ele alıp, "Buyrun," dediler, Alev de buyurdu. Dükkân karmakarışık çer çöpten geçilmiyordu. Gizli bir insiyakla tuhaf müstağni duruşu olan dükkân sahibini o ne kadar, bu kaça soruları ile meşgul etmemesi gerektiğini sezmişti. Adam da rahatlamış önündeki bir şeylerle ilgileniyor arada başını belli belirsiz Alev'e kaldırıp bakıyordu ki dayanamayarak, "Kızım aradığın belli bir şey var mı?" diye sordu. Alev adamda bir gizlisini açık edebileceği göğüs kafesi görmüştü. Kendi kendine oyalanma, dedikten sonra adama dönüp, "Üniversiteye başladım havalı herkeste olmayan bir şey arıyorum, giymek için," dedi. Adam hemen kısa bir tebessümle yerinden kalkıp, "Ne okuyorsun?" diye sorup Alev'e de şöyle bir ölçer gibi baktı. Alev, "Güzel sanatlar," deyip birden bu kadar havalı bir şeye ihtiyaç duyuşunu daha sağlam bir kazığa bağlamak, adama karşı da havalanmak arzusu ile, "Resim, ressam yani," diye ekledi. Adam bir şey demeden az bekleyip ilerdeki askıları karıştırmaya başladı. Epey karıştırıp önüne bir şeyler çektikten sonra taba rengi güderi bir uzun ceketi Alev'e uzattı, "Şuna bir bak. Bunların sahipleri pek de havalı değildi, hatta perişan, zavallılardı. Ama bazı şeyler el değiştirdikten sonra havalı oluyor, yani perişan olmayan, perişan olmadan hatta çok diriyken perişan görünmek isteyende çok havalı duruyor," dedi. Alev zaten kalbi

ağzında bir heyecan ve emniyetle adamın uzattığı ceketi giyerken banyoda sabunlanırken hissettiğinden daha fazla kendini buldu. O zamanlarda da bulmazdı zaten, aynada da bulmazdı. Oralarda aradığı yoktu, mevcut vardı, mevcut. Mevcut ise istediği de değildi beğendiği de. Ama bu ceketle işte o olmuştu, o, kendisi olmuştu. Kalbi kamaştı. Titrer gibi, "Bu kaça?" derken adam attığını vurmanın memnuniyetiyle kaç verirsen deyince Alev de mukabele olarak, "Canımı veririm," dedi. Gülüşerek öylece kaldılar. Ceketi ve ince kırmızı bir kumaştan tabanı deri bir sırt çantasını alarak dükkândan ayrıldı. Dükkândan ayrılırken bir şeyden de sıyrılır yeni bir şeye kavuşur gibi bir duyguyu vücudundan akar hissetti. Duygularını tahlile hiç girişmeden biraz dolaşıp, elindeki paket ile kavuştuğundan, kavuştukları ile kendisinden başka hiçbir şeye bakamayıp geri vapura bindi. Vapurda ne denizi gördü ne düdük işitti, ne inen binen insanlar, farzet ki vapursuz kendi kendine geldi ki zaten Üsküdar meydanını var yok görüp Selmani Pak Caddesi'nden eve doğru tırmanmaya başladı. Eve geldiğinde ev her büyük keşiften sonra olduğu gibi bir manasız kafes, ne geri ona o füsunu üfleyene gidebildiği ne burayı şimdiki haline döndürebildiği bir kapan gibi geldi. Camdan ceketini bulduğu o parlak güne baktı, ağaçlara, dünyanın bugüne süslediği dallara ve sadece, "Bugün bu kadardı, kalanına sadece tahammül edilecek dendiğini dallarda görür oldu. Kimbilir dışarıda daha neler var, hava genzimi yakıyor, duman kokusu ve izi gözlerimi dolduruyor. Ama günün sıradanlaşmasına sabretmek tahammül etmek zorundayım," diye içinden geçirirken tencereden böyle bir güne hiç uymayan bir yemeğin kokusu, günden habersiz annesinin radyoda dinlediği türkü, Adil'in odasından gelen şimdi ona sahte mi sahte gelen bir acının ava çıkmış şarkıcısının Adil'i tuttuğunu belli eden haykırışı geldi. Bir emniyette, bir saadette kendini duydu.

Pazartesi fakülteye içinde bir teskinle karışık kendine emniyet ve âlemi görmez hal ile indi. Bu emniyet tipini kimse bir şeye tutmasa da, "ben bilirim" emniyetiydi ki, iyisi tam bir istinat duvarı, hayali olanı tam bir maraza varan koyu hüsrandı. Hüsrana uğrayan ya deli gömleğini giyerek devam edip peygam-

ber ya da imparatorluğa kadar yükselirken, hüsrandan mağlup ayrılan daha bir şeye cesaret ve hamle edemiyordu. Alev hiçin arasından ceketi ve sırtında çantası ile bir de hiç üstünde görmediği bir başka hal ile bahçeye girdiğinde bile geçen haftalardan ayrılanı ve onun beklediği ona da kavuşanları gördü, azcık daha yükseldi.

Alev onlara hem benzemeden hem benzeyemeyeceği için hem de artık bunu çok gerekli hissetmediği için kendindeki birkaç tüy ve başkasını az çok anlayıp sezme sekisinin üstünü şimdilik kendine kâfi gördü. Üstü başı, saçı ve genel hali okula başladığı gibi değildi, bilhassa ceketi sırtından çıkmıyordu ve çantası da sanki bir izlenim hurcuydu. Dersleri takipte, seramiği henüz ne tanıyor ne seviyordu. Adım atmak, bulunduğu sekiden inip gördüğüne karışmak zor olacaktı ama sonrası denen yer yok mu, bilmemek ama yaşamaya mecbur olmak, ne yapıyor olursa olsun bilmeden yapacak sonucuna katlanacaktı, bilmeden seçecek seçmediğinin ardından bakacaktı ve annesinin dediği, hep dediği, "Sen daha küçümse, her şeyi küçümse elli yaşına geldiğinde küçümsediğin her şey karşına en büyük şeyler olarak dikilecek, bayıldıkların da en perişan şeyler, küçümsediğin her şey seni küçümseyecek, vakit varken, vaktiyken, vaktinde, ah o vakit, vakit geçmeden, tut, yakala, yapış, yoksa aman, yoksa gitti gider, yakala, kaçıyor, o gitmiyor sen gidiyorsun kaçıyor, in, koş, bin, onlar sabit, insan geçici, daha neler göreceğim, hele ki ben sakın deme, insan anca gününü görür, insan anca boyunun ölçüsünü alır da onu bile anlamaz, bekler görürüm deme, sen hele hiçbir şey göremezsin çünkü ne anan gördü ne baban, yakala, koş...." derken zaman bir ip gibi uzayıp uzayıp boynuna ayaklarına dolanmadaydı ve Alev aynı yerde yarınki ders programının önünde, bir gözü ceketinde, kaçan ne, kendisi gerçekten gidiyor mu, bak hâlâ aynı yerde, denildiği gibi hiç fark ettirmeden bir gece yolculuğu gibi kendini birdenbire başka bir yerde başka şeylerin beklendiği bir yerde mi bulacak, gene bilmeden gençliğin atına binmiş gitmediğini zannediyordu. Annesi geldiğinde göreceksin derken, bakalım neyi kastediyordu, bunu da diğerleri gibi bilmiyor, altında bir at his-

setmiyordu. At neydi acaba gerçekte, heva ve hevesleri mi, kendi hakkındaki yanılgıları mı, mesela bir gün, "Yanılgılarıma ve kendi hakkımdaki zanlarıma, babamın deyip durduğu gibi kıyaslarıma binmiş üzüle sıkıla ama umarak gidiyordum, on beş sene sonra durduğum bir yerde pat diye de değil, gün ağarır gibi bir kolaylık ve doğallıkla apaşikâr oldu ki ne ben o imişim ne zannettiklerim, atım da yokmuş ama nasılsa bir tuhaf yere gelmişim, insan bilerek gitmezse kendine en uzak yere gidermiş," diyerek mi uyanacak ama bu uyanış da bir müddet sonra uykusu tekrar gelince yeni bir uykuya ama daha huzursuz ve daha sık uyanılan bir uykuya mı devredilecekti? Kim bilir, demek acaba ne demekti? Bilen muhakkak vardı, haber veren, giderken söyleyen, öyle ya bunları gören kimse çok da şaşırmıyordu aslında sadece başkasının hatırası onun da oluyordu, istemediği bir özgeçmiş gibi her âdemoğlunun ve Havva kızının yediği elmayı yiyordu, yemeyeceğim zannedilen boğazdan geçiyordu, o bitmez elmayı yiyordu. Elma Alev'in gözünde bir at şeklinde şahlandı.

Düşünebilmek, velev ki kendinin en aleyhinde, kendini aşağılamak, ona bir kuvvet veriyordu. Ceket dışa karşı ve kibrine karşı ince bir muhafaza, okula girmiş olmak tuhaf bir emniyet. Üstelik bizzat kendi içi bile ne kadar tehlikeli iken nasıl bir muamma, dışarıyı anlamak bilmek şimdi nasıl bir uzaklıkta, ne gölgeler ne heybetler ne tehlikelerle doluydu. Ama dışarısı, şu herkes, küme halinde durabilen ve kümeleşenler ve bu toplaşabilme sırrı ona gayet sırlı geliyordu. Okula gelip giden, hocaları ziyaret eden kimseler arasında yüzleri bin kırıkla kırılmış da sonradan yapıştırılmış gibi görünen kimseler de görüyordu. Bu kırıklarda aralık yoktu ama iz vardı. Güler ya da bir duygu geçişi yaparken kırıklar ve izler iyice belli oluyor, Alev bir seramiğin en toprak halini, şerha şerha ayrılmış her biri başka yere düşüp toplanmış suretleri ayırt ediyordu.

Kursta eksiklerini görmüştü aslında, ne kadar çalışması gerektiğini hatta hep bir çalışma eksiği olduğunu görmüştü. Üstelik çalışsa dahi çok sınırlı bir yeteneği vardı hatta bu yetenek sanki resme hatta güzel sanatların hiçbir koluna dahil olmayan

bir insanları etkileme, güzel, etkili ve nadir bir şeyi haiz olduğu ile ilgili illüzyon yaratmaktı galiba. Ama bu da bir sanat değil mi, diye düşünmeye, burayı, bu gizli yeri adımlamaya başlamıştı. Çok da bir şey okumamasına rağmen okur görünüyordu, kimseyi çok da ikna etmesine gerek yoktu, az bir illüzyonla buraya girmişti. Sınavda ondan çok daha iyi çizenleri sonradan okulda gözleri ile aramış ve bulamamıştı. Bir de bu sınavı kazanmasına sebep olan aynı bahçeye inmesine sebep olan şuydu ki yine aynı illüzyonla mesela hamurunda parmak izlerini bilerek bırakıyor ve bilmiyor gibi davranıyor, bunu hocası görüp uyarsa da sanki açık edilmeyen bir barizlikle bundan hoşlanıldığını ve bunun yetenek, kendine mahsusluk, boyunduruğa giremeden kendi yapısını aksettirme olarak görüldüğünü hissediyordu. Bunu hissettiğinde sevdiği kızın bir şeyden habersiz olduğunu zannedip onu çeşitli vesilelerle sınar ve nasıl da tam turnayı gözünden vurmak üzere olduğunu düşünerek mest olurken kızın o ve başka talipleri aynı şekilde evde yakınlarıyla masaya yatırdığından eğrisi doğrusundan az olanı seçmeye çalıştığından habersiz, baskın yapanın, plan yapanın, sınayanın kendisi olduğundan zerre şüphe duymayan bir talip görür gibi oluyordu. Çocukluğundan beri eve gelip giden konu komşu böyle şeyleri anlatır. "Bizim kız da bakmış oğlan yaprak gibi titriyor, zaten de kırtıpilin biri ama ne olsa elde tutmak lazım. Almış eline yemek listesini, en ucuz ne varsa onu söylemiş, hiç de incelememiş, sanki fiyat diye paha diye bir şey yok gibi, bilmez gibi davranmış. Salak oğlan da bugün anasını babasını alıp gelecek, yine de biz de bir görelim, ne yapalım, neyse ki daha bir iki tane var, en kötüsüne de varmayalım değil mi?" diye anlatır oğlanın nasıl da attığını vurmuş gibi evine varıp, "Buldum buldum, tam bize göre, saf, kanaatkâr..." diye anlatışına gülerler, başka biri, "En iyisi yemek falan seçerken hiçbir şey bilmiyor gibi yapmak, annem, 'Sen ne yiyorsan ben de ondan yiyeyim,' diyen kızın tam bir tabiiyet gösterip içe ferahlık ve emniyet verdiğini söylerdi," diye yol gösterişini anlatır, gene güler ve planların, çizimlerin, bütün projenin evrakların tamamı bu masalarda olduğu halde karşı tarafın sahte evrakları ile

sevinç içinde bir şeyi kaçırmaktan korkarak yeldir yepil koşuşturmasına gene gülünür, ilâhi, denirdi. Şimdi Alev de kendini böyle bir talip karşısındaki kız gibi hissediyor, bütün taliplerin böyle olduğunu biliyor, sadece akord değiştiriyordu. En uyanığın akordu daha tizdi sadece ama o bunu enstrümanın kendisi hatta icra edenin kendisi sanıyordu. İlâhi. Talibin ne aradığı bu kadar belli iken hele ki evlenmeye de niyetin yoksa beğenilmemeye imkân bulamıyordu. Nasıl olsa iş ciddi değildi. Maksat beğenilmekti. Bu da Alev'i bulunduğu şartları değiştirmeye, kendini değiştirmeye, başkalaşmaya zorlamayacak bir şey olduğundan tek cazip seçenekti. Şansa bakın ki sanatı da bu yumağın içindeydi. Çünkü ne kadar kendini zorlasa, çalışmaya, kendinin üstüne bir şey koymaya muvaffak olamıyordu. Şunları şunları okuyayım dediği kitapları elinde gezdiriyor, can alıcı gördüğü yerlerinden tesir alıp bırakıyordu. Çalışmaya yeminler ederek sabahın köründe kalktığında bile yarım saati geçkin işkence ortasında durur gibi oluyor, tekrarlara, sıradan ama ustalığın bunlarla oluşacağı söylenen işlere daha yaslanamadan yerinden kalkıyordu. Kalkıp ne yapıyordu, kalkıyordu, elinde tutmuyor, aklından geçiriyordu. İşlerin hepsini aklından yapıyordu ve bunu şaşılacak kadar düşünerek yapıyor, ne denirse ne ile karşılaşırsa ne yapacağını inceden inceye tartıyor, elindekilere ona uygun bir sanat sunsunlar diye bakıyordu.

Adil ise tedirginlikten örülmüş incecik bir şey giymiş de geziyor gibiydi. En basit temasta sökülüyor, eve çıktığı gibi döndüğü görülmüyordu. Eski alışkanlığı ile her gün başka biri olmaya da tam mecal etmeden dünden yıprandığı ile bugünden bir şey üstüne örtüp geziyor, karmakarışık duruyordu. En baş üstü devrildiği hal ise en sık başına gelen yakınlık görmek ve bulmak için ne yana gittiyse oranın dilinden ve tavrından olmaya çalışıp benzemeye çalıştıkları tarafından çirkin ve uyduruk addedildiği andı. İnsan en çok kendinden hoşlanmıyor galiba diye düşünürken kendi de zaten hiç beğenmediğine benzemiş hemen o sanılmış ve kenara tanımlanarak konulmuş olunca sabahlara kadar döne döne helak oluyor ve yeni ismi eski onlarca isminin yanına bir Güney Amerikalı çoban ya da Kızılderili gibi

bitmeyen bir çağlama veriyordu. Babasına hemen hiç yanaşmıyordu, annesine de ataşe seviyesinde cevap verip ya da soru sorup odasına kaçıyordu. Alev ile ilişkisi de durgunluktan ve içine yeni bir şey almamaktan adı olup sesi soluğu çıkmayan görenin şaşırdığı kurumuş ama ünlü nehirler gibi, "Aaa... dedikleri bu mu?" dedirtip, "Evet," cevabını alıyordu. Ve bir evet daha tüm olumlu karşılığını bir ödün ya da ödünç gibi verip uzaktan tuhaf bir duygu ile hayır'a bakıyordu. Alev gerçi yanına sık sık gelip adeta Adil'deki bazı tuhaflık gördüğü halleri, sözleri, meşguliyetleri sanki süpürge gibi çekiyordu. Alev için gerçek orijinal hem de sıkıntısını çeke çeke ve kendini zerre bilmeyerek Adil idi. Onun bir şarkıdaki ufak bir bölümü çevire çevire yirmi otuz defa dinlemesi, bir şarkıdaki varla yok arası üç saniyelik piyano sesinin kasette hangi dakikada geleceğini not edip orayı ayakta beklemesi, okuduğu bir şiirdeki tek bir kelimeyi bir hafta on gün dilinin üstünde gezdirmesi, insanlardan kaçışı bana gelsinler diye tuzak kurarak, yem olarak da kendisini koyup düşen olunca yemin avı yemesi gibi de değildi. İnsanlardan gerçekten kaçıyor, gerçekten korkuyor, gerçekten ürperti duyuyor, odasına gerçekten can havli ile yuvasına girmiş bir köstebek gibi soluk soluğa yuvarlanır gibi düşüyor, dönüp yuvanın kapısından bakıyordu. Alev bütün gördüğü sözde orijinallerin ve annesinin orijinal telkininin bir muvaffakiyet şekli olduğunu artık aşikâre anlıyor gerçek orijinalin ahali tarafından görülemeyecek ve acılı halde olduğunu, görebilenin de bunu pek hayra yormayacağını seziyordu. Ona öyle geliyordu ki orijinallik aslında çok ham bir şeydir ve çok iyi işlenip anlaşılır ve hayran bırakır hale sokulmazsa annesinin dediği muvaffakiyet derecesini bulamaz. Gerçek orijinal hasta gibi illetli gibi marazi bir haldedir ve bunun bedelini gerçek bir hasta gibi çeker, hastadan kaçılır gibi de kaçılır yanından. Ama işte muvaffakiyet sırrının normal olup hastanın hastalanmadan hastalık belirtilerini üzerine almak olduğu duygusu gelip ona yapışmıştı. Derken bunun farkına neredeyse çocukluğun en geri safhasında bile vardığını gördü. Öteden beri Adil'in aslında bir yediveren ya da çok yıllık bitki gibi hep açan ama bakımsız, doğru yere yerleştirilmemiş, tanımsız, bah-

çesiz, kenar köşede duran ve sahibine bir şey sahibi gözüyle asla bakılmayan çiçeklerini koparıp koparıp kendi başına takmıştı. Ben, diye bunu birkaç kere düşünmeye başlamış ama tekrar ve ikrardan hoşlanmayarak bırakmıştı. Ben iyi bir toprak, iyi bir tohum, iyi bir bahçevan değilim ama iyiyi, geleceği ve faydalıyı çok erkenden gören bir tüccarım. Evet orijinallikler tüccarıyım, dükkân benim değil, dükkânım yağma ve satmayıp sergiliediklerim, satmayıp değiş tokuş ettiklerim, ürünlerim sanılanlar başkalarının sıradan şeylere ve şekil alıp böylece paha kazanıp artık erişilmez olanlar değil, nüveler, fidanlar, incecik filizî kırılıverecek gibi duran dünyaya bakarken boynu bükülüveren yaban çiçekler, daha bebekken dağlarda görülüp vahşidir ne olsa diye vuruluverilen vaşaklar, tedirgin kıvrak gelincikler, yaban kedileri, yavru kaplanlar... ağızlarından dünyayı hazmedememenin kanı hafifçe akarak çenelerini boyayan, iki avuç bedenlerindeki hafifçe şişkin karınlarında ne desenler. Vuruluverdiğinde sebepsiz denecek fevrilikle başında yarı memnun yarı şaşkın varla yok arası pişman bir kalabalık ve kalabalığın pişman olmasına mani olmak için soluk soluğa gelen dünyanın negatif kutbunun bir üyesi, vaşak ne kadar güzelse o kadar çirkin, yaban kedisi ne kadar kendine aitse o kadar dünyaya ait bir mel'un. Dünyada hiçbir çirkinlikten pişman olunmaması, her cinayetin aslen hak olduğunun katile vaz edilmesi, her yüksek duygunun afakîdir diye yere indirilmesi, düzenin değişmemesi için taştan kayadan sağlam duran o eski kadim, meleklerin ürktüğü cins, "Yine mi ondan yaratacaksın," diye Allah'a sorulan, demek ki dünyanın en eski âdemlerinin en vahşisi olan soy, "Bunlar şimdi kümeslere, ambarlara dalıyorlar, ne bulsa boğazlıyor, batırıyorlar, iyi yaptınız," diyerek güneşin altında yarı sert yarı topaklanmış toprakta yatan vaşağa ayağıyla da vurarak öleni taş seviyesine getirip başka bir duyguya kapılmak üzere olanlara nerede olduklarını hatırlatan ve bunun rahatlığını sırtlarına bir keçe ehram gibi seren o cins vazifesini yaptı. Hind'in, Yahuda'nın, Enes Nahai'nin, Salome'nin... gözü arkada kalmadı, bildiler ki dünya eski dünyadır, kendileri de hâlâ kefenin bir yarısında ve gözlerini tekrar rahat yumdular.

Alev oldubitti zevkli bir kızdı. Dar imkânlarına, az görmesine rağmen iyiyi bir görüşte tanır ve artık onunla aşinalık ederdi. Kötü, basit ve çirkine de horgörüsü vardı. İyiyi öz malı hatta hep onunmuş da ayrı düşmüş sayardı, kötüyü ve güzele karşı kendine o vakte dek perde olmuşu bela sayardı. Güzelden başka, asıl başkaya hayrandı. Bir düzen ve ilahi torna hem her çeşit vaat hem her çeşit korku ile hem müşteri bilineni talepten yorulmaz daha güzeli bile elinde eğip büker de sonra da dudak büker iken başkanın nasıl ve neden ortaya çıktığına anlamadan hayrandı. Adil'e baktıkça onun kendinden habersizliğine, onda olanın binde bir taklidinin dışarıda ne pahalara satılacağına hayret ediyor ve bunları elinde olmadan topluyordu. Bir mimik mi, atıyordu göz kenarına, bir cümleyi ipe asar gibi elleriyle silkeliyor mu, koyuyordu omzuna bir kahveci peşkiri gibi, aklında kaldığı kadarı ile birkaç dize mi, bak aynı ben diyerek okuduğu, alıyordu ezberine. Adil'in şiirden birkaç dize okuyunca kıpkırmızı kesildiği yanaklarından iki dilimi bir Şeker Ahmet Paşa natürmortu gibi duvarına asıyor, yanakları kızaracaksa bu şekilde kızarmasına çalışıyordu. Ve bakıyordu ki bunlar bu sermaye, bu sahibinin odasında, dünyasında sadece ona saldıran ıstıraplar, dışarıda bir süs bir tezyinat olmuş, yeter ki öz sahibinden aşıran şimdiki emanetçisi sahibi kılığına girsin de onları süs bilsin ama bildirmesin, ıstırap olduğunu bilerek paketi ona göre dizsin.

Alev buna sebep her gün Adil'i birkaç kez yokluyor, zorla konuşturuyor, ilgilerine bakıyor bu suretle adeta günlük çalışmasını yapıyordu. Adil de gördüğü hoşgörü sebebi ile kendi daha alt katmanlarını az da olsa açmaya, bir sözün yarısını hep saklasa da kalanı göstermeye başlamıştı. Zihni diri Alev bu saklanan sözleri kendi tamamlamayı onlara cümle katları çıkarak kendi müteahitliğinde şekil verip önünde durmayı çok seviyordu. Ne olsa onun da Adil'den aldığını az çok kendine ve dünyasına benzetme zarureti vardı, bir de cinsiyet farkı. Böylelikle ketum Adil ona bütün ipucunu vererek işini daha kolaylıyordu. Okuldaki istikamete bir motor sürücüsü gibi sadece ileri bakarak ve gideceği yere önce başını çevirerek bakıyor ve sonrayı

kendi emniyetinde gideceği menzilde tasarlıyordu. Karaköy'de vapurdan inip okula kadar yürüdüğü on beş yirmi dakika hep bu menzille örülü, bu menzil o yolun muhakkak konusuydu. Çok genç olmasına rağmen hayat önünde tabakalanıyor, hem geçmişi hem şimdiyi hem de çoktan doğmuş bulduğu geleceği aynı anda sıkıntı olarak çekiyordu. Hatta en çok geleceği çekiyordu. Şimdi yürürken on sekiz yaşında sanki kırk yaşının ikiye ayrılmış halinde bir o tahtaya bir buna basarak her ikisini de adımlıyor, kırk yaşında göreceklerini görüyordu. Her şeyi çok hızlıca gözden geçiriyor ve onun olağan sonrasına ulaşıyordu. Sonra, muvaffak olanlarda bile böndü, müthiş bön. Başarılar ve yolunda giden işler böndü, geçip gelinen yer dudak bükülecek ve çok konforlu bir seyahatten gelene bir yol yorgunu ve meşakkat çekmiş kimse gibi muamele yapılamayacak, yol, hakkında konuşulamayacak olandı. Bunlar önüne seriliyordu. Başını önüne eğdi ve dertlendi.

Adil hem tümden içine çekilmiş gibi yaşıyor hem de kendini sanki dışarı salması an meselesi olan bir yerde tutuyordu. Ahalinin muhatabını tartması, eder biçmesi ve ona göre elini, kafasını uzatması varken, o yuvasından, kabuğundan hiç çıkmayacak gibi duran Adil'e kırgın ve onu cezbedecek bir söz atmak, biraz eğilip bakmak bile ortaya fırlamasına sebep oluyordu. Bu hız ve fırlayıverme sebebi ile öyle kolay bir lokma görülüyordu ki bu kadar hızlı yutulduktan hatta hazmedildikten sonra ederi artık düşünülmüyordu. Eder, pahasını önüne asan ve söze bile onunla ve pazarlıkla başlayan kimselere ait bir şeydi. Bunu yapmayanın ederi olmadığı gibi edersize yapılanın suçu, ayıbı da yoktu. Yaptığını sonradan düşünmek, onu yıllar sonra önüne çekip bakıp da bir eyvah etmek, bir yanık kokusu, bir çıtırtı çıkarmak belli ki o kadar az, öyle nadirdi ki bir hakkı sonradan gören, ödeyemese de fark eden kendini borçlu ve acılı ama bir o kadar da küçüleceği yerde büyümüş hissediyordu. Günahını fark edenin günahsıza tepeden baktığı yerde yani dünyada büyük de o oluyordu demek ki.

O herkesin her şeyi iğfal etmeye geldiği dünyada kendini bedava sunandı. En çok sıradan olduğunu anladığı birisinin yanı-

na rahat fırlıyor, ona karşı güven duyuyor, sıradanlığı karşılığı daha zararsız bir ilişki kuracağını zannederken o çok sıradanın içinde öyle olduğunu bilene rastlamadığı gibi her yerde herkeste olana sonradan gelen soy olduğunu fark etmeyerek cevhere sahip olduğu zannıyla gerilenler Adil gibi onlara hürmet ve sıcaklıkla yanaşanı tümden hakları ve esas hayatlarının devam şekli sayıyorlardı. Bu ahali moda olanı bile fark etmiyor, o sıra ve devirde en moda olanın içinde ama o modanın mucidi ve tek temsilcisi oldukları zannı ile sarhoş gibi yaşıyorlardı. Bütün düşünceleri, sözde farklılıkları, aldıkları, verdikleri, yedikleri, dinledikleri, takındıkları tavır ve nefretleri tam ve sadece bu modanın hareketi ileyken ne modayı ne modanın yavaştan demodeye düşüşünü ne zaten çoğunluğun aynı şeyi geveledi̇ğini fark ediyorlardı. Modayı bizzat sürükleyip bir modada oldukları idrakinde değillerdi. İnsanların tesir aldıklarını, bu tesiri kendilerine sıvadıklarını fark etmeyişleri ve başka binlerceyi de aynı görüp duraksamayışları, kendilerini bu aynılığa hiç değilse aynı bakmaktan bile ayıramayışları Adil'e de bu kalabalığın bir ya da birkaç kişi olduğu ilhamını verdi. Çünkü her bir, bir diğerlerinin zerre umurunda değildi. Demek ki ayrılığı hissetmiyordu çünkü aynıydı ve acı muhtemelen bu yüzden pek yoktu. Kendi hali pek perişan olmasına rağmen ahalinin yani halkın yani emsallerinin tuttuğu ve tutunduğu şeylerin ve hayata onları mandalla tutup sallayan şeylerin uydurukluğu ona hem bir ömür bu uyduruğu seyredeceği bu uyduruğun uyduruk sözleri, sanatları, siyaseti, ucuzluğu ve aslında hiçoğlu hiçliği ile kozalananların sıralı geçidi olacağı bildirisini hem de Adil'e nasılsa bir yedek omur verdi. O da Nuhu gibi üniversite biterken bu yeni çıkmış omuru ile azcık başını kaldırdı. Zaman içinde asıl farkın düşmede değil, sonraki kuru idrakte olduğunu bu tatsız hallerin önüne diktiği taşlara baktığında bir ayakbasacağı zemin oluşturabildiğini hayal meyal sezmeye başlar gibi oldu. Bir hayret, en büyük hayret de cümlenin sahibineydi. Cümleyi yani bir varlığı bulup varlığına ikrar verecek cümleyi en yüksek kelimelerle kuran, adeta bir vahye kendi benliğinde tanıklık eden hem de vahiy kâtibi olan kişi ertesi güne en

çok üç güne bütün o keşfedip açığa çıkardığı hakikate hakaret edebilen, küfredebilen, en mukaddes dediğine sövebilen ayakaltına alabilene dönüşüyordu. Orada Adil duruyordu. Bunu görüp işittiği vakit duruyordu. İnsanın da hakikatten yüz bulması vardı. Her yüz yüze gelinen hakikat cümle halini yani bir yapı halini alsa bile o yapıyı kuran o binaya girebilecek kişi değilse onu dışarıda bırakıyordu. Başlangıçta Adil bunu cümleleri kurabilenin küfr-ü inadisi gibi görse de yavaşça hakikatin de yanına alabileceği sadık ve kalbi terazili kimselere ihtiyaç duyduğunu ve kendini bulup çıkaranı bile sahibi kılmadığını, bu kişilerin de zaten oynak kalpleri ile bir gün önce gözyaşı dökerek söyledikleri şeylere bir sadakat taşımadıklarını, hatta itiraf ettiklerini ertesi gün itlaf edecek kadar kendi kendilerinin adeta oyuncağı olduklarını gördü. Kişiye kendinden başka oyuncak gerekmediğini, başka aldatıcı başka yanıltıcıya asla ihtiyaç olmadığını şaşarak bir kuru idrak ve ayılma anında gördü. Söz inşacıları, cümle kurucuları önünde sadece malzeme depoları halini aldı. Sözü söyleyen ve sözün sahibi kimse, hakikatin de içine kabul ettiği her kimse ve her ne ve kim ise onun onların o olduğunu anladı. Sarhoşluk ıslaktı idrak ise kuru. Islaklık bitince idrak kuruluktan yeşermeye, nemlenmeye başladı. Zevk ve heyecanı sarhoşlukta bulurken kurunun sıcağı içini sarmaya başladı. Zevk yön değiştiriyor belki yön buluyordu, belki yerini buluyordu. Üniversite bitmişti. İçinde onlarca zıplayan, sıçrayan, hoplayan, yüz bulan, yüz arayan benlik birkaç taneye inmiş, Adil uzun suskunlukların hayatı hayretin gerisinde ve bir şiirin içinde arayan yanının kenarına çıkmıştı. Şiir artık bir ideal, şair ideali bazen gören gördüğünün dışında da yaşayabilendi. Şiir yani yazılı olmayan duyuş şeklindeki şiir hakikatin varlığını gösterip kendini vermeyen bir çeşit iradeydi. Adil'in içine söyleyebilmenin sadece güzel olduğu ama asıl güzelin bir varlık olduğu sezgisi ağır ağır çöküyordu. Arkadaşları güzel sözlerin kıyısında pek çirkin duruyorlardı. Onları çirkin gören gözü güzeli de muhakkak görecekti. Eline bu âsâyı aldı ya da onu elinde buldu. Hakikat söylenip geçiverilecek ertesi gün sövülecek bir şey değildi, değişilecek bir şeydi.

Üniversitenin başlangıç senelerinde adeta çok hafif kıvamlanmış bir sıvı gibi olan, etrafına korku ile karışık samimi bir dikkatle bakan ve dinleyen Adil'i aldırışsız, isabet ettiği yere bakmayan hor sözlerle hırpalıyorlar ama birbirlerini kuyumcu terazisinde ölçüp 0,01 mg birinin bir şeyi daha fazla ise o, fazlası olan, bunu ödeyecek olanı bulmadan kendinden koklatmıyordu. Adil inceldikçe iyice su gibi sızdığını ele avuca değil, ya ahşap aralarına ya toprağa karıştığını duyuyordu. Üstelik ikinci senenin sonunda hâlâ bir yeni karşısına çıkıp da güler yüzü ya da anlar gibi duran hali ya da Adil'e biçtiği bir değer olduğu evhamını ona verirse gene kabuğundan çıkıp bunu da görüp öyle su biriktirir gibi birikiyordu. Zerre kadar hayalin ya da hakikatin yanlarına inmeden havada tozuyup tozuyup uzaklaştığı ya da onlar gittikten sonra yere indiği duygusu gözlerine iniyor, hayat gözünden iyice yere iniyordu. Okumayı artırıyor, dinlemeyi artırıyor, etrafında gerçek olarak tek numunesine rastlamadığı her sözden, her nağmeden haberdar oluyordu. Gerçek ile ilişkisi zayıfladıkça kırılganlığı artıyor, fark ettikleri büyüyordu. İçinde sanki gizli ilimlerden bir çıkın saklanıyordu. Yanlarında durabildiği birkaç arkadaşı vardı ama onlar kalplerinden ziyade birtakım alışkanlık ve hayat tarzı sebebi ile insan içine karışmayan, karışmadıkça kalabalığa öfke ve horgörü biriktiren kalabalıktan sanki bir talihsizlikle ayrılmış da talihine söveceğine kalabalığa söven kimselere çok sık dönüşen kişilerdi. Ama sözlerinde çok ender Adil'in içinin gittiği, canlı bir insandan duymaya canını vereceği birkaç cümle ile kırgınlıklarını ve hayatın solukluğunu ifade ettiklerinde o iki cümle için iki senelik bağ örüyor, genel hallerine hep o iki üç cümleden açıklamalarda bulunuyor, ne yapıp edip o cümleleri kaybetmemeye çalışıyordu. Çünkü asıl arkadaşları o birkaç cümlecikti, hatır ve muhabbet onlaraydı, onları bulup da tutup da süzüp de önüne çekebilmiş, söylenirken tanıklık edebilmiş kendi benliğineydi. Cümlelere, kelimelere hatta harflere kadar küçülebiliyordu bakışı, kalben inip de bakışı. Ama bir kelimenin ona geçip de büyürken cevherliğinde bilmediği bir ışığa bürünüşü, gece işittiği cümlenin gün ışığına geçişindeki bambaşka hali de oluyor-

du bazen. Geri çekilip baktığında aynıyı bulamıyordu pek zaten. Andı sözün verdiği büyü, bazen uzayan genişleyebilen bir an, bazen de sadece bir an. Cümlenin ağ örtüsünde ve idrakinin sarhoşluğunda yalpaladığı zaman hayatı gerçek bir sarhoşlukla gördüğü zamanlardı. Ayılmaya döndüğünde ve idrak küçülüp seyreldiğinde gün başkasının günü, zaman, sahibi kimse gene onun, sarhoşluğuna düştüğü cümleler bir aldanış pınarıydı artık hâlâ ışıldayan. İçinde olduğu halin içinde bir vida gibi döndükçe yerini hırpalıyor, sarhoşluğa daha çok uğruyor ama her sarhoşluktan da bir çıkma hali oluyordu. İnsan, görünüyordu bir yandan, her karanlıktan, alacakaranlıktan, hareketten, sözden dışarı insan görünüyordu. Adil bazen, "Tamam ama sen hiç mi şu adamın gözlerine sözlerine bakıp da bir şey anlamadın?" sorusuna muhatap olacak olsa hatta bazen olduğunda tuhaftır, "Hayır, bilemedim, göremedim, bana fevkalade ve inandırıcı geliyordu," diyemiyordu. Sadece kendine çok kısık bir iç ses ile, "Biliyordum da inanmıyordum da, beğenmiyordum da ama işte yaşıyordum. Hislerimin ve düşkünlüğümün gerçek bir hatıraya ihtiyacı vardı, bile bile yaşadım, yani buna müşteri oldum. Herkes mi acaba kendi sefalet fidanlığında boy verir?" diyor, derken bu müşteriliğe talip olmasaydım o halde ne olurdum sorusu içini kazıyarak iniyordu. İçi varla yok arası havadar bir yer bulmuş gibi, "Ne olurdum anlamazdım hâlâ. Günah, ibadetin ve yakarışın tepesi gibi, sanki oraya çıkınca aşağısı düzlük bir seccade gibi oluyor. Şeytan sanki bazen başka bir oluşa geçmenin kapısını açıyor. Bakmak lazım ama sonrasına. Her şeyin vardığı yere, aldığı aldırdığı şekle bakmak lazım. "Mümkün mü?" diyordu kendi kendine ben o halin kelimelerine ve cümlelerine hakikatine dokundum, onlar bana harf harf indiler, bu acıyı içime serdiler. Sonra ben onları kullananı görünce, onun bende, bedenimde kullanılışını görünce onu görmüş gibi olmadım ki, oyun gibi değildi ama gerçek olmadığı da belliydi. Yine de can yakıcıydı rüya gibi belki de. Yine tesirli, yine akılda kalıcı ama hakikat değil de, kılıf gibi yine de. Her şeyin kılıfı var, ne tuhaf. Kılıflar korumak için mi, soymak için mi?

Pozlar iniyordu arkadaşlarına, kendisi de poz değilse de o pozların muhatabının tavrına bürünüyor, bir an bir resme bakar da beğenir gibi oluyordu. Üniversite boyunca geçiciliği bilinen bir tanışıklığa kalıcı muamelesi yapıldığı intibaına sık sık kapıldı. En yakın arkadaşının en hain çıkacağını gizli bir sezgiyle hissediyordu. Kendini en çok ona hissettirmişti ve arkadaşını hissetmekten çok söylediklerine, tutunur gibi tutulmuştu. Bir kişi, yalnız kendisi daha bir şey etmiyordu dünyada, bir ek, bir âsâ, bir gölge, bir el, başka bir kalp her ne ise lazımdı, bunlarsız olamıyordu daha. Bunları onda tedarik ettiğini düşünüyor ve evine sadakat gösterir gibi ona da gösteriyordu. Duyduklarını okuduklarına benzetiyor, onu kalbindeki diyaloğa benzetiyordu. Arkadaşı bu mayinin içinde Adil'i tutan bir büyüyü tekrarlayan bir tılsımcı gibi duruyor, tutan yerlere beton döküyordu. Adil kontrolünü kaybettiği, içindekileri dışındakilerle değiştirdiği bir tünele girdi. Arkadaşı dışındakileri özü saymasını öğretmiş, yeniyi eski bildirmiş, astar ile asıl yamalanmış, bu yağmada Adil hem yağmalanmış hem bizzat kendini yağmalamıştı. Düştüğü bu yabancı ülke bu övülen diyar kalbinin ve bedeninin anına hitap ediyor anın sonrası müthiş bir kâbusa dönüşüyordu. Bazen kâbusu bizzat hal kabul edip yumuşatabilse de içine serili ilk halı ayaklarına değince çarpılmışa dönüp kendinden dışarı fırlıyordu. Bir hayat başka bir hayatın başına geçirildiğinde başa geçen çoraba dönüyordu. Arkadaşının hayatı kendi başına geçen gibi bir çorap değildi. O onun içinde her nasılsa çeşitli vasıtalar kullanarak, çeşitli inanışları peşpeşe dizerek, kendini her gün bir başkaya geçirerek yaşayabiliyor, bunda memnuniyet ve bir görkem buluyordu. Adil de onu bazen böyle bir ihtişamda görüyor, kendi kısalığını gölgesinden seçiyordu. Bazen de bu vasıtalar, karışıklık, üzerinde hiçbir emeğin verilmediği, gözyaşının değmediği günlük inanışlar sağa sola atılmış faydasız ilaç kutuları gibi sızmış birinin odasını resmediyor, iki gün aynı duran bu tuhaf benliğin bir başkaya göçmek için gösterdiği seyyah çalaklığına mı hayran kaldığını ona düşündürtüyordu. Hayranlığın kayganlığa değil, sabitliğe olduğu sezgisi içine girdiği tünelde, hızla geçen

duvarlarda ona görünüyor, dağlar, sebat eden tabiat, dünya ne yana gitse kendine sadakat duyan ve bir gün gelip onu güzelleştirenin yanında İbrahim'in, "Geçip gidenleri sevmem," sözü beyninde güzelleşiyordu. Ama bu sadece çektiği acıyı ve bu göçtüğü yerin yabancılığını artırıyor, kendi acısı arttıkça muhatabı onu daha hırpalıyordu. Dördüncü senenin sonunda öyle bir hale geldi ki kendini değil, sıvı duymak zaman zaman bakarken görüp kaybettiği bir halüsinasyona dönüştü. Kendini tümden, kendi gözünden, dilinden bile kaybetmişti. İpler inceldi, inceldiği yerden kopmamak ister gibi ip bile bir oyun oynamak istercesine incenin üstüne kendini döne döne sardı, inceye, kopacağa daha zaman verdi. Adil beynindeki sürünün çobanlığını hatta köpekliğini de kaybetmiş bilmediği dağlarda kendini zaman zaman görüyor çoğunlukla birini görüp de el sallayacakken onun kendisi olduğunu uzaktan fark ediyordu. Ağır bir zehirlenme geçirdi. Sonrasında birkaç aylık rehabilitasyon için o bilindik hastaneye yatırıldı. Doktorlar ona da babasına da çevresini tamamen değiştirmesi gerektiğini söylemişlerdi. Adil bunu duyduğunda çevrem ne acaba diye düşünmüş, düşünce ailesi, sevdikleri, işi vs. diye sıralanan ama bunların hiçbirine sahip olmayan bir kimsenin duyduklarına yine de peki demesi gibi azalacağın yerine bir daha büyüğü sırtına çarmıh gibi çakmıştı. Yine de üç ayın sonunda evine dönüp altı ay kadar evde odasında yatmış, değişecek bir çevre, değişecek bir hayattan ziyade neyin değişip ne olacağı ağrısı ile şimdi indiği yer toprağını yaşanabilir bir yer bulmada çektiği yabancılık, yabancılığı tahammül edilemez derecede çoğaltmıştı. Hemen hiç oturmadığı sofra, annesini yeni tanır ve görür gibi oluşu, babasının halleri, kızkardeşi, kum beji perdeler, yerde bin desenli halı, metrekare hesabı bir alan, sağ tarafı çökkün yatağı, kırışıp duran çarşaflar, ateşten bir yorgan, su bardakları, bazen televizyondan ya da radyodan kulağına gelir gelmez dehşete düştüğü başka türlü şarkılar, camdan gördüğü gidenler, gelenler, akanlar, sürünenler, sesler, olağandışının sesini kısan sesler, pazarcı çığlıkları ile nevresimler, çeyiz takımları, örtüler, kavanozlar, tencereler, kalaycılar, hurdacılar, seyyar tesisatçıların, "tamirci

muslukçu" avazları... Okuduğu şeyler ile arasına giren mesafe, dinledikleri ile arasını açan havale, artık inanmanın ve o yönü adımlamanın atacak adımı kalmayışının yanında gidilecek tek sesin sokaktan duydukları oluşu arasında bir gece milyonlarca tereddütle geç vakit arkadaşını aradı. Telefon çalarken kalbinin gümbürtüsü heyecan mıydı, korku mu, başına geleceği duyacak olmanın isteksizliği mi bilemeden beklerken telefon açıldı. Ses neşeli denecek bir tonda, "Nerdeydin?" derken Adil bunca zamandır aranmayışına teessüf ile hastaydım, hastanedeydim, evdeydim, yatıyordum'u hızlıca sıralarken ve sıra tüm zamanların değneği ile ona bir sıra dayağı atarken yine de bir başka türlü söz bekmenin kapısına gider gibi ruhu başka yöne geçti ve duyacağına kendini verdi. Arkadaşı sesini sabit bir yükseklikte tutma gayreti ile, "Olsun, verilmiş sadakan varmış, bunlar geçecek," diye söyleyince Adil kendini teneke bir sadaka kutusuna atıp o kısa çınlamayı dinledi. Sonra salladı. Arkadaşı ne diyeceğini düşündüğünü belli etmemeye gayretle, "Daha güzel günler görüp yaşayacağız," diyerek işittiklerinden çok etkilenmiş ve konuşamayacak hale düşmüş hali verilmeye çalışılan ama bu çabayı da örtmeye çalışan insan telaşesinde sesi değişmiş bir müteessir hıçkırığı ile telefonu pat diye kapattı. Adil odasına geçtiğinde içinde müthiş bir yırtılma sesi duydu. Ardından yere bırakılan heybeler, park edilen araçlar, dizleri üstüne çöken bir devenin yumuşak ağırlığı, tüm zaman onunmuş gibi başını ağır ağır çevirişi, tozun kalkıp inişi, kumun havada uçuşu, esinti ile iki üç kez yavaşça kıpırdayan kitap sayfası. Kafasının içine ateşten bir, "Daha güzel günler göreceğiz," cümlesi düşmüş, dokunduğu yeri beyninin her yerini yakıyordu, işte beyin sapını da tutuşturmuştu şimdi. Yatağına bir uzanıyor bir zıplıyordu. Bütün arkadaşlıkları hayatın güzel olmadığı, yaşanmaya değer olmadığı zemini üstüne ve gökyüzü altına kuruluydu. Adil'i hayatın beş para etmezliği ile ilgili kırgın boynu bükük sözlerle, bu sözlerin bindiği düşünceler, şiirler, haller ile başka etmiş, buna dayanmak ve görmemek için de ne yapıyorlarsa yapmışlar, Adil o hal ile ne oluyorsa olmuştu. Her gün kendini bir başka halde bulan bir kayıp. Şimdi bütün beş para

etmezliğin vurduğu, kendisinin ceset gibi kıyıya vurduğu yerde hayat övülüyor, gelecek güzellik bekleniyordu. Hayatında ilk kez kendine canı içinden çekilerek acıdı. Öyle bir acıdı ki bir aldanmanın en acı ve zehirli suyu içinde dikenler varmışçasına boğazını yırtarak iniyor tekrar çıkıyordu. Başını yerinde tutamıyor, bedeni her bildiğini unutmuş bir tuhaf kütle halinde sallanıyordu. Bu hal ile sallanarak kapıya çıktı. Kimseye görünmeden ayaklarında terlik bile olmadan dışarı akar gibi çıktı. Saat gecenin kim bilir kaçıydı. Yüzünü nefis bir hava, hoş kokulu bir rüzgâr aniden okşar gibi yaptı. O hale rağmen hava dikkatini çekti. Dışarıda yenidünya ağaçlarının çiçeklenmesinden gelen badem kokuları, uzaktan bilmediği bir ağacın incecik kokusu, temiz ve ferah bir hava vardı. Durmadan içine çekmeye, hıçkırık, tıkanma, öksürme arasında gidip gelirken havayı ondan alacaklarmış gibi elleri ile tutan bir hal ile çok kısa bir mesafede gidip gelmeye başladı. Beş metre kadar mesafeyi o kadar sık gidip geliyordu ki ayakları birbirine dolanmaya, başı dönmeye, tökezlemeye başlamıştı. Pat diye düştü. Rahatladı. Düşerken hâlâ havanın sermestinde kokuyu çekmeye, elleriyle sanki tuturak bırakmamaya çalışıyor, dünyaya ilk kez gelmiş bir canlı gibi anlamaya uğraşıyordu. Düştüğü yer bile, şimdi burnunun değdiği, sanki güzel kokuyordu, hava, yeni kopmuş bir dalın özsuyu, kurumuş yaprak, yağmurla yıkanmış toz, ezilmiş meyve karışımı gibiydi. Onu da derinden içine çekerken burnuna kanla karışık bir ağlama kokusu geldi. Tüm gençliğinde öğlen saatlerini kül tablasında ezen izmarit kokusu, çekili perdeler, tıkanan kulaklar, uykular, olmadık saatlerde uykular, uyandırmayan uykular, kızartma yapılan yağın havada asılı kokusu, kurulanan bezlerdeki o bezi elden fırlattıran koku, bardakların dibindeki, bazen ağzındaki koku, boş şişeyi terk etmeyen kokular, sonra su konulsa suyu unutturan kokular, çakmaklar, kibritler, küçücük paketler, muska gibi paketler, somyaların kokusu, toz, yapışan ter, kitap, zehir kokuları tuzla karışıp bir ağlama kokusuna dönüştü. Koku baştan çok ağırken yavaş yavaş açılıp seyreldi ve nihayet sıcak tuzlu bir suya döndü. Adil düştüğü yeri yer belledi, kalkmaya hiç mecal etmedi.

Nuhu o günü zorla iteleyerek geceye kavuşturmuştu. Hele saat altı buçuktan sonra evde iyice bunalmış ve bazen yaptığı gibi kapıya yakın bir yerde durup zamanı iteleyerek dışarı çıkarmak, bu yapışkan misafirden kurtulup yatıp uyumak için hesap ettiği altı saati saat gece yarım olsun diye iterek atmaya çalışmıştı. Ayakları çıplak, bütün gücü ile açık kapıya doğru zamanı itelemeye başlamış, kan ter içinde bir buçuk saat didinip başını kapıya vurunca o altı saati attığına kâni olmuş geçip kanepeye uzanıp kalmıştı. Gözlerini açtığında saat on buçuktu. Saate bakınca hepsini atamamışım bak iki saat içeride kalmış diye düşünüp eliyle kalbindeki sıkıntıyı yoklamıştı. Sıkıntının sebebi belliydi. Önceki hafta Aziz ile yine sokaklarda yürür uzun uzun konuşurlarken Aziz daha önce de çok bahsettiği benliklerden ve içindeki benlikleri sayıp hatta adlandırmaktan bahsedince Nuhu ona bu kez dikkatini vermiş ve gece evde otururken pek de ciddiye almadan, "Hadi bir kendimi sayayım bakayım," demişti. Önce, "Bir Nuhu da iki ne acaba?" demiş, arkasını getiremeyip, "Aman neyse," diyecekken, kalbine Nuhu'nun halleri, ilham olmuş halleri el ele tutuşmuş yıllar sonra karşısına çıkan bir akraba, aşiret sürüsü gibi uzaktan çekilmiş bir fotoğraftan yaklaşmaya başlamışlardı. Nuhu her kendini tanıtanı tanıyor, onunla ne deyip ne düşündüğünü saniyen hatırlıyor, sen de kimsin diyemiyordu. Kendini halin içine bıraktığında çok eskiler, kısa tanışıklıklar, berbat hatıralar, ince sızılar, kalın öfkeler, o günkü varlık buldukları ve hüküm sürdükleri, sebep oldukları vaktin kılıklarında, Nuhu onlar olduğu sözlerde, fiillerde, bir sürünün içinde, sürünün hepsi kendi olarak ve kendi ömründeydi. Ne kısa ve ne manasız bir şey için benlik icat edilmiş ve o lüzumsuz şimdi anlık bir şehvetle meydana gelmiş gayrimeşru çocuk gibi nüfusa geçmeyi bekliyor, dedikodu ediyor, belli ki yakayı bırakmıyordu. Saatler geçmiş ve Nuhu büyük bir bunalımla saymayı bırakmış ve son çıkan rakamın yanına üç sıfır atarak meseleyi noktalamıştı. Bununla da kalmayıp kendine bir şifa olarak göğsüne asarsa okunacak büyüklükte bir kartonu kesmiş, süslemiş ve ertesi gün Aziz'e, "Azizim, dediğin gibi içimde bir nüfus sayımı yaptım ve insan

değil, kişi değil, vilayet olduğumu anladım. Hep ayrı bir vilayet olduğumu zaten sezerdim," deyip Nuhu, Nüfus: 33.000, Rakım: 2.890 yazılı kartonu boynuna asmış ve Aziz'in, "Aman yapma etme," demesine aldırmayarak o gün sokağa böyle çıkıp gezmiş, yazıyı okumaya çalışanların önünde de durmuş, kendini okutmuştu. Ama gece içine yine bağından boşanmış bir evham hücum etmiş, kendi yakasını tutacak ve oturtacak olduğu her an başka birinin yakasını tuttuğunu fark ederek onu da elinden kaydırmış ve tüm serbest evhamlar etrafında cin sürüsü gibi raks etmeye başlamıştı. Camı açtı, balkonlara çıktı, okudu, üfledi. Darlık, soluk borusunu incecik, havanın tıslayarak inip çıkabildiği bir sızıntı haline getirmişti. Dehşete düşerek kendini sokağa attı. Sağa sola yalpa vurduğunu fark ediyor ama felç geçirmiş kimsenin ayağını kaldıramadan sürümesi gibi halini değiştiremiyordu. Karşı ışıklara baktı. İnsanoğlunun hiçbir şey yokmuş olmamış olmuyormuş gibi yaşayıvermesine içinden bir hayret püskürdü. Hayata o an inanamadı ve inanamazken bu inanamamanın içinde sonsuz bir tekrar olduğunu kendinde gördü. Yine titredi. Ne yana gittiğini düşünürken Aziz'in evine baktı, ışık yoktu. Acaba damda mı diye bakarken damdadır muhtemelen ama hem içerlek hem oturuyor sokağı görmez karşılara göğe bakar diye düşündü. Yine de ayakları o yöndeydi. Gözlerini kıstı. Az ilerde yolun ortasında bir kabarıklık gördü. Çöp mü, bir sokak köpeği mi, düşmüş bir eşya mı diye yaklaşırken bile bir şeye benzetemedi. İyice yaklaşınca yerde dertop yatan Adil'i gördü. Küçücük duruyordu, gerçekten küçücük. Korku ile eğildi. Elini şakağına koyarak, "Oğlum, güzel oğlum Adil," diye seslendi. Ses alamamanın dehşeti soluk borusunu aniden açtı. Az evvel tıslayarak nefes alırken şimdi bir fil gibi hem de sık sık solumaya başlamıştı. Elleri ve bacakları titreyerek Adil'i sarsmaya başladı ve soluk aldığını fark etti. Az da olsa rahatlayarak, "Oğlum ne oldu, araba mı çarptı yoksa düştün mü, başın mı döndü, tansiyon mu, ne oldu?" diye ardı ardına sorup bir yandan kaldırmaya çalışıyor bir yandan, "Oğlum kurban olayım söyle kırığın çıkığın varsa dokunmayayım, yoksa inan sırtımda Kâbe'ye götürürüm," derken Adil Nuhu'yu

tanıyarak gözleri yarı aralık, "Götür," dedi. Nuhu o şevkle Adil'i kucaklamaya çalışıyordu ama değil Kâbe, karşı kaldırıma bile taşıyacak gücü bulup sırtlanamıyordu. Ter boşandı. "Oğlum dur ev hemen şurada babanı çağırayım," deyince Adil yarı aralık gözleri ile, "Hayır, Kâbe'ye götürecektin," dedi ve gözlerini yumdu. Nuhu bütün gücüyle kaldıramadığı Adil'i sürüklemeye bir yandan ne yapsam diye düşünmeye devam ediyordu. Oğlanın eve gitmek istememesinden evde bir hır gür olduğu bir de bu hal ile eve varırsa daha kötü olacağı kanaatine varmıştı. Küçücük oğlan amma da ağır, ben de iyice yaşlanmışım anlaşılan. Zaten Allah'ın yüzüme az da olsa bakmasından işimin bitmiş olduğu belli, yaşarken olmaz çünkü deyip, "İlla son nefese geleceksin," diye bağırdı. Adil titreyince Nuhu toparlandı. Kendi evi hiç uzak değildi ama sürümek yine de çok zordu. Birisi sırtıma vursa yine de Kâbe'ye götürürüm diye daha kendine hitap ederken ayakları, sürüklediği Adil'in ayaklarına dolaşarak yere yuvarlandı. Yan yana yatıyorlarken Nuhu ağrıyan bacağı için, "Oooyy oyyyy," diye ovunuyor bir yandan, "Bu sesi çıkarmak bir yana duymak bile en az elli sene önceydi, ilk düşmede ağzımdan çıkana bak," deyip Adil'in suskun baygınlığına imrendi. "Ne olsa İstanbul'da doğdu eşşek sıpaları, bir de bana bak sesimde Erzurum'un gelmiş geçmiş bütün yaşlı kadın ve adamlarının iniltisi var, tüh," deyip susarken inilti sessiz ama içinden devam ediyordu. Yattığı yerden kendini bir kuş gibi yükselip alçalarak görmek bu fedakâr resmi içine almak istiyordu. O sırada bir motor sesi duyarak başını kaldırdı, elleri ile gördüğü kamyonete işaret etmeye başladı. Kamyonet yavaşlayarak önlerinde durunca içinden iki genç tedirginlikle indi. Nuhu gençlere, "Gençler, gençliğinizin kıymetini bilin, ben sizin yaşınızda ikinizi birden sırtıma atıp Kâbe'ye götürür getirir sevabını yine evliyaya yazdırırdım. Büyük evliya küçük evliyalar olmadan, onlarsız bu kuvveti bulamaz. Konevi hazretleri o çekmece kadar çilehanede işte benim gibilerin önden arkadan gönderdikleri ile kırk gün durdu. Hadi sıra sizde, ikimizi de sırtlayın evim aha şurası," diye eliyle işaret etti. Zayıf, çelimsiz ama büyüğe bir şey demeyi aklından geçiremeyen gençler size

ne oldu bile diyemeden eğilip önce Nuhu'yu birinin sırtına yüklediler. Nuhu, "Yaa gelen imdada bak, işte, günaha giren kul, hayâ eden yine Allah'tır," deyip sırtına bindiği oğlana, "Ben de az âdem ejderhası değilim değil mi, kırdım belini herhalde," diyerek bir cezbe vermeye bu suretle aniden yere bırakılmaya mani olmaya çalışıyor, bir yandan, "Yunus eydür gelin kadrin bilelim, fırsat elde iken tevhit edelim," diye bestesiz söyleyip duruyordu. Nuhu evinden içeri güç bela girebildiğinde çok değil, yarım saat önce bin darlık ve bunalma ile terk eder gibi fırladığı evini bir Selçuklu şifahanesi gibi gördü. Gözünde duvardaki boya çatlakları çift başlı kartallara, kabarmış yerler kabartmalara, sirenlere, sfenkslere dönüyordu. Nuhu, "Ah ödülü öbür tarafa bırakıp belayı vermede çok acele eden rabbim, sonra da diyorsun ki insan aceleden yaradılmıştır, çok acelecidir, neden acaba? Senin nefesinden, senin," diye yüksek sesle ama gene başına bir şey gelmesinden endişe ile sesini latife ediyor tonuna getirip ses titreşimini bile bir elektrik teli gibi aman fazla yükselmiş olmasın, hoşgörü hep zaten hoşgörülebileceğedir, diğeri olsa Hallac-ı Mansur böyle olmazdı. İbret al Nuhu, hayat bir ibrethane, diye düşünürken şifahane gördüğü evinin salonundaki güzel reyhanî levhaya gözü takıldı. Kırk yıllık, Divan-ı Kebir'den bir beytin yazılı olduğu levhasında şu anda aynı istifle, "Şeytan da hasta olunca aziz kesilir," yazılıydı. Nuhu gençliğinde olsa günlerce düşüneceği, tesiri altında kalacağı bu şahsi tecrübeyi şimdi birkaç saniyede okuyup geçti. Geçerken bütün gençliği ve evirip çevirdikleri de sırtında binlerce kez düşünülmüş en olmadık yerlere konulmuş sonra indirilmek zorunda kalmış eşyalar gibi artık sadece sahibinin sırtındaydı. Nuhu, "Amma yukarı çekerdim her şeyi, kendimi tabi ki, bir çekenim var zannı ile elbette. Artık ömrün şu ahirinde neyse ki çekilsem bile en tepeye orada kalamayacağımı biliyorum. Benimle bizzat uğraşılmadığını, bu acıyı neyse ki biliyorum," derken kapının önünde bir patırtı duydu. Gençler Adil'i sırtlayıp getirmişlerdi. Nuhu onu tekrar o halde görünce ilk ürpertisine döndü. Kendini bırakıp, "Aman çok zahmet oldu delikanlılar, vallahi ne desem az. Delikanlılık da böyle işte, senin

kanın kaynar ondan ihtiyarlar, hastalar istifade eder. Her şeyin faydası başkasına, meyve sebze de kendini yemiyor ya," derken gençlerin yüzünde bir sıkıntı gördü. En sevmediği şeydi kendisinden sıkılan insan görmek. Bunu görmek değil, gömmek ister, gömdüğü yerde tepinmek isterdi. Mecburen gömeceği tek yere, tek küreğe, cebine uzandı. Gençlere onların umacağının iki üç katı parayı içinde yangınlar tutuşarak ama hiç belli etmeden büyük bir tatlılıkla uzatırken gençlerin yüzü az evvelki sıkıntıyı bir depremle yıkılmış da hemen yerine yenisi yapılmış bir ifade ile değiştiler. Arkada olanın değişimi daha şiddetli aynı zamanda sanki yıkanıyordu da. Nuhu onları akıllarında yer edecek bir hal ile uğurlayıp Adil'in yanına vardı. Çocuk baygın mı gerçekten yoksa gözünü açmak hele konuşmak mı istemiyor anlamaya çalıştı. "Adil, iki gözümün elifi, hem nazenin hem delikanlı olmak böyle olur işte, dimdik sopa gibi hayvanlar durur, insan her an yere yapışmadadır, bak ne güzel insan oldun, insan oluyorsun, alçağa akar sular denmiş, gerçekten de akış öyledir değiştiremezsin, şehitlikten muzdarip şehit olunmaz, muzdarip olma, daha şehit olmanın sırası değildi deme, insanlığa soyunup sonra da çıplağım deme, Allah bazen insanı öyle alçaltır ki böylece yerde yazılanları da görürsün, okursun, ne denmiş bak ennâruvelel'ar yani utanacak şey olmasın da isterse ateş olsun demek," diye bir yandan Adil'in saçlarını okşayıp söylerken Adil, "Utanacak da var Nuhu Amca, hem de öyle çok ki," deyince Nuhu yine söze hazırlanıyordu ki Adil, "Benim hem de o, dışımda değil," dedi. Nuhu telaş etmeden, "Aman be güzeller güzelim, şu gencin, safın temizliği boş yere zamparaları iştahlandırmıyor, ohh, doya doya utan be, doya doya kendini ayıpla, çok şükür bir kabahatsizim demeyen duydu şu kulaklar, gördü de," deyip ayağa fırladı. Hep yaptığı gibi kendi koluna girip kendi etrafında üç beş çarh atıp döndü. Adil yattığı yerden ona bakıyordu. Nuhu geri yerine otururken, "Bir kimse bir görüşte, bir düşüşte idrak ettiğini lisanı ile yıllarca anlatamaz. Bu hali içine ek ve büyüt, o sana hitap edecek hale gelince karşılıklı sen ve halin dile gelip konuşursunuz, şimdi sakın kurcalama. Böylece zaman sende ziynet bulur," derken

elleri bir sevinç ovuşturur gibi birbirine kavuşup duruyordu. Adil işittikleri ile bir iyileşme hissedemiyor ama anlamadığı şekilde sözün büyü oluşu ona sanki varla yok arası tesir de ediyordu. Söz katmanlandıkça ve doğru söylenen her söz insanın sanki lehine oldukça o da yaralı halini kucaklıyor ve bu çok çok zaman sonra iyileşecek halin sonradan belki ileri yaşlarında bu sefer ona bakacağını, onu koruyup kollayacağını, onun sermayesi olacağını hissediyordu. Şimdi? Değil, şimdi eziyetti ama tombaklanmaya tahammül altın olmaya da, eser olmaya da tahammül gibiydi belki de. O yüzden yine de dinleyebiliyordu, acı duyarak, şimdi bu anlatılanların dünyasına iltica edecek, orada bir iş ve meşgale tutacak, eskiyi unutup yok sayacak, eskisini unutmayanlarca hain sayılacak hatta çıkarcı ya da kolaycı sayılacaktı. Oysa neydi dünya değiştirmek, neydi? Onun yanında beden, cinsiyet, ülke değiştirmek çocuk oyuncağıydı ama o kınayan, muhatabını hiç tanımadan ona durmadan hakaret yağdıranlar yani dünyanın o kadim kalabalığı, onun en zora geçişine kolaya kaçtı diyecekti, en güç yaptığına dudak bükecek, dönüp çalımlanmaya devam edecekti. Adil içinden bu küçümseyip duranlara bir öfke kabartısının vücudunda göz göz patlak verdiğini hissetti. "Ah," dedi yavaşça, "Ah Nuhu Amca, bunlar kaç yıl sürer?" Nuhu eli hâlâ Adil'in başında ama sadece en tepesi avucunda sabit durarak, "Güzel oğlum benim, ömrün kadar sürer, belki ömrün bitince bile devam edebilir ama inan, inan bana başka yolun yok. İnsan ile iştigal etmek ona kendinden bir hudut çizmek zordur. O hudutta güzel bir meşgale bulmak ve onun sarhoşu olmak, etrafı sadece etrafta görmek içine derununa almamak, bunlar büyük işlerdir inan bana. Okumuştum bir yerde, 'Şeytan Kur'an okuyan kimseden kaçar, insan ise mushafı çalar da kaçar,' diye." Adil gülmeye başladı. Nuhu bu gülüşü yere düşmüş bir çiçek gibi yerden kaldırıp başının üstüne koyarak, "Oğulcuğum gül, hep gül vara yoğa gül, ne hoş," deyip bu hali artırmak için, "Bak şimdi bir çay demleyeyim, açsındır da iki lokma da bir şey yiyelim. İnsanın kendi sefaleti en güzel sofradır, bayılırım. Acz ve düşmanlık görmek eve insanı öyle ısındırır ki kalp bütün deliklerini ka-

patır, fukaralık ama imanlı bir fukaralık kadar emniyet yoktur, ohh ne güzel," deyip mutfağa seğirtti. Ekmek kızarttı, tulum peyniri çıkarttı, tahin helvası çıkarttı, sürahiye taze su koydu, çay bardaklarını iyice kurulayıp pırıl pırıl yaptı. Hepsini tepsiye dizip iki seferde salondaki meşhur masasına taşıdı. Adil gene yerde ama oturur haldeydi. Nuhu, "Haydi bakalım," diye elini uzatıp Adil de uzanınca onu çok zorlanıyormuş gibi yaparak kaldırdı, banyoda elini yüzünü, ensesini yıkadılar. Adil masaya oturduklarında ekmeğin, çayın ve peynirin bu aşina yabancılıkların hiç bizzat muhatabı olmadığını düşündü. Onlar kendisi yani Adil varken gelen giden görülen el sürülen ama muhatap olunmayan, kendilerine eğilinmeyen şeylerdi. Sofrada şimdi eğilip de bakan Adil bu ilk göz göze gelişi kendinde bir hatıra gördü. Anı, halen süren anı hatırada gördü. Gözlerini kırpıştırdı. Başını kaldırarak mahcup ama mahcupluğuna pek de itimat edemeyerek, "Nuhu Amca, biliyorum seni hep ihmal ettim, sana biliyorsun bakışım ve dinleyişim ilk. Hâlbuki 23 yaşındayım. Ne tuhaf, her şeyi ihmal ettim ama boş da durmadım, ne yaptım acaba?" derken Nuhu eliyle fazlaya mani olarak, "Aman oğlum bunlara şimdi dalma. Hem ben senin 23 yaşına kadarki gözüne nasıl hitap edeyim ki," deyip gülerek, "O kadar beleş miyim?" deyip fazla uzatmadan. "Gözün de aklın da kalbin de muhakkak meşguldü, ama onunla gayrı bununla, mühim değil. Bu bir uzun müddet hem de gider. İnsan bir beladan çıkınca o belaya lanet eder ama sonra daha büyük daha çetrefil ve rezil bir belaya uğrayınca eski belası ve şeytanı ile adeta dost olur, onunla sulh eder, yeninin yanında eskiyi artık kucaklar, onu evcilleştirir," dedi. Adil tuhaf bir tebessümle dinledi. Nuhu, Adil'in burnunun iki yanındaki ince çiziklere, şakağındaki morluğa, saçlarının en tepesinde keçe gibi yapışkan tutama ve dünyayı bilmeyen anlamayan tanımayan ama muzdarip ve acılı yüzüne bakıyor ve, "Güzellik de mana da hatıra da oluş da bu, başka değil. Ne acı en güzel anını en acı anı olarak hatırlayacak olmak. Kavşağı uçurum, koku alabilmeyi bulantı diye sonradan adlandırmak, diye kendini de deri kokuları içinde Zeytinburnu sahilinde şimdi Adil'in yarı cününa uğ-

ramış yüz ifadesinin içinde deniz kıyısında gördü. Burnunda yoğurt kâselerinin inceden maya kokusu, eski ayakkabısından çıkan o zamanlar iğrendiği hararetli deri kokusu, sabahtan yıkayıp yeterince havalanmadan hafiften nemiyle akşama geri serdiği çarşafının, yastık kılıfının midesini bulandıran o küflü rutubet kokusunu hasretle andı. Derinden özlemle içine çekerken kokuyu değil, zamanı çekiyorum, zamandaki kendimi bu günkü halimle çekiyorum diyor, "Boşa duygulanıp duruyorsun ahmak Nuhu, ömrün bunlarla geçti uslanmadın," derken ömrünü az evvel Adil'in başını okşadığı gibi okşadığını fark ediyor, içine inenlerle kendini mansur akortta duyuyordu ki kapı gümbür gümbür çalındı. İkisi de sıçrarlarken gelenin Aziz olduğundan emin birbirlerine baktılar. Adil başını öyle bir eğdi ki Nuhu kendinde nöbet şeyhliğinden gerçeğe geçişin izini Şeyh Hamdullah'ın dikiş izi görünmeyen ama mükemmel dikilmiş kaftanı gibi üstünde buldu. Pür vakar kapıya gidip sakince açtı. Aziz içeri sıkılmış bir tüpten girer gibi girdi. "Nuhu oğlan yok evde," derken Adil ile göz göze geldi. Nuhu hayat ona bir perde sunmuş intibaını geri kalan her şeyi unutarak giyinmiş hali ile yavaşça, "Gel kuzum, sen de gel, Adil uyuyamamış, amcasına geldiydi, yiyip içiyoruz, sen de gel," deyip sahnesini yine de vasat geçmiş bir kırıklıkla kendine baktı, pek de beğenmedi. Aziz nefesini sakinleştirmeye çalışarak, "Oğlum ne diye haber vermiyorsun, yüreğim ağzıma geldi, neyse ki annen uyuyor, neden yukarı dama yanıma gelmedin?" derken Nuhu başını kaşıyarak kendine doğal bir hava vermenin hareketini bulduğu zannı ile, "Gelmez olur mu, çıkmış bakmış dama seni gözü kapalı uyuyor zannetmiş," diye ekledi. Adil başı aynı yerde eğileceği kadar eğilmiş kuruma vakti gelince oracıktan kopacak bir bitkinin son hali ile duruyordu. Aziz diyebileceklerini hızla tartıp sonra boşvererek anın içine dahil oldu. An kendinden bahsedilecek anlardan değil, kendini koyvereceklerindendi. Adil'in aylar önce hastanelik sonradan da uzun bir yatışa muhtaç olması böyle bir şeyi aklından bile geçirmeyen Aziz için gerçek bir balyoz olmuştu. Ailesi onun söz söyleyip geçiverdiği bir topluluktu. Onlardan üzerine uçacak bir çatı hiç ak-

lında yoktu. Adil'i hastaneye götürürken zihni tuhaftır hep kendi ile ilgili şeyleri hatırlıyordu. Hep Adil'in yanından geçip gidişte ve ona söylediği bir sözde onun da hep yaptığı gibi boyun eğmeden boyun büken dinlemesindeydi. Hastayı onda değil, kendinde görüyordu. O gün işten erken gelip güzel havada dama çıkmış ve ruhsal olarak kendisine yaklaşıldığını hissettiği hallerinde olduğu gibi memnun kendi ile sohbetteydi. Kalbi yanak içi yakınlığındaydı, onu duyuyor, ne yapar ne der düşünürse titreşimin artıp duyguların yükseldiğini bu suretle kapıların aralandığını sezebiliyordu. Gözleri kapalı kulağında bir tek nota gibi tek bir söz, kalbi tek ritimde, zihni uçarak seyahatteydi. Dünya, oturduğu koltuk, baktığı gök, üzerine eğilip kalkan ince rüzgâr bir malzemeydi sadece, gerisi kendindeydi. Saati umursamadan öyle otururken birden Tevhide yanına gelmiş onu bir uykudan uyandırır gibi sarsıp polisin aradığını, Adil'in yakındaki koruda hasta bulunduğunu söylemişti. Aziz polisle birlikte karakola gidip Adil'i simsiyah bir yüzle ve tırnaklarındaki lekelere hitap ederek konuşur görünce içine bayginlık sonra da heyelana benzer bir çöküntü hücum etmişti. Eğilip, "Adil, oğlum babasının bir tanesi hadi bırak tırnağını falan yıkarız geçer," demiş, Adil babasına tanımaz bir bakışla bakarak, "Niye yıkansın canlı bunlar, kertenkele tuttum, bak bu da yaban kedisi," diyerek montunun iç cebini göstermişti. Bir saate yakın Adil'in karakolda her eşyaya, her kişiye yönelik hiç tabiatı olmayan uzun konuşmalarını dinlemiş, durup durup kendine saldırışına, saldırırken kendini bildiğine ama saldıranın başkası oluşuna ve Adil'in saldıranın tarafında oluşuna, birilerini kendini öldürmeye teşvik edişine ve kendini bulmaları için tarif ederken, "Şöyle sıçan gibi birini görürsen araba ile üzerinden geç ama birkaç defa bak kolay ölmez o, Adil adı, fare gibi bir şey zaten, acıma sakın, gebert. Bak onun öyle lafına falan bakma, her şeyden utanır gibi yapar ama her haltı da yer, sonradan utanır o, yaparken değil. Düşünceden utanır eylemden değil. Düşünürken çünkü kalabalıktır arkası önü, dedesini nenesini bütün toplumu kendinden evvel gebermişleri arkasına alır koro halinde utanır onlarla beraberken, kendi kendine

kalıp oh kâğıdı da yapıştırdı mıydı, utanma kalmaz. En iğrenç herifleri bulur onlarla buluşur ama onların en iyisidir bak. Onların yanında melek gibidir. Sıçan meleği, sıçan meleği..." diye bağırıyor ve fare ile sıçan arasından Adil'i çıkarmıyor, kimi görse tarif edip onu bulup öldürmesi gerektiğini uzun uzun anlatıyordu. Anlatırken renkler, şekiller, uzayıp kısalanlar, iç içe geçenler gidip gelenler öyle karmaşık bir geometri çiziyordu ki Aziz kendini bir usturlabın, bir yıldız haritasının, bir astronomi kürsüsünün başında hissediyor, düştüğü ruh çukurunda bunca geometri şimdi ona daha da tesir ediyordu. Adil'i alıp hastaneye geldiğinde yapılan sakinleştiriciden sekiz on saat sonra Adil kendine gelir gibi olmuştu ama içine çöken karanlıktan çıkamıyordu. Bu işlere bakan başka bir hastanede ise tetkikler öyle karışmıştı ki neyin neye tetikçi, kimin azmettirici, suçlu ruh mu beden mi bulmak zorlaşmış, karanlıktan yine kendi utancına dönen Adil herkesin çıkmak istediği, girmemek için direndiği hastanede yatmak istemişti. Babasının yüzüne bakamıyor ama utanmaktan ziyade başka, daha evvel bilmediği bir duyguya girmiş gibi onu babasından kaçırandan da kaçıyordu. "Baba beni burada bırak git lütfen," diyor başka şey demiyordu. Aziz, "Oğlum, bir tanem, kurban olayım anlat bana biraz, ucundan olsun, nedir, inan sadece dinleyeceğim," diyor ama Adil 23 sene sonra başlayacak bir konuşmada kendini konuşmacı olacak takatte bulamıyordu. "Baba ne anlatayım Allah aşkına bunca sene geçti, ben de bilmiyorum ki inan hiçbir şey bilmiyorum. Sence ben ne bilebilirim, işte herkes gibiyim hem perişan hem hayata hem kendi hakkında anlatacakları başkalarının hayatları hakkındaki alıntılardan cümlelerden ibaret. Onlar da belki onların hayatından değil, hem insan kendine ancak bazı sözler bulup yakıştırıyor. Sen haklısın, kitap okuyanın çoğunun derdi bu. Ama ben bunu yapmak istemiyorum, Walser'den duyduğumu benim saymak istemiyorum, emin değilim hem hiçbir şeyden. Sen işine bak," diyor, sonra uzun suskunluklara gömülüyordu. Aziz aylarca dama çıkmadı. Hastaneye haftanın üç günü gitti, geldi. Dönüşte Şişli'den Beşiktaş'a kadar yürüyor, bazen Kurtuluş, Dolapdere, Aynalıçeşme, Kasımpaşa'ya kadar geli-

yor, oradan Üsküdar'a geçip gene eve yürüyordu. Üç aya doğru çöpe dönmüştü. Hastane için aldığı borcu çok zor ödeyebiliyor, hatta ödeyemiyor, sıkışmanın her şeklini yaşıyordu. Adil ile ne yaptıysa konuşamadı. Üç ayın sonunda eve geldiklerinde Adil günler süren bir ağlama krizine tutuldu. Bütün gün neredeyse ağlıyordu. Zaman zaman son derece karanlık bir ruh hali ile çıtı çıkmadan otururken bile yanına yanaşıldığında yine ağladığı görülüyordu. Tevhide realist ve hayatı sadece çekmek olarak gören ahbapları sayesinde ne olup bittiğini az çok anlamış, her şeyden uzak kalındığı takdirde düzelineceğine inanarak etrafla fısır fısır konuşuyor, yeni ve büyük derdiyle artık ağzını açmadan en önde ama eskisi gibi ne desem demeden öylece duruyordu. İçine hak edilmiş bir liderliğin azabı çökmüştü. Artık halinden memnun değildi, dinleniyor, hak veriliyor olmak, sen sen denilmek bir sene önceki şifasında değildi. Bir şeyden mutlu olmak için onun en az yarısının yalan olmasına, abartı olmasına ihtiyaç vardı. Bunu anlamış, ona da ağlar gibi olmuştu. İçinde gerçek insanların en yükseğine bile ağlamasa da bir yaş düştü. Boynu onun da eğile eğile göğsüne düşmüştü. Aynada kendini gördükçe renginin açılışına hem şaşıyor hem zayıf ve beyaz tenli halinde acının bu denli görünür olmasına da üzülüyordu. Adil ile bu suskunluklarında geçiniyorlar, birbirlerine dokunmadan bakışıp duruyorlardı. Alev, Adil ile bir şey yokmuş gibi davranma yolunda duruyor, hem yorulmuyor ama faydalı da olmuyor, annesinin, "Bütün bencil ve tembellerin başkasını rahatsız etmemek diye tabir edip kendi rahatlarını bozmamaya uğraşmaları," dediği modern koltukta kendi yaşamını sürüyor, bir yandan kardeşini izliyordu.

Nuhu'nun Adil'i gece sokakta buluşu evdeki altıncı ayının ilk haftasıydı. Aziz aylardır konuşamadığı oğlunu Nuhu'nun sofrasında görünce bilmediği bir ezilme duymuş, kemiklerinin un ufak edilmesi ile aynı hissi bir rüyada gibi tecrübe etmişti. Ses diye düşünüyordu, ne kadar da tehlikeli bir şey ki normalde avaz avaz tüm hoyratlığı ile çıkan ses, çıkan kelime ve cümleler zamanın seçildiği anlarda vakumlanır gibi boğazda tutuluyor ve zerresi dışarı çıkıp da bir şeye sebep olmasın diye muhafaza edi-

liyor. O da kendi boğazını sıkarak tutmuş ama mosmor da olmuştu. Morarmak herhalde buydu. Nuhu hali anlar gibi ama üstünde durmaz gibiydi. Adil'e etraftan yakınıyor, eski düşünce ve itikatlarını dün olmuş bir olaymış gibi bir şeylerin üzerine takıp ilişkilendiriyor böylece asıl söylemek istediğine kavuşuyordu. "Köylü kısmı," diyordu ikide bir. Demek ki aklı köylüye diyeceği bir şey ile doluydu ve onu dökeceği yer arıyordu. "Köylü kısmına yüz verilmez. Ağlasa da başını okşasan hemen başını kaldırıp kızışmış gözleri ile bakar. Dostça sarılsan bir bakarsın seni dürten bir şey var. Köylü çocuğu öyle bir şeydir ki anasını emerken bile başını kaldırıp kaldırıp bakar da, 'Ne belli gerçek anam olduğu ya anamın sütü yok da sütanne ya da lohusa bir komşu emziriyorsa beni,' diye düşünür de o memeye asılır da asılır," diye söylüyor da söylüyor, tuhaftır Adil de onu tebessümle dinliyordu. Aziz çok daha başka türlü konuşabileceği oğlu ile temas kuramazken onun kendine koyduğu bu hududuna kırılmaktan bir hal oluyordu. Nuhu Adil'e dönüp, "Dün bir pilav yaptım ki bütün pirinçler kıbleye bakıyor. Öğlene onu yeriz," diyor, Adil gene tebessüm ediyordu. Aziz insanın kendini fazlalık duyduğu o tuhaf terazide bir türlü sıçranamayan insanın eski hallerinden birisi ile bu halini içine çeke çeke içine dikenli tel çeker gibi duruyordu. Kalkacak kalkamıyor, kalkamadığını da kaldıramıyordu. Adil yavaşça başını değil de çenesini kaldırarak, "Ben müsaadesi olursa biraz Nuhu Amca'da kalmak istiyorum," dedi. Aziz birkaç kez sallandığını duyup gerçekliğini koltuğun kenarında sınar gibi olup gene o yutulan seslerin müsaadesi ile, "Tabii, nasıl istersen," deyip Nuhu'ya baktığında bu duyduğu ile şaşırmışa benzemeyen ama ilk duyduğu belli Nuhu da, "Tabi oğulcuğum, sorulur şey mi, biz aynı ev sayılırız hem," deyip Aziz'i fazla dışarıda tuttuğunu fark ederek, "Biz aynı evin mensuplarıyız, her şeyimiz bir, sabah orası akşam burası ama aynısı," deyip gereği olup olmadığı belirsiz ayak sürümelerle bir o tarafa bir bu tarafa yürüyüp durdu. Aziz saate bakıp doğal olmaya çalışarak, "Peki ben şimdi gideyim annen uyanmadan, gene gelirim, sana ne lazım sen de bana söylersin," deyip Adil'in ensesine şöyle bir dokunup Nuhu'yu da selamlayıp çıktı.

Aziz çıkar çıkmaz Nuhu soluğu masada Adil'in yanında alarak, "Güzel oğlum, dikkatli konuşalım ama sen de kendinle konuşurken kendi kalbini fazla kırma, Allah güzellik müsabakası düzenlemiyor merak etme. Kendi kalbimizi biz o kadar kırdık ki, izzet-i nefs kalmadı. Üstelik tersi için yapıldı bunlar. Ne kadar şu bu desek de biz o burnundan kıl aldırmaz adamlar gibi gururlu da değiliz, bize isteyen istediğini yapar sana o kadarını söyleyeyim. Neyse ki pek sevimli falan değiliz de fazla bir şey isteyen yok. Ama hani bir olta atıp da çekemeyen olur mu hiç sanmam," deyip kendine acır gibi baktı. Devam etme kararı ile, "Bana şu yaşımda kim istese yanaşır, kim gelse ben işi gücü bırakıp onu kalkındırmaya çalışırım. Sırf azcık gururum okşansın diye. Azcık okşanır ama bin dikenli telin de batmadığı yerim kalmaz. Biz kolay adamlarız, ummadığın adam öyle değildir hem de hiç, bizi de böyle bilmezler çok şükür ama aslı öyle, kolayız, hemen ele geliriz. Kendimizi paralamaktan beş para etmediğimiz sonucu çıkmış. Açıklanan bir sonuç değil ama bütün netice bu, ister inan ister inanma," derken Adil hafif bir tebessümle, "Nuhu Amca dediklerin doğru," diyerek çaya tutunur gibi uzandı. Nuhu, "Bizim gibi," dedi daha emniyetli bir ses ile, "Kendini dizine oturtup da beğenen insan olmamıştır, insan kendinin kedisi değil ki kendisi yahu nasıl beğensin," diye sesini yükseltiyordu ki tekrar kontrol etti. "Kendimi ilk ne zaman gördüm pek de bilemiyorum. Bahçedeydim, yaşımı bilmiyorum önünde parmaklık olan bir cama yansıyan yüzümü hiç beğenmemiştim. Hâlbuki ne ince yüzlü çocuklar vardı, yumuşak saçlı. Anamı babamı da hiç beğenmemiştim, sesleri, birbirlerine hitapları, yemek yiyişleri hoşuma gitmemişti. Ekmek bile Allah seni inandırsın beni hayrette bırakıyordu, ekmek ekmek deyip duruyorlardı ne tadı vardı doğru düzgün, ne tuzu. Sonra sözümü istediğimi söyleyemediğimi görünce sesimi sözümü de beğenmemeye başladım. Büyüdükçe mesela ilim diye bir şey övülüyor ama onun içine dahil olanları o övülmelere layık ve yakın bulamıyordum, kadın övülse ya da erkek ben o övgüleri övülenle eşleştiremiyordum, iman öyle yukarda ya da öyle içerde bir şeydi ki ben onu kimsede sezemiyor gene be-

ğenemiyordum. Her şey ya yalan ya çok gizliydi. Yalancılar gizinden istifade ediyor, sahiciler yalancının cefasına uğruyordu. Böyle böyle bir şeyin nasıl olursa beğenilebilecek, emin olunabilecek, gerçekten sahibi huzuru duyulabileceği ile ilgili tasarımlarım oluştu ve sadece onları beğenmeye başladım. Yaşlandıkça bunlara an an değen ama sonrası tabi ki bozulan kimseler gördüm, bazı sözleri tutup bağrıma bastım. İnsanın bir hali tüm yaşamından yukarıda öyle bir yükseklikte de olabiliyor, aldım tuttum onları beğendim. Hâsılı ben âlemi istediğim âlem, âdemi istediğim âdem bulmadım, kendim başta öyle olamadım. Tüm âlem böyledir de 'eskilerin zuhurunun şiddetinden gaib,' dedikleri gibi büyüklüğünden ve apaçıklığından görünmez."

Nuhu, Adil'e ne var ne yok sormadı. Sormak ve öğrenmek çoğu kimse için olmazsa olmaz iken Nuhu'nun hiç sevmediği bir şeydi. Sorulan özne oluyordu, önemli oluyordu, derdi zoru ya da hüneri her ne ise öne geçiyor yer tahtası o oluyor onun sesine göre gıcırdanıyordu. En yüksek adam en iptidai şeyin sahibini öğrenince onun zeminine düşüyor, sözler onun o halinin çakıldığı çiviler oluyordu. Kendi ömrü boyu kaçtığı her şey diğerlerinin koştuğu, başını çevirdiği, onların kavuştuğuydu. Sorsa dinleyeceği hasret de işiteceği dert de buydu. Üstelik Nuhu geçen ömründe kendince bir seyirle seyretmişti ki kime söz verilse o sözün sahibi sanıyordu kendini ve onu üstüne başına uyduruyordu, alıp bırakmıyordu yani. Kime söz verilse dünya artık onun dünyası oluyordu. Oysa dünyanın ifri, cifri, pisliği, illeti, zilleti, sapkınlığı, çapkınlığı, merakı, ziyareti... bitmezdi. Bunlara girip çıkan hayata girip çıktım zannediyordu batıp çıktım değil de. Gördüm geçirdim zannediyordu gözlerinin artık görme melekesini yitirdiğini değil. Ve konuşmak, konuşturmak, sormak, bu zemine çakılmak, kendi dikeceğini bu iğdiş edilmiş yere dikmeye çalışmaya dönüyordu. Sorulan ve anlatması istenen bir yere ulaştırılan değil, olduğu yere alıştırılan oluyordu. Oysa hiç sormayarak yeni bir yere gitme imkânı vardı. "Kılavuz arayan dilsizlerin dilini öğrensin," sözü sadece güzel bir söz değil, hakikatin iliğiydi. Hem de sadece bu şekilde. İnsan anlattıkça kendine ve haline tutulurdu, orada başka bir

imkân arar, bulamazsa bile oranın mağduru olur yine orada kalır, bir zaman sonra da yerlisi olduğu bu yeri benimser başkalarını çekerdi. Şimdi Nuhu Adil'e ne sorsa kendi de oraya inecekti, "Bunu yapmayacağım," dedi kendi kendine. Nereye gittiyse gitti, neyi gördüyse gördü, dünya işte bir ağzı, iki kulağı, birkaç uzvu, sınırlı şehveti olan gezegenler arası dolaşmış gibi söylüyor da söylüyor, bıraksan beni baştan çıkarır, ben dinlemeye koyulsam neler varmış yahu deyip kendi bütün geçmişime hayf ederim. İşte ahmak modern budur. Başkasına yardımcı olacağım derken şeytana yem olur," diye düşüncesini kendine tebliğ ederken Adil'e döndü. "Güzel oğlum, seni sarsmam sarsalamam merak etme. Farz edebilir misin başka bir lisana, ülkeye geldin ha, seninle başka bir dile başka bir dünyaya geçelim mi, başka tarafa bakalım mı?" derken Adil'de kıpırtısızlık gördü. Devam etme kararı ile, "Bak oğlum öz sermayen her yerde aynıdır. Ama sen yağmalarsın ama başkaları. Kendi sermayen ile kendine bir benlik kur ve geç otur, dünyada fazlası olmaz," deyip düşünmeye dalar gibi oldu. Adil sessiz ve içli kalakalmıştı.

Bir hafta on gün derken iki ay Adil Nuhu'da kaldı. Kendini ve eski halini anmadı bile. Çok sıkıldığı müzikler dinledi, başka şeyler okudu, Nuhu ile babası gibi dışarı çıkıp gezmedi ama günde on beş saate yakın onu dinledi. Rahatsız ve her şeyinin eksik olduğu bir otel odasında gibiydi. İki günü bile nasıl geçireceği buhrandı. Kendine, kabuğuna çekilmek istese de yalnızken olduğu gibi değildi, çekilemiyor, kendine kalamıyordu. Utandığı bir halin içindeydi ama öyleydi ki utanç ve kendisi artık kimi görse kaçamayacağı bir kılık ve durumda olup da başını kendi omurgasından başka tutacak bir şeyinin kalmadığı insanlardaki gibi permeperişan olsa binlerin arasından dik ama kimsede görülmeyen, yaranın yüz hali denecek şekil ile geçecek sertliği ona veriyordu. Zihnindeki başkaları, eski tanıdıkları, eski dünya, o insanların dünyası şu an girse gene gireceği ama tam eskisi gibi de olamayacak bir yere çok yavaş çekiliyordu. Bir akşam Nuhu'nun ısrarıyla dışarı çıkmış Üsküdar'a inmiş oradan Nuhu'nun cezbeye tutulmuş gibi, "Eyüp'e gidelim, yoksa şimdi şuracıkta ölürüm," ısrarı ile Haliç vapuruna bin-

miş Eyüp'e gidiyorlardı ki Karaköy'den vapura Adil'in eski arkadaşlarından ikisi bindi. Adil nereye kaçacağını bilemeden kalakaldı, içine çekildi. İki gencin gözü gayri ihtiyari Adil'e ve yanında konuşup duran Nuhu'ya takılınca bir tereddütle kısa bir süre seyrettikleri bu manzarayı bir telakki edindikleri fikri ile hafif bir tebessüm Adil'e de var yok arası bir selam sarkıtarak terk ettiler. Adil kendi içinde de bir terk bulur gibi oldu. Onları da nereye gittiklerini de ne yapıp edeceklerini de sözlerini de biliyordu. Bunlara bu aşinalık ona o an bir kuvvet verdi. Onlar ise Adil'i de gideceği yeri de diyeceği ve dinleyeceği sözü de bilmiyorlardı. Onda sadece bir küçümseyiş bulmuşlardı. Adil bu küçümseyişi, önce benliğinde eritip ağır bir yenilgi gibi duyduğu hissedişi kendinden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Ama hareket halindeki vapur, ilerledikleri Haliç manzarası, suyun grileşen adeta bulutlanan ama en üst katmanında cilâ gibi muhafaza ettiği parlaklık, küçük dalgalar, hareketler her yerde, yerde ve gökte yorulmayan bir dünya, değişip duran bir dünya çirkinleşmeyen bir dünya içine bir lezzeti eze eze yerleştiriyordu. Adil bu ona verilip durulanı, tarifsiz bir acı ile içinden göç eden bir kendini kalp iniltisi sesiyle duyuyordu. Karşılıklı gidip duran vapur Eyüp'e yaklaşıp Adil ilk kez Eyüp'ün servilerini kararan akşamda bir tılsım gibi gördü. Uzun, revişli kümeler halinde ağaçlar, sonu yok gibi duran kabirler ve şahideler, aşağısı yukarısı her şey onu içine çekip bir müddet havasız bırakıp bedeninde az evvel kucaklanmanın hissini bırakarak yanına indi. Nuhu etrafa ve bir bildiğine kayıtlı gibi yürüyordu. Adil onun bu kılavuzluğuna razı, yanında Eyüp Sultan'ın avlusuna girdi. Kararan havaya rağmen şebekelerin önünde dua edenler, hışırtılar, kalkıp inen eller kollar, sürünen etekler, susam kokuları, hiç sokakta gördüğünde kendini yakın duymayacağı insanların boşa ettiklerini düşündüğü dualar, onların istekleri, dilekleri, burada bu saatte başka şeylerden ayrılarak bu avluya varışları, bir eline hayalen değnek alıp herkesin üstündekini, kıyafetini kaldırıp yüzlerin, sözlerin ve kalplerin ötesini görme arzusunu ilham etti. Zihninin ezberinden bir şeyleri o ana mühürletti. Gönlünde arkadaşları tarafından görülmenin ama o görül-

menin çok uzağına gittiği hale içinde bir yer tayin etti. Yukarılara yürüdüler, serinleyen havada en tepeden baktı gene etekler indiler, yine çıktılar. Adil ayaklarında bir serbestlik duyar oldu. Tepede küme küme kabirler arasında yürürken, başında bir uyuşma duymuş, uyuşmaya kimlik ve neden sormadan serbest bırakmıştı. Uyuşma bedene bildiği bir madde gibi inerek tesire başlamış, Adil tesirin içinde bir tecellinin kucağında sallanır gibi sallanmıştı. Başı artık iyice döndüğünde kırık bir duvarın yakınına oturmuş, başına değil kalbine üşüşen deliliği, dünyanın tüm delilerinin verdiği nasihatı dinlemeye başlamıştı. Korkunç bir hız ve serilikle mecnunlardan, divanelerden, nasihatlar alıyor veren gidiyor, hız, göz ve düşünceyle takip etmenin çok uzağında sadece böyle olduğunu bildirerek geçiyordu. Adil yürüyüp, taşların bazılarını okuyup, gelip yanına oturan Nuhu'nun iç çekişinde tam tutunacak şey ararken bu iç çekişin sesine tutundu. Elini uzattı da ah diyen Nuhu'nun sesini incecik, kopup kopmayacağı belirsiz, taze bir dalı tutar gibi tutup kendine çekti. Ses artık göğsündeydi. Nuhu ona pek dönmeden "buralar konuşmanın bayağılaştığı yerler, sözü ayıba uğratmayalım. Seni buralarda bir çeken varsa, yaklaştıkça göğsünü bir sıkıştıran varsa, hele ki gözlerini yaşartan varsa tüm bu alemde buralara gelmede de bir mana vardır, yoksa yok. Varlık varlıkta otlar. Ben buraya gelip de kalbim bilmediğim yeni ya da eskiyi tazeleyen bir ezilme titreme ve sıkışma duymazsa bu seferimden eli boş döndüğümü bilirim, sebebi de benimdir. Yanına yanaşılmaz, geldiği görülmez, bir nefes üflenmez olmuş benimdir. Bir kabrin, bir merkaddin insanı kucaklaması ve tanıması nedir bilsen Adil, bir bilsen bu hazineden bir an ayrı duramazsın." Adil vakti gelmemiş sözleri içinde yer bulup, tasnif yapamayacağı sözleri dinliyor, yine de içine alsın mı, burada bu akşam karanlığında dibinde oturdukları Karyağdı Tekkesi'nin duvarlarına gizlesin mi bilemiyor kendini iki renkli bir hayvan gibi yarısı beyaz yarısı kara görüyordu.

Birkaç hafta daha Nuhu'da kalan Adil bir sabah toplanmış halde artık evine gidebileceğini, artık bir yaşama yoluna belki de gireceğini söyledi. Nuhu yine sorgu sual ya da teklifte bu-

lunmayarak vakur bir hal ile hep karşıda beş yüz metre ileride olduğunu söyleyerek ama evine kendisinin götürmek istediği ricası ile Adil'i saldı. Tekrar evine odasına giren Adil fazla oyalanmadan aklında olduğu belli değişikliklere gitti. Odanın eşyasının çoğunu karyola dahil çıkardı, yatağı halının üstüne yer yatağı yaptı. Masa, sandalye hepsi gitti. Kitaplığını da bir iki ayırarak tamamen kapıya koydu, notları, defterleri, kasetler, kıyafetlerin çoğu ölmüş gibi kapıya yığıldı. Annesinden aldığı kova ve bezle Nuhu'da gördüğü beyaz sabun ve arap sabununu karıştıdığı ılık su ile önce duvarları sonra yerleri, hatta camları sildi. Odasından çıktı.

Alev son sınıfta, artık birkaç aya okulu bitirmek üzereydi. Üniversitenin başlangıcındaki naifliği iş olarak da kimlik olarak da istemeden silinmiş, Alev bu üzerinde zor duran ince örtüyü taşıyamamış, hatta örtünün inceliğinden içi görünmüştü. Aslı ağır bastı ama aslı, aslını arayan bir ejderha gibi bazen soluk soluğa bir dehşetli canlı, bazen kırgın bir genç kız, bazen alaycı ve çok kolay hakaret eden ve bunu neşenin bir parçası sayan iken kendisi şakaya bile hiç gelemeyen ve öfke üstüne kin süren, başkalarını çok kolay tanıdığı ve anladığını düşünüp sıraya dizerken kendine bazen kısa bakışlar atıp bu bakışları uzatmadan ve gördüğü ile değil de kendi hakkındaki sözleri ile kendine devam eden bir seyir izlemişti. Kendiyle olan seyrinden yorulmuş bunu yaşama yormuştu. Çoğu yorgun gibi sıradan şeyleri, bizatihi sıradan hayatın sıradan yüklerini taşımayı istememekten, bunları taşımaktan bir şekilde muaf olanları eleştirmekten ve tüm öfke ve kırgınlığını buna yöneltmekten yorgundu. Epey bir kalabalığın da hep aynı yöne üflemesi bu suretle öfke gayretinin adeta anıt dikmesinden öfke ve kırgınlığın dikildiği bu tepede kendini dünyanın hak hakikat ve adalet sarayı saydığı yerin memuru olmuştu. Sanki gizlice orada çalışıyor, gözünü kaldırsa orayı görüyor, gitse oraya gidiyor, mabeddaş olarak ihram giymeden, sarf edilen bir kelime ile aynı mensubunu buluyordu. Hiçbir zaman öfke kendine değil, kendinin olduğunu düşündüğü hayatta ve yerde yaşayanaydı. Okulda adalet arayanlara da karışmış ama onların ada-

leti bulurlarsa teslim edecekleri yeri beğenmemiş yanlarından belli etmeden sıyrılmış, başka türlülüğün haklarını isteyenlere katılmış onların da hakları teslim edilirse bundan gene içlerindeki gerçek acılı olanların, samimi olanların, muzdaripliği deşenlerin ve bir uzun ömürde başka olmaktan değil, başkanın ne olduğunu aramaktan bambaşka olmaya evrilmiş o ince cinsin değil, zaten onlardan sayılmamak öyle görülmemek için gizlenilenlerin kazanacağını görüp hafifçe sağa dönmüş, toplumun genelini şekillendiren şeylerle mücadele edenlere yanaşmış ise de onların da bir tutuculuğa nefret duyarken başka iptidai şeylere sıra sıra tutulduklarını, kitaba kızarken kendi eski defterlerini öpüp başlarına koyduklarını görmüş... ila ahir tarz ve seleflerde içine gerçekten girilir ve dahil olunur bir şeye küme halinde rastlayamamıştı. Bu dahil olmaların çoğunlukla bir hesap işi, seyrek olarak da budala işi olduğu kararı ile karar almadan gene de izlemeye çekilmişti ama dünya da iyice küçülmüştü. Nihai sezgisi dertli ve zorbalıkla karşı karşıya olana el uzatmak ve kaldırmanın şart olması ama el ele yürünemeyeceğiydi. Üstelik dertli dert altında iken, ince ve gerçek bir şeyden yakınır ve ezilirken kalabalıklaşınca o dert de kabalaşıyor ve ilk halinden çok ama çok uzaklaşıyordu. Sanki desteğe gelenler bozguna gelmiş gibi oluyor ve izlediği kadarı ile zaten oradan ilk nüveler, hakikiler pek kalmadan ayrılıyor ve bir daha kendilerini açık etmemeye de çalışıyor gibiydiler. Kaba bozguncuların kendi halleri taraftar ve merhamet cezp etmediği için bir inleyen duyunca hemen o yana koşar adım yetişmeleri orayı da ele geçirip adeta bir derdi daha türküsü yakılamadan kendilerinin etmek içindi. Böylece küme küme birikmiş toplulukları oluyor ama orası gerçek dertlinin mayasından büyüdükçe uzaklaşıyordu.

Alev kendinden hiç ummadığı kadar insanlarla itişip kakıştı, enikonu kavgalar etti, adı türlü şeye çıktı. Hâsılı o vakit bir insan baltasına sap olamadı. Bu olamayışı, "İyi, ben de bir yerleri ve kimseyi zaten kesecek değilim, bu balta sapları onlar için lazım herhalde," diyerek kendine teselli verdi. Muhitsiz, mıntıkasız, odaksız, dostsuz, sermayesiz ama tuhaf bir kendi ile do-

luluğu vardı. İyice bunaldığında, "Hiçbir şey olmasa bir gün kendimi delirtirim, yine bir şey olurum; delirenden, köpürenden ve saklanmayı bırakandan görülecek bir seyir, işitilecek şeyler de vardır," diyordu. Ama gözü babasında, ondakindeydi. Babasını izlemekten, sözlerini biriktirmekten bir tavır ve lügat sahibi olmuştu. Okulda haziran ayı geldiğinde kendini dört yıl geriye çekip izliyor ve bir çeşit hile ile girdiği ama hilesine müsaade ile alındığı bu yerde hep sanki hile ile durmuş, gayreti kendini değil, bir hilesini göstermek olmuştu. Kendine o kadar yetersiz geliyordu ki mevcut hali ile sanki şimdi tanıdığı hiç kimse tarafından kabulü olmayacaktı. Kabulü olsa bu kabul öyle aşağıdan bir yerden olacaktı ki buna kabul denemeyecekti. Hâlbuki başka türlüymüş gibi yaparak söyleyerek o en tepe kabulden içeri giriyor ama ne girdiği yeri ne kendini ne orada olunacağı beğenmiyor zaten de olamıyordu. Yersizlikten duyduğu endişe ile bazen hayalinde gerçek yerini arıyor babası gibi gözlerini kapatıyor ve zihninde yerini bulmaya çalışıyordu. Çoğu zaman bulduğu ya da indiği yer hayatın en alt tabanı oluyordu. Kendini en altta görüyordu. Bir fark vardı o da en altta, hayatın yuvarlanır gibi indiği tabanında etrafında gördüğü kimselere de hiç benzemiyordu. Sanki bir cinnet anında namus cinayeti işlemiş de adi katillerin, sapıkların, hırsızların, şehvetperestlerin... hiçbir şey bilmeyen ve umursamayanların o an tek isteği gene yaptıklarının devamı olan kimselerin arasına düşmüştü. Zihninde indiği yerde kendini onların arasında olma ve hep orada bulma sebebi ile arıyor, yanından berbat bir sokak kadını kolunda bir hırsızla geçiyor, yaşarken düşülecek en süfli anlar sıraya giriyordu ki bir gün içine bir sezgi damlası şıp diye düştü. Kendini bulduğu bu tabanda, gördüğü her kişiden ve suçtan bir zerre ya da büyük bir parça taşıdığını görerek orada bulunma, durup durup oraya yuvarlanma sebebini anladı. Hırsızlık mı, evet başka türlüsü ama evet hem de en yakınını soyarak, yalan, şehvet, ihtiras, öldürme duygusu... hepsinden yeri ile zamanı ile buldu, buldu, buldu. Bütün bulduklarını üstüne takınca o tabanın gene bir garibi gene yabancısı oldu ama sebep artık fahişenin koluna girmiş hırsız gibi yanındaydı. "Ne-

den peki pek de benim gibi yok burada, hepsi gerçek müptezel. Acaba bunlar buna mecburdu da ben değilken buraya düştüm diye mi, benim emsallerim mesela muhtemelen kendilerini bilseler bunun bir ya da iki üstündedirler, iyice batakta değil de," diye düşünüyordu. Daha az yalan söylemeyi denedi. Müthiş tatsızdı. Çevresini ister istemez yavanın yavanı kimseler alıyordu. Doğru sanki bir silah sesiydi de duyulur duyulmaz etraf boşalıyordu. Bazı günler okula ne kadarsa o kadar hali ile gitti. Kendine katlanmak, uydurmadığı şişirmediği bir kendine katlanmak çok zordu da bir zorluk da şişirilen ve uydurulanlarca çevrili olmak ve onların şişkinliğine de tahammül etmek bir de üstüne yetersizlikten onların şişkinliğini indirecek bir teçhizatın da olmaması sadece huylanmak, sezmek, huzursuz olmak, onun o olmadığını bilmek ama ispatlayamamaktı. Bazen bu çok uysal hurca tıkılmış dar hali bütün gün çorba içmiş insan hali ile karşılıyor ve beğenir gibi oluyorsa da ertesi günler azgın bir istek, arzu yoğunluğu ile çorbasını da kaşığı da kendini de devirivériyordu.

"Namuslu olmak," diye içinden geçirirken bunun ne zor bir şey olduğu içine şiddetli bir soğuk gibi işledi. Namuslu olmak, kendine, kaderine, ne kadarsa ona, ne verilirse ona, yeteneğinin, iradesinin, gücünün her şeyinin azlığına ve çapına razı olmak bunu kendinden de başkalarından da gizlememek bundan şikâyet de etmemekti. Bunları düşünüp hem de bütün bir ömre yayınca, hiçbir durumda bozmamak gerektiğini, kendini bir kedi gibi bile olmadık şeylere atlar görmemeyi göze alınca bir yere kadar kaldırabildiği bu ağırlık omuz hizasına gelmeden korkunç bir ağırlık ve ağrıyla yere düşüyordu. İnsan diye düşünüyordu hep, kendi kendine güçsüz ve çapsızlığını bir şeye isnat etmeden bu hali ile hem kendinin hem diğerlerinin gözünden düşmeden hatta bu halinden bir neşve bularak nasıl yaşar? Yalana ihtiyaç duymadan, onu topuğu, vatkası, parfümü yapmadan nasıl yaşar? Yine babası bir resim gibi düşüyordu düşüncenin önüne. Okulda gene sipsivri, tek kalmıştı. Yukarıda görünenlerden birkaçında gerçekten daha parlak bir yan, bir beceri vardı, aşikârdı. Onun kızgınlığı öyle pek bir şe-

yi olmayıp aynı onun okula girerken yaptığı gibi dünyayı, dünyanın konuştuğu ve duymayı istediği dili öğrenmiş, dünyanın şu dönem en doğru ya da yarayışlı bulduğu insan tipini sağdan soldan devşirip giyinmiş, bütün boş laflarına, yaptıkları işlerine nasılsa dinleyici ve takdirkâr bulan kimselereydi. Onların buldukları bu madeni işletecekleri ve benzerlerine devredecekleri, adlarının da hep anılacağı belliydi. Alev, muhtemelen onun da mayasında olması sebebiyle üçkâğıtçıyı, kaptıkaçtıyı, eğip bükeni, olmadığı var göstereni, az yetenekliyi, muhterisi, azgını, vasatı eğip büküp başka türlü söyletip vasattan yukarı sıçrayamayan alıcısını mutlu edeni, bu suretle de sade, samimi, "Bizden biri" olmayı bir kimlik gibi yakasına takıp gezeni, yakasında moron yazdığını bilmeyeni saniyede keşfederdi. Keşke kötü ve sahtekâr bana bu kadar aşikâr olmasaydı, diye dertleniyordu bazen. Ben de hem beğenir hem beğenilirdim. Şimdi beğenilmem için gerçekten çok yukarıda olmam gerek ve bu çok zor görünüyor, şunları da beğenecek halim yok çünkü gözümün önünde olup bitti her şey, tuzaklar önümde kuruldu, planlar önümde yapıldı, işbirlikleri, çeteler, yardım ve yataklıklar, sen ol ben hep arkandayım diyenler yan masamdaydı ya da bir sıra önümde. Şimdi bir ömür bu dört senelik mahsulü gören duyan uzuvlarım ve duyularım ile her dört senenin de aynı şekilde karılıp derileceğini öğrenme sürecimi tamamlamış oluyorum. Galiba kimse için dört sene bir eğitim süreci değil sadece. Aynı zamanda bu dört senede yakın ve uzak geçmişlerin, hatta geleceklerin her birinin tanığı ve tanıdığı olmak süreci. Yani dört sene fakültede okuyan onun zamanı, benim zamanım, mum ışığı, kandil yağı... demeden her şeyi bilmesi için verilen bir zamandan geçiyor. Her mezunu gördü gözlerim bu halde. İşte sıra sıra geçiyorlar önümden. Onca alkışlananlar aslında benim ne dubaracı olduklarını nefes nefese izlediklerim genellikle. Ah nazeninler ve sahiciler ne az ama mesela bir tane Adil gibi acının sahibi ya var ya yok içlerinde, seyreğin seyreği. Hele öne çıkanları, ezilmeyenleri, çetelere girmeyenleri, siyaseti umursamayan hayata bakan, gökyüzünü seyredenleri çeteler nasıl da hırpalıyor. Bu güruhsuz tenhalık ne hoş ama. İşte dört

senede bütün bunlar bitti. Bu göreceğim anlık bitti. Anladıysan anladın, gördüysen gördün, kendi devrinin bile cahili olan her devrin cahilidir, kendi zamanının demodesi her devrin demodesidir, kendi devrini görüp deviren tekmeyi basabilen dünyayı itebilendir," diye düşündü, düşündü, kendi kendine yollar, vapurlar, sokaklar, adımlar, taşlar, duvarlar boyu söyledi, söyledi. Kimse diye düşünüyordu bir yandan, insanın kendini ikna gücünü aşamaz yine de. O yüzden akıl almak vermek değil, bulup önüne oturmak değil, o aklı kendinde mevcut etmek ve ona ikna olmak, inanmak mühim. Aklım gözümle, tüm duyuların hatıramla birleşti. Belli ki daha büyükleri sonra göreceğim ama gözüme şimdi yerleşen bu mercekle göreceğim, içimde kurulan bu dünya nizamıyla açı bulacağım, bu kalbimdeki ağırlığı kantara koyacağım ve ne çıkarsa ona inanacağım. O yüzden bunları parlatmam, cilalamam lazım sonra teçhizat değişmiyor, değişen senin olmuyor, hafif kalmamam için ağırlaşmam lazım, bakılacak yerleri bilip fırdöndüye dönmemem lazım. Bu aklı edinmem, bu sabrı göstermem, kendime şimdi kıymam lazım. Babam "kesilmek, kan kesilmek işe yararken kesilmek lazım" diyordu. Bozulduktan, vaktinde kıyamadıktan ve dünya artık benim kanımı istemez onu başka şeye çeviremez olduktan sonra değil.

Aziz'in Nuhu ile tevella teberra edişinden beş seneyi geçmişti. Nuhu bu beş senede yaş almadığı gibi beş sene de gencelmiş, Aziz on beş sene yaşlanmıştı. Yaşlanışına en çok Adil sebep olmuş adeta iki gecede bir başka yerin adamı olmuştu. Üstelik daha önce görmediği bir yerin. Doğduğu yeri hiç görmemiş kundakta yolculuk etmiş ama geçtiği yerli bir kimseye dönmüştü. İçinin eski altüst oluşları şimdi ona daha çocuksu bazen de şimdi uzaklaştığı bir mana gibi geliyordu. Derdi Adil'in bazı gençlerin içinden geçeceği, bazısının düşüp debeleneceği bir yeri, bir hali mesken tutması, kendisinin bunu fark etmemesi ayıbından ziyade hep kendine ait sandığı acıya başka birinin de hem de en yakınının da düşüp hem de batmasıydı. Acı bile onun değildi artık. Kendinin sandığı dert o dertlerle dertlenmemiş birisi tarafından dahi başka hali ile kullanılabiliyor, zehirle-

nebiliyordu. Acının dört yönünde dönmeye ve orada bilmediği tanımadığı kimseleri, pek kıymet vermediği kimse ve şeyleri de görmeye başladı. Acı sanki bir direkti ve Aziz direğin etrafındaki dönme hızını artırdıkça orada artık onlarca yüzlerce binlerce görmeye başladı. Her bir zerrede en adi ıstırabın bile güzel ve başka renkte göründüğü bir an, bir çevrilme anı, görülme anı vardı. Kimse sanki muaf değildi. İlk hali açık yeşil renkte bir toz gibiyken hafiften koyulaşarak toprak rengine oradan koyu bir sarıya oradan pürüzlerini atarak bir gün batımı renginin en koyu turuncusuna, kırmızıya ve en sonunda değişken cilalı parlak bir mora dönüşüyordu acı. Ve aldığı son renk ve şekil bir ışık gibiydi artık. Tutunacağı ve tutunması gereken acının bu son acı, kuyruklu, açıktan koyuya mor, parlak acı olduğu ve onu bulup onun olmayı başarması gerektiğini hissediyordu. İçinde artık açık yeşil toz, kahve, sarı acılar kalmamış kalanlar lekeye dönüşmüştü. Kendisi de sıvılaşacak müthiş bir ısıya kavuşacak ve eriyik halde moraracaktı. Bunu istiyordu.

Nuhu gönlünün istediği, işaret ettiği yerlere gâh uçarak gâh konarak seke seke gidip geliyor hep eksikli ama eksiği de gönlünde taşıyarak yarına yapılacak zevkli bir iş, kavuşulacak bir eşya gibi onunla meşgul ve memnun oluyordu. Kendine her gün bir hal dikiyor ve diktiğini kıymeti bilinmemiş bir eskisi gibi gösteriyordu. Ne çok şeyim varmış yahu, sözünü inanarak söylüyor, söylerken bir kez daha inanıyordu. Yemin etse başı ağrımıyor, başın zaten yemin edecek bir şey bulamadığında ya da yemin edip inandıramadığında ağrıdığını biliyordu. Dünyayı biraz ufaltmış, insanı iyice ufaltmış Allah'ı büyütmüştü. Onu çok büyüttüğünde diğerlerinin küçüklüğü sevimli bile geliyordu, dünya işte diyordu ne olacak geçici bir göçebelik, insan uyuz bir çadırcı diyordu ve derken üstüne birkaç kum isabet ediyor, yerinden iyice emin oluyordu. İnsan da kendinden ne çok şey bekliyor yahu, neyiyle şimdi vallahi anlamıyorum, kendinden bir şey yapmaya çalışacağına hazır olmuş Allah ile bendelik etse hâlbuki ne kolaymış, diyor ve mürşitliğin üstünde bir şerbet gibi gezdirdiği kepçe ile ıslanıp yumuşuyor kendi balı kendi ağzına damlıyordu. Aziz'e sık sık çıkışıyordu. Onun

her ikisinden de ötede olan gözü Nuhu'nun hem gözünü korkutuyor hem öfkesini kabartıyordu. Yapamadığını yapanlara, tenezzül etmediğini yapıp da alkış alanlara, geçici de olsa bir tat bulup yalanıp duranlara hep öfke duyardı. En çok ama en çok büyük şeyleri isteyenlere öfke duyardı. Çünkü büyük şey denilen o mefhum öyle bir şeydi ki onu isteyen bile sanki büyüyordu, daha isterken büyüyordu. Büyümekten kasıt sanki başka bir kıvama geçiyor, söz ağzında değil, aklın uzağında bir terk edilmişte gizlice açıyor cevherleniyor, kimyasını değiştiriyordu. Nuhu büyükte gözü olan samimi kimsenin cehaletini terk ettiğini zihninde görüyordu. Bu bilinen bilginin artık umursanmadığı göz ve kulak kamaştırmadığı bir yerdi. Bu bilgi ile uykuya dalsa bu uyanıklıktı. Bilmeyen artık bilmemeyi, bilmediğini değil, eğip büküp bilir gibi yapmayı dinlemeyi bile eziyet sayıyordu, çünkü başka sayfalarla karşılaşmış, sayfalarda kendine rastgelmişti. Bunu pek nadir bir iki kişide sezmiş ve sezgi onunla bir müddet yaşamıştı. Ama anlaşılan terk etmemişti ki o iki kişiden biri olan Aziz'i bu istekte görür görmez ve o ne kadar kendini saklasa ve kelime etmese de Nuhu isteğin bile büyüttüğü bu halin nakışının güzelliğine müthiş ezilerek bakıyor ve öfke yavaş yavaş tırmanıp başının tacı oluyordu. İçi karışıktı. Acaba bir başka insana hem de mürşidi olarak gerçekten eğilse ve gerçekten onun gitmeyi istediği yere elinden tutsa eşlik etse, dost etse, kendi içindeki hiçlik, başarısızlık ve doğduğundan beri dünyada bir şeylerin beğenildiği hele tercih edildiği an hissettiği kıskançlığın ötesindeki o korkulu burukluk hali kaybolur muydu yoksa dost ettiğini yola koyup kendi kalakalır da perişan mı olurdu, bu dostluğu her cephesinden düşünüp duruyordu. Bazı gün kendinde bu dostluğu yapabilir hissettiği birkaç ana rastgelmişti ki daha rastlarken içinden başka daha güçlü bir duygu hemen bu halin son derece yapmacık ve zoraki olduğunu duyuruyor hali ondan uzaklaştırıyordu. Nuhu kendine en yakın benliklerinin kuşatmasında bir söyleve kendi kendime konuşuyorum duygusu ile başlıyor, konuşuyor mu eline verileni mi okuyor başkası konuşup o mu dinliyor bilemeden bu akan nehre alışkın iniyordu. "Ben kimsenin mer-

tebesini de mevkiini de bilemem, kişi kendinin öz yalancısı, öz yanlış tanıtıcısıdır. İnsan kendinin robot resmini çizse kendine en benzemeyen resmi çizen yine o olur. Ben kişinin kendi hakkındaki evhamına neden yataklık edeyim?" derken etraf, belki sadece hava bu yeni teşbihlerden memnun kımıldar gibi oluyor ve Nuhu bu güzel dinleyici kalabalığına, çıt çıkarmadan dinleyenlere memnun bakıp aralarına Aziz'i de katarak devam ediyordu. "Bak Azizim senin de gönlün kırık benim de. Zaten Allah hep böylelerini başına toplar. Allah hep 'Allah' diyenle uğraşır. Demeyen de buna sebep Allah yok zanneder. Benim kırık olan sade gönlüm olsa ona da razıyım, benim kafam da kırık. Ciddiyim. On beş seneyi geçkindir bir gece aniden tabii aniden değildir o da ben nihayet diyeyim kafam gece üç civarı kırıldı. Gözümle gördüm. Dahası açılan aralıktan, kafamdan dışarıyı ve kafamdan içeriyi gördüm. İçeri ile yaşamaya göre halkedilmişin dışarıyı görmesi nedir bilir misin, nasıldır? İşte onu gördüm. Kırılan kafamdan içeri ve dışarı sızan görüntüler ve bunların bana verdiği eziyeti, derdi, taşıyamazlığı ve şimdi bu kurduğum, hali tariften aciz ruhu bir daha bir daha bir daha anlatamam. Hani bir daha anlat derler ya ben de diyorum ki bir daha anlatamadım, bir daha anlatamam. Anlamak için açılan aralıktan ben bu anlatamamayı gördüm desem gene faydasız. İşte bu öyle ağır bir şeydi ki kendime az çok geldiğim bir hafta on gün ne evde durabildim ne yalnız kalabildim ne uyuyabildim ne bir şey, hiç sorma. O dehşetten sonra bütün becerimle kafamdaki kırığı, yarığı, o çatlağı, o görüntü, hal ve duygu sızdıran yeri kapatmaya, örtmeye, sıvamaya çalışmakla uğraştım aylarca. Yöntemler icat ettim, yapabileceğim her şeyi yaptım ama bana o gördüğüm manzara tüm duyusu, sesi ve hali ile aktı. O kaldı. O kaldı, ben de onun altında kaldım. Biliyor musun şimdi yani ondan sonra bana ne anlatılsa hangi sanat eseri gösterilse, en acıklı film, en hazin şarkı ... ben onların bir şey görüp bilmeyene ama kendini bilmiş ve bilir saymak isteyene olduğunu bilirim. İnsanların hazin olana ulaşmak için ekrana bakmaya, duygu için nağmeye, gözyaşı için başkasının kederine muhtaç olmaları da bana ayrıca çok dokunur. Hâlbuki insanın malze-

mesi insandır derken kendindir denmek isteniyor da o ahmak talebe gibi etrafına bakıp, "Haa yani diğer insanlar, tamam," diyor. Gözyaşı hâlbuki kendi bendini ıslatarak yıkman içindir, sadece böyle yıkılır. Ve çok çok ender gördüğümü göreni o hatıradan tanırım. Ama ne işte bilir misin, bildiğin gördüğün, tecrübe ettiğin her şey sadece senin için. İnanıyorum ki dünya da benim için. Diğer her şey sadece eşlikçi. Bunu bilen herkes için aynı." Ayağa kalktı kendi etrafında bir yarım döner gibi oldu ve bu kez kâinatı ve ummanı gerçekten karşısında görerek, "Ve asıl diyeceğime geliyorum. Azizim, senin can yerine geliyorum. O da şu, şimdi bana deseler ki her şeyi görmek ister misin, izlemek, bilmek ister misin? İşte şu kapıyı aç her şeyi orada bulacaksın deseler ben yüz yıl üç yüz yıl daha yaşasam o kapıya yanaşmam bile artık, izlemem, istemem, bakmam artık. Bu işler bu halin işleri değil, inan, senin istediklerinle şimdiki halini ararsın. Hatta o kapı bir gün vakti gelip açıldığında bile ben en sona kalacağım, en son bakacağım. İnan bana."

Nuhu bunları söylüyor, sözünü izliyor, söz eline ip veriyor kendini çektiriyordu. "Azizim hiçbir bağı yani inancı olmayan kimse tedavi edilebilir. İkna yani ikna edilebilir. Tedavi çünkü her ne olur olsun bence ikna demektir, sende ne olduğunu biri söyleyecek ve sen ona inanacaksın, deneyeyim değil, olabilir değil, inanacaksın kulpunu sapını bulmuş gibi olup kalkacaksın. Bağsız insan çünkü bağı olmadığına ikna edilebilir. Ancak herhangi bir bağ ile teması olmuş kimse yokluğa yani ikna edenin kendi varlığına iltica ile ikna edilemez. Cevher kendini hissettirmişse dışarıdan artık yapılacak söylenecek şey hiçbir tesir etmez. Yani iki gözüm tesir denen şey gerek sanat tesiri olsun gerek şu bu veya tedavi cevherle henüz hiç göz göze gelmemişe olur. Bu yüzden ben de üstüne basmadan ama söylüyorum yine de çünkü gezdiğim yer ince, sanat ahmaklar, tesir angutlar, tedavi tedavi edilemezler içindir. Her şey hiçbir şey bilmeyen ve bilemeyecek içindir," deyip etrafını gözler gibi oldu. Sanki eşyada bir kıpırtı hissetmişti. Buna bir memnuniyet duyarak." Son olarak da şunu söyleyeyim. Bunu sana canlı karşıma geçtiğinde de söyleyeceğim unutturma, o da şu, gelişmiş

insanla da zaten onun en ilkel en karanlık yanı ile ilişki kurulabilir. Ona hitap edebilirse edebilir. Gelişmiş insanla kurulan ilişki bence id üzerine olur, o da olduğunda. Yoksa sen de Beethoven dinliyorsun, aaa ben de, yalnızlık zor değil mi, çoook. Hayır, gelişmiş insan benzerini aramaz, zevk denkliği, eşitlik şu bu, hayır. Onu avam olduğunu değil, havas olduğunu sanan avam oğlu avam arar, bulamazsa da, "Bir dengimi, ruh eşimi bulamadım," der. Hıyar oğlu hıyar sanki ruh bahçesi hıyarlık, her dikenli hıyara bir acur, her bademe bir turşuluk düşüyor. "Kendini aramayan hele de hiç bulamayan her canlı dikenli hıyardır. Sokakta karı arayan, herif arayan, iş arayan, eş arayan her canlı acurdur," derken birden aklına elli sene önce Samatya sokaklarından geçen âmâ karı kocanın söyleyip durduğu kör dilenci şarkısı geldi. Önce adam başlar, Kürdilerine basa basa, her kelimeyi yaya yaya,

Ah be kadın neyine de güvendin de evlendin,
Aburuma cuburuma, önümdeki çukuruma güvendim de evlendim.

Sonra kadın aynı şekilde söylemeye başlar,

Ah be herif neyine de güvendin de evlendin
Eskime püsküme, önümdeki küsküme güvendim de evlendim.

diye tekrar tekrar söylerler, dura döne söylerler, mahalleliyi hem utandırır, hem kimsenin unutmayacağı, "Neden?" diyene verilecek hazır cevabı güftenin içinden alıp saklatırlardı.

Bazı akşamüstleri seyrek de olsa bu çift taa Cibali'den başlayan yürüyüşleri ile Samatya'ya kadar gelir, ramazan ise bir iki ilahiyi cansız sesle okurlar, kapılara vurup, "Rızkım bu evden değil, derya-yı ummandan gelir"i okurlarken, "Dağlar ile taşlar ile," derlerken ya da, "Dolap niçin inilersin?" Yunus'un manayı taşıdığı yer artık o kadar boş olurdu ki orada ancak bir çocuk oynayabilir, o saflığa da böyle çocuksu besteler yapılabilir bazen sözlerin ağırlığı ancak bu hal ile dağıtılabilir gibi gelirdi Nuhu'ya. Ve her anlamaya çalıştığı şeyde olduğu gibi onu bir kıyafet gibi önüne tutar yakıştı mı diye bakar, onunla olacak hayatı düşünmeye başlardı. Hem de bu benim olsa nasıl

olur, ezelden beri bende olsa ben nasıl olurdum, diyerek. Bazen daha o genç yaşında aklına gelirdi bir hastanede olsam bir akıl hastanesinde bile olabilir, ya da çok çok büyük bir derdin içinde diye kendini düşünürken en çok o vakitki yüzünü görmeye çalışırdı. Yüzü ondan yüzünü saklar, Nuhu kendi etrafında dört dönerek, ters dönerek o zaman oluşacak yüzü bir seyir olsun görmeye çalışır çok çok az görebilirdi. Tuhaftır beğenirdi. İçine bir ah çöker ve, "Gerçek güzellik ne zahmetli," diye inlerdi. Ve bu esnada kendi benliğinden duyduğu neşve, tokluk külli zevk ve sahip olduğunun bu olduğunu ona açıkça gösterirdi. Ama zevk ne ise ben onu yaradılışımda buldum, gayrısı da yoktur, demeye çok zaman sonra başlamıştı. Sonraları insan sevgisinden de korkmaya başladı ya da rahatsız olmaya. Birisi ona bir parça meyil edip muhabbet gösterse onun etrafındakilere bakıyor ve bu muhabbeti, kimlerle beraber sevildiğini görüp dehşete düşüyordu. Bu komşuluğa razı olamıyordu bir türlü. Bazen de birisi geniş meşrebi sebebi ile demokratlığı sebebi ile çoğunlukla da meşrep ve demokratlığın ana harcı olan hiçbir meselenin iç yüzünü de varacağı yeri de bilememesi sebebi ile onu başkasının burun kıvırdığı bir meselede ya da yanında hoş görüyor Nuhu'nun kalbi hemen kabarıyordu amma bu sefer de hoşgörünün sahibi onu sadece o hoşgördüğü ana ve yere yerleştiriyor, kendi kavmine katıyordu. Bir iki kere şarap içse sofunun yanına bile varamazdı amma hoşgörülü demokrat da onu artık küfr-ü inadinin, hiç anlamadıkları Hayyamilerin, olmadığı her şeyin içine katar, bu müddet zarfında da kendini memlekette ne kadar azınlık, gizlencelik, yerin altı, yatağın altı, dağın başı varsa onlara hoşgörü gösterme sırasında bulurdu. Yine gizlenmek en iyisi, olmadık adamların hoşgörüsüne muhtaç olmamak en iyisi idi. Ben bu komşuluğa razı mıyım, değilim. Beni istemediğime, kaçtığıma bitiştirecek diye düşünürken içine hayatından zerre zerre akan hüsranların altında kendini o damlayanların biriktiği bir leğen gibi hissetti. Ev harap, çatı harap, her yer akıyor diye düşünürken leğen dolmaya yakındı. "Biri" diye devam etti çünkü bir şeyi bu şekil düşündükçe özneliği zayıflıyor, kanaat hakkında konuştuğu zannını kendi-

ne veriyor, daha az yaralanıyordu. Tebessümle "bu da ne teselli ama" derken, teselliyi, yine de hiç bulamadığını, yanı başında kıpırdamaz bir taş gibi buldu. Döndü, taşa uzun uzun baktı. "Zan yıllarca kendi ayağı ile koşsa burnunun direğinden ileri geçemez." sözü gözlerinin önünde hareket eden bir heykel gibi kıpırdadı, hayat kazandı, canlandı. Nuhu cümleye ve onun hakikatine bakarken idrak edilen her hakikatin donma, taşlaşma halinin son bulup, idrak edenle yürümeye, sohbete, ahbaplığa kavuştuğunu görerek cümleye sarıldı. Cümle ayaklarından itibaren ısınıyor, başı hala serindi. Ama o da sanki ayakta kalmaktan yorgun, odada oturacağı bir yer arıyordu. Nuhu cümlenin sırtını tekrar tekrar okşadı. İdrak ne akışkan bir şey, idraksizlik de taşlık, cansızlık, heykellikti. Can demek ruh demek anlayışla bir olmak ve dirilirken diriltmek demekti. Gene kendine döndü "Cümleleri ve idraki sevmek ve onlarla can bulmak, insan sevmekten daha kolay benim için. Aldanış yok çünkü ve çukur yok tümsek yok kavrayışta aslında. Gayret ve konsantrasyon var. Yolu eğritmemek var, kafanın dikini unutmak var." Gene, "Oyy ooy," diye kalbini ovarken, "Yaa," dedi kendi kendine. "Müesses dinin yorduğu kimseler hiç bu yorgunluğa uğramamış kimselerin kucağına düşerler hep. Seni neyin yorduğunu bile bilmeyen, bir kere dizi bükülmemiş adam teselli eder ve tesellisi de didindiğin, ömrünü verdiğin şeyin boş olduğunu söylemektir sadece. Dolu olan ne dediğinde de o cakasından yanına varılmaz kimseler seninkinden daha boşu koşup getirir "aha bu" deyiverirler. Tam sevemediği, yerleşemediği, huzursuz hissettiği bu kucakta ufak ufak şehvetlenir, dinlenemezler ama. Biraz azar, biraz rahatlar gibi olur, sonrası hiç iyi gelmez ama," diye düşünürken üstüne bir battaniyeyi vakar perdesi gibi çekip, "Ah Nuhu ah insan kendini yorup kendini dinlendirip kendine teselli vermezse bütün yaptıkları da boşa gidiyor," deyip yine etrafını dinler gibi oldu. Etrafında bir hasım görür gibi oldu. Bu zamanlarda olduğu gibi birden kendini ıstıraptan kurtulmuş bir ehram, bir piramit gibi duydu. Piramitin ıstırabı da içinde yüzyıllardır yatandı. Hemen piramitten vakti gelmiş gibi ayrılıp bu sefer de kendini Kapadokya'da Ba-

sil'in yanı başında tünel kazarken, kırılan ikonları eliyle okşarken görüyordu. Ve şuncağız zaman diye bakıverdiği geçmişten, sonraki devirler diye geldiği hale tekrar yerleştiğinde eskilerle bir olmuş bir yeninin, yeni bir dünyanın resmini tebessümle izlediği an ifade edilmez haller donarak parmak uçlarına iniyor, sezgi duygu şeklinde ellerine parmak uçlarına üşüşüyordu. Tünel kazan, dağdan dağa kaçan, can veren, bunları hep biraz da sonrakiler için yaptığını düşünüyordu muhakkak. Hâlbuki şimdinin halis bir iman taşıyanı da eskinin gizli din taşıyanı gibiydi heyhat. Zedelememek, zedelenmemek, kendini ve imanı onca kötü söz ve zandan korumak için saklamak saklanmak zorundaydı. O da tünellerin içinde, o da iman da iman diyenlerin yanında gerçek imanı gıkını çıkarmadan muhafaza etmedeydi. Eskiden farklı olarak artık diğerlerin de şimdiden de farkındaydı.

Nuhu kendi karşısına geçip derecesini, sözün gittiği yeri izledi. Ama bir fikir, düşünce, öğüt ve telakki onun hayatına daha girerken sanki o hayata uygun bir kıyafete, oturup konuşma usturubuna da giriyordu. Çok yabancı havalı bir fikir sanki iki sene önce Müslüman olmuş Danimarkalı geline, kadim bir düşünce okumamış bir taşralının hikmetine, derin bir süzme ışık cami kandiline dönüyordu. Gene güzel miydi, gene değil ama hâlâ güzeldi. Düşüncenin eriştiği ve demlendiği kabın ehemmiyetinin farkındaydı. Kabın temizliğinin, içinde başka şeyler kalmış olmamasının ne demek olduğunun farkındaydı. Ama farkında olduklarına yetişemiyor, farkında olduklarına erişemiyor, farkındalığın henüz çocukluk çağı olduğunu şu ihtiyar yaşında gözleri nemlenerek anlıyordu. Sanki bu anlayış gözlerine damlıyor da gözleri ondan nemleniyordu. "Hayat," diyordu kendi kendine, "Bir erişebilsem ne muhteşem bir şey aslında, ah bir abur cuburu elimden bırakabilsem ne olağanüstü aslında, kalbim benim bile kalbim ne derin aslında, içim tarifsiz zengin aslında. Ah tamahtan bütün bunlar. Ne doğru denmiş, "Terazinin tarttığı mala tamahı olursa doğru tartamaz," diye. Benim de hayata tamahımı olduğu için düşüncemi de kendimi de eşyayı da her şeyi de doğru tartamıyorum, tamah hep eğ-

riltiyor, yanlışın bizzat kabı ben oluyorum. Yanlışı bizzat kendi öz kabımdan kepçe kepçe dağıtıyorum, hem de sadece kendime değil, isteyen istemeyen herkese, herkes yanlışımdan bir pay alıyor, alıyor da bir şey aldım zannıyla da kapıp gidiyor," derken kendine duyduğu hüsran kafa bacasından tütüyor, kalbi gönlü duman dolu nefes aldırmıyordu. Bir ah daha geliyordu derinlerden. "Ah kendimin de âlemin de zamparasıyım. Bir şeyi olmayanın ama hep varlıktan konuşanın aldanması ve aldatmasıyım. İnsanlar kandırıldıkları kişinin kendini de kandırdığını bilseler ne değişir, hiçbir şey. Çünkü insan öbürünün bir şeyi olmadığını kalp ve eğreti şeylerle oyalandığını görür gibi olur ama hâlâ meyleder, bu da onun tamahıdır. Çırçıplak kaldıklarında ve birbirlerini suçlayarak, 'Hani?' dediklerindeki resim bana dünyanın, insanın, kendimin en ben olan resmi gelir. Ah elinkileri tutabilsem de kendiminkini bir yırtabilsem."

Aziz akşamüstü eski emniyetini vücudunda yitirmiş ama sanki bir baston olarak bulmuş gibi hafif eğik görünmez bir şeye dayalı geldi. Nuhu onun bu kendi kendine bulduğu dayanaklardan gizli desteklerden duyduğu hiddeti boğazının kenarında dolaşır hissederek hafifçe öksürdü. "Gel Azizim gel, iki büklüm olmuşsun, Allah senin gibileri sever," diyerek içeri buyur etti, bir yandan hafif hafif öksürüp duruyordu. Aziz kendinde dünya bulanların tüm dünyanın kâşifi oldukları inancı ile etrafa meraksızdı. Neyi merak etsem ve içime şöyle bir eğilip baksam bulur görürüm elbet, diye düşünmedeydi. Bunu da çok yapmış, netice almıştı. Ancak her halin gerçeğine bürünmesi gerektiğini bazen ihmal ediyordu. Bilmediği ve olmadığı bir hali giyinmeden, içinde ona uyacak benliklerden birini onun mankeni etmeden duyduğu aslında kısa yabancılık ya da hiç aşina olmamak ona bu hali bazen yok saydırıyor, kolayca keşfolunacak şey böylece sırroluyordu. Hâlbuki sır değildi, bir hal dünyadaki birkaç kişide bile olsa artık sır değildi. Diğerlerinin de kendindeki miktarı ve resmi açıp görmelerine kadar bir sırdı. Ama o şeye ya da belaya sahip olanların sandığı gibi de değildi. Onlar onlara açılanı ya da bela olarak sarılanı, bu kendilerine ekli olanın bir muamele olduğunu düşünmeden belaya

bela olarak ya da safa olarak mukabele ediyorlardı. Ona karşıdan değil, çok içeriden bakıyor, karaciğerini düşünür gibi düşünüp ya dertleniyor ya saçlarını düşünür gibi süslüyorlardı. Nuhu'nun halleri Aziz için merak uyandırmıyordu, çünkü tutulmamıştı. Hiçbir şeye tutkun değildi gerçi. İçinde bir tutkuya ait şey Baba'ya ve oradaki tüm yaşamına ait süre ve o sürenin yaşamına dahil ettiği marifet kokusuydu sadece. Sonrasında ve şimdide çocuklarına duyduğu tuhaf yakınlık, Tevhide'ye duyduğu sıkıntılı suçluluk haricinde sabit bir duygusu yoktu. Nuhu ona hem de her gün denecek sıklıkta istediği türden sözlerle mukabele etmişti, onunla dostluğu, bulmayı düşünebileceğinden çok ötedeydi ama Nuhu'da ona yönelmiş gerçek bir göz ve el, kendinde de onun gözlerinin arkasına geçecek göz, eline uzanacak şevk hissetmemişti. Buna rağmen bu duymadıklarını yapmış ama bunun her ikisini de ikna etmediğini konuşmadan aralarına almış duruyorlardı. Aziz bu şevki bulmadığı ile şevk hakkında, yola uzanamadığı ile yol hakkında, gidemediği ile gidilecek yerden bahisten sıkkındı. Kendini hele şunca sıkıntıda Nuhu'yu idare edecek halde görmüyordu artık. Kapıdan girerken idareten gülümsediyse de gülümsemenin ayna gibi kırıklarla dolu olduğu Nuhu'nun yüzünden tekrar kendine yansıdı. Yansıyana bakmak içine bir dert daha düşürdü. Hızla salona girip her zaman oturduğu yere ilişti. Gözleri birisinin foyasını çıkarmak istediği zamanlarda olduğu gibi onun eşyalarında, yaşadığı yerde geziniyordu. Gördüğü her şeye, "İşte bu," diyordu. Pahalı sayılacak halıya Nuhu'nun verdiği paye, perdenin sokağa açılan camı örten bölümündeki sık açılıp kapanmadan gelen yıpranma ve gevşeklik, sağda solda gördüğü kitapların hep aynı yerde aynı şekilde duruşlarındaki eşyaya dönüşmüş pozları, kitap isimlerindeki kalpazanlık şahadeti, masadaki bardağın kenarından damlamış çay lekelerinin karanlık ifadesi, masada bir şey yendikten sonra temizlik bezinin bıraktığı spiral formlu dalga dalga çizgiler, camlardaki yağmur damlalarının etrafını incecik açık kahverengi bir bordürle çevirmiş tozların oluşturduğu desen, banyo tarafına yüründüğünde akşamdan kalan sıcak su ve sabun kokusunun rutubetle aşağı inmiş ve tabana ya-

pışmış geçkin kokusu, Nuhu'nun, evin, havanın, üstünkörü bir görücüye çıkmış her şeyin bir alt katmanının bayat, kirli, kokulu, nemli, gizlenmiş, el değmemiş, hayalin bile yalanını kurmadığı hayali kurar gibi yapan halleri, "İşte bu," dedirtiyordu. "İşte Aziz, gele gele dayandığın kapı," diye kendine seslendiği an içinde müthiş bir şiddet kabarıyor, "Hayır gelmedim, oyalandım sadece," dese de kendini küçümseyen benlikler aşağı sarkmış ağız ve dudaklarıyla bu oyalanmaya öyle bir bakıyorlardı ki inanmak her neye olur olsun yıldız seviyesine yükseliyordu. "Neden?" diyordu bu kez Aziz kendine, "Neden insanları idare için onlara bir umut sunmaya, onları bir şeye tutmazken onlara kendilerine dair bir umut ve inanç vermeye bu kadar düşkünüm? Galiba başka tür ilişki kuramıyorum ve muhatabım da bunu verdiğim vakit bana daha dört kolla sarılıyor, üstelik ben sarılmayı istemezken." Ben aslında bir gezgin olup gördüğüm bazı kimselere onlarda gördüğüm bir zerre için olsun bir sırt sıvazlaması ve kendilerine bir aşı vermek istiyorum, öyle de yapıyorum ama gezgin değilim, sabitim. Bir gördüğümü bir daha görmesem keşke ama hayır bir gördüğüm o bir yaptığımla katlanarak üzerime kat kat düşüyor ve ben onu ertesi gün bile ilk söylediğim sözün içine aslında yerleştiremiyorum. İnsan vaatlere inanmayan ama vaatlerin de peşini bırakmayan bir canlı, her şeyin alacaklısı. Ne Allah'ın yakasını bırakır ne insanın, kendi yakasını tutacağına kim ömründe ona bir kez güzel bir şey hissettirmiş, kim bir güzel söz ve tavırda bulunmuşsa onun yakasını hırsız tutar gibi tutar. Hırsıza demediğini ona der, soysuza demediğini ona der, insan baştan aşağı çürük bir mahlûk, ne az tazesi, ah ne az," diye düşünürken gözü etraftaydı. Nuhu karşısına geçecekken oyalanıyor hatta bir mücadeleye girişeceğini biliyor gibiydi. Aziz'in içinden öfke, alttan kaynayan bir maden gibi küçük kabarcıkları kalbine atıp duruyordu. Ağır bir ifade ile ve ne olursa olsun yenileceğini bile bile, "Nuhu," dedi. "Bir ciddi söze geldim ve gerçekten söyleyeceklerimin aslında çok daha ötesindeyim," diye başladı. Nuhu görülmez bir elle sanki Âdem'in ilk elbisesi olan tırnaktan yapılmış zırhı hızlıca başından aşağı geçiriverdi. "Bana tırnak, pençe atmak kolay de-

ğil," ifadesinin değil, tırnağı asıl atacağın kim olacağı ifadesini Aziz onda gördü, gülümser gibi oldu. "Nuhu," dedi, "Nuhu, ben artık bu aramızdaki latifeyi kaldıralım da iki aciz, bazen iki canlı, bazen bir canlı bir ceset halimize, insanın haline dönelim istiyorum. Hatta bana bunu senin söylemeni istiyordum. Ama beklemek çürümeye döndüğünde bile seni onca bekleten bu kez çürük haline hitap ederek, "Bak bu halinle yanında duruyorum," diye söze başlayacak ve çürüğü bile eritecek, biliyorum. Söylerken gene fena değil de o süreçler yine de çok uzun, ömür desem yalan değil. Lütfen sen de takkeni çıkar, takken yoksa saçını yol da önüne koy, saçın yoksa başını kes de masaya koy, bir şey yap, ne olur. Kalp böyle kalp bir şey değil, gerçeği düşünürken bile titriyor, anlıyor ve biliyor, geriye iştirak kalıyor ama neden bu bu kadar zor?" derken incelmeye ve kopmaya yaklaştığını görerek derin nefesler aldı. İçinden Nuhu'nun onun makamına gelerek mukabele edeceğine dair inancı azalıyordu. "Ne tuhaf," dedi kendi kendine, bana en ufak bir şey gökgürültüsü etkisi ederken insanlara gökgürültüsü hiç geliyor. Nuhu aksi yöne doğru bir yere tutunur gibi gerilmiş, yüzü gergin, duyguları gergin dinliyor, dinlerken daha da hırçınlaşıyor ve kendini sevme melekesi diye görünen o baş belası duygu belli ki iki göz iki çeşme ağlıyordu. Kendini, kendini sevme makinesinin anası ya da babası sayan insanoğlu bu duygusuna her şeyin ötesinde gösterdiği ihtimam ile insan olmanın yolunu tıkadığı yetmiyormuş gibi bu duygudan zerre ayrılacak olsa kendine saygısı diye tanımladığı kabuğunu çatlatma ihtimalini bile ortadan kaldırıyordu. Nuhu şu ifadesi ile kendini değil de evlatlarını koruyan bir panter gibiydi. Hiçlik, benlik, tevazu... daha fazla sevilebilme, melekeleri idi bu asıl evladın. İnsanın tevazusu övülürken kibri kabarıyor, hiçliğe talibim derken varlığını repoya veriyor, bende benlik ne arar derken soruyu da cevabı da benlik sorup veriyor, gülüp eğleşiliyordu. Aziz içindeki sıkıntıyı hapsettiği zannını kendine zorla da olsa vererek, "Bak Nuhu birbirimizi yirmi senedir tanıyoruz, her şeyi açık açık konuşmazsam bildirmiş olmam zannedecek kadar genç de değiliz. Sana mürşitlik tattırmak istedim, bunu hak

ediyordun. Ama insan olarak dost olarak hak ediyordun, sahi sanmak ne yahu? Bu bir iltifattır, jesttir al, ama bilerek al, kapıp da dağlara çıkma," diye başlamıştı ki Nuhu vakarlıyım ama had bildirmeye de hazırım sesi ile yüksekten, "Ne iltifatı, ne jesti, çocuk muyum ben, beni mi sevindiriyorsun sözde, hem de yalan söyleyerek, hem de herkesi kandırarak, tevella ederek," diye başlamıştı ama Aziz hızla araya girdi, "Bak Nuhu tekrar bak lütfen, ben senin bunu, şu gördüğüm halinle ciddiye alacağını hiç düşünmedim. Ayrıca ciddiyetle bile verilse yahu sen kendinden haberdar değil misin, neden bunu tatlı bir kabul ile alıp kenara koymuyor, bunu aramızdaki bir hoşluk telakki etmiyorsun da sarılıyorsun hatta sarıldığın oluyorsun, olacak şey mi? Hiç mi ama hiç mi dünya düzeninin dışında ben de bir düzen icat edemem? Cevap içinde, veremezsin, verirsen böyle olur. Birine demek ki asıl verenden başka sen bir şey vermeye kalkınca böyle oluyor, bir şeyi olmayan demek ki sebepsiz bir şeysiz değil, amenna, gerçekten şu an pişmanım, ama bir genç pişmanlığı değil, bu mahcubiyet pişmanlığı. Hem biliyorum asıl acı oraya akıyor zaten, biliyorum artık ben de kabahatliyim. Bir an olsun bunu ve benzerlerini görüp de anlık bir gülümseme bile şeytanla kucaklaşma gibi, bunun bitmez bir bedeli var, iki cihanda hem de. Üstelik bunu bir tek ben hissediyorum, sense Allah bilir uğradığın zulmün mükâfatını bekleyeceksin, Allahım yarabbim," diye kalbi paralanarak konuşuyordu. Nuhu'nun hava gibi kararmış, gökyüzü gibi elektriklenmiş yüzünde ince damarlar ara ara aydınlanır gibi oluyor, kabarıp iniyordu. Aziz'in düşüncesinin bu kadarına içinden aşina olmamıştı ve bir tanıdığının hiç de düşündüğü gibi olmadığını fark eden insanın içindeki toprak kaymasına benzer bir şeyler içinden kayıyor, içine bakıyor, ne kadar kayacak ona ne kadar kalacak kalanla bir daha Nuhu tarımı yapılabilecek gene bir şey ekilebilecek, ot bitecek mi bilemiyor ve kendinde oluşan afeti kendi izliyordu. O an içine bunun gerçekten de kıyamet olduğu hissi indi. His ince ama kurtulması imkânsız sıkılıkta dokunmuş bir tül gibi başına geçti. Kendini kıyamet günü ayıpları, kusurları, zanları, vehimleri bir bir sayılıyor, neticeleri ortaya dökülüyor,

başka insanlara sirayeti ve bunun onlarda açtıkları oyuklar kaya mezarları gibi gösteriliyor, o mezarlara tıkılanlar, orada soyulanlar gösteriliyor, Nuhu kendini bir harabeye bakar gibi seyrediyordu. Sanki eli kolu bağlı, dili tutuk, bir şey demesi artık imkânların çok uzağında, içindeki bütün sözcükler de taşınmıştı. Ağzı bantlanmış gibi içinden mırıldanıyor ama kendine dikkat ettiğinde mırıltının sadece mırıltı olduğunu, söz olmadığını, daha tuhafı ithamları destekler gibi olduğunu fark ediyordu. Aziz hafifçe öne eğilerek iyice ona yöneldi, "Bak Nuhu, enteresan insan, sahici insan bütün o halinin içinde çok yalnızdır, bunu biliyorum. Ve gelmiş geçmiş her enteresana, normalin bu kadar zulmüne ve hükmüne uğramasına dağlara derelere şaşar gibi şaşıyorum. Enteresan, normallerin başka normallerle el ele yanından geçip söylediklerini tebessümle dinleyip hiç etkilenmeden, kendilerinde bir eksiklik olduğunu hissetmeden geçip gittikleri ve arada belki adını andıkları sokakta görülmüş bir kirpiden, düşmüş bir yavru martıdan, iki gözü farklı yavru kediden o da sevimli ise tabi farklı bir şey değildir. Nasıl bir mayadır bu normalin mayası? Taş kum olur, kaya denizin altına iner mercan olur, balığa yuva olur da normal insan dünyanın en nadidesine bile bir bakıp geçecek kadar kendinden emin ve eksiksiz hem de bir dağ ömründe, silsile halinde sıra dağlar gibi sıra insanlar hep tam olur. Âşık olmayan tam olamaz derler, eksik de eksiği bilemeyen ve buna gürleyen mi acaba? Buna eriyorum ama bak bir aması da var. Peki, enteresan kendini bir görüp, sezip diğerlerinin arasından çıkarana ne yapar onu da biliyorum. O da bu sefer diğerlerinden alamadığı göremediği her şeyi bu göz ve izan sahibinden talep eder, tiftikleyerek, didik didik ederek, kendine ait bir şeyi onun etinde kemiklerinin arasında arayarak, her gün hırpalayarak, kaybedecek gibi olunca süngüsü düşüp ağlayarak, azcık dirilince yine yıkıp tarumar ederek. Yoruldum Nuhu, insandan bile yoruldum, beşere zaten başımı kaldırıp bakacak halim kalmadı. Sen beni artık azad et. Sana bakar ve söylerken üzgünüm. Şu vahşetzarda yine de bir nadide olduğunu biliyorum ama nadide, öyle yaşamak istemiyor, o da kaslanmak, gelişmek, büyü-

yüp sarmak istiyor, onu gördüğüm şekli o aslında sevmiyor. Kuvveti böyle yaşamak için değil, azmanlaşmak için istiyor. Ben artık geçip gitmek istiyorum, ömrüm başka ellerde kaldı, onu hep sağda solda gördüm. Benim olan ömrü bazen bir sözde, birinin arkasından gördüğüm yürüyüşünde, sesinde, kapıyı çekişinde, ekmeği bölüşünde gördüm. Sazda, nağmede, yayda gördüm. Onu artık önüme çekmek istiyorum. Sen de beni azad et, bu latifeyi sonlandır ve birbirimiz hakkında bildiklerimizin aslında biraz da yave olduğunu kabul edelim, onlarla geviş getirmeyelim. İnsanın en yakını kendisidir galiba ama en uzağı da yine o. Ben o uzağa doğru yola çıkıyorum artık. Hazırım. Hep aklımı kaybetmekten, sanki çok şeyim varmış gibi bir şeylerimi kaybetmekten, belki şu an cazip görünen bir şeyim vardır ve bu birisine hitap eder, beni beğenir, sever, şimdi kendimi dağıtmayayım, beğenmeyip anlamayıp geçer gider diye kendimi sakındım," derken ağlamaya başladı. Ağlama yavaş sessiz sadece bir akıntı halindeydi. Konuşmasına sesine mani olmayan her sözü yıkayan bir suydu sanki. Aziz ellerini dokunmadan Nuhu'ya doğru uzattı. "Nuhu ben kendimi kendimle sırlayacağım. Dünya ve diğer insanlar, başka bir el başka bir göz aramıyorum artık, muhtemelen yoktu da. Ben ve manilerim vardı, ben ve bendim vardı, artık atlayacağım. Herkes her şeye bir bakarsa belki sadece kendini görür, ben kendimi görme halini de artık gözden kaybetmek istiyorum," derken sözler devam edecek gibi yapıp kesildi. Aziz bir müddet durunca sanki yeri değiştirilmiş gibi huzursuz, "Artık gideyim," diyerek ayağa kalktı. İbn-i Arabi, "Kendini bilmeyen kâfirdir," demiş, ne dehşet bir söz değil mi, ama ne yakın, sanki kucağımda." Nuhu tereddüt ile başını başka yana çevirdi. Aziz kapıyı müthiş bir dikkatle çok yavaş açıp aynı şekilde kapayarak çıktı.

Aziz kendinde ne rahatlık ne aksini duydu. İçine bir hissizlik indi. Eve doğrudan gitmek istemedi, aşağı yukarı sokaklarda yürümeye başladı. Ama sokaklar, ah dışarısı. Araba yıkayan bir adamın yanından böyle bir şeyi ilk görür gibi geçerken adamın yanındaki küçük oğlunun arabayı şimdiden satmak ister bakışını yakaladı. Süzülen köpüklü sulardan bir koku da gel-

miyordu. Çocuk başını çevirerek kaçtı. Hızlı hızlı yürüyen iki genç kız, bir tüp kamyonu geçti önünden. Bahar havası kalbine müthiş bir acı saplayıp duruyordu. Ne kadar yaşansa yaşanamadığını, ne kadar içine çekse çekilemediğini, erik, kiraz baharlarının, tüylü bademin uçuculuğunu gözlerindeki nemde duydu. Bir keresinde yaşlı bir adamın Baba'ya hevesle, "Öbür dünya da bu dünyaya güzel yanları ile çok benziyormuş, doğru mu?" diye soruşunu hatırladı. O zaman bu dünyaya benzer bir öbür dünya ona hiç cazip gelmemişken şimdi o adamın yerine ve sorusuna geçmiş ve yerleşmiş buldu kendini. Sözlerin, soruların bedenlenişini gördü. Keşke, dedi içinden öbür dünyada da buradaki gibi dağlar, vadiler, şelaleler, dereler, sonbahar ormanları, ceylanlar, geyikler olsa. Hava böyle olsa ve ben ağrısız bu havanın içinde durabilsem ne yapsam demeden. Aldanmadan ve aldatmadan ama doyarak hayatı içime çekebilsem. Bu dünyadaki göremediğim buzulları, kuzeyin karla kaplı ormanlarını, çam seslerini bir kozalak yakınlığında görebilsem orada. Nerde bir su aksa ben oraya damlayabilsem, hangi toprak nemlense altında ben yatsam, bir meyve çiçeklenirken hayırlı olsuna gitsem, nerede gün batsa o battığı çizgiye elimle işaret koyup ben de gidip yatsam ve işaretimle onu ertesi gün parmağımla batacağı noktadan bulsam. Ah ben fazlasını ne yaparım ki, daha karnım tam doymadı hiç, gözlerimi açlığı belli olmasın diye elli senedir hep yerlerde gezdiriyor, süpürtüyorum.

Eve vardığında evini şöyle bir gözden geçirdi. İçine daha önce inmeyen bilmediği, başka boğuk bir hava indi. Tanımadığı ya da göz aşinalığı olan ama kim olduklarını yine de kestiremediği kimseleri evinin eşyalarını karıştırırken, bazılarını seçip alırlarken görür gibi oldu. Birden yüreği ağzına geldi. Birisi damdaki koltuğuna ve battaniyesine talipti, hatta çekerek götürüyordu. İçi çekilir oldu. Gözleri yarı kapalı, eşya, dedi ne acı bir şey, hiç eşyası olmamak ne güzel bir şeymiş. Dama çıktı. Karşı kıyılar, gökyüzü parlak, pırıl pırıl bir hava altında, manzara bazen havanın üstünde, gökyüzünde, bazen daha kenarda daha aşağıda hareket edip duruyordu. Gözlerine her güzellikteki gibi yaş hücum etti. Aziz yaşı parmaklarıyla yoklayıp, "Acaba

bu hasret yaşı mı, yoksunluk yaşı mı, takdir ve hürmet yaşı mı, gözlerimin neden yaşardığını bile bilemiyorum," diye düşündü. Kırk yaşına doğru yaş artık onu sık ziyaret eden bir şey olmuştu. Kulağına çalınan gözüne değen bazı iki dize, bazı rebabın yay çekişi, bazı kendi halleri özellikle de bir şeyi hisseder ve dile getirirkenki acısı içinde başka bir canlıyı sanki ağlatıyordu. Onun ağlaması Aziz'e gözyaşı olarak iniyor ama bu hal pek kısa sürüyordu. Bu anların uzamasını istiyordu Aziz, çünkü ağlayanın ona meleyiş gibi inenin, serilenin ne olduğunu anlamıştı. Ona yaklaşınca her şeye yaklaşıyor, ondan uzaklaşınca en uzağa fırlatılıyordu. Aklına hemen Yunus peygamber geliyordu. Yunus çok ah vah, feryat figan ettiği için balığın karnından kurtarıldıysa da kıyıya atılıvermişti. Kurtulmuştu ama yüksek ve şerefli bir kurtuluş değildi onunki. Yunus'u kıyıda permeperişan yüzüne bakılmadan kumlukta hayal ediyor ve bu kurtuluşa da kurtuluş gözüyle bakamıyordu. Süreç ne kadar önemliydi. Kurtuluş süreçti besbelli. Kendine baktı koltuğuna otururken. İçine bir şey etmeyeceği düşüncesi geldi, açıkça, "Bir şey etmem," deyip battaniyeyi yanına çekti. Gözlerini etraftan, kıyılardan alamıyordu, o yüzden yumdu. Işık binlerce renk ve hareketle gözlerinin içindeydi yine de. Tekrar yaş hücum etti. Ne yapacağım, nasıl, diye düşünmeye çalışıyor ama içindeki acı susmuyor, aman vermiyordu. Birkaç saatin sonunda hava serinlemeye dönünce yavaşça kendine gelir gibi oldu. "Kaçtıklarım yani çıldıracağımı ya da aşırıya gideceğimi gidince dönemeyeceğimi düşündüklerimden artık çekinmeyeceğim," diye ilk cümlesini kendine sundu. Baş eğreti benliği Kemal'i yakınında ama suskun gördü, azdırmayayım diyerek ondan da başını çevirdi. "Evet Aziz", dedi kendine, "Hep bir acıyı son noktasına kadar çekmeye, çıkmaya korkardın artık korkmayacaksın, senin de o yırtılanların neresi yırtılıyorsa oran yırtılacak. Belki de bu da arsızlık gibidir, Allah arsızları da vardır ve bunlar artık esnemez, yırtılmaz, kurumaz olmuşlardır. Senin gözlerinin önüne getirmekle bile mahvoluş gibi gördüğün şeyi yaşar da sabaha gerinirler, şerbet dökülmüş gibi gevşerler, kim bilir, belki de öyledir. Sen dayanamayacağını bildiğin için hep kaçın-

dın, onlar da dayanacaklarını hatta senin bakarken gördüğünü belki hiç duymadıkları için bu onların dehşet hatıraları arasında bile yer almaz. Sabaha kadar ağlayana artık ağlıyor denir mi acaba? Artık korkmayacaksın, bak içinde küçücük bir kuş var minicik. O fırlayacak, çırpınıyor zaten. Zihnin ısınıp ısınıp soğuyup bir tuhaf kandil olmayacak, iyice bir ateş alıp hafif rüzgârlı bir yerde harlanacak. Korkma. Nereye gideceğini bilen korkar mı, neden bu çekingenliğin?" diye başlamıştı. Sızlanır gibi konuştuğunu fark etti. Tevhide geldi gözlerinin önüne, o ne olacak acaba derken Tevhide bir mutfak camından ona bakar gibi oldu. Yüzü her zamandan çok farklı değil, hatta haklı çıkmış insanın dudaklarının iki yanında ve şakaklarında onu artık daha anlayışlı bir insan yapan iki küçük çizgi ve doku incelmesi vardı. "Tevhide fena değil, şimdikinden iyi," diye içinden geçirirken Alev'i düşündü. Alev onu düşündükçe gözünden uzaklaşıyor, kaçıyordu. Aziz onu düşünmeye gözlerinin zihninin en önüne çekmeye çalıştıkça Alev gizleniyordu. Ama Aziz gözleri kapalı bir kalabalığın içinden geçiyor da kızından bahsediliyor olduğu hissine kapıldı. Hissi iki eliyle sıkıca tuttu. His ısınmaya sanki yavaşça damlamaya döner oldu. Aziz içinde Alev'in olduğu hissi zerresini kaçırmadan elinde tutmaya, ısıtmaya devam ediyordu ki Alev adeta ellerinden gözünün önüne yükselerek göründü. Alev bir topluluğun yarı içinden yarı önünden yürüyor, topluluğu hem gözden tam kaçırmak istemeyerek içlerinde bir iki ola ki daha iyice kimse varsa onları süzmek istiyor, bir yandan bir topluluk oluşturup da bu kadar beğenmediği kimselerden oluşmasına duyduğu içerleme adımlarından yüzüne, sırtından sarkan şaldan ellerinin aşağı inişine kadar buzullar, sarkıtlar gibi taşlaşmış artık mimarisine dönüşmüş şekilde görünüyordu. "İnsan" diye zihnindeki manzarayı seyre ara veren Aziz düşünmeye başladı. "İnsan kendinde diğerlerini cezbedecek şeyleri pazarcı esnafı gibi ya da şık bir butik gibi ortaya döküyor, bazen ince bir halle sunuyor, sonra da ona gelenlere bir bakıyor ki, hepsi zaten onlardan olmamak için kaçtığı kimseler. Maya demek ki ancak kendi mayasıyla benzer ise başkalarında da tutup kabarabiliyor. Ama insan

kendi mayasına razı değil, kendini koyup başkalar edinmek istiyor. Bunu yapabilirse de insanların çoğu zaten böyle ama onların da ne kendilerinde ne etrafına gelenlerde bir kuvvet var. Kabarmış ama olmamış bir maya. Onların hepsi orada oluşacak olandan, oraya gelecek olandan çarpmaya, almaya gelmişler zaten. Bütün alçaklar kevaşeler orada bir nazenin arıyor ve bula bula birbirini buluyor. Birbirlerini de övmeleri mecburen bundan," diye düşünüp gülümser gibi oldu. Gözüne şimdi de bazı yazarlar, düşünür kıvamlı şairler vs. geldi. Öbürüne ulaşmak için yapılanlar tam aksinin kitleleşmesine sebep olmuştu hep. Buna sebep mutsuzluk, hırçınlık ve kendi kalabalığını hor görü tavana sıçramış, izler yerde değil, tavanda takip edilir olmuştu.

Şimdi Alev'i de zihninin en içinden iyice görmek ister gibi eğilip bükülerek izlediğinde kızını istediklerinden oluşmamış bir kalabalığın başı gördü. Alev bir soyun, bir yolun başı gibi duruyor, yanındakilerle konuşurken kendisini babasının irşad ettiği hem de yola koyduğu, bildiklerini alsın diye önünde yaşattığı bir halifesi olarak orada olduğu anlaşılıyordu. Aziz bunu görünce koltuğundan düşecek gibi oldu, belki de düştü ve gözleri şaşkınlıktan yuvalarından o kadar çıkmıştı ki görememeye başladı. Ama devamında gözleri tekrar yuvalarına yerleşerek görmeye başladıklarında şaşkınlığını bir seyirde tutma sade seyir hali ile bakmaya başladı. Alev eski moda ama yeni bir şeyha idi anlaşılan. Eski modalığı bir kök, asıl ve soy sop diye önünde tutuyor, etraf da demode ve arkaik olmayı sanki daha değerli buluyordu. Alev soyunu Horasan'a dayandırmış, kayıp sırlıların otağından, en son da Baba'nın son halifesi kendi öz canı ciğeri babasından onu tek tanıyan ve anlayan olarak el ve nefes almıştı. Kafası karışıktı ama bu devir zaten buna talipti. Netlik bu devre sığlık olarak tercüme ediliyordu. Sadelik sıradanlık diye karşılık bulmuştu. Buna sebep bir değerli sözün etrafı çepçevre her dine mensup inisiyelerin iğne oyalarından, kilise kanaviçelerinden, meraklı düşünürlerin bu da var dediklerinden, filozofların bercestelerinden, devir azmanının, "Bundan da olmazsa ben yokum," dediği her şeyden sıvanıp işlenmeden zaten gündeme gelemiyor, gönüllere giremiyordu. Gönüller an-

layışla değil, karmaşa ile hem de her gün yenilenen bir karmaşa ile o gün aydınlanıyor ertesi gün gene kararıyordu. Alev hitap ederken, "Ben," diyor ama etrafına da bizler, sizler ve onlardan yığınak yapıyordu. Siperlerden söz dağıtıyordu. Biri memnuniyetini az sunsa ve zevksiz bulunduğunu sezse güzel sanatlar diploması ve boyalı seramikleri önüne çekiyor, bir sözü dünyanın her tarafını dolandırmadan, aynı hali Karpatlar'da ve 19. asır Fransa'sında gezdirip yormadan sermiyordu. Yine de az çok bir coğrafi haritası vardı. Hindistan, Rusya, elbette her yanı ile Ortadoğu, Kuzey Afrika'dan ancak birkaç nane yaprağı, illa ki Mısır ve bunlardan toplanmışlarla Avrupa. Her dini okşuyor, hangi peygamberin yüzü o an onlara dönükse o yücelere çekiliyor ve onun yorumuna sarılıyordu. Ama herkesin dediğini yapmaktan her şeye kulak kesilmekten tetikte gibi duruyorlar, o anki şifacı ve duacılarının önündeyken bile başka birisi de anılıyor ve, "Onunkini de ihmal etmeyelim ki tam olalım," deniyor, bu suretle ne dua ne şifa tutuyor, ama aranmaktan boyunları kaz boynu gibi çepçevre âlemi tarıyordu. Alev halin az çok farkında gibiydi ve ahaliyi aşırıya gittiklerinde hafifçe haşlıyor ve önüne çekmeye çalışıyordu ama ahalinin neden orada toplaştığının da farkındaydı. Kendisi değildi sadece sebep ve kendisi iken bile bu sebep bir araya getiren olması sebebi ile kendisi idi. Hamur değildi de hamur karma makinesiydi. Herkes ununu tohumunu taşını içine atıyordu ve devir azmanına bir şey denecek olsa bu saatlerce onu dinlemekle karşılık buluyordu. Öyle ki devir azmanı dünyaya kendini ispata gelmiş gibiydi. Aziz başını az kaldırıp bakınca oldukları dünyanın eski dünya olmadığını, sadece suyu çekilmiş bir dünya görüntüsü olduğunu gördü. Resim bile resim değil, gölgenin de gölgesi vardı sadece. Dünya ister kabuk olsun ister gökyüzü ister kader ister tabiat yağmur ve kar ile duygu sağanakları, inanarak ve gözleri yaşararak ıstırap içinde ama manayı kuşatmış, dünyayı yakalamış ama ele geçirememiş eskilerin terk ettiği dünya değildi. Bu dünya, üzerindekileri terk etmiş tek boyutlu, tesirsiz ve bıkkın, asarın bile düşmek üzere bir diş gibi etinin çekildiği ibretlerini geri almış, sarı rengin yerini kurşu-

ni rengin aldığı eski dünyanın çok kötü bir kopyası bile denemeyecek bir yerdi. Aziz şaşarak doğruldu. Tekrar Alev'e indirdi gözlerini. Alev her an devir azmanına kendini hatırlatıyordu. Çünkü devrin yeni sahibi olan devir azmanı hiç yerinde duramıyor, bunu da zekâsına yoruyordu. Aslında belki sadece boşa yoruluyordu ama o bunu hep başka şeylere yoruyordu. Kendi hakkındaki yanılgıları serveti idi. Neyin var, öz sermayen nedir dense o anca yanılgılarını gene bir şey ettikleri zannı ile belli ki soranın önüne yığacaktı. Çünkü yanılmanın ve yanılgı peşine düşmenin velev ki ömrü öyle geçirsin adı sorgulamaktı. Azman insan sanki dünyaya müdde-i umumi olarak gelmiş, sorgulamış gidiyordu. Aziz kızını ve çevresini dikkatle izledi. Birbirinin izdüşümü olacak şeyleri sonunu tahmin ettiği için geçerek hal seyrinde bir müddet daha durdu. Alev yarı gergin yarı pahalılığa rağmen tam istedikleri olmasa da bir şeyler alabilmiş insan telaşesinde elinde malıyla evinin yolunu tutmuş biri gibi teyakkuzdaydı. Ağzının tadı, ağzının yeri bile olmadığı belliydi. Ama bu işte bir baştı yine de ve anlatacakları olandı yine de tesir isteyenlerin doldurdukları hurcun bir durak yeriydi yine de ve kendine ihata ettiği bir soyun, hikâyenin kırılgan yerine geçerek ben de gidince bu kırılmayı bekleyen kuru dal işte nihayet bulacak diye öten bir kuş gibi kendi ötüşüne her yarı inançlı gibi her an ya daldan düşecek ya yukarı da çıkabileceği zannı ile tökezleyip duruyordu.

Aziz gözlerini açtı, kocaman açıp ayağa kalktı, çatıda dört dönmeye başladı. Öyle hızlı yürüyordu ki başı döndü. Hızla çatı katının küçük kapısından başını eğerek içeri girdi. On beş yirmi basamaklık çatıya tırmanma merdivenini de üçer beşer atlayıp odaların olduğu üst kattan mutfağın olduğu alt kata indi. Alev ile Tevhide mutfakta, Tevhide ıspanak ayıklıyor Alev mutfak masasına oturmuş annesine onun hoşuna gidecek bir şeyler anlatıyordu. Tevhide'nin yüzü gizli bir tebessümü derisinin altında saklamış ama gerginliği gitmiş öylece dinliyordu. Aziz Alev'i canlı karşısında görünce az evvelki zihin yolculuğunda gördüklerini ne yapacağını şaşırarak öylece bakakaldı. Alev bu bakıştan huylanarak, "Ne oldu baba, bir şey mi var?"

diye yerinden kalkarak yanına yanaşır gibi oldu. Tevhide meraksız gözlerini Aziz'e çevirdiyse de üzerinde tutmayarak gene indirdi. Aziz masaya oturup, "Yok bir şey yok, iki lokma bir şey, ne varsa yiyeyim diye indim," diyerek elleri ile başını düzeltir yerine koyar gibi yaptı. Alev hemen, "Ben bir şeyler hazırlayayım baba, daha yemek pişmedi. Ne yersin ekmek kızartayım, peynir, zeytin, dünden pilav var ısıtayım mı?" diye sıralarken Aziz Alev'i süzüyordu. Kızın tedirginliği artarak bütün suçları su üzerine çıkmış gibi şuursuz yüzüp duruyordu. Kendi kendine, "Benimle ilgili ne keşfetmiş olabilir?" diye düşünüyor ve tüm hayatı kelepçelenecek bir suçlunun hayatı gibi önüne resmoluyor, kendini bir otomobile başı arkadan bir el tarafından bastırılarak bindiriliyor gibi hissediyordu. "Ne yaptım ben, kendim olmamaktan başka?" diye düşünürken kendi olmamak için takınılan tüm tavır ve sözler başını aşağı bastırıyordu. Yüzüne ateş basarak dolaptan küçük iki kulplu bir sahana aktarılmış dünden kalma pilavı çıkarıp ocağa koydu. Sıcak çaydanlıktan üzerine üç beş damla sıcak suyu dikkatle serpiştirerek kısık ateşte yavaşça karıştırmaya başladı. Aklı kendindeydi. Tevhide ıspanakları yıkamış, doğramış, süzgeçli bir kapta süzülmeleri için arada hoplatıp duruyordu. Mutfak yerde ayağa takılıp duran sumak cinsi kilim hariç yerine mıhlanmış eşyalarla doluydu. Bir sürahi bile, bir bulaşık teli, bir su bardağı bile camın demirin tüm ağırlığını cevherlerine almış da bulundukları zemine çökerek yapışmış gibi duruyorlardı. Aziz eşyaya ürkerek baktı. Gerçekten de ne kadar ömürlü olduklarına o an şaştı. Masada acz içinde oturuyor oluşuna da kırılıyordu. Tevhide'nin ıspanakları silkeleyişine onların üzerlerindeki boğucu sudan kurtuluşlarına imrenerek bakarken o da kendini silkelemek ister gibi sağa sola hareket etti. Alev dolaptan yoğurdu çıkararak bir kâseye üç dört kaşık koyup yavaşça babasının önüne çekti. Aziz kâseye yanındaki tatlı kaşığına bakarak yine aniden müthiş bir acı duydu. Yoğurttan ve şu sevdiğim orta boy kaşıktan ayrılığın acısı, diye kendine hal tercüme etti. Mutfaktaki ışık hoşuna gitti. Isınan pilavdan pirinç ve yağın kokusu o çok sevdiği pilav kokusu burnuna gelmeye başladı. Yüzlerce kez yaşa-

dığı şuna benzer anların sonsuz olsa bıkılmayacağını sezdi. Ne güzel diye düşündü, sonsuza kadar şu pilavı yiyebilirim, kaşığımdan ve mutfağın ışığından da bıkmam. Bunları her gün yerinde bulmak ne müthiş bir mutluluk. Duygularım ve zihnim ilerliyor ama bak bu çok sevdiklerim şimdi aslında arkamdalar, geride kaldılar. Şimdiden geride bıraktıklarımı özlüyorum. Özlem, hâlâ burada olduğum için derken kaşığını alıp öptü. Alev'in yan gözle onu izlediğini fark edip birden onun da sonradan etrafına topladıklarına böyle bir hareket yapacağını o an gördü. Kıza baktı, Alev gözlerini kaçırdı. Tüm geçmiş bir kum sağanağı gibi gözlerinin önünde yağmaya başladığında her hareketin ve sözün sonradan yetişip eskiyle beraber aşağı kayışlarında bazen eskiyi sert çarpışı ie kıran, başka yere fırlatıp yalnızlaştıran bazen de onunla birleşip irileşen parçalarını gördü. Elindeki kaşıkta Alev'in de elini gördü ve bunda tuhaf bir kuvvet de sezdi, kıza gülümsedi. Alev dakikalardır süren sonsuz suçluluklarından tahliye edilmiş gibi bir duyu boşalmasıyla mukabele etti. Hızla pilava koştu. Altına koyduğu küçük ahşap bir nihale ile pilavı babasının önüne koyup yanına oturdu. Aziz titreyerek kızının elini tuttu, "Sağol," deyip sağ taraftaki çatalla pilavı hafifçe alt üst etti. Tekrar Alev'e dönüp, "Güzel kızım, yalnız değilsin, geçen bir şey duydum bana çok tesir etti, sana da söyleyeyim de kalbine bastır, 'Hayâ imana manidir,' diye bir şey duydum. Sen de hayâ ettiklerin sebebiyle imana geri durma, sakın," derken Alev iki elini ellerine bastırdı. Aziz, "Sen yine de benim en yakınımsın, en azından bildiğin kadarı ile bunu diğer her şeye tercih ettin," derken az evvel damda gözünün önüne gelenlere kapıyı araladığını şaşarak gördü. Ve şaşarak devam etti, "Kafan aslında karışmayacak da karışıklık isteyenler sebebiyle olduğu gibi olmakta zorlanacaksın," deyip pilavdan yemeye başladı. Müthiş bir lezzet buldu. Bu dün yediğimde böyle değildi diye düşünürken lezzetin bir pilavın çok ötesinde olduğunu başının gerisinden gördü. Yapacaklarım bana bunu müjdeliyor, lezzet müjdeliyor, diye düşünmeden cümleyi içine aldı. Yoğurt ve pilavı her ikisinde de tarifsiz, bu dünyaya yakışmayacak lezzetler bularak yedi. Pilavın ısındığı, içinde

tek pirinç bile kalmamış sahanı kaldırıp ışıkta seyretti, sahanın her yerini yağın zerresinin bulaştığı her noktayı yaladı. Sonra uzun uzun kokladı. Alev onu seyrediyordu. Tevhide dayanamayıp mutfaktan çıkmıştı. Aziz ne yoğurt kâsesini ne pilav sahanını geri verebiliyordu. Kaşığı hâlâ elinde Alev'e tekrar dönerek, "Öyle bir tat var ki öyle bir koku çıldırmak işten değil. İlk sana söyleyeyim," deyip zaten dizleri değecek kadar yakınında duran Alev'e yanaşmasını işaret etti. Alev daha da yanaştı. Aziz bu yakınlığa birden irkilerek kızını az evvel damda sanki kendi bir şeymiş gibi onun kendi devamı olmasına içerlemesinde derin bir utanç duydu. Şuna bak diye Alev'e baktı, dünyada yaklaşabileceği en büyük yakınlığı en büyük samimiyeti bana veriyor, benim kızım hem de bu, deyip Alev'e sarıldı. Alev bir genç kızdan umulmayacak kuvvetle babasını sardı. "Baba, sen benim inan her şeyimsin, bir sen ol yeter, sadece sen ol, bir tek sende bakacak şey görüyorum," deyip sarılışını daha da artırdı. Aziz kızı saçlarından öperek, "Ah güzel evlat, ah," deyip durdu. Tevhide kapıdan bakıp geri gitmişti. Alev dünyada son bulmasını istemediği bir duygudan öte hali giyinmiş ve bu hali hep iç giyim olarak olsun saklayacağını kendinde görmüştü. Halden kopamıyordu. Hal seyreliyor ama ondan ayrılamıyordu. Aziz başını hafifçe kaldırıp Alev'e tam karşısına geçmesini işaret edince azcık geri çekilip yan döndü. Aziz, "Kızım, ben artık gidiyorum. Ne tarafa, ne kadar zamanda bunları bilmiyorum. Başım burada benimle kaldıkça bu baş bir kandil gibi yanamıyor. Kimseden bulamadığımı, kendimde olduğunu da bildiğimi aramaktan vazgeçtim ve kandilimi, çerağımı kendim yakmaya karar verdim. Kendi kendimi yakacağım külümü tek kıymet bileceğim, o şekilde gideceğim. Kalp krizi, trafik kazası, organ yetmezliği değil, aşktan ölmek, yanarak ölmek istiyorum," dedi. Suya uzanırken suyun tadını da tat artışını da merak ediyordu. Alev suyu uzatacakken Aziz sabredemeyip bardağı hızlıca ağzına götürdü. Su çok lezzetliymiş de sabredemez ve Aziz onda müthiş lezzetler beklerken bozulmuş gibiydi. Müthiş kırıldı. Şimdi ne anlatıyor, ne buluyorum, az evvel neyi tadıyorum beş dakika sonra başıma gelene bak, sanki oluktan yağmur suyu

içiyorum. Az evvel cennette ve o ışıkta Fatıma annemin pişirdiği pilavdan yiyordum diye içinden geçirirken Alev'e kırgın bir yüzle baktı. "Su saniyede bozuluyor Alev. Her şey düşüncenin tek harfi daha kalbe inmeden bozuluyor. Tekrar yapmak ise bir pirinç arazisi bulmak, almak, ekmek, yetiştirmek, önüne getirmek ne kadarsa o kadar zaman alıyor. Yani az evvelki pilavı son on senedeki her şeyimi verip en yüksek anlarımın toplamı ile aldım ama şu su öyle olmadı. Gene dereler aşmam gerek bir bardak su için," deyip durunca Alev, "Baba gitmekten kastın ne, kötü bir şey kastetmiyorsun değil mi?" diye tedirginliğin hece hece indiği bir sesle sordu. Aziz bunu gördüğü halde, "Yok kızım niye kötü olsun. Ama anlamak lazım tabi daha önemlisi hak vermek. İnan bu daha da önemli. Şu yaşadığımız devirde herkes anlamaktan ve anlayıştan bahsediyor ama hak vermiyor, neye yarar bu sen söyle. Kibar bir nobranlıktan başka nedir bu?" derken Alev, "Haklısın baba, inan sana hak veriyorum ama anlamak da istiyorum ki ben de böyle olayım. Ama hak veriyorum, ne yapsan hak vereceğim," deyince Aziz damda zihninden geçen görüntüleri hem hatırlamak ister hem de umursamaz şekilde Alev'e döndü tebessüme gayretle, "Yaa," dedi. Alev cevap verecekken, "Doğru," dedi. "Ah kızım neden bir kelime daha kalbe ilham bile etmeden cümlenin ve kelimenin adeta cevheri bozuluyor biliyor musun, bozan şey çok yakında da ondan. Mesafe olarak da duygu olarak da çok çok yakın ondan," derken Alev gözlerini babasının içine atar gibi atmıştı. Aziz bu atılışa bakıp, "Alev güzel evlat, kim bilir ne olacaksın?" diye cevabı bilen ama emin olmayan, başka cevaba da ihtiyaç duyanın sorusuyla sordu. Alev hiç bekletmeden, "Beni ne yaptıysan o olacağım baba. Sende ne gördü anladıysam o olacağım. Senden olacağım. Biliyorum bazen öndeki arkadakini beğenmez ama onun ardından giden de anca o olur, senin arkandan başka gelen olmazsa zaten ben tek kalacağım. Teklik de bir değer değil mi baba. Hem belki senin hep dediğin gibi devir seyreliyorsa benim devrim artık iyice eleğe dönmüştür. O deliklerden kaya bile geçer bir tek inadından dağ geçemez, yerinden kıpırdasa belki dağ bile geçer. O yüzden de herkes kendini

çok seçkin zannediyor baba inan bana. Herkes heryerden geçiyor süzülüyor, süzme oluyor inan bana. Ne elek var ne elekçi. Hafif bir zan var o da kümbet kadar. Horgörü ve kibir var başka bir şey değil. İnan bana. Çünkü ben sana göre genç ve çok çok tecrübesizim ama kendi hayatımın yargılarını gözden geçirecek kadar yaşadım aslında. 21 yaşındayım, pek genç bile sayılmam artık. Kafamdaki tuhaflıklar acı ile de olsa bir karara yanaşıp ben onları beğenmeye başladığımda tekrar ve ilk kez gençleşeceğim. Böyle hissediyorum." Aziz kızının ellerini tuttu. Bilmediği bir duygunun tam önünde durdu. Duygunun kendini tanıtmasını bekliyordu. Duygu kendini tanıtmıyor, Aziz tanıyamıyordu. Bunu görebilmek için tuttuğu Alev'in ellerine baktı. Kendi ellerini gördü. Ellerinde muhtaçlık gördü. Bazen baba ile yürürlerken onun baston diye kullandığı sopasını konuşurken çok el kol hareketi yapıp sopası da elindeyse sağı solu, yanındakileri paralıyor diye Aziz tutardı ve o sopayı tutuşu babanın elini tutmak gibi gelirdi ona. Sopayı kavrayan ellerini seyretmişti birkaç kez ve şaşmıştı. Şimdi ellerini o kavrayışta gördü ve duyguyu tanıdı, selam verir gibi ellere başını eğince Alev her ikisinin ellerini kaldırıp yüzüne götürdü.

Tevhide gerili bir yaydan fırlatılan silah olsun diye dertop edilmiş ama içindeki kumaşlar sebebi ile gerilip atılamayan pat diye çok yakına düşen bir çocuk oyuncağı gibi mutfağa girdi. Hali ve girişi arasındaki insicamsızlık Alev'i güldürdü. Tevhide öfke ile, "Bitti mi cilveniz? Öyle ise hadi kalk da kıymayı kavur, baban doyunca âlemin açlığı bitmiyor," deyip seçmeye çalıştığı soğanların diriliğini eliyle yoklamaya başladı. Aziz Tevhide'yi pek umursamadan ama yine de ufak bir seyirle izliyor, "Ne güzel tarihi eser olmak, vazifesi kayalardan yontulmuş sütun olmak, dünyanın herhangi bir yerinde yatmak," diye bakışını Ion sütununda gezdiriyordu ki Tevhide bu göz gezdirilmeye hiddetle başını hızla çevirince Aziz sütunun hep toprağa bakan ve o rengi almış cephesinde bir spiral sonsuzluk işareti ve en tepesinde üstünde milim mimik olmayan bir yüz kabartması gördü. Yüz, toprakla yüz yüze yüzyıllardır yatmasına rağmen gece yatıp erkenden kalkmış gibi ondan ayrı ve ifadesindeki her şe-

yin sahibi oluşu hiç değişmemişti. Aziz gördüğünden zor sıyrılarak mutfaktan yavaşça çıktı.

Tevhide hiç beklemeden bir hülyaya varmış görünen Alev'e, "Bana bak Alev, daha senin havailiklerin yetti. Gene ne buldun babanda da gözlerin kaykıldı? Niye hâlâ şu gençlik pazarında Allah en kötüyü bile hiç değilse gençlikle süslemiş ne olduğunu gizlemişken, bu pazarda dolaşanlar hiç bitmezken bir alıcı bulamıyorsun? Sonra sen gezeceksin ama ne olarak bildin mi, hurdacı olarak. Kızım az gözünü aç diyorum ama kime, ilk tazelik baharın bile sönmek üzere, cakan kime, inadın neye, emniyetin neye bari bunları söyle," diyordu ki Alev, "Babama," deyip hiç üzerine başka bir şey koymadı. Gerginlik görünmez bir elektrikli aygıt gibi mutfakta dolaşıp çarpacağı kişiyi arıyordu ki Alev çarpacak olduğunda elbet beni çarpar itiyadıyla yavaşça kalktı, görünmez aletten başını korumak ister gibi iyice eğilerek mutfaktan çıktı.

Aziz mutfaktan Adil'in odasına gitmişti. Adil hastane ve Nuhu seyahatinden sonra iyice boşalttığı odasında bir yer yatağında yatıyor, başucundaki iki sıra rafa birkaç kitap koymuş sanki bir şey bekler gibi bekliyordu. Aziz odada oturacak yer olmadığından yer yatağında oturan Adil'in biraz ötesine oturdu. Adil her zamanki bir sıkıntı ve eziyetin bitmesini bekler halinden biraz daha uysal duruyordu. Aziz eliyle yatağın bazı yerlerini düzelterek, "Ne yapacaksın, artık sadece birkaç kitabı mı döne döne okuyacaksın?" diye sordu. Adil hafifçe gülümseyerek rafa baktı, "Yok be baba, o birkaç kitabı gerçekten bulsam zaten başka şeyler de değişir, ben yine de çok fazla gördüklerimi attım, bunları daha belasına uğramadığım için tutuyorum şimdilik," dedi. Aziz gülümseyerek tenhalığa baktı. Adil bu gülümsemeyi hak etmediğini düşünerek, "Böyle de çok çiğ göründüğümü biliyorum ama kurtulamıyorum. Bazı tanıdıklarım vardı okulda, bisikletle çok uzak yerlere gidip ıssız yerlerdeki kamplarını, oradaki sessizliği, havayı, sabah orada uyanmayı, akşamını falan anlatırlardı. Ama anlattıkları şeylerde, seslerinde, bırakmak istedikleri tesirin dışında hiçbir şey yoktu. Bütün anlatılan bir manzaranın önündeki boşluktu. Çok müthiş,

işte insan şöyle oluyor böyle oluyor falan deyip durur ama aslında hiçbir şey diyemezlerdi. Gider gelir her şeyi yapar ama hiç değişmezlerdi. Onlardan birilerinin başka bir coğrafyaya başka bir zihin toprağına bastıklarını asla görüp duyamazdım. Ama hep hareket ve arama halindeydiler. Bir şey değişmez başkalaşmazdı. Sonra önsöz okurken Homeros'un kör olduğunu öğrendim ve Arapların El Maarri'sinin. Körlüğün ışığı artık beni hafifçe kamaştırıyor," derken, dediklerini fazla yükseğe hem de aniden asmaktan utanarak, "Yani ben de bir kör, bir sağır, bir münzevi gibi yaşamak, etraf fırıl fırıl dönerken oturduğu yerde o gezenlere ve sonrakilere gezdikleri yerleri hem de hiç gitmeden, görmeden birer birer anlatan kimselere imreniyorum," dedi. Aziz sözün ciddiyetine ve samimiyetine inanır ama çoğu kimsede sözün yuvasının bir hayalhâne olduğunu sezerdi. Hayalhânenin bu dünyada gerçek ne kadar kristalize olabilirse o kadar kristalleşmesi, taşın kumun cevherleşmesi gibi şiirin de gerçekleşmesine bağlıydı. Yoksa güzel söz, yüksek söz, uzaklara uçan bir balon, uçurtma yine hoşa gidiyor ama kritalleşemiyor, dizeden çıkıp dizlerinin üstünde sıçrayamıyordu. Baba'dan şiirin Arapçada şaurun kökünden yani saç kelimesinden geldiğini ve kafada bu yüzden çıktığını ama yine aynı kökten gelen ve yine baştan yükselen şuur ile birleşmezse şiir olamayacağını duymuş, harfe, kelimeye içinden neye ettiğini bilmediği bir and içmişti. Şimdi Adil'i başında saç çıkarmaya çalışır görmek hem de bunun şuurla, başını göstermek için değil, kendi hasadı için yapılacağını hissetmek içinde bir başak tarlasını sağlı sollu sallandırdı. Dünya için ne yapılsa az ne yapılsa çoktu. Ne yapılsa yetmez ne yapılsa kâfi idi. Ne düşünse az ne düşünse katlanarak önüne konan bir konfeti cemaatiydi. Adil'e belli etmemeye çalışsa da eğilerek baktı. Gözbebeklerindeki canlı ve mahcup kıpırdayışa, ne çok şeye ihtiyacı olup bunların hepsini kendisinin bulmak zorunda oluşuna, geçecek zamana, düşeceği ağlara, uzun çırpınma sürelerine, kumlukta güneş tepesinde dünyadaki tek kişi olarak yaşayacağı zamana, anladığı zaman içinde harekete geçecek kristale, anlamadığında yükselecek hıçkırıklara bir doğa olayı gibi baktı. "Ah oğlum," dedi. Adil dramdan

kaçınmaya çalışırken daha iyi bir oyunculuğa düştüğünü, daha incelere hitaba çekildiğini hissetti. "Baba," dedi, "Nolur beni beğenme, o zaman bunları artırmaya çalışıyorum ama benim olanlardan değil, düşünüp emek verdiklerimden değil, benzerleri sahteleri her yanda zaten. Seni ikna edebilecek, beni de destekleyecek beş on tane daha cümle ve hayali hemen şimdi az evvel söylediklerimin yanına yerleştiriveriyorum ve evim bozuluyor. Beni anlama, beğenme ki ben kendime devam edebileyim. Beğenilen her kim olur olsun artık beğenenlerin hizmetine girmiş oluyor. Artık maaşını onlardan alıyor. İşin tuhafı ben bunları aslında senden öğrendim, sezdim, düşününce bana öyle oldukları geldi yerleşti," diye söylenirken Aziz eliyle başının iki yanını tutarak, "Tamam Adil, tamam iki gözümün elifi. Sen sadece geçici de olsa ne yaparak kendinde kalmaya devam edeceğini, etraf şu bu beğenisinden, çekiştirmesinden uzak kalacağını anlat. O zaman bir şeyin bozulmaz," deyince Adil rahatlayarak ama çok da emniyetin yerleşmediği bir yüz ile, "Beklemek istiyorum. Kısmetimi beklemek yani. Zihnim ve başka türlü düşünebilme hali bana gelecek, ondan sonra nereye gitsem ne yapsam fark etmez. Beklerken de sadakatin beklemeye yeterli olacağı kanaatine vardım. Bir de ufak bir iş buldum kendime uygun, haftaya başlayacağım," deyince Aziz, "Hangi iş, niye söylemedin, ne işi?" derken Adil pek tereddüt etmeden, "Belediyeye gittim, sabahları sokakları süpürmeye talip oldum. Çöpçü oldum yani. O ağaç süpürgeler hep çok hoşuma giderdi. Sadece sabahları çalışacağım ve aklımın, duygularımın, idrakimin bana gelmesini bekleyeceğim. Bu sırada da süpüreceğim," deyip yine iki kolunun altından onu kaldırmaya çalışan bir güce karşı kollarını aradaki havayı sıkıştırır gibi kendine bastırdı. "Baba," dedi, Aziz dalmaya hazır yüzü ile gene kenara gelip bakarken, "Ruh biliyor," dedi. "Çünkü okul kazandım, para kazandım, şunu yaptım bunu ettim derken hiç sefalete talip olurkenki havalanmayı ve yürek hıçkırığını duymuyor insan. Övünen ağzı ile övünüyor, övünmeyen ve sefaletle mağruriyetini gizleyerek başka şeylere talip olduğunu söyleyenin ise ağzından çıkan güç buharlı bir tren gibi. Bunu hissediyorum.

Dünya başarısı o kadar küçük ve dudak kenarında ki, anlaşılan bunun muhatabı da öyle. Öbürü vallahi gideceği bir karış yeri bile düşünürken dünya toz duman oluyor," deyip, "Bir şarkı duydum annem çalışırken mutfakta radyoda çalıyor, diyordu ki, 'Yanık Ömer, yiğit Ömer övünmeden yaşıyor'. Ne şahane bir yeşmiş bu övünmeden yaşamak, gerçekten şarkısı yazılacak şeymiş. Aziz hem dinliyor hem şaşıyordu. Çocuklarındaki temayülü hiç de sezmemişti ama onların, "Beni izlesin bana baksınlar," deyişinden de bir şey çıkacağı aklına pek gelmemişti. Şimdi başkayı görmenin tesiri hem de kendi evlatlarına sirayet eden tesiri içini zangır zangır titretiyordu. Gözünün önünde dünya onun yirmi yaşına çevire çevire yaklaşmış, çocukları da bir bilinmeyene yaklaşmıştı. İçine bir hayret gelip oturdu. Yerinden kalkamıyordu. Ama bir gence ve onun yoluna, onun duyacağı ilk kokuya, göstereceği muharebeye, karşılaşacağı binlerce dikenli tele hem hiç hem büyük dert gözüyle bakıyordu. Gerçekten hiçti ve zaman kısacıktı hem ateş ve yakıt tam değilse hep eksik geri dönüşlü ve yoğun ıstıraplıydı. Çocuklarına bakıp kendini yakmayı bu kadar geciktirdiğinden utandı. Sonra utanmayı azcık elinden bırakıp gideceği yöne baktı.

Pazartesi erkenden işe vardı. Puantörlükte uzun konuşmalar sonucu birikmiş izinler, o senenin kullanılmamış izinleri, kısa bir rapor, biraz da ücretsiz izin derken iki aylık bir feragat belgesi ile akşam işten ayrıldı. Emekliliğine 5-6 ayı kalmıştı. 51 yaşındaydı. Binadan çıkışında yirmi seneyi geçkin girip çıktığı binanın karanlıktaki siluetine, bahçenin beton dökülü pürüzlü zeminine basarak baktığında sanki çocukluğunun geçtiği ama tamamen değişmiş bir sokağa tanıdık bir şey bulmaya çalışır gibi yabancılıkla ve bu hali ile onu gene de nasıl tanıdığına şaşırarak baktı. Aradan elli sene geçmiş gibiydi. Duygular çok sarih ve sanatlı bir şeyler ilham edecekleri zannını ona aksettirip bir cılız resim verip geçiyorlardı. Duygu takibi bir başka insanın o duyguyu çok iyi bir tahlille resmetmesi ve onu gerçekten yaşayana gösterip onun kendini tanımasına hatta seyretmesine sebep olursa oluyordu, yoksa duygu takibi beyhude bir goygoydu. İçinde bu son resmin bir cümle kuramamasına, bu dilsiz alilliğe sıkılarak baktı. Kendini bahçede birilerine zoraki, hem yaşayanlardan biri hem de onlardan biri gibi göstermek için çırpınışındaki hallerini hatırladı, bir söze eşlik edişini onu gerçekten işitmiş gibi yaparkenki gayretinde hatrına getirdi, bahçeye girer bahçeden çıkar, merdivenlerden iner, çıkar, pencere-

den bakar, duvarları seyreder, raporları, dosyaları, şartnameleri önüne çeker önünden iterken, listeleri panolara asar ve indirirken hayatının bu bölümünün geçtiği yeri ve tüm zamanlarını hiçe değecek bir kısa anıyla andı, bu bölümden elini yüzünü yıkadı. Yokuştan tırmanıp eve yürürken Fıstıkağacı'ndan içeri girdi. Fırınlara, nalbura, elektrikçiye, pastaneye içlerindeki telaşa da durgunluğa da uzaktan baktı. Ayağının altı sanki ayakkabısının altı kaybolmuş gibi yere temas ediyor, burnuna is, duman, ekmek, kömür, ıslak yaprak ve ağaç kabukları sonsuzca sıvılaşmış gibi kokudan çok bir içecek gibi iniyor, ciğerleri tıkanarak boğulur gibi oluyordu. Eve girmede epey tereddüt etti, sokağı bir müddet daha seyretti. Seyrinde bu seyrin ona bilmediği bir şey izleteceği, hatırlatacağı ihtimalinin ayak sürütüşü vardı. O ihtimalin kapısını gözlemekten utandı. Karşı duvar, evlerin çatıları, bahçe kapıları her şey oyuncak gibi ve küçücük gibi göründü gözüne. Her şey oyuncak gibi ve olağandışı bir uyduruklukta ydı. Bunların içinde nasıl yaşanıyor, nasıl ciddiye alınıyor, göğün laciverdine nasıl inanılıyor, yıldızlara, aya, tekrar sabahın oluşuna nasıl çıldırılmıyor, her gece ama her gece nasıl uyunuyor, neden uyunuyor, uyanan hangi kendine hangi kaldığı yerden devam ediyor, bir bardak yıkanmaktan çizikler içinde biraz sıksan ya da usulca yere düşürsen kırılıverecek ama kırılmıyor. Sokaklarda bir saati geçkin aşağı yukarı ileri geri gidip gelirken, "Bütün bu adımlarda, gördüklerimde, bu oyuncakçıda, bütün bu kırılıp düşen eğreti sözlerde, girip çıkmalarda yokum zaten," deyip duruyor ama eve de bir türlü giremiyordu. Kararsız, kıvamsız yine kapıyı iteleyip kilidi çevirdi ve karanlık eve girdi. İçindeki kararsızlık ona müthiş bir kaygı veriyordu. İçinden, "Allah gülün, bulutun, toprağın kulağına söyler. Gül güler, bulut kırba gibi ağlar, toprak sessiz kalır. Her kim tereddüt içinde kalmışsa Allah ona muamma söylemiştir," diye işittiği ve ezberine girmiş cümleleri sıralıyor, muamma genişleyerek her şeyi içine alıyordu. "Muamma hakkın dediğini mi yapayım, nefsin mi tereddüdüdür. İki zan arasında mahpus kalmaktır. Nefsi dinleyen mahpustur, Allah'ı dinleyen serbest kalır," diye devam ediyor ama muammanın ne olduğunda bile

mahpus kalıyordu. "Hangisi Allah hangisi ben? Ne yaparsam ne yandayım, netice belli edecek ama bunlar neticeye bile tesir etmeyecek mi?" derken karanlık koridorda ilerledi. Tuhaftı, bu saatte evde kimse yoktu. Saate tekrar baktı sekize geliyordu. Biraz sonra teker teker gelecekler ve herkes sırrı ile iyice saklanmak için ortaya herkesin bildiğinden söyleyecekti. Gereği olmayan şeyler. "Rüzgâr çıkmış, vapurun dışında oturdum üşüdüm mü ne, yürüdüm ya ayakkabım vurmuş, ekmek aldım..." Böylece kendini saklayacaktı. Yatak odasına girdi, senelerce yattığı yatak, ayağını sürüdüğü küçük halı, bitişikte küçük banyo, her şey küçük, kavanozda gibi, vazoda gibi, oyuncak gibi her şey. Kendine nereyi kabuk yapacağını eve girmiş doğuracak yer arayan kedi gibi arıyordu. Ufak ardiye odası aklındaydı, yine oraya seğirtti. Kovalar, bozuk bir gaz sobası, eski püskü ne varsa düzenli bir şekilde yığılmıştı. Hiçbirini ayırmadan hepsini teker teker kapıya indirdi. Bir misafir çekyatı üzerine örtülü Amerikan beziyle dipte duruyordu. Misafir çekyatı ona şimdi ismi ile bile ne kadar hitaptaydı. Hafifçe eğik duruşu, çok zaman katlı durmaktan hiç düzelmeyeceği belli yatağı izliyordu ki kapı kilidini işitti. Başını uzatınca Adil'i gördü. Adil ile göz göze gelince Adil kendini içine yerleştirmeye çalıştığı hale henüz uzak olduğundan bir film çekiliyor olsa yönetmenin, "Kes, kes. Oğlum bir olmaya çalıştığın şeye bak bir de olduğuna. Ham insan kimseye tesir etmez. Önce o hal sana lif lif işlemiş olacak, zoraki serinlik değil kastım. Zaten her şeyin elinden gittiğini bilenin ellerine şaşmamasını, ellerine hafifçe bakmasını, gideni izlemesini ver yeter," diyeceğini işitir gibi oldu. Adil, "Ne oluyor baba," demişti ki Aziz yönetmenden izin alır gibi önce başını yukarı kaldırarak, "Oğlum sen çöpçü oldun, yani büyük adam olacağım ben diye kendini kendine remzettin. Ahali eline ne alacağını düşünür bunu kurarken, kendinin olmayanların önünde poz verirken, sen elinde süpürge hışır hışır her sokağı gezen, buna talip bir koca adam namzedisin artık. O yüzden şaşıp durma," deyip çekyatı açmaya çalışıyordu ki yine kapıdan ses geldi. Alev kapıdaki eşya yığınını görmüş o da meraktaydı ama Adil'in aksine babasını görünce çok küçük hare-

ketlerle, "Yardım edecek bir şey var mı?" diye sormakla yetindi. Aziz bu sefer Alev'e, "Ah kızım ah. Hal güzel de sen de bu hallere fazla meftunsun. Neyin doğru olduğunu öğrendin hemen giyiniyorsun ama bunlar benim mi demiyorsun. Ne zor, insanın hilesi bitmez," derken, "Gel de bari şu odayı annen gelmeden hızlıca bir sil süpür. Sonra şu çekyatı açıp hazırlayalım. Ben burada kalacağım biraz," dedi. Gözleri 3 metrekarelik bu dikdörtgen odacıkta, odanın kapıya paralel vasistasla aralanmış küçük kare camında, duvarlardaki açık bej renkte gezip duruyordu. Alev hızla elektrik süpürgesi ile ortalığı süpürdü. Sonra arap sabunu kokan bir kova ve bezle gelip dip köşe silmeye başladı. Dışarıdan gelen ayak sesleri üzerine hızlıca toparlanıp banyoya koşarken Tevhide içeri girdi. Komşularda epey uzun oturmuş, laf sönmek bilmemiş ve Tevhide kızı ve oğlu sayesinde dertlilikte bir seviye daha yükselerek Aziz'in kocalığının faş olmasıyla omzuna takılan dertli albaylıktan tuğgeneralliğe yükselmişti. Bu yükselişi kolunu ayrı omzunu ayrı seyrederek içine çekmiş ama asıl evden uğurlanırken rütbesini idrak etmişti. Bu idrak, yani aynı insanın aynı insana perestij yükseltişini tecrübe etme tecrübesi olarak çoktandır aynı kaldığını ona hissettirmiş, şimdi uzanan elde, yanağına edilen temaslarda, ayakkabısının çevrilişinde, tekrar görüş temennilerinde ettiği fark evinden birlikte ayrıldığı birkaç komşu ile kopamamasına, kırk dakikayı geçkin sokakta bir ayak divanına sebep olmuştu. Şimdi tam bir asker edası ile, "Nedir bu kapının önü, kimseye bir şey sormak yok, at, sat, oh ne âlâ," derken bir yandan yanında durduklarının önünden hızlı geçmeyi daha uygun bularak bu rütbe bilmezlerden ayrılıp yeni halini okşamak ister gibi odaya doğru yürüdü. Aziz bu hızlı kurtuluşa memnun Adil'in bir ucundan tuttuğu çekyatı açıp Alev'in getirdiği çarşafı serdi. Alev bir elinde yeni bir kılıf geçirdiği bir yastık ve bir battaniye ile kapının ağzında bekliyordu. Onları da yerleştirdikten sonra odaya baktıklarında hepsini bir ürperti aldı. Bu çıplak, eşyasız, kambur bir yatağın eski bir battaniye ile örtülü olduğu oda hastalık ve ölümden başka bir şey resmetmiyordu. Aziz çocukların yüzlerinde gördüğü harekete hitaben her ikisini yanına çekip

kapıyı kapattı. Ne diyeceğini fazla tartamadan, "Çocuklar, ben hep böyle bir şey murad ederken her ikinizin de aldığı şekil beni çok rahatlattı. Beni anlamayı da hatta hak vermeyi de bırakın. Size, her ikinize de borçluyum. Yeterli bir yükselişim olmadı ki sizleri de çekeyim. Bizim çekiciliğimiz günlük çekiciliktir. Bir gün muhteşem bir manzara seyrettirir ertesi gün manzarayı da rehberi de kaybettirir. Yani size rehberlik edebilecek adam değilim. Kendimin rehberliğim de çok sıkıntılı oldu. Sadece içimdeki ateşin koru ve ona duyduğum arzu, özlem nasılsa hiç sönmedi. Bütün ömrüm de sönmesin diye onun üstüne kapanmakla geçti. Büyük şeylere, birkaç kez aldığım olağanüstü bir koku hariç ve içimdeki her şeyin önüne geçen bir kalp hıçkırığından başka temasım olmadı. Ama onu yani marifet kokusunu düşünmediğim bir anım da olmadı. Kendimden memnun değilim hem de hiç. Babalık ve eşliğimden, işimden hiçbirinden memnun değilim. Evlat halimden de anam babam ve kardeşim memnun değillerdi. Bunca memnuniyetsizlik nasıl bir çiçek açtırabilir onu da bilmiyorum ama onlar da gözümden siliniyor. Korkularıma hâlâ devam ediyorum ama onlara bakışım da değişti. 'Köpek bile arif olunca Ashâb-ı Kehf'den olur,' demişler. Ne doğru. Ben bu köpek kadarlığa razıyım. Artık kendimi kapatıyorum. Her şeyden haberdar oldum az çok; her korkudan haberdarım, her tehdidi burnumun ucunda hissettim. Ama asıl bir olmak ve içi içe geçmek istediğim, bu etrafla ünsiyetimden ve korkularımdan mesafede kaldı. O mesafeyi yakacağım, ben yanarsam ve kül olursam tozun, külün mesafesi yoktur, uçar konar, bunu istiyorum. Şu odaya gireceğim ve yanana kadar çıkmayacağım. Ne diyeyim bilmiyorum. Tüm çabam hep batmamayaydı. Korkum çabamın hep arkasındaydı ve onu dürtüp irkiltmekten başka bir şeye yaramıyordu. Kendi kendini inisiye etmekle ilgili senelerdir hayal edip düşünüyorum. Kendim her şey olduğumu da anladım. Başka tür bir ölüm, ölüm benim için. Yanıma pek gelmeyin, size minnettarım, ikinizin de ellerini ayaklarını öpeyim," diyerek her ikisinin de ellerini, kaçınmalarına ve, "Olmaz, sakın ha baba," demelerine rağmen ayaklarını defalarca öptü, öptü ve üzerine

inen ince hıçkırıklı perdeyi görünce çıkmalarını işaret ile arkasını döndü.

Çocuklar çıkınca hazırlık, diye düşündü Aziz, ne bitmez bir süre. Şimdi odaya girdim ve cezalı bir çocuk gibiyim sadece. Şimdi murat ettiğim şeye ne kadar uzağım, kendimin maskarasıyım. Ama biliyorum ki bunlar da hazırlık. Günlerce sersem gibi duracağım ama o sersemliğin de bir baş döndüren hali o sersemin de yüzüne bir bakan olacak, umuyorum. Yatağa sırtını duvara vererek oturdu. "Ben," dedi alçak sesle, "sıyrılmak, sahte benliklerimden ayrılmak, cevherimle baş başa kalmak isityorum. Cevher derken ne dediğimi neyi kastettiğimi biliyorum. Onu binlerce kez duydum hissettim tanıyorum. Ne istediğini de biliyorum. Önce üstümdekileri atacağım ona yakın sahte benliğim var. Uydurukları duruma göre anlık oluşturulanları geçeyim. On sahte benlik en başta has dostum Kemal sana da veda edeceğim. Bir ömür eğleştin benimle. Ben de seninle oyalandım, hayata katlandım böylece. Ama ebedi değilsin, lehime de değilsin, o zaman artık bitsin. Acı bana yahu elli yaşına geldim. Bir ömrü seninle âlemin dedikodusunu yaparak geçirdik, Allah'ın dedikodusu ile geçirdik, bizi duyarsa da muhakkak beğenir dedik, değil mi? Artık dökülüyoruz. İçimi boşaltacağım, içim neresi ise belki de bütün dünyadır ama orayı boşaltacağım. O hıçkırık ile baş başa kalacağım. İçim boşalınca eski bir kırba gibi mi kalacak, insan böyle bir canlı mı, kuru bir kırbaya mı döneceğim, hiç bilmiyorum ama o yangını tutuşturmadan ve kendimi kendimle kızıştırıp çıkardığım yangına yine kendim atlamadan ve bitmeden bu odadan çıkmayacağım."

Alev odasına girdiğinde içinde telaş ve korkunun hükmü bir yönetim gibi başa geçmişti. Sükûnet hiç bilmediği bir şey olup bilinmediğe de göçmüştü. İnsanların başka insanlar hakkında çok seyrek hissettiği başkalığın azalıp mesafenin kapandığı yere gelmiş, babasını, vücudu ve benliğinin içinde duymuştu. Bu hissin parçalarını birkaç kez bir şiirde bir iki kez de sadece duyguyu hatırladığı hallerde hissetmiş ve o ancak o bütünlüğün bir başkasını sevdirecek, kalbi koparcasına ağlatacak şey olduğunu duymuştu. Birinin neden acı çektiğini benliğinden duy-

mak gerekiyordu. O zaman biri kalmıyordu. Şimdi kalbindeki sıkışmayı babasına değil, kendinden başlayarak her şeye dağılmış görünce içindeki ağrı sıkışmış bir iltihap gibi deşilerek yerini daha da genişletti, yol buldu, yol oldu, ayakları bile uyuşmaya başladı. Keşke şimdi şurada ölsem, diye arzudan kaskatı kesildi. Bir keresinde hayata tahammülüne, yazdıklarına hem de çok yaklaşmaktan korktuğu bir şairin ölümü üzerine içinde buna yakın bir sıvılaşıp akma hissetmişti. Kendine ağladığını o zaman da anlamış ve neyle özdeşleştiğini de neyle ödeşmek istediğini o halde seyretmişti. Kalbi sıkışanın, yapmaya gücü yetip yapmayanın, insandan uzak durup iniltisini sanat haline getirenin, çekip gidebilenin, ömrü rahata kavuşma diye görmeyenin, bir ton budalanın nefret hedefi ama acılı ve onu kaybetmeden hep tutacak bir topluluğun da mihengi olanın içinde atıyordu kalbi. Bunu gördü, kalbinden o vakit iğrenmedi. Aldanan, ha bire olmadık yere giden o değildi. Kendini ikiye ayrılmış ve gözyaşlarının nereyi suladığını gördüğünde vatanını tanıdı. Bir daha ihanet etmeyeceğim diye yemin edip ihanete ertesi sabahtan başladı. Ama hiç de unutmadı. Unutmamak, ileride yapılabilecek bir şey ya da şeylerin notunu almak gibi diye düşündü. Şimdi babası ile ve daha derinden duyduğu hal ile sanki vatanına, memleketine yeniden gitmiş gibiydi. Vatana bunca ihanet içinde bir şeyleri hareket ettiriyordu. Ettiği ihanetleri önce en kaba insan gibi ne neye değer hesabıyla ve kimin için diye süzüyordu ama süzgece ihtiyaç artık kalmamıştı. Her şey kendisi içindi. Her yaptığı, her uzaklaştığı, her ihaneti her anlamamakta direnmesi kendineydi. Muhatap olarak o vakit karşısında olanlar bahaneydi. Zaten de hiçbir şeydi. İhanet ettikçe kendinin ve asıl hayatının dışına çıkıyordu. Kendinin arka ve kenar mahallelerinde geziyor, kendini bu sebeple de beğenmiyordu. Elbet kendi merkezine yaklaşabilse güzel ile de karşılaşacaktı ama merkezden çok uzaktaydı. Adeta kendi kendinin yabanında, temizlenmemiş, önüne gelenin önündekini fırlattığı en köhne taşrasındaydı. İçine hiçbir şeyi değiştiremeyeceği ile ilgili o dev kasvet geldi, bulut gibi örttü. Çoğu genç gibi her şeyin ne kadar süreceği telaşındaydı. Süreç zillet gibiy-

di. Neresi ise ne ise oraya uçağa binip gitmek isityordu, karar vermişti işte, daha ne olsun diyordu ki, içinden böyle bir uçak olsa ve ben ona sevinerek binsem her dakika her saat başı geldik alçalıyoruz inmek üzereyiz anonsları yapılarak bu yolculuk en az yirmi sene sürer ve ben süreci bu kez uçakta tamamlarım, diye düşündü. Düşüncenin her harfi beton gibi içine dökülüp saniyede kurudu. Alev az evvel dökülen betonla şimdi bir olmuştu. İçinde gizli bir tebessüm hissetti. Kendi kendine konuşma ilmi diye düşündü.

Adil akşamı sakin geçirmiş, babasını düşünmüştü elbette ama içinde kendisi o kadar yer kaplıyordu ki başka en yakın birisini bile düşüncesi içine almaya yer bulamıyor adeta ona yer bulmak için kendisi ayağa kalkıyordu. Ayaktaki hali de kendisine serili hali gibi değildi. Göstermelik bir edep, çıkar nezaketi, olmadık sözü çalıp ağzının kenarında sallandırmak gibi geliyor, zahiri bir muameleden ibaret olduğu üzerinde bile yazıyordu. O yüzden babasına anlamak için eğilmiş ama sırtı ağrıyor gibi pek de eğilememişti. Eğilemezken galiba eğilmeyi de görmeyi de anlamayı da uğraşmayı da istemiyorum, diye hali kendini tefsir etmişti. Odadaki konuşma içinde bir merak ve karıncalanma uyandırdıysa da kendi kapısının dışına çıkmamış, babası bir manzarada kalmıştı. Odasına döndüğünde yerde gördüğü yatağına ilk görür gibi bakmış ve boş odası yer yatağı çok az eşya içinde kendini birden manalı bulmuştu. Manayı yan odadan kendi odasına taşımış ve bütün gecelerin içinde o gece ilk kez kendini beğenmişti. Sabah onu bu duyguya taşıdığı için babası aklına gelmiş ve bir şeyin bir şeye azmettirici oluşu hayalen görünmüş ama hayal hareket ve söze gelmemişti. Babasından gelen hayal onu büyütmüş, ondan hissettiği kendine yansımış, onda olmayan ya da görmediği kendinde olan ve görünür olmuştu. Babasının konuşmasından içine sızan her ne ise ona kendini sevdirmişti. Babasını değil, ona geleni önemsemiş ama yerinde değil, kendinde ziyarete gitmişti. Sabahtan beri kendinde oturuyor kendine gelen yeni kalp hali ile konuşuyordu.

Tevhide gece bir kez Aziz'in kapısını dinlemiş ses duyamayınca kapıyı hafifçe aralayıp içeri bakmış Aziz'i çekyata uzan-

mış uyuyor görmüştü. Sabah erken gene gelip bir yoklamış Aziz'i odada oturuyor bulunca içeri girmişti. "Ne oluyor Aziz bu da yeni mi, damdan buraya mı indin?" diye sorduysa da üzerine bir çekinme inmiş, odaya girdiği anki duygusunu bir görüp bir kaybettiği bir güve kelebeğini arar gibi döne döne etrafında aramaya başlamıştı. Aziz, "Evet Tevhide bu da yeni. Kusura bakma, seni üzüyorum. Biraz burada kalacağım. Ama yapabilirsen senden bir ricam olacak." Tevhide çekyata oturdu. Aziz'in yüzünü de kendi yüzünü de farklı buldu. "Söyle," dedi. Aziz Tevhide'nin ellerini tutup, "Sabahları bana küçük bir bardak ile su bırakır mısın? Bir de bir çay tabağına bir iki zeytin ya da kuru yemiş ya da her ne varsa, o kadar." Tevhide, "Deli misin Aziz, yapma etme, olacak şey mi, çoluğun çocuğun var, hiç mi bana acımıyorsun? Yine dama çık, ona razıyım. Hem işin gücün ne olacak?" derken içinde bilmediği bir inşaat sesleri yükseldi. Aziz, "Tevhide işten bir müddet muafım. Maaşımı sen alırsın. Zaten emekliliğim de geldi. Üç aya emekliyim. Onu pek merak etme. Çocuklarla konuştum, onlar anladılar merak etme." Tevhide sıkıntı ve öfkenin ilk hali ile, "Neyi anladılar, bunu kim anlayabilir Aziz neden bahsediyorsun sen? Çocuklara kim bilir neler anlattın, Allah'ım sen bilirsin. Lütfen bak son kez söylüyorum bu işe son ver," deyip odadan çıktı.

Aziz geceyi yatakta yarı uykulu yarı uyanık geçirmiş ama içine inen sükûneti rahatsız etmekten çekinerek düşünceleri çekiştirmemişti. Zor olan şeylerden birinin düşünmeden zihni sessizliğe terk olduğunu biliyordu zaten. Sessizlik sahte benlikleri rahatsız ediyor, onları gıdasız bırakıyordu. Onlar da hayal ve kuruntu ile vehimle yaşıyorlardı çünkü. Bir gecelik sessizlik bile müthiş güçtü bu yüzden. Aziz sessizliği anında bozulacak bir ağ gibi tutuyor, tek bir kelimenin arkasına takılacak sinek sürüsünün ağı delik deşik edeceğini görerek elleri hafifçe havada sessizliği tutuyordu. Sessizlik ellerinde ama aslında kalbindeydi. Zihnim peki, o değil mi? diye düşünmek bile ladesi bozuyor, birkaç sinek birden vızıldıyordu. Aziz hemen gözlerinin önüne bir bulut kümesi getiriyor ve onların süzülüşünü izliyordu. İzlediğini sanırken birden gene düşünmeye ve

hayale, içinden konuşmaya başladığını fark edip bulutlara dönüyordu. Elleri hep dua eder gibi önünde açık, çok küçük hareketlerle sessizliği ileri geri hafifçe iteliyor, aşağı düşecek gibi olan bir bulutu topluyor, çok küçük bir bulut kümesini yüksekteki büyük bir bulut kümesine katıyor, onun büyüğe eklenişini seyrediyordu.

Tevhide ne o gün ne de sonra Aziz'in dediğini yaptı. Hem öfkeli hem korku içindeydi. Alev annesiyle konuşmuş ve babasının isteğini öğrenir öğrenmez sabah suyu, zeytin ve cevizi o getirir olmuştu. Biraz fazla getirdiğinde ya da peynir ekmek ilave ettiğinde onlara dokunulmadığını görüyordu. Genelde babasının dediğini seyrek olarak da biraz fazlayı itiyat edinmişti. Tevhide evde dört dönüyor, canımı bu evden atmam lazım, diyerek her gün komşularına gidiyordu. Son hadise ile tuğgenerallikten bir haftada orgeneralliğe taşınmıştı. Bütün komşu hanımlar Tevhide'yi bir veli, büyük falan değil, bizzat Eyüp Aleyhisselam görüyorlardı. Bazı Yunus'un karnından çıktığı balığın parlak ıslak derisi neşeyle önlerinde sıçrıyor, bazen Yakup Aleyhisselam'ın, "Kokusunu duyuyorum," dediği gömlek ellerinde dolaşıyor, bazen Hz İbrahim düşünceli, sırtı eğik, elinde bir sopa ile önlerinde yürüyor ve çöle bakıp duruyordu ama her ne olur olsun önlerinden geçen hep bizzat peygamberdi. Tevhide de bazılarının dediğine göre onlara komşu idi. Son hadisenin ertesi günü komşulardan birinin ahbabı, Tunusbağı'ndan gelen aşina oldukları bir hanım, "Tevhide hanımcığım hiç sırası değil ama tam da sırası malum kasap koyun meselesi amma dünyanın ne koyunu ne kasabı ne sofrada bekleyeni biter malum, bıçaklar dizi dizi. Kimi yiyince şükrediyor, kimi doyunca, kimi canını kurtarınca, kimi de kurtaramayıp verince, yani bu da bir şükür dizisi, Rabbim böyle yaratmış. Şimdi seni belli ki bir sınayan var, sen de bu sınanmayla iyice keskinleştin, değen dilim dilim kesilir, bir söylesen gök ağar, o dervişin hırsızlıkla suçlandığı gemideki ahı üstüne gemiyi bırakıp bulutta yolculuk etmesi, her balığın ağzındaki inciyi gemiye atması gibi sen de ne atsan artık inci olur, nereye otursan kürsü olur. İnsanın yaşarken kendine faydası olmaz o öbür tarafta ama başkasına olur, hâsılı

benim derdime bir okusan..." diye sıralayıp Tevhide'nin önüne oturuvermişti. Tevhide hem şaşırmış hem tuhaftır şaşırmamıştı ki elini kadının başında gezdirir ve okurken buldu kendini. Her zaman en sık, her gece okuduğu gelmişti aklına. "Yattım ya Allah kalkarım inşallah, kalkamazsam din ile iman ile Kur'an ile gönder ya Allah," bunu içinden üç defa okudu. Üstüne anılan bu kadar peygamberin hatırına İsa Aleyhisselam gibi ellerini kadının sırtında gezdirip, asabi bir zamane hocası gibi, "Hadi tamam," dedi. Kadın uzun uzun esneyerek, "Bak görüyor musunuz karnımdan, batnımdan esniyorum adeta, ağzım ayrılacak tövbe estağfurullah," deyip duruyor, esnemesi bitmiyordu. Tevhide Aziz'in alışkanlığı olan bir şeyi, konuşmadan eliyle işaret etmesini aynıyla tekrar ederek eliyle camı açmalarını işaret etti. Bir iki kişi hemen cama koşunca dediğinin yapılmasına alışkın olmayan Tevhide'ye bir pehlivanlık geldi. Aslan görse önüne üstüne atlayacak, deve görse iki şaplak patlatacak hisseydi. Yan yana köpek balıkları ile yüzecek hem de onlar ağızları aşağıda çeneleri sivrilmiş tırıs tırıs giderken o onların arasında sırt üstü ve ağzından balina gibi su fışkırtarak yüzecekti. Köpek balıkları bu zevzekliği ona mecburen çok görmeyecek aman aramızda dursun da muhafaza buyursun ne olur olmaz diyecek, suratlarını iyiden iyiye asacaklardı. Tevhide arkasına yaslanır gibi olurken birisi hemen kroşe bir kırlenti arkasına hızlıca yerleştiriverdi. Tevhide ona da Aziz'in sağol hareketi olan elini iki kez aşağı hafifçe sallama ile mukabele edince sallanan el sanki bir koltuğu yükseltme manivelasıymış gibi kendini bu hareketle de iki üç santim yükselmiş buldu. Bulutta seyahat eden dervişi göz hizasına almış hissetti kendini. Kadın hâlâ esneyip duruyor, etrafına, "Ayy içimdeki tüm ağırlık vallahi kalktı," diyorken, diğerlerinde de bir istek seziliyor, kıpırdanıp duruyorlardı. "Ne yapacaksın?" diyordu kadın, atılganlığı ile elde ettiklerini sermaye sayarak, "Kimde ne var bilmeyen boşa gezendir, ben de bunu bilirim," diyor, etrafı da karıncalandırıyordu. O gün akşama kadar Tevhide bütün kadınlara okudu. Esnemekten evin havası fermante oldu. Evin duvarları gerildi, yaylandı, tavan yükseldi alçaldı. Herkes rahatladığı-

nı, üstünden küme küme içinden buhar buhar ağırlıkların defref olduğunu söyleyip karnını kalbini ovup duruyordu. Tevhide ilk kez insanın kendine düşkünlüğünü bir tablo gibi gördü. Kendisi söz konusu ise insan her şeye inanmada, denemedeydi. Ben olsam kendimi okutur muydum diye düşünürken esnemeye başlayacağını sezip hatta iki esneyip düşünmeye son verdi. Ya ne, derken kendi esnemesinin bir zayıflık olduğu duygusu yanı başında belirince aralanmış camı daha da açmalarını işaret edip kısaca, "İyice hava gelsin, oksijen kalmadı," diyerek esnemesini bilimin ipine verdi.

Aziz bir haftayı geçkin odadaydı. Genelde sırtını duvara yaslamış halde yatakta oturuyordu. Bazen uzun müddet gözleri kapalı yattığı da oluyor, sesi çıkmıyordu. Bu kadar zamanda epey zayıflamış, daha önemlisi yüzü değişmişti. Tevhide'nin öfkesi son haddindeydi. Birkaç kere içeri girip Aziz'i ayaklarından çekmiş, biraz sürüklemiş ama o kadarla kalmıştı. Alev her gün yanına giriyor, yiyeceği bırakıyor, suyu içmesi için başında duruyordu. Aziz'in bir bardak dediği suyu o iki seferde iki bardak olarak getiriyor, babası da itirazsız içiyordu. Tevhide arada sırada telefonda görüştüğü, kısa görüşmenin "bir de Aziz'e hatır sorayım" diyerek her seferinde yarım saat kırk beş dakikayı geçtiği, annesinin "seni, torunları bir göreyim" diyerek Aziz'i görmeye her sene gelişini hatırlayarak arayıp annesine dert yandı. Nuriye anne yarı telaş yarı heyecan ile, "Dur ben yarın geleyim," deyip meseleyi derhal kitledi. Gözlerin hâl, kulakların dedikodu sahibi olduğunu biliyordu. Ertesi gece saat 10 gibi Nuriye anne geldi. Tevhide telaş ve heyecanla Aziz'in yanına gitmeye çalışan ve elde zorla tutulan bir kuş gibi çırpınan annesine baktığında bir eziyet etme arzusu duydu. Duygu Tevhide'nin içinde öyle yükseldi ki boyunu aşan bir suya girmiş gibi o korkuyla geri döndü. Ayağı yere değmiş, gittiği yeri de beğenmiş gibi tam zıddın mukabelesi ile, "Gel anneciğim Aziz'in bu halinden anca sen anlarsın, hem ben de sizi yalnız bırakayım," demesi ile kendini kurtardı. O kurtulunca kurtarıcısını melek sayan her kuş gibi Nuriye anne de çırpınmasını ve ötüşünü artırarak, "Hay sağol kızım, canım benim, anlayışlı kı-

zım, kusura bakma biliyorum böyle birden selamsız, size rağbetsiz kalmaktaki ayıbımı ama elimde değil," derken sesi gözlerine ıslık gibi eşlik eden bir serpintili rüzgâra dönüştü. Tevhide bu seslere de keşke dışarıdan gelen bir ses olsaydı da camı vurup kapasaydım deme hiddetini göğsünde hissetti. Annesine dönüp, "Hadi gecikme, telaşını görüyorum," demesiyle Nuriye anne, "Ah Tevhide kızım, sen nasıl büyümüşsün," deyip odanın kapısını kalbini belli ki zor tutarak nezaketen tıklattı. İçeri dışarıda tek bir damlasını bırakmadan adeta aktı. Aziz yatakta gözleri kapalı yatıyordu. Nuriye anne yuvarlanır gibi yanına koştu. "Azizim, ben geldim. Ben gelince sen gitmezsin, ben gelmeden sen gitmezsin, biliyorum. Dünyada insanın ya bir sahibi var ya da o da yok. Sen benim sahibimsin, tanığımsın, tek tanıdığımsın," derken ağlamaya başladı. Aziz bütün güçsüzlüğü ile doğruldu, göz göze geldiler. Aziz hasretle Nuriye annenin ellerini gözlerine sürdü, öptü, "Ah annem, sen de benim, inan," deyip birbirlerine sarıldılar. Aziz bir ömürde bir insanla ne sermayen olsun dense Nuriye annedeki gibi bir birliği isterdi herhalde. Hiç ayrılık yoktu, hiç anlaşılmaz bir şey yoktu, tehdit ve şüphe yoktu. Bir ipte serçelerdi her ikisi de. Kim önce öttü kim arkaya kaldı, yoktu. Aziz bir serçeye bakan başka bir serçe gibi baktı. "Sen meleksin," dedi Nuriye anne. Aziz doğrulup, "Annem, efendim, sultanım bu sade sana öyle görünüyor." Nuriye anne, "Yok Aziz, biliyorum öyle olduğunu, Yusuf da kardeşlerinin gözünde canavar gibiydi, biliyorum sabrettiğini. Balık da suya sabreder, biliyorsun." Aziz suya sabrederken suyun içinden başka görülmeyen balıkları, irili ufaklı sürüleri geçirdi gözünden. "Melek bile yok olmadıkça şeytandır," diyen büyüğü hatırladı. Elleri Nuriye annenin ellerinin üstünde, bu resim dünyadaki en güzel resimlerden biriydi gözünde. "İyi ki geldin, seni görmek, senin sözlerin ve aklınla birleşmek bana yol oluyor. Başkalarıyla gizlenen yol seninle açılıyor. Buna öyle hasret buna öyle muhtaç hem de buna öyle hayranım ki. Yolunu açanla konuşmak, öyle bir mutluluk ki, bunun zerresi başka hiçbir şeyde hiç kimsede yok," derken Nuriye anne ılık, nemli gözleri ile, "Aziz, ne yapacaksın peki böyle, ne ola-

caksın?" Aziz yerini biraz değiştirdi. Elleri hâlâ üzerinde, "Anneciğim iki gözüm, lüzumsuz ve muzır dallarımı budayacağım. Her yerim onlarla dolu. Onlar yüzünden göremiyorum, manilerim manzaram oldular, iç seslerim sahte benliklerim kaval oldular, hep onları dinliyorum. Ben de varım yok değilim ama bu kalabalık ve nafilelikte öyle gizlenmişim ki varlığı biliyor, cevheri duyuyorum, o kadar. Gürültüyü bitireceğim. Sahte korouyu susturacağım, manzarayı açacağım. Topraktanım ama bahçe sahibi olamıyorum, deremiyorum, bunu sona kadar böyle götürmeyeceğim. Tek bir gül yetiştirebilsem de onu koklayıp öyle gideceğim. Marifet kokusunu bir iki kez aldım, o var. Ondan meydana gelmek istiyorum. Kendimi kavurmaya başladım. Korkularımdan elimi yıkadım, artık korkmuyorum," diye söylerken kendini çalıp duran biteviye bir çan gibi duyup kendi sesinden huzursuz oldu. Nuriye annenin sanki onu geri çekeceği tedirginliği ile üzerine bir giysi almış gibiyken, "Ah Aziz ah, güzel oğlum, ne güzel, ne harikalı bir yol bu. Ben de geleyim mi, nolur," demesiyle Aziz bir bildiğine ihanet etmiş bir tanıdığa inanmamış doğru olanı tartmış da eksiğini aramış gibi ayak izlerini görmezden gelen bir hainlik buldu yüreğinde. Ağlamaya başladı. "Ah anne ah, sende öldürecek bir şey yok ki. Bense öldürmeye kalksam her gün yeni birinin katili olmam gerekir. O yüzden..." diye başlayamadan Nuriye anne, "Aziz, Aziz öyle deme, sen hile hud'a kabı değilsin. Tamahkâr olmadığın için boş söze kendini övmeye tamahın yok. 'Kimse yarasının kötülüğünü gözüyle görmesin diye yaraya sinekler üşüşürmüş,' diye bir söz duyduydum. Sen hep sinekleri kovalıyorsun oğlum. Kendini cefa madeni yaptın. Bir suçun yoktur ama bir eksiğin olduysa bile sen artık o eksikten bir ibadet yaptın, kimsenin bilmediği bir ibadete kavuştun. Ah nasıl imreniyorum sana. Anladın artık bire yüz verileceğini o yüzden cömertliğin arttı, hatta kendinden cömertlik ediyor, kendini veriyorsun." Nuriye anne ile Aziz uzun uzun konuşup ağlaştılar. O öğlen Aziz Nuriye annenin Manisa'dan yapıp getirdiği börekten, helvadan da yedi. Çay da içtiler. Aziz onunla yediklerini dünya gıdası sayamıyor, aklına bile gelmiyordu. Taş yese helvaya, helva yese bilme-

diği bir lezzete hatta gıdaya kavuşuyordu. Gece Nuriye anne de uyumadı, odada beraber göğüslerine bastıkları imtihan taşı ile ot yolmuş da gül bitirmiş gibi kendi başlarında bekliyor, başlarına üşüşeceği kovalar gibi sallanıp duruyorlardı. Aziz, "Nuriye anne ne güzel değil mi?" diyor, Nuriye anne bir güzellikten gözleri kamaşmış gibi kırpışarak, "Hem nasıl ama nasıl bu kadar yalnızız bu güzellikle, ben ona şaşıyorum," diyor, şaşarak duruyor, öyle konuşuyordu. Nuriye anne üç gün sonra erimiş, sararmış hem gözyaşı hem tebessüm içinde, "Sen git arkana bakınca beni göreceksin, belki ben bir adım önde olurum kim bilir," diyerek Aziz'in titreyerek kapıda uğurlaması ile veda etti. Nuriye anne, "Git geliyorum ben de," diyor, Aziz, "Tamam sizin yerinizi hazırlayıp minderlerinizi kabartacağım orada beklerken," diyor, Tevhide her ikisine de bakıyor bir başkasına anlatsam neresi daha dile gelir diye düşünüyor da bulamıyordu.

Adil babasının yanına hiç gitmemiş, sabahları çok erkenden çöpleri süpürmeye çıkarken hafiften odasının kapısında bir dakika kadar oyalanır gibi yapıp içeriyi dinlemeyi sonra da hızlıca ayakkabılarına çekeceği selam verdirir gibi değdirip fırlamayı itiyat edinmişti. Kendini bir ıstıraba kayıtsız kalmakla büyüklük gösteriyor, makam alıyor hissediyordu. Bu öğrenciliğinden kalma bir haldi. Arkadaşları en ağır duruma çok hâkim olmuş ama ses etmiyorlarmış gibi bir tavır alır, baş çevirirlerdi. Aynı kendisine en yakını ve o zaman her şeyi olan arkadaşının ağır ve sorumluluk alması gereken durumda çaresizliği ölçmüş de tartmış, fırlatmış da tutmuş, onunla cihanı gezmiş de geri getirmiş gibi yapıp bir soluk alıp verme mesabesinde hemen kenara çekilmesi gibi bir güçsüzlük, şifasızlık, diyeceği olmamayı diyecek yapmaktı bu hal ama makbuldü de. Şimdi Adil bu tanık olduğu hayat parçacığından, ona sıçrayacak olandan kaçınırken kendini kaçar değil de anlayarak çekilir buluyordu. Anlayışı da ağır mı ağırdı, bir ömür ona yetecek kadar hem de. Sokakları süpürürken hiç olmadığı kadar mutluydu, kendini değerli hissediyordu. Kulağında kalan söz kesikleri saçları kesilirken üstüne dökülmüş gibi zihnine dökülmüş, ona bir bilmediği kendine yapıştırmayı öğretmişti. Kibirsiz olayım ve hor görüle-

rek yaşayayım derken, Nuhu'nun Hallaç oldun, babasının büyük adamlığa soyundun demelerinden bir şey anlamamış ama süpürgeyi eline alıp da temiz yüzlü, hırpani olmayan, eğitimliye de benzeyen bir genci sokak süpürürken görenlerin mukabelesinden bir haftada sanki ayaklarının altına paten takılmıştı. Evden çıkarken buna göre hazırlanıp da çıkıyor, saçından kıyafetine hiçbir şeyi tesadüfe bırakmıyordu. Saçları artık pek umurunda olmasa da Rod Stewart gibi dik, kıyafeti hayal âleminde aradığına hakikat âleminde rastgelemeyen bir genç kızın, "Sanki o," diyeceği resimdeydi. Kendisi de kendini hareketli bir resim gibi görüyor, resmine alt yazı ve bilgi notları asıyor, onu her gün aynı saatte görüp de müthiş bir şey keşfettikleri zannında olanlara resim üstüne resim verip hiç farkında değil gibi, en istenen pozu mesela bir ekmek parçası görünce süpürgesini bırakıp onu gördüğü kuşlara savurması ya da yağmur yağdığını fark eder etmez süpürgesinin uçlarını ıslatıp artık toz kaldırmayacak olmasına sevinen yüzünü resim arayanlara uygun açıdan sunuyordu. Bu yaşa kadar bir şey görmedim diyen onun sayesinde görmüş oluyordu böylece, hayrı büyüktü, şanı da büyüyor gibiydi. Belediye, hakkında kısa zamanda takdir ve övgü almış bu Taptuk tabiatlı gence bir kadro açmaya karar vermişti. Adil ona bu söylendiği zaman kadroyu da maaşı da hiç anlamıyor ve umursamıyor gibi yaptıkça etraf bu zamanda böyle bir yaradılışa şaşıyor, çok bilen yani çok yanılanlar tarafından, "İşte Allah'ın saf kullarının devamı," diye çok okuyan yani okudukça delaleti artanlar tarafından, "Tıpkı dergâhın son dervişi Ankaravi Mehmet Dede, vallahi o, duruşu, bakışı, oturuşu aynı," diyorlar ve Mehmet Dede'yi bilmeyenleri ayakta uyutuyorlardı. Böylece hiç bilmeyen çok bilenin yanlış bildiğini öğrenerek tahsilini tamamlar diye resmedilecek dünya tahsili bir fasıl daha deriliyordu. Âlem anlaşılan hep böyle hem de ayakta uyutulan bir yerdi. Uyumayanlar zaten uyanmış olanlardı bir tek.

Alev aşina olmadığı bir hareketsizlik içindeydi. O, âlem bugün benden bir şey kapıp götürmesin ben bakayım kapıp kaçacağıma diyen sürekli haklarını düşünen kız, bu sessiz hareketsizlikte hakların ele geçmesinin bir başkasının yere düşürdüğü-

nü saniyenin içinde ona iade etmeden giyinmekte olduğunu seziyordu. Haklar diye bir şeyin uzaklığı da hakkını alanın herkes hakkına kavuşmadıkça başka bir haksızlık olacağı da kulağında çınlıyor, bilmediği bazı şeyler ona uzaktan gülümsüyordu. Bütün gün evde babasına zeytini ve suyu götüreceği zamanı bekliyor, bardağı ovuyordu. Bir gidişat görünmüştü gözüne. Bu ilk kez başına geliyordu. Kader atı ilk kez yanında yürüyor, ilk kez bir muğlağın, bilir sandığı aldanmanın ya da kendi kurduğu bir tuzağın olmadığı bir yere ayağı basıyordu. Ayağının altı başka bir gezegenin toprağı gibiydi. Nuhu Amca'nın bir keresinde çok lüks bir semtin camisine gidip de belki de ilk kez ayak basılan tüyü havı hiç ezilmemiş halıya ayağı değer değmez kendini aya ayak basmış Yuri Gagarin gibi hissetmesini evinde duyuyordu. Ev değişmişti çünkü evdeki Alev ve evdeki yaşayış değişmişti. Alev bu değişmeyi küçük kıpırtıların sessizce yer değiştirmesi öndekinin arkaya arkadakinin bahçeye taşınması bilmediklerinin de içeri alınması gibi seyrediyordu. Aklına zaman zaman ne olacak, düşüncesi geliyor ve gelirken şimdiki kendi de değişmiş, başkaya taşınmış oluyor, düşünce ona yerleşilmeye çalışıldığı, tanımaya gayret gösterildiği an başka yerde başka şekle kavuşmuş oluyor ama bir baloncuk nazeninliğinde binlerce kabarcıkla kaplı yarı mat önünde dönüp duruyordu. Alev bunu zaman küreciği diye anlayacakken küre patlıyor boş kalıyor havada bir yerde başka bir kürecik şişmeye başlıyordu. Alev anlamayı terk etti.

Aziz'i ziyarete gelen annesinden umduğunu bulamayan Tevhide bir sefer de Nuhu'ya yaptı. Bir öğleüstü Nuhu'nun kapısını çaldı. Epeydir kapısı çalınmayan Nuhu kapıyı açarken belli ki aklından pek çok şey geçirmiş kılığına değilse de yüzünün ifadesi ile sesine bir tımar yapmıştı. Yapıp edip yumuşak bir ses tonu ve makullüğün şemsiyesini elinde tutmayı aksesuar sayan insanoğlunun her parçacığı gibi kendi kabahatlerine, sayıp döktüklerine karşı sonsuz bir merhamet sahibiydi. "Allah," derdi insan kendi kendine, "Benim yarım kadar olsa yeter, vallahi yeter." "Beni, benim kadar anlasa yeter. İnan ki yeter." Kim inansın, dense cevaben, "ben inanayım yeter," derdi. Nuhu da

kendini elinde özeleye özeleye çeke çekiştire kabahati olabilecek şeyleri inceltmiş ütü bezine çevirmiş, bu suretle sesi de tavrı da kendi de incelmiş vaziyette karşısındaydı. Tevhide'ye hemen, "Ah ne saadet, buyrun buyrun," diyerek sanki her zaman bilip de yapmadıklarını yeni fırsat bulmuş gibi serip duruyordu. Tevhide de sahne aldı. "Rica ederim, estağfurullah," diyerek yirmi beş seneyi geçkin tanışıklıklarını bir sefaretin balo salonuna taşıdı. "Nuhu Bey," diyerek birbirlerini bilen iki kişi karınlarını içeri çekmiş, harfleri mandala asıp da uzatmış, kelimeleri sündürmüş vaziyette konuşuyorlardı. "Aziz, biliyorsunuzdur muhakkak, sizinle konuşmayıp kiminle konuşacak," derken Nuhu araya girip, "Bilmez miyim, ah," diyor Tevhide devamla, "Annem geldi fayda etmedi. Hatta her zamankinden de fazla birbirlerine bayıldılar, öbür dünyada buluşmak üzere kavuşur gibi ayrıldılar. Ben bunu anlamaktan vazgeçtim zaten," diye girişe söz seriyor Nuhu'nun oturmasını bekliyordu. Nuhu yeni demlediği çaydan, "İçinde bir ahbabımın getirdiği Keemun çayı ile Yunnan Noir karışımı var, bir bakın tadına," deyip ikram ettiği fincanı işaret edip duruyor, çayın övülmesini bekliyordu. Tevhide sonunda, "Peki," deyip çaydan bir yudum alıp söze başlayacaktı ki Nuhu, "Nasıl ama, çok şahane değil mi, ne kadar rafine bir çay yahu," deyip boğazını işaretle, "Akıyor şerbet gibi akıyor," diyor, çayın havzasından, kaçıncı hasat olduğundan, fermantasyonundan, yaprakların kıvrılma derecelerinden bahsedip bir yandan da, "Biraz daha için tam anlamadınız," diye ısrarda bulunuyordu. Tevhide bunalarak çok bunalan insanın gerçeğe çok yaklaştığı çizgiyi gördü. Başka zaman edilen idare hatta eşlik bunalmada ve darda kişiyi dosdoğru çizgiye çekiveriyor, hizalıyordu. O hiza ile, "Nuhu Bey ben dert ile geldim. Dert de sizin bunca zamandır en yakın dostunuz olan Aziz. Konuya girsem mi, buradan çıksam mı bilemedim," derken Nuhu, "Anlamaz olur muyum çok rica ederim. Ben sadece daha doğal ve kendiliğinden bir söz açılsın diye bunlardan bahsettim," dedi. İçinde bunca kıymetli bilgimi ve mevcudumu neyin üstüne sıksam feryat ediyorsunuz sırası mı diye, bunlar bir şey öğrenemez anacığım. Kendini yardan atmak için dağa tır-

manırken bile insanın karşısına anasını emen bir keçi çıksa önce hangi memeye, neden yapıştığına bir bakar da öyle atlar, bu suretle daha güzel atlar, yok bunlardan adam olmaz, diye düşünüp, "Tekrar kusura bakmayın sizi dinliyorum," diye kendi fincanını göğsüne beğenilmeyen bir kara kedinin beğenilecek beyaz kaşlarını havaya dikmesi gibi başını yukarıya çekti. Tevhide bu girişten sonra kendini bozulmuş buluyordu. Kalkıp gitse o da olmayacak, bir derin nefesle, "Nuhu Bey kaç zamandır görüşmüyorsunuz, belki dargınsınız, onu da bilmiyorum ama Aziz işi bıraktı, evde ardiyeye kapandı. Yiyip içmiyor, bir bardak su, bir iki zeytin. Konuşmuyor, böyle ne olur bir yardım edin, bunun sonu nedir, ne yapmaya çalışıyor?" Nuhu kaşlarından önce kalbini çatarak şuna bak, aklınca çileye girmiş, bunların devri sanki ömür boyu marş oku, sonra çilehane kur evinde, oh ne kariyer, on binlerce yıllık zeytinin de girmediği hal kalmadı, oh, diye içindeki neden olduğunu bilip önemsemediği kabaran damarın öfkesini dinledi. Damarı tanımak ve onu konuşturmak Nuhu'nun sevmediği bir şeydi. "Kendi aleyhinize delil aramayın," buyurmuş Rabbelalemin. Demek ki bazı delillerin karartılması gerekiyor. İnsan her şeyini aydınlatırsa kendisi karanlıkta kalır. Bunu da hakikatperverlik sayar, aptal insan, sen kim hakikat kim? Ne demişler, "Ahmak filozof cini, şeytanı inkâr eder etmez başka bir cinin ve şeytanın maskarası olur." İşte böyle. Tevhide'ye dönerek bir şey demezden evvel Tevhide ile onu daha kızıştıracak bir söz kapısı mı aralasın, meseleyi kadere mi tuttursun, heva-i heves ve uzun emel müzakeresi mi başlatsın, Tevhide'nin ondan ne istediğini anlamak için yüzüne filmini çeker gibi baktı. Hızlıca çıkan filmde Tevhide'nin rahatsızlığını ışığa tutarak teşhis etti ve hasta memnuniyetini esas alarak, "Tevhide hanımcığım ölüsü olan bir gün delisi olan her gün ağlar. Sizinle konuşmak bana kolay mı sanırsınız? Beyhude konuşmak herkesi yorar. Ben de yorgunum inanın. Size tek diyeceğim müsterih olun. Siz eş olarak da anne olarak da eminim ki konu komşu ahbaplarınız da benimle hemfikirdir, üstünüze düşeni yaptınız hatta her şey o kadar üstünüze düştü ki göçük altında kaldınız," diye ilk faslı okudu.

Tevhide'nin birkaç kısa nefesinden kendini beğenmekte olduğunu anladı. Yüzünü de serbest, bayağı bir insan gibi hemen serbest bırakmıyordu ki serbest kalan her çehre gibi hemen açılan ağzı, gevşeyen kasları ile pişi hamuruna dönmesin diye. Devir insanı ne olduğuna değil ama ne yaparsa nasıl görüneceğine dair ilmihal sahibi, diye düşündü Nuhu. Tevhide şu konuşma sürecini lehine tamamlamak için dişini sıkmış bekliyordu. Nuhu içinden Aziz'e acır gibi oldu. Bir fiske olsun serpmek için, "Ama tabi eş olmak çift yarışmacı olmak gibi artık. Ben mi iyiydim sen mi, bak ben neler kazandım sen habire yedin, deyip durmaya da eşlik denmez de başkasının felaketine eşlik etmek denir herhalde. Şimdi aklıma geldi ne hoş bir söz oldu değil mi, eş değil, felaket eşlikçisi. Zaten Pirimiz ne demiş, "Yeterince sabreden herkesin felaketini görür." Doğru bir söz bu. "Bakalım şimdi kim sabretti, kim ne görecek," diye kendinden memnun söylerken Tevhide yarıda kopmuş gibi kendi söyleyeceğini unutmamak için elinde tutuyor göründü gözüne. Hızlıca, "Neyse Nuhu Bey sizin lafınız bitmez, bir gelip Aziz'i görün, diyecektim. İşte dedim," diyerek kalktı. Kalkarken Nuhu'nun ilk söylediklerini almış öbürlerini bırakmışa benziyordu.

Ertesi gün öğlen Nuhu, Aziz'in kapısını çaldı. Kapıyı Tevhide açtı. Nuhu'yu görünce dün hiç konuşmamışlar gibi, "Siz mi geldiniz, Aziz de ardiyede yatıyor, bir girin isterseniz," diyerek öne düştü. Nuhu gelirkenki soğukkanlılığı ısınmış hissetti kendini birden. Akşam evde mukallitler üzerine uzun konuşmalar yapmış, kendini beğenmiş hatta alkışlamıştı. Bir büyüğün, "Mukallit de sevaptan mahrum değildir, ne de olsa ağlayıcıya da para verilir," sözünü hatırlayınca iyice cilalanmış, süslenmişti. Gelirken de sanki Aziz de onu alkışlayacakmış gibi bir duyguya eşlik eden serinlik bahar günü ensesine şakalaşır gibi dokunmuştu. Şimdi ama akşamki kendine yaptığı konuşmadan pek az şey hatırlıyor, onları da zevksiz ve tesirsiz buluyordu. Bu hal ile odanın kapısını tıklatıp içeri çekingen bir adım attı. Oda düşündüğünden küçük ama açık camından içeri giren bahar havası ile kasvetini dağıtıp duran bir haldeydi. Aziz çekyatın üstünde sırtı duvara dayalı oturuyor, yüzü müt-

hiş zayıflamış, gözlerinde de Nuhu'yu ürperten bir derine çekilme vardı. Aziz'e doğru fazla ataklık etmeden yanaşıp ilişti. Bir müddet sessiz kaldılar. Nuhu gözlerine yaş hücum ettiğini hissetti. Öyle ki benliklerinin bazılarında tuhaf bir kıskançlık, bazılarında öfke, bazısında küçümsemeye hazır cümleciklerin ayaklanmaya hazır istihza taburu varken bir yanında ağır bir hüzün ve ağrı, ağlatan bir ağrı duydu. Hüküm bekledi. Hüküm yani galip gelen yan ağrılı yan olup bu duyuş Aziz'in omuzlarına uzattırdı ellerini. Omuz başları sipsivri kemikti ve bu ani sertlik korkuttu onu. Yüzlerce akşam yürürler, konuşurlarken vedalaşırlarkenki tanıdığı omuzların bu dikenliğe dönmüş hali onu artık Aziz ile tanışıklığın dışına, dikenli bir telin öte yanına taşıdı. Kendini bu mesafede ve seyirde çok acıklı buldu. "Aziz, iki gözüm, iyi gördüm seni, muhakkak da iyi olacaksın ama yalnız kalma bu kadar, bize de müsaade et," diye bir giriş yaparken bir yandan baktığı Aziz'in yüzünde hareketsizlik o kadar sabitti ki müthiş bir hareket gibi göründü gözüne, öyleydi de. Bir şiirde okumuştu bir vakit, "Berber dükkânlarında, beyazla kırmızı bir şey döner, ne başlar ne biter, tanrısal bir harekettir din adamlarınca, bana sorsanız büsbütün hareketsizlik," gibi bir şeydi ve buna şimdi bu yüzde tanıklık ediyordu. Birden Aziz bu müthiş hareketsizliğin baş döndüren hareketinden fişi çekilmiş bir cihaz gibi sarsılarak durdu, Nuhu'ya o derinlerdeki yuvalarından gözleri ile baktı. Nuhu'nun içine, "Allah'ım bize birbirimizi görecek göz verme," duası akarak girdi. Şimdi bu gözlerin gördüğü hiçbir şeye tahammülü olmayacaktı. Bu duyguyla, "Aziz iki gözüm kurban olayım neden sabretmiyorsun, tahammül edemeyeceğin şeylere talip oluyorsun, nolur bırak, gezelim yürüyelim yine, konuşurken dünyadaki milyarları geride bırakalım, hepsi zaten bir yokuş dolusu değil mi, bir kartopu atsan yaralanır feryat ederler değil mi, azcık acıksalar, borçlarını ödeyemeseler üç gün, yağmur bildik sesinden fazlasını çıkarsa kulaklarını dikerler. Nolur beni yine şadet varlığınla, gel çıkalım," diye söylerken içine insan sevgisi hayvan sevgisine dönüşmüş bir halde iniyordu. "Ne var işte iki lokma yiyip, biraz da ısındık mıydı, bir el de başımızı okşa-

dı mıydı hele, daha ne olsun, bütün hayvanat keyfinden sırtüstü yuvarlanıyor, gel biz de kendimizi nerden insan bellediysek o gün bugün yüz gülmüyor, biz de yuvarlanalım. Hem ne demişler, uysal kuzu iki anneyi de emer," dedi ve sözlerini sanki arkadan bir kayıt gibi dinlemeye durdu. Aziz hafifçe gülümsemişti. "İlahi," dedi yavaş çıkan bir sesle, "ne güzel bir yandan da, keşke olabilsem o hayvandan." Gözleri incecik bir pırıltıya kavuşmuştu. "Erzurum'daki ahırı gözümün önüne getirdin. Kokusu, samanların ayak altındaki sesi, hayvanların ağızlarında ezilen sesi," deyip izler gibi kaldı. "Güzeldi," dedi. Nuhu, "Aziz hayat zaten güzel, biz yaklaşamıyoruz o ayrı ama tabiat ve hayat gerçekten çok güzel. Biz yaşayamamaktan bir mistisizm icat ettik ve ona raptolduk. Belli miktarlarda hepimizde var. Bak Nuriye annen gelmiş, anlaşıvermişsiniz. Ama inan onun dışında bu halini anlayacak hele beğenecek kimse yok," diye başlamışken Aziz kendinden beklenmeyen bir dirilikle, "Nuhu zaten mesele bir icadı bulmak değil mi, icat mevcudu bulur yoktan var edemez. Düşüncede, zihinde olasılıkta bir şey varsa bunu izlemek hayal kurup seyahat planı yapmaktan, lezzetli bir tabağa uzanmaktan çok daha iyi ve daha da zevkli inan bana. O dediklerini herkes yapıyor, her şey onlar için zaten ama ben daha bundan bir beti bereketi olan da görmedim," deyince Nuhu, Aziz'deki diriliğe ve onun başka bir yola hem de kılavuzsuz kuruluşuna az evvelki gözyaşlarını terk ederek bir burkulma duydu. Kendini köyünde bırakılmış da çok daha renkli yerlere gideceği yolcu eder hissetti. Kendini övdüğü sadelikten bunalır, o sadelik içinde katlanıp kanatlanamazsa ki muhtemelen öyle olacaktı boğulur hissetti. Üstelik şu saatten sonra hayat arsızlarının, azgınların, yaşayıp duranların arasına da katılamayacak, hiçbir şeye dahil olamayan bir mayi gibi bulanıp duracaktı. Mazi onu atîde resmetti. Kalbinde müthiş bir sıkışma duydu. Kendini sade bir köy evinde, bir iki güzel kilim, üç beş ona yetmez kitap, ona yetmez hitap ile yavaş yavaş ezilir buldu. Zaman geçmiş, eski insanlar da ya kalmamış kalanlarda da lezzet kalmamıştı. Bütün cihanın dünyaperestlik yarışında bayırlardan kaydığı devirde, her şeyi olur gördüğü

ama neticesini görmeyi sonrakilere bıraktığı için saadet telakki ettiği devirde kendisi böyle kıyıya düşmüştü. Gençliğinde de böyleydi. Kalabalığın aksi bir yaşamı değerli bulmuş, değerini biçmiş ama alıcısı olmamıştı. Alıcısı olmayan bir vitrin güzeli de olmamıştı. Biliyordu, mesela bazı sanatkârlar vitrin güzelidir. Kimsenin evine, dekoruna, rahatına istemediği ama güzel ve değerli bulmasa da bulunmasına ses etmediği bazı porselenler, objeler, ağızlıklar... gibi kimseler vardır. Nuhu öyle de olmamıştı. Şimdi ve yaşayacağı ihtiyarlık çağında da bütün çift cinsiyetli ya da cinsiyetsizlerin arasında bir tuhaf mahlûk kalacak sade hayatı bir iki gün idare etse üçüncü dördüncü güne ağır kalp sıkışmaları ve boşa geçmiş görünen hayatını seyretmemek için gözlerini yumacaktı. Ah o kendini görmemek için kaçırılan gözler, ah hayatına bakmamaya çalışırken kırpışan gözler. Aziz'e söyledikleri gerçek miydi? Hayat güzeldi elhak, tabiat hele muhteşemdi de belliydi ki dokunulmamak üzere güzeldi. Dağları, dereleri, buzulları, sahraları, ormanları, vadileri bilip rutubetli bir evde oturmak kendi nemi ile sulanmak ve nemli duvara bu manzaralardan birini asıp bakmak, bir ömür hatta orada tutmak ancak onu gerçek bulmayanların yapacağı şeydi. İçine acı şıp diye damladı. Aziz'e baktı, onu tutunmuş görünce göğsünden bir öfke yükseldi, bulut oldu, başının üstünde dolaşmaya başladı. "Bak Azizim, dünyadan suyunu sıksan soğan cücüğü kadar mana çıkmıyor. Neyin suyunu sıksan öyle, inan bana. İncil'i Tevrat'ı okudum, yer yer titredim, özellikle mektuplarla mezmurlarda. Ama sonra Meister Reickhart'a, Jacob Böhme'ye tutuldum, Bach'a vuruldum. Okudum okudum Yunus'a, Mısri'ye tutuldum. Yani mana ararken helak olanlara, manayı tefsir ederken tefsir ettiği şeyleri katbekat aşanlara vuruldum. Mesele okuduğunu, dinlediğini, yaşadığını tefsir edebilmek. Sanatçı da mütefekkir de aziz de sadece bu. Bütün mesele dil, yani gönül, kelime ve seslerin sana nasıl indiği, senin de bunları nasıl tercüme ettiğin. İnsan tercüman olmayı başarırsa insan olur, lisanı olur, her dili okur anlar, hayat hareket ve ruh kazanır. Sende tercüman olacak maya var, dilsizliğe geçme. Biliyorum dünyanın ahmak ve ar-

sızları suskunları bir şey bilmiyor zannederler ve dünya bu zan ile bugünlere geldi. Yapma," dedi. Kısa bir soluklanarak, "Hem Azizim biliyorsun bu devir bir posa devri. Kimseyi meyve olduğuna, şifa olduğuna inandıramazsın. Öyle bir devirdeyiz ki iyinin, yükseğin devamıyım diyen kadar nefret ve hiddet uyandıran bir şey yok. En müptezelin, en adinin sen olduğunu söyle ortalık alkıştan, ıslıktan, hayranlıktan yıkılır. Eski gitti canını kurtardıysa da o bile alçağın saldırısından hâlâ. Sen Hazreti Mevlana'ya okuması yazması olmayanın tahkir ve iftiralar fışkırttığı, nice büyüklere tükürük saçıldığını göre göre, tüm dünyanın alçaklara, nâbekâra saygı duruşuna geçtiği, onlar safına geçmeden eşik atlanılamayan şu devirde kendini ayaklarından ateş kuyusuna sarkıtan nasıl olursun? En istenmeyen şey bu, en istenmeyecek olan. Her dalavereye inanılır, her yalana, bir yalan biterse üzülür bu ahali, ama senin hakikatine asla." Aziz, Nuhu'yu içini çeke çeke dinledi. Öyle çekti ki Nuhu kendisinin de çekileceğini zanneder gibi oldu. Aziz'e bakarken onu ne kendine kaçar ne ondan kaçar gördü. Memnuniyet duyar gibiydi ki Aziz yine alçak ama ister istemez alçak çıkan bir sesle, "Biliyorum Nuhu, dediklerin doğru. Ama o lisan sana sadece bunun böyle olduğunu anlatacak kadar iniyor ve o lisanı anlayan birbirleri ile de kuşdili konuşur gibi konuşanları tanıyacak kadar. Ama bu seni onlardan yapmaz. Onlar varsa ben onların etrafındaki dairelerden birinin en sonuna geçsem yeter, direkt ışığa zaten çıkamam. Ben pervanelerin pervanesi olmaya çoktan razıyım. Ama bu dili öğrenmek istiyorum, öğretici de benimle, onunla tanıştık. Artık nerede ve nasıl biliyorum. Bu yaşıma kadar çok da bilmiyordum," yerini ve hüviyetini bilemiyordum. Nuhu kendinde kaynayan bir kaygı buldu, hatta eliyle kalbini yokladı. "Aziz," dedi o da yavaşça. "Aziz ben senin sen bir şeye tutmasan da mürşidinim," derken Aziz hafifçe ya tartışmadan kaçınmak ya kuşanmak için kıpırdadı. Yüzündeki, bunlara başlanmamasını isteyen ifade Nuhu'yu öfkelendirdi. Yani o mevzu bitti, demek istiyordu Aziz. Nasıl bitti peki, dediği şekilde öyle mi? "Bak Aziz, benim de bildiklerim var. Ama benden bir beklediğin yok sanırım," derken kendisi de bir

aranır gibi oldu. Nefesini aynı seviyede tutmaya, sanki boğulmaktan kurtulmaya çalışır gibi bir ses ile "Azizim Allah bazı şeyleri ve bazı kimseleri diğerlerine misal olsun diye meşhur eder. Yani Allah'ın meşhur ettiği şeyler vardır. Sen bunlara bu gözle bak, ben de olayım diye değil." Aziz hafifçe Nuhu'ya dönüp, "Nuhu, bildiklerini bilmediklerini her şeyi üst üste koy. Farz et ki ben şu anda dünyanın en korkunç halindeyim, en fena yerindeyim, yardıma muhtaçlıktan kilime dönmüşüm, dövülmekten un ufak olmuş, kaybolmuşum. Senden medet umuyorum, senden imdat istiyorum, dileniyorum, merhametini, en yüksek dereceden iltifatını umuyorum, bana ne dersin?" deyip gözlerini dikti. Belli ki cevap bir ihtiyaçtı. Belli ki buna gerçekten muhtaçtı. Gözleri nemlendi ama gözler o kadar çukura kaçmıştı ki gözyaşları derin bir kâsedeki su gibi taşmıyor, gözler bu suyun içinde iki yuvarlak kanlı parçacık gibi yüzüyordu. Nuhu bu durgun suda yüzen, batmadan derinde duran ve suyu üstünde hareket ettiren lokmalara, göz lokmalarına bakarak ve kendi gözlerini kırpıştırarak, "Söyledim pirime, huu!" dedi. Aziz'in göz kâsesinden sanki ani bir çırpma hareketiyle sıçramış gibi gözyaşları sıçradı. "Pirine mi söyledin?" diye sordu. "Bu kadar mı?" Nuhu tekrar aynı tondan ve sanki dünya üzerindeki çıplaklığa eliyle dokunarak, "Söyledim pirime," deyip hızlı mı yavaş mı belli olmadan kalktı.

Aziz'in kapanışı 20 günü geçmişti. Nisan ayının sonlarıydı. Aziz yanına gelen giden de olmayınca kapanmayı iyiden hissetmeye başlamıştı. Başlamak kelimesi de fiili de daha başlamanın akla geldiği ana denk düşüyordu herhalde. İnsan, taneden evvel ekmeği, üzümden evvel şarabı görenlerin ve hatta bundan sarhoş olanların işlerini biraz yanlış anlamış olacak ki aklına düşen ve basamağa adım attığı yere başlamak diyordu. Hâlbuki başlamak bitirmenin yarısı diyen başlamanın bitirmeden zaten bir adım geride olduğunu da bilendi muhtemelen. Hazırlıktı, her şey hazırlık. Çoktan başladım zannedilen yer hazırlığın başıydı, bütün yol hazırlıktı, seyahat hazırlıktı, zaman hazırlıktı, acı ve sabrediş hazırlıktı. Hazırlık bitince saniyeler içinde geliniyordu. Yol bir adımdı, tek adımdı.

İlk birkaç gün zaten yüksekte kalan vasistastan dışarıyı göremeden ama hep dışarı, dışarıdakiler ve kendi dışı ile çepçevre kuşatılmış, zihni kuru bir toprak kap gibi küçücük kuru zerrelerle bile tıkırdayıp duruyordu. Zeytinleri saniyede yiyor, suyu ister istemez üç yudumda içiyor, olmayacak her şeyi hayal ediyordu. İçindeki ıvır zıvırı boşaltacağını düşünürken büsbütün ıvır zıvırla doldu, taştı. Öyle ki ertesi sabah Alev ona yine su ve üç zeytin getirdiğinde hali ve gıdası arasındaki müthiş geniş, göz alabildiğine alçalan uçurumda dünyanın gelmiş geçmiş bütün şaklabanları, palyaçoları, Topkapı Sarayı'nın eski Cüceler Dairesi'nin bütün cüceleri oynadı, hopladı, eğlendi, toz duman içinde ter ter tepindi. Herkese ama herkese bir eğlence oldu. Aziz gelmişin geçmişin şenliği oldu. Toz, duman, ter kâinatın bu alçak kısmını sardı. Aziz sebep olduğu toza toprağa buluta bakarak bari onlar duymasa bari bunlar görmese dediği herkese göründü. Utanç içini küçülttü. Bu duyguyu tanır ve severdi. Utanç, kendi kadar bir kaba yerleşmek gibi gelirdi ona hep. Fazlası yani kabaranlar köpürenler utanınca kaybolur ve utanmış bir öz kalırdı, özüne razı. Utandığı vakit insan, en razı olduğu andı, bir dilim ekmeğe medyun-u şükran, en hafif selam ve tebessüme bin ihtilaçla mukabelede bir perde gibi havalanırdı. Neyse ki dördüncü gün muhakkak ki açlıktan üzerine bir durgunluk çöktü. Bu fiziksel durgunluk zihinseldi de. Aziz durgunluğu sakince tuttu. Zihni yavaş yavaş bir iki gün sonra dirilmeye başladı. Benlikleri onunla konuşmaya yatağın etrafını sarmaya, bazısı ben de seninle olayım demeye çalışıyorsa da Aziz zihninin tüm itme gücü ile onlarla tek kelime etmiyor, başında duran Kemal'i ona tam söylemesi gerekenleri söyleyen Kemal'i anın içinde dinleyip unutmaya çalışıyordu. Yine de Kemal yitip gitmiyor, müthiş bir arzu ile Aziz'in üzerine tırmanıyordu. Dev bir hafızaydı Kemal bir yandan da. Aziz'i, kimsenin fark edemeyeceği en ince yanlarını fark etmiş, onu ona sunuyor, Aziz'in kendini kendine sevdirmeye çalışıyordu. Bu değil miydi zaten bir iğreti benlik? En küçücüğü yerden topluyor, ağızdan dökületi öpüp duvara koyuyor, unutmuyor, unutturmuyor, kendine başka türlü baktırıp duruyordu. Kendini her türlü teselli ettiri-

yor, bir hak göğün yedinci katında olsa üşenmeyip o zerre hakkını alıp dağlar kadar tutan karşı hakkın önünde elinde düşürmeden gösterip duruyordu. Aziz ömrünün çoğunun böyle geçtiğini yattığı yerden bildi. İçine sanki sıcak kalın bir katman konulmuş bir gofret gibi kırılarak hışırdadı. Seneler boyu, geceler boyu damda otururken hep merak ettiği, içindeki kalabalık susunca, sahte benlikler ölünce o ıssızlıkta neyle, kiminle baş başa, karşı karşıya kalacağı ve onunla kimin konuşacağıydı. Çünkü konuşma denilen şeyin bazı çok ağır, insanın içindeki her şeyin kurşuna dizilmiş gibi yerlere serildiği anlardaki kırık dökük, kişinin kendini ilk görür gibi olduğu haller hariç hep duruma uygun başka benlikler tarafından yapıldığını görüyordu. Öyle ki bu duruma uygun halleri iyi kotaran kişi tutarlı ve sabit oluyor, emniyet kazanıyordu, iç emniyeti de vardı, nerede kime ne diyeceği belli idi, o işi bir beceren vardı. Hâlbuki kurşuna dizilme halinde yalnız kalan kişi sadece kekeliyor, ne olanlara ne onlarla kendinin ilişkisine bir türlü varamıyordu. Ne zaman ki, "Kafamı toplayayım," denen kafa dengi ve kafası çalışan benliklerden oluşan konsey toplanıyor, olayı tartıyor, dünyanın başka yerinde olmuş bir hadise gibi düşünüp, anlayıp, kurtuluş yollarını bulup buluşturup bir ortaya çıkma hali oluşturuyor, kişi de yaptıklarının ve sebeplerinin avukatı oluyordu. Yoksa ani olan hiçbir şeyin açıklaması yoktu. Aziz tutuşmanın bu sessizlikte ve başbaşalıkta olabileceğini düşünüyordu. Çünkü kalabalık vuslata mani idi, sesler mani idi, her şeyi atıp savurup ona gidememek mani idi. Bin sahte benlikle ancak binbirinci sahte benliğe hem de ya rab diyerek kavuşulurdu. On gün içinde bütün gücünü de güçsüzlüğünü de sessizliğe harcadı. Diriler ölür, ölüler dirilir, diri sanılanlar ölü, ölü sanılanlar diridir, bazısı ne ölü ne diridir, diyerek ölüyü diriyi ağzına almamaya çalıştı. Hayatını gözden geçirmeyi de bıraktı, hayatını da. Şimdi şu hazırlıkta bir hayatım olmuştu ki burada bu haldeyim demeyi kâfi, diyerek sonlandırdı. Şimdi suyu beşe bölerek içiyor, zeytini üç öğünde yiyordu. Odasına girenlerle konuşmayı bıraktı. İşareti bıraktı. İçine parça parça küme küme sessizlik iniyordu. Sessizliğin öyle bir şekli oluyordu ki içinde karanlık tuhaf şekilli bir

yer bulup oraya yerleşirken Aziz yerleşenin şeklinin bir puzzle parçası gibi aynı olduğunu görüyordu. Her kıvrım bir yol buluyor, her manasız çıkıntı sahipleniliyordu. Yirmi günü geçkin, günden artık habersiz kalınca içine çok ılık bir zamansızlık indi. Belki bin gün oldu, belki beş, belki günden sıyrıldı günler artık nihan oldu. Zihni ya da kalbi o hep en sevdiği, kendinde kıpırdadığını hissettiğinde en büyük kutlu misafiri gelmiş duyduğu minik titreyişlere, gözyaşı sellerine ev sahipliği yapıyordu. Evim oluyor diye içinden geçirmeye korkarak iç bile geçirmeden duruyordu. Yatağımda değilim, kendimi hapsetmiş değilim, suskun değilim, terk etmiş değilim, kenara çekilmiş değilim, kaçmış, kaçacak olan değilim, kendim kadarına iniyorum sadece, kendime iniyorum sadece, merdiven de benim, basamak da, ne kadar derindeyim, çukur mu yoksa burası, daha bilmiyorum, bazen bir kıvılcımlanma görüyorum. Bir Hint fakiri gibi değilim, olmayacak iş yaparak olanı tutacağımı düşünmüyorum. Onlarca örnek ne kadar acı veriyor şimdi bana. Örnek ne acı, ne kapayıcı bir şeymiş, her şey bir şeye benziyor, ben de bir şeye benzetileceğim olmadığım halde. Örnekleri, her şeyin tek olduğunu bildiğim halde önüme seriyorum, serdim hep yanıldığımı bildiğim halde. İnsan insanın örneği değil, kendi olmasına mani imiş, görüyorum. Örnek, içine katışılacak tek bir madde var bunu görüyorum. Örnekler gezegenler gibi parçalara ayrılmış farklı renklerde madenler, cevherler, gözlerimin önünde süzülüyorlar. Önümde bir kimya akıyor. Birleşip ayrılıyorlar, başkayken aynılar. Aynılığa bin dönüşle varılıyor. Milyonlarca tur dönülüyor, kimya değişiyor, değişmeyenler sönüyor, değişen parlıyor. Kavuşuyor. Gökyüzü tarifsiz genişlikte, derinlikte ama nasılsa kaybolunmuyor. Gökyüzünün neşesi var, her katmanda görülüyor, âlemi var, görülüyor. Renkleri, duman duman dağlar gibi yükselen gölgeleri var, görünüyor. İçimde sonsuz bir gözyaşı birikiyor, akmayacak ama birikiyor, sıvı doluyorum, sudan farklı, çok daha hafif.

İkinci ayın sonlarına doğru Tevhide, Alev ile yaptığı uzun konuşmaların neticesinde çağrılan bir ambulans ile Aziz'i hastaneye kaldırdı. Odaya giren iki kişiyi gören Aziz hiç ses çıkar-

mamış, artık çok hafiflemiş gövdesi ağır sanılıp bel hizasına indirilen elleri birden yukarı zıplatmıştı. Sedyeye yatırılırken odasına, derinlikten çok küçülmüş görünen gözlerle baktı. Çıkarken bir daha baktı. Ambulansa bindiğinde Alev'i yanı başında görünce tebessüm eder gibi oldu. Alev iki ayda durgun ve kalabalığa, etrafa daha az acıyan bir kadına dönüşmüştü. Mayıs ayı gülleri açtıran, arıları, balları coşturan kokular sağanağı ile hanımellerini, akasyaları yılda bir gördüğü akrabalarını kucaklıyor ve seneye geleceğinin yeminlerini iğde ağacına dallarından tutarak veriyordu. Bir duvar dibini sarmış ve artık geçmeye çoktan durmuş süsenler, aralarında mor rengin dûhani yas rengini sertleşerek almış taç yaprakları, içte hâlâ görünen sarı dil, beyaz diş, eflatun gırtlak, yemyeşil diri yaprak, yerlere inmiş çiçek yapraklarından sonra birden büyüyen bir genç kız gibi erik ve çağla bademleri, geriden gelen canlı kiraz, şehrin artık yabancısı tek tük vişne ağaçları, duvar diplerinden demirlere sarılarak yürüyen minik yaprakları ile beyaz bayır gülleri, esirî bir hava. Sedye hastanenin kapısından itilerek içeri sokulurken Aziz tanımaz gözlerle etrafa bakıyordu. Sedye asansörünü epey bir bekleyip ikinci kata çıktılar. Alev yine yanındaydı. Tevhide evde gerekenleri hazırlayıp Adil ile gelecekti. İki kişilik bir odanın cam tarafına yerleşti. Camlar perdesiz, yatağın ucunda eski ağır kahverengi bir Siirt battaniyesi, karşıda bir şifonyer, bir sürahi, iki bardak vardı. Yandaki yatakta yaşlı bir adam ölü gibi yatıyor arada yüksek sesle hırıldıyordu. Aziz de gözlerini kapadı. Bir hemşire bir saat sonra gelip kan aldı. Kan alınırken Aziz gülümsedi. Bir süredir yüzüne ve mimiklerine çocuksu bir ifade gelmiş, derin etrafı kırışmış gözleri, küçülüp kurumuş bir meyveye benzeyen yüzünde bu çocuksu ifade müthiş bir tezatla kaplanmış gibi duruyordu. Artık zeytin yemiyor, Alev'in ısrarları sonucu anladığı üzere sadece şekerli bir şeyleri ağzına alabiliyor, şeker yiyor, buna da seviniyordu. Cılız kolunda serum öyle sakil ve inandırıcı olmaktan uzak sallanıyordu ki Alev buna bakarken sırtında bir eğilme, şeklinde bir değişme duydu. Cama yöneldi, gözleri kapalı babasına fazla incelemeden arada bakıp dışarıyı, gelen giden araçları, koşuştu-

ran insanları izledi. Akşam dokuza doğru Tevhide ve Adil geldiler. Adil'in üzerinde sokakları süpürürken giydiği bütün düğmeleri kapalı ekoseli bir gömleğin üzerinde mavi renkte yün benzeri bir yelek, ayağında bol, güzel kesimli ellili yılların modeli, koyu kahverengi bir pantolon, nereden bulunduğu bilinmeyen muhtemelen kundura tamircisine kendisinin akıl vererek yaptırdığı kahve bej çift renkli bir potin vardı. Adil bu ve benzeri kıyafete yazın eşlik eden kasketi, kışın bir siperlik ilave edilmiş yün beresi, kışın da hiç üşümez halini destekleyen klasik bir erkek ceketi üzerine boynundan sırtına doğru tek hareketle atılmış bir kaşkolle sabahın köründen öğle saatlerine kadar çalışıyor, eski kadınlara kendi dönemlerinden bir romantik delikanlı, genç kızlara aradığım bu ama o da sokak süpürüyor dedirtip zihinlerinde bariz bir hoşlanma yaratıyorken düz ve manivela ile bile fikri, temayülü değişmez, hiçbir şeyden de hoşlanmaz orta yaş ve üstü erkeklere bile hiç değilse şımarmadan iş görüyor dedirtiyorken ihtiyar ve hastalıktan ziyade kandırılmaktan can veren yaşlı adamları tilki kuyruğunu seyrettirir gibi etrafında dolaştırıyordu. Onu gören yaşlı bir adam sokakta güpegündüz bir kirpi, yuvadan düşmüş bir baykuş görmüş gibi başından ayrılamıyor, her duygu ve düşüncesini sonuna kadar açık ağzı, gözleri ve sözleri ile boca ediyor, bunları duyan ne olur demiyordu. O hâlâ bunun bir sır olduğu kanaatindeydi. Bütün yekûnu her zamanki gibi çok bilenler, göz sahipleri kaplıyor bu cins birini görünce Adil takındığı kendinden habersizliğini meczupluk boyutlarına vardırarak kimsenin görmediğini duyup bilmediğini keşfetme aldanışını Adem Aleyhisselam'dan beri afeti yapmış hemcinslerini alıç gibi ipe diziyordu. Belediye Adil'e hem kadro vermiş hem de bir iki komisyona almıştı. Okumuş, hem de dil bilir olup yaptığı iş, "İnsan sarrafıyım, ciğer okurum," diyenlerin sadece kendine benzeyeni ve en avam sahteyi okuyabildiği, tanımadığı zümre ve seviyelerin sahtesini anlamanın halka kolay gelmeyeceğini Adil'e müjdeliyordu. Bazen seyrek de olsa eski arkadaşlarını bile görüyor, onların bile onu anlamaz tanımlamaz bakışlarından yeni bir omurga ediniyordu. Anlaşılan sahte o kadar dar bir kalıba girmiş öyle tanı-

nır olmuş öyle istiflenmişti ki bunun başkası ile ilmin hası bir zaviyedeydi. Adil süpürmeyi bırak, sana masa sandalye verelim deseler de tüm fırlayacağı ve başkalarını da alt edeceği pozisyonun bu ve buna uzunca bir müddet devam olduğu fikriyle bunu kabul etmiyor, süpürgesine yaslanıp düşünüyor, bazen onun başını öpüyor bu sırada da birilerine muhakkak görünüyordu. Kendin olarak görünme de nasıl görünürsen görün diye bir cümlecik süpürgesinin sapında sanki yazıyordu.

Babasını hastanede, babayiğit bir adamı, hoşkadem bir kadını bile her şeyini kaybetmiş gösteren demir karyolada görünce resmi iyice ezberine aldı. Alev onun bu alışını gördü. Her şey her şeyi görürdü zaten. Kuş kertenkeleyi, karga cevizi, martı balığı değil, her görülen görendi de, süzendi de. At köpeği süzer, keçi bayırı, kedi havayı, ot koca ağaçları kesip kendisine dokunmayan baltayı süzerdi. Elma çekirdeği kesilen elmayı, bıçak üzerinde kalan buğulu damlayı, evye içinde kalmış damlaları süzer, incelerdi. Nasıl silindiğine ilk cam bakardı, silişine de bez. Çayı ilk fincan tadardı, kahkahayı ilk hava, neşeyi ilk göğüs görür, kaburga seyrederdi. "İnsandan öküzle eşek bile bilgi edinir," denirdi, "Akıllanır, hüner elde eder. Serkeş at rahvan hale gelir, ayı oynar, keçi selam verir. Eshab-ı Kehf'in köpeğine onlardan öyle bir hal sirayet etti ki sonunda Tanrı'yı aramaya koyuldu," denirdi. Alev çekilen resmin açısını mercekten önce gördü, Adil görüldüğünü deklanşöre basmadan önce gördü, Tevhide çocukların mücadelesini çarşafı eliyle düzeltmeden önce gördü, sırlı dünya nerdedir? Adil Alev'in kendini keşfini görürken o objektiften kendine baktı ve iğrendi. Ama elbet konsey toplanacak ve bu duygu geçilecekti. Babasına yaklaştı, ellerini alnına koydu, ne yapacağını bilmez halle idare etmeye çalıştı. Alev bu oyunu da gördü. İkiye katlanan her şey iç içe geçmiş ayna yansıması yapıyordu. O ikinci aynada kendini sert ve kusur arayan, eliyle koymuş gibi de bulan Alev kendi görüntüsünü gördü de beğenmedi. Adil onun kendi kendini yakaladığını görünce serbest kalarak, "Buna dayanılmaz, ben gidiyorum," dedi. Derken ona birkaç yıl önce o akşam benzerini söyleyen arkadaşını ahizenin öbür ucunda gördü. Tevhide Adil'in

Alev'den kaçışını Alev'in gözlerinde seyretti. Işığı çoktan yanmış odada pencere camı odanın içini her şeyiyle gördü, lamba aşağıyı, zemin yukarıyı, kararmış gökyüzünde dört günlük hilâl cümle cihanı gördü.

Aziz evdeyken ikinci ayın ortalarında tek kalan beniği ile konuşmaya başlamıştı. "Bana göster yanlışımı, saptığım yeri göster ki feryat etmeyeyim. İşte derim kemiğime yaklaşıyor mutluyum. Ama doğru muyum, bana göster. Sonu gören gözün açık olsun bari," derken o ürpertili titreyiş içini sarıyor, kendi nefesinden nefes alıyordu. Soluğu onda buluyor, nazenin havaya karışıp kayboluyordu. Bazı yanlışlarını gördü, ağladı. Bir büyük sapaktaki eğriliğini gördü, kaç zamandır onun önündeydi, kaçarak uzaklaştı. Ama izi kaldı. Kayboldu zannettiği Kemal çok güçsüz ve sevgi dolu haliyle hasta ziyaretine gelmiş gibi yine yanında yöresindeydi ve Aziz onu dinleyince ürperti gidiyor her şey yeniden eriyip kayboluyordu. Eski hali için günler geçiyor, tek bir harfin sallanmadığı göğsüne nihayet merhamet yanaşıyordu. Bu sefer de bozulmuş kıvamı ile hitap edemiyor, ederken kendi kendini kırıp döküyordu. Öyle ki bir akşam akşama bakarken akşamın içinde kendini gördü. Gördüğü öyle büyük bir inkisardı ki bu yenilgiyi ne vücudu ne kalbi tutamadı, yenilgiye resmine baka baka yuvarlandı. Çok kısa soluklarla nefes alıyor, "Ne sandım, ne sandım, bu ne büyük bir yenilgi, nasıl bir harabat," diyor, alacak soluk, içine çekecek bir zerre havayı büyük uğraşlarla zor buluyordu. "Yaa Aziz," dedi. Derken yine ağladı. "Yaa Aziz öyle değilmiş, yüzüme bakılır sandın, değilmiş. Çok seven az da olsa sevilir dedin, değilmiş. Son nefes müthiş yenilgi, çıt yok, bak çıt yok. Ben artık ne yapayım, emekli mi olayım, kıyamet emeklisi. Yaa Aziz sen kıyamet emeklisi. Ben Aziz kıyamet emeklisi. Ben şimdi ne yapayım? Nerede o nafile denilenlerle bir kez duyduğum taptaze gül kokusu, hiç ummadığım zaman hemen yanı başımdaydı. Nerde içimde en güzel düşünceye hıçkırıkla cevap veren nazenin? İçimin ürpertisi, soluğun katlanışı nerde?"

Bu zor gecenin ertesi başka türlü geçti. İnkisar ve yenilgi için belirsiz bir başka eğimle, "Öyle değilmiş," dedi. Ama dikkati ve

tedirginliği arttı. Hayal ettiği o büyük yangın, bir gül kokusunda yangın, ayaklarından başına tutuşma, gençliğinden beri hele babanın yanındayken sohbetten sonra yatağına döndüğündeki müthiş kalp kıvılcımlanmaları ve işte kendimi bırakıp gidiyorum demenin başucunda durduğu haller şimdi benzerinde değildi. Bazen o gelebilecek gibi olan gelirse acaba kalıcı olur mu, diye aklından geçirirdi. Aklı alan bir cezbe ne kadar bırakır, o kalanla ne olur, kalan makbul mü, yoksa bin çeşit hakkında konuşulduğu gibi makbul olan giden, gidebilmek, kalan vücut gibi cesettir, artık ondan kalana da bir şey denemez ya ondan mı? Kalan, giden ve gittiği yer uğruna mı makbul? Herhalde. Çünkü gözündeki zihnindeki hiçbir âşık onu aslında cezbetmedi. Cezbeden, bunu yapabilmeleri ve giden, başka bir kimyaya kavuşan cevherleriydi.

Alev her gün yanındaydı, geceleri bazen kalıyor bazen eve gidiyordu. Tevhide sık sık gelip kısa bir süre oturup gidiyor, bazı doktorlarla konuşuyordu. Doktorlar bildiklerinden emin değillerdi, hastadan emin değillerdi, hiçbir şeyden emin değillerdi. Tanıdıkları bazı ilaç ve serumlar vardı onlar da girdikleri vücuttan emin değillerdi. Aziz için hemen hiçbir şey yapılamadı. Serum zayıf kolunu simsiyaha çevirmiş, çok da zor akıyordu. Gelen belli saatte yoklayanlar dışarıda bir hayat varken burada çok az hayatı olan veya kalanlara gösterdikleri sabrı ve tedaviyi ellerine yüzlerine bulaştırıyorlardı. Hastalar hastalıklarını taşıyamıyor, hasta yakınları bu yakınlığı taşıyamıyor, hastalık kimin için, doktora mı, hastaya mı, yakınına mı, bunun gerçek muhatabı kim, "Benim," denmedikçe bulunamıyor, her bir parçası birisi tarafından koparılıp alınamıyordu.

Hastaneye yattıktan sonra bir aya yakın geçmişti. O akşam hemşire odaya değişik bir cihaz getirdi bıraktı. Alev'in sorusuna, "Nefes alamazsa," diye cevap verdi. Alev babasına getirilen elmayı yedi, her gün yaptığı gibi çorbayı içti. Gece Aziz bir korkuyla uyandı. Oda zifiri karanlık, yanındaki yatakta yatan hasta önceki gün vefat etmiş, şimdilik odada yalnızdı. İçine korkunç bir acıma hissi çöktü. "Bu kadar mıydı, bu muydu her şey?" derken kalbi tarifsiz bir acıyla çarpıyor, içi ölü veya terk et-

miş benliklerden bir mezarlıkla hışırdayıp duruyordu. Hışırtının boğazında geldiğini anladı. Öksürmeye çalıştı, öksüremedi. Kendini eskiden ağladığı bir andan şimdi yattığı yerde seyretti. Ağlayışına uzun uzun baktı, hışır hışır baktı, dinledi. Duyduğu acıma hissi o dereceye vardı ki ne ağlamak ne ölmek ne unutmak ne bilmek hiçbir şey ona kendini ve arzusunu unutturamadı. Ölüm karanlık bir uyku mu, ölüm karanlık bir uyku mu? Hışırtıyı biraz daha dinlerken gözlerini yumdu. Gözleri o kadar derindeydi ki gözkapaklarının inişini bir sahne perdesini çok uzaktan izleyen bir kişi gibi tam göremedi. "Gözlerimi kapadığımı göremedim," dedi. Kararan gözlerine minik zerreler halinde canlı renklerde küreler görünmeye başladı. Gökyüzüydü burası, çok yükseklerdeydi ama yerden görülenden değil. Her biri farklı renkte, biçimde, büyüklükte ve dönüşte. Binlerce tur atıldı gözünün önünde, dönüş, sefer, her biri başka bir sefer. Tepesinde mercan rengi bir deseni olan açık gri benekli tabanı gene mercan rengi bir küre gözüne çarptı. Öyle güzel dönüyordu ki her dönüşte kimyası kızarıyor başkalığı aynılığa yaklaşıyordu. Aziz onu bazen gözden kaybediyor aynıların arasında buluyordu. İzledi, izlerken bir hışırtı eşlik ediyordu. Hışırtı arttı, elini boğazına götürdü, eline Erzurum'daki ayının halkasının takılı olduğu kolyesi geldi. Halkayı eliyle yokladı, pürüzsüz geldi eline, birleştirme yaklaştırma yerini hissedemedi, bulamadı, hışırtı arttı. Küre dönüyor, rengi narçiçeğinden mercana dönüyor, koyu gökyüzünde yapayalnız ama hiç korkusuz süzülüyor, yüzüyor, dönüyordu. Aziz büyük bir hışırtıyı boğazından kopar gibi duydu. Sesi dinlerken ses ile beraber kendini narçiçeği kürede, küreyi kendinde buldu. Fıçıya girmişti hani bir adam da, "Girmedim canım, fıçı benim," diyordu. Hışırtı kesildi. Dönüş süzülüşte, renk yangın yeriydi.

Sabah yedide evin telefonu çaldı. Alev telefonu açanın kendisi değil, içindeki korku olduğunu sandı. Hastaneden haber veriyorlardı, gelin diyorlardı, işlerle ilgilenin, atılacak imzalar var. Alev sandalyede ne olduğunu kestiremediği bir tansiyonla dururken Tevhide gözlerini kırpıştırarak geldi. "Ne var, hastaneden değil mi?" diye sordu. Alev başını salladı. Ani bir hareketle, "Ben gider hallederim," dedi. Tevhide işleri halledip halledemeyeceğinin tereddüdündeydi ama, "Peki," dedi. Alev sırtına giydiği gömleğe çıkarken bakınca bu hatırayı tutup gömleği atacağını anladı. Yanına almak için biraz para aradı, az bir şey bulabildi.

Sokağa çıktı, durağa doğru yürürken sokağı yavaş yavaş süpüren Adil'i gördü. Adil de Alev'i gördü. Ondan babasını gördü. Eliyle işaret etti, Alev de durağı ve gitmesi gerektiğini işaret etti. Adil biraz hızlanarak yanına geldi. Alev, "Evet," dedi, "Az önce aradılar ben de şimdi gidiyorum". Adil, "Hay Allah," dedi. Ama sözünü seyretti beğenmedi, söz ona bakmadı bile. Süpürgeye ahali bir süredir alışmış, şaşıran, seyre duran azalmıştı. Adil fazla uzattığını anlamış, şimdiden sonra ancak çok daha uzarsa bir yere varacağını görmüş yüzünü asmıştı. Dün bir adam, "Ya yüzün düştü," deyivermişti ilk kez. Bugün yüzü daha düşüktü, her şey daha düşüktü.

Tevhide Alev'in arkasından hemen mutfağa girip börek için hamur açmaya başladı. Gelenler olurdu. Oklavayı bir uçtan uca una bularken tezgâha da serpiyor, unlar havada döne döne iniyor, bazıları sanki havada kalıyordu. İnen unlar, dönen unlar, havada çarpışan unlar. Pencere açıktı. Tek tük otomobil sesleri asfaltın sesini sanki mutfağa atıyordu. Birkaç kuşun birbirini izleyen cıvıltılı ötüşü ile neşeli tuhaf bir hava vardı. Tevhide hamuru kaldırıp tezgâha vuruyor, unlar gene havada dönüyordu. Hava kıpırdar gibi oluyor, ses çıkacak gibi oluyor ama çıkmıyordu. Hamurun yapışkan sesi Tevhide'nin ellerinde, unlar havada uçuşmada. Kim ölse ne olsa hükmü yok dercesine ötüyordu kuşlar. Dünya sımsıkı kapalıydı hâlâ. Ne kadar uğraşılsa kabuk sımsıkı kapalı, içindeki içindeydi.

SON

Bazen de bir rastgele taş öylece bütün kış durur ve baharın bir mor çiçek halkası onu çepçevre ama sadece o taşı bir bordürle çevrelerdi. Taşın beyazı çiçeğin moru ile öyle bir resim verirdi ki, o özenle seçilmiş mor halka o taşı dünyanın kutsal taşlarından biri yapar ve boynundaki çelengi ile bunu öyle bir faş ederdi ki, kuşlar yukardan alçalarak bakar da geçer, saksağanlar, serçeler, küçük kuşlar üzerine birkaç saniyeliğine muhakkak konar, ayak sürer de geçer, kertenkele taşın etrafını dolaşır da geçer, karıncalar sıra olur da geçer, arılar üstünden söyler de geçer, bulut nemini salar da geçer, güneş kışın koyu lekelerini açar da geçer, geçer geçer, taş her ziyaretten haberdar anın içinde durur da geçerdi.

THG
0912683
TTP

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-3314-3

9 789750 533143

KDV'DEN MUAFTIR